

Kovai Lőrinc

A végzet tenyerén

Első fejezet

A fjord meredek sziklafalára tömören felgomolygó fakó ködök telepedtek, mint ormótlan lépcsőfokok. A tenger fakón nyúlt a messzeségbe.

Bent, a roppant sziklahasadék mélyén, teljes szélcsend volt. Fent néha egy-egy erősebb szélroham söpört végig a fennsíkon, és ilyenkor a nyáj összeverődve, lassan-lassan, akarata ellenére sodródott a szakadék felé.

A nagy mohos kövön ülő pásztorlány mozdulatlanul nézett a távolba, odakiáltott valamit a vezérkosznak, amely félig szitok, félig a szakadékba zuhanást elhárító varázsszó volt ezen a vidéken, a hegytetőn, az otromba, vörös kövekből összerótt vár és a sziklafal aljában, a tengerparton meghúzódó halászfalu környékén.

Egy pillanatig lehajtott fejjel figyelte, megfordul-e a nyáj, aztán tovább nézett oda, ahol a szürke sziklafalakon megtorlódott ködön túl összeért a halványkék égbolt az acélszürke tengerrel. Vaskos, napszőke haja merev fürtökkel vette körül fehér bőrű arcát, amelyen most töprengés ült. Ha felzúgott a szél, a hajfürtök átcsaptak homlokán. Érett, piros ajkát szorosra zárta. Finom csitriarcán fintor rezzent, de nagy, kék szeme elgondolkodó maradt.

A nehéz, otromba ruha néha esetlenné változtatta nyúlánk alakját. Egy kissé kidudorodó arccsontjai különös, érdes jelleget adtak arcának.

Valahol bent, a sziklafal felé vezető ösvényen vadászkutya rekedt ugatása csapott fel. A lány félve, hogy a nyáj megriad, nyugtalanul felegyenesedett.

- Harald! Swen! Küldjétek vissza a kutyákat! - kiáltotta kissé riadt, de erős hangon. - Hányszor mondtam, hogy a vezérkosom nem szereti a falkavezetőket?!

A sziklák mögül két szálas, nehéz léptű fiatal legény alakja bukkant fel. A lány látta vállukon az ünnepélyességet jelző farkasbőrt, és nagy kék szemében izgalom rezzent.

Az egyik legény, aki széles, rézdiszes bőrvet viselt, élesen kiáltott a kutyáknak, melyek ott loholtak a másik legény nyomában. A másik, aki aranyozott markolatú tört hordott a hosszú, széles kardja mellett, felvonta sűrű, de színtelen szemöldökét.

- Mondtam, Harald, hagyd lent az ebeidet.

Az, aki a kutyákkal jött, mereven nézett rá.

- Te sem hagytad lent a törödet, Swen.

Mozdulatlanul állottak. A lány fejét rázta. Vaskos, napszőke hajából apró fürtök aranylottak a hosszú, fehér nyakára.

- Harald, miért nem hagytad lent a kutyákat? - kérdezte számonkérően.

A szálas, erős legény, aki széles rézdiszes övet viselt, komoran nézett a másakra.

- Az én falkavezető kutyám olyan erős, hogy a legerősebb farkast is egyszerre megfojtja... - Szavában fenyegetés csengett. - Ha karddal vívok bárkivel, nyugton marad, mert így tanítottam be, de ha más fegyverhez nyúlt az ellenségem, egykettőre a torkának ugrik!

A lány mozdulatlan arccal hallgatott.

- S te, Swen, miért nem hagytad lent a törödet?

A másik szálas, nehéz léptű szőke legény, akiről mindjárt látszott, hogy ikertestvére a másíknak, fölényesen a messzeségbe nézett.

- Melyik harcos válna meg kedves fegyverétől? - kérdezte, mintha egyedül a lány állana mellette.

Harald megvetően elmosolyodott.

- Kedvenc fegyvered a tör? Ezzel sok mindent elárultál magadról. A tör alattomos, orozva gyilkoló fegyver. Kezembe se fogom, ha százszor is aranyos a markolata... - Keze kardja markolatára csapott. - Lám, a kardom!

Swen nagy keze, testvére mozdulatát követve hullott a fegyver markolatára. A lány pásztorbotjával előreugrott, és úgy állott meg közöttük, mintha öklelő kosokat választana szét.

- Mi történt? - kiáltotta remegve.

A két legény hallgatott. Egymást nézték. Swen egyik kezével a kardját szorongatta. A másik keze, elárulva feltörő izgalmát, el-elsiklott a tör aranyos markolatán.

- Beszélj, Harald!... - szolt gúnyos fölénnel. - A szavad mindig élesebb volt, mint a kardod, és alattomosabb, mint a töröm, melyet megvetsz... - Aztán derekára téve kezét, szinte kiáltotta: - Ha megöllek, szívedben hagyom a törömet, hogy szellemed álmában se háborgassa Helgát.

A rézdiszes övet viselő legény maga elé húzta súlyos, hosszú kardját, két keze görcsösen megszorította a hosszú, bőrrel bevont markolatot, aztán halkán mondta:

- Én pedig oda temetlek a fjord végére, oda, a legkülső szélére, hogy mindenki, aki Helgáért jön, lássa-tudja, hogyan jár az, aki az utamba mer állani!

A lány hol az egyikre, hol a másikra pillantott. Arcán izgalom omlott el. Már tudta, miért fenekedik egymásra éppen ma a két ikertestvér. Botját szorongatva állott közöttük, hogy a hüvelyből kiröpülő pengék közé csapjon. Aztán jelezve, hogy alkalmazkodik a másik kettő szokatlanul ünnepélyes beszédmodorához, újra kérdezte:

- Mi történt?

A csend hosszúra nyúlt.

Harald felvetette fejét.

- Hajóra szállunk, és tudnunk kell, melyikünket választod...

A lány egyre sápadtabb lett.

- Szóltatok erről a faluban?

Harald bólintott.

- Igen. A falu helyesli a nászfutást vagy a viadalt életre-halálra.

- Ha egymásra emelitek a kardotokat, én innen a fjord széléről vetem be magamat a tengerbe, még mielőtt a pengétek össze csapna!

A két legény komoran, az izgalomtól szótlanul meredt rá. Helga ajkáról hirtelen röppentek a szavak.

- Döntsön a sors... Futással döntsünk. Aki utolér, azé leszek. Tegyétek le a kardot, a tört. Vetkőzzetek a futáshoz.

A balra emelkedő szikla mögé ugrott. Az otromba ruha hirtelen hullott le kápráztató testéről. Mélyet sóhajtott. Lehunyta szeme előtt hirtelen felmerült a két legény képe, amint holtan hevernek, egymás szívét átverve a hosszú pallosokkal. Megremegett. Az utolsó ruhafosztlány egyszerre lecsúszott ágyékáról. Újra megtorpant. Hirtelen úgy hallotta, közel mögötte lépés dobban. Halkan felsikoltott, aztán olyan ugrással, hogy a haja villódzó, lobogó lángként sodródott utána, rontott a fennsíkon vezető útra. Most, a nászrt rettegő szűziességtől hajtva, egyszerre menekült mind a kettő elől.

Harald elsőnek látta meg, mint lobban fel a lány villámgyorsan sikló alakja a sziklák között, és gyakorlott rövidtávfutó sodró lendületével iramodott utána.

Swen csak a másik legényt látta, amint előreront. Hirtelen lehajolt. Felkapta aranyos markolatú törét. Lerázta pengéjéről a bizánci bársonyhüvelyt, aztán úgy dugta hátra, a nyakán függő amulett-nyaklánc mögé, hogy a törpenge a hátán függött. Tudta, hogy ha a másik elé kerül, Harald meglátja, hogy fegyvert visel, és ezért néhány lépéssel mögötte maradt.

Harald hatalmas ugrásokkal futott, de nem látta a lányt. A fjord szélén óriás farkaskutya ült. Olyan óriási volt, hogy a másik erős, ugyancsak hatalmas farkaskutya szinte kölyöknek tűnt fel mellette. Harald hátraintott.

- Og! Őrizd a nyáját és a ruhákat!

Az óriás farkaskutya fülét hegyezte. Emberien értelmes képen figyelem, töprengés és kíváncsiság volt. Ott látta Helgának a szikla tövére ledobált ruháit. Óvatosan, érdeklődve szaglászott. Felvetette fejét. Emberien okos tekintete megtorpant a Swen hátán megcsillanó pengén. Újra fülét hegyezve, nyugtalanul forgolódott jobbra-balra, aztán aggódva, óvatosan követte a futókat.

A fellegek lassan lehajlottak, leengedve a napot, amely alacsonyan lebegett, anélkül, hogy lenyugodott volna a fjord falai mögé. A fennsíkon túl, a hegyen álló, vörös kőből rótt vár halványvörösén izzott fel. A mohák megteltek erőtlen, de feltartóztathatatlan derengéssel. Az acélszürke sziklákból sötétzöld árnyak nyúltak fel. Minden kő, minden kicsi, satnya fűszál és bokor északi éhséggel és ámulattal kapkodott a télővezte, ködfojtottan alacsony, földre hullott napsugár után.

A lány fedetlen, hőszerű teste egyszerre megnyúlt a hűvös, alaktalan derengésben. Olyan volt, mintha láthatatlan erők viharában sodródó tiszta hópehely volna. Néha hallotta a két legény lépésének dobbanását. Ilyenkor vigyázva, hogy egyenletes lépésének ritmusa ne váljon rendetlen zihálássá, gyorsította futását.

Most a meztelensége tudata hajszolta. Érezte, hogy nem tudna megfordulni, és még a gondolatra is, hogy a férfitekintet így éri ölét, forró borzongás futott végig combjain, mellén.

Itt, a fjord sziklái és a tenger közé szorított kicsiny halászfaluban még szokásban volt a nászfutás sok ezer éves küzdelme. Míg a férfiak nem szálltak hajóra, minden tavasszal futottak a hegyek felé a lányok, ha többen versengtek értük, és néha hosszú hetek után tértek csak vissza, a boldog győztest kézen vezetve. A lány ilyenkor szándékosan úgy futott, hogy a jobban vagy egyedül szeretett legény karjaiba kerüljön a törvényszokás szerint megszabott fél nap után. A hegyek között olykor előre elkészített rejtekhelyek vagy üres pásztorkunyhók várták a boldog menekültöt és a diadalmas üldözőt.

Most másképpen történt. Helga érezte, nem tud választani, és nyárról nyárra halasztotta a nászfutást, míg végre a hajókat felszerelték, és a hajósoknak indulniuk kellett. S a két legénynek, ha nem akart a gyávaság gyanújába keveredni, döntenie kellett.

A lány futott. Úgy futott, mintha a halál elől menekülne. Tudta, hogy míg fut, egyszerre birtokolja a két legényt, s ha az egyik karja nászra feszíti derekát, akkor a másiknak, az elutasítottnak tűrhetetlen fájdalma mindent elhomályosít.

A fennsík szélén ormótlan sziklák tornyosultak. Most a napfényben a sziklák sötétzöldeknek látszottak, és súlyos árnyékuk olyan volt, mint a roppant bálványok előtt arcra boruló hívők.

A lány futásban előrehajló teste néha fehéren izzó lángként villódzott a sziklák között hulló napfényben, néha ráborult az árnyék palástja, és ilyenkor csak elnyúlva lobogó hajában bujkált a soha ki nem hunyó derengés. Karját könyökben behajlította. Hosszú lába egyenletesen lendült. Hátrapillantott. Az üldözők most bukkantak fel a legszélső sziklánál. Harald, aki rövid távon mindenkit megelőzött, még mindig néhány lépéssel elől futott. A lány ide-oda cikázott. Hatalmas, könnyű ugrással lendítette át magát az ormótlan köveken. Aztán egyszerre visszafordult, és egyenletes, vakmerő zergeugrásokkal vetette magát a szinte függőleges falon cikcakkosan kanyarodó ösvényen a tengerpart felé...

Felpillantott. Sehol sem látott üldözőt. Gyermekes diadalérzet és asszonyos bosszúság egyszerre hullámozott fel benne. Hirtelen arra gondolt, hogy lent a tengerjáró halászok meglátják meztelenségét.

„Inkább a hegy felé kellett volna futni...” - villant át az agyán.

Az erdőkkel borított csúcsokat nézte, de tudta, hogy ha visszafordul az ösvényen, a fennsík szélén meglátja a két legényt. Újra a tengert nézte. A csendes vízen egyetlen csónak sem látszott.

Lent, a fjord sziklafalának árnyékában fehéren villódzott valami áramlással a sziklának nekisodort hullám...

„A barlang... - jutott hirtelen eszébe. - Várok a barlangban, s ha már messze futottak, visszamegyek a ruhámért...”

Hirtelen úgy vágyakozott a ruhák meztelenségét elfedő védelme után, hogy minden más érzés elhomályosult.

Fent utat tévesztve torpant meg a két legény. Mind a ketten hol egymás tekintetét követték pillantásukkal, hol kirobbanó türelmetlenséggel kémleltek előre. Swen lehajtotta fejét.

„Ha a testvérem észreveszi a lányt, úgyis utánafut. Hadd gondolkozzam... - csillapította magát. - Messze nem futhatott, nem... nem... így ruhátlanul nem futhatott a vár felé, sem a tengerpartra. A lányok nászfutáskor mindig a lakatlan hegyek felé menekülnek. Tehát, arra...”

Harald megtörölte káprázó szemét.

„Itt lehet valahol a sziklák mögött. Csak itt... Hiszen nem szóltunk a nászfutásról a faluvéneknek. Tehát, igen, nem futhat messze ruha nélkül...”

Ide-oda lépdelt. Swen néhány lépésről lopva figyelte.

„Ha neki is eszébe jut, hogy... akkor nehezen rázom le a nyakamról...”

Megvárta, amíg Harald alakja eltűnik a szélső szikla mögé, aztán hirtelen levetette magát egy meredek, szürke mederbe, melynek mélyében egy patak szürkés hullámai futottak a tenger felé, és meghajolva, hogy a másik ne lássa, rohant az erdős dombok felé...

„Már alkonyul. Éjjel csak nem marad az erdőben. S ha rejtőzni akar, hová rejtőzhet? Csakis a várúr pásztorainak kunyhójába. Itt, a hegy mögött, mert a várúr pásztorai még nem hajtották fel a nyájait, tehát a kunyhó még üres...”

Az izgalom megrázta hatalmas testét. Tapasztalt harcos óvatosságával tekintett körül, és látta, hogy a másik most bukkan fel a sziklák sorának utolsó, nagy köve mögül, aztán tanácstalanul kémlel körül. Elmosolyodott. Vigyázva, hogy a patakhordta kövek ne zörögjenek a lába alatt, rohant az erdő felé.

Harald hirtelen észrevette, hogy a másik eltűnt.

„Nyomot talált? - rezzen át rajta az aggodalom. - De hol? De hol? Ide-oda futott. Már eltűnt vetélytársát kereste. Megtorpant. Egyedül volt. Talán már meg is találta...” A lélegzete elakadt. Mögötte megzörrent valami. Villámgyorsan hátrafordult. A szikla mellett mozdulatlanul állott az óriás farkaskutya. Árnyéka messze elnyúlt a sötét sziklán, és olyan volt, mint a villámszóró Odin roppant varázsfarkasa. Szemében értelem csillogott.

- Og, miért nem maradtál a nyájnál? - mordult a legény feléje, aztán még közelebb hajolva kérdezte: - Og, Og... Hol van Helga? - Széttárta karját, és bénultan rázta fejét.

Az óriás farkaskutya felfigyelt. Orrcimpái érzékenyen mozdultak. Lassan körbefordult. Újra körbe...

- Helga... Keresd... Keresd...

Az óriás farkaskutya hátracsapta fülét, melyen a nagy téli farkasharcok mély nyomai húzódtak, aztán megindult. Újra megtorpant a fjord sziklafalánál, a tengerhez vezető ösvény elején. Hátranézett. Látta, hogy Harald várakozva nézi.

Tompán felnyögött. Majd egyetlen ugrással futott le a tenger felé.

Helga hallotta a közeledő léptekeket. Lassan húzódott a barlang belsejébe. Arra gondolt, hátha a halászok térnek meg pihenni. Körülpillantott. Lehajolt. Felmarkolt a falak mentén felhalmozott száraz, puha tengeri növényekből, és ágyéka elé tartva húzódott beljebb.

A soha le nem nyugvó nap, amely ott lebegett a tenger szélén mint nagy, halványrőt kapu, szinte eltakarta a barlang bejáratát, és a hullámverte moszatok küszöbénél megtorpant férfi alakja olyan volt, mint egy réz dombormű.

Helga, maga elé tartva a puha tengeri füvek csomóját, hátrált... Ahogy rezzent a keze, a kiálló fűszálak végigsiklottak borzongó combjain, megremegő csípőjén, lüktető ölén. A versengés éve alatt felgyűlt erők egyszerre viharzottak fel nyúlánk, riadtan imbolygó testének minden ízében.

A férfi árnyéka hosszan hullott előre. A lány érezte, hogy ez az árnyék a térdét éri. Alig hallhatóan felszisszent, mintha forró hullám érte volna, és felkapta hosszú, fehér lábát. Nem látta a férfi árnyékban maradt arcát, de fedetlen, ismerős alakjáról tudta, hogy nem a halászok, hanem az ikertestvérek egyike találta meg.

Harald megtorpant. A diadal úgy átviharzott rajta, hogy megremegett. A lány hófehér bőré teste magába szívta az északi, befejezetlen alkony halványrőt világosságát, a földről, a puha tengeri füvekből felszálló, halványtarka derengést. Lábánál furcsán rajzolódva látszott a kövek, a füvek tusfekete árnyéka. Teste könnyedén, megtelve a visszaverődő fénnel, szinte lebegett a puha füvek mozdulatlan hullámai felett.

A férfi előrerontott. Széttárt karjainak árnyéka elenyészett a derengésben, és Helga úgy érezte, a karok a napkorongból nyúlnak feléje. Teste úgy olvadt fel az összefonódó szorításban, mint mikor a nyúlánk, alabástromfehér fellegeteket birtokolják a forró, diadalmas napsugarak. Érezte Harald futástól ziháló mellének hullámozását. Ernyedten szétnyíló ujjából kihullottak az ágyéka elé vont tengeri füvek. Hallotta a férfi szívének lüktetését, mely átáradt reá, ott vibrált izmaiban. Lassan hajlott hátra, tárulva a birtokló nászra. A haja villódzva érte a puha tengeri

füvek halmazát. Nagy, tágra nyitott kékeszöld szemében a vidám rettegésen túl hirtelen felvillant valami igazi félelem.

- Harald... Hol... hol van Swen?... - suttogta akadozva. Duzzadt, halványpiros szája sírósan megremegett.

A férfi nem figyelte szavára. A diadal tudata egyszerre sodorta a birtokló, pecsétörő nászra. Teste úgy tört a hosszú, fehérén villanó combok alabástrom díszei között az öl aranyos bolyha felé, mint tengerbe süppedő, légiesen könnyed szentélyoszlopok között áradó, tajtékos hullám, melynek minden kicsiny cseppjében ott lobog a mindent elsodró, viharzó férfierő...

A lány hátravetette fejét. Apró álla megfeszült. Tömör, kicsi kagylómellein a szűzies rettegés piciny verejtékcseppjeinek koszorúja. A mohó férfiszáj szilaj csókokkal siklott végig a hosszú, fehér leány nyak meleg, ízes bőrén. Jobb karja maga felé hajlította ösztönös, hívó ellenkezéssel vibráló derekát. Balja, nászra feszítve rezzenő csípőjét, hajlította fel a bordáit súroló, ezüstösen villanó térdeket.

Az első mozdulathullám túl hevesen sodorta előre csípőjét, és a lány leányvállakon egyszerre átsaptak a feltorlódó puha tengeri füvek. Az örök alkony fénye olyan volt felettük, betöltve a barlangot, mint varázshullám aranyfényű tajtékjá. A sohasem ölelt férfi suhancos ügyetlenséggel, túlzott hévvel mozgott. Az öklelés végigszántott az öl aranyfényű, remegő bolyhán. A duzzadt, sírósan begömbülő leányajkáról egyszerre feltört a könnyű, riadt sikoly, és a barlang megtelt különös visszhanggal, mintha a figyelő kövek kiáltanának vidám gonoszszággal biztatást a birtoklásra nekifeszülő férfi felé.

„Swen” - villant át a lány agyán, és karja nekifeszült a férfi mellének, amely mint feltartóztathatatlan hullám zúdult újra át apró, tömör kagylómellein. A fájdalom lassan gyúlt fel. Betöltötte csípőjét, átborzongott combjain... Újra kiáltott. A férfi akaratlanul megtorpant, figyelve a lány arcát, melynek fehérsége alól valami új, ismeretlen sápadtság tűnt elő. A lány csípője hiábavaló meneküléssel lendült oldalt a férfikarok szorításában. A pecsétörő nász bíborcseppjei egyszerre megnyúltak a vergődő, hosszú combok borzongó bőrén, hosszúkás nászjelekké váltak. A fájdalom betöltötte az ölizmokat. Halkan, jajongva csapkodott hosszú, fehér kezével.

A férfiujjak néha elfedték gyöngykagyló alakú, tömör leánymelleit. Néha rásiklottak az aranyló hajfürtök hullámaiból remegve fel-felbukkanó leányvállakra. Szétnyíltak... összeszorultak... Ilyenkor a lány, érzékeny, hófehér bőrön halványpiros jelek vésődtek, melyek olyanok voltak, mint a tengerpart fővényén kirajzolódó különös, hullámvéste, könnyű rajzok.

A férfi karjai olykor megfeszültek, kinyúltak, és szilaj, birtokló szorítással szegezték a puha tengeri füvek halmazára a lány ilyenkor mindig elernyedve tároló testét.

Helga érezte, hogy a vállába mélyedő férfiujjak szorításából könnyű forróság árad. Betölti vállát, leárad nyakára, körülörvényli melleit, lágyan hullámszik gerincén. De az ölben parázsló fájdalom minden mozdulatánál el-sodorta ezt a könnyű, lány fáradtságot.

A férfi látta arcán a fájdalmat... szeretett volna óvatosabb lenni. Fékezve hevét, lepillantott. A nász, a birtoklás képzelete betöltötte lényét. Az, amit százszor látott kízó suhancálmaiban, most izzó valósággá válva kápráztatta tekintetét. Úgy rontott előre, hogy a szorítása alatt elernyedő leánytest vele sodródott a füvek surrogva széthulló halmán, és a tömör, aranyló hajfürtök egyenetlen áramlással siklottak a szürke sziklán.

A férfiizom ereje kilobbant. A nászharman lág és mégis izzó hullámmással simította le a szüziesség elsodort küszöbéről a fájdalmat. Harald ajkáról mély, különös hördülés szállott. Nem ismerte meg a saját hangját. Behunyta a szemét. Érezte, hogy a leány test megremeg a nászharmanak az ő asszonyizmaít simogató hullásától. Szeme előtt lassan halványult Helga különös, sápadó arca... Hatalmas alakja szinte elfedte a lány törékenynek, tehetetlennek látszó testét, csak az aranyló hajfürtök csillogtak az összeboruló szeretők egygé olvadó válla, karja, feje körül, mint olthatatlan lángok mindig égő parazsa...

„Swen... jaj, mit csinál Swen, ha...” - tört fel a lány agyából a gondolat.

Mély, szinte föld alatti csend volt. A nap már tovább vándorolt az örök alkonynak a láthatár alá nem vezető pályáján. A barlangban félhomály terjengett.

- Olyan... olyan nehéz... - suttogta a lány, és maga sem tudta, szeretőjére vagy arra gondol, aki lelkét betöltötte.

A férfi oldalt húzódoott. Az első mámor, a futás fáradtsága, az üldözés rettentő riadalma, izgalma összeolvadt könnyű diadalmas álommá.

„Hogy fájt neki... Hát miért” - merült fel a suhancos, együgyű gondolat. Hatalmas karjai, kímélve a leányt, szétnyíltak.

Helga behunyt szemmel hallgatta egyenletessé váló lélegzetét.

„Swen... Swen... megöli magát... vagy engem, vagy őt... Jaj, csak őt ne...” Közelebb húzódoott a férfihez. Odabújt széles mellére, és nyitott szemmel figyelte mozdulatlan, kisimult, boldog arcát.

„Hát neki nem fájt? Hogyan lehetséges? Persze, a férfi, az más... Nekünk fáj... De hogyan lehet ilyen nyugodt, ilyen boldog, ha nekem fájt...? Meg sem kérdezte, fáj-e...?” Lassan elhúzódoott. Felült. Újra sokáig nézte az alvót.

„Milyen erős. A legjobb evezős az egész faluban... De... de nekem fájt, és semmi más... Hát... ő mást is érzett? Igen... milyen boldog az arca...” Újra az alvóhoz simult.

„Igen... szörnyű lett volna, ha akármelyik is elesett volna a párviadalban. Nem éltem volna túl. Azt mondják, délen, Stavangeren túl, ahol keresztények a halászok, tiltják a párviadalt... Milyen jó... - Aztán újra elkomorodott. - De tiltják azt is, hogy egy nőnek több férje legyen... Hát hogyan tarthatna el itt fent északon minden férfi egy nőt, meg még a gyerekeit is...? Egy nőnek egy férj... Micsoda furcsa szokás. Persze, ez is délről jött. Hogyan lehetséges, hogy minden férfinak külön asszonya legyen... hiszen az olyan, mintha minden halásznak külön csónakja lenne, vagy minden pásztornak külön kunyhója... Mennyivel egyszerűbb nálunk. Haraldot és Swent is csak az új szokások rontották meg. A mi falunkban is, amióta megszűnt az, hogy egy nőnek több férje van, a nők nyomorognak, és a férfiak késsel a kézben lesekkelnek egymásra... Jaj, Swen... Swen...”

Az aggodalom kínzón, hevesen cikázott át lelkén, mint a szüziesség küszöbét áttörő nász első öklelésének fájdalma a testén.

Kint mintha léptek dobbantak volna.

„Jaj, meglátja... Megöli Haraldot, vagy Og tépi szét Swent... Jaj...” - aggodalma halálos rettegessé vált.

Hangtalanul felegyenesedett. Óvatosan húzogatta ki a tengeri füvek közé keveredett hajfürtjeit. Mintha aranyat szedne ki a feltúrt nászágy ráncáiból. Megrázta fejét. Kiegyenesedett...

„De hol lehet Swen?... - Most úgy töprengett, mint a pásztor, ha a fenyőbokrok között tűnt el a nyájvezető erős kos. - Ha nem erre ment, akkor hová? Nem tudhatta, hogy így, ruhátlanul nem futok oda... Hát hová? Biztos azt hitte, az erdőbe futok, mint a lányok a nászfutáskor. Ezt hitte? Persze... akkor ott van. Szólni kell neki. Megvigasztalni és... és... nem lehet, hogy megöljék egymást...”

Óvatosan, ágyéka elé tartva kezét, kémlelt ki a barlangból. Félreintette az óriás farkaskutyát, mely ott hevert a bejáratnál. Minden üres volt...

Helga látta, hogy a nap már újra emelkedik, és tudta, az éjszaka már elmúlt. Szikláról sziklára nyúlva sietett fel. Hószínű teste mint nyugtalan bolygó láng emelkedett egyre feljebb. Hirtelen megtorpant. Az erdős hegyoldalon, a völgy felé, a messzi falu irányába egy férfi futott.

Helga innen nem látta arcát, de arról, hogy nem viselt ruhát, tudta: a nászfutásra indult legény rohan az alacsony fenyőbokrok között. Lehajtotta fejét és előrerontott.

- Swen! Swen! - Hangja átharsant a hajnal nélküli reggel különös csendjén.

A férfi talán nem hallotta, mert karját behajlítva, egyenletes, gyors futással rohant a domb lejtőjén.

Helga felkapaszkodott egy ferde élű sziklára. Fedetlen teste sudáran imbolygott a roppant gránitoltáron.

- Swen! Swen!

A férfi megtorpant. Körültekintett. Felvetette fejét. Felujjongott. Aztán hatalmas ugrással vetette át magát az alacsony fenyőbokron. A lány lesiklott a sziklatalapzatról, és feléje futott...

Úgy csaptak össze, mint két összefutó hullám. A lány hátratántorodott. A másik úgy dült feléje, mintha mindjárt nászra döntené le a ritka fűre. Helga úgy védte ki ezt a mozdulatot, mint tapasztalt birkózó.

- Siessünk, Swen. Siessünk... A kutyája idevezeti őt.

A legény mohón gyúrta mellére a lányt. Rövid ideig mozdulatlanul állott, csípője csípőjén, melle mellén. Keze gyengéd érintéssel siklott a lány haján. Ágyéka ágyékát kereste. Combjai combját. Ajkával ajkát ízlelte.

- Kit? - kérdezte szédelegve az örömtől.

A lány hátraintett.

- Haraldot...

- Hát hol van? - Tekintete végigsiklott a lány alakján. Látta, hogy öle bolyhának aranyos csillogásába könnyű bíborárnyalat vegyül, hogy combjain különös, izzó jelekké rajzolódtak a peccsétörő nász véres nyomai. Szája kinyílt. Hallgatott. Egy pillanatra arcához emelte kezét.

- Vele voltál? - Hangja fojtottan hullott tenyere mögül.

- Hozzád jöttem...

- Így?! - horkantott fel a másik. Tekintete újra a hófehér combokon húzódó bíborpeccségeket érte. Elfordult, aztán tompa mormogással ismételte: - Megölöm őt... megöllek...

Hátrakapott. Kezében megvillant az aranyos markolatú tőr.

Helga közelebb lépett.

- De Swen... én téged is szeretlek...

- Engem is?! - szakadt fel a másik remegő ajkáról. - Engem is... is!... - A tör megvillant. Helga hátralépett.

- De hiszen, én... én jöttem utánad... én kértelek...

A tör megtorpant a levegőben. Helga feléje hajlott.

- Swen, hát nem szeretsz?

A férfi elfordította arcát. Hatalmas alakja elerőtlenedve imbolygott. Reszkető kézzel dugta az amulettláncba a törét. Megragadta a lány kezét. Úgy rántotta magához, hogy Helga nyúlánk alakja egyszerre a mellére röppent...

- Gyere... gyere... Ha én vezetlek a faluba, az én párom leszel. Hallgasd el, hogy ő... hogy ő...
- elhallgatott.

- De Swen... Én őt is szeretem.

- Hallgass, mert megöllek.

- De Swen, akkor sohasem lehetsz velem úgy, mint ő... - szállott a leány ajkáról a szó. - Nekem csak fájt... de ő olyan boldog volt...

- Megölöm őt... megölöm...

- Akkor engem ölsz meg. A nagy téli Holdra esküszöm, ha valamelyikőtök elesik a párviadalon, levetem magamat a Hét Farkas szikláról a tengerbe... - Érezte, hogy a férfi karjai hirtelen támadt reszketéssel, görcsösen szorulnak köréje, és makacsul, mint egy varázsszót, ismételte:

- Levetem magam a tengerbe... le... le... A Hét Farkas szikláról, annak is a legtetetejéről, akkor, mikor holdtöltekor a legnagyobb a hullámverés, legerősebb a dagály...

A férfi feléje hajolt. Érezte, mint csap az arcába a pecsétörő nász lehelete és a benne lebegő könnyű vérszag. Keze belemarkolt a lány hajába. Láta Helga arcán a fájdalmat.

- Jaj... - mondta riadtan. Keze elernyed. De a lány eddig ismeretlen, ösztönös, asszonyos hévvel dőlt, hajlott feléje.

- Swen... én szeretlek...

- Engem is? - mondta komoran a férfi.

A lány nagy, kék szeméből mély, erős érzés sugárzott.

- Téged is.

Swen megremegett.

- Leviszlek a faluba. Én viszlek le. Az én párom leszel...

Helga hátrapillantott. Tudta, hogy ha Harald alakja felbukkan sziklák mögül, az ikrek halálos viadalra kelnek.

„Töre van. Megöli Haraldot. Og pedig megfojtja őt...” Olyan rettegés fogta el, hogy szinte leroskadt.

- Fussunk... fussunk a ruháinkhoz... A ruháimat akarom.

Swen megtörölte szemét.

- Ha felveszed a ruháidat, ez azt jelenti: befejezted a nászfutást. Nem... most velem futsz, velem a faluba.

Helga megragadta a férfi kezét.

- Nem lehet, Og utánunk vezeti őt, mielőtt a fél utat megtennénk... - Arra gondolt, milyen különös, boldog, nyugodt volt az alvó arca.

- Gyere, rejtőzzünk el az erdőben. Ha a patak medrében haladunk, a kutya elveszti a nyomot. Meglátsd, boldog leszel velem.

Swen érezte, hogy a testén hirtelen átcikázik a tűz.

- Veled... - Megfogta a lány kezét, és futásnak eredt az erdő felé.

Lejjebb kicsiny patak kígyózott. Helga most érezte, hogy az első nász fáradtsága lassan, feltartóztatathatatlanul borítja el... Feje le-lehajlott. A férfi végigpillantott rajta. Átkarolta. Felemelte. A nász trágár lehelete erősebben csapott az arcába. Válla úgy rándult meg, mintha belevetné a lányt a pataknak az újra emelkedő napban rőten csillogó, hűvös vizébe. Aztán mélyet sóhajtott. Úgy lendítette fel a lányt, hogy Helga nyúlánk, alabástrom teste átnyúlt a vállán, és leomló haja szinte érte a patak vizét.

Gyors, egyenletes léptekkel futott. A víz felfreccsent lába alól. Helga néhány percre ernyedt, hagyta, hogy a hideg cseppek elborítsák arcát, aztán odanyúlt, és kezével átfogta Swen nyakát. Akaratlanul is a vállába kapaszkodott. Hajfürtjei mint hétágú aranykorbács rázkódtak a fehér keblű, meggyötört ölü zsákmányát vivő férfi hátán, csípőjén. A lánytest hamvas bőrének érintése lesúrolta a futásra feszülő testéről a féltékenység didergését. Gyújtott, hívott, siettetett. A lélek lassan izzott fel a test forró izmokból font páncéljában.

„Enyém... enyém...”

A patakparton sűrűsödtek a bokrok. Tetejük sötéten, mohón, élesen fogadta a ritka, erőtlen napsugarakat. A komor, északi rengeteg egyre nagyobb, egyre magasabbra szökkenő fenyőóriásai alatt rőten párállott a fenyőtűkkel borított föld, az itt-ott behulló napfényben.

- Medvét nem láttál erre, Swen? - kérdezte a lány, és ajka a férfi fülét érintette.

- Nem. De bár volna...

Látta, hogy a fenyők széthúzódnak. Tisztás ragyogott fel. A tisztás közepén kicsiny kunyhó emelkedett. Körülötte szokatlanul magasán növekedett a pusztító, dermesztő északi viharoktól komor fenyőóriásokkal védett, zöld fű.

- Eressz a földre, Swen... - kérte a lány.

A férfi sokáig hallgatott. Karja még erősebben szorult a lány csípője köré.

- Hogyne, hogy elfuss!

- Nem futok el.

- Mert engem is szeretsz! - mondta a másik.

Helga megrázta fejét.

- De hiszen ezt százszor hallottad már. Miért csodálkozol? De...

- Akkor más volt! Akkor gyerekek voltunk! De most... most...

- Most a kunyhóba megyek veled... - szólt lágyan a lány.

Érezte, hogy a férfi hatalmas válla megremeg alatta, és diadalmasan elmosolyodott. A kunyhó már ott volt előttük.

- Legalább a küszöbnél eressz el... - kérte a lány.

A férfi mormogásba rejtve örömét, rántott egyet a vállán.

- Hogyisne... majd éppen a küszöbnél... hogy elbuktassanak a boszorkányok! - Vállával ismét maga elé húzta a lányt. Mélyen lehajolva belépett.

Bent friss széna halmozódott, szinte eltakarva az apró ablakot. Félhomály terjengett. A sarokban tejjel, sajttal teli faedények állottak, melyeket alighanem néhány nappal azelőtt hoztak be a várúr pásztora, készülődve a nagy nyári legeltetésre.

Swen előrelépett. A friss széna illatos, zöld hullámmal egyre magasabbra emelkedett.

Helga érezte, hogy a szénaszálak csiklandozzák a lábát. Nevetve összerázkódott. Egyszerre estek a lágy, zöld hullámokba. Helga behunyt szemmel figyelte az ősi, pontosan ismétlődő mozdulatokat... Érezte a férfierő hullámzását. A mélyizmok felsajogtak. A sajgás lassan halványult a nászritmusban, melyben most valami új, ismeretlen erő hullámozott. Ez a hullám egyre forróbb lett. Helga ámulva figyelt. Hirtelen kinyitotta a szemét.

- Mi ez? - szállott szétnyíló ajkáról a szó.

Swen egy pillanatra elmosolyodott. Aztán a birtoklás fellobbanó hevével tört feléje, melyben a szilaj, kesernyés diadal és valami dühhöz hasonló és mégis lágy érzés keveredett. Ezek az érzések úgy váltakoztak minden mozdulatra, mint szélsodorta felhők. Egyetlen viharfelleggé egyesültek, mely úgy hordozta a beteljesülést, mint a villámot a felleg.

A lány önmagát figyelte. A különös tüzet, mely egyszerre fellobbant ölében, és most újra izzott fel, lassan-lassan, szítva a másik férfiéréjétől...

Szeme előtt csillogó köd gomolygott fel. Halk kiáltásában már nem csendült fájdalom. Agyán forró párák siklottak.

Oldalt sodródtak az új és új összecsapás hevében. A válluknál feltorlódó széna elborította a kunyhó kicsiny ablakát. A behulló napsugarak zöld fénypárát lebbentettek a friss szénáról, és a kunyhó olyan volt, mint a tenger mélyébe süppedt óriás kagyló, melyben az életerő lüktetett a nászmozdulatok örvényében...

A nagy szőke legény első ölelésében próbálta férfiéréjének trágár álmokban kilobbanó tüzét. Másoktól ellesett fogások, mozdulatok, tartások emléke után kapkodott. Aztán hirtelen érezte, hogy forró fuvallat siklik ágyékán, és teste meglepetten torpant meg.

A szénahullámok halk susogással mindent elborítottak. A fjordok szikláit felett alacsonyan lebegő nap lassan emelkedett, és a kunyhó belsejébe hulló erőtlenségek továbbcsiklottak.

A lány arca egyszerre megtelt különös, borostyánszínű árnyalattal. Vakítóan fehér válla sziporkázva verte vissza a napfényt. Behunyt szemében hirtelen, mint mélységből felszálló köd, egy kép merült fel. Testét elöntötte az első mámor utáni könnyű, üdítő fáradtság, de a lelke felsajgott...

„Harald... Harald...”

A másik megmozdult.

- Mit mondtál? - kérdezte halkán, lágyan.

Helga sóhajtott. Gyöngyragyogó alakú mellei között a nászmozdulatokkal odasodródó fűszálak vésetei olyanok voltak, mint a birtoklás parázna bélyegei. Újra sóhajtott. Felegyenesedett. A férfikéz visszasodorta. Birkózva tusakodtak, de a játékos mozdulatok most gyújtottak, hívtak. Csípő a csípőtől fogott tüzet, a láb a lábtól, a mell a mellék érintésétől, az ajak az ajaktól... Az új nász úgy lobbant ki a játékos tusakodásból, mint tűzzel játszó gyermek kezéből az apró gallyal gyújtott hatalmas láng.

A lány hirtelen asszonyos mohósággal tört a másik felé. A szénahullámok ismét susogva-zizegve csaptak szét combjai körül...

Helga maga sem tudta, mire ébredt. Kinyitotta szemét. A kunyhó belsejében csend volt. Hirtelen, valahol egészen közel, ugatás csapott fel. Helga oldalt pillantott. Swen éppen úgy hanyatt fekve, oldalt billent fejjel aludt, mint ikertestvére a barlangban.

Helga óvatosan, apró mozdulatokkal kúszott oldalt. Fehéren derengő teste úgy merült fel a szénából, mint zöld hullámokból felvetődő najád.

A halk, rekedt ugatás távolodott.

„Most megy érte... most hívja ide...” - villant át a lány agyán. Lassan reszkető ujjakkal húzta félre a nagy, otromba tolózárat, melyet csak a hóviharok ellen szegeztek ide a várúr pásztorai. Kisiklott a tisztásra.

Körös-körül roppant fenyők tornyosultak, és a nap korongja látszólag alig emelkedve lebegett a ferdén hulló sugarakban, a világosabb zöldnek látszó fenyők teteje között.

A magas fűben széles, ösvényszerű nyomot hagyott a hatalmas farkaskutya. A lány nagy ugrásokkal futott. Hosszú, fehér lába ki-kibukkant a zöld hullámokból. Szőke hajfürtjei sziporkázva csapkodtak fedetlen vállán. Keskeny csípője, két szeretővel meggyötört, de az első mámor szikráját már hordozó öle, feszülő dereka könnyedén fel-felsajgott futás közben. Úgy érezte, ebben a sajgásban meg-megvillannak a különös, csodálatos érzés szikrái, és néha szándékosan hajlott hátra, ha ugrásra röppent, hogy a sajgás végigcikázzon combjain, gerincén.

Úgy látta, mintha Harald széles vállú, fedetlen alakja rajzolódna ki a fenyők árnyékában. Hátrafordult, és a hangja zengve szállott az erőtlen napfénnel borított tisztás felett.

- Swen! Swen! Vigyázz! Vigyázz!

Látta, amint a legény alakja egyszerre feltűnik a kunyhó hevesen kivágódó ajtajában. Egy pillanatig várt a világosságban állva, hogy Swen lássa, merre fut, aztán fejét leszegve rohant tovább.

- Harald, itt vagyok! Itt - kiabált a fenyők között nyomot kereső első szeretője felé.

Harald egyszerre rontott utána.

Helga kiért az erdőből. Felkapaszkodott a fennsík szélén álló sziklára.

A két szerető nem láthatta egymást a köztük húzódó dombtetőtől, de Helga mégis úgy látta, egymással versengve rohannak feléje... Lesiklott a szikláról. Úgy rohant a fjord szélére, mint-ha mindjárt levetné magát a szédítő mélységbe...

A fjord égisz szökkenő acélszürke sziklái felett óriás telihold fenséges opálpajzsa emelkedett. A ködök megteltek súlyos óarany fénnel, és úgy vezettek a fjord mélyébe, mint a szédítő mélységbe, a tengerhez vezető roppant lépcsők.

A lány dideregve húzódott meg a fenyőbokrok között. Lent, a fenséges, irdatlan sziklafal alatt a keskeny parton meghúzódozó halászfaluban most csendült meg a harangszó. A hangok tompán, puhán zendültek. A csendes kikötőben ernyedte vitorlákkal egy hajó állott. A fjord roppant sziklahasadékában a teljes szélcsendben ernyedten horpadtak be a telihold fényében ezüstösen csillanó vitorlák.

A lány óvatosan siklott le. A sziklafal aljában fehérülő éles kötörmelék véresre horzsolta lábát. Megállott. Figyelt. A hajó fedélzetén semmi sem mozdult.

Helga még közelebb siklott. A hajóról a partra vetett keskeny palló vibrálva himbálódzott könnyű lépte alatt.

- Mi kell, kislány? - hallatszott egyszerre halkan, visszafojtott csodálkozással.

A fedélzeten hatalmas, széles vállú férfi állott. Helga megtorpant. Most hirtelen újra érezte, hogy meztelen. Sokáig némán, zihálva állott, takarva öle bolyhát, melleit.

- Egy ruha kellene... - szólt akadozva, és a keze egy pillanatra elröppent, felfedve az öle két nászban csapzott rejtekét, megtépett, kagyló alakú melleit.

A férfi hátratett kézzel állott.

- Ruha? - mormogta zavartan, aztán szinte akaratlanul kérdezte: - Mi baj? Megvert az apád vagy a vőlegényed?

Helga mélyet lélegzett.

- Ó, uram, nem olyan egyszerű a dolog. El kell mennem innen. El, el, minél hamarabb, mert ha nem, testvérek vére ömlik énmiattam.

A férfi hümmögve bólogatott.

- Hát persze, szép vagy, fiatal. Kiért késeljék egymást a fiatalok, ha nem az ilyen kislány miatt? - És tárgyilagosan, hűvösen hozzátette: - Jókor jöttél. Ha delelőre ér a hold, és valami kis kedvező szelet kapunk, felszedjük a horgonyt.

És látva, hogy a lány határozatlanul megtorpant, nagy jóakarattal dünnyögte:

- Gyere, gyere, tőlem ne félj. Női ruhát nem tudok adni, de a fiam nadrágját, kabátját odaadhatom. Na, gyere. Hát, látod, ilyenek vagyunk mi, férfiak. Nekem hét kikötőben, messze délen, nyugaton hét feleségem van... Így nem vesznek össze, s mindig örömmel fogadnak. Na, gyere, bújj be oda a kapitányi fülkébe. Válaszd ki magadnak, amit jónak találsz. Ha kell valami, szólj. Ha nem kell semmi, csak feküdj le, pihenj. Sírd ki magad, szívvel-lélekkel, búcsúképpen. Így kell azt csinálni, mert te ide már soha többé vissza nem kerülsz... - Hangjában nyugalom és biztonság csengett. Előreindult.

Helga mögötte settenkedett. Keskeny, dohos szagú ajtó nyílt. A kapitány előreengedte a leányt. A dohos szag még erősebb lett.

- Ott balról, a fal mellett, a ládában találsz magadnak ruhát.

Helga lábujjhegyre ágaskodva úgy figyelt, mint özünő a csapda előtt. A kapitány legyintett.

- Ne félj. Gyere be. Öltözz fel. Feküdj le oda az ágyba. Pihend ki magad. Én a legénységet várom Narvikból, Kirunából, Gellivaréból... - Hümmögve dörzsölte homlokát. - Te meg told be a reteszt a kabinajtón, és aludj csak nyugodtan. A hajó az én országom. First person after the God... Érted? De azért, ha hajnalodik, és kiérünk a nyílt tengerre, gyere ki, nézd meg a Kebnekaisse hófedte csúcsát. Szent hegy ez itt, északon. Emlékezni kell rá. Na és persze, a Sulitelma tigrisfej csúcsát is... Nézd meg jól, azt hiszem, utoljára látod.

A leány szótlanul, fejét lehajtva siklott be a kabinba. Hirtelen megrettent. Bevágta az ajtót, és a férfi hallotta, mint csapódik be a retesz. Bosszankodva elmosolyodott.

„Eh, nem hisz nekem ez a riadt kis őzike...” Legyintett, és súlyos léptekkel ment ki a fedélzetre.

Helga apró fülét az ajtóra szorítva figyelt. Minden csendes volt. Remegő kézzel, mindenben csapdát sejtve rántotta fel az öblös, ócska láda fedelét. Most menekült a meztelenségtől. A ládából számára nevetséges, bő, kék nadrágot és zubbonyt kapart elő. Gyorsan magára vette. Most, hogy elrejtette meztelenségét, megnyugodott. Mélyet sóhajtott. Homlokát ráncolva, hangtalanul próbálgatta, jól zár-e a vaskos, rozsdás retesz. Nagy megkönnyebbüléssel sóhaj-

tott. Hirtelen olyan fáradtság fogta el, hogy szinte összeesett. A keskeny tengerészágyhoz tántorgott. Rövid ideig úgy nézte, mint vad a csapdát. Minden csendes volt. Óvatosan, lassan feküdt az ócska, sós szagú takarókra. Az álom úgy zúdult rá, mint a hegyomlás.

Nem tudta, meddig aludt. Érezte, hogy történt valami. Kábultan felegyenesedett.

Kint a fedélzeten olykor kiáltások röppentek. Helga a keskeny ablakhoz lépett. Kint végtelenül, acélszürkén tárult a tenger, és csak messze, a láthatáron csillogott a hajnali fényben a Kebnekaisse hármass csúcsa, a Sulitelma tigrisfej orma. Mélyet lélegzett.

„Igaz... Mondta, hogy indulunk, ha delel a hold, és egy kis kedvező szelet kapunk...” Mélyet sóhajtott. Megnyugodott. Az új messzeségekben új élet rejtőzött. Visszafeküdt. Behunyta szemét. A nyugodt, erős álom, melyben lágyan ott vibrált a menekülés mindattól, ami a régi életét jelentette, könnyű, lágy hullámmal csapott át rajta.

Helga aludt.

Hirtelen ébredt fel. Azt hitte, hogy kopognak az ajtón, de minden csendes volt. A kabin ablakához kúszott a puha, tarka mexikói takarókkal borított keskeny hajóágyon.

Kint szélesen, végtelenül tárult a tenger, a Kebnekaisse csúcsai, a fjordok elmerültek a messzeségben. Helga újra érezte, olyan megkönnyebbülés fogja el, hogy szinte sírva fakad. Visszahúzódott az ágyra. Magára húzta a mesésen puha mexikói takarót, és harmadszor is elmerült az új, felszabadult, üdítő álomban.

Lord Halifax, a Titkos Államtanács elnöke, ezen a napon rendkívüli kihallgatást kért II. Jakabtól, Anglia, Skócia, Írland és Wales uralkodójától.

Kellemes kora tavaszi délután volt. A tárva-nyitva álló ablak előtt a keskeny, hosszúkás parkrészben bohó cinkék csipogtak, ünnepelve a tavaszt.

A csontos, magas Halifax meghajolt. A király fölényesen intett:

- Csak semmi mellébeszélés, csak a lényeket!

Halifax csontos, sárga arcán rejtett gúny látszott.

- A lényeg, felség, bizony eléggé különös jelenség. Egy Hollandiából, Groningenből érkezett, feltétlenül becsületes és ugyancsak felette megbízható üzletember, kinek nevét - legszemélyesebb kívánságára - elhallgatom, úgy tudja a legmegbízhatóbb hírforrásokból, hogy II. Károly királynak, az ön felséges elhunyt testvérének törvénytelen fia, Monmouth herceg, ki száműzetésben él Hollandiában, fegyvereseket gyűjt a száműzöttek között, hogy Angliában partra szállva, megdöntse felséged hatalmát.

Rövid csend támadt. A király legyintett.

- Ne izgassa magát és másokat rémálmokkal, kedves Halifax, a száműzettek közül talán egy fél ezredet is alig tud összetoborozni... Monmouth herceg minden hepciáskodása csak üres fenyegetőzés. - És hűvösen hozzátette: - Igen, persze, ha mégis partra száll, hogy megdöntse trónusomat, lovas karabélyosaim fél nap alatt tönkrevernék azt a maréknyi szedett-vedett gyülekező hadát... - És hűvösen, halkan befejezte: - Ha lázadás törne ki, én könnyörtelen leszek. Nincs kegyelem a lázadóknak... - Fölényesen legyintett: - De hát erről szó sem lehet. Ezek a kocsmahősök legfeljebb a groningeri holland kocsmákban hetvenkednek csak... — Megvetően félrehúzta keskeny, színtelen száját. - Hiszen még hajót sem kapnak az átkeléshez, mert nincs olyan hajóskalmár, aki ne látná be az egész dolog teljes, megcáfолhatatlan reménytelenségét.

Lord Halifax sokáig szótlanul hallgatott.

- Ha Monmouth herceg Skóciában száll partra, a skót Highland törzsei melléje állhatnak, mert bátorsága megnyeri a szívüket... Ne felejtse, hogy az anglikán egyház minden papja Monmouth herceg trónkövetelő mellé áll, hisz felséged buzgó katolikus...

Az uralkodó vállat vont.

- Nem illik egy királyhoz, hogy hitét megtagadja, vagy nyíltan be ne vallja.

Ismét csend támadt. Halifax némán meghajolt.

- Felséged az Anyaszentegyház példamutató, hűséges híve, de ne felejtse, az ellenséges erők éppen azért gyülekeznek ily szemmel láthatóan, mert felséged... - Kissé habozott, aztán kimondta: - Mert felséged mellőzi az anglikán egyház püspökeinek véleményét... Sancroft, canterbury érsek, az ellenzék egyik előharcosa, felséged ellen tüzeli az anglikán püspököket.

A király fölényesen legyintett.

- A papok csak jártassák a szájukat, míg alaposan körmükre nem koppintok... - szólt kimérten.

Halifax lord csontos, színtelen arcán zavar tükröződött.

- Felség, ama hűséges kalmár kísérei közül elfogtak egy egyént, aki állampolgárságát igazolni nem tudta, viszont - ama felette becsületes kalmár szerint - arra akarta őt rávenni, hogy titokban szállítsanak fegyvert Monmouth herceg hívének, ama egész Skóciában hírhedt Argil earlnek, aki Monmouth herceg egyik fővezére, és a hollandiai Groningenben várja a lehetőséget, hogy Skóciában partra szálljon.

Az uralkodó okos, fölényes arcán érdeklődés látszott.

- Na és, mit vallott a gazfickó?

Halifax zavartan hallgatott.

- Egyelőre még nem kaptam meg a bírósági írnokok jelentését, akik a vallomását jegyzik.

- Tehát még vallatják? - kérdezte felélénkülve a király.

Halifax bólintott.

- Igen, felség... Itt, e palota, pincéjében már második napja. Eddig sok angol és skót főnemes nevét öklendezte ki, de a főbíróság főnöke úgy gondolja, még többet is mondhat, mert az eddigiek mind száműzöttek, tehát egyelőre nem foghatók el.

A király a levegőbe csapott öklével.

- Ezt megnézem.

Halifax helyeslően rázta fejét.

- Én is azt hiszem, hogy a király jelenlétében - mely oly mérhetetlen kitüntetés egy rabnak - talán a fogoly is pontosabban, igazságosabban és többet vall.

A pince sarkában tűz égett. A tűz felett harapófogók izzottak. A fogoly teste kifeszült a kínpadon, és furcsán hosszúnak látszott. A király belenézett a vértől, verejtéktől eltorzult arcába.

- Szólj bátran! Ne félj bűntársaid bosszújától. Neveket mondj! Neveket! De azokat, akik itt, Angliában, Skóciában vannak, és cselt szőnek ellenem.

A fogoly hallgatott. A király intett. A kőpad kerekére a végén és az elején egyszerre helyezte lapáttenyerét a két ormótlan, fakó arcú, kis fejű hóhér. A fogoly arca eltorzult. Vonagló ajkáról a kín őrző kiáltása szállott:

- Irgalom! Az Úr Jézus nevében irgalom, hiszen már megmondtam: Archibald Campbell, aki Argil earlje, a Monmouth herceg vezérlete alatt gyülekező lázadók alvezére.

A király nyugodtan hajlott följe.

- Ha tudod a fő összeesküvők nevét, tudod az alvezérekét is.

- Nem tudom! Nem tudom! Nem tudok senki mást!

A király felegyenesedett.

- Folytassátok, legények - intett a hóhéroknak -, s önök, írnokok, vigyázzanak, hogy egyetlen szava se maradjon ki a vallomásból.

A három írnok közül - akik apró íróasztalok mellett jegyezgették egyszerre a vallomást - a középső, a rangelső felállott, és némán, mélyen meghajolt.

A groningeri „Arany páva”-hoz címzett vendégfogadó nagytermében vidám zúgás örvénylett. Néha csörrentek az összependülő kelyhek. A kocsmáros odafordult Helgához, és izgatottan, mint egy csatát vezető hadvezér, parancsnokolt:

- Helga! Ott Argil earlnek - az a daliás szőke, aki olyan ruhában pompázik -, annak, annak egy korsó sört, de rögtön! És mosolyogni! Mosolyogni! Ha a felszolgáló olyan keserű képet vág, mint te, oda a jó borralalós vendég jókedve! Siess! Mosolyogj! Kacérkodj! Viháncolj! Kellesd magad, s a legkomorabb vendég pénztárcája is megnyílik...

Helga, egészen belesápadva a nagy igyekezetbe, rohant a söröskorsókkal.

A daliás szőke Archibald Campbell, Argil earlje, egy pillanatra elkapta a lány hosszú, selymes kezét.

- Nekem csak úgy ízlik az ital, ha előzőleg csókot kapok! - kiáltotta nagy nekihuzakodással.

Helga kényszeredetten bólintott.

- Csókot is kaphat, mylord, de csak hajnalban a munka után... Csak fel a lépcsőn, ott balra, a padlásszobában... - Ujját figyelmeztetően felemelte. - De figyelmeztetem, igényes hölgy vagyok. Alaposan elbánok azokkal, akik nem fizetnek előtte!

Argil earl harsogva nevetett.

- Tanuld meg, kislány, én senkitől sem félek... s ha kell, kardommal három támadómnak is lemetszem a jobb fülét...

Helga halkán nevetett.

- Na, nálam hiába kopogtat lordságod ilyen hőstettekkel, mert én azért menekültem ide a Kebnekaisse völgyéből, a szent hegy örökké havas csúcsa alól, mert ha nem, vér ömlik miattam két ikertestvér között, akik egyformán szerettek engem...

Argil elkomorodva bólintott.

- Ezt el is hiszem, nagyon csinos vagy, tubicám... - Tekintete hűvösen mérlegelve kutatta a lány északi üdeségű virágszirom arcát.

A lány feltekintett. Pillantásuk találkozott. Argil earl kék szemében felvillant valami. A lány kezében megremegett az üres söröskorsó, aztán elfordult, de hirtelen maga sem tudta, miért.

- Milyen szép kicsi füled van, klárafüled van... - vetette oda a férfi. Megvárta, amíg a lány más asztalhoz siet, és halkán mondta: - Legények, kár lenne, ha ilyen helyre kislány részeg matrózokkal heverne egy szalmazsákon. Te, Gibbs, és te, Wag Hearne, hajnalban kapjátok el a kislányt, és vigyétek a hajómra.

Az öles termetű Wag Hearne kormányos készségesen, szótlanul bólintott. A csontos, hosszú Gibbs óvatosan hűmmögött.

- Nem lesz baj abban a nagy fene politikában? Ez Hollandia... Itt a legkisebb lármára is összefutnak az emberek.

Az earl legyintett.

- Majd elintézem a kocsmárossal.

Hajnal volt, és Helga holtfáradtan botorkált a padlásfeljárat lépcsőjén. Egy pillanatra megtorpant. Az ajtó alsó szélén világosság szűrődött. „Na, még csak az kellene ilyen hajszás nap után, hogy még szórakoztassak is valakit!” - kelletlenül ráncolva homlokát lépett be.

A férfi az alacsony, frissen ácsolt asztal mellett ült. Előtte cinkupában bor csillogott.

Helga mélyet lélegzett.

- Ne haragudjon lordságod, de ma este oly fáradt vagyok, hogy még gondolkozni sem tudok...

A férfi helyeslően bólintott.

- Ha ilyen fáradt, természetesen semmit sem kívánok öntől... - Mosolyogva vállat vont. - Legfeljebb azt, hogy jó barátságunkra igyon néhány kortyot velem ebből a kupából.

A lány mélyet sóhajtott.

- Megiszom, ha lovagi becsületszavára nem tesz semmi olyat, ami nekem rossz lenne.

A férfi mosolyogva nyújtotta Helga felé a cinkehelyt.

- Erre lovagi szavamat adom, semmi olyat nem teszek, ami önnek rossz.

A lány holtfáradtan csak most vette észre, hogy a másik nem tegezi. Könnyű, kellemes érzése támadt. Átvette a kelyhet. Kicsi arca merev, titokzatos lett. Lassan, nyugodtan ivott. Még biztos mozdulatokkal tette le a cinkupát.

- Ez valóban kitűnő bor... - szólt szórakozottan. - Nem is tudtam, hogy a gazdám egyébként sokat dicsért pincéjéből való... - Tovább akart beszélni, de mintha puha bársonyköpeny borított volna el mindent. Minden könnyű, tarka és olyan lett, mint a lenyugvó nap előtt a kicsiny báránnyelűk. Leült a padlásszoba sarkában heverő szalmazsákjára, melyen kifogástalanul tiszta lepedő és párna fehérlett. Fejét hátravetette.

- Ön leitatott... - szólt halkán, részben akarata ellenére. - Ezért bosszút állok, ha kijózanodom: bemászok a szalmakazalba, és magamra gyújtom, hadd égjen el minden, az egész világ... Én...

- A fekete bársonyfüggöny mindent eltakart. Behunyta szemét, és szótlanul dőlt az ágyra.

A férfi felugrott, és kitérte a padlásszoba ajtaját, mely télen oly kegyetlenül beengedte a nedves hideget.

- Hej, Gibbs! Wag Hearne!

A két tengerész alakja hirtelen hangtalanul bukkant fel a homályból.

- Csavarják lepedőbe a kislányt. Gyorsan a hajómra. Úgy alszik, mintha őrzőangyalok lebegnének körülötte. Én majd még beszélek a kocsmárossal. Öt aranydukátot kap arra az esetre, ha a lány nem makacskodik...

Willem van Oranje, a Holland Egyesült Tartományok választott stadthouderje, helytartója, ezen a ködös kora tavaszi napon fogadta titkos kihallgatáson a fiatal Monmouth herceget, az angol trónkövetelőt, ki mint II. Károly természetes fia, már hosszú idő óta gyűjtötte az angol és skót száműzötteket, hogy Hollandiából kihajózva, Angliában partra szállva szerezze meg maga számára II. Jakab király koronáját.

Orániai Vilmos sovány, csontos alakja egészen belesüppedt a tarka, puha takarók közé, beesett, sápadt, okos arcán szenvedés látszott.

- Ez a köd egészen kivételes köd... - Szava akadozott. - Úgy gondoltam, most tavasz elején elmegyek Geldern tölgyeseibe vadkanvadászatra, de ez az átkozott reuma egészen megbénított.

Monmouth herceg, a száműzött angol trónkövetelő nyúlánkan, szőkén, őszinte, mély részvétellel sima, ifjú arcán hajolt előre.

- Úgy hallottam, helytartó úr, hogy egy Európa-hírű spanyol vagy francia orvos, ama bizonyos Regulus Montanus mester arannyal gyógyítja az oly félelmetes betegséget, mely jobban megkínózza a beteget, mint bármely hóhér, és reménytelenül az ágyhoz bilincseli, mintha koporsóban feküdne.

A stadthouder magas, sima homlokán ránc jelent meg.

- Arannyal? A reumát?... - szólt halkan. - Nem rossz. Csakhogy ezek a híres francia és más orvosok azt hiszik, az arany minden, s a céljuk az, hogy minél jobban megkopasszák a gazdag betegeiket. Számukra csak az a fontos, hogy a beteg fizessen és újra fizessen, márpedig ha a beteg meggyógyul, nem fizet... Tehát csak látványos részleteredményeket kell elérniük, minél hosszabb ideig, anélkül hogy a beteg végleg meggyógyulna.

Monmouth herceg ismerte a holland helytartó közmondásos hallgatag természetét, és most mély részvétellel hallgatta az oly gyakran betegeskedő helytartónak ezt a hirtelen bőbeszédű kitörését.

A holland stadthouder végigsimított magas, sima homlokán, melyen a meleg borogatás cseppjei vagy talán a verejték gyöngyözött.

- Azért hívtam önt, herceg, mert mindnyájan tapasztaltuk népszerűségét az angol és skót száműzettek között... - szólt halkan. - Sőt, hosszabb idő óta arról is kaptam tájékoztatást, hogy népszerűsége, titkos híveinek száma Angliában és Skóciában, különösen Skóciában erősen növekedik... Sajnos, jelenleg II. Jakab, Anglia és Skócia katolikus királya, nyíltan pártfogolja a katolikusokat. Új katolikus tiszteket nevez ki az angol sereg vezetésébe, magas katolikus államtisztviselőket juttat fontos állásokba, a protestánsok, az anglikánok már szinte üldözöttekké lesznek saját hazájukban... Mindezeket francia segítségre támaszkodva cselekszi... - Köhintett. Hosszú ujjú, vékony, inas keze felemelkedett. - Mi, hollandok, már megvívtuk háborúinkat akkor, mikor a katolikus XIV. Lajos szövetséget kötött a katolikus II. Károly angol királlyal, s csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudtuk megvédeni szabadságunkat azzal, hogy felrobbantottuk az országunkat a tenger ellen védő gátakat, és inkább elárasztottuk földjeinket, mint hogy az ellenségnek utat adjunk.

Az emlék átsiklott éles germán arcán. Keskeny ajka összeszorult.

- Nekünk életkérdés, hogy legalább Angliában oly férfiú kezében legyen a legfőbb hatalom, aki protestáns vagy anglikán, s így inkább a mi barátunk, hitsorsosunk, mint II. Jakab, aki XIV. Lajos hatalmára támaszkodik... - Leengedte kezét, mely lassan süppedt a tarka, puha takarók közé.

- Ezért támogattuk önt, fenség, abban, hogy megdöntse II. Jakab hatalmát, és az angol koronát megszerezze. - Felvonta keskeny vállát. - Sajnos, ezt nem tehetjük meg nyíltan, mert nem akarunk újra háborúba keveredni Angliával és Franciaországgal.

Csend lett. A fiatal trónkövetelő úgy egyenesedett fel ültében, mint tanárának beszámoló diák.

- A száműzöttek titkos tanácsa Groningenben ma éjjel döntött... A legerősebbet, Argil earl elöreküldjük, hogy partra szálljon Skóciában. Argil earl a skót Gordon-clan egyik - a hegy-lakók által jól ismert - száműzött vezetője, a személyes tanácskozásukon láttam, rendkívül bátor, eszes főnemes... Ha partra száll, Highland skót hegylakói egy emberként állnak zászlója alá, s ha ő már kitűzte a felkelés lobogóját, akkor én magam vezetem döntő csapásra a száműzöttek - igaz, csekély, de szívemre mondom, bátor hadát...

Orániai Vilmos arcán jóakarát látszott.

- Én és mások is úgy véljük, Angliát nem lehet egyetlen partraszállással elfoglalni... Több partraszállás kell, több helyen, hogy megosszuk az ellenség erejét. Először csak megingassuk II. Jakab hatalmát, s csak miután az ön hívei, herceg, ön köré csoportosultak, akkor... akkor mérjenek döntő csapást, és induljanak London ellen.

A fiatal trónkövetelő kipirulva az izgalomtól szorította ökölbe kezét.

- Igen... döntő csapást... Igen: London ellen!

Monmouth herceg sima, lányosán finom arcán a nagy történelmi játszma izgalma látszott.

- Végre beszélhettem négy szemközt William of Oranje stadthouder helytartóval.

A szőke, arányos termetű Argil earl, aki inkább skandináv vikingnek látszott, mint a kelta Highland skót Gordon-clan száműzött vezetőjének, leplezetlen izgalommal figyelt.

Monmouth herceg remegő ujjakkal terítette az asztalra Skócia keleti partjának meglehetősen pontatlan térképét.

- William of Oranje herceg, a Holland Egyesült Tartományok választott helytartója szerint a partraszállásunk felette szükséges, mert a katolikus II. Jakab, Anglia és Skócia királya, bármely pillanatban újra szövetséget köthet a katolikus XIV. Lajos francia királlyal a protestáns Hollandia ellen, úgy, mint néhány évvel ezelőtt. Ha nem akarjuk elveszíteni a stadthouder jóakarát, gyorsan és veszélyesen kell cselekedni... Nem egy, de több partraszállással megingatni mind Skóciában, mind Angliában II. Jakab katolikus uralmát.

Argil earl szép férfias arcán a vakmerő tetteket szomjúhozó hivatásos harcos heve lobbant.

- Ha partra szállunk, a Gordon-clan minden harcosa mellém áll, és én magam kergetem el Skóciából II. Jakab hatalmaskodó híveit. - A cselekvés lobbanó lázában előrehajolva csapott öklével a vaskos tölgyfa asztalra. - Felséged csak intsen, s én akár maroknyi csapattal is partra szállok, mert egyetlen jelre a Gordon-clan fegyveresei és nyomukban egész Skócia mellénk áll, ha pedig győzünk, akár egyetlen csatában is, akkor Angliában a Whing-pártiak kitűzik a felkelés zászlaját.

Monmouth herceg érezte, az izgalom örvényében vakmerő, szilaj gondolatok sodródnak.

- Hajlandó ön az első, legveszélyesebb partraszállást vezetni?

Argil earl színpadiasan, de őszinte hévvel tette mellére erős, kardharcos kezét.

- Szívem és vérem a felségedé... - szólt ünnepélyesen - s egyetlen szavára, ha kell, száz halálba megyek.

A fiatal herceg érezte, hogy a torka összeszorul és szeme könnyes lesz.

- Ezt vártam öntől... - szólt zihálva, és görcsösen szorította meg az earl kezét.

Könnyű tavaszi szél feszítette az ócska holland halászbárkák kopott, foltozott vitorláit.

A lány a vezérhajónak elnevezett caravella elején állott. Mohón kémlelte a látóhatárokat.

A férfi levette széles karimájú kalapját, vidám halálmegvetéssel mosolygott.

- Ha győzünk, Helga, te leszel a királyné után az első nő a szigeten, Edinburghtól Londonig.

A leány feléje fordult.

- S ha elesel a harcban, vagy a cselszövés vet véget az életednek?

A férfi halkán nevetett.

- Ha elesek, fűrészeljék le az orvosok a koponyám felső részét, és az ezüstművesek csinálgának kelyhet belőle... S minden szeretőm köteles inni belőle azon a napon, amikor először feküdt az ágyamba... - Harsogó nevetésében szilaj vakmerőség pendült.

A többiek, a zsoldosok, a szabad vitézek vidáman nevettek.

Helga úgy látta, hogy a tenger szélén gomolygó acélszürke párakon túl a part rejtőzik. Úgy látszik, többen is látták egyszerre feltűnni a sziklás, homokos partot, a messzeségben rejtőző Highlandot, mert a kardok szinte egyszerre repültek ki a hüvelyből, és a vakmerő hetvenkedő ajkáról a szilaj harcvágy harsogott.

- Vivát, Monmouth herceg! Vivát, earl Argil!

A hirtelen lobbanó vakmerők lelkét betöltő hévtől mindenki úgy kiáltozott, mintha nem Skócia sziklái, hanem a mesés aranyország tárulna eléjük.

A vezér elsőnek ugrott ki a partra. Utána bukdácsolva, vidáman kiáltozva zúdultak ki a többiek. A csizmáik lépte alatt felgomolygott a homok, és a harcosok mintha a fellegekben lebegtek volna a part felé.

A magas, hajlott Lawrence Hyde, Rochester grófja, államkancellár, úgy hajtotta le fejét, mintha el akarná rejteni hosszúkás, ráncos arcát a király éles, hűvös tekintete elől.

- Felség, hír jött, hogy a lázadók hajói Archibald Campbell, Argil earlje vezetésével elindultak a hollandi Groningen kikötőjéből. Ismeretlen kikötő irányába vitorláznak. Valószínűleg Skócia felé.

A király sokáig hallgatott.

- Hányan lehetnek a lázadók?

Az államkancellár kezében papírlap fehérlett.

- Talán hetvenen vagy nyolcvanan.

A király elmosolyodott.

- S Argil earlje ezzel a hetven emberrel akarja legyőzni Angliát, Skóciát, Irlandot és Waleset?
Rochester gróf, államkancellár, keményen összeszorítva színtelen ajkát, rövid ideig hallgatott.

- Felség, Argil earlje, aki most a lázadó Monmouth herceg zászlaját emeli, a skót Gordon-clan vezére, és arra számít, hogy highlandi skót törzsek melléje állanak, és ő mint diadalmas hadvezér fogadja a fővárosba, Edinburghba érkező Monmouth herceget, hogy onnan törjenek ide, London felé.

A király fölényesen legyintett.

- Azonnal erős sereget kell küldeni, hogy a lázadás zsarátnokát eltapossuk, mielőtt még a parázsból tűz támadna, skóciai híveinket pedig és a skót parlamentet írásban kell intenünk, nyilvánosan bélyegezzék meg, mint lázadót és felségsértőt, Argil earlt és valamennyi összeesküvő társát...

Az államkancellár szótlánul meghajolt.

Átharsant Argil earl vakmerő partraszállásának híre Caithness, Southerland, Ross és Cromarty, Highland vakmerő szabad clanjai között, és figyelve emelték fel fejüket a ködös hegyek pásztorai.

Argil earl maroknyi hadával vakmerően tört előre, hogy magához vonja a skót partvidék törzseit. Dunnebeth patakjának rohanó hullámai mentén maga Dunnebeth várura vonult fel kétszáz gyalogos kardharcossal a partraszállók ellen.

Argil earl megvárta, amíg a várúr vitézei átgázolnak a Dunnebeth tajtékozó vizén, és egyedül lovagolt eléjük.

A várúr hátraintette kísérőit, és ő is egyedül lovagolt a magányos harcos elé.

Argil earl felemelte kezét.

- Dunnebeth uram! - harsant fel a hangja. - Ezennel felszólítalak, állj Monmouth herceg, Anglia és Skócia törvényes uralkodójának zászlója alá.

Az ősz hajú, szálfageyenes earl Dunnebeth zavartan dörzsölte sebhelyes homlokát.

- Úgy hallottam, hetvenen is alig vagytok... - szólt vívódva.

Argil legyintett.

- Hogy kevesen vagyunk? Hát majd többen leszünk, earl... Avagy, nem hallottad-e hírét ama Dávid pásztornak, aki egyetlen parittyájával szállt szembe az óriás termetű, vasba öltözött Góliáttal párviadalra, és győzött, mert ez volt az Úr fenséges akarata...?

Dunnebeth sokáig hallgatott.

- Senki sem kívánhatja tőlem, hogy mint vakot a vak, vezessem a biztos halálba azokat, akik bennem bíztak... - szólt tépelődve.

Argil büszkén legyintett.

- II. Jakab nem király, csak yorki herceg, aki bitorolja a királyi hatalmat, és a katolikusoknak kedvez, hogy megtörje az anglikán egyház erejét, s megalázza a protestánsokat.

Régies vaskesztyűs kezét előrenyújtotta.

- Bizony, ha nem akarod, earl, hogy jezsuiták parancsoljanak neked, Monmouth herceg zászlaja alatt a helyed!

Dunnebeth earl levette ősi, kardbarázdálta sisakját.

- Mit is tagadjam, a szívem Monmouth herceghez húz, de ki vigasztalja meg az anyákat, az özvegyeket és az árvákat, ha a biztos halálba viszem a clan vitézeit...?

Argil felemelte vaskesztyűs kezét.

- Bizony mondom neked, earl, előbb való az igazság az életnél, és annyit ér az élet, amennyi igazság van benne.

Dunnebeth sóhajtott.

- Gyere a váramba, Dunnebeth-Castle-be, earl, légy a vendégem. Ha melléd állanak Caithness, Southerland, Ross és Cromarty clanvezérei, én sem habozom.

Az edinburghi skót parlamentnek ezen az ülésén újra meg újra feltörték a szenvedélyek.

- Nem fogadhatjuk el jogosultnak a lázadó Argil earl és társai felhívását II. Jakab király ellen... mert fellépése törvénytelen, és mindnyájunkat a biztos pusztulásba ránt, hiszen még most is, mikor Clyth, Bervindale, Kinbroce, sőt maga earl Dunnebeth is a lázadókhoz csatlakozott, seregének háromszáz vitéze nem szállhat szembe az oly gyorsan felvonuló királyi haderőkkel... - érvelt a mindig bölcs, halk szavú lord Helmsdale, akit a parlament józan eszének neveztek még az ellenségei is. - Hozzunk erélyes intézkedéseket, hogy elhatároljuk magunkat a hebehurgya vakmerőktől, és megakadályozzuk a véres polgárháború kitörését, melyben elveszhet Skócia szabadsága is...

A helyeslés egyszerre tört fel.

Ködös, de enyhe kora tavaszi nap volt.

Argil earl arcán a döntés feszültsége látszott.

- Ha vesztenék, próbálj átjutni Monmouth herceg most partra szálló csapataihoz, s add át utolsó üzenetemet: nem bántam meg semmit, s öfelsege kímélje életét a kilátástalan harcban.

Helga szótlanul nézett rá.

A kopár halmokon a királyi csapatok piros katonazubbonyos, zárt hadrendje hömpölygött.

Argil earl kirántotta kardját.

- Highlanderek! Ott az ellenség! Előre! Utánam! - harsant szilaj halálmegvetéssel a hangja.

A háromszáz felkelő rivallva rohamozott.

A tízszer akkora királyi haderő középső része behajlott a roham alatt, de a két szárnyon küzdő csapatok előretörve, körbefogták a halálos szorításban szilaj halálmegvetéssel küzdő felkelők csapatát.

Egy kardcsapás lesodorta Argil earl szőke fejéről a sisakot. Vérbe borultan, elalélva hanyatlott hátra. Egyszerre nyolcan is megragadták. Háromszáz vitéze, a highlander skótok és a száműzöttek, az utolsóig küzdöttek...

Monmouth herceg sápadtan nézett a lány szemébe.

- Te láttad a végső harcot? - kérdezte rekedten.

Helga bólintott.

- Igen, felség... A király serege mindenkit leöldökölt... Én kötelet csavartam a csuklómra, hogy fogolynak higgyenek, és így elkerültem a halált.

Monmouth herceg lehajtotta fejét.

- A hősök véres árnyai köteleznek minket, hogy végrehajtsuk azt, ami a sors parancsa... Előre...

Edinburgh piacán sok ezres tömeg zsúfolódott.

Argil earl nyugodtan - mint az atyja egykoron - lépett a vérpadra.

- A bátor s hűséges szív nem féli a halált! - szólt messze zengő, nem remegő hangon.

A hóhér bárdja lecsapott...

Úgy látszott, hogy a kegyetlen megtorlásra most valóban felkel Highland hegyi népe.

Lym Regis, Dorsetshire, Taunton városa nyíltan a partra szálló Monmouth herceghez csatlakozott. Monmouth hercege királynak kiáltotta ki magát Taunton piacán, és vérdíjat tűzött ki a „yorki herceg”, II. Jakab király fejére. De az angol és a skót parlament Argil earl veresége hírére élesen szembefordult a felkelőkkel, Monmouth herceggel, akit felségsértőnek és lázadónak nyilvánított ki.

II. Jakab király csapatai Feversham lord vezetése alatt csakhamar elindultak a felkelők ellen.

Feversham lord kiáltvánnyal fordult a néphez:

„Rommá lövetek minden várost, mely támogatja a lázadókat. Ha könyörtelenséget tapasztalok, én is könyörtelen leszek. Ha Monmouth hercege vérdíjat tűzött ki őfelsége II. Jakab királyunk fejére, mi, a törvényes uralkodó hívei is tízszeres vérdíjat tűzünk ki a lázadó Monmouth herceg fejére.”

A skót föld kettészakadt. Highland Monmouth herceggel tartott; Edinburgh, a városok és a síkság II. Jakab királlyal.

Négyen voltak a hegyi skótok a Ben Grian Miralor hegyeiből, a Bodd am Loch tó mellől és a Forsinain faluból - a hatalmas erejéről híres Johnny Bruce hegyipásztor, a költő és halász, James Clifton, Charles Benrose, az egész Gordon-clan legjobb kardvívója, és a még nagyon fiatal, de máris hallgatag, bölcs Davis Endicott, a zengő hangú énekes.

Ben Grian alacsony, de meredek csúcsain még ott fehérlett a hó az esti félhomályban, de a Bodd am Loch partján már nyáriasan lágy fuvalat siklott a mindig párolgó, délről jött meleg, a hullámos tengerről, és egyenesen szállott a pásztortűz füstje a már-már kigyúló csillagok felé. Ők négyen aznap a Bodd am Loch tóban fogott ízletes, fehér húsú süllőt sütöttek meg, mikor Davis Endicott, akinek hallása a legélesebb volt, felemelte fejét:

- Jönnék! - szólt halkán.

A másik három a csendbe figyelt.

A homályból négyen léptek ki: egy nyúlánk fiatal lány, mögötte egy ifjú és még ketten, halászok: az egyik öles termetű tengerészruhás óriás, a másik nyurga, csontos, kissé hajlott.

A leány felemelte kezét.

- Kaphatnánk helyet a tábortűznél, szerencsés halászok, bölcs pásztorok?

Charles Benrose, az egész Gordon-clan legjobb kardvívója, némán körülpillantott társain, aztán szívélyesen mondta:

- A Gordon-clan vendégszeretetére évezredek óta senki sem panaszkodott, aki vendégként a tűzünkhöz lépett... - szólt ünnepélyesen.

Csend támadt. A leány lassan a mellette álló ifjúra mutatott.

- Íme, Monmouth hercege, Skócia és Anglia koronájának egyedüli jogos birtokosa a trónbitorló yorki herceggel szemben, aki II. Jakabnak nevezi magát, törvénytelenül és zsarnoki módon.

Mindenki hallgatott. Charles Benrose újra körülpillantott.

- Szólj őfelségének, te becsületes leányzó, hogy nagy megtiszteltetés számunkra pásztor-tűzünknel fogadni őfelségét.

A Ben Griam Miralor sárkány fogaiként felmeredő sziklái felett lassan emelkedett a telihold kozmikus opálpajzsa. A szavak lassabban, méltóságteljesebben hullottak, hordozva az emberek, az országok sorsát.

- Te Johnny Bruce, menj Sutherlandba, Ant na Gallachba, Beim Cleithbreit hegyeibe, Curlaune és Inversham falukba, ahol régi hűséges híveim már több éve várják jöttömet.

Johnny Bruce hatalmas alakja összerezzen.

- Odamegyek, felséges úr... s kardot ránt minden harcos a te védelmedre.

Monmouth herceg bólintott.

- Te, James Clifton, még ma indulj Beim Cleithunt hegyeibe, Curlotin városába... Mondd, hívom a Gordon-clant és a többi clantörzseket a végső csatára, a győzelmes harcra a trónbitorló II. Jakab ellen, akinek feje én, Anglia és Skócia választott királya, vérdíjat tűztem ki. Charles Benrose, menj Ben na Eoin hegyeibe, s hívd őket királyi szavammal. Várom őket, hogy meghordozzuk a diadal zászlaját. Te, Davis Endicott, indulj Megall Beargoth hegyeibe, és Calthaness tartományba, Bahasiel helységbe, és szólj híveimnek, várom őket, hogy együtt küzdjünk veletek a trónbitorló yorki herceg ellen, ki II. Jakabnak nevezi magát. S ti, vitézek, szóljatok hangos szóval, hogy Argil earl hősi halála nyomán ezerannyian lépnek a zászlóm alá, az ő példáját követve a harcban, a diadalban.

Mindnyájan érezték, a lelkük fellobban a szilaj harcvágytól.

Charles Benrose kirántotta széles, súlyos, hosszú kardját.

- Itt fogadom, ha kell, százszor is ontom véremet zászlód alatt, felséges úr... - harsant szilaj fogadkozással, ércesen zengve a hangja.

- Én is! Én is! - csattant a válasz.

Monmouth herceg bólintott.

- Itt várlak mindnyájatokat, Ben Griam Miralor sziklái között. Hét napig várok, a hetediken akár maroknyi haddal, indulok délre, Edinburgh ellen, mert tudom, bármennyit jártatják a szájukat a skót parlament fecsegői, a diadal mégis az enyém lesz.

- A tiéd! Csak a tiéd! - csendült fel a leány hangja.

Helga lángoló tekintettel, nyúlánkan, egyenesen olyan volt, mint egy kelta druida-papnő, aki azért jött a ködös sziklarenetegből, hogy végső csatára biztassa a kardot emelő harcosokat.

Monmouth herceg feléje intett.

- Mondd meg nekik, hogyan halt meg Argil earl... - A herceg hangja megremegett.

A leány sokáig hallgatott.

- Szépen, felségedet éltette, mielőtt a hóhér bárdja lecsapott volna.

A herceg sóhajtott. Keze ökölbe szorult.

- Bosszút állok érte...

- Felség, Taunton város félelemből átpártolt Feversham lord seregéhez.

- Felség, hajóinkat rajtaütéssel elfoglalta a királyi hajóhad.

Monmouth herceg sokáig hallgatott. A lányra pillantott.

- Most fohászkodj a Kebnekaisse szellemeihez, Helga. Adjanak csodás győzelmet vagy hősi halált.

Lord Feversham, a királyi csapatok fővezére, lassan lovagolt fel a Bridgevater tajtékzó patakján átvezető ősrégi, római köhídhöz, mely talán még Claudius császár idejében épült. Aztán lassan fordult hátra vezérkara felé.

- A lázadóknak sem tűzérőségük, sem lovasságuk, sem rendes katonaságuk nincs. Viszont a hegyi skótok első rohama szinte ellenállhatatlan. Ezért előnyös, ha minél jobban kihasználjuk a tűzérőségünket és a sorkatonaságunkat... S csak akkor vívjunk kardharcot, ha ez elháríthatatlan...

A kopár, alacsony halmokon, a Bridgevater túlsó partján gyalogos csoportok tűntek fel, fekete-fehér kockás ruhák lebbentek a Hebrida-szigetek felől suhanó, meleg ködöt hozó atlanti szélben, és a skót dudák hangjai vibráltak.

Lord Feversham nyugodtan rendelkezett.

- Lovagoljunk vissza, uraim, a lázadók valószínűleg a híd ellen rohamoznak, mert a Bridgevater keskeny, de meredek partján elég nehéz felkapaszkodni. Különösen, ha a gyalogságunk pontos sortűzekkel fogadja alig néhány lépésről azokat, akik a partra feljutottak. Ezért a tűzérőségünk egész erejét a hídra összpontosítsuk. - Gyorsan rendelkezve lovagolt tovább.

A királyi sereg ágyúi a hídra szegeződtek. A sorkatonaság töltött puskákkal figyelt. A királyi dragonyosok az ütegek szélén sorakoztak, készen, hogy ellenrohammal fedezzék az ágyúkat.

Monmouth herceg a kivégzett Argil earl seregéből hozzá átjutott óriás termetű Wag Hairne, a hosszú Gibbs, Johnny Bruce, James Clifton, Davis Endicott, Charles Benrose, a Gordon-clan legjobb bajvívója, és a Caintness, Southerland, Ross és Cromarty clanvezérek csoportjában lovagolt a harc előtt sűrű csoportokba tömörülő, kockás ruhás highlandi skótok élén.

Itt-ott szilaj harci énekek harsantak, szólott a skót duda.

- Felség! - kiáltotta Charles Benrose. - Egyetlen rohammal söpörjük el őket!

Monmouth herceg a harc előtti izgalomban hol elsápadó, hol elpiruló arcán halálos elszántság honolt.

A lány felé fordult, aki férfiruhában, napszőke haját a régies sisak alá szorítva lovagolt a vezérek között.

- Ha elesem a harcban, imádkozz el bűnös lelkem üdvösségéért egy Miatyánkot e csata évfordulóján... Dobosok, rohamot! Dudások, harci dalt! Rajta! Előre...

A hegyi skótok tömege hirtelen feltörő harci kedvvel, egyre gyorsabban zúdult előre, de a tömegük megtorlódott a hídnál.

A királyi ágyúk sortüzei most dördültek meg. A kartács belevágott a hídon összezsúfolódva megtorpanó tömegbe. A Bridgevater patak tajtékzó vizébe vérbe borult holtak százai hullottak.

Charles Benrose, feje felett rázva pallosát, rohant előre. A hegyi skótok tömege vérbe borulva a halálhídon tört előre. A kartácssortűz újra feltépte soraikat.

Charles Benrose négy sebből vérezve rohant tovább...

A királyi gyalogság soraiból most ropogott az első biztos, pontos sortűz. A holtak tetemei egyszerre halálos küszöböt vetettek a rohamozó skótok lépte elé...

- Előre! - Davis Endicott most az élen rohant. Mögötte bomlott, vérbe borult csoportokban, egy-egy szál pallossal a kezükben törtek előre a többiek.

A királyi gyalogság sortüzei, az ütegek vijjogó kartácszাপora ismét feltorlasztotta a holtak gátját...

A highlanderek anélkül, hogy pallosaikat belevágták volna a királyi haderő soraiba, százával hullottak az ágyú- és puskatűzben.

Hirtelen kürtök rivalltak.

A királyi dragonyosok eszkadronjai most vágattak rohamra az öldöklő ágyú- és puskatűzben vérbe borult hegyilakók ellen.

Minden összekeveredett... A királyi gyalogság most indult ellenrohamra.

Dunnebeth earl megragadta Monmouth herceg lovának kantárszóját.

- Felség, mentse meg mindnyájunknak oly drága életét. A hegyekben majd újra kezdjük a harcot.

A hegyilakók, holttetemekkel borítva a Bridgevater partjait, lassan hátráltak.

Lord Feversham gyorsan rendelkezett.

- A lázadás vezérét!... Mindenki utána! Vérdíj! Ki kapja a vérdíjat?

Lassan sötétedett. Az öldöklés mozdulatvihara beleveszett a puha tavaszi homályba.

Már hajnalodott, mikor Monmouth hercege a kicsiny halászfalu - Clyth - alacsony házai előtt megtorpasztotta lovát.

A lány leugrott a nyeregből, és bement az első kunyhóba, melynek udvarán négy halász javítgatta a hálót.

- Van-e kunyhókban hely szegény vándoroknak, szerencsés halászok? - kérdezte, és mosolyogni próbált.

A négy halász rövid ideig úgy hallgatott, mintha nem hallotta volna a lány szavát, aztán a legöregebb, anélkül hogy felpillantott volna, óvatosan mondta:

- Sokféle most a vándor errefelé, egyik menekül a másik elől... - És köhintve, mindentudóan mondta: - Jöjjetek be! Pihenjete le. Ha veszély közeleg, szólunk, nekünk nem kell vérdíj.

Rövid ideig csend volt, aztán az ifjú, szédelegve a háromnapos lovaglás embertelen fáradtságától, szótlanul szállott le rogyadozó lova nyergéből. Betántorgott a halászkunyhóba. Megbotlott a fal mellett felhalmozott szalmában, és lassan dőlt le. Az ájult álom mindent elborított.

Nem tudta, meddig aludt.

Valami zaj kavargott körülötte, fegyver csörgését hallotta.

- Ő az! Ő az! - kiáltott valaki démoni, diadalmas örömmel.

Felült. A kunyhóban karabélyosok tolongtak.

- Ne bántsátok őt! - sikoltotta a lány. - Ő ártatlan!

A férfi érezte, hogy valaki megragadja vállát. Szédelegve felegyenesedett. Nem félt. Csak a bénító álmoság töltött be mindent.

- Egy életet egy órai alvásért... - mormogta akadozva.

Valaki előrelökte.

- Majd alhat a sírban, fenség... - hallatszott gúnyosan.

Lord Halifax, a Titkos Államtanács elnöke, ezen a napon tett terjedelmes jelentést Monmouth herceg felkelésétől és a véres megtorlásról.

- Szerintem indokolt, ha a lázadást méltó és hűségre intő megtorlás követi... - szólt, miután jelentést tett. - Részemről nem tartom elég erélyesnek lord Fevershamet, aki kitűnő hadvezér, de nem tekinti ellenségnek a már legyőzötteket, holott éppen a legyőzött a maga féktelen, titkos bosszúvágyában még veszedelmesebb, mint az örökre elnémított holtak. Ezért a szigorúságáról és igazságosságáról oly közismert George Jeffreyt ajánlom a lázadók ügyében teljhatalmú főbiztosnak.

A király fontolgatva a választ, felvonta szemöldökét.

- Az ajánlás helyes. George Jeffrey főbíró én is feddhetetlen jellemű, becsületes és az igazi bűnösök iránt dicséretesen könyörtelen igazságszolgáltatónak ismerem.

Lord Halifax meghajolt, jelezve, hogy a jelentése véget ért. Aztán hirtelen felvonta szemöldökét.

- Igaz is, felség, egy feltűnően csinos és bátor kislány mindenáron kihallgatást akar kérni felségedtől, és már a harmadik napja ácsorog a palota előtt.

Az uralkodó vállat vont.

- Ha ön, lord, ezt szóvá teszi, természetesen kihallgatást kap... - szólt vidáman. - Utóvégre egy kihallgatás semmire sem kötelez.

Lord Halifax együttérzően mosolygott.

A lány görnyedezve térdelt az uralkodó előtt. Hangja remegett. Napszőke haja bomlottan hullott a sírástól remegő vállára.

- Felség, bizonyára ő is, Monmouth hercege, megbánta a könnyelműségét... Kegyelemért esedezem számára, hiszen még oly fiatal!

A király felvonta szemöldökét.

- Megbánta? - kérdezte fölényesen. - Ezt gondoltam... - szólt hűvösen, gúnyosan.

A leány szava elcsuklott a zokogástól.

- Felség, hiszen ő még oly fiatal... Kegyelmezzén ifjú életének.

A király sokáig hallgatott.

- Lázadóknak nem kegyelmezek. Egyikünk felesleges. Ő vérdíjat tűzött ki a fejemre, és én is kifizettem a vérdíjat az ő fejéért. Egyikünk felesleges. Igen, felesleges.

A csend újra hűvösen zuhant lelkükre.

Helga felegyenesedett.

- Hát akkor bátran hal meg... - szólt fojtottan. Arcán zavar siklott.

- Sajnálom, kislány, hogy kérését nem teljesíthetem - szólt végre a király. - Mihez kezd most?

Helga ernyedten állott.

- Nem tudom... - suttogta akadozva.

A király vállat vont.

- Jelentkezzék az udvari konyhában, a levesgazdánál. Ha szorgalmas lesz, megkeresi a mindennapi betevő falatját.

Úgy érezte, kegyelmet gyakorolt és nagylelkű volt. Fölényesen elmosolyodott.

- Imádkozzunk sokat Monmouth herceg lelki üdvéért, s meglátja, a lelke rövid időt tölt a tisztító tűzben. Ez oly jótett, mely az ön lelkét is nemessé edzi.

A lány sápadtan, hangtalanul állott.

Monmouth herceget Towershillben végezték ki.

A kivégzés borzalmas volt. A hóhér - talán titkos parancsra - ötször csapott az elítélt nyakára, mire a fej lehullott.

George Jeffrey főbíró a vérbíróság tanácsstagjainak ítéletét olvastatta.

- Felesleges, hogy nevet mondjon... - szólt hűvösen a sovány, keszeg bírónak, aki vaskos iratcsomagot tartott a kezében. - Én határozatomban a vádlottakat, akik valamennyien kiáltóan bűnösök a lázadásban, számokkal jelöltem meg: tehát, elsőrendű vádlott, neve mellékes... másodrendű vádlott, a neve mellékes, harmadrendű vádlott, a név mellékes, és így a többi is... - Sajat szavaira bólogatva intett: - Na, csak olvassa, legyen szíves...

A bíró köhintett. Hangja elcsuklott.

- Elsőrendű vádlott: halál. Másodrendű vádlott: halál. Harmadrendű vádlott: halál...

George Jeffrey főbíró helyeselve bólintott.

- Na, látja, kolléga úr, így sokkal rövidebb. Ne felejtse el, tisztelt bírótársam, az igazság mindig rövid: igen-nem... igen-nem...

A bíró mélyet lélegzett.

- Negyedrendű vádlott: halál... ötödrendű vádlott: halál...

Esteledett. A teremben gyertyák gyúltak. A bíró tovább olvasott. Szava rekedt volt.

- Századrendű vádlott: halál... Százegyedik rendű vádlott: halál...

Csendes, őszi éjszaka volt. A bíró szédelegve olvasta:

- Háromszázadrendű vádlott: halál. Háromszázegyedik rendű vádlott: halál.

George Jeffrey főbíró felpillantott.

- Ön fáradtnak látszik, kedves bírótársam. Adja át az ítélet fogalmazványát a következőnek...

- ...Háromszázhuszadrendű vádlott: halál. A gyarmatokra a következőket számúzi a törvénytörvény-szék...

George Jeffrey legyintett:

- Ezt a részt én aláírom, és ön küldje át Towershill parancsnokának, intézkedjék pontosan, világosan, gyorsan. A gyarmatokon igen nagy szükség van munkáskézre a vad dzsungel termékenyvé tételére. Ez nagy és nemes feladat...

Második fejezet.

A felkelés leverése után II. Jakab élesen szembefordult a nép oly nagy tömegeinél erős anglikán egyházzal. Nevezetes cselekedete volt a királynak, hogy Angliában és Skóciában rendeletileg megalapította a lelkiismereti szabadságot. Minthogy erre a rendeletre nem remélhette a parlament támogatását - mert ez a rendelet elsősorban a katolikusoknak kedvezett az anglikánokkal szemben -, feloszlatta a parlamentet, és királyi hatalmánál fogva a fontosabb hivatalokat katolikusokkal töltötte be, a Lordok Házába pedig katolikus lordokat nevezett ki.

A nép széles tömegeit képviselő anglikán papság azonban ellene volt a király rendelkezésének, és amikor II. Jakab azt kívánta, hogy türelmi rendeletét a szószékről hirdessék ki, Sancroft, canterbury érsek vezetése alatt hét anglikán püspök kihallgatást kért a királytól, hogy rendeletének visszavonására bírja rá.

II. Jakab hűvös fölényrel fogadta a püspökök küldöttségét.

- Én katolikus vagyok, és nem illő, hogy egy király a vallását megtagadja, vagy hogy nyilvánosan ne vallja be... - szólt, mikor Sancroft érsek beszédét befejezte.

Az érsek rövid ideig hallgatott.

- Mi is ezt valljuk, felséges urunk... - szólt nyugodtan. - Ezért ezt a rendeletet nem hirdetjük ki a szószékről.

A király arcán harag lobbant.

- Ez királyi parancsom nyílt megtagadása! - csapott fel hirtelen lobbanó haragja. - Tehát hazaárulás! Felségsértés! - Kezét felemelte. - Testőrök! - Megvárta, amíg a fegyveresek berohannak, és hevesen intett: - Vigyétek a lázadókat Towershill börtönébe... A bíróság majd igazságos ítéletet mond felettük.

- Tiltakozom! - emelte fel kezét Sancroft canterbury érsek.

A testőrök megragadták.

Burnet Guilberg protestáns tudós ezen a napon jelentkezett külön rendkívüli kihallgatásra Willem van Oranje holland stadthoudernél, a Holland Egyesült Tartományok helytartójánál.

Szép csendes tavaszi nap volt. A helytartó szokatlan jókedvvel intett a vendégének, hogy foglaljon helyet.

Guilberg telt, okos arcán izgalom látszott.

- Fenséged bizonyára értesült az angliai eseményekről... - szólt szinte bevezetés nélkül.

A stadthouder csontos, sovány, okos arcán enyhe zavar rezzent.

- Igen, hallottam egyet s mást, de bevallom, most, hogy nem kínoz a reumám, élvezem a nyugalmat, és némi szabadságot adtam magamnak.

Burnet Guilberg méltóságteljesen bólintott.

- Fenség, oly híreket mondanak, melyek talán megzavarják pihenését... II. Jakab, Anglia és Skócia királya elfogatta és Towershill börtönébe záratta Sancroft canterbury érseket és hét anglikán püspököt, akik a katolikusok javára tett türelmi rendelete ellen tiltakoztak. A nép

azonban lelkesen tüntetett a Towershillbe záratott hét püspök mellett. Mikor a püspököket a börtönbe vivő hajó feltűnt a Temzén, a nép, a hívők száz és száz csónakban eveztek hozzájuk, hogy áldásukat kérjék. Az esküdtbíróság - ki gyorsan belefogott a per tárgyalásába, de tekintettel arra, hogy a püspökök elítélése általános forradalmat jelentett volna - nem mondta ki a bűnösségüket.

Orániai Vilmos csontos, éles, germán arcán csodálkozás látszott.

- Erről már hallottam egyet s mást, de úgy gondoltam, ezek a hírek csak túlzások.

Guilberg hűvösen hallgatott.

- Ezek a hírek nem túlzottak. A nép, mely óriási tömegekben várta az eredményt, a felmentő ítélet kihirdetése után, határtalan örömeiben, körmenetekben vonult végig London utcáin. Zúgtak a templomok harangjai. Londont kivilágították. Ez az ítélet II. Jakab kétségtelenül nagy veresége volt.

A helytartó szótlanul nézett maga elé.

- S uraságod miért mondja mindezt éppen nekem? - kérdezte halkán, és tekintete kutatóan hűvös lett.

Burnet Guilberg arca komor volt.

- Fenséged, csakis fenséged, akinek a Stuartok vére folyik ereiben, hivatott arra, hogy Angliát megszabadítsa XIV. Lajos francia király katolikus befolyása alól, s ezzel megvédje a holland szabadságot, melyet végveszéllyel fenyeget a katolikus uralom alatt álló Anglia és Franciaország szövetsége.

Orániai Vilmos végigsimított homlokán.

- Sajnos, minden eddigi kísérlet vereséget szenvedett. Argil earl vesztőhelyen végezte bátor életét, Monmouth herceg feje is lehullott a hóhérbárd alatt. Ki következhet utána?

Csend lett.

Burnet Guilberg mereven nézte a helytartót.

- Most ön következik, fenség... Önnek kell megszereznie Anglia koronáját, hogy így biztosítsa Hollandia biztonságát. Lehetetlenné tegye egy új angol-francia szövetség létrejöttét, mely ellenünk irányulna.

A helytartó nem válaszolt.

Burnet Guilberg rövid mozdulatot tett.

- XIV. Lajos francia király önkényuralmi politikája eredményezte, hogy egész Európában eddig ismeretlen nagy háborút magában rejtő feszültség keletkezett: XIV. Lajos mindig új és új német területek birtokára tör. Főleg a pfalzi választófejedelemséget fenyegeti, hogy így az orléans-i herceg - akinek Elisabeth-Charlotte pfalzi hercegnő a felesége - bejusson a német császárt választó fejedelmek sorába. Ezellen akarnak védekezni Brandenburg, Svédország, Ausztria, Spanyolország, Bajorország és a pfalzi fejedelemség is... Mindezek a hatalmak szövetségre léptek Augsburgban. A francia király pártján már csak II. Jakab angol király maradt, s csak egy ember van, aki megszabadíthatja Angliát XIV. Lajos befolyásától, csak egy! S ez ön, fenség.

A stadthouder arcán átrezzent valami.

- A cselekvéshez történelmi alkalom kell... - mondta egyszerűen.

Burnet Guilberg előrehajolt.

- Felhatalmazást kaptam arra, hogy kérjem fenségedet, fogadja az elégedetlen angol főnemesek titkos küldöttségét, mellyel érdemleges tárgyalásokat folytathat.

A fellépés ideje valóban kedvező volt. XIV. Lajos nem akadályozhatta meg Orániai Vilmos katonai készülődését. II. Jakab sem tudta megakadályozni, hogy a hatalmas, kitűnő holland flotta útra ne keljen.

Kezdetben a Holland Egyesült Tartományok nem lelkesedtek Orániai Vilmos vállalkozásán, mert tartottak XIV. Lajos támadásától, de mihelyt híre jött, hogy a Napkirály nyolcvanezer pompás sereget küld a Felső-Rajnához, és így nem kell Hollandiának francia támadástól tartania, Brandenburg, Hessen-Kassel és Pfalz formális szövetségre léptek Vilmos herceggel, sőt csapatokat bocsátottak a rendelkezésére, a hollandok hangulata is megváltozott.

Orániai Vilmos serege Niemwegen körül gyülekezett. Seregében ott voltak az angolok és a skót önkéntes ezredek, két brandenburgi ezred, egy svéd ezred, a francia hugenotta-protestánsok fegyveres csapatai, sőt ott volt a kor nagy hadvezére, Hermann Schomburg marsall, Portugália ünnevelt felszabadítója, aki a brandenburgi szolgálatból csatlakozott Orániai Vilmos csapataihoz.

Tisztán hollandokból csak a hatalmas, győzhetetlen, világhírű holland flotta állott, valamint Orániai Vilmos személyes testőrsége.

Ezalatt Jakab király is pontosan értesült az Orániai seregének, hajóhadának gyülekezéséről. Francia segítséget kért, de XIV. Lajos diplomatái nem látták oly veszélyesnek a helyzetet, sőt lehetetlennek tartották, hogy éppen az óvatos Orániai Vilmos, két sikertelen kísérlet után, harmadszor próbálkozná partraszállással.

Az angol követ végre nyílt kérdéssel fordult Fagel holland főtanácsoshoz.

- Mit jelentsen Orániai Vilmos stadthouder készülődése?

A testes, szívélyes modorú Fagel zavarba jött.

- Azt hiszem, talán tessék egyenesen a stadthouder őfenségéhez fordulni, az lesz a leg-helyesebb.

De az angol követ nem engedett.

- Már egész Európa tudja, hogy Vilmos herceg hadai és a holland flotta ellenünk készül.

Fagel elvörösödött.

- Részemről semmiféle hivatalos tájékoztatót nem kaptam őfenségétől... de... annyit én is mondhatok: „Angliában a szabadság és vallás dolgában igen nagy rendetlenség van. Ezen tehát segíteni kell.”

Az angol követ ajkába harapott, és némán elfordult.

Most már nyilvánvaló lett, hogy az Orániai-ház beleavatkozik Anglia belügyeibe.

Lágy, tavaszi reggel volt. A holland flotta százhusz ágyús sorhajói az élen haladtak.

A herceg vezérhajójának főárbocán óriási lobogó lengett, rajta az egyesült angol és orániai címerrel, felette a lágy szélben vibráltak a betűk: „A protestáns vallásért és a szabad parlamentért...!” Alatta az Orániai-ház jelmondata: „Szilárdan kitartok.”

A hatalmas flotta, a több száz szállítóbárka kedvező szélben haladt Anglia felé.

Mikor az angol partok feltűntek, megperdültek a dobok, felrivaltak a kürtök a hajók fedélzetén. Mikor Orániai Vilmos serege a partraszállást megkezdte, már mindenütt tudták kiáltványát, melyet az angol néphez intézett.

Exeterben, ahol a főhadiszállás volt, rövidesen megjelent Edward Seymour angol főnemes egy küldöttség élén.

- A nép tömegesen csatlakozik fenséged zászlajához... - kezdte üdvözlő beszédét Seymour lord.

Valóban, a kelet-angliai falvakból, városokból a küldöttségek százai keresték fel Orániai Vilmos főhadiszállását.

II. Jakab a partraszállás hírére Salisburybe, a seregéhez sietett. Esős, nedves nap volt. A katonák álmosan, hallgatagon sorakoztak fel szemlére. Egyetlen üdvkiáltás nem hangzott el.

- Mit tanácsolnak, uraim? - fordult a király a tábornokok hallgató csoportja felé.

Hosszú csend támadt.

- Talán hívja össze Londonban a parlamentet, felséged... - mormogta valaki.

A király habozott.

- Hány ezredünk van itt, uraim? - kérdezte zavartan.

A többiek újra hallgattak.

- Itt akad néhány hűséges ezrede felségednek, de tegnapelőtt a hadseregnek majdnem egyharmada átpártolt a partraszállókhoz.

Újra hűvös csend támadt.

- Talán Londonban kellene megkísérelni az ellenállás megszervezését... - szólt John Churchill, a híres lord Marlborough tábornok, akiben a király nagyon bízott.

- Igen, valóban London... - mormogta az uralkodó, és hintójába beszállva azt kiáltotta: - Londonba!

London utcái üresen tátongtak. A királyi hintó mintha kihalt városban robogott volna végig. A királyi palotában egyetlen lélek sem látszott. A lépések szokatlanul visszhangosan kongtak az üres, hideg termekben.

A nagy fogadóteremben egyetlen öreg, hajlott hátú lakáj állott a terem közepén.

- Hát te mit csinálsz itt? - kérdezte megkönnyebbülten a király, hogy végre szólhat valakihez.

- Ó, felség, nem tudom, gyűjtsak-e gyertyát vagy sem... - hallatszott zavartan.

- Hát, gyűjtsd meg... - intett a király.

- De nincs gyertyánk...

- Kérjél valakitől...

Az öreg zavartan megtorpant.

- De kitől? Egy lélek sincs sehol.

A király elsápadt.

- Egy lélek sem? De hát a lányom, Anna, vagy a férje, George herceg...?

Az öreg lakáj lemondóan legyintett.

- Úgy tudom, Anna hercegnő északra menekült... George herceg eltűnt.

A király úgy érezte, torkát összeszorítja a keserűség.

- Úgy?... Tehát már a gyermekeim is elhagytak?

A grófságok a főnemesekkel, az anglikán tömegekkel együtt gyűltek az Oranje-zászlók alá. A herceg népszerűsége már olyan nagy volt, hogy bevonult az angol hadsereg főhadiszállására, Salisburybe, és fogadta a hadsereg, a tábornokok hódolatát.

II. Jakab elhatározta, hogy általános bűnbocsánatot hirdet, majd összehívja a parlamentet. Lord Halifaxet Orániai Vilmoshoz küldte, hogy tárgyaljon. A Titkos Államtanács elnöke azonban átpártolt, és így a király számára már csak a menekülés maradt.

- Tudja-e biztosítani személyes biztonságomat? - fordult a késő éjszakai órákban hívott polgármester, a lordmayor felé.

A polgármester sokáig hallgatott.

- Felség, bármilyen fájdalmas is nekem, de meg kell mondanom, személyi biztonságáért kezességet nem vállalhatok...

A király lehajtotta fejét. A mély, súlyos csendben hirtelen szilaj üvöltés harsant.

A király az ablakhoz lépett.

Kint, London utcáin fáklyákat lobogtató tömegek rohantak. Távolabb, a Temzén túl, nagy lánggal égett valami.

- Mi történik? - kérdezte akadozó lélegzettel a király.

A lordmayor vállat vont.

- Az elszabadult, durva nép szenvedélye irtózatosságot okozott. Minden katolikus templomot, közsémet katolikusok lakását megrohanják, és halálra keresik őket...

A király érezte, a halálos veszedelem fuvallata átrezzen lelkén.

„Menekülni kell... Igen, menekülni. Megmenteni a feleségemet, kisgyermekemet...”

Az Oranje-sereg közeledésének, az angol főnemesek átpártolásának hírei átvibreztek a Stuartok királyi palotáján. A cselédség is vakmerő lett, goromba egymáshoz és sápadozó uraikhoz.

Helga ezen az éjszakán arra riadt fel álmából, hogy a palota tulsó felében valami vad kavargás örvénylik. Felült. A cselédszoba üres volt. Hirtelen inkább kíváncsiság fogta el, mint félelem.

Odalépett a tárva-nyitva álló italosszekrényhez, Gordon-gint vett elő, és mélyet húzott az üvegből.

„Úgy látszik, ez a bosszú éjszakája.” A másik szekrényhez nyúlt. Rövid, borotvaélesre köszörült húsvágó kést vett elő. Mellére rejtette, és továbbindult, könnyed és mégis kissé ingadozó léptekkel. A sötét termék során túl egyetlen gyertya égett. A gyertya mellett állott valaki.

Helga alig ismerte meg: a király volt. Az uralkodó feléje indult. Most a menekülés vad kavargásában, az elhagyottság jeges vermében hirtelen egy leányarc bukkant fel előtte. Hirtelen nem is tudta, ki szól hozzá, aztán zavartan kérdezte:

- Mintha láttuk volna valamikor, leány...

Helga hallgatott.

Lassan a mellére rejtett késhez nyúlt. Megtorpant.

„Mit csináljak, ha egy csirkének sem bírom levágni a fejét?...”

A király feléje fordult.

- Jöjjön velem... Magára bízom a kisgyermekemet, a feleségemet... Úgy látom, ön az egyedüli, aki még nem hagyott el engem.

Helga némán állott.

„Ha vele megyek, akármikor bosszút állhatok rajta”

Borús, nedves, téli éjszaka volt, mikor a királyné és a kis trónörökös elhagyta Angliát.

II. Jakab a következő éjjel követte őket. Saját kezével tépte össze a parlamenti meghívókat, és a Temzébe hajította az állami nagypecsétet.

Orániai Vilmos ura lett Angliának. Mikor értesült II. Jakab meneküléséről, felszólította az angol sereget, helyezze magát az ő fővezérlete alá. A sereg egyetlen puskalövés nélkül fogadta el a felhívását. A herceg a sereg birtoklása által katonai diktatúrát léptethetett volna életbe, ő azonban nem akart törvénytelenséget elkövetni, hanem magához kérte a lordokat, határozzanak afelett, miképpen lehetséges Anglia szabadságát és a protestantizmust biztosítani.

A menekülő király egyedül állott a könnyű kis vitorlás fedélzetén, mely Franciaországba vitte. Lelkében zavar, keserűség és furcsa megkönnyebbülés váltakozott.

Le Havre kikötőjében maga Torcy külügyminiszter-helyettes fogadta a menekülő uralkodót.

- Felséged királyi jogait a legteljesebb mértékben figyelembe véve, XIV. Lajos őfelsége palotát bocsát felséged rendelkezésére, és gondoskodik arról, hogy az oly fájdalmas események árnyéka szétoszoljon addig, míg a jog és a törvényesség alapján ismét Anglia és Skótország törvényes ura lehet.

A király hallgatott. Olyan megkönnyebbülés fogta el, hogy szédelegve nyúlt homlokához.

- Nyugalom? Nyugalom... hát, lehetséges ez? Talán... esetleg...

Ezen a napon vidáman zajongó tömegek járták be London utcáit. Mesés fényű tűzijáték villódzott.

- Éljen William, Anglia és Skótország királya! - harsant százezrek ajkán a rivalgás.

London ünnepi kivilágításban ragyogott.

Helga gyűlölte a királyt, de a menekülés sodra elragadta.

„Ha maradok, éhezni fogok, s minden éjszaka más katonával kell henteregni...” Elhúzódott, de halkan, szótlánul is követte a királyné kíséretét.

„Franciaország... Párizs...” A távolságok elenyésztek, a mesék valóra váltak. Szép, enyhe júniusi nap volt, mikor Franciaország legnagyobb pénzügyi hatalmassága, a mesésen gazdag Nicolas Fouquet, pénzügyi főintéző felkereste pompás palotájában a száműzött királyt. A tárgyalás sokáig tartott.

A lány pástétomos tálat vitt be az ebédlőbe.

Nicolas Fouquet felpillantott.

- Milyen csinos ez a lány... - mormogta mesterkéltséggel.

Jakab király vállat vont.

- Valahol menekülés közben ragadt a kíséretembe.

A pénzügyi főintéző habozott.

- Ha felséged nélkülözheti, szívesen fogadom háztartásomba, mert most éppen férjhez ment a főkomornám.

A király szótlánul vállat vont.

- A cselédség fenntartása mindig sokba kerül. Ha a főintendáns úr úgy gondolja, szívesen átengedem, mert úgyis csökkenteni akarom udvartartásomat.

- Te ilyen szép vagy fedetlenül?

- Igen, uram.

- Hová való vagy?

- A Kebnekaisse hegye mellett, egy völgyben születtem.

- Kebnekaisse? - A férfi gondolkodott. - Kebnekaisse, az észak szent varázshegye. Ha ott születél, istennő vagy, vagy legalábbis félistennő. Ilyen szép lányt, mint te, sohasem láttam. Te vagy a Circe de Kebnekaisse... Az egy varázslónő volt... Érted?

A lány hallgatott. Fedetlenül, büszkén, szemérmetlenül állott a férfi előtt.

Nicolas Fouquet összehúzta a szemét.

- Ilyen nyakra gyémántnyaklánc való. S ilyen kezekre bilincsszerű aranykarperecek... Aranybilincsek. - Aztán lassan intett. - Na, menj, feküdj vissza a kerevetre, hadd lám, mit tudsz a mámoradás asztartei művészetéből...

A lány szótlánul, készségesen hajlott a kerevetre.

A nász felviharzott. A leány szilaj társulásában a tűzölű szerető, férfit lenyűgöző hatalma izzott. Hófehér combjai néha összeszorultak a férfi csipőjén, mint a szilaj csődört lovagló amazon fogása. Bomlott, napszőke haja elborította a párnát. Öle vibráló, izzó izmai mámort lobbantó örvénnyel birtokolták a mélybe törő férfiizom erejét. Halkan kiáltott, a mámor első lobbánásának révületében. Tombolva tárult új öklelés elé. Szemében borostyánszínű, asztartei lángok lobogtak.

A férfi érezte, hogy sohasem érzett beteljesülés porlasztja izmait, és zihálva kiáltozott.

XIV. Lajos, a Napkirály, ezen a kora tavaszi délelőttön fogadta a száműzött II. Jakabot, aki a rendelkezésére bocsátott pompás palotájából hatlovas hintón érkezett a Tuileriákba.

A Napkirály szívélyesen maga sietett a vendége elé.

- Vigasztalja felségedet, kedves testvérem, hogy a sors mindnyájunkat hány és vet, de a katolikus hitünk megdönthetetlen igazságai vigaszt nyújtanak a legnagyobb szerencsétlenségben is.

II. Jakab kissé meghajolt.

- Királyi fivérem nagylelkűsége oly vigasz, mely a legnagyobb szerencsétlenségben is erőt ad és tanácsot nyújt... - szólt látható örömteljes megilletődéssel.

A Napkirály szívélyesen mosolygott. Világhírű, megnyerő modorával akarta szétosztatni a másik bánatát.

- Nem telik bele pár hónap, és szétágyúzzuk az angol-holland flottát, és felséged diadalmasan tér vissza elveszett országába.

II. Jakab arcán öröm és bizalom rezzent.

La Hogue falai előtt nagy francia tengeri haderő gyülekezett, és erős francia sereg várta elszállítását.

A vad, délnyugati vihar már több nap óta dühöngött, és a flotta egy része visszamaradt. Maga Tourville francia admirális mégis előreindult Anglia felé.

- Biztos vagyok benne, hogy az angol-holland flotta nem lesz erős. Én negyvennégy hajóval az angol partok felé török, a többiek, mielőtt a vihar által okozott károkat kijavítják, köveszenek...

II. Jakab titokban bízott abban, hogy Roussel lord, angol tengernagy, aki neki híve volt, otthagyja Willem van Oranje, az angol király, a holland stadthouder zászlaját, és ezért levelet küldött hozzá. A tengernagy tisztjei körében fogadta II. Jakab hírvivőjét. Feltépte az írást, és hangosan, mindenki hallatára olvasta fel a levelet. Aztán a halálsápadt hírvivőhöz fordult.

- Uram, ön francia, s ezért egészségben, épen visszaküldöm Tourville tengernagy vezérhajójára, de én angol vagyok, s biztosíthatom Jacob Stuartot, hogy ha valamelyik francia hajón megpillantom, azonnal lövetek reá.

A francia flotta hajóin nagy volt a bizakodás a győzelemben.

- Tulajdonképpen hány hajóból áll az angol-holland flotta? - kérdezte egyszerre Lanson gróf ellentengernagy, Lanson tábornagy öccse.

Tourville legyintett.

- Akárhányból, lesöpörjük őket a tenger színéről.

- Angol hajók a láthatáron! - harsant az árbockosárban figyelő matróz hangja.

Tourville admirális széles mozdulatot tett.

- Íme, uraim, felesleges kergetőzni velük, maguktól elénk jönnek... - És felvetve fejét, kérdezte: - Hány hajót számláltál, tengerész?!

- Legalább száz hajót, admirális úr! - kiáltotta, és hangja megremegett.

A francia tengerészvezérek hallgattak.

- Mi csak negyvennégyen vagyunk... - mormogta valaki.

A francia vezérhajó, a „Soleil royal” parancsnoki hídjáról már szabad szemmel is láthatták az angol flotta élén haladó Roussel lord tengernagy vezérhajóját, a „Britanniá”-t.

- Egyenesen felénk tartanak! - rikoltott az árbockosárból a figyelő.

Tourville a kardjára csapott.

- Nagyszerű! Neki a brit vezérhajónak. Ha látványos párviadalban legyőzzük, eldől javunkra a csata is, hiába vagyunk feleannyian.

A „Soleil royal” összes vitorláit feszítve a kedvező szélben rontott neki az angol vezérhajónak. Roussel lord igyekezve, hogy vezérhajója tüzelő helyzethez jusson, gyorsan osztogatta a parancsait, de a viharzó lendülettel reátörő „Soleil royal” megelőzte: jobb oldaláról hatvan ágyú mennydörögve zúdította golyóit az angol vezérhajóra.

A fedélzetet egyszerre elborították a vérző holtak. A francia golyóktól feltépett vitorlák furcsa zászlókként lobogtak a franciákra nézve kedvező szélben.

Tourville admirális vezérhajója túlzottan előretört, elszakadt a francia flotta zömétől... Egy angol brigg és két holland fregatt egyszerre körbefogta. A franciák halálmegvetően törtek előre... Az ég, a tenger megremegett az ezer ágyú robajától... Ahogy a harc tombolt, lassan, de megcáfolhatatlanul érvényesült az angol-holland flotta számbeli fölénye...

A szél újra megfordult. A francia hajók lassan siklottak La Hogue falai, francia partok felé. Tourville tengernagy négy sebből vérezve vezette a vezérhajót, fedezve a visszavonulást.

A háromfelől zúduló ellenség ágyútüze betörte a hajók bordázatát, felszaggatta a fedélzetet, széttepte a vitorlákat. A kormánykerék előtt három felismerhetetlen arcú halott hevert.

Tourville szélesen intett.

- Előre! Éljen a király! Vive le roi! - szállott az ágyúk mellett küzdő matrózok ajkáról.

Az angol ütegek ezer baltával szaggatták a francia vezérhajó oldalát. A löporkamra tüzet fogott. A robbanás mint a szalmaszálakat hajigálta a magasba a deréknyi vastag árboctördékeket.

A francia vezérhajó tűzbe-vérbe borulva merült el a vadul tajtékzó hullámokban.

A vezérhajó pusztulása után a francia flotta La Hogue falai felé húzódott, de a viharzó északkeleti szélben a homokzátonyra futott.

Az angol hajókról csónakok százai váltak el. La Hogue parti ütegei veszettül dörögtek, de az angol csónakokban fáklyák százai gyúltak... A zátonyra futott francia hajók egymás után borultak lángba...

Az angol hajókról felharsant az angol himnusz: „God save the king...”

La Hogue mellett vívott tengeri csata egyelőre véget vetett II. Jakab reményeinek.

A száműzött király pompás palotában lakott, és oly vidáman töltötte napjait a Napkirály udvarában, mint soha eddig Londonban, mikor Anglia, Skócia és Írland korlátlan uralkodója volt.

Harmadik fejezet

Ezen a kora tavaszi estén már kinyitották az udvari lakájok a Tuileriák palotájának kistermét, a szokatlanul hosszú tél után oly sokáig zárt ablakokat.

A Nagy Király mélyet lélegzett a friss tavaszi fuvallatban. Elmosolyodott. A sok nászban edzett, fáradhatatlan férfi testének minden ízével érezte az új tavaszt, és a nagy kelet-európai utazásból - Sanktpetersburg, Moszkva, Bécs - visszatért, utánozhatatlan udvaroncművészettel meghajló Riego Montez felé pillantva, mosolyogva kérdezte:

- Ön, orvos úr, úgy látom, összetéveszti az utazást a szabadsággal. A bolyongó vándor mindig egyedül van, mert összetéveszti a menekülés szolgásgát az egyszerű helyváltoztatások kényszerével. S ha végzetesnek véli azt a pár napot, melyet a Bastille rácsai mögött eltöltött, elmondhatom önnek, számtalan levél és kérés érkezett betegeitől, a legmagasabb körökből, akik megkértek, tolmácsoljam önnek reményüket, hogy visszatér ismét Párizsba. Mindenki hívja önt, már azért is, mert ha Párizsból elmegy, csak Párizsba térhet vissza.

Riego Montez öblös homlokát előrefeszítve gondolkozott. Először arra gondolt, udvariasan és hódolatteljesen válaszol, aztán oldalt fordította fejét. Éles, latin arcvonásain a vakmerő kalózok gögje rezzenet.

- Ha felséged tudja, hogy a Bastille rácsai mögé kerültem, akkor nyilvánvalóan királyi kegy, hogy akkor... akkor onnan... - Azt akarta mondani: szabadultam, de kissé börtönízűnek találta ezt az érdes kifejezést, és csak annyit mondott: - ...kiléptem...

A Napkirály nyugodt, szabályos férfiarcán látszott, megérti a másik határozatlanságát.

- A sors... Akad-e valaki, aki elkerülte volna a sorsát? - szólt halkán, szívélyesen, jelezve a mentegetőzést.

Riego Montez bólintott.

- A sors, felség, olykor kóbor lovag, aki királyi jókedvvel pergeti meg a szerencsekockát, máskor szigorú bíró, aki könyörtelenül keresi az oly gyakran véres igazságot... Ismét máskor veszélyes varázsló, aki csodát tesz, és ezzel saját maga töri össze a törvényeit, melyek beteljesüléséért esetleg birodalmakat torlaszt fel vagy zúz véres darabokra... De az isten nem lehetne mindenható, ha nem járna el nekünk oly titkos kozmikus törvényei szerint. Bár a mindenhatóságba a mindenség tagadása is beletartozik.

A Nagy Király halkán sóhajtvá, kesernyésen elmosolyodott.

- Úgy érzem, minél nagyobb hatalmat birtokolok, annál közelebb jutok el az istenhez, akitől - s egyes-egyedül tőle -, tehát nem parlamenterektől vagy bármilyen tömegtől, kaptam a hatalmat... S ha ez a hatalom száz ágyút dörögtet az ellenség ellen, a csatatereken, s tízezreket öldököl le, az akkor is az isten akarata, mert az istennek csak az egyik arca - a millió közül - az irgalmas.

Hátratett kézzel, egyenletes, rugalmas léptekkel járkált az ablak és a pompás, aranytól csillogó, sok szerető tombolására ácsolt kerevete között. Halkan hümmögve, tépelődve, mintha nem is látná a másikat, mormogta:

- Lyonné, a külügyminiszterem, aki oly sokat betegeskedik az utóbbi időben, de valószínű utódja, Torcy marquis is, mindketten azt mondják, új, hatalmas szövetségest kell keresni keleten, mert a sok évszázados barátaink, Svédország, Lengyelország, Törökország erősen meggyengültek a kilátástalan belső harcokban. S ez az új erős szövetséges csak Moscovia cárja lehet.

Riego Montez érezte, hogy a válasza talán megváltoztatja az európai nagy politika irányát, és torka összeszorult.

- Moscoviában a nyugati embernek elképzelhetetlen dolgok történnek. Minden forrong, kavarog, egymásra tör, nyíltan vagy titokban... A millió és millió jogfosztott jobbágyabszolga tömege tompán morajlik, s olykor tüzet vet a kétségbeesés, olykor a fegyverhez nyúl... A névtelen messzeségben névtelen szabadsághősök emelik századszorra is a felkelés kilencvenkilencszer elbukott zászlaját... - Hirtelen arra gondolt, hogy az uralkodó értéktelennek hiheti az orosz szövetséget, és kezét előrenyújtva, erőltetett nyugalommal mondta:

- Igen, felség, az orosz cár igen értékes és hatalmas szövetséges. Az orosz városokban itt-ott már kialakult a gazdagabb polgárság figyelemre méltóan befolyásos rétege, mely szívesen látná a nyugati hatalmakkal való szövetséget... - Felemelte ujját. - S nekünk, ha nem akarjuk, hogy megelőzzenek más tengerjáró hatalmak, sietni kell! Mert ellenségeink ágyúi az oly bizonytalan északkeleti határainkon - Haingut-ban, Pays Bas-ban, Artois-ban, Picardiában, Brabantban, Flandriában -, mint immár évszázadok óta mindig, bármikor megdöröghetnek. S Párizsunk, mint oly sokszor, most is közvetlen veszélybe kerülhet, hiszen az ellenséges határ alig néhány mérföldre innen húzódik, s gyakorlatban védtelen... annak ellenére, hogy a határ mindkét oldalán franciák élnek...

Szerette volna, ha az uralkodó látja jártasságát, és nyugodtan sorolta fel azokat a háborús okokat, melyeket a párizsi udvaroncok közel fél évszázada ismételnék, egykor Richelieu bíboros, később Mazarin bíboros-kormányzó s még később a Napkirály előtt.

Az uralkodó megállott a terem közepén, és jelezve, hogy a rendkívüli és bizalmas kihallgatás véget ért, mosolyogva mondta:

- Az ön orvosságai, melyek úgy fokozzák a férfierőt, mint régen, most is pótolhatatlanok, s ezért, azt hiszem, meg fogom tiltani, hogy ön újra elhagyja Párizst. Igen, a hölgyeim, akiknek véleménye számomra parancs, nem tudták, hogy az ön tudományát dicsérik, ha engem dicsérnek.

Mindketten halkán, sokatmondóan nevettek. Riego Montez felegyenesedett. A király könnyű mosollyal intett elbocsátást, aztán megtorpant.

- Várjon csak, orvos úr... Meg tudná-e csinálni a várható ellenfelem, Vilmos herceg, a holland stadthouder, a Zentánál oly világtörténelmi győzelmet aratott Eugène Savoya és Carignan hercege és Leopoldus német császár sorshoroszkópját? Ha ismerem az előre, a csillagokban megírt sorsukat, jobban tudom irányítani diplomatáimat és maréchaljaimat.

Riego Montez fölényesen elmosolyodott.

- Ó, ezt az ő saját kérésükre már többször is igen alaposan megtettem, de felséged legmagasabb kívánságára természetesen újból megteszem, mert a sorsvonal, az életvonal és a szellemvonal többször is módosulhat előre nem várt, a végtelenségből áramló titokzatos erők sugárzásában.

Az uralkodó lehajtotta allonge-parókás, szép férfifejét.

- Erők... erők... a sok éven át kedvelt hívem, Louvois marquis, hadügyminiszterem... súlyosan beteg immár fél év óta. Lyonné, külügyminiszterem szintén. Mi értelme van az uralkodásnak, ha a legjobbakat zsákmányolja el előlem a fekete végzet?

A csillagjós rövid ideig némán kutatta az uralkodó hirtelen megváltozott, megöregedett arcát.

- A ténynek magában véve is értelme van, hiszen, a tény: erő. Míg birtokolhatja bájos asszonyai szépségét, ifjúságát, birtokolja az élet megcáfolhatatlan olümposzi értelmét, s a nagy diadalok, az európai csatatereken megvívott győzelmek után színarany ékszerbilincset verhet a könnyen lebbenő, karcsú bokákra, birtokolhatja a táruló combok bársonyát... A hellének tíz évig vívtak élethalálharcot Trója alatt Heléna napszöke hajfűrtjeiért... Felséged is a szépséget, az ifjúságot birtokolva, vakmerő gondolatokért harcol, s így stratégiai és politikai érvekkel akarja megokolni a harcát, mert a vereség hűvössége, a bukás árnyéka elriasztaná udvara fényében lebbenő gyémántszárnýú lepkéit, s az élet színei elhalványulnának...

Aztán tovább elemezve a gondolatokat, folytatta:

- Felséged csak látszólag harcol városokért, határokért, a külpolitika évszázados, véres, seregeket összeroppantó dogmáiért... Hanem azért, hogy öné legyen a legdiadalmasabb férfit megillető legszilajabb ölelés. Vagy elképzelhető-e, hogy akár a legtündöklőbb, legbájosabb udvarhölgye megtagadja a győztestől a legizzóbb ölelést? Vagy hogy meghallgassa, ha vesztésként kéri kegyét?...

Csend volt, összerosolyogtak. A király gőgösen, a varázsló titkot tudóan.

- Mit csinált ma? - kérdezte az uralkodó, és arcán látszott, érdekes, nem mindennapi választ akar.

A csillagjós megértette.

- Ma, felség, ma nem gyógyítottam... Vesszen, akinek az a sorsa, hogy vesznie kell. Ma egész nap négy legszebb, a nászra legmohóbb szeretőmet vártam...

- És...? - fordult hozzá közelebb hajolva az uralkodó, s értelmes, szabályos, férfias arcán a mesét hallgató kisfiú áhítatos, varázslatot kérő kifejezése volt.

A csillagjós titokzatos mosollyal bólintott. Kezét úgy emelte fel, mint egy karmester.

- Jöttek. Mosolyogtak. Öleltek. Kizsebeltek, és a nagy mámorok vibráló, térdüket berogyantó lépésével, de mégis diadalmasan indultak vissza bölcs férjeikhez, daliás szeretőikhez vagy mindenféle félkékalmárhoz, aki mint boszorkányoktól meglovagolt legény, nem veszi észre násztól kék foltos, bársonyos combjaikat.

Újra nevettek.

Az uralkodó az alacsony, mesésen finom vonalú, mesésen könnyű, aranyozott kisasztal mellett állott, és töprengve figyelte a szinte mozdulatlan lángokat.

A nyitott ablakon át hirtelen fuvallat rezzentette meg a gyeryalángokat. Riego Montez csillogó, kicsiny, ónixból faragott üveg felé intett, melyet az asztalra tett le.

- Remélem... az eredmény most is olyan lesz, mint tegnap...

A varázsló mélyen meghajolt.

- Bízunk, felség, az értékítéletet a legbájosabbra, a legszebbre, a legmohóbbra. Olümposzi lángokkal égjen az, aminek égnie kell, s omoljunk mi is porrá a beteljesülésben: a múltó, vidám halálban.

A király gondolkodva nézett a csillagiós éles, nagy homlokú arcába. Láta az ajkán a trágár mindentudó mosolyt, és maga is elmosolyodott.

- A nász mindig az élet megcáfolhatatlan kozmikus győzelme a halál felett, ezért indokolt, ha mámor kincsével jutalmazza az erős szeretőket az ég.

A csillagiós hódolatteljesen hajolt meg, aztán figyelmeztetően emelte fel ujját.

- Csakhogy, ha a nő változtatja szeretőit, hamar tág, érzéketlen lesz... míg a férfit erősíti, izmosítja a minél több, de állandó szerető.

A király nevetett.

- Vigyázzon, ki ne mondja ezt az udvarnál, mert az asszonyok lerángatják a parókáját.

Megvárta, amíg a csillagiós lépte elhal a folyosón. Olyan kézmozdulatot tett, mintha behívná a vetkőztető lakájokat, aztán fejét kissé félrevertve állott az idén először kitárt ablak előtt. Óvatosan körülpillantott. Mély, tiszta, ízes tavaszi csend volt.

„Egyedül vagyok... - tűnt fel egyszerre az egyszerű, és mégis, meglepő gondolat. - Milyen különös... Sehol senki...” Egy lépés sem dobbant a végtelen, díszes folyosókon. Késő gyermekora óta alig emlékezett arra, mikor így, hirtelen váratlanul csend lett.

„Ilyen rettentően szokatlanul hideg tél után, íme, végre szinte hihetetlen, hogy itt a tavasz... Na persze, a Tuileriák termei még mindig jéghidegek, és fűteni kell május elejéig. De el lehet menni Versailles-ba, és megcsodálni, milyen gyönyörűen virágznak a csodaszép gesztenyefák a négysoros fasorban... Ott a tavasz kezdete hamarabb érzékelhető, mint itt, a Tuileriákban. Vagy Saint Cloude-ba elmenni, végre vaddisznólesen várni a meudoni erdőkben... vagy esetleg csodálatos, nagy, színes, tarka menetben, hintó hintó mellett elindulni Fontainebleau-ba, a kastély roppant tölgyei közé, és ott is, ha szerencséje van az embernek, ejthet hatalmas nagy agyará vadkant, ellenőrizheti saját bátorságát, mint ahogyan a holland-spanyol háborúban Doui sáncainál lovagoltam hidegvéremet mutatva az ellenséges golyózáporban, míg körülöttem nem egy hullott el halálos sebben a magas rangú tisztek közül.”

„Tavasza... - zsongott a gondolat. - Vajon most ismét fellángol a háború ott, Flandriában? Valószínűleg igen...”

A gondolatok mélyén az elmúlás hűvössége rejtőzött, és fel-fellobbant az ereje teljében levő férfi harci kedve. A vaskos, szinte láthatatlan, szőnyeggel fedett ajtó felé pillantott. Tekintetében ösztönös zavar, a pihenés vágya és fel-fellobbanó nászerő váltakozott.

„Louise... - Egész lénye felzendült. - A legifjabb, legszőkébb, a didergő mávorszomjat oly bájos tartózkodással leplező Louise...”

Lábujjhegyen a szőnyeggel fedett belső ajtó felé indult, mely a titkos lépcsőre nyílt. Fülét az ajtóra tapasztva nézett a hálóterem túlsó sarkában álló hatalmas, díszes óra felé. Homlokát ráncolva figyelt.

„Nem jött... Végre egy nyugodt éjszaka... Éjszaka nők nélkül... Éjszaka, mikor senkinek sem kell mámort adni...”

A lelke olyan volt, mint egy mozdulatlan hegyi tó tükörsima vizén viaszszugárzó holdfény: könnyű, érces és megfoghatatlan.

A várakozásból hirtelen csapott fel a türelmetlenség örvénylő hulláma, mely olyan volt, mint a hegyi tó mélyéből hirtelen felcsapó villódzó, tajtékos hullámörvény.

„De miért nem jön? Hogy mer ennyit késni?” A körlépcsőn könnyű léptek zörrentek halkan, egészen halkan és mégis megcáfolhatatlanul közeledve. A férfi hangtalanul hátrahúzódott. Meglapult, mint ugrásra készülő fiatal tigris. A keskeny ajtó lassan, zajtalanul nyílt ki.

Louise de la Vallière latin ifjúsággal sugárzó alakja egy pillanatra megtorpant. A suhanc úgy rontott reá, mint antilopzsákmányára a ragadozó. Mohó lendülettel tépte, szorongatta a piros rózsákkal díszes abroncsszoknyát.

- De felség... - zizegett a leány kiforrósodó ajkáról a megszokott szüzies rettegés. - Felség, legalább az ajtót csukjuk be.

A mozdulatok viharzó hullámokká váltak.

Mélyen aludt a nász utáni csodás, nyugodt álmában. Hallotta, hogy Louise óvatosan, halkan, minden lépésénél vigyázva, felkel mellőle. Behunyt szemmel elmosolyodott.

„Már szöksz is?” - akarta mondani, de csak az ajka széle rezzen meg.

Tudta, hogy mindjárt elfoglalhatja a leány ifjú, ízes, egészséges, tiszta testének melegét, illatát sugárzó ágy jobb oldali felét is, és halkan mormogva oldalt nyúlt. Ujjai végigsiklottak a leány nászpárás, harmatos, bársonyos combjain. Lassan úgy siklott ki az ágyból, mint a sellő az óceán örvényéből.

- Megyek, Louis... - hallatszott a megszokott mentegetőzés. - Már mindjárt reggel lesz, s mit szólnak a titkunkról a minden pletykát súlyos aranyakkal megfizetett komornáim?

A férfi most is mosolyogni akart, de csak szélesebben vetette magát az ágyon, birtokolva a leány helyét, s úgy hallgatta az öltözködés, a távozás megszokott, lepkeszárny rebbenéséhez hasonló halk zaját.

Louise lépte gyorsan távolodott. A szőnyeggel álcázott ajtó hangtalanul záródott be. A lány igyekezve, szinte menekült. Mindig ösztönös megkönnyebbülést érzett a szilaj mámor után, s lépései most már gyorsan koppantak az ősrégi, korhadt falépcsőn, melyen királyi szeretők hosszú évszázadok óta lopóztak a mindenki által tudott, mégis gyerekes együgyűséggel, felnőtt képmutatással rejtett útjaikon.

Louise könnyű léptekkel felrebbent, és a mámor utáni könnyedség árában be-beroggyanó apró térdével botorkált a lépcsőn.

A Nagy Király nyitott ablaknál aludt, és ha halványult a nász utáni könnyű lebegő érzés, érezte, mint siklik be a lány, hajnal előtti tavaszi fuvallat. Álmában újra a már itt-ott virágzó híres versailles-i gesztenyefák árnyéka rebbent át lelkén.

A férfi úgy érezte, a szilaj birtoklásban mámorig hajsolt leánytest erősen, lágyan, selymesen lebeg körülötte, és igaz boszorkányságot érezve, mosolygott félálmában.

A kicsi, könnyed vonalából vidáman alkotó, lángeszű mester teremtmény, villanásnyi szeszélyével létrehozott Szent Rita-kápolna felől most csendültek meg az ezüstözött, könnyű, dallamos szavú harangok. Ez az öt harang játékosan csilingelt, vagy elkomolyodva cirpelt... néha dacosan elnémult az álmoosságtól szédelgő öreg - hatvanhét éves - harangozó erőtlenségében.

A Nagy Király féloldalt fordulva, félálomban hallgatta a kápolna harangszavát, de fiatalos makacssággal csak a szeme rebbent. Egész erős, ifjú, mámoradással kikovácsolt teste elmerült az üdítő férfialomban...

Kint a Tuileriák keskeny, kicsiny parkjában, a gesztenyefák között már kozmikus, kábító, fenséges pompában milliányi harmatcsepp gyémántékszerei ragyogtak, az ezer világtörvény világszép mozaikját betöltve teremtdött a májusi reggel...

A szobában álló remekművű zürichi óra dallamosan ismételte a kaszárnyaébresztő kürtjelet. A Nagy Király diákos makacssággal még erőbben behunyta a szemét, de érezte - nem hallotta -, hogy Brezé főszertartás-mester megáll az ágya lábánál.

- Felség, az óra hetet ütött.

A Nagy Király még mindig behunyt szemmel vonta össze szemöldökét.

- A ménkü vágjon abba az órába! - mordult fel katonás elkeseredéssel. - Én álmos vagyok.

A magas, sovány Brezé főszertartás-mester már sárga selyemmel, kék bársonnyal pompázó, dúsan aranyozott, vagyont érő csipkéekkel díszes ruhájában állt az ágy lábánál, olyan kifogástalanul hajtotta meg magát, mely illett tudományához.

- Felség - szólt méltóságteljesen -, offensege Lyoncourt herceg egész éjjel nem hunyta le szemét boldog izgalmában, hogy ma reggel ő... igen, ő és nem más nyújthatja át felségednek a nappali ingét az öltözködés legelőkelőbb, legögösebb alattvalókat oly kitüntető szertartásán.

Az uralkodó vállat vont.

- Könyörtelen vagy, Brezé... Könyörtelen.

Borzas fejét rázva felült az ágyban. Könnyed mozdulattal próbálta hátracsúsztatni sűrű, természetes, de az allonge-paróka miatt rövidre vágott haját. Hirtelen támadó idegességében dörzsölte halántékát. Tudta, a teste ifjú, arányos, izmos, királyi férfitest, és hirtelen lobbanó akaraterővel sodorta félre a fellegkönyű lila takarót.

„Hát igen... a nap megkezdődött. A napot királyi módon kell végigélni...”

Úgy érezte, az álom szétnyíló, nászharatos éj szirmai közül kíméletlenül, diadalmasan merül fel az új nappal.

- Legyen... - intett Brezé főudvarmesternek.

A gondolatok élön, ritmikusan örvénylettek fel. A nappal mint roppant színpad állott előtte, s ő mint a legdaliásabb színész állt a feléje sugárzó, lélegzetét visszafojtva figyelő Európa kutató, olykor éles, olykor ámuló színe előtt.

Még ágyában ült, mikor a királyi hálóterembe beléptek az „entrée familière” - családi bejövetel - kiválasztottjai: a királyi család hercegei és hercegnői, úgyszintén az udvari orvosok... Riego Montez, aki külön királyi kívánságra közvetlenül az uralkodó személyes orvosi között haladt, látta, a Nagy Király tekintete reá szegeződik.

Mindnyájan észrevették ezt az olümposzi kitüntetést, és bölcs udvaronctartózkodással egy lélegzetvétellel hátrább maradtak.

Riego Montez arra gondolt, hogy ez a mindenkit sápasztó kitüntetés talán kárpótlás a Bastille-beli fogságért, és rehabilitáció az egész udvar szemében...

- Az éjszakája, felség...? - kérdezte ősrégi, talán a nagy Hippokratész orvosi fölényével.

Az ifjú király a diadalmas, mámort adó férfi mosolyát rejtve, suhancos nagyképűséggel vállat vont.

- Az éjszakám? Nem panaszkodom, aminek meg kellett történnie, megtörtént... közös megelégedésre... S a maradéktalan szerelmi boldogság olümposzi jó ír minden más sebekre...

Riego Montez - alias Regulus Montanus - felemelt kezében varázslatot hordozó ékszerként csillant az ónix orvosságosüveg.

- Felség, ez új, titokzatos ecet, mely az ifjú férfiaknak lehetővé teszi, hogy napjában öt mámorra mohó szeretőt vezessenek a legolümposzibb révületre.

A király ifjú, de már férfias arcán érdeklődés rezzent.

- A hálám, királyi hála lesz... Maradjon mellettem.

Brezé főszertartás-mester most hajolt meg. A hálószoza tárva-nyitva álló ajtaja mögött a „grande entrée” nagy bevonulására készülődő királyi főkamrások, a királyi ruhatár főőre és őrei, az Orléans és Penthierve hercegek, a kivételesen kegyelt főnemesek: a királynő és királyi hercegnők udvarhölgyei gyülekeztek, és léptek be a hálósobába.

- Hölgyeim és uraim, a király őfelsége szívesen látja önöket...

A király gögös udvari borbélyja és nyolc főből álló segédszemélyzete, megelőzve a főnemeseket és a hercegnőket, körülfogta a Nagy Király hatalmas, aranyozott baldachinos ágát. A gögös, szokatlanul okosan kevés szavú borbély, aki az ország egyik legjobban értesült emberének számított, sósorszeszt öntött a király kezére. Az uralkodó gondosan végigdörzsölte egész testét. Érezte a könnyű, vibráló hűvösséget, s mint mindig, elmosolyodott...

- Na, mester, lesz-e háború? - kérdezte jóakarató ugratással.

Az udvari borbély gögös, mozdulatlan arca még gögösebb lett.

- Felség... míg hősök, nagy államférfiak és lángeszű uralkodók vannak, mindig lesz háború... - szólt merev arckifejezéssel, és fölényesen mentegetőzve vállat vont. - Lyonné külügyminiszter őexcellenciája tegnap arra kért, mondjam el felségednek a Dareiosz perzsa nagykirály esetét...

Az uralkodó ifjú, suhancos tiszta vagy kedvesen nagyképű arcán őszinte áhítat tükröződött.

- Ó, Dareiosz, a perzsa nagykirály... valóban követendő kép minden uralkodó számára, aki az egész világ teljes, maradéktalan birtoklására vágyakozik... S lehetséges-e olyan uralkodó, aki ne vágyakozna erre?

A borbély gyors, pontos mozdulatokkal dörzsölte a fejedelem izmos, arányos fedetlen felsőtestét.

- Dareiosz, a nagy király, aki bosszút akart állani az őt vakmerően megsértett athéniakon, megparancsolta a főudvarmesterének, hogy minden lakomája elején és végén kiáltson: Felség, emlékezz az athéniakra!

Hirtelen minden megtorpant. Mély, furcsa, halálízű ágyúfüstöt gomolygató, szuronyt villogtató csend volt, melyben már ott rejtőzött az új, véres, iszonyú európai háború csírája. A király észrevette.

- Ó... - szólt halkan. - Ó... testvérem az uralkodás által... olümposzi bölcsességgel rendelkezett, bár perzsa volt s nem görög. A bosszúra emlékezni kell, mert az istenek akaratát tölti be, s tanulságos, bár könyörtelen igazságot szolgáltat, és ezt csak a legnagyobb fejedelmek tehetik meg. Mérd meg a királyt! Ha hatalmas ellenségek ellen harcol, a saját erejét bizonyítja be. Igen, mondd meg, ki az ellenséged, és én megmondom, erős-e a fejedelem, vagy a gyengeség bűnével vétkezett.

A hatalmas, aranytól csillogó fejedelmi ág körül ünneplő, tartózkodó taps csattant.

- Csak évszázadok múlva tudhatják meg igazán az utódok, milyen hatalmas tetteket vitt véghez felséged, mint hadvezér, mint kormányzó vagy mint filozófus volt-e nagyobb... - hallatszott az ágy mellett már ott álló királyi gyóntató keskeny ajkáról, aki kezében a szenteltvizet tartó ősrégi görög kehellyel, melynek oldalán a párdúcok vontatta szekéren száguldó Dionüszosz mámoristen domborműve csillogott, a király elé lépett.

Az uralkodó megmártotta hosszú művészujjait a szenteltvízben. Megnedvesítette homlokát, kezét, vállát, mellét. Szilaj asszonycsókoktól felvésett ajkán ima susogott.

- Isten... Úrjézus, ki végtelenül hatalmas vagy, végtelenül jó, végtelenül bölcs... Segíts engem, szánandó szolgálodat, hogy ne bűnözök e napon, ne veszélyeztessen legfőbb kincsemet, a lelkem üdvösségét, de titkos s mégis oly fénylő parancsod szerint teljesítsem kötelességeimet, úgy, ahogy ezt szent Ignatius de Loyola imádkozta: omnia ad majorem Dei gloria... igen... igen... mindent az istennek még nagyobb dicsőségére.

Újra csend lett. Az uralkodó intett. Felkelt ágyából. Hálóköntöst vett fel, és könnyű mozdulattal, melyben már ott lüktetett a tettvág, az öltöztetőszékre ült, a hatalmas muránói hármastükör elé... Brezé főudvarmester hangosan intett: az „entrée de brevets” következett - az udvari tisztviselők vonultak be most. A királyi hálóterem ajtaján valamilyen új tudományos eredményt elért orvosok, a királyi méntelep ezer nemes fajtájú lovát gondozó kirurgusok, intendánsok, felolvasók léptek be.

A Nagy Király híres, megnyerő mosolyt sziporkáztatott, és ez a mosoly valamennyiük lelkében visszfénylett, betöltötte ziháló mellüket, és remegő örömet csillantott meg elhomályosodó szemükben.

A főudvarmester felemelte aranyozott vezénylőbotját, és hármat koppantott.

A hálóterem nyitott ajtaján az „entrée de la chambre” belépésre meghívott birodalmi főtisztviselők, az udvari káplán, az udvari hitszónok, a testőrség főkapitánya, a fővadászmester, a főszertartásmester, a külföldi nagyhatalmak uralkodóinak követei, a miniszterek, a marsallók, a legtekintélyesebb főnemesek, a papság képviselői léptek be, hogy hódoljanak a Napkirály színe előtt, s velük együtt a királyi palástvivő és az uralkodó fegyverhordozói.

A király megmosakodott. Levette hálóköpenyét és a hálóingét. Lyoncourt herceg, akit az a kitüntetés ért, hogy feladhatta a király nappali ingét, remegő kézzel, sápadtan az izgalomtól segédkezett.

A főszertartás-mester ötöt koppantott botjával. Most következett a fogadás ötödik része. A még hátralevő kitüntetett udvari személyzet lépett a király elé. Két szolga a levetett hálóköntöst tartotta.

Az uralkodó emögött vette fel Lyoncourt herceg kezéből a nappali ingét. Most következett az öltözködés. Minden ruhadarabot az erre kiválasztott s ezzel kitüntetett nemes vagy komornyik adta fel. A király már felöltözve térdelt le régi védőszentje, szent Rocque képe előtt. Lassan, de röviden újra imádkozott. Néhány parancsot adott a napirendről, aztán a dolgozószobájába ment, ahol a kihallgatásokat tartotta.

Lyonné külügyminiszter helyett Torcy marquis, a külügyminiszter állandó helyettese, zavartan mentegetőzött, a tapasztalt udvaronc utolérhetetlen eleganciájával.

- Felség, a külügyminiszter úr betegsége kiújult, és engem bízott meg, hogy tolmácsoljam határtalan sajnálkozását, és közöljem, nem lehet jelen őfelsége II. Károly, a spanyol világbirodalom uralkodójának követe - don Rodrigo Alvarez y Xeres de la Frontera marquis - fogadásánál, s így bátorkodom közölni felségeddel, hogy alaposan tájékoztatott engem a spanyol világbirodalom örökösödési kérdéseiről, melyek most már az egész Habsburg- és

Bourbon-Európát oly nagy izgalomban tartják közel fél évtized óta... elannyira, hogy Poroszország királya és Anglia uralkodója is részt vett az egyelőre csak a diplomácia eszközeivel vívott küzdelemben.

A Nagy Király figyelve emelte fel frissen fésült, allonge-parókás szép fejét.

- Nyissa ki az ablakot, Torcy... - mondta hanyag fölénnyel, mely a főnemesség, „Fronde”-felkelése idejében, hét-nyolc évvel ezelőtt, még halálos sértésnek számított volna. Megvárta, amíg a külügyminiszter-helyettes saját kezével, nagy zengéssel, üvegcsengéssel, kapkodva, hirtelen verejtékbe borulva végre kitárja az ablakot, és lecsapkodja érzékeny arisztokrata tenyeréből a fél éves téli port. Aztán szemöldökét felvonva, időtlen, suhancos göggel kérdezte:

- Don Rodrigo Alvarez? Csak nem az egész nyugaton ismert vitéz s tudós spanyol hidalgó-főnemes, aki Xeres de la Frontera közelében, a kastélyában egész világon páratlan csillagvizsgáló távcsövet állított fel?

Torcy ápolt, finom vonalú arcán látszott, szégyenli tájékozatlanságát.

- Ó, felség, a diplomáciai munka lehetetlenné teszi, hogy alaposan megismerkedjek akár a legérdekesebb, de közvetlenül a munkánkhoz nem tartozó dolgokkal... - Hirtelen felegyenesedve csapott homlokára.

- Ó, felség, de hiszen itt Párizsban is oly ismert orvos, színész, költő, csillagiós - tudós nevén Regulus Montanus -, a legmagasabb körökben közismert Riego Montez nem éppen hosszú ideig a spanyol hidalgó-főnemes szolgálatában állott, de... - önkéntelenül elmosolyodott. - De... de valami virágügy miatt gyorsan távoznia kellett Hispánia oly szép szerelmi dalokban megénekelt, a hétszáz éves mór harcokban oly sok hős - gondoljunk csak a híres eposzra, a Roland lovag hősi halálára, melyet a költők eposzban is megénekeltek -, tehát, oly sok hős vérével áztatott Kasztíliai földjéről... távoznia kellett, mert a szent inkvizíció és valami tilos szerelem erre kényszerítette.

A Nagy Király felvonta keskeny, sűrű, spanyolosan fekete szemöldökét.

- Önnek igaza lehet, Torcy. - Aztán ösztönös fejedelmi göggel rendelkezett: - Kérje meg, illő tisztelettel, II. Károly spanyol király őfelsége különleges megbízottait, majd jelentkezett követét, engedje meg, hogy tíz percet az orvosommal tanácskozzam, mert ma éjszaka nyitott ablaknál aludtam... és kissé meghültem. - Kezét parancsolóan emelte fel. - Mondja meg ezt párizsi udvariassággal és főleg meggyőzően... Ugyancsak szóljon át az orvosi szobába: Regulus Montanus orvos-asztrológus azonnal jöjjön ide a... a... - Asszonyt simogató, erős vadászkezevel, nagyujjával kissé zavartan intett hátra, a dolgozószoba keskeny, nagy szőnyeggel rejtett titkos bejárata felé, ahol csak a legifjabb és a mámorra legmohóbb, ifjú udvarhölgyek jártak állítólag az angyalian ártatlan és apró ékszerszerű klárafüléig szerelmes, siket és menyeeien tiszta Louise de la Vallière tudta nélkül, az udvari pletykások titokzatos suttogása mellett...

- Mondja, orvos úr, az a virág lila volt?

- Igen, felség, akkora, mint egy kehely...

- Igen-igen... De mi volt a virág neve?

- Ezt nem tudom, felség. Nem is a virág érdekelt, hanem az, aki küldte.

A király hosszú ujjú keze az asztalra csapott.

- Lovag úr... azonnal felkeresi Versailles-ban a főkertészt, ama bizonyos Európa-hírű Norte-ot, és közli parancsamat. Versailles kertjében két hónapon belül látni akarom kertemben ezeket a csodavirágokat...

Riego Montez zavartan lehajtotta a fejét.

- Azt hiszem, a virágok Marokkó mesés országából valók voltak, Meknez vagy Fez városának kertjéből...

A király bólintott.

- Nagyszerű! Marokkó szultánja, Mulej Habib rövidesen követeket küld ide hozzánk, hogy egy szép ifjú unokanővérem kezét megkérje... Keresse fel Marie Antoinette hercegnőt, és mondja meg, kérje meg napkeleti kérését, küldjön, virágmagot... - Gyorsan, hevesen beszélt.

A csillagjós mély meghajtással hátrált a titkos kijárat felé. Az uralkodó hirtelen az asztalra csapott.

- Várjon! - mondta halkan, parancsolóan, és amikor a másik meglepetten megtorpant, türelmetlenül kérdezte: - Mit mondanak a csillagok, hogyan alakul a helyzet Hispániában? Ófelsége, II. Károly spanyol király, valóban olyan beteges? A diplomatáim, még a pergőbb nyelvűek is, olyan sok egymásnak ellentétes badarságot fecsegnek, hogy már csak a csillagokban bízom, mert oly messze vannak mindattól a diplomáciai boszorkánykonyhától, mely most csak úgy forr Európa szinte minden fejedelmének udvarában...

Csend támadt.

Riego Montez most tekintett fel. Pillantása éles, fölényes, súlyos volt, úgyhogy a fiatal király akaratlanul is lepillantott.

- Nem hiszem, hogy akadna a csillagok égi titkait jól ismerő csillagjós Európában, ki nem kutatta volna a csillagokban a spanyol világbirodalmat felviharzó oly hatalmas háború árnyékát, az egész földre árnyékot hullajtó sorsát... s nem tudná, hogy a harc véres és hosszú lesz.

A király hevesen legyintett.

- Tudom... tudom... de a vég, a nagy küzdelem vége?

A csillagjós egy pillanatra behunyta szemét, magas, latin homlokán ráncok futottak.

- Az ifjúság mindig arra kíváncsi, hogyan végződnek a dolgok, a meglett korúak inkább az oly kegyetlen valóság törvényeinek jelzéseit kutatják... - Rövid ideig hallgatott. - A vég? Hispánia behódol a Bourbonok hóféhér aranyliliomos zászlaja előtt, és elfogadja, hogy egy Bourbon lépjen II. Fülöp trónjára... - Kezét figyelmeztetően emelte fel. - De Hispánia és Franciaország sohasem egyesül egy korona alatt.

A király fontolgatva, tépelődve nézett a nyitott ablak felé.

- Az ön véleménye szerint mi a helyzet Hispániában? - kérdezte látszólag hanyag fölénnel.

Most Riego Montez arcán látszott zavar.

- Az én hazámban, Hispániában, melyből menekülnöm kellett verseim sikere és tudományos kísérleteim miatt... - Arra gondolt, hogy a fejedelem már ismeri a lila virágok történetét, és igyekezve, hogy minél hamarabb elkerülje a veszélyes témát, színészkedő arckifejezéssel szavalt: - Hát igen... az én szerencsétlen s gyönyörű hazám, az oly elképzelhetetlenül hatalmas Hispánia már nem a régi. IV. Fülöp, Spanyolország és Észak-Amerika, Nyugat- és Kelet-India, az elhódított Afrika, portugál gyarmatok, Németalföld, a milánói fejedelemség,

Nápoly urának halála után az alig négyéves II. Károly lépett a trónra. A gyermekuralom megbosszulta magát. Az én hazám teljesen hanyatlásnak indult. A dél-amerikai gyarmatokról egész ezüstflották hozták a kincseket, de Hispánia népe egyre szegényebb lett. A gyermekkirály uralma alatt a sok háború, az esztelen pazarlás, a nép könyörtelen kizsákmányolása, a gőgös főnemesek pártütése siettetten a hanyatlást. A rengeteg lopás, az elpazarolt kincstári javak, a kormányzók önkényeskedése és zsarolása odáig juttatta dicső népünket, mely az egész világon meghordozta dicsőséges kardpengéjét, hogy hát, igen... a hadsereg alig húszezer rongyos, éhező és olykor nyíltan kolduló katonából áll...

Csend lett. Az ifjú király lassan a nyitott ablakhoz lépett, és anélkül hogy hátrafordult volna, kérdezte:

- Úgy értesültem, hogy őfelsége II. Károly testvérem udvara versenyre kelhet bármely európai udvarral a fény, a pompa, az etikett dolgában. Az udvari szertartások ragyogása méltó a leghatalmasabb gyarmatbirodalomhoz.

Riego Montez heves mozdulatot tett.

- Igen, felség: az udvar s a számtalan ott lebzselő udvaronc vígan él. Dúskál a jólétben, az élet örömeiben. De a kiszípolozott nép csak a koldulás és rablás között választhat.

A király megfordult. Tekintetével kutatta a csillagjós-követ arcát.

- Fiamnak, unokámnak kétségtelenül joga van a spanyol koronára, s vajon gondolja-e ön, hogy Hispánia, ily fordulat után, a spanyol nemesség s általában a nép tanúsít-e ellenem komoly ellenállást?

Riego Montez elmosolyodott.

- Felséged elképzelhetetlen királyi bőkezősége, lángeszű uralkodói bölcsessége és a történelemben eddig soha nem látott, legyőzhetetlen serege előtt senki sem állhat meg... Felelősségem teljes tudatában mondom: felséged trónjelöltjének, az ifjú, de máris dicső lovag Anjou Philipe hercegnek, megfelelő előkészítés után egyetlen számottevő ellenfele sem akad Hispánia földjén, s a spanyol főnemesek, kik jobbágyaik élén hétszáz éves szabadságharcot vívtak a hatalmas mór kalifa ellen, most felséged erejét tekintik az utolsó lehetőségnek a legyőzhetetlen régi spanyol világbirodalom biztosítására, és II. Fülöp királyi hatalmának visszaállítására...

A király hallgatagon nézett maga elé, aztán hirtelen mereven kutatta a csillagjós arcát.

- Egyébként, ki ez a Rodrigo Alvarez, testvérem, II. Károly spanyol király követe?

Riego Montez feszülten elemezte a láthatóan egyszerű kérdést.

- Don Rodrigo Alvarez talán a leggőgösebb spanyol grand és hidalgó, s mindenekelőtt a tudományokat talán egyedül egész Hispániában művelő nagyúr, aki mesésen bőkezű, segíti a tudományt, a szépművészetet, a költészetet...

A Nagy Király rejtelmesen mosolygott.

- S a hibái? - kérdezte röviden.

A csillagjós vállat vont.

- Don Rodrigo ötvenkilenc éves, a világszép ifjú neje tizenhét éves... - Ismét vállat vont. - Ama híres hellének és Arisztotelész szerint az a jó házasság, ahol a férfi húsz évvel idősebb a nőnél, mert húsz év alatt megalapítja a jó házassághoz szükséges szellemi és anyagi feltételeket... Mindenesetre görcsösen kapaszkodik ifjú és bájos nejébe. De úgy hallottam, nem hanyagolja el a falvaiban élő ifjú szüzeket sem... Ha valamelyik szeretője férjhez megy, házat, földet és

tíz évre mentességet kap az úrbér alól... Kitűnően, félelmetesen vív, akár egy hivatásos brávóbajvívó.

Újra hallgattak. A király felvetette fejét.

- S mi a gyenge pontja? - kérdezte halkan. A csillagjós elmosolyodott.

- Az ifjú és bájos feleség, aki most, két szülés után is oly kecses, mint egy szitakötő... Ha felséged megajándékozza az ilyen veszettül féltékeny férjet, az ajándék pillanatok alatt a feleség rózsás, de mohó ujjacskái közé kerül, s a feleség eltelik áhítattal és hálával a felséges ajándékozó iránt. Ez pedig azt is jelenti, hogy Don Rodrigo Alvarez az ön akaratának készséges végrehajtója lehet... a spanyol és az európai világpolitikai életben...

A király bólintott.

- Megadom az engedélyt a távozásra... De valami gyomorerősítő orvosságot kérek...

A csillagjós alázatosan meghajolt.

- Ma este elkészítem és beadom a királyi lakosztály főkamrásának, Brezé úrnak.

A király töprengve valamin, lehajtotta fejét.

- Ha II. Károly spanyol király meghal, szívesen látnám önt Franciaországban, Fülöp herceg kíséretében... - Látta a másik arcán a megdöbbenést, és mosolyogva legyintett.

- Ne féljen, a trónörökös társaságában nem kell tartani az inkvizíció Sacrum Officiumától.

A csillagjós elsápadt.

- Ó, felség... Anjou Philipe hercegnek kerülnie kell a felesleges zavarokat, márpedig jelenlétem a trónörökös kíséretében támaszthat zavart az oly nagyszámú, bigott tömeg előtt, s szavaimat elferdítve harsognák, vádaskodva a templomok szószékeiről a vakbuzgó papok.

A király halkan nevetett.

- Ó... ó... mennyi szerénység! Pedig egyszerűen nem akarja itthagyni hét párizsi szeretőjét, akik pedig alaposan kizsebelték már, mert két marékkal szórja az aranyat a hűséges vagy hűségesnek vélt szeretőkre, s közben... - Vádlóan előrenyújtotta kezét. - Vallja be, mit ebédelt máma?

A csillagjós izgatottan tördelte ujjait.

- Ó, felség, a kihallgatás oly izgalomba hozott, hogy egy falatot sem tudtam lenyelni.

A király mosolyogva intett.

- Menjen ki ott a mellékkijáraton.

A csillagjós mélyen meghajolva hátrált a titkos ajtót elfedő vaskos szőnyeg felé.

A fiatal király már férfiasan érdes arcán szívélyes mosoly volt. Jelezve, hogy a beszélgetés nemcsak diplomáciai, de egyúttal szívélyes, baráti jellegű is, nem a díszes, bronzveretes íróasztalnál ültek, hanem a dolgozóasztal melletti kicsiny, kecses, alacsony aranyozott székeken, melyek mintha minden pillanatban összeroppannának alattuk. Az ugyancsak bronz domborművekkel ékes, kerek, alacsony asztalnál, melyre már remekműű, alighanem igazi, sok ezer éves etruszk amforákat varázsolt oda a hallgatag, hangtalanul suhanó lakájok gyors keze.

- Hallom, követ úr, hogy egy szőlőgazdaságában, nem messze Granadától, híres borokat sajtolnak...

Don Rodrigo Alvarez büszkén elmosolyodott.

- Igen... a világhírű malagai borok között az én termésemből préselik a legjobb borok egyikét, a különösen zamatos, jókedvet keltő vörös borfajtát...

Az ifjú király mosolyogva mutatott az előttük álló amforára.

- Ezt a boroskancsót Mazarin bíborostól kaptam ezzel a szóval: csak igazi, meghitt, megbízható jó barátommal igyak belőle a végső győzelemre.

Don Rodrigo Alvarez kerekded, olajbarna arcán zavar és a csapdára ösztönösen figyelő diplomata óvatossága látszott.

- Felséged oly szívélyesen előlegezett bizalma máris oly kitüntetés, melyet csak életével és vérével tudna megszolgálni mindenki, aki a sors kegyéből ebben részesül.

Az ifjú király odakoccintotta kelyhét a követéhez.

- Követ úr - mondta - ...most Európa minden fejedelme tudja, én, mint IV. Fülöp, Hispánia királya legidősebb leányának férje, trónutódom, Anjou Philipe számára akarom biztosítani a trónt...

A követ bólintott.

- Igen, felség, de a magyarok elmondták, hogy Leopoldus, német-római császár és magyar király felesége, Mária Terézia, IV. Fülöp, Spanyolország királyának leánya, utódai számára ugyancsak igényt támasztott a spanyol világbirodalom koronájára.

Csend lett. A követ megvárta, amíg a Napkirály ajkához emeli a kelyhet.

- Felség - szólt végül -, II. Károly, Hispánia és a spanyol birodalom királya új titkos végrendeletében úgy vélte, a roskadozó spanyol birodalmat csak egy Bourbon-uralkodó hatalma oltalmazhatja. Ezért a Bourbon-ház javára végrendelkezett. Az igen sokat betegeskedő II. Károly őfelsége végrendelete szerint... - Egy pillanatra színpadiasan elhallgatott, aztán ünnepelesen kimondta: - Ezért felséged leszármazója, Anjou Philipe herceg máris a spanyol világbirodalom vitathatatlan uralkodójának tekinthető.

A király - talán életében először - elsápadt. Úgy érezte, mindazok az érvek, amelyeket oly gondosan kiválasztott, Európa békéjét vagy háborúját eldöntő vitában, feleslegessé válnak, és ez egyszerre keltett örömet és megdöbbenést.

- Leopoldus császár és király bejelentette igényét a spanyol birodalom birtokában levő Németalföldre, Luxemburgra, Flandriára, a milánói hercegségre, a Nápolyi királyságra, Szicíliára, Toscanára, melyeket ez időben francia és spanyol csapatok szálltak meg... - erőltetett nyugalommal beszélt.

Don Rodrigo sokáig hallgatott. Szerette volna, ha az uralkodó tájékozottnak, hasznosnak látja.

- Felség, önnek most kétszázötezer katonája van, ehhez csatlakoznak a szövetségesei: ötezer belga, nyolcezer spanyol, tizenötezer piemonti és huszonötezer bajor... - szólt szemtelenül, és vállat vont. - Más csapatokkal együtt ez majdnem háromszázezer ember, ami korunkban a legnagyobb haderő, melyet Európa valaha is látott.

A király láthatóan leplezni akarta, hogy a követ lássa, megdöbbenést jéltesültégén, és homlokát ráncolva lepillantott.

Don Rodrigo kerekded, barna arcán fölny látszott.

- Felség, ha őfelsége Anjou Philipe Hispánia földjére lép, hogy az oly jogos uralmát átvegye, részemről az első egyike leszek, aki melléje áll, és azt kiáltja: Éljen V. Fülöp, Hispánia királya.

A Napkirály felegyenesedett. Kezét kézfogásra nyújtotta.

- Lovagi szavamra... nem csalódik bennem, követ úr... - kiáltott heves, suhancos kitöréssel.

A követ fiatalosan rántalan arcán meglepetés rezzent.

- Felséged olykor olyan jólértesült, hogy minden diplomáciai játszmában még a kezdés előtt eldönti a helyzetet a maga javára.

A Napkirály szürke szemében diadal és öngúny csillant.

- Versailles olyan pletykafészek, hogy ez gyakran kétségbe ejt és dühöt lobbant.

Karjával heves mozdulatot tett.

- Itt egyszerűen lehetetlen, hogy valamiről ne tudjanak, ami megtörtént, történik vagy történni fog...

A követ mosolyogva vállat vont.

- Felség, előzzük meg a pletykaterjesztőket, és mindenki elnémul a Napkirály kegyének éltető fényében...

A Nagy Király érdes, férfias arcán zavar látszott.

- Ha Franciaország és a hatalmas Hispánia egy korona alatt egyesül, ez megnyitná a kaput olyan világbirodalom megteremtésére, mely még nem volt a világtörténelemben. A Habsburgok és a Bourbonok világküzdelme ez... s ha ott, Kanadában az irokéz indiánok megskalpolják ellenségeinket, és a magyar felkelők elragadják a császárságtól Magyarországot, mindez szoros része lenne az Európa felett átviharzó küzdelemnek... Igen, végtelen csatatekercské váltak a világóceánok, s hajóágyúk dörgése az új történelmi világküzdelmek harcra hívó harsonája...

Don Rodrigo Alvarez hódolatteljesen bólintott.

- Az ön hatalma, felség, az idők végzetes jele, mely egyszerre hordozza a viharzó múltat, a birodalmakat halálos hóhérfogásban vergődtető jelent s a leghatalmasabb úrnál lepecsételt jövőt. Felséged üdvére legyen az új világ Olümposza... vidám és értelmes... Ha ez sikerül, ön lesz e kor legnagyobb fejedelme.

Az ifjú király már férfiasan érdes arcán átrezzent a meglepetés.

- Ó... követ úr... ön is ezt mondja?

Don Rodrigo lassan bólintott.

- Az ember legszentebb joga, hogy maga választja meg uralkodóját, vagyis azt, akinek engedelmeskedni akar, hogy lelke a mennyek országába jusson, s elkerülje a bukás pokoli örvényét... - Kezét szívére tette. - Higgye el, felség, én mint II. Károly őfelsége hűséges alattvalója az ön... mindennekfelett az ön érdekeit szolgálom, mert a Habsburg II. Károly maga mondotta: „Azt akarom, hogy XIV. Lajos utódja nyerje el a spanyol világbirodalom koronáját, mert e hatalmas tengerjáró birodalmat csakis az új világhatalmat kibontakoztató, erőből duzzadó francia királyság mentheti meg a széthullástól... Hiszen a franciák serege éppen tízszer akkora, mint a mi nem éppen fegyelmezett haderőnk...”

A király feszülten figyelte a követ arcát.

„Húszezer livre-ért vagy talán olcsóbban is a mi emberünk lesz Spanyolországban...”

Lágyan, szinte szelíden beszélt, fejtegette a történelmi megmozdulások törvényeit.

A párizsi Racine-színház előtt vitázó csoportokban beszélgettek és méltatlankodtak azok, akik nem jutottak jegyhez.

- Felháborító! - szólt visszafojtott hangon a magas, sovány Brezé marquis, a főudvarmester. Egy-másfél lépést tett hátra, aztán kettőt előre. Mesés eleganciával öltözködött.

- Racine színiigazgató úr új világszép hölgyet ragadott el háremébe, melyet bármelyik izlám sejk vagy emir megirigyelhetne... a tizenhat éves, hajnalszőke du Parc kisasszonyt!

A mellette bronzszelencével bajlódó, élemedett korú, vidám Rochefoucault marquis végre tüsszentett, és megkönnyebbülten sóhajtott.

- Úgy tudom, a gyönyörű, ifjú, bájos mademoiselle du Parc félrelépett. Szegény Racine... kinél nagyobb nagy szultán még nem volt a párizsi színpadon, most... hogy is mondjam csak... szóval, hogy az ifjú Eiréne-Asztarte most marquis de la Sévygné udvarlását fogadta el... és szegény elhagyott Racine színházi főigazgatót egész Párizs siratja vagy egyenesen gúnyolja... A napokban ismét új helyzet alakul ki, mely különösen izgatja a Hotel de Bourgogne és a Molière színházak nemcsak lármás, mindentudó, a letragikusabb, pletykákra éhes s oly szívvel-lélekkel ünneplő karzat közönségét, sőt a képzett, elegáns műbírálókat is... Most úgy látszik, Molière színháza királyi rendelet alapján egyesül a Hotel Bourgogne-nyal, Comédie Française név alatt... - Csippentett a dohányporból és tüsszentett, aztán újra tüsszentett még nagyobb élvezettel, és jól értesülten folytatta: - A valóban csodálatosan szép du Parc kisasszony egyszerre hódította meg a nagy Molière-t, az erősen öregedő, de világhírű Corneille-t, La Fontaine-t és Racine szívét is... - Halkan nevetett.

Brezé felé nyújtotta a gyémántokkal csillogó dohányporszelencét. Megvárta, amíg végigélvezi a csiklandós tüsszentéseket, aztán felvont szemöldökkel, jól értesülten mondta:

- Persze, sikere csak Racine-nak volt, mert az erős, mámort adó fiatal férfi...

A kis vándorszíntársulat Pompidou faluban, a gótikus, kicsiny templom előtti téren tartotta meg az előadást, melyet a kíváncsian bejött falusiak fejenként három tojással fizettek meg.

Riego Montez, akit sorozatos kudarcok értek, most a cselszövő szerepét játszotta. Fogát csikorgatva kapott éppen mindkét kezével a gyönyörű hamvasbarna primadonna hattyúnyaka felé...

- Megcsalsz... te, nyomorult...! Megcsalsz, bestia! Ha százszor is tagadod...

Du Parc kisasszony zihálva hátrált.

- Ó, Ciprian! - pendült csengő pacsirtahangja, tizenhat évének minden dallamával. - Ó, Ciprian, ne higgy a gaz cselszövőknek, hűségem hajnalcsillagként ragyog életünk oly borongós s mégis oly sok szerelmet gyújtó egén...

Csend volt. Aztán egyszerre morajlott fel varázslatot látó áhítatban a tömeg.

- Ej, hát, ne bántsa már azt a szép kisasszonyt, báró úr, mert velem gyűlik meg a baja! - kiáltott érzelemtől vibráló hangon egy öles termetű molnár, aki most tavasszal győzött az egész falu szeme láttára a birkózásban.

Riego Montez abbahagyta a fojtogatást, és mélyet lélegezve lépett a színpad végét jelentő kopott, Pompidou plébánostól kapott gyékényszőnyegre.

- Tisztességes és művészetkedvelő földmívesek, becsületes kecskepásztorok, úgyszintén a plébános úr, a falu jegyzője és csendőrpáncsnok úr, akik mindnyájan oly sokat és önzetlenül áldoztak a művészet támogatására... én ezt a gyönyörűségeket, tizenhat éves du Parc kisasszonyt nem bántom, de a játék törvényeit meg kell tartani; aki gonosz, az el kell hogy vesszen, aki jó, jutalmat nyerjen az egész közönség épülésére. S a tisztaság és a becsület meg az erény csorbát ne szenvedjen. De azért is haladni kell a színpadon is, akár a szántóföldön az eke után, mert úgy lesz igazság a mesében...

Kihallgatott, és szemérmesen, halkán mondta:

- Aki éppen akarja vagy tetszett neki az előadás... tapsolhat.

Egy pillanatig csend volt. Aztán egyre erősebben, először csak itt-ott, azután végig a nézőtérben, ahol a három tojás árért összezsúfolódtak a nézők, felcsattant a taps...

A császári hadsereg Salzburg és Linz között vonult fel nagy hadgyakorlatra, de egyre közeledett XIV. Lajos szövetségeséhez, Maximilian Immanuel bajor választófejedelem országának határához.

Jenő herceg a hadgyakorlatra felvonuló császári hadak élén - bár dragonyos volt, nemrég elhunyt bátyja, Condé herceg dragonyosezredét vezette - most inkább a gyorsabb, könnyű fegyverzetű huszárok között lovagolt, akiket a tizenhat éves török háború csatái edzetek.

Batthyány Ádám huszárgenerális személy szerint válogatta ki a fővezér őrségét. Savoyai Jenő herceg elismerően mondta: „Huszárság: változékonyság. A dragonyosoknál minden csupa merev germán hadászati dogma... Gombokból van az egész világ. Ha nem fényes, olyan, mint az élet... Ezeknek az öles termetű osztrákoknak, stíriaiaknak egyenesen pihenés a háború... a gyalogságunkhoz képest.”

Eugén herceg mindezeket évtizedes harcok során elemezte hadmozdulatról hadmozdulatra, lehetőségről lehetőségre...

A fővezér ritkán tartott nagy vacsorákat, és vitázott a halált megvető, hűséges dragonyosaival.

Batthyány Ádám aggodalmasan nézte a fővezér kardját. A díszes, arany kardbojtot, mellette Klára ajándékát, a piros-fehér-zöld hímzett szalagot - a világraszóló zentai diadal utáni ajándékot.

Batthyány Ádám, mikor észrevette a háromszínű csokrot, aggodalmasan mondta:

- Rossz hírek érkeztek Magyarországról. Alighanem felkelés készül. Én is úgy láttam, az ezredemben változás történt. Nagy a felháborodás egész Magyarországon az idegen megszálló katonaság ellen. Rosszabb az ilyen megszállás a lakosság számára, mint akármilyen háború. Az asszonyokat, lányokat megerőszakolják... Parázs fölé, fejjel lefelé lógtatják a gazdát, ha nem mondja meg, hová ásta el a pénzét. Ha nagy pénzeket fizet a jobbágy, a polgár az egyik zsoldosszázad parancsnokának, és elismervényt kap, a másik parancsnok - aki esetleg másfél nappal érkezett később - egyszerűen összetépi az elismervényt, és újra megkezdődik a kínzás...

Vállat vont.

- Ezért mondom, vigyázzon fenséged, mert ha a bécsi kormány, a császár miniszterei előtt magyarbarátnak számít, gyanakvók lesznek, elgáncsolják útjában, ha még oly ragyogó győzelmeket arat a török szultán vagy éppen XIV. Lajos, a Napkirály öfelsége marsalljai ellen...

Sokáig hallgatva lovagolt a fővezér mellett, aztán halkan, gyorsan, mintha titkot mondana, suttogta:

- Kláríka írja, hogy az egész udvar zúg fenségéd szavai miatt a haditanácsban, melyek túlságosan dicsérték a magyarokat... Igen, a legmagasabb testületben, a Hofkriegsratban felháborodott beszédek hangzanak el.

Elgondolkozva bólintott.

- Igen... így veszélyben van, hogy olyan csataterre küldik, ahol semmit sem segíthet rajtunk... istenverte magyarokon...

Sűrű, bozontos szemöldökét összeszorítva felmordult:

- Írtam is Kláríkáknak, vigyázzon, ne hozza fenségédet olyan helyzetbe, hogy fenségéd magyarbarátsága kinyilvánuljon. Egyelőre csak egy-két főudvaronc suttog, de - ha nem vigyáz fenségéd - a főudvari tanács előtt esetleg magyarbarátnak kiáltják ki... - Hirtelen elmosolyodott. - Pedig, akárhogy is, nem ártana egy kis szabadság... Eljönne hozzánk, a Batthyány kastélyba. Kláríka saját kezével olyan tejfölös csirkepaprikával kínálná meg, hogy még a szultán is irigykedne...

Mindketten halkan nevettek. Aztán újra elkomorodtak.

- Most egész Európa XIV. Lajos ellen fog össze, és a háborús terhek esetleg arra kényszeríthetik a császárt, hogy béküljön velünk...

Negyedik fejezet

A montpellier-i alacoque-i szent Margitról elnevezett zárda főnökasszonyának fogadószobája egészen kicsi volt. A nyitott ablakon beáradt a virágzó hatalmas lila orgonák súlyos, mámorító illata. A délfancia tavasz teljes latin pompájában tört rá az ősi városra, melynek termésköből épült apró házai - közülük egy-kettő talán látta Julius Caesar diadalmas légióit - elmerültek a virágzó almafák, a lila orgonák illatos özönében.

A zárda főnöknője híres volt egész Herault és Gard tartományban szigorú böjtjeiről, könyörtelen önsanyargatásáról: derekára szeges cilíciumövet tett, szeges harisnyakötőt és ugyancsak szeges karkötőket viselt. Az önsanyargatás, az állandó böjt, az alázatosság gyakorlataként végzett legalacsonyabb, legpiszkosabb munka különös nyugalmat adott áttetszően fehér arcának.

- Ön írta ezt a levelet, melyet a szolgája hozott be tegnapelőtt?

A férfi szinte suhanc volt még. Arányos termetű. Teátrálisan büszke szava fölényesen csendült, csak a szemében rejtőzött olykor az ösztönös zavar.

- Igen, reverendissima mater, a levelet én írtam...

A főnöknő felvette az asztalon fehérlő levelet, és felmutatta.

- Ön Achille-Télémaque de Montespan marquis?

A fiatalember arcán pirosság lobbant. Jobb kezét úgy tette kardja markolatára, mintha katonásan jelentést tenne. Mélyet lélegzett, és röviden, ércesen mondta:

- Igen...

A főnöknő mosolyát rejtve még mélyebben hajtotta le a fejét.

- Eszerint, uram, ön feleségül kéri Françoise Athénaïs Tonnay-Charente de Mortemart kisasszonyt? És hogy ezt a kérését a szülők - Mortemart herceg, a francia főnemesség, a Mortemart család vezetőjének - tudomására hozzuk, s bemutatkozhasson ön Mortemart hercegnek... tiszteletét tehesse a család perpignani házában...?

A fiatalember elsápadt.

- Igen, reverendissima mater, a Mortemart család oly gögös, hogy az ön támogatása nélkül semmi reménységem nincs... - Szeme könnyes lett. - Ha segítene... akkor... esetleg...

A főnökasszony hallgatott.

- Szívesen segíték önöknek, hogy a boldogságot megtalálják. A jövő hét elején úgyis be kell mennem Perpignanba, de nem hiszem, hogy ilyen fontos ügyben hamar döntsön a Mortemart család.

A fiatalember újra elsápadt.

- Kérem, engedtessek meg nekem, hogy a kolostor kápolnájában hallgassak misét, és a park kijáratánál álljak, mikor a zárdanövendékek délelőtti sétájukat végzik, fél tizenkettőkor.

A főnökasszony habozott.

- Először értesíteni kell a kislány családját, s őt magát is, bár az ilyen szófogadó, szelíd, félnk kislány bizonyára megriad a házasságkérés tényétől... - Kezét felemelte: - Óvakodjunk a hirtelen, durva betöréstől, bizonyára színes és gyermekien tiszta álmaiba... - Végigsimított sima

homlokán, és halkán mondta: - Ha megígéri, hogy türelmesen vár, és tartózkodik minden meggondolatlanságtól, segítek önöknek...

A fiatalember hirtelen lobbanó heves hévvel tapasztotta ajkát a főnöknő keskeny, kék eres kezére.

A főnöknő elpirulva, ösztönösen húzódott hátrább.

- Mérsékelje magát, fiatalember... - mondta gyorsan, zavartan, és olyan mozdulattal feszítette nászra soha ki nem gyúlt testét, hogy a derék cilicium szeges övének, a szeges öv, karkötő és harisnyakötő éles, hosszú szögei egyszerre mélyedtek derekába, combjaiba, csuklójába.

Rövid ideig némán zihálva lélegzett, és hagyta, hogy a szegek fájdalma betöltse tudatát, lelkét.

- Ön beszélt már Françoise Athénaïs Tonnay-Charente de Mortemart kisasszonnyal?

A fiatalember sápadtan tagadólag rázta felnőttesen hosszú allonge-parókás fejét.

- Soha egy szót sem... de már közel egy fél év óta... vagyis pontosan száznyolcvanegy napja figyeltem a zárdanövendékek délelőtti sétáját, és a Mortemart kisasszony napszőke haja valósággal világít. Szóltam már a nagybátyámnak, és szüleimnek is, hogy nősülni akarok... Akaratom kedvező fogadtatásra talált, bár a familiám, a Montespan család feje úgy véli, a gőgös Mortemart-ok nem fogadják el kérésemet... s ezért először csak általánosságban kellene érdeklődni...

A főnöknő látta, hogy a fiatalember feszülten figyel, és szeretett volna valamit mondani, ami reményt kelt.

- Az ön szülei, Montespan úr, a kedvező válasz esetén se számítsanak nagy hozománnyra... - szólt halkán - mert Mortemart vicomte nagyon költekező életet él, bár a vagyona egyre csökken. Így például vállalta, hogy renováltatja a zárda őrségi szent Taddeus-Judás kápolnáját... de... - Vállat vont, és zavartan elhallgatott.

Most a fiatalember pirult el.

- Ó, reverendissima mater, én még csak nem is gondoltam hozománnyra... - Nagyot nyelt. - Ígérem, hogy ha Françoise Athénaïs Tonnay-Charente kisasszony kezét a jóságos szent segítségével elnyerem, én magam, illetve a családom kijavíttatja az őrségi kápolnát...

A főnöknő mozdulatlan keskeny, sápadt arcán szánakozó mosoly volt.

- Én természetesen a szent szegénység híve vagyok, de higgye el, a hozomány nélkülözhetetlen a fiataloknak, akik most kezdik el tájékozatlanul, pénztelenül az életet. A szülőknek, ha igazán szeretik gyermekeiket, segíteniük kell őket a kezdet nehézségeinél, mert a nélkülözés megöli a szerelmet. Annak, hogy ma oly sok házasság bomlik fel, legfőbb oka: a szülők lelkiismeretlenül nem adnak hozományt, s a szegénység minden fakó napja egy-egy koporsószeg a szerelem koporsójára...

A fiatal Montespan fölényesen elmosolyodott.

- Ó, én már nagyon tapasztalt, érett férfi vagyok. Higgye el, főtisztelendő mater, Françoise-zal mi ketten nagyon boldogok leszünk... Csak a szülők ne avatkozzanak bele a mi dolgainkba.

A Saint Laurent de la Solangue-i alacoque-i szent Margit nevére elnevezett zárda növendékei - Gascogne, Pyrennées Orientales, Roussillon, Corbières, Merault, Aude arisztokrata családjainak elkényeztetett serdülő leányai - nem éppen csendesén tódultak ki az ebéd előtti sétájukra a zárda középkorban zordon, egyszerű, keskeny, de világos folyosóján a hatalmas,

egész a perpignani öböl vizéig terjedő ősrégi parkba, a délfrancia tavasz égien halványzöld színeiben pompázó óriás tölgyek alá.

A bejáratnál álló szakácsnő - aurignaci parasztlány, a zárda igazi parancsnoka - derekára tette vaskos, nagy ujjú kezét, és őrmesterhangja csak úgy csattogott a vidám zsvajban:

- No, no... Miféle gágogás ez, ostoba kislibák?! Csend legyen, mert az Úrjéussal gyúlik meg a bajotok!

A lányok feléje fordultak. Vidám zsvajjal kapaszkodtak karjába, vállába, a súlyos, életet hordozó, földszagú, friss, erős testébe.

- Yvonne! Mi lesz ma ebédre? - kiáltották egyszerre nyolcan-tízen. - Böjtölünk vagy nem?

A szakácsnő komolyan akart válaszolni, de ahogy a lányok jobbról-balról simogatták, mégis elmosolyodott.

- Eh, Úrjéus is legényember volt, miért kívánná, hogy ilyen sok szép leány éhezzen? Majd ha öregek lesztek, böjtölhettek...

A felharsanó zengő, ifjú kacagás egyszerre úgy csendült meg, mint a dionüszoszi sistrum-csengőfüzérek az eleusziszi misztériumokban. A szakácsnő megvárta, amíg a lányok a park felé tolonganak, aztán titokzatos arccal, halkán kiáltotta:

- Françoise! Maradj csak!...

A sudár, napszőke, latin ifjúsággal viruló, nyúlánk leány, aki leghátul maradt, izgatottan fordult a szakácsnő felé. Yvonne ajka elé emelte vaskos, erős parasztos ujját.

- Senkinek egy szót sem... Akkor mondok valamit.

A leány kissé lábujjhegyre emelkedett könnyű, táncos, figyelő mozdulattal. Virágsziromarcán áhítat látszott, hogy a zárda legnagyobb hatalmassága megszólításával tüntette ki. Friss, pipacspiros ajka kinyílt a hirtelen lobbanó kíváncsiságtól. Yvonne közelebb hajolt, savanyúkáposzta és gyömbérszagú lehelete a lány apró, ékszerszerű klárafülét érintette, és ünnepélyesen mondta:

- A szomszéd szobában voltam, saját fülemmel hallottam: megkértek... menyasszony vagy.

Françoise elsápadt.

- Engem? Kicsoda? - hangja elakadt.

Yvonne gögösen felvetette fehér főkötős fejét.

- Ezt is megmondom: a fiatal Montespan marquis...

A leány úgy nyikkantott, mintha csiklandozták volna.

- És milyen?...

Yvonne töprengve nézett maga elé.

- Hát hogy... milyen?... Csak olyan, mint a többi... Vőlegény, fiatal, jóképű, kard van az oldalán... Én jól ismerem, igen régi család... A Pireneusokban várunk és birtokaik vannak, de nem nagyok. A húgom tavalyelőtt még náluk szolgált, onnan tudom.

Françoise sápadtan nagyot nyelt.

- S... és... és... most mi lesz?

Yvonne fölényesen legyintett.

- Hát, mi lenne? Lakodalom hetedhét országon, Perpignántól Carcassone-ig...

Csend lett. A leány arcán a lobogó gondolatok visszfénye látszott, összehúzta szemét. Virágsziromarca felnőttesen feszült lett.

- Yvonne, ha senkinek nem, neked megmondom: nekem olyan férfi kell, aki a legkülönb az egész világon... az egész világon... érted, Yvonne?!

A szakácsnő hirtelen zavarral tekintett le.

- Hát, elutasítanád azt a szegény jóra való fiatalembert? - kérdezte megrovóan.

Françoise közelebb hajolt hozzá.

- Akárki kéri meg a kezemet, mindenkinek igent mondok. Nekem szabadság kell. Itt a zárdában rab vagyok, míg valaki ki nem szabadít innen a fogságból, meg nem szabadít az érintetlenségemtől... - A szava hűvös, okos, kegyetlen volt.

Yvonne úgy érezte meg ezt a könyörtelen, szűzies kegyetlenséget, mint okos gazda a hirtelen támadó, közeledő jégverést... Szokatlan zavarral lepillantott.

- Ejnye, nem szabad, nem szabad a becsületes emberből bolondot csinálni... - mormogta akadozva.

A leány arca már ismét lágy, bájos, vidám volt, gyermekes izgalommal a szakácsnéhoz hajolt.

- Yvonne, igaz, hogy sült csirke lesz ebédre?

A szakácsnő legyintett.

- Menj csak a többi után...

A lány könnyű, táncos léptekkel siklott a kijárat felé.

Mortemart herceg kíváncsi, elemző tekintettel nézett a fiatal Montespan sápadt, zavart arcába.

- Önt a Saint Laurent de la Solange-i alacoque-i Margit nevére elnevezett zárda főnöknője ajánlotta... - szólt kimérten. - Ön tehát feleségül kéri a lányomat?

A fiatalember halálsápadtan, némán bólintott.

Mortemart gögös, alig ráncos arcán fölényes jóakarát honolt.

- Ha kell magának, vigye... - Legyintett. - Lehet, hogy még hozományt is tudok adni, de erre biztosan ne számíton... - Várakozva hallgatott, aztán mosolyát rejtve kérdezte: - A zárda-főnöknő azt mondja, hogy ön még nem is beszélt leendő menyasszonyával?...

A fiatalember újra elpirult zavarában. Mondani akart valamit, de Mortemart barátságosan leintette.

- Tudom... száznyolcvan napig figyelte őt séta közben... - Felkelt, és a szomszéd szoba ajtaját kinyitva, hangosan beszélt: - Françoise... gyere be!

A lány könnyű, gyors léptekkel rebbent be. Lábujjhegyre állva torpant meg, Mortemart a fiatalember felé mutatott széles, színpadias mozdulattal, és harapósan mondta:

- Ecce homo...

Françoise most sápadt el. Ragyogó szépsége egyszerre mindent betöltött, a nász előtti remegéssel lobbanó testet, a vibráló lelket, a súlyos, szilaj, parázna akaratot - lenyűgöző varázslattal kápráztatott és némított. Nevetése kristálytisztán csendült.

Montespan végre felvetette lehajtott fejét. Káprázva tekintett bele a leány sötétké, mély tűzű szemébe. Most látta először ilyen közről, és áhítatosan csodálta finom arcélét, égőpiros ajkát, merészen ívelő szemöldökét, arcát, dús, féktelen, mindig rejtett világossággal derengő napszőke haját, mely idegesen megrezzenő vállára omlott.

Mortemart fölényesen intett.

- Az öreg Susanne néni mindjárt itt lesz, s akkor nyugodtan beszélhettek... - A díszes, de kopott faliórára pillantott. - Pontosan harminc percet... - És mentegetőzve vállat vont. - Persze, csak most először... Egyelőre, ennyi elég is... - Megvárta, amíg a testes, gőgösen, komoran pöffeszkedő szegény rokon belép, és barátságosan intve indult az ajtó felé.

Csend lett. Montespan még jobban zavarba jött.

- Talán üljön le... - szólt Françoise, és az ő hangja is mintha megrezzen volna. - Szabad, Susanne néni?

Az öregasszony parancsolóan intett:

- Igen... de te, Françoise, oda ülj a sarokba. Montespan úr pedig az ablaknál maradjon.

A fiatalok engedelmesen ültek a kijelölt helyükre. Csend volt. A lány érezte, neki kell megkezdeni a beszélgetést.

- Tegnap délből káposzta volt a zárdában ebédre... Szereti ön, Montespan úr, a rakott káposztát? - kérdezte, és hangja megremegett, hogy először ejtette ki a fiatalember nevét.

Montespan is érezte ezt. Komoran feszült arccal bólintott, és kissé dadogva mondta:

- Én?... Én a savanyú káposztát szeretem. A mamánk saját maga készíti el a rakott káposztát... és még a perpignani püspök is megdicsérte, mikor még a télen nálunk vendégeskedett karácsonykor, a kastélyunkban, a Pireneus-hegységben... - Úgy érezte, a püspök személyének említése tekintélyt ad, és szinte hadarva, örülve, hogy végre akadt beszédtema, folytatta: - A püspök úr a könyvéről beszélt, melyet szent Rita csodatételeiről írt... Mikor anyám először elzarándokolt Cassiába, a jóságos szent szülővárosába: az apám meggyógyult kínzó reumájából...

Françoise nagy, csillogó szeme most a napfényes időben olyan világoskéknek látszott, mint a tiszta tavaszi égbolt... Oldalt fordította fejét az ablak felé, és Montespan áhítattal nézte a leány finom, bájos arcélét.

Françoise bíborpiros ajkáról halkan, lágyan hullottak a szavak, és selymesen rebbenő virág-szirmokként becézték a férfi lelkét. Hallgatott. Hirtelen teljesen lehetetlennek látszott, hogy ez a tündöklően szép, kápráztató latin ifjúságot sugárzó leány valaha is az övé lehessen...

Françoise átpillantott Susanne néni felé.

- Én napi áldozó vagyok... - szólt halkan. - Egyszer a szeges cilíciumövet is felcsatoltam. Teljes fél óráig bírtam. A mater derekán, csuklóján szeges övet visel, sőt, harisnyakötője is csupa szög, és szeges tüskét tesz éjszakára nyelvére. Ő az én példaképem. Többször meg is dicsért.

Csend támadt. Montespan hirtelen megrémült, hogy a leány kolostorba megy noviciának, és gyorsan, látszólagosan összefüggéstelenül, zavartan mondta:

- A mi kastélyunk nagyon szép helyen épült, Formigueras közelében... A Pireneusok sűrű, erdős hegyek. Tőlünk északra Camp Ras emelkedik, délen a Carlitte-hegység... Rengeteg a vad az erdőkben. A hegyek között, az Oriage-patak völgyében királyszarvasokat is ejthet a vadász, ha jól ismeri a vidéket...

A leány arcán megváltozott valami. Ajka úgy rezzen meg, mintha szólani akarna, aztán csak lepillantott. Susanne néni köhintett.

- Na, gyerekek, most már elég mára... Már úgylis tíz perccel többet hagytam...

Montespan felegyenesedett. Mélyen meghajolt, és kezét csókolt. Mikor kezében tartotta a lány hosszú ujjú, apró, finom kezét, szédelegve behunyta szemét. Nem mert a leányra nézni. Mikor Françoise keze kicsúszott remegő ujjai közül, ösztönösen kapott utána. Még jobban zavarba jött. Botladozva kezét csókolt Susanne néninek is. Nem tudta, hogyan jutott ki a folyosóra. Lelke ujjongva lobogott. Nem tudta, éjjel van-e vagy nappal. Csak mikor kilépett a keskeny, régi perpignani utcára, kapkodva az idő után, nézett körül.

- Tehát férjhez mégy, Françoise?

A főnöknő szemében jóakarát és bánatot volt, hogy ez a tündöklő szépségű leány nem lesz novicia, és mint a síkos pikkelyes aranyhal, kisiklik kezei közül.

A leány elmosolyodott. Szokatlanul megkönnyebbülten pillantott a főnöknő végtelen böjtöktől, virrasztástól, önsanyargatástól keskeny, áttetsző arcába.

- Igen, reverendissima mater.

A főnöknő, hogy elrejtse pillantását, lehajtotta fejét.

- Ne felejtse, Françoise: legfontosabb az isteni kegyelem... Én mellettetek voltam, s szeretném, ha boldog lennél... De ne felejtse, téged, aki napi áldozó voltál, ha a sors gáncsot vet neked ebben a házasságban, szívesen testvéri amplexus-öleléssel várlak vissza.

Françoise egy pillanatra fél térdre ereszkedett.

- Ó, reverendissima mater... valószínűleg ott lakunk majd a Pireneusok erdős hegycsúcsai között a régi kényelmetlen, roskadozó várkastélyban... - Hangjában csalódottság csendült.

A főnöknő felpillantott.

- A magány a tiszta lelki élet bölcsője. A test hivalkodó vágyai mögött ott táru a pokol mélysége, s a bűn széles útja vezet az elkárhozáshoz. „Mit adhatsz cserébe a lelkedért, s ha a világ démoni pompáját birtokolod, mit nyertél, ha a lelked elvesz...?” Ott, a várban, a Pireneusok erdőrengetegében megtalálod a lelkedben az isten közellétét hordozó lelki várkastélyt... ahogy avilai Szent Teréz. Próbáld rábírní férjedet... de szinte lehetetlen, mindamellet az isten előtt nincs lehetetlen, csak az ember előtt... szóval, hogy ott éljetez istennek tetsző szúzi házasságban... - Elhallgatott, töprengve vállat vont. - Mikor lesz az eljegyzés?

A Montespanok várának alacsony, tömör tornyában állott. Világoskék selyemruhája ráfeszült asszonyosan erős felmeredő melleire, karcsú, hajlékony derekára, és néha szinte lemeztelenítette hosszú, bársonyos, üde combjait. Hátravetette a szélben féktelenül csillogva lobogó napszőke haját, az apró ékszerszerű klárafüle mögé, és mélyet lélegzett. Szeme előtt a Pireneusok tölgyfaóriásai zúgtak, s lenn a völgyben, ahol olykor a szarvasok lopakodtak a vízhez, az Oriage-patak birkózott a hóféhér tajték között a szinte élön pirosuló sziklával.

A messzeségbe nézett, ahol Camp Ras kettős csúcsa emelkedett a tölgyrengetegből. Az erdőzúgás láthatatlan, vibráló hullámokkal himbálta lelkét, mely néha elmerült benne, mint az örvényben a vakmerő úszó, néha magasra csapott fel, mint a patak vizének a napfényben szikrázó habcseppjei...

- Szomorkodsz? - hallatszott mögötte a férje hangja.

A fiatal Montespan egész lényét betöltötte a viruló, világszép latin ifjúsággal pompázó asszonya szépsége. A házasság első évében levetette gátlásait, daliás, arányos termetű, szép arcú férfi lett.

- Menjünk holnap reggel vadászni. Az erdészeim azt mondták, tizennégy agancsos pompás szarvast észleltek a pataknál.

Françoise elmosolyodott.

- Milyen kedves és szeretetre méltó férj vagy. De tudod... bár jól lovagolok, nem szeretem a vadászatot... - Elhallgatott, és komoran hozzátette: - Szörnyű, mikor a vadász csupa kedvetlésből legyilkolja azokat a szerencsétlen vadakat. Amikor egyszer láttam egy haldokló szarvasűnő szinte emberien gyilkos fájdalomtól könnyező szemét, megfogadtam magamban, soha többé nem vadászom.

A férfi fölényesen legyintett.

- Az isten azért teremtette a vadakat az erdőkben és a csillagokat az égbolton, hogy az embert szolgálják... Jogunk van elejteni a szarvast, mert az erdőkerülőim hat hónapon át etetik a vadakat.

...Ezen a viruló, diadalmas tavaszi napon, mely a mediterrán tavasz nászharsonáit zúgatta a Pireneusok tölgyrengetegek között, Françoise lement a hegyek között rejtőző kicsiny faluba - Col de Puymorens-ba -, hogy hízott pulykakakast vegyen a második házassági évfordulóra.

A még Hispánia és Aquitania nyugati gót királyai által épített alacsony, zömök, de mégis könnyedén a magasba szökkenő tornyú, gót stílusban épült templom előtt a testes, kopasz, nagy kezű, okos szemű plébános magyarázott valamit az istentisztelet után összeverődött parasztnak.

Françoise könnyű, rugalmas léptekkel úgy húzódott hozzájuk, mint szarvasűnő a patakhoz.

A plébános apostoli szónoki lendülettel emelte fel két kezét.

- Mindenki ott legyen vasárnap délután a bordeaux-i úton, és ünnepelje öfelségét, ifjú királyunkat, XIV. Lajost, aki a menyasszonyát, Mária Terézia öfelségét, II. Károly spanyol király lányát viszi magával Saint Jean de Luz-ból... országunk fővárosába, Párizsba.

Kezét szónoki hévvel felemelte.

- Fussatok eléje, és szórjatok virágot...

Françoise meglepetten emelte fel kezét, melyben a pulykakakas árát, másfél spanyol tallért hozta.

- Ó, plébános úr... tehát öfelsége megnősül? - kérdezte fojtott és mégis lágyan csengő hangon.

A testes, okos szemű plébános egy pillanatig határozatlanul nézett rá, érdemes-e válaszolni, azután megismerte Madame Montespan asszonyt, és szívélyesen bólintott.

- Az ember a boldogságra született, kegyelmes asszonyom, s csak a démoni cselszövés teheti boldogtalanná az ifjú és bohó embereket.

A parasztnak is megismerték a Montespan-vár úrnőjét, és tiszteletteljesen utat nyitottak.

Françoise közelebb lépett.

- Ön tehát azt mondja, plébános úr, hogy az ember boldogságra született. Formiguera papja a múlt vasárnap azt fejtegette: a fájdalomra születünk, és a föld a siralom völgye...

A plébános rövid ideig habozott, megvárta, amíg a parasztok tiszteletteljesen odébb húzódtak, s mintha titkot súgna, mondta:

- E föld egyiknek paradicsomkert, a másiknak siralomvölgy. A Mindenható legkegyesebb akarata szerint.

Françoise szeme most - délben - sötétkék, mély tűzű volt.

- De ki született a boldogságra, s ki a fájdalomra? - kérdezte a zárdában tanult hozzáértéssel.

A plébános vállat vont.

- Ez titok, kegyelmes asszonyom... Ön Montespan úr mellett bizonyára boldogságra született.

Françoise könnyedén felvonta ívelt, sűrű, összenőtt szemöldökét.

- S ki fejt meg e titkot?

A pap széttárta kezét.

- Az isten akarata? - kérdezte töprengve. - Igen, úgy tükröződik vissza életünkben, mint tavaszi fellegek a tengerben... Figyeljük a tenger hullámverését, és boldogok leszünk...

Rövid ideig hallgatott, aztán halkán mondta:

- Kegyelmes asszonyom, öfelsége és menyasszonya, a spanyol királylány, most vasárnap a bordeaux-i országúton tart Párizs felé. Lehetetlen, hogy éppen kegyelmes asszonyom és Montespan úr, a templomunk kegyura ne legyen ott az ünnepi sokaságban... Bordeaux püspöke külön levélben szólította fel a híveket, hogy a spanyol királylány fogadása eddig elképzelhetetlen ünnepéellyel ünnepeltessék meg.

Françoise töprengve lepillantott.

- Ó, várjunk csak... ma veszem meg a hízott pulykakakast... Holnap elkészítem... Holnapután...? - Vállat vont. - Nem tudom, hogy ifjú férjem, aki megrögzött otthon ülő, hajlandó-e kimozdulni a várból, de ha a plébános úr küld valakit a Montespan-várba, én szívvel-lélekkel támogatom...

A pap bólintott. Aztán a tiszteletteljesen várakozó parasztok felé fordult.

- Kedvelt keresztény testvéreim, ki-ki a legszebb virágait hozza el, hogy az ártatlan, tiszta szívű gyermekek a legtisztább menyasszony és a legfelségesebb vőlegény aranyozott hintaja elé vethessék azokat... A hitetlen mókák ellen hét évszázadon át küzdő spanyol nép és mi, franciák, latin testvérek vagyunk a hitben, a harcban, a becsületben...

Az ifjú Montespan gögös, szép, férfias arcán bosszankodás ült ki.

- Én még ilyen nyugtalan papot életemben nem láttam...! - mormogta, mikor elolvasta a Col de Puymorens plébánosának szép cirádás betűkkel írt meghívólevelét. - Márhogya én francia főnemes létemre odaálljak a bordeaux-i országút szélére, hogy éljenezsem azt a zsarnokot, aki a „Fronde”-szabadságharc leverése után elvette a francia főnemesség törvényes ezeréves szabadságát...? Ezt a szabadságot még a nyugati gót és a barbár germán frank királyok is tiszteletben tartották. Hát ez több, mint szemtelenség!

Françoise hosszú hattyúszárnykeze fellebbent.

- Ugyan, mit méltatlankodsz... a királyi udvar most az egész világ legkülönb mulatóhelye... őfelsége, ifjú királyunk, mint a Nap az éltető sugarait áraszta soha nem látott, korlátlan hatalmának fényét azokra, akik udvarába jöttek... - Rövid ideig hallgatagon várt, amíg férje kidohogja magát, aztán szelíden, lágyan mondta: - Azt mondják, a nászmenet kápráztatón szép. A francia és hispániai főnemesek aranyozott hintóinak végtelen sora oly vakító, mint a napfény. - Vállat vont.

- Valóban durva tapintatlanság lenne, ha te - csak azért, mert úgy bújsz a váradba, mint medve a barlangjába - megfosztanál engem ettől a valóban ritka látványtól... A francia-spanyol testvériségnek oly ritka s fenségesen ragyogó jelétől...

Az ifjú Montespan sokáig hallgatott.

- Lovon megyünk vagy hintón? - kérdezte végül, kelletlenül ráncolva homlokát.

Françoise ujjongva ugrott a nyakába.

- Lovon! Úgy sokkal többet látunk, mint a hintónk ablakain át.

A férfi komoran hagyta, hogy az asszonya ujjongva becézze. Némán vállat vont. Tovább hallgatott.

A bordeaux-i országút egész hosszában százezrek állottak, végig a francia földön, Párizstól Saint Jean de Luz-ig.

Montespan és Françoise a bordeaux-i sorompónál várakozott. Az úton, a város felé ragyogó, aranyozott főnemesi hintók végtelen sora kanyarodott. A hispániai és francia arisztokrácia teljes pompával ragyogtatta a korlátlan királyi hatalom ellen vívott, a „Fronde”-felkelés után is megmaradt, a szabadságharcban kissé elhalványult fényét.

A spanyol királyleány hatalmas hintaja mellett maga az ifjú, daliás Lajos király lovagolt. Az üdvivalgás végigharsant a spanyol határtól Párizsig.

Françoise érezte, a lélegzete eláll, hogy valami olyan történik előtte, melyhez foghatót a zárdában olvasott „Szentek élete” nyújtott számára. Egyszerre érezte a legmagasabb magasságot, a legmélyebb mélységet. Olthatatlan tűz lobbant most lelkében, és gyújtó fénye átderengte a gondolatot, az akaratot, a lelket...

A Col de Puymorens-i plébános széles, hadvezéri mozdulattal intett a mögötte zsúfolódó falusi gyerekek felé:

- Most fussatok eléje, és szórjatok virágot!

A gyerekhad vidám zsivajjal előrezúdult, a spanyol királylány hintaja elé. Friss tavaszi virágok illatos esője hullott. A királylány hatlovas hintaja elé fogott gyönyörű, koromfekete andalúziai csődör a virágok illatos özönétől rekedten nyerítve felágaskodott.

Az aranyozott hintó megingott. A magas bakon ülő kocsis hirtelen elvesztette a lélekjelenlétét, és kinyújtott kezéből kiengedte a drágaköves, aranyozott gyeplőszárat.

A fiatal Montespan halkan felkiáltott. Leugrott lováról, és egyetlen ugrással vetette magát a megvadult, koromfekete, pompás andalúziai csődör elé. Montespan erős karja megragadta a zablát...

A csődör érezte a fogás fékező erejét, és halkan, nyihogva meghátrált. Az út mentén zsúfolódó, riadtan elnémuló tömegből ujjongó rivalgás harsant.

A spanyol királylány magas, sovány alakja felbukkant a hintó kitáruló ajtaja mögött. Nagy, sötét, okos szemében hála és zavar látszott.

- Ó, uram... ön valóban hős lovag... Ha valami kívánsága van, jelentkezzen az udvarmesternél Versailles-ban. Bátorsága oly tett, mely igazi jutalmat érdemel. - Françoise látta, amint a kápráztatóan pompás menetben feltűnik az ifjú király daliás alakja. Tapasztalt, edzett lovas-kézze fogta meg a hatalmas acélszürke csődőre kantárszárát, és kezét felemelve kiáltotta:

- Ó... Micsoda zaj van itt? - És a királyné felé hajolva kérdezte: - Asszonyom, csak nem történt baja?

A királyné sápadtan mosolyogva, tagadólag rázta fejét.

Françoise lassan, fokozatosan vezette lovát a király felé, és úgy nézte az ifjú királyt, hogy a férfi önkéntelenül feléje fordult. Hirtelen nem tudta, mit mondjon, csak a szemöldökét vonta fel.

- Köszönöm lovagi szolgálatát, lovag úr... - mondta látható hálával. - Remélem, Párizsban, az udvarnál még találkozunk, és meghálálhatom bátorságát.

Françoise, aki a férje mögött húzódott meg, mint egy selymes szőrű vérszomjas kis ragadozó, összerezzen a lova nyergében.

- Ó, felség... boldog vagyok, hogy a férjem... - Hangja elcsuklott.

A király vidám férfimosollyal bólintott.

- Büszke is lehet lovagjára, asszonyom... - szólt szívélyesen.

Csodás, lágy délfancia tavasz volt. Françoise még olykor didergett a könnyű tavaszi ruhában, de most nem a hidegtől borzongott, mégis lázban, remegve állt a Montespan-lovagvár még a mór hódítók ellen hétszáz évvel ezelőtt emelt alacsony, zömök kapubástyáján.

A mély, lágy, diadalmas éjszakában tömör fellegek fedték el néha a nagy, csodálatosan sziporkázó csillagokat, és az asszony riadtan rázkódott össze.

- Az a csillag, az én csillagom... - mondta suttogva, zihálva a várakozástól. - Csak ebből a börtönből meneküljek, a többi már az én dolgom.

Lent a völgyben a teljes, élő tavaszi csendben halkan zúgott fel az Oriage-patak. Az asszony összerázkódott a lényében átviharzó szilaj, mindent elsodró vágyakozástól. Lelkében kozmikus titkok kavargtak. Nem tudta mi történik vele, de az akarata viharörvényként sodorta gondolatait a csillagok határtalansága felé... „Mit tehetek? S van-e olyan dolog, fogalom vagy képzet, melyet nem tehetnék meg?” A gondolatok a messzeségbe áradtak, és hullámaikon tajtékként csillant a hatalomvágy.

Ezen a télen a hó szokatlanul nagy volt. Formiguera faviskói elmerültek a Camp Ras és a Carlitte csúcsa felől zúgó téli viharokban. A Pireneusok csodálatos, roppant tölgyerdői megdermedtek a példátlan fagyban.

A Montespanok ősi vára dermesztően hideg kőbörtönné lett. A fát igen nehéz volt felcipelni a hegyre a falvakból, és az egész várban csak a lovagtermet fűthették az olykor-olykor bevetődő vendégek miatt, akik hírt hoztak a messzi országokban történt vagy vélt eseményekről.

- Ezen a tavaszon felnézhetnénk néhány hétre Párizsba... - vetette fel egy zivataros, február végi napon Françoise, és sokáig némán hallgatta a vártetőről leomló olvadt hó zubogását.

- Mi dolgunk lenne Párizsban? - mormogta Montespan kelletlenül.

Françoise bosszankodva vonogatta a harapós férficsókokkal felvéselt selymes asszonyvállát.

- Ejnye, hiszen a királyné maga mondta: ha valami kívánságunk van, keressük fel a fővárosban. - És fölényesen odavetette: - Ha más lovagnak volna olyan szerencséje, hogy segíthetett, oltalmazhatta az ifjú királynő életét, az biztosan okosan, értelmesen használná fel ezt a tényt a pályája emelésére... - Lemondóan legyintett. - De te! Itt ülsz ebben a medvebarlangban élethossziglan, mikor a királyi udvar aranyos bolygó lángjai az egész Európát beragyogják.

Montespan vállat vont. Sokáig közönyösen hallgatott.

- Április eleje előtt nem tudnánk útra kelni... - mormogta végül zavartan.

Françoise ujjongva borult a nyakába. A lovagterem megtelt az ujjongó, viruló ifjú asszony diadalmas kacagásával. Kék szeme most, alkonykor szinte feketének látszott. Montespan komoran hallgatott.

- Ha a hintónkat kijavítjuk - mert hiszen, nem tévedhetünk be a fővárosba egy rozszant hintóval, mert az udvarnál mindenki rólunk pletykálna -, ez önmagában kettőszázhetven Louis d'Or tallér, s a parasztok csak tengerit meg esetleg baromfit hoznak... pénzük nem lévén. Szóval... - Habozott, aztán mégis kimondta: - Kedves atyád, Mortemart vicomte még most sem fizetett az ígért hozományból egy lyukas rézgarast sem, s te az én apám pénzén akarsz Párizsba menni?

Françoise fölényesen legyintett:

- Nem tehetek róla, egy lovag kötelessége, hogy szíve hölgye kívánságát akkor is teljesítse, ha erre semmi lehetőség nincsen... - Újra vállat vont. - Egyébként, ha atyám eladja Col de Puymorens-t, akkor biztosan fizet neked is.

Montespan kelletlenül legyintett.

- Ugyan, ugyan, mi csak akkor utazhatunk, ha az apám, az én édes-drága apukám, aki engem felnevelt, iskoláztatott, segített egy egész küzdelmes életen át... előre kifizeti az útiköltséget Párizsig.

Françoise diadalmasan nevetett. Ez a nevetés csengő, bájos volt.

- Nyakába borulok a kedves apósomnak, és az agg lovag, a „Fronde” egykori vezére, ha kell, a föld alól is előteremti az útiköltségünket...

Montespan gúnyos ajkán önérzetes mosoly látszott.

- Hát, az apám, az igen...

A csúcsíves, gótikus várablakok előtt morajló zúgással száguldottak a kora tavaszi havat olvasztva a tavaszi viharok.

Tavaszi szél cibálta a Loire füzeseit.

- Ó, de hiszen Párizs még oly messze van! - kiáltott egy hajlott hátú öregasszony.

A Montespan család frissen aranyozott hintaja - bár egyenetlenül forgó kerekkel - tompán dobbanva gördült át az ősrégi, már korhadtt fahídon.

- Ó... de hiszen ez már Meudon! - Az asszony pipacspiros, selymes ajkán feszült várakozás remeg... - Ó, de hiszen akkor már Párizs, a ragyogó, a csodálatos sincs messze!

Montespan komoran hallgatott.

A királyné egész csontos, sovány alakja ráhajlott a széles, díszes bronz domborművekkel szegélyezett asztalra, és nagy, okos szemét összehúzza nézve az aznap délelőtt, fél tizenegyre kihallgatásra jelentkezők jegyzékét.

- Nagyszerű! Ez a fiatal asszonyka, Tonnay-Charente Françoise Athénaïs de Mortemart, férjezett madame Montespan...?

A halkán beszélgető udvarhölgyek, akik ájuldoztak az unalomtól, felélénkülve figyeltek fel.

- Igen... - mondta spanyolul Montmorency hercegnő, aki ezeréves arisztokrata családból származott és a királyné bizalmasa volt.

A királyné udvarhölgyei, akik mindig kitűnően mulattak a kérvényezők esetlenségén, egy ideig hallgattak. Az ajtó kinyílt. A küszöbön viruló, latin ifjúságban pompázó, középtermetű fiatalasszony állt. Napszőke, féktelen haja csillogott a tavaszi nap fényében. Áttetszően halvány arcán vérvörös, duzzadt, érett ajkak piroslottak.

Forró nyári nap volt.

Françoise mély meghajlással állt a királynő előtt.

- Sajnos, rövidesen vissza kell utaznunk férjem várába a Pireneusok közé.

A királynő nagy, okos szemében sajnálkozás rejtőzött.

- Ó... ön oly elbűvölően vidám, pajtáskodó. Igazán sajnálom, ha elhagyja az udvart... - szólt kimerően.

Françoise lehajtotta a fejét.

- A férjem úgy érzi, az udvar oly kápráztató fényével egész Európát beragyogja, de veszélyeket rejt magában.

A királynő rövid ideig hallgatott.

- Asszonyom, ha ez a kívánsága, szívesen beszélek Montespan úrral, hagyja meg önt udvarhölgyeim sorában...

Françoise úgy érezte, a lélegzete is eláll. Hangja dallamosan zengve pendült:

- Felsőged társasága oly elbűvölő és varázslatos, hogy egész lelkem sajog, hogy itt kell hagynia az udvart, itt kell hagynom Párizst.

A királynő elmosolyodott.

- Férjének igaza van, Párizs szörnyű bűnök melegágya. Európának talán a leggonoszabb városa. Ez a városi csöcselék minden gazságra képes... - Mélyet sóhajtott. - Ott nálunk, Escorial-ban, az életet tartalommal tölti be a híres spanyol etikett, az udvari szabályzat, mely megszabja a leghatalmasabb főnemes és az utolsó takarítónő minden napján a cselekvést.

Françoise bólintott.

- Igen, felség... S nekem csak az a kérésem, hogy felséged társaságában maradhassak, s győzze meg férjemet, itt nem fenyeget semmi veszedelem, hiszen napi áldozó vagyok.

Az udvarhölgyek összenéztek.

- Micsoda csodálatos ártatlanság! - sóhajtott félig gúnyosan Montmorency hercegnő.

- Az ilyen tiszta erkölcsű, példás házasságban élő asszony jelenléte értékes erkölcsi javakkal gyarapítja az egész királyi udvar mindennapi életét... - szólt szívélyesen feléje hajolva a királyné.

- Hát hiszen őfelsége mindjárt itt lesz... - szólt a koromfekete hajú, nyúlánk Yvonne de la Rochefoucault.

A királynő közönyösen a terem bal sarkában álló, csodás bronzdíszekkel ékes zürichi órára tekintett.

- Már fél tizenegy...

Françoise érezte, a lélegzete is eláll. Az ajtó előtt most tűnt fel a kápráztató, aransujtásos egyenruhában a komornyik-ajtónálló:

- A Király! - kiáltotta zengő, izgatott hangon.

Az ajtó feltárult. A küszöbön arányos termetű, gondosan öltözött fiatal férfi állt. Gögös, nagyképű, férfiasan szép arcán suhancos vidámság és a hatalom tudata látszott. Udvariasan elmosolyodott. Mély meghajlással kezet csókolt a királynőnek, és szívélyesen megkérdezte:

- Hogy aludt, asszonyom?

A királynő nagy, okos szemében hűvös fölény ült. Már régóta tudta, hogy a király - a többi barátnői mellett - az ifjú, gyönyörű, szőke Louise de la Vallière ágyában tölti éjszakáit, de a hatalmas Hispánia királyának leánya egyszerűen nem vett erről tudomást. Szerelem nélkül, politikai okokból, a könyörtelen történelmi események kényszere miatt lett francia királyné. A király, mint férfi, nem érdekelte. Ha udvarhölgyei pletykálgodtak, szigorúan leintette őket. A király odapillantott, ahol a királyné mellett és mögött lehajtott fejjel, mélyen meghajolva, szinte bénultan a király jelenlététől, az udvarhölgyek állottak.

A férfi szépen rajzolt ajkán gögös, cézári mosoly sugárzott. Az utóbbi években Louise mellett leginkább az udvarhölgyek közül válogatta a csillagként, kábító pompával ragyogó szeretői hosszú sorát.

Françoise nem hajolt meg. Úgy érezte, legyőzhetetlen erők lobbannak előtte. Félig hunyt szemmel, remegő ajakkal, nyitott szájjal, kissé hátravetve kicsi kobrafejét, meredt a férfira, elhomályosult pillantással. A tekintete keresett, igézett, hívott. A férfi is megérzett valamit, mert hirtelen lemérve, hogy kit lát, eszébe jutott: „Ma reggel mondta Brezé főudvarmester, hogy a királyné új udvarhölgyet vett be kíséretébe.”

- Igaz, hogy felséged kíséretéhez új udvarhölgy csatlakozott?...

- Igen - bólintott röviden a királyné, és hátraintett Françoise-nak, hogy lépjen elő.

Françoise, dideregve a hirtelen lobbanó izgalomtól, előrelépett. Mélyen meghajolt, hogy a napszőke fürtjei kibomolva a hirtelen mozdulattól beborították vállát. Aztán gyorsan, rugalmasan kiegyenesedett, és pillantása mereven szegeződött a férfi arcába, melyen mintha ugyanaz az erő rezzenet volna át.

Az uralkodó köhintett.

- Mi a neve, asszonyom? - kérdezte szívélyesen.

Françoise most hajolt meg újra, és akadozva mondta:

- Françoise Athénaïs Tonnay-Charente Mortemart, férjezett Montespan.

A férfi elismerően bólintott.

- Az ősrégi Mortemart család, mely közül sokan, híres vitéz lovagok tüntették ki magukat évszázadokkal ezelőtt a Szentföld felszabadításáért a mohamedán uralom alól... - És udvariasan vállat vont. - A Montespanokat nem ismerem.

A királyné bólintott.

- Sohasem láttam még oly boldog és példásan tiszta házaseletet élő házastársakat, mint a Montespan házaspár. Az asszonyka napi áldozó, és arra akarta rávenni a rendkívül vallásos férjét, hogy istennek tetsző szűzi házasságban éljenek, és ez egy ideig sikerült is neki. Sajnos, most vissza akarnak utazni a Pireneusokba, a Montespan-várba.

A férfi úgy nézte az asszonyt, mint tapasztalt ékszerész az ékszer. Aztán a királyné felé fordult:

- Asszonyom, valóban kár, hogy udvarunk elveszíti ezt a valóban értékes házaspárt.

A királynő szokatlanul melegen pillantott Françoise-ra. A férfi szemében felbukkant valami.

- Ha a Montespan házaspár jelenléte emeli az udvarom tiszta erkölcsét, és fokozza a mindennél értékesebb, mély, egész lelket betöltő vallásosságot, indokolt, ha az udvarnál maradnak, s a férj állást kap valamelyik minisztériumnál, mondjuk a külügyminisztériumban, a spanyol ügyek intézésére nemrég kinevezett diplomaták között. Hiszen mint a határ menti Pireneusokban lakó földbirtokos, bizonyára sokat tud a spanyolországi dolgokról. A spanyol főnemeseik elég gyakran átjártak szórakozni francia földre. Az ilyen ismeretségek néha értékesebbek, mint minden más diplomáciai jelentés. II. Károly spanyol király oly keveset tud a spanyol köznépről.

Françoise áttetszően halvány arcáról mérhetetlen hála és az első nagy diadal olümposzi öröme sugárzott oly erővel, hogy a férfi önkéntelenül csodálkozva elmosolyodott. Ismét megcáfolhatatlanul érezte: valami új erő lobban lelkében. Homlokát ráncolva figyelte önmagát.

A holdtölte fenséges pompájával töltötte be a versailles-i park, a nemrég épült versailles-i kastély hátsó udvarán emelkedő, száz évnél öregebb tölgyek lombóceánját.

A kápráztató kerti ünnepély olümposzi pompája előmlött a lelken, mely úgy tört a fény felé, mint nagy selyemszárnyú, fekete éji lepke.

A hatalmas kastély minden ablaka világított. Ahogy a táncoló párok elsuhantak az ablak előtt, árnyékuk könnyedén, hangtalanul siklott el a művészien, szegletesen nyírott, halványlilának látszó bokrokon. A nagy táncterem bejáratánál magas rangú katonák, győztes hadvezérek verődtek össze, és öregedő férfiak sajgó irigységével figyeltek hol a táncterem, hol a holdtölte kozmikus világünnepélyként figyelő hatalmas tölgyei, bokrai felé, ahol - bár a tánc javában örvénylett a kastély termeiben - összesimuló szerelmespárok lépdeltek a park távolabbi részeibe, a széles, kényelmes padok felé, ahol Aphrodité-Eiréne, najádok, világot oktató bölcsék emberien, évezredekén túlról élön zengő verseket alkotó költők, birodalmakat alapító uralkodók, fényes diadalokat aratott hadvezérek márványszobrai derengtek.

A testes, vaskos Vandamme, aki mindig erős, terhet bíró lovakon lovagolt, tanácstalanul tárta szét két kezét:

- Nos, uraim, itt a döntő pillanat, merre induljunk, a táncterembe vagy a parkba, mely most az olümposziak szerelemre alkotott Elizium-mezeje...? Minden titkos hely hív, biztat, nászra gyűjt.

A magas, szálas, szőke Luxemburg herceg tanácstalanul vállat vont.

- Nekem három ifjúsággal ékes szeretőm táncol a termekben... s ezért nem vehetek részt a táncban, mert ha egyet táncra kérek, elveszíthetem a másik kettőt... - A park felé intett. - De nem mehetek a parkba sem, ahol most a holdtölte varázsa sodorja egyre távolabbi rejtek-helyek felé a szeretőket. Érzem lopva is könnyörtelenül figyelő pillantásukat: hol vagyok, mit csinálok. Nekem a szeretőim a kincseim. Értük élek, nekik adom a hadizsákmányomat...

Hallgattak. A zene erősödött. A magas, sovány Tallard marsall legyintett:

- Én ezt a változatosságot szeretem, és nem engedem, hogy egy vagy több nő elhomályosítsa a többieket.

Villars marsall, aki híres volt mély vallásosságáról, és mindig kereste a bíborosok, püspökök, tudós papok barátságát, összehúzta szemét. Tekintete ravasz volt és elszánt.

- Helyes, hogy őfelsége vidám társaságban keres pihenést. Csakhogy a főudvarmester, aki a meghívottak jegyzékét súlyos összegekért egyszerűen letagadja, míg ugyanakkor a meg nem hívottakat beengedi, főleg a felettébb csinos, de kétes erkölcsű fiatal lányokat... Az isten kegyelméből lett uralkodó bármit tehet, de mégis vigyáznia kell, ne kövesse a bűnösöket, mert ezekért számot kell a mindenható istennek adnia.

A fiatalosan mozgékony Condé herceg elnézően mondta:

- Hiszem, hogy a vidám olümposziak is leszállnak a föld legszebb asszonyaihoz... s az istenek ölébe megtisztítja a lelket... és ez az emberi szentségtörés, Dionüszosz és Asztarte csodálatos ünnepe lesz.

Hirtelen elhallgatott... A tánc viharában örvénylő táncterem tárva-nyitva álló ajtajában gondosan öltözött, allonge-parókát, dúsan aranyozott fehér öltönyt viselő férfi tűnt fel. Fehér szarvasbőr nadrág feszült alakjára, lábán lakkcsizma volt. Szép, férfias, szabályos arcán mosoly rezzent. Kezével a táncterem, majd a park felé mutatott.

- Nos, uraim, alighanem arról tanakodunk, melyik a veszélyesebb harctér: a park vagy a bálterem...

Vandamme tisztelgett.

- Úgy gondolom, annak, aki teljes egészében férfinak érzi magát, a park és a híres szép versailles-i rét a biztosabb győzelmet adó harctér, míg a kevésbé erős szeretők megleghetnek a bálterem káprázatos pompájával... a szemek szerelmével is.

A marsallok arcán az öregedő férfiak bizonytalansága látszott. Aztán mégis átrezzent a nászhívás. A magas, sovány Tallard marsall mélyen meghajolt.

- Úgy látom, felséged már learatta a szerelmi babérokat a bálteremben, és most a parkba megy, nem rettegve az ifjú, mohó asszonyok mámorszomját...

XIV. Lajos nevetett:

- Olyan talizmánom van, mely megvéd a szerelem rabszolgaságától, s ez az önérzetem... - szólt vidáman. - Nekem vitathatatlan birtoklás és női alázat kell, hogy ne csak a trónon, de az ágyban is király lehessenek... és királyként tiszteljenek a mámoradás legizibb pillanatában is.

Mosolyogva intett, és lassú, rugalmas léptekkel indult le a parkba vezető lépcsőn. A tölgyóriások között lebegő óriás hold szinte nappali fénybe borított be mindent: a mindentől elkülönülő márványkerevetek körül guggoló nyírott bokrokat, a park fáit, a nász-szőnyegként terülő tompa, opálos tavaszi párák alatt szeretőket váró réteket, az évszázados tölgyóriások eget tartó, roppant, ezerágú pilléreit. Még nem volt éjfél, de a hatalmas park márványpadjain

már szerelmespárok suttogtak, nevetgéltek, vagy szilaj, végtelen csókban összeforrva hallgattak.

- Felség... - hallatszott halkan, magabiztosan. - Hét daliás gavallért és a férjemet utasítottam el, hogy szabadon ön elé léphessenek... - hallatszott a karcsú, arányos, világszép, éjhajú asszony halk, nehéz, vibráló hangja.

A király megállott. Régies lovagi hódolattal csókolt kezét:

- Holnap este nyolckor rendelkezésére állok, asszonyom... - Ujját figyelmeztetően emelte fel. - De csak akkor, ha a férje nem csinál botrányt.

A lombok közé erősített aranyos kalitkában a holdtölte hívását trillázták a fogoly madarak. A király továbbment. A lombok közé rejtőző márványpadnál hirtelen vézna, nagy hajú kislány lépett elő.

- Felség... - hallatszott didergő izgalommal. - Felség, én csak önt szeretem egész kora gyerekkoromtól, s most arra kérem, engedje meg, hogy önnek áldozzam érintetlenségemet...

A király komolyan, gúny nélkül nézte a vézna, sápadt arcú leányt.

- Mi a neve?

A lány testén át-áthullámozott az álmokban is visszavető élmények nyoma.

- Claire-Annabelle Fontagne - suttogta akadozva.

A király éles, gögös tekintetében rokonszenv csillant.

- Nem utasítom el önt, kislány... - szólt szívélyesen, és Fontagne kisasszony dús szőke haját nézte, mely úgy hasonlított egy másik szőke hajkoronára. Ez a kislány olyan volt, mint Louise de la Vallière csitrikorában...

- Nem utasítom el önt... - szólt, és könnyedén végigsimított a leány homlokán. - De önnek még korai a szerelem. Ha most kezdené el, az örvény elragadná. Várjon még néhány évet, és a hálószobám megnyílik ön előtt, de az uralkodónak isteni küldetése, hogy erkölcsével példát mutasson alattvalóinak... S szerelmünk liliomtipró lenne, ha nem uralkodnánk elsősorban önmagunkon... - Hódolva a már-már kibontakozó ifjúság előtt, kezét csókolt a leánynak.

A sétányon már száz és száz meghívott vendég, vagy csak szépségük által Versailles-ba bejutott lányok, asszonyok tolongtak gavallérjaik karjába kapaszkodva, borosan viháncolva, szinte eszméletlenül sodródtak a hatalmas park csendesebb részei felé.

A király látta, hogy a nagy, színes lampionok mellől a világosságba középtermetű, karcsú, erős, napszőke asszony lép elő.

- Már több mint fél órája, hogy követem felségedet... - szólt csengő, dallamos hangon. - De úgy látom, ez a férfias tartózkodás csak annyit jelent, hogy inkább a későbbi kényelmesebb időben fogadja szerencsés rajongóit...

A férfi érezte, furcsa sejtelem fogja el: „Milyen szép ez az asszony... Talán a legszebb asszony egész Versailles-ban.”

Françoise a márványpad felé intett. A király maga sem tudta, miért, önkéntelenül leült.

„Hatalmam van felette” - ujjongott az asszony. Testét láthatatlan tüzek perzseltek, és oly vakmerően, hogy a lélegzete is elakadt. Leült a férfi mellé.

A király szokatlan zavarral hallgatott. Françoise hátravetette kicsi fejét, hogy napszőke haja ólítás árnyalatúnak lássék a kerti színes lampionok fényében. Az uralkodó hirtelen érezte, hogy a szilaj nász előérzete örvényként ragadja el összerezzenő testét, fellobbanó lelkét.

- Mikor lehetek szolgálatára, asszonyom? - hűvösen, udvariasan akart szólni, de a hangja mégis megremegett.

Az asszony hirtelen felállt, és kissé előrelépett...

- Ó, felség, ha együtt lehetnék önnel, mondjuk, holnap délután három és hat között, mikor a férjem barátaival szórakozik.

A férfi érezte, lélegzete eláll.

- De hát, asszonyom... ilyen hirtelen... - mormogta zavartan.

Françoise még közelebb lépett. Lélegzete a férfi ajkát érte.

A király szokatlan zavarral nyúlt homlokához. „Eh, de hiszen ez a tündöklő asszony is úgy érzi, hogy a kerevetemen teljesen birtokol engem... - Úgy érezte, hogy Françoise szótlanúsága többet mond a szavaknál. - Csak nem lökhetem el ezt a gyönyörű asszonyt... - gondolta. - De mikor ölelhetem meg? Nézzük csak... Holnap kedd... délelőtt Andrea, délben Hélène, délután Éva... s holnapután Elisabeth... de talán nem jelentkezik - ó, a biológia!...”

- Ujjongó öröm fogta el. Lopva lepillantott, hogy rejtse az asszony előtt zavarát. Köhintett. Felegyenesedett.

- Örülök, hogy találkoztunk. Holnap fontos államügyeket kell intéznem. Holnapután délután háromkor rendelkezésére állok. Jelentkezzen a kastély udvari bejáratánál. Egy Eulalie nevű fiatalasszony bevezeti önt a hálósobám melletti kék szalonba. Az asztalon egy borral teli kehely áll. Igya ki. Vetkőzzön le. Jöjjön be. Valószínűleg alszom, mert igen későn fekszem le, feküdjön mellém... s... - Elmosolyodott. - Valószínűleg felébredek. Ha nem, akkor fokozatosan ébresszen fel. Ugyanis ha egyszerre ébresztene, ideges leszek. Ha semmiképpen nem tudna felébreszteni, vegye a hálósobában levő kristálytégelyt, és csöpöntsön a benne levő nedűből két cseppet az ajkamra... - Újra elmosolyodott, és újra, mintha titkot mondana, súgta: - Csókolja végig fedetlen testemet, tetőtől talpig. Most megyek, asszonyom, mert a spanyol király követe éjféltájban kerestet.

Ósrégi, nász előtti jelként vette le középső ujjáról a nagy gyémánttal sziporkázó gyűrűt, és az asszonynak nyújtotta:

- Íme, a jel... - szólt halkán, ünnepélyesen. - Ezt mutassa fel, asszonyom, s minden kapu megnyílik ön előtt.

Mikor az asszony átvette a gyűrűt, érezte, mint kapcsolódnak csuklójára a férfi finom, hosszú ujjai.

„Micsoda könnyű és gyors diadal... - gondolta a férfi... - Persze, a férjét el kellene küldeni valami hivatalos útra, s akkor néhány hétig mienk a világ. Csak Louise de la Vallière kisasszony meg ne tudja... - Vállat vont. - S mikor megtudja, akkor már vége is lesz a szerelemnek... Igen, ez kell. Heves, gyors, rövid, kellemes viszony...” - Mosolyát rejtve dörzsölte homlokáról a színes kerti lampionok körül rajzó lepkéket. A kastély előtt már várakozva állottak a magas rangú állami tisztviselők; a magas, sovány Torcy és a betegeskedő Lyonné külügyminiszter mélyen meghajolt:

- Felség, Hispánia királya, II. Károly követei: Pampeluna és Ciente Figueres gróf pár perces kihallgatást kért a felette fontos, halasztást nem tűrő külpolitikai ügyben.

A király vállat vont. Az új világszép szerető asztartei sugárzása betöltötte egész lényét, és fokozatosan, fénylőbben vonta maga felé a gondolatokat, mint fény a lepkét.

„Eh, hamarabb kellett volna... Holnapután? Már holnap kellett volna. Igen, ma este... - Töprengve újra a homlokát dörzsölte. - Azért talán mégis most kellett volna... De hiszen itt a padon le sem lehet vetközni...”

Hirtelen úgy vetette fel a fejét, mintha csak most ismerné meg Torcyt.

- Mit? Most kihallgatást? Nem, nem, ma táncoljunk! örülünk az életnek. Hódoljunk a szépségnek, az ifjúságnak a mámorok előtt!

Felemelte kezét, és parancsolóan intett:

- Utánam! Táncolni! Mondják meg Pampeluna és Ciente grófjának, a diplomáciai kötelességük: részt kell venniük ezen a kerti mulatságon, és összebújni valami csinos fiatal-asszonnyal... Hajnalban elmenni a reggeli misére, hogy meghallgassák főtisztelendő Bossuet, Fénelon vagy Bourdaloue prédikációit az udvarom erkölcsi romlottságáról...

Mindenki elnézően mosolyodott el, vidáman tapsolt vagy bizalmatlanul hallgatott. A roppant csillárok fényfellegei alatt sikló párok köréből asszonykacagás csendült, vidám kiáltások röppentek. A zene erősödött.

Ezen a viruló tavaszi napon a házastársak külön-külön készülődtek. Montespan megállott a tükör előtt, a fésülködő asszony mögött.

- Nem azért mondom, hogy kellemetlenkedjek neked, Françoise... - szólt halkan, homlokát ráncolva. - De azt tudod, míg a birtokon laktunk, nem szóltam egy szót sem, de itt, Versailles-ban, a Dárius kincse sem lenne elég, ha részt veszünk a bálokon, kerti ünnepélyeken, a vadászatokon, megjelenünk a főnemesek szalonjaiban, a fogadásokon, melyeken mindenkinek meg kell jelennie, aki számít az udvarnál... - Elhallgatott, kissé zavartan lehalkította hangját. - Atyád... még mindig nem küldte el az oly önbizalommal ígért hozományodat, illetve a te híres hozományodból egy rézgarast sem! - Zavartan köhintett. - Hiszen arról van szó, hogy a pénzünk csak arra elegendő, hogy hazaérjünk.

Sokáig hallgatott, aztán széles kézmozdulatot tett.

- De ami engem illet, nem bánkódom ezen. Úgy szeretném újra látni a Camp Ras magasba, a tölgyerdők fölé emelkedő kettős csúcsát vagy a Carlitte szikláit. Lesni a szarvasokat, amikor odamennek a völgyben tájékozó Oriage-patakhöz.

Az asszony vállat vont.

- Az a baj, hogy te nem tudsz kölcsönt szerezni. Esetlen, félénk, szótlan vagy ott, ahol pénzt kaphatnál... - És halkan, határozottan mondta: - Ha vissza akarsz menni abba a mindig jéghideg medvebarlangba, én engedelmeskedem neked, és nem akadályozhatom meg, ha haza akarsz menni.

Csend lett. A férfi arcán megdöbbenés látszott.

- Hogyan? Egyedül? S te?

Françoise, aki a hármaskörben nézte a mögötte álló férfit, most megfordult. Arca szelíd volt. Hangja lágyan csendült.

- Menj a birtokra. Kérd, hogy az apám fizesse ki végre a hozományomat... - És gyorsan, szinte hadarva mondta: - Úgy utazz el, ahogy megbeszéltük. Én itt, Versailles-ban várok rád, vagy esetleg Párizsban, a Hotel Soissonban...

Montespan elsápadt.

- Hogy te itt maradsz, s én egyedül menjek vissza?!

Françoise felkelt az alacsony, puha székről, és lágyan, szelíden mondta:

- Úgy érzem, nem tudnám nélkülözni Versailles egész Európát besugárzó fényét... A királynő legkedvesebb udvarhölgye lettem, mert az összes udvarhölgye között én vagyok csupán a napi áldozó... Ha elhagyom a királynét, az hűtlenség lenne a király iránt is!

A férfi komoran, hallgatagon állt.

- Akárhogy is, én egyedül nem megyek vissza a birtokra.

- Miért? - kérdezte lágyan az asszony.

A férfi átölelte.

- Mert szeretlek... - szólt röviden, de a hangja mégis megremegett. - Ma délután megbeszélem a barátommal, akad-e uzsorás, aki kölcsönt adna a birtokra.

Az asszony ujjongva borult a nyakába.

- Ez nagyon okos gondolat. Menj. Siess, beszélj meg a barátoddal, akad-e uzsorás, aki kölcsönt adna...

A férfi, felvidulva az asszony örömétől, csókolta Françoise nyakát, klárafülét.

- Te hová készülödsz? - kérdezte, és hangjában a féltékenység vibrált.

Az asszony habozott.

- Ma találkoznom kell egy Eulalie nevű hölgygel, aki alaposan ismeri a királyi udvar minden apró titkát. A férje hajósbankár. S talán még kölcsönt is folyósíthat.

A férfi az ajtó kilincse után nyúlt.

- Ne maradj sokáig...

Az asszony arcán most rezzent át a türelmetlenség.

- Öt órára már biztosan itthon leszek. - Egy pillanatig hallgatott, figyelve a távolodó lépteket, aztán kapkodva öltözködött...

Csendes, derült májusi este volt. Az uralkodó hálósobájának mind a három ablaka tárva-nyitva volt. A király előrehajolva az alacsony asztalon írt. Néha megállt, ajkába harapott. Évek óta elfogadta szeretői jelenlétét, s most úgy kellett tologatni a találkozások idejét, hogy helye legyen Françoise-nak, s ugyanakkor ne haragudhassanak meg reá. Néha megtorpant, összetépte a levelet, új lap után nyúlt. Testén olykor átharsant az új, valóban világszép szerető közeledését jelző lázas várakozás.

Betűi összetorlódtak... „Kedvesem - írta Louise de la Vallière-nek. - Holnap egész kivételesen nem találkozhatunk, mert azátkozott spanyol örökség ügyében váratlan, történelmi jelentőségű események zajlanak le. Lehet, hogy az államtanács ülése után felmegyek hozzád. Várjál türelemmel. A te bölcs csitriszerelmed a türelmességed által erős és maradandó...”

Új papirost vett elő.

„Marie-Annabelle Soubice hercegnőnek: A rajongásig szeretett legszebb alattvalóm! Sajnos, a sors olykor ott sújt le ránk, ahol a legérzékenyebbek vagyunk. Ma váratlanul össze kell hívni az államtanácsot, a spanyol örökség egyre zavarosabbá váló eseményeiről tárgyalunk, így

csak késő éjjel látogathatom meg, bár valószínűleg igen fáradt leszek... De már a látása is üdítő, semmivel össze nem hasonlítható élményt ad az ilyen államgondok súlya alatt leroskadó rabszolgának, amilyen én vagyok... Hajnal felé feljövök! Hagyd nyitva a hálószobád középső ablakát: ez jel, hogy jöhetek ilyen rendkívüli időben is. A férjed ugyan hosszabb ideig még ellenőrzi az északkeleti határok erődítményeit - Artois, Picardia városaiban -, de vigyázni kell, hogy ne fogadja a férjet, ha Párizsba érkezik, túl sok kellemetlen pletyka. A szerelemben a legfontosabb a tapintat. Legyen óvatos. Zabolázza meg leselkedő cselédségét, és várjon oly hévvel, mint máskor..."

Megkönnyebbülten sóhajtott.

A leveleken új meg új nevek váltakoztak. Az olümposzi, aphroditéi szépséggel tündöklő Circe de Kebnekaisse: ... „Lehet, hogy holnapután csak később jövök, de a spanyol örökség és más államügyek letárgyalása után sietek önhöz. Úgy látszik, hazája, a dicső Svédország, talán mellénk áll a spanyol örökségért folytatott történelmi küzdelemben, s az önök ifjú királya, Európa alig tizenkilenc éves hőse oly sok példátlan, villámgyors győzelmet aratott a dánok, oroszok, lengyelek és a szászok felett - megsegít minket most, amikor a háború számunkra egyre nehezebb lesz... Ezeknek a folytonos tárgyalásoknak se vége, se hossza... De akárhogy is, holnapután várlak.”

A sok asszonyt egyszerre mélyen, őszintén szerető, több nejjű férfi szerelmével vigyázott, hogy diszharmonikus dallam ne vegyüljön igaz, harmonikus érzéseibe, és írt, írt...

Csodálatos tiszta tavaszi délután volt. A versailles-i kastély hátsó bejáratán a kétkerekű kordékokosok végtelen sora vitte a frissen felhánt, eléggé homokos földet a kastély elején emelkedő új és új virágágyakra, melyek olyanok voltak most, mint az ágyúk körül feltorlasztott sánc.

A sovány, alacsony, Európa-hírű kertész - Le Notre - széles kézmozdulatokkal kísérve pattogó beszédét, irányította a munkát.

Françoise úgy állott meg a bejáratnál, mintha a kertészeket nézné. Körülpillantott.

- Üdvözlöm, asszonyom - hallatszott mellette halkán, vidáman.

Françoise kissé riadtan megmozdult. Nyúlánk, lányosan vékony asszony állott előtte, szép, finom vonalú arcán titkot tudó vidámság látszott.

- Ön Françoise Athénaïs Tonny-Charente Mortemart hercegnő, férjezett Montespan? - kérdezte, és mélyen meghajolt.

Françoise habozott.

- Igen - szólt végül.

A másik asszony nyúlánk, lányos alakja újra meghajolt.

- Én Eulalie Marguerite-Madeleine de Rienpeyroux, férjezett Moulancier vagyok, és őfelsége legbizalmasabb, legszemélyesebb ügyeit intézem már több év óta.

Françoise összevonta keskeny, ívelt szemöldökét, és pajtáskodó vidámsággal, hibátlan, hófehér apró fogait villantva, kristálytisztán zengőn nevetett. Változó színű, mély, tüzes szeme most olyan kék volt, mint a tavaszi égbolt.

- Szóval ön intézi őfelsége, az európai fejedelmi udvaroknál már elég gyakran és figyelemre méltó alaposan tárgyalt szerelmi ügyeit? - Kezét előrenyújtotta. - Legyünk szövetségesek, és mind a ketten jól járunk.

Eulalie arra egy pillanatig merev lett. Françoise észrevette.

- Ön... talán szerelmes a királyba? - kérdezte lágyan, megértően.

Eulalie vállat vont.

- Őfelsége mint a nap ragyogja be mindnyájunk életét... - szólt halkán. - Őfelségébe mindenki szerelmes, aki vágyakozik a legférfiasabb férfi, a legkirályibb ölelés után.

Françoise vidáman legyintett.

- Ó... ha én fekszem őfelsége ágyába, két éven belül elérem, hogy őfelsége csak engem kíván meg... - Hirtelen észrevette, hogy túllőtt a célon, és pajtáskodó vidámsággal veregette meg Eulalie vállát.

- Ne féljen, minden férfi többnejű, ha van hozzá hatalma: valóságban; ha nincs más: titkos álmaiban... - És hogy végleg eloszlassa a másik asszony arcáról a féltékenységet, mondta: - Ne féljen, én egyetlen látásra, egyetlen pillanat alatt felmérem az emberek értékét, s mondhatom, ritkán csalatkozom... Ha sikerem lesz az uralkodónál, az az ön sikere is lesz.

Eulalie érezte, a másik asszony szebb, fiatalabb, okosabb, előkelőbb nála, és kissé meghajolt:

- Asszonyom, őfelsége kívánsága, hogy ön jól érezze magát itt nálunk a gyönyörű, vadonatúj Versailles-ban... - Ajkán hidegen számító, tapasztalt udvaronc és a királyi maîtresse-szeretők feltűnését és halványulását ismerő, nőies ravaszság játszott.

- Kövessen... - És szinte suttogva folytatta: - Őfelsége a legbökezűbb szultán, s ön most a keleti regék varázsországába lép... - szólt patetikus felrebbenéssel a hangjában, és rövid, szinte parancsoló hangon befejezte: - Ha találkozunk valakivel, és köszön, ön szívélyesen, mosolyogva, úgy fogadja az üdvözlést, mintha régi ismerősök lennének. Ne vessen minél többet: a fogai csodálatosan fehérek. Az ajka piros, mint a rózsaszírom... kacagása csendül, mint az ezüstcsengő... - Lehajtotta fejét. - Igen, minket, a nagy király állandó szeretőit nagy veszteség fenyeget... Ha ön győz, legyen nagylelkű, s igyekezzen, hogy vesztes ellenségeiből hűséges és hasznos szövetségesei legyenek... Ne felejtse: őfelsége, mint már mondtam, a legbökezűbb szultán, s ön tündöklő, világszép asszonyok háremébe lép... Mivel indokolt, hagyja meg őfelsége a szultán jogait, annál szilárdabb lesz a helyzete az udvarnál... - Némán intett, és előreindult. A lépte bájosan halkán koppant a kápráztatóan díszes folyosó óriás tükörsora előtt, mint a tücsök ciripelése.

Françoise néha úgy érezte, a lélegzete eláll. Megtorpant.

- Ó... - zihálta sápadtan. - Ó... talán inkább forduljunk vissza... A férjem fiatal, erős, előkelő, nagyon okos. Inkább...

Eulalie komoran legyintett.

- Asszonyom, ha a királyunk ágyába fekszik, többet segíthet a férjének, mint egy varázsló: Montespan úr magas rangot kap a hadseregnél vagy az adózásnál... Másfél millió gazdag posztógyáros, hajósbankár, selymet szövő gyártulajdonos, hugenotta-protestáns két-három éven belül elveszti a vallásszabadságát, és kénytelen lesz kivándorolni... Igen, a vagyonuk egy részét magukkal viszik, de nem vihetik az egészet el a hátukon, a hajókat, palotáikat, gyáraikat. Ha őfelsége visszavonja a nantes-i edictumot, mely a hugenotta-protestánsok számára a vallásszabadságot biztosította, olyan mérhetetlen kincsekhez jut, mint a keleti regék Aladdinja a varázslámpa által. - És könnyű kezét felrebbentve suttogta: - Aranyeső... Aranyeső! És ne felejtse, a világszép ifjú Danae kerevetére még a villámot villantó Zeus is aranyesőt hullajtott, hogy szerelmét elnyerje.

Françoise pipacsszirom ajka olykor úgy rezzent meg, mintha szólni akarna. Eulalie megállott a bronz domborművekkel díszes, hatalmas, kapuszerű ajtó előtt. Kezét felemelte:

- Íme, az üdvösség vagy a kárhozat kapuja, asszonyom... Ne felejtse, az első siker nem elegendő, hogy magához láncolhassa a Napkirályt mély értelme és a szerelmi művészete által. S a művészet az ihlet gyermeke. Vigyázzon, az ő sorsa - mely talán Franciaország sorsa, s így Európa sorsa is - az ön kezébe lesz letéve. Én felértékeltem önt. Felértékeltem, lemértem, s ön súlyosnak találtatott... - Vállat vont. - Igen, itt félre kell lökni minden ostoba irigységet, az ön arcbőre fehérebb, mint őfelsége több régi vagy heti barátnőjéé. Nevetése tisztábban csendül. Persze, a főpróba: a nagy, több napos ölelés még hátra van. Az igazi, a megcáfolhatatlanul olümposzi mámoradás, igen, asszonyom... önnek a király kerevetén kell legyőznie a többi állandó, évek óta őfelségéhez hűséges s valóban tündérszép szeretőket... Irigység helyett helyezkedjünk tehát a Napkirály körül úgy, mint az első tavaszi napsütésben doromboló cicák. A hatalom, a teljes tökéletes hatalom durva és veszélyes, s sátáni teljességében mégis a sorsát kovácsoló erő kell ide! A legszebb ékszernél is meggyőzőbb, ha, mondjuk, az ön apját Párizs kormányzójává nevezik ki, a bátyja pedig Franciaország marsallja lesz. Így a helyzet politikailag biztosítva lesz... Hiszen rajtuk keresztül is gyakorolhatja a királyi kereveten elért hatalmát.

Françoise mindkét kezét mellére szorítva, sápadtan kapkodott a levegő után.

- Jaj... bárcsak sohasem jöttem volna ide! - zihálta, és az egész arányos, izmos, nászra kovácsolt ifjú asszonytестe remegett a körülötte forrongó láthatatlan erőktől.

Eulalie hűvösen nézte őt.

- Ha meghátrál, asszonyom, nemcsak önmagát árulja el, hanem a jövőben nem is oly erőtlen szövetségesét is.

Françoise szemében könnyek csillantak.

- De a férjem... Én szeretem a férjemet, aki daliás, okos, igazi középkori lovag.

Eulalie halkan nevetett.

- S mindez csak az őfelsége hálótermének ajtaja előtt jut eszébe...? A kocka el van vetve, a kocka fordult... Lépjen be kopogtatás nélkül. Gondosan zárja be belülről az ajtót. Menjen az előszobába. Ott a kishálószobában, az asztalkán, a két ablak között kristálykehelyt lát... Igya ki, mert ez az ital olthatatlan szerelmi mámorra feszíti a testet. Vetközzön le teljesen meztelenre... és... és... - Arca elkomorodott. Zihálva csikorgatta apró fogát. Hangja rekedtes volt. - S ha levetközzött, menjen be őfelsége hálószobájába, és némán, készségesen, szilajon táruljon a nászra... - Köhintett. Erőt vett magán. - Őfelsége az éjjel sokat dolgozott Louvois hadügy-miniszter, Lyonné külügyminiszter részvételével, és a nélkülözhetetlen Torcy külügyminiszter-helyettestel. Ezért most valószínűleg - hiszen a mindennapi reggeli nagy fogadás elmaradt - a király alszik. Ne riassza fel egyszerre. Feküdjön mellé az ágyba, és hagyja, hogy a teste erejével fokozatosan eszmélje az ön jelenlétét.

Françoise remegő kézzel nyúlt a kilincshez. Visszakapta kezét, mintha megégette volna. Eulalie gyors, erőlyes mozdulatokkal nyomta rá Françoise remegő ujjait a kígyófejű rézkilincsre.

- Előre... S ne feledkezzen meg rólam a dicsőségének teljében!

A nagy, bronzveretes ajtó, melyre Szép Heléna életéből vett képeket öntött ércbe a lángeszű művész, lassan kinyílt.

Françoise érezte, hogy a másik asszony ellenállhatatlan mozdulatokkal tolja be őt. Behunyta szemét. Mögötte halkan, szinte dallamosan csörrent a királyi hálóterem becsukódó ajtaja.

Mély, különös csend volt. Az előterem ablakán át diadalmasan áradt be a feltörő tavasz. Az ablakok között, alacsony asztalkán kristálykehely sziporkázott, és rubinvörösen izzott a nász hevét szító, titokzatos ital. Françoise sokáig állott némán.

„Vetközzem le...?” - A gondolatban nyugalom derengett, elszántság feszült és diadalvágy lobogott. Széles, heves mozdulatokkal lépett ki a zöldesszürke bársony krinolinszoknya abroncsai közül. Hirtelen, egyre gyorsabb mozdulatokkal dobálta le magáról a ruhákat, melyek ott délen, Rousillonban oly fényűzőnek számítottak, s itt Párizsban, az udvar ragyogásában, oly szegényesek voltak... Megtorpant. Fedetlenül állott az asszonyi erő örök pompájában. Napszőke haja megtelt a nap kozmikus fényével, és mesésen könnyű árnyékot vetett piros virágsziromajkára.

A kehelyhez nyúlt. A kristálykehely széle hűvösen érintette meg ajkát. Ismét megtorpant. „Hátha... - lobbant fel agyában a gyanakvás. De a keskeny, ívelt szemöldöke göggel rezzent... - Méreg...? Halál? Hát aztán?... Itt a piramisokhoz hasonló, irdatlan, Európát rengető fejedelmi hatalom vasból, rézből, gondolatból emelt utat a láthatatlan csúcsok felé... Itt... itt merni kell!”

Mélyet lélegzett, úgy, hogy körte alakú, hegyesen felmeredő mellei is megrezzentek. Gyorsan ivott. Érezte, mint tölti be az ital láthatatlan tüze a tilos nászban remegő testét, vibrál az öle arany bolyhában, szilaj, vakmerő gondolatokat gyújt agyában.

Letette az üres kristálykelyhet. Mélyet lélegzett. Könnyű, gyors léptekkel indult a királyi hálósobához. Megingett. Elmosolyodott. Az öle mélyén a nászhívás lüktetett, izzott, hívott... Gyors, könnyű mozdulatokkal nyitotta ki a királyi hálósoba felfüggesztett tigrisbőrrel álcázott keskeny ajtaját.

Bent félhomály volt. A hatalmas függönyök elfedték a hálósoba ablakát, és súlyosan, diadalmasan hullottak le az ágyra. A férfi fejét hátravetve, olykor halkán horkantva aludt. Felsőteste fedetlenül, ifjan, izmosan barnállott. A könnyű aranysárga, tengerkéék vagy bíborvörös spanyol takarók az álom ifjú hevében láthatatlan lágy hullámokkal lesodródtak a vaskos szőnyegre, és a parázna ifjú ezer szeretőt hívó férfiizmában dionüszoszi mámorhívás feszült.

Az asszony lábujjhegyen, táncosan, ritmikusan siklott a kerevethöz. Fokozatosan, lassan, lágy mozdulatokkal feküdt a király mellé. Egész testével hozzásimult. Várt.

A férfi álomban kisimult suhancarcán átrezzent valami...

Az asszony fedetlen testéből áradó nászerő lassan, de feltartóztathatatlanul töltötte be a férfi izmait, az álomból lassan felmerülő öntudatát. Erőt sugárzó férfias arca megrezzent. Szépen rajzolt ajka kinyílt.

- ...Louise... Louise... drága... - mormogta, aztán mindent elborított az álom utolsó hulláma.

Az asszony megfogta a férfi kezét, és némán, lassan siklatta a teste rejtekei. Bőrén, paráznán becéző kezének rózsás, leheletfinom tenyerén érezte az egyre erősebben, diadalmasabban feszülő férfiizom lüktetését. A férfi úgy érezte, a forrón lobogó álmok valósággá válnak. Hirtelen fordult meg, és ráborult az asszony szilaj táruhlással eléje feszülő testére.

„Louise, édes drága, tiszta lelkű Louise...” - sziszegett ajkán az ébredés első szava. Kinyitotta szemét. Tekintetük találkozott. De a férfi csak fokozatosan ismerte meg az új szeretőt testének minden részével.

A hálósobában csend volt.

A férfi fejét az asszony csatakos, férfikézzelel meggyötört, körte alakú, rugalmas melleire hajtotta.

- Asszonyom, ön oly végtelenül jó volt hozzám... - kezdte halkan, fojtottan. Sokáig hallgatott, némán, kozmikus életadó vidámsággal lebegtek a nász, a beteljesülés utáni fellegerzésben. Suttogása halk volt, de néha egy-egy szó érdekesebben szökött fel:

- Asszonyom, előre kell figyelmeztetnem, hogy a szerelemben azokkal kell osztozkodnia, akik hozzám tartoznak a kölcsönös szeretet és a lelki nemesség szerint. - Hangja halk, fojtott volt. - Az én kincsem: a szeretőim. Mondhatnám, értük viselek háborúkat. Ha Franciaország nagy lesz, az ő életük is új meg új tartalommal telik meg. Franciaország nagysága és szeretőim boldogsága számomra az egy és oszthatatlan fogalom.

Az asszony mélyet lélegzett.

- Felség, engedjen át nekem csak egy kis sarkot a szívében... mely olyan férfiasan tág, hogy hét ifjú, olümposzi szépséggel sugárzó szeretőt tud birtokolni. Csak egy sarkot, felség.

A férfi rövid ideig figyelve önmagát, lassan merült fel a mámor utáni fellegerzésből.

- Hát legyen. Egy szép asszonnyal több vagy kevesebb nem veszélyes. Elég széles ez a kerevet.

Hirtelen felrezzent.

- Milyen nap is van ma?

- Szerda... - suttogta az asszony, mintha titkot súgna.

A férfi felült.

- Uramisten! Így elaludni! Ma egész délután azokkal az átkozott spanyol örökösödési ügyekkel fog gyötörni Torcy külügyminiszter-helyettes. - Tenyerébe kapta borzas suhancfejét, és mélyet sóhajtott. - Jaj, csak sohase vettem volna el a spanyol királylányt feleségül! Most olyan háború lesz, hogy csak győzzük az új temetőket nyitni a diadalmas vagy veszített csatateretek mellett... - És fejét rázva ismételte: - Szörnyű háború, iszonyú háború! Azért, hogy ki legyen az úr a német birodalomban, Itáliában.

Françoise odalépett Torcy külügyminiszter-helyetteshez.

- Uram, egy szegény, szerelméért minden percben rettegő nő kér lovagi szolgálatot öntől.

Torcy okos, kellemes arcán meglepetés rezzent.

- Ó, asszonyom, ha az, amit kér, lehetséges, azonnal megtörténik, ami lehetetlen, azt ezután teljesíthetem.

Françoise félig lehunyta szemmel kissé hátravetette kicsiny kobraféjét. Féktelen, napszőke hajának olümposzi asszonyi pompájában állott előtte.

- Oly csekély a kívánságom, hogy ön, ön igazán megteheti: mondja el a Nagy Király jelenlétében, hogy szép a fogam, szép az ajkam. Ez az egyetlen kérésem.

Torcy hódolatteljesen meghajolt.

- Az ön történelemben példátlan diadala, asszonyisága kötelez mindenkit, hogy úgy segítsen önnek, ahogy éppen tud... A fellegettorlasztó Zeusz alighanem aranyesőt bocsát önre, mint egykor Danaéra... Legyen értelmes, mámorra mohó és nagy igényű a válogatásban a férfiak között.

Françoise szelíden bólintott.

- Igen, uram, hálám határtalan lesz... De mondja csak, itt az udvarnál ki az a személy, aki a legtöbbször beszél a királlyal?

Torcy egy pillanatig habozott.

- Brezé főudvarmester...

Françoise hálásan mosolygott.

... - Ó, főudvarmester úr, oly csekélységet kérek, melyet csak egy szerelmes asszony kérhet!

- Parancsoljon, asszonyom.

Françoise habozott. Ajkáról eltűnt a mosoly.

- Kérésem: dicsérje meg szépségemet, szellemességemet a Nagy Király előtt.

A főudvarmester mélyen meghajolt.

- Az ön szépsége, asszonyom, a legtitkosabb, legszilajabb istennő: Eiréne-Asztarte csodája, s dicsérete immár egész Franciaországon átzendül. Ön mindnyájunkat kötelez kiváló lényével a hódolásra.

Françoise a legbájosabb mosolyát rezzentette égőpiros, ízes ajkán. Mélyen meghajolt.

Louvois hadügyminiszter éppen elhúzódva a kápráztató pompában ragyogó tanácsterem ablakmélyedésébe, egyszerre könnyű léptekeket hallott.

- Ó, uram... - hallatszott mellette lágyan, halkan.

A hadügyminiszter felpillantott a jelentésekről.

Françoise könnyedén, mélyen hajolt meg.

- Egy kérésem lenne.

A hadügyminiszter vaskos alakja nehézkesen hajlott meg.

- Asszonyom olyan, mint Julius Caesar serege: jött, látott, győzött.

Françoise úgy érezte, ez a történelmi hasonlat feljogosítja őt a támadásra.

- Miniszter úr, szeretném, ha őfelsége jelenlétében megdicsérne. Mondjuk, a hajamat.

- Minden dicséret kevés, ha egy férfi csak rápillant ezekre a napfényes, napszínű hajfürtökre...

- udvariaskodott a hadügyminiszter.

Az asszony könnyedén, kissé lábujjhegyen állott.

- Tehát, szövetségesek leszünk?

Louvois szemében hűvösen, élesen felvillant valami: talán egy hirtelen lobbanó érzés, talán szándékká vált gondolat, talán hirtelen lobbanó akarat.

- Franciaországnak most nagy diadalmas harcok kellenek, ha azt akarja, hogy Európának a harmincéves vallásháborúban széthullott részeit egyesítse Franciaország nagysága, ereje által... - Lassan, halkan beszélt.

Az asszony olykor bólogatva, feszülten figyelt.

Ez volt az első éjszaka, amióta a király szeretője lett. Párizsban, a Hotel Soissonban szállottak meg férjével, a Mortemart rokonok jóvoltából. A rokonok előzékenyek voltak, de Montespan pénze gyorsan fogyott. A férfi egyre komorabban sietette feleségét:

- Siessünk haza ebből az előkelő hotelből... - szólt feltörő idegességgel.

Françoise a nyakába ugrott.

- Még csak a holnapi udvari bált várjuk meg! A királynő udvarhölgye lettem, s most elvessem ezt a kitüntető bizalmat?

Montespan lehajtotta fejét.

- Nem bírjuk tovább: pénzünk fogytán van. Ez a párizsi élet tönkreteszi a francia főnemes-séget.

Françoise lágyan simogatta a férfi suhancosan borzas haját.

- Ne aggódj, ha lemennél Rousillonba, és rábírnád apámat, hogy fizesse már ki a hozomá-nyomat, akkor itt Párizsban vagy Versailles-ban is minden jóra fordulna.

Montespan hidegen, csodálkozva nézett rá.

- Szóval én menjek Rousillonba, és te itt maradsz?

Françoise lágy, kérő pillantással kereste a férfi tekintetét.

- A királyné első udvarhölgye, de Noilles már felvetette a kérdést arról, hogy az udvarhölgyek tiszteletdíjat kapjanak... Őfelsége a királyné igen rövid idő alatt megkedvelt engem, mint napi áldozót, és külön dicséretben részesített.

Montespan legyintett.

- Üres fecsegés az egész. Itt, Versailles-ban tébolyító fényűzésbe vész minden, és az udva-roncok úgy mérik le az embert, amilyen a ruhája vagy a hintója.

Françoise némán meredt rá.

- Remélem, nem akarja, hogy én Versailles helyett abban a medvebarlangban töltssem el ifjúságomat. Ha ön most indul, tíz nap múlva vagy esetleg sokkal hamarabb is Rousillonban lehet. Két nap, míg az apám harciaskodik, de ha elmondja neki, hogy őfelsége a királynő engem az udvarhölgyei közé vett be, akkor az ő köszíve is megenyhül, és fizetni fog, mint egy igazi Mortemart!

- Jól van... - szólt komoran Montespan, de vigyázva, hogy a visszafojtott harag ne csendüljön meg érdesen, folytatta: - Lemegyek Rousillonba. Beszélek a kedves apósommal... - Rövid ideig hallgatott. - S te? - kérdezte halkan, és hűvösen nézett Françoise-ra.

Az asszony hozzásimult, a beroggyanó térdek, a remegő lábak, az összesimuló csípők, a derék a férfikezek simogatásában engedelmesen, nászhívóan behajlott a szorítás alatt...

Ez volt Montespan utazása előtti utolsó éjszaka. Françoise mereven húzódott a férje erős, egészséges, izmos testéhez. A teljes, tökéletes, éjféle csendben még a szomszéd teremben levő falióra ketyegése sem hallatszott, csak a Hotel Soisson még Medici Katalin építette épülete, a Savoyai hercegek falai előtt zörrent néha az új lóváltásra váró kocsisok már borízú, rekedt hangja, a postakocsi-állomásnál.

Françoise néha behunyt szemmel figyelt a homályba, néha hangtalanul felkönyökölve nézte férjének a puha, meleg homályban szinte láthatatlan arcát...

„Hát valóban lehetséges, hogy először életemben... igen, életemben először lángoló, lobogó éjszakám legyen?” - a kérdés olykor végigperzselt lelkén, testén; olykor hangtalanul elhalt a tavaszt zengő éjszakában.

Hirtelen arra gondolt, hogy Montespan valamilyen okból mégsem utazik el ma hajnalban a Toulouse-Rousillon, a dél felé vezető postakocsival. A lélegzete is elállt a tébolyult, türelmetlen szabadságvágytól.

Az alvó füléhez hajolt, és valóban halkan, remegő hangon kérdezte:

- Kedves, mindent összecsomagoltál? Nem hiányzik valami? Szörnyű lenne rágondolni is, hogy te hiányt szenvedsz valamiben azokon a végtelen utakon vagy a Pireneusok erdőrengetegében.

A férfi mélyet lélegzett. Egy pillanatra csend lett. A férfi halkan köhintett.

- Ne félj... Nem maradok le a reggeli kocsijáratról... - szólt mindentudóan.

Az asszony összeresztette, a másik hangja olyan világos volt, mintha nem is aludt volna.

Françoise rövid ideig hallgatott, aztán szelíd sértődöttséggel kerülgetve a már megszokott, reggelt bevezető házastársi, vadul, hidegen gyűlölködő veszekedést, mondta:

- Ó... hát, még most is, most is, az utolsó pillanatban is... - Szelíden sóhajtott, mintha egy haldokló ágya mellett imádkozna. - Te mindig mindenben csak a rosszat látod körülöttem... Mi volna, ha én amiatt felháborodnék, hogy a gyönyörű éjhajú Soubice hercegnő a királynő öfelsége jelenlétében azt mondta nekem: „Az ön férje, asszonyom, az egész királyi udvar ékessége, igazi testőrkapitány...” - Tudta, hogy erre a megjegyzésre a másik jellegzetes, jó férji zavarral hallgat el, és némán mosolygott a homályban.

Montespan most hirtelen a búcsúzás könnyeket sajtoló hűvössége fogta el.

- Igen, visszajövök ide, Párizsba, és ha meggyőződöm arról, hogy megcsaltál, a hercegnőnek nem kell kétszer mondania, hogy... - Zavartan elhallgatott, és halkan, komoran folytatta: - Itt hagyom neked a Montespan-hintót, s én magam postakocsin utazom, közel egy hónapig... mert szüleid bizonyára nem akarják végre-valahára is kifizetni a hozományodat...

Az asszony hallotta, hogy a másik hangja elcsuklik, és gyorsan, szelíden suttogetta:

- Milyen hálátlan vagy, kedves... - Most egész ifjú, sudár, nászra mohó asszonytestével szinte forró örvényként körülgyűrűzte a férfi búcsúzástól dermedt derekát, hűvös combjait, a visszafojtott keserű férfisírástól meg-megrezzenő, ziháló mellét.

A szomszéd szobában halkan kondult kettőt a díszes márványoszlopokon álló, szinte hangtalanul ketyegő óra. A férfi hirtelen lobbanó, vad elkeseredéssel vergődött a puha asszonykarok, a selymes asszonycombok szorításában...

- Barátaim szavait vettem, hogy titokban figyelnek téged, és a Montespan hintó útját is... - Fogát csikorgatva vergődött a nász utáni foltokkal behintett lepedőn. - Megfogadtam a legszentebb, leghiszelegesebb esküvel, hogy kardom pengéje elé állítok mindenkit, akit a pletyka leleplez... - Hangja zihálva elcsuklott. - Mindenkit! Legyilkolok... mindenkit, akit magadhoz engedsz az én tiszta, hitvesi ágyamba... Téged pedig saját két kezemmel fojtalak meg.

Az asszony érezte hangjában a búcsút, és két karja, mintha birkózna, puhán, ellenállhatatlanul fonódott ágyéka köré. Férje zihálva az indulattól, elfúló hangon kiáltozott.

- Mindent elmondok! Mindenkinek, aki számít valamit, hogy megcsaltál... Hadd tudja meg az egész Franciaország...

Az ablak előtt az utasokat gyorskocsi-járatra gyűjtve recsegett a postás réztrombitája.

A férfi úgy rázkódott össze, mintha korbácsütés érte volna.

- Mindent előre tudok, te átkozott bestia, mindent, te nyomorult kígyó! Te szemérmetlen céda! Mindenki ringyója! Hát azt hiszed, siket és vak vagyok?!

Françoise diadalmas asszonytete némán, selymes, forró gyűrűzéssel, egyre perzselőbb szorítással, ellenállhatatlanul fonódott köréje.

- Mindent elintéztél, hogy utazásod a viszonyokhoz mérten kellemes legyen? - kérdezte, mintha nem hallotta volna a másik ziháló átkozódását.

- Átkozott... - lihegte a férfi akadozva saját könnyeitől. - Átkozott! Százszor átkozott... Ha visszajövök, ha csak egyetlen pletykát hallok rólad, az a véged lesz!

Az asszony hallgatott. Puha keze újra meg újra hipnotikus mozdulattal siklott a férfi verejtékes arcán, halántékán, borzongó tarkóján.

A postakocsi megállóhelyén már álmosan, szótlanul vagy az utazás hirtelen felcsapó izgalmától rekedten, rövid kiáltásokkal tolongtak az utasok.

Hirtelen egy aransujtásos, kék bársonyruhás tisztviselő jelent meg a postaállomás alacsony, hosszú, sárga épületének bejáratánál:

- Hölgyeim és uraim! - szavalta, mint egy cirkuszi kikiáltó, széttárt karokkal. - Akik Bordeaux, Toulouse, Rousillon felé utaznak, méltóztassanak megtisztelni minket, az utasok alázatos szolgálát, hogy minden különös biztatás nélkül gyülekezzenek a két nagy hársfa alatt álló postakocsinál, és minél gyorsabban, minél vidámban szálljanak fel a számozott jegyek szerint... - Szélesen mosolyogva újra mélyen meghajolt. - Hölgyeim és uraim! Az utazás csodálatos élmény... Ne zsörtölődjenek az elháríthatatlan kisebb bajok miatt, melyek törvényszerűen jelentkeznek, ha a tiszteletre méltó utas útra kél... Hanem gyönyörködjenek a hintó ablakain túl táruló látványban, mely újra és újra, s mégis másképpen tűnik fel szemünk előtt, s így minden új láthatár birtoklásának tudata mellett eltörpülnek az utazás apró kellemetlenségei...

Az útmester széttárt kézzel harmadszor is mélyen meghajolt a délre induló utasok izgatottan hallgató csoportja előtt.

- A szárazföldi utazás már sokkal szórakoztatóbb, mint a tenger végtelenjén lebegő hajók útja... Örüljenek, hogy utazhatnak... S ó, mily öröm, ha végre - nem is rövid idő után bár - megláthatják jó egészségben, boldogan mellükre boruló szeretteiket.

Valaki tapsolt, mintha színpadi előadást hallana.

A gyorskocsi kerekei alól alig szállott a tavasz végi esővel öntözött útról a már nyárizú por.

Montespan lehajtotta fejét. Tőle jobbra egy Birminghamból való testes, hűvös tekintetű hajósbankár ült. Balról már elvirult, de talán éppen azért minden csekélységért hangosan felcsattanó hangú hölgy, Rouenből, aki unokaöccséhez utazott Carcassone-ba. Montespan félig behunyt szemmel hallgatta a kocsi zörgésében el-elhalkuló beszédet.

- Még Birminghamben felette tájékozott üzletemberektől hallottam: ajánlatos franciaországi vagyonunkat pénzzé tenni, mert XIV. Lajos, a Napkirály nagy háborút akar vívni a spanyol örökségért, és máris mint Hispánia királyát mutatta be a francia kormányférfiak előtt unokáját, aki V. Fülöp néven lép a spanyol trónra, láthatóan minden akadály nélkül...

Montespan összevonta szemöldökét, némán nézett ki az ablakon, a mögötte táruló mezőkre, a délen, a messzeségben lebegő Cevennek, Puy de Dome felé, a vad viharokkal évezredek át simára gyalult, irdatlan oltárként emelkedő csúcsokra.

Úgy érezte, minden kerékfordulás tép valamit Françoise lényéből, a múltba omlasztva a szilaj mámorok izzó emlékét. Néha fázékonyan összehúzódott, hogy rejtse egész lényéből sugárzó, lelket bénító, testében hűvösen lüktető bánatát a többi utas lopva is kíváncsi tekintete elől.

A gyorspostakocsi megállt a limoges-i postaállomás hatalmas, évszázados hársfái alatt.

Montespan mélyet sóhajtva, homlokát ráncolva nézett ki. A hársak alatt egyetlen magas, csontos, gondosan öltözött férfi állott. Büszkén felvetett fején széles karimájú spanyol kalap. Montespan, akinek családi birtokai a Pireneusok erdőrengetegén át egészen a spanyol határig nyúltak, s ismerte mind az északspanyol, mind a délfrancia főnemes nagybirtokosokat, úgy érezte, az utas széles, bő, fekete köpenye, csontos arca ismerős előtte...

A jobbról ülő, állandóan fecsegő idősebb hölgy itt szállt át Carcassone felé az induló gyorspostakocsira, és az új utas gögősen, némán helyezkedett el, de Montespan érezte, a másik feszülten, hipnotikus erővel keres valakit az utasok között.

Hallgattak. A gyorspostakocsi már a bordeaux-i sorompónál járt. Montespan hirtelen úgy érezte, a súlyos, kínos gondolatait szétszórja valami ismeretlen akarat hulláma, és egyszerre önkéntelenül megkönnyebbülten sóhajtott.

A vad, irgalmatlan bánat, a mindentudó elkeseredés elhalványult.

- Ön felette bánatosnak látszik, uram... - hallatszott mellette halkán, nyugodtan. - De ez a bánat szétfoszlik, ha ön és én egyesült erővel úgy akarjuk... - Látszólag hibátlan spanyol kiejtéssel beszélt, de Montespan úgy érezte, az idegen mégis francia.

A másik rejtett mosollyal, súlyosan és mégis enyhet adó nyugalommal figyelt.

Montespan érezte, a mellére irdatlan súllyal nehezedő bánat elsodródik... Szinte oktalan bizalommal, de káprázó szemmel figyelt maga elé.

- Ó, uram, ha egy hónap múlva visszatérek Rousillonból Párizsba, legalább nyolc-tíz jó kardvívóval kellene megmérkőznöm, mert...

Az idegen gyors, hipnotikus mozdulattal, szinte észrevétlenül simított végig a másik hirtelen verejtékessé vált homlokán, halántékán...

- Ne folytassa, mindent tudok. Ön félti bizonyára világszép asszonyát, akit Párizsban, az udvarnál hagyott súlyos anyagi helyzetben. Én Agesilaos Incommodatus, vagy egyszerűbben, Jacques Lesage, mágus és halottidéző vagyok... Mindent tudok önről, de ön csak akkor könnyebbül meg igazán, ha ön maga mondja el a bánatát...

Keze újra gyors, szinte láthatatlan, hipnotikus mozdulattal siklott el Montespan halántékán.

- Nyugodtan beszélhet, a többi utastársa vagy nem láthatja önt, vagy... íme, nézzen körül: máris álomba merültek.

Montespan káprázó szemmel pillantott körül.

- Valóban... csodálatos, de az én helyzetem szinte kétségbeejtő: az apósom, Mortemart herceg nem fizette ki a megígért hozományt, s én... én elvesztem azt, akit az életemben az anyám mellett a legnagyobb értéként becsülök.

Lesage keskeny arcán fölény tükröződött.

- Nem veszíti el, ha egyesült akaratsugárással azt akarjuk: ne legyen hűtlen önhöz az, aki édesanyja mellett élete legnagyobb értéke... S az oly súlyos lehetőség a mostani válság oka... Hm... - Elhallgatott, aztán halkán, szelíden kérdezte: - De vajon érdemes-e önnek tönkretennie saját életét olyan asszonyért, aki csak a fényt, a hódolatot, a gazdagság, az arany csillogását kívánja...?

Hallgattak. Montespan érezte, most már egyenletesen lélegzik.

- Nem mondok le Françoise-ról. Ha akár az egész világ ellen is meg kell vívnom, akkor is visszaszerzem asszonyomat az ősi kardom pengéjével.

Lesage súlyos és mégis megkönnyebbülést adó hipnotikus pillantással figyelte a másikat.

- S mit csinál, ha olyan lovaggal kerül szembe, aki számára a legmagasabb birodalmi érdekből tilos a párbaj.

Montespan fejét rázta.

- Ilyen lovag nincs.

Lesage rövid ideig hallgatott.

- De van... - szólt halkán, nyugodtan.

- Kicsoda? - rebbent fel a férfi.

Hosszú csend támadt, csak a kerekek zörögtek.

- Talán maga a király, aki máris oly hatalmassá tette Franciaországot, s most még magasabbra tör...

Montespan halottápadt arccal meredt reá.

- Mi... micsoda... maga a Napkirály...? De hiszen ez lehetetlen!

Lesage anélkül hogy levette volna pillantását a másik arcáról, bólintott. Halkán mondta:

- A versailles-i udvarnál most - amint ezt kitűnő tudóstársam, Regulus Montanus, alias Riego Montez mondotta nekem éppen az elutazásom előtt - mindenki veti a kártyát, visszatér-e a délre küldött férj vagy sem...? S mi lesz, ha visszatér? Hiszen, a nagy király egyetlen szemöldökintésére a Bastille börtönébe kerülhet az a vakmerő, aki úgy véli, a jog és a házastársi élet tisztasága előbbre való, mint egy kényúr szeszélye...

Montespan el-elakadó lélegzettel sóhajtott.

- A király? A király... - mormogta zavartan. - De hisz ez lehetetlen... Ha a király valóban isten akaratából uralkodik: minden lehetséges... mert amint írva vagyon: az ember előtt sok dolog lehetetlen, de az isten előtt nincsen lehetetlen. Tehát imádkozzak és öldököljek? Vagy menjek vissza a Pireneusok rengetegébe, és ne törődjek azzal, aki engem oda juttatott?

Lesage közelebb hajolt hozzá.

- Meg kell tenni mindent, ami lehetséges, s szívvel-lélekkel elérni a lehetetlent...

Montespan már hűvösen, nyugodtan nézte a bordeaux-garonne-i sorompókat. Lesage is szedelőzködött.

- Keressen fel egy hónap múlva Párizsban, kitűnő kollégám, a híres orvos és hipnotizőr Riego Montez meudoni villájában, vagy még biztosabban, a Villebouszin-kastélyban, ahol Riego Montez tudományos kísérleteit folytatja. Keresi az aranycsinálás titkát és halhatatlanságot adó bölcsék követét... - És rövid hallgatás után megkérdezte: - Ön is kiszáll itt, Bordeaux-ban?

Montespan sokáig hallgatott.

- Nem... - szólt vontatottan. - Én tovább megyek Bordeaux-ból Toulouse-ba és onnan Revillonba, ahol a Mortemart család, Mortemart herceg - nagy költségei miatt alaposan megfogyatkozott - birtokán tartózkodik... és mindenképpen Saint Laurent de la Solange-ba, az oly ifjú s mégis olyan bájos szentünk, alacoque-i szent Margit nevére elnevezett zárdába, mely híres önsanyargató főnöknőjéről, Pompidou materről, s ugyancsak ő az, ki ismeri házasságom minden titkát.

Lesage keskeny, barna arcán átrezgett a hirtelen lobbanó feszültség.

- Legyen nagyon könyörtelen a múlt bár tüzesen égő, de bágyasztó vagy haragos férji emlékezéseivel szemben... Megvallom, mint hivatásos szerencsevadász, hosszú, keserves éveket átkutatott tudós és szerencsevadász, én is egyformán jóban vagyok az istennel és a sátánnal. S sejtem az eddig ismeretlen kozmikus, még névtelen, de retentő hatalmú szellemfejedelmek jelenlétét... - Kezét Montespan vállára tette. Alakjából szuggesztív erő sugárzott, mely fellobbant a másokban támadó erőhullámban. - S e mesterség nem veszélytelen, hiszen a mérhetetlen hatalmú szellemfejedelmek egyetlen kozmikus akaratrezzenéssel nemcsak a lázadó, tépelődő vagy ismeretlen hatalmak előtt vinnyogó egyént, de a roppant, sziklavérteknek vélt világbirodalmakat is elsöprik a kozmikus végtelenségbe...

A postakocsi megállott. Az utasok, akiknek lábuk, derekuk egyformán sajgott a közel két és fél napi ülésben, megkönnyebbülten tolokodtak előre, tódultak ki, nézelődtek a Garonne túlsó torkolatában lebegő, az Atlanti-óceán végtelenségét bejárt vitorlák százai, árbocok rengetege felé.

Lesage és Montespan is kiszállt. Montespan szórakozottan nézte, mint fogják be az új lovakat a postakocsi állomásán. Lesage a füléhez hajolt.

- Az emberek a lényük minősége szerint halandók vagy halhatatlanok... Segítsük a sors könyörtelenül elbuktatott halandóit...

Montespan szórakozottan nézte a postakocsi elé fogott új lovakat.

- De ki a halandó és ki a halhatatlan? - kérdezte zavartan. - Minden ember úgy indul neki az életnek, mintha halhatatlan volna.

Lesage felemelte hosszú, könnyű kezét.

- A halandók legszentebb, legmegcáfolhatatlanabb jele: a halál. Ez az egyetlen jel, s én, aki a szexuálmágia, erotomisztika, erotesztetika tanait vallom hitemnek, mondom önnek: az ember minden esetben többször hal meg. Először a lélek, s azután a test, s utána igen sok - de nem végtelen, a megszemélyesülése szerint - más, ismeretlen alkotórészei látható vagy láthatatlan, eszmélhető vagy egyelőre a tudomány által ismeretlen részek... - Karja könnyedén röppent fel. - De eljön az idő, amikor a könyörtelen, tiszta tudomány a tudományos képzetekből alkot új szellemvilágot, s a félelem a kozmosz ismeretlenségétől szétfoszlik a leglágyesübb tudósok laboratórium-birodalmaiban; úgy keresve az élet, a halál titkát és sok más, még ismeretlen képzetet, mint szerencsejátékos az ismeretlen kockákat... a kehelyben. - Elmosolyodott.

- Beszéljen apósával. Fel a fejje! vicomte! A sors néha irigylésre méltó, bár nekünk gyakran megfoghatatlannak látszó módon akar minket megszabadítani a lelket, s főleg az elméket bénító nagyképű s velük együtt gizgazként elburjánzott babonáktól.

Vállat vont. Előre engedte Montespan, aki már fellépett a gyorspostakocsi lépcsőjére, és ismét megvonta vállát.

- De mi úgy rohanunk a veszedelembbe, mint megzavarodott birkák az égő istállóba...

Az új, fiatal, jól kipihent kocsis kezében nagyot pattant az ostor... A postakocsi előrelendült, délre, ahol a Pireneusok erdős határhegyei kéklettek.

A Mortemart család már közel három éve beköltözött a Saint Laurent mellett épült omladozó várából a régi nyugati gót királyok vagy a még előttük élt aquitasiai prokonzulok által emelt fenséges, télen dermesztően hideg toulouse-i palotájába, és ahogyan csak a herceg pénzéből kitelt, befalaztatta a leghuzatosabb hatalmas ablakot vagy a szélben táruló bejáratot...

A rakparton, a palota előtt zajlott a vásár. Itt, a herceg ebédlőjében feszült csend volt.

Mortemart herceg előre tudta, mi a veje látogatásának igazi célja, és második hete kerülgette a ki nem fizetett hozomány kényelmetlen, régi, oly sok álmatlan éjszakán százszor is áttekintett kérdését.

Most elhatározta, hogy kíméletlen lesz, és szinte hadarva, délfrancia tájszólással, egyszerűen, félelmetes nyíltsággal mondta:

- Kedves vőm, nem értem, miért kellett önöknek Párizsból - ahová az egész francia világ-birodalomból, még az amerikai gyarmatokról is, áradnak a mérhetetlen vagyonok - ide jönni, és a „Fronde”-felkelés után a király zsoldosaival teljesen kifosztott főnemesi birtokokon keresni azt, ami nincsen.

Újra vállat vont. Hosszú ujjai idegesen babráltak a tömör, ősz szakállában, mely által nagyon hasonlított IV. Henrikhez, Franciaország és Navarra egykori királyához. - Hát vándoroljon ki Amerikába, Észak-Amerikába, Louisianába, ahol a folyók és partok homokjában úgy hever az aranypor, hogy csak le kell nyúlni érte, mert erre egészen olcsón lehet néger rabszolgákat venni...

Idegesen, de könnyedén - hogy meg ne sértse a másikat - ütött az asztalra. Vállat vont.

- Vagy menjenek Martinique szigetére cukornádat termelni... Vegyenek kölcsönt a párizsi hajósbankároktól, és ha ön ésszerűen, szorgalmasan gazdálkodik, mesésen gazdag lesz a lányommal együtt... - Széles mozdulatot tett. - De nemcsak ott, hanem Indiában is hever a pénz, a temételen kincs... Most dől el az évszázados küzdelem; az angolokkal, a portugálokkal a végső harc a kincses Indiáért... - Mélyet sóhajtott. - Ha én fiatalabb lennék, hajóra szállnék, a legtávolabbi országokba, s karddal és az elmémmel teremteném meg a Nyugat- és Kelet-Indiában, Kanadában, Louisianában az új francia gyarmatbirodalmat, mint a spanyolok és a portugálok Dél-Amerikában, Mexikóban, Brazíliában és másutt... Ahol mesés értékű gyémántok hevernek az óriás, ismeretlen folyók homokjában!

Karjait széttárta, elítélően rázta fejét.

- S önök, fiatalok... ahelyett hogy csak felvennék a messzeségben ott heverő kincseket, inkább Versailles-ban esztelen pazarlásban elmerülve várják a király kegyét, vagy a gazdag nagybácsik, nagynénik soha véget nem érő életének örökségét... Itt Toulouse-ban hallottam, éppen két héttel ezelőtt, hogy egy párizsi orvosnő, afféle javasasszony, valami Voisin nevezetű, egészen nyíltan mérget árusít, mely az örökösök kedve szerint rövidíti meg az öreg, gazdag rokonok életét.

Montespan hirtelen megdöbbenéssel nézett rá.

- Erről egy szót sem hallottam Versailles-ban... - szólt fojtottan.

Mortemart legyintett.

- Ó, önök ott Párizsban a fától nem látják az erdőt... Kedves vóm, tartozom... úgy, ahogy szerény anyagi körülmények között lehetséges, részletekben ki is fizetem a lányom hozományát... Hiszen én őszinte és mélységes bizalommal adtam önhöz hites feleségnek. Higgye el, ahogy szerény anyagi képességünk lehetővé teszi, segítségükre leszünk önöknek. De jelen pillanatban ez bizonytalan...

Látta, hogy a másik szólni akar, és máris védekezve nyújtotta előre két kezét.

- Tudom, tudom... Françoise nem akarja otthagyni a „Fronde”-szabadságharcban legyőzött főnemesség büntényét, azt az átkozott Versailles-t, melynek építéskor ezrek és ezrek pusztultak el a mocsárlázban, míg a mocsarakat ki nem szárították... Igen, valóban... ez meglehet, de hát, kedves vómuram, kenjen le neki két nem túl erős férfi pofont, és higgye el, az ő esze is helyrebillen...

Felállt az asztal mellől, és hosszú, egyenetlen, izgatott léptekkel járt fel s alá a még régi, a rómaiak idejéből való festményekkel ékes kopott fal mellett, a félig befalazott ablak és a tavaszi pompájában virágzó, egykori római prokonzulok évszázadok óta kerteszt nem látott kertjeire nyíló kitárt ajtaja között.

- Kedves vóm, viselkedjen erélyesen, egészséges kíméletlenséggel... Én nem tarthatom el ön helyett az ön hites, törvényes feleségét. Menjen a gyarmatokra katonának, és én hajlandó vagyok - addig, míg ön oly tiszteletre méltó önzetlenséggel harcol az aranyliliomos fehér zászló becsületéért Indiában -, én itt őrzöm meg az ön számára a feleség hites, törvényes férj iránti kötelező hűségét...

Kezét vádlóan emelte fel.

- Ezzel a legnagyobbat teszem, amit csak egy leánya további sorsa iránt aggódó apa tehet. Vagy talán nem?

Montespan sokáig hallgatott.

- Hát igen... - szólt végül halkán, fojtottan, és felegyenesedett ültében.

Mortemart zavartan nyúlt tömör, ősz szakállához.

- Kérem... igaz szívvel kérem, ha ma még nem ebédelt, maradjon nálunk. Agatha nővér, aki a zárdafőnöknő, keresztény szívességből főz nekem, szegény agglegénynek... A nővér mára sült kappant, tízféle sajtot és háromféle délfrancia bort talál fel, úgy, ahogy azt nekem megígérte.

Montespan lehajtottá fejét.

„Ha visszamegyek Párizsba, először őt fojtom meg, aztán főbe lövöm magam...! - villant át a gyűrűző gondolat és keserűség. - Vagy szívembe döföm a kardomat, mint uticai Cato vagy Brutus... vagy...” - A lelkesítő tragikus nevek elfogytak. Félig nyitott szájjal, tompa tekintettel meredt maga elé.

- Uraim... az Úrjézus nevében... - hallatszott halkán, lágyan. - Méltóztassanak az asztalhoz fáradni a kis ebédlőbe.

Mortemart mosolyogva, mint egy cirkuszi bűvész, nyújtotta kezét a küszöbön tanácstalanul megálló tiszta, alacsony, mosolygós, idősebb apáca felé.

- Na, mit mondtam? Mit mondtam, kedves vőmurem?... - Aztán mellére szorította kezét. - Néha nekünk, istenverte agglegényeknek, rongy embereknek is megvirrad. Igaz, Agatha nővér?

Az apáca mélyen bólintott.

- Magukért halt meg az Úrjézus... - Keresztet vetve elnémult.

- Ami igaz, igaz, én ilyen szép pulykakakast életemben nem láttam. Olyan a leveze, mint az olvasztott arany. A burgundi hercegnél a levesgazda is megirigyelhetné...

Montespan érezte, hogy az egészséges, erős férfiéhség átviharzik rajta, és az éhség kíméletlenül söpri el mindazt, ami aggasztó volt vagy végzetesnek látszott. Köhintett, és a házigazda után indult...

A Saint Laurent de la Solangue-beli zárda apácafőnöknőjének arca, alakja alig változott az elmúlt három és fél esztendő alatt.

Montespan a főnöknő önkéntelen rezzenő mozdulatából látta, hogy most is szeges övet visel a derekán, és éles, hegyes harisnyakötője, csuklósíjait kidomborodnak az apácaruha bő redői alól is.

- Menekülni akar? - kérdezte halkán. - Mindenki megmenekülhet, de csak krisztusi alázat által. Vállalja, hogy a legutolsó lesz az alázatosok között a türelemben, a szenvedésben, és megnyílik ön előtt az üdvösség kapuja... Keresse a mennyek országában azt, amit itt a földön, a siralom völgyében hiába keresett... s Krisztus kegyelmében megtalálja.

Montespan szótlánul felemelkedett székéről. Keze a kardja markolatára feszült.

- Igen... - szólt fojtottan. - Megyek, és egész Franciaország színe előtt feltárom gyalázatomat. Gyászba öltözöm, gyászjel lesz a fegyveremen, gyász a hintón, hogy mindenki megtudja, meglássa, milyen gyalázat esett rajtam!

A főnöknő rövid ideig lehajtott fejjel úgy hallgatott, mintha imát mondana.

- Azt mondja Krisztus: békességet adok tinéktek... Az én békességemet adom, nem azt, amit a világ kínál.

A férfi komoran hallgatott. A főnökasszony tekintete megváltozott.

- Kire gyanakodott ott messze Párizsban vagy Versailles-ban? - kérdezte halkán, és mégis élesen kutatva a férfi arcát.

Montespan vállat vont.

- A feleségem a királyné udvarhölgyei között jelent meg az udvarnál... De hát, elképzelhető, hogy bárki... életerős, előkelő főnemes ifjak közül ne kívánja meg az én Françoise-omat, s az is, hogy ő, miután most, távozásommal szabad lett, elutasítsa az udvarlóit?

A főnöknő bólintott, de arca tanácstalan lett.

- Ha személy szerint senkire nem gyanakszik, akkor elképzelhető, hogy a gyanú esetleg ártatlanokat érhet...

A férfi kissé zavartan vette el kezét a kardja régiesen vaskos, kosaras markolatáról.

- De hiszen annyira kifogytam minden pénzből, hogy alig van útiköltségem innen, Saint Laurent de la Solangue-tól Versailles-ig, helyesebben Párizsig, a Hotel Soissonig, ahol a távoli rokonainknál, a Savoyai hercegeknél megszálltunk.

A főnöknő keskeny, sápadt arcáról, lobogó szeméből rokonszenv sugárzott.

- Én szívesen segítek önnek, de ígérje meg, hogy bármit is hall a királyi udvarnál a hitveséről a pletykavadászoktól, előbb a megfeszített Krisztus mindennél égibb kegyét keresve elzarándokol alacoque-i szent Margit sírjához, Alacoque-ba, és a jóságos és tündöklő ifjú szent sírjánál tesz fogadalmat: elkerüli a hiábavaló vérontást, és inkább az oly sokat szenvedett magyar földre indul, hogy európai új keresztes lovagok sorában harcoljon a törökök ellen.

Montespan érezte a lelkén a megkönnyebbülés lágy fuvallatát.

- Igen... Erre lovagi szavamat adom.

A zárdafőnöknő fejét lehajtva állott.

- Siessen... siessen, s ne felejtse, az élet egyetlen értelme: az üdvösség keresése. S mit kaphatunk cserébe lelkünk üdvösségéért?

Sűrű, fojtott csend lett.

- Megyek... - szólt halkán a férfi.

Ötödik fejezet

...Ez volt Montespan elutazásának első éjszakája.

Françoise már délután, mikor még a levegőben lebegett a postakocsi kerekeinek pora, széjjelszalajtotta a cselédséget a Hotel Soissonból, ahol mint messziről jött, távoli rokonok éltek, míg Françoise a királyné udvarhölgye nem lett. Innen, a Hotel Soissonból járt be minden szerdán és pénteken tizenkét órára Versailles-ba, a Tuileriákba, vagy ha a fontainebleau-i vadászkastélyba indult az udvar, elkísérte a királynét.

Az égővörös hajú De Noilles hercegnő és az éjhajú Soubice hercegnő között ülhetett, a királyné hatalmas, hat fehér lovas, dúsan aranyozott, ékszerként csillogó hintájában, vagy lovagolt a hintó előtt az udvarhölgyeknek fenntartott szelíd, egyenletes léptű paripán, a trónusszerű, biztonságos nyeregben, melyről a hölgylovas nem eshetett le...

...És a kacagása oly csengő volt, hogy a királyné körül felváltva szolgálatot teljesítő udvarhölgyek és az udvar legelőkelőbb nemes lovagjai önkéntelenül áhítattal figyeltek fel.

A királyné már az első éjszaka reggelén, melyet Françoise a király hálósobájában töltött, mindent tudott, de mivel legalább annyira közönyös volt a király iránt, mint a király öiránta... egyetlen pillantással sem jelezte ellenszenvét.

„Egy szeretővel több vagy kevesebb a Napkirály ágyában nem számít...” - szólt mégis a lánghajú De Noilles hercegnőnek, aki harmadik éve vett részt a Napkirály szeretőinek éjszakai találkozósaiban, és most egész testében remegve panaszkodott az új világszép kegyencnő miatt a királynénak.

- Legyen erős... Igazán sajnálom a többieket. Különösen önt és Soubice hercegnőt, mert önök nemcsak szeretkeznek az uralkodóval, de szerelmesek is belé. Legyünk azonban tárgyilagosságok, csak az angyali ártatlanságú Louise de la Vallière-nek van joga - akit mint félénk szüzet tépett le a király, és aki most is, hat éven át szenvedte végig azt a poklot, melyet én is végigszenvedtem volna, ha csak egy pillanatig is szerelmes vagyok a királyba... Igen, neki van egyedül joga, hogy Versailles-ban lakjon.

A lángvörös hajú De Noilles hercegnő remegő ujjakkal simogatta az egész Párizsban, sőt Versailles-ban is a fodrászok remekművének tartott hajviseletét.

- Legyilkolom ezt a vidéki menyecskét... - morogta gyöngyházfogát csikorgatva és semmivel sem törődve.

A királyné nagy, okos szemében részvét és enyhe gúny csillogott.

- Mit ér vele? Egy helyébe száz lép és száz helyébe ezer. Királyi sors, királyi végzet, királyi jutalom és királyi tűnődés... A legmagasabb ragyogó csillag hull le a legmélyebbre... - Vállalt vont. - Már tudja Louise, hogy új szerető lépett oda a kerevetéhez?

De Noilles hercegnő tagadólag rázta fejét.

- Louise de la Vallière tudatlansága oly olümposzi, hogy a helyzete éppen ezért megin-gathatatlan. Egyébként, Versailles-ban mindenki mindent tud, és mindennek az ellenkezőjét... Ha Montespan asszony immár híres kacagása felcsendült, mindenki csodálkozva elhallgat, mert ilyen csengőn - férfiak mondják - csak az Olümposz örökifjú istennői kacagnak, a napfényből varázsolt megaronpalotáikban.

Könnyedén legyintett.

- Remélem, őfelsége jól érzi magát néhány hétig, és a korlátlan hatalmú uralkodó jókedve az egész nép örömére szolgál.

A kápráztató, aranyos díszhintók végtelen sora most kanyarodott a fontainebleau-i kastély roppant tölgyei alá. A menetet vezető főudvarmester, akire a fontainebleau-i egész Európa által megcsodált vadaskert bízott, vizsgázó diák izgalmával intett a kürtösöknek.

A kürtök pihenés jelét rivallták.

Csendes tavaszi éjszaka volt.

A fontainebleau-i kastély a pompás mulatságra összegyűlt hivatásos főnemes vadászok mély álmát aludta.

Françoise lassú, hangtalan léptekkel lopódzott a királyi hálószoza felé. Minden csendes, üde és vidám, nászra hívó volt.

A királyi hálóterem előszobája előtt nem állott őrség. Az ajtó hangtalanul kinyílt. Az előszobában a márvány Vénusz-szobor előtt, mint szentképek előtt az örökmécs, négy kristálykehely állt.

Françoise feszülten figyelt.

„Idd meg... Vetközz le... Gyere be. Feküdj az ágyamba...” - ismételte magában a királynak még a párizsi Tuileriákban hallott szavait.

Most a négy csillogó, rubinvörösen izzó itallal teli kristálykehely mellett nem hevert levél.

„Szóval, itt mindenki mindent tud...” - gondolta, és gyors, könnyed mozdulatokkal dobálta le a ruháit. A csodálatos kínai selyem krinolinszoknya halkán zörrent, lemeztelenítve sudáran felívelő csípőit. A kehelyhez nyúlt. Mohón ivott. Most mozdulatlanul olyan volt, mint a márvány Vénusz-szobor mása.

Hirtelen lobbanó diadalmas, hangtalan kacagással csapta hátra napszőkehajú fejét.

- Én... én iszom meg az első kehelyt... Én... Én... - Öle aranyfényű bolyha megrezzent a nász előtti izgalomban. Fedetlenül, könnyű, imbolygó léptekkel siklott be.

Egy pillanatra megállt. Összerezzent. A férfi hátravetett fejjel úgy aludt az egész napi utazástól fáradtan, mint egy agyontanult diák. Arca sima s fiúsan fiatal volt.

Françoise lassú, óvatos mozdulatokkal - hogy idő előtt fel ne ébredjen a másik - siklott be melléje, az ágyba... és úgy figyelte lélegzetvételét, mint zsákmányát a selymes szőrű ragadozó.

Csend volt. Az előszobában halk léptek surrantak, mintha nagy, fehér, selyemszárnyú lepke rebbenne a hármass égő gyertya körül.

Az ajtó halkán zörrent. A küszöbön De Noilles hercegnő alakja rajzolódott ki. Françoise látta, hogy arcán meglepetés helyett csak az erőviszonyokat felmérő szerető vívódása látszik.

Circe de Kebnekaisse az ablak előtt állt. A fontainebleau-i vadaskert óriás tölgyei márvány-mereven állottak a holdtölte kozmikus pompájában. Szemben a tölgyekkel, a kastély déli szárnyán, a király szobájának két ablaka derengett.

Az asszony arra gondolt, végigmegy a folyosón a nagy vadkanvadászatra egybegyűlt, előkelő vendégekkel zsúfolt szobák sora előtt, aztán hirtelen mozdulattal ledobta magáról a ruhát, és rugalmasan lendült át a földszinti ablakon a kertbe.

Sudár, fedetlen teste ezüst bolygólángként lebbent a holdtölte érces fényében. Fától fáig lendült az árnyékban.

A királyi hálóterem előszobájában már csak két teli kehely állott Vénusz márványszobra előtt.

„Már ketten is megelőztek...” - gondolta, és szemöldöke rezzelésében a nászban legyőzhetetlen, szilaj, mámort adó királyi szerető gögje volt. Hosszú fehér kezével úgy nyúlt a kehelyhez, mintha virágot szedne. Ahogy hátracsapta fejét, dús, féktelen, hajnalszőke haja tompán villódzva előmlött az ifjú király férfikezével jegyzett selymes vállán, hegyes, körte alakú mellein, karcsú derekán. Hangtalan mozdulattal tárta szét a hálóterem ajtaját.

Bent, mozdulatlanul figyelve az alvót, ült az évszázados, hatalmas, selyemszigetként emelkedő királyi ágy szélén a két szerető...

Titokzatosan mozdulatlan arcukon nem látszott meglepetés. Hallgattak. Circe de Kebnekaisse rövid ideig figyelte az alvó egyenletes lélegzetvételét, aztán könnyedén, mint a virágra szálló lepke ült le a királyi ágy túlsó végébe.

- Siess... siess... ma megelőznek a többiek... - Moulandier hangjában türelmetlenség csendült.

Eulalie, aki a férje mellett feküdt, felült az ágyban, és szótlánul szedegette ruháit. Moulandier testesen, vaskosan, bő hálóingben úgy rendelkezett, mint egy hadvezér.

- Mihelyt teheted... s légy óvatos, említsd meg őfelségének, hogy új postakocsijáratok kellenek Párizs és Lyon között, s én már a napokban, ha itt a vadászaton találkozom Colbert pénzügyi főintendánssal, bejelentem, komoly tőkebefektetést eszközölünk az új vonalra... Persze, ehhez nélkülözhetetlen őfelsége jóakarata, hisz személyesen határoz végső fokon...

Eulalie már könnyű fehér selyemruhában állt az ajtó mellett.

- Tudod, hogy megteszem, amit mondasz, de már az egész udvar suttog rólunk.

Moulandier vállat vont.

- Suttognak arról is, hogy az oly csodálatosan szép Soubice hercegnő csak azért lett a Napkirály szeretője, hogy a férjét kitűnő állásba juttassa, s ha ez sikerül, otthagyja őfelségét, mert a férjébe szerelmes. Erre mondta Molière művész úr: Jupiterrel osztolni nem szégyen. Persze, nekem sok fiatal szeretőt kell tartani, hogy ne kerüljek a megcsalt férj tekintélyt romboló hírébe.

Eulalie az ajtó kilincsére tette kezét. Moulandier suttogva rázta mindkét karját.

- Vigyázz, ha a vendégek szobája előtt elmegy... most mindenki figyel, milyen egy király éjszakája Fontainebleau-ban.

Eulalie gyorsan bólintott, és kisiklott a folyosóra.

Bent a királyi előszobában már csak egy telt kehely állt Vénusz szobra előtt.

„Hárman már megelőztek...” - rebbent át agyán a gondolat. Filigrán, arányos teste úgy lebbent a lehulló ruhák között, mint virágszirmokból csapongó röptű lepke. Régi szerető biztonságával lépett be a hálóterembe. Bent a szőke, lángvörös, hajnalszőke három asszonyfej hajlott várakozva az alvó felé. Fedetlen testük márványfehérségéhez könnyű rőt derengést vetett az alacsony kerek asztalon álló, háromágú gyertya mozdulatlan fénye...

Eulalie szótlánul került meg a hatalmas királyi kerevetet, és hangtalanul ült le az ágy negyedik sarkára.

A küszöbön most tűnt fel Soubice hercegnő fedetlen alakja. Nászhoz kibontott, éjfélete hajfűrtjei elborították vállát, öle sötét pelyhe mint nagy bársonyos, éji lepke rezzent meg minden lépésénél. Szótlanul leült az ágy szélére, Eulalie mellé. Az előszobában álló nagy falióra zengve ütötte az éjfélt. Az asszonyok fedetlen teste mintha megrezzent volna. Karjaik egyszerre emelkedtek fel... A puha, spanyol takaró hangtalanul hullott a szőnyegre. Az asszonykarok széttárt ujjakkal birtokolták a férfitest parázna, örök, mámort adó rejtelseit...

Az alvó érezte, hogy ez a becézés átcsap lényén. Behunyt szemmel hagyta, hogy öt asszony selymes érintése felszítsa a nászhívást. Halkan felmordult.

- Jöjjetek... jöjjetek...

A puha asszonykarok, feléje ívelő csipők, a selymes combok, a hosszú, nyugtalan asszonylábak, fedetlen testek lágy hulláma borította el a férfi birtoklásra megmozdult alakját.

A versailles-i kastély minden terme tündérfényben ragyogott. A táncolók selyem-, bársony-, aranyozott ruhája sziporkázva villódzott a roppant csillár fényében.

Françoise látta, hogy a vaskos, testes Louvois hadügyminiszter a királyt keresi, alighanem valami fontos hírrel. Már látta, hogy az uralkodó előtt összegyűlt udvarhölgyek csoportjában újra meg újra felcsap a kacagás. Hirtelen valaki megérintette karját.

Louvois megfordult. Látta Françoise izgalomtól sápadt, kicsiny arcát.

- Most... most nem dicséri meg a hajamat őfelsége előtt?

Louvois mosolyogva bólintott. A királyhoz lépett.

- Felség, fontos hír Flandriából... - Lassan, nyugodtan beszélt az angol és a császári csapatok felvonulásáról, elemezte a két ellenséges hadvezér, John Churchill, Marlborough hercege, az angol hadsereg fővezérének hadászati elveit és Savoyai Jenő herceg hadmozdulatainak célját.

A Nagy Király fölényesen legyintett.

- Holnap, kedves Louvois... holnap tanácskozunk. De most mondjon valami vidámat.

A miniszter mélyen meghajolt.

- Vidámabbakat? - és hosszú, lassú várakozással követte Françoise alakját, intett feléje: - Íme, felség! Ilyen gyönyörű, napszőke hajkoronát még nem láttam!

Az uralkodó magabiztosan bólintott.

- Tudom... tudom... - szólt a titkos szerető fölényével... - De úgy hallottam, a férje, Montespan úr, nemsokára visszaérkezik a fővárosba, és valószínűleg nagy botrányt csap. Egyébként ezt az új fordulatot meg kell beszélni Torcy külügyminiszterrel.

- Már tud róla... - szólt a másik gyorsan.

Torcy most tűnt fel a táncolók között. Françoise feléje siklott.

- Most... most mondjon el mindent úgy, ahogy megígérte...

A külügyminiszter csak szemöldökét rezzentette sokat ígérően, és a királyhoz lépett.

- Semmi különös, felség. A bajor szövetségeseink Münchenből érkezett híre szerint Leopoldus német császár Savoyai Eugén herceget nevezte ki az ellenünk felvonuló hadai fővezérének.

A király újra legyintett.

- Azt a szökött kispapot? Az én alattvalómat? - kérdezte fölényesen.

Torcy hódolatteljesen meghajolt.

- Felségednek teljesen igaza van, amikor a diplomácia helyett a szépséget, az ifjúságot keresi, íme, ez ifjú és bájos hölgy... Micsoda viruló ifjúság! Milyen gyönyörűen piros az ajka... s ha mosolyog, a hibátlan gyöngyfényű, valóban olümposzi ajakról csodás mosoly tárul...

A király újra az asszonyt nézte.

- Igen, ezt már hallottam... Vagyis, nemcsak ezt... - Aztán gyorsan kérdezte: - A spanyol követ mikor kért kihallgatást? Még nem beszéltem erről Brezé főudvarmesterrel... - Aztán maga intett az ablakmélyedésben álló magas, csontos főudvarmester felé.

Françoise lassan megfordult. A feléjük siető főudvarmester mellé lépett.

- Uram, kérve kérem, teljesítse, amit ígért.

Brezé mosolygott.

- Ez lovagi kötelességem... - És a királyhoz lépett. - Felség, rögtön intézkedem, hogy II. Károly, Hispánia királyának követe don Rodrigo Castello de la Plana hercege megfelelő fogadtatásban részesüljön. Úgy gondolom, hogy a nagy kihallgatáson a királyi udvarhölgyek szépséggel ragyogó társasága vegyen részt, s a királyné ruhauszályát a szépségek között is a legszebb udvarhölgy vigye.

A király vidáman figyelt.

- Kit ajánl? Kit ajánl uszályhordozónak?

Brezé széles, könnyed mozdulattal mutatott Françoise felé.

Íme, az egész királyi udvarnak nemcsak a legszebb, de - ahogy tapasztaltam - a legszellemesebb hölgye. Ő vigye a királyné uszályát.

A férfi most harmadszor fordult meg, kissé meglepetten pillantva Françoise-ra.

- Asszonyom, itt mindenki az ön szépségét dicséri. Ez valóságos összeesküvés! - Halkan nevetett, és a soknejű férfi fölényével bólintott. - Legyen tehát ön az uszályhordozó.

Françoise sápadtan, mélyen meghajolt. A király elbocsátva intett a két miniszternek, és az asszonyhoz lépett.

- Az éjszakáim nagyon elfoglaltak. De déli tizenegy és két óra között szívesen látom önt soron kívül... - És óvatosan hozzátette: - De mi történik, ha a férje végül mégiscsak megjelenik...? Hát engedhetem egy olyan hölgynek, hogy eltávozzon, aki a főudvarmester és két miniszterem véleménye szerint is az egész udvart betölti fényével s az udvar ragyogó csillaga?

Françoise látta, hogy a táncolók tapintatosan elhúzódnak tőlük. Összekulcsolta kezét.

- De felség... én még sohasem voltam szerelmes... S most, huszonkét éves koromban, oly hirtelen tört reám ez az érzés... Szinte megbénultam e lángokban... Ha felséged előtt elhaladok vagy csak látom, úgy érzem, megsemmisülök... s ez... már ez is olümposzi boldogsággal tölt el.

A férfi úgy nézte az asszony hamvas nyakát, az ő csókjának kicsiny, kék foltjait. Úgy érezte, valami szilajon, féktelenül, mindent elsodró erővel lobban fel benne.

„De hiszen ez valóban az udvar legszebb asszonya, s én vakon, egyszerű ágyasomnak tekintettem...”

Mélyet lélegzett.

- Asszonyom, ígérje meg, hogy nem bántja a szeretőimet. A szeretőim: az életem legértékesebb kincsei. Mindent kívánhat, pénzt, ékszereket, csodálatos ruhákat, a hatalmat, csak egyet nem, ne kívánja, hogy elhagyjam azokat, akik oly hosszú ideig hozzám tartoztak...

A hatalmas bálteremben örvénylett a tánc, de Françoise érezte, már mindenki feléje figyel. A közelgő diadal vibráló, néma ujjongással töltötte be lényét.

- Felség, én mindenbe beleegyezem, de segítse, hogy minél hamarább kimondja a bíróság a választ köztem és a férjem között, és én csak felséged asszonya legyek.

A férfi úgy nézett rá, mintha először látná.

„Mi ez? Csak nem a szerelem? De hát miért? Hogyan? - Megfoghatatlan erőörvény kavargott előtte, és ő ámulva figyelte önmagát. - Eh, nem lehet, nekem feleségem van, neki férje. Kettős házasságtörés... Ha csak egy-két találkáról lenne szó, még elsimulna valahogy a háborgás, de így?”

Úgy érezte, ez az érzés megtelik izzó, lüktető tartalommal, és betölti a gondolatot, az eszmélést, az akaratát.

„Mit szólnak ehhez a királyi udvar kíméletlen szavú egyházi szónokai, Bossuet, a szellemes, kíméletlen Fénelon, a legképzettebb bibliamagyarázó Bourdaloue?...” Vállat vont.

„Eh, akárhogy, akármit is van, de a szerelem, az igazi, lángoló szerelem a legfontosabb: az élet poros, göröngyös országútján talált kincs.”

Pár pillanatig mozdulatlanul állott az asszony mellett. Érezte, a szerelem mint üstökös lobban fel előtte.

„Ilyen asszonyért akár az üdvösségemet is kockára teszem.”

- Asszonyom... - szólt halkán. - Ezért a szerelemért szenvedni is kell, de ne bántsa szeretőimet, s első lehet a szeretőim között... - Habozott, aztán zavartan mosolyogva hozzátette: - Ott folytatjuk holnap délből, ahol az éjszaka elkezdte.

Az asszony érezte, hogy a diadal mindent elsodró lendülete benne is fellobban, és elsodorja az aggodalmat, a féltékenységet, a szegénység lenyűgöző, bénító tudatát.

A férfi félig lehunyta szemmel figyelt.

„Hányszor feküdt az ágyamba, s alig ismertem... Most egyszerre, ebben a pillanatban, igen, történt valami...”

Az asszony alakja olyan volt káprázó szeme előtt, az udvari bál kábító pompájában, mint alkonyi bíborba borult égbolton a Hajnalcsillag.

„Igen, a szerelem erőt ad a szerelemre...”

- Ha önt ölelem, mintha egyszerre valamennyi szeretőmet ölelném meg.

Egymásra néztek. Françoise sápadtan hallgatott. A férfi némán nézte kicsi arcát. A hatalmas bálteremben a táncolók csillogó örvénye elmerült az új, hatalmas érzés örvényében. S ők csak ketten, csak egyedül hajoltak össze, és olykor együgyű bókákat suttoztak egymásnak.

Ezek a napok voltak Françoise életében a hatalomátvétel csodálatos napjai. Kiköltözött a Hotel Soissonból a Tuileriákba.

A férfi arcán a harapós asszonycsók enyhe sápadása vibrált.

- Már szoltam Brezé főudvarmesternek, nyitasson ki számodra lakosztályt.

Françoise hetykén rántott egyet a vállán.

- Ha a királyné lakosztálya tizenegy szobából áll, azt akarom, hogy az enyém legalább huszonkettő legyen.

A férfi a mámorral jóllakott szerető férfias vidámságával mosolygott.

- Hát legyen...

Előzékeny kézmozdulatot tett. Françoise végigsimított homlokán.

- Az udvari nagyfogadásoknál az én uszályomat Du Noilles hercegnő vigye... s a királynő uszályát legfőljebb egy apród. Hadd lássa az ámuló udvar, ki az első szerető, maître en titre...

A férfi vállat vont.

- Nem hiszem, hogy a feleségem, a királynő, különösebb jelentőséget tulajdonítson annak, hogy ki viszi az uszályát...

Françoise hirtelen lobbanó haraggal rezzent össze.

- Mit? Csak azért, mert ő nem törődik vele?... - És hevesen levegőbe csapott apró öklével. - Nekem az kell, hogy én... én legyek az igazi szeretőd. Hogy az udvaroncok, akik oly sokat tudnak, lássák, sem Louise de la Vallière, sem a királynő nem árthatnak nekem, s mindenki látva lássa: én vagyok az úrnő Párizsban és itt Versailles-ban is!

A férfi érezte, a váratlanul lobbanó szilaj szerelem betölti lelkét, parázna áhítatot kelt és ajándékozó akaratot gyújt. Így allonge-paróka nélkül, rövidre vágott, borzas hajával suhancos fiatalosnak látszott.

- Minden úgy lesz, ahogy akarsz... - És becézve ifjú asszonyát, a Saint Cloude-kastély parkjában, az atlanti nyár szelíd pompájában vidáman hancúrozó madarakra figyelve azt mondta: - Te is egy cinkemadár vagy... Csip-csirip...

Françoise kiegyenesedett ültében. Selymes, a férfikörmökkel felkarcolt márványfehér combjai csillogtak a nyár eleji napfényben.

- Azt akarom, hogy az apám, aki most a férjemmel tárgyal a hozományról, ott messze, a Mortemartok ősi kastélyában, öt év után végre valóban összeszedje azt a hozományt... Tehát, hogy az apám Párizs kormányzója legyen... Bátyám pedig, aki oly sok háborút végigharcolt, Franciaország marsallja!

A férfi, aki érezte a szerelem mámorát adó láthatatlan, eltéphetetlen köteléket, készségesen bólintott.

- Mindent megteszek, amit csak akarsz, de a szeretőimet nem hagyom! És az én angyalomat, Louise-t, ne bánts!

Françoise összehúzott szemmel figyelt.

- Az a hír, hogy kolostorba akar vonulni. Ne akadályozd meg ezt, mert ez így jó mindkettőnk hatalmának.

A férfi csak most vette észre a könyörtelen támadást.

- Az én Lujzám kolostorba akar vonulni, ám tegye meg, de én nyíltan megmondom neked, ott is felkeresem őt.

Az asszony összerezzent. A nappali világosságban égbéknél látszó szemét összehúzáva hirtelen szinte megöregedett, megsárgult.

- Én nem bántom szeretőidet, nem bántom éjszakáidat, de Louise de la Vallière menjen kolostorba, mert ha ő nem, akkor én megyek el.

A férfi arcán a szerelmes riadozása látszott.

- De kedves... hogyan mondhatod ilyet, még elgondolni is szörnyű... - Hirtelen elkapta az asszony derekát, és maga mellé, a feldúlt csatatérhez hasonló takarók, párnák közé gyúrta.

Már három hete húzódtak a tárgyalások a hozomány kifizetéséről. Mortemart valóban mindent megtett, hogy teljesítse az annak idején, az esküvő előtt tett ígéretét. Montespannal együtt kereste fel Perpignan, Toulouse, Carcassonne leghíresebb uzsoráit. Pénzt sehol sem kapott. A Pireneusok rengetege között húzódó Mortemart-birtokra egyszerűen nem akadt vásárló.

Ezen a napon a régi prokonzuli palota teraszán ebédeltek. Mortemart már nem is ifjú házvezetőnője készségesen, alázatosan, hangtalanul lebbent az ebédlőasztal és a nagy füstös konyha között.

Hirtelen hatalmas, régi ezüstitálcán hozta a ropogósra sült pulykakakast és a fűszereket, elő- és utóételek mozaikját.

Montespan, aki a perpignani úton sokat lovagolt, fiatalos mosollyal evett. A terasz előtt, a keskeny, apró, ősrégi, kőhalmokkal zsúfolt egyetlen utcán hirtelen lódobogás csapott fel.

Mortemart felpillantott. A régi prokonzuli palota előtt három lovas állt meg. Két dragonos és egy polgári ruhába öltözött rangidős tiszt nem éppen sietősen kászálódott le a nyeregből. A főtisztviselő szótlanul indult fel a széles, középen kikopott gyönyörű márványfeljárón. Éberén körülpillantott.

- Ön Joachim-Benedictus Mortemart herceg?

Mortemart szótlanul bólintott. Szívét hirtelen összeszorította valami. A díszes, aranytól csillogó állami főtisztviselő kezében levél borítékja fehérlett.

- Louvois hadügyminiszter parancsa, hogy a levelet csak az ön kezébe adhatjuk át.

Mortemart lelkén átcsapott a csoda előérzete: ünnepélyes lassú mozdulatokkal, de remegő ujjakkal tépte fel a borítékot. Rövid ideig káprázó szemmel, hangtalanul olvasta az írást, aztán gyorsan felkapta fejét.

- Hihetetlen... maga a hadügyminiszter írja, hogy őfelsége engem Párizs kormányzójának nevezett ki... - És egészen elhaló suttogással befejezte: - A legidősebb fiam, Maximilien Franciaország marsallja lett.

Mély csend támadt.

Montespan mereven nézett rá. Mortemart a levelet rázva zavartan kiáltozott.

- Ilyen nagy kegy! Ekkora emberismeret... A legtisztább főnemesi hagyományok ilyen áhítatot és hűséget keltő elismerése...

Montespan a vizespohárhoz nyúlt. Hosszan ivott.

- S kedves apósom, mit gondolsz, mely érdemekkel érdemelte ki ezt a valóban meglepő kitüntetést?

Mortemart vállat vont.

- Őfelsége határozatai vagy törvényerejű parancsai mindig Franciaország üdvét szolgálták.

Montespan arcán hűvös figyelem látszott.

- Ebben sok igazság van. Őfelsége határozata valóban helyes és meglepő. De mégis, ön, azt hiszem, három éve költözött le a fővárosból ide, Toulouse-ba, s semmi olyat nem cselekedett időközben, amiért ezt a nagy kitüntetést megérdemelné.

Mortemart az örömtől sugárzó arccal legyintett.

- Ó, őfelsége bölcsessége megismeri a rejtett értékeket is.

Montespan felegyenesedett.

- Megvallom, ez a kitüntetése engem is váratlanul ért. Még ma délben Párizsba lovagolok, és megfejttem a rejtélyét: miből lesz a cserebogár?

Mereven bólintott, és szóttanul indult az istálló felé, ahol a lova állott.

Mikor Montespan három és fél nap alatt megtette az utat Rousillon-ból Párizsba, s a Point de Jour sorompónál megállott, az őrség csak felületesen kérte útlevelét.

- Ó, talán csak nem lakodalomra készül, márkí úr? - kérdezte szívélyesen mosolyogva egyikük, amikor visszanyújtotta az útlevelet.

Montespan éles, férfias arcán hirtelen lobbanó zavar, a menekülő félelme látszott.

- Lakodalom? - kérdezte túlzott fölénnyel.

A vámparancsnok nem egészen józanul bólintott.

- Itten hangoskodtak valami vidéki gavallérok, hogy királyi lakodalomról jöttek... - mormogta hirtelen támadt óvatossággal.

Montespan eltette az útlevelét.

- Magam is alighanem a királyi udvarnál keresném az igazságomat, de lakodalomról nem tudok.

Egyenesen, mereven ült a nyeregben. Egyetlen arcizma sem rezzent.

A Hotel Soisson kétemeletes, egyszerű, régi, kopott épülete előtt úgy, mint máskor, most is postakocsik álltak, lármáztak az ittas kocsisok.

Montespan odadobott egy rézpénzt az arra várakozó, rettentően piszkos, maszatos, alig hét-nyolc éves cigányfiúnak. Lelendült a nyeregből, és nagyot sóhajtvá a végtelenül hosszú lovaglás után, a fogadóba indult.

A Hotel Soisson bejáratánál megállt. Homlokát ráncolva próbálta ki, csúszik-e a lakkozott fekete, rezes végű hüvelyben a kardja, aztán továbbindult...

A kapuk tárva-nyitva állottak. Montespan egy pillanatig arra gondolt, hogy felmegy Olympia Mancini hercegnőhöz, aki a hadi sikerekben oly gazdag Savoyai Eugén herceg anyja volt, s koránál csak a szelleme és emberismerete volt a nagyobb. Habozva megtörölte hirtelen verejtékező homlokát, és egyenesen a második emeletre indult, ahol annak idején a Montespan házaspár szállása volt.

Minden üres, csendes és kihalt volt... A Hotel Soisson, mely a „Fronde”-szabadságharc alatt legyőzött főnemesség és az újabb időkben hatalmassá vált pénzarisztokrácia ismert szalonja volt, most kihaltan táruult...

Montespan megállt. A megkopott, régiesen cifra ajtó tárva-nyitva, halk reccsenéssel himbálódzott rézsarkain. Montespan belépett. Kiáltani szeretett volna, de valami súlyos, ólomnehéz bizonyosság szorította össze a torkát. Lehajtott fejjel várakozott...

A palotában olyan hűvös, halotti csend volt, hogy úgy érezte, mindent tud. Szótlanul belépett, és végigment a két ismerős, mennyezetes, de tágas, nagy ablakos szobában. Zavaros rendetlenségben úgy heverték a színes, apró, intim női holmik, mintha hirtelenében menekült volna innen valaki.

Montespan köhintett. Hogy megtörje a bénító némaságot, újra köhintett.

„Hát... szóval így vagyunk...” - mormogta, és érezte, hogy öldöklő, szilaj dühe bénító bizonyossággá válik.

A Hotel Soisson belső udvarából rikoltó szitkok röppentek. Montespan a folyosó ablakához lépett. Bent, a palota belső kertjében egy sánta, félvak törpe vagy gyerek dobálta göröngyökkel a baromfiudvarból a kertbe bemerészkedő, riadtan kotkodácsoló tyúkokat.

Montespan áthajolt a folyosó ablakpárkányán.

- Hé, kis cimborám! - kiáltotta a fiúnak. - Hol találom meg a palota úrnőjét, Olympia Mancini hercegnőt?

A legényke megállott, s Montespan most látta, hogy valójában törpe.

- Ófensége, Olympia Mancini hercegnő most a Tuileriákban van, a királynál!

Montespan hosszan hallgatott. Csak mikor a törpe lehajolt, hogy újabb göröngyöt röpítsen a beszemtelenkedő tyúkok felé, kérdezte:

- Én a feleségemet, madame Montespan keresem.

A törpe feléje fordult.

- Ó, madame Montespan? De hiszen az legalább három hete beköltözött a Tuileriák királyi palotájába, és huszonnégy szobát foglaltatott ott magának, míg a királynénak csak tizenegy szobája van... - kiáltotta éles, vibráló hangon.

Montespan dermedten állt. Mindaz, amit feltételezett, most hirtelen bénító valósággá vált. Homlokát ráncolva próbálta lakkozott hüvelyében az ősi kardot, mellyel valamikor a kereszt-hadjáratokban harcoltak a Montespanok lovag ősei a mohamedánok ellen.

Lelkében átrezdültek a régi népdal szavai: vagy én ölök valakit, vagy engem öl valaki, de az én szeretőmet ne szeresse senki. Az öldöklő bosszúvágy, az őrző gyilkos féltékenység regett, vibrált, rikoltott agyában, és továbbsodorta alakját...

A Tuileriák tíz év óta kinyitott kapuja előtt két öles termetű, királyi svájci testőr, kettő a Royal Allemand, a királyi német ezredből és ugyancsak kettő a királyi svéd gránátosok közül, állott őrséget négy-négy lépésre egymástól, immár az egész Európában híres mozdulatlanságba merevedve.

Mikor Montespan eléjük lépett, a szuronyos puskák keresztbe feszültek előtte.

Montespan tekintete élesen, súlyosan szegeződött a szinte kikovácsolt vasálarcnak látszó arcokba.

- Én a feleségemmel akarok beszélni... - szólt halkan, könnyörtelenül.

Várta a kérdéseket, az igazoltatást, de senki sem szólt. A szuronyos puskák széthúzódtak. Montespan tovább indult...

A Tuileriák máskor lebzselő, viháncoló, szellemeskedő, szemtelenkedő, előkelőbbnél előkelőbb udvaroncokkal zsúfolt folyosói most éppen olyan kihaltak látszottak, mint a Hotel Soisson két szobája.

Montespan úgy érezte, a mesés várkastélyt látja, melyről a gyermekmesék regéltek. Látta, hogy ott, ahol a folyosó elfordul, egy leány tűnik fel, akit már elutazása előtt is ismert.

- Yvonne! - intett kezével.

A leány megtorpant. Melléhez kapta a kezében levő kancsót. Montespan lassan, súlyosan lépett mellé.

- Yvonne, a feleségemet... - akarta mondani.

A leány megfordult, és futásnak eredt...

- Megjött! Megjött! - sikoltotta hirtelen támadt rettegéssel.

Montespan megállt. Csak annyit látott, hogy néhány díszesen öltözött lakáj és magas rangú állami tisztviselő szótlanul, mindentudóan figyel feléje. Kardjához nyúlt... Látványos mozdulattal húzta ki a hüvelyből a hosszú, éles kardot. Fejét kissé felvetette. Homlokát ráncolva nézte a hosszú, villogó pengét.

Látta, amint a királyi kihallgatóterem előtt álló várakozók megmozdulnak.

Kicsit habozott, aztán úgy hajította el kardját, hogy az acélpenge zengve csúszott a díszes ablakkeretekről a padlóra hullva...

Montespan lassú, egyenletes léptekkel indult arrafelé, ahol a széles, díszes ajtó mögött az imént tűnt el a szobalány. Utána már halkan tódult, sugdolózva, botrányt sejtve a marsallok, az állami főtisztviselők, udvaroncokkal elvegyült csoportja...

Montespan felrántotta a sarokterem ajtaját.

Bent, háttal az ablaknak fordulva, Françoise állott. Arca halotthalvány volt, de szemében nem volt félelem. Előrelépett.

- Mesélje el, asszonyom, ki és milyen érdemek alapján juttatta önt ilyen kedvező helyzetbe?

Hangja fulladozott az öldöklő visszafojtott dühtől.

Françoise már visszanyerte bátorságát.

- Ófelsége akarataból vagyok itt.

Montespan elsápadt.

- Ófelsége házas ember, ön pedig törvényes feleségem fogadalma szerint az emberek, az isten előtt. Én mindent megbocsátok önnek, és visszafogadnám önt a váramba... - Aztán intett: - Yvonne, szedd össze ezt a sok tarka kacatot, és gyerünk haza!

A terem már félig megtelt a visszafojtott lélegzettel figyelő udvaroncokkal.

Françoise mélyet lélegzett.

- Inkább a halál! Én egy lépést sem teszek, és nem megyek el innen abba a jéghideg medvebarlangba!

A férfi keze ökölbe szorult.

- Inkább a halál! - rivallt öldöklő, féltékeny dühvel. Előrerontott. Két keze az asszony nyakába kapaszkodott.

Françoise arca szinte nyugodt volt.

- Megfojt... de akkor sem...

A férfi ujjai rászorultak az asszony nyakára.

Montespan érezte, hogy egyszerre nyolcan-tízen kapaszkodnak kezébe, vállára, derekára, és rángatják vissza. Keze görcsösen karmolva az asszony halvány, fehér nyakát, nyílt ki.

Françoise zihálva térdre esett. Lihegve felegyenesedett. A dühkiáltások már a folyosón kavargtak.

Ketten állottak az asztal két oldalán: a férj és a szerető. A Nagy Király és az alattvalója. Montespan nem viselt kardot. Az uralkodó elrendelte, hogy a dolgozószobája előtt álló négy öles termetű svájci hegylakókból álló őrség vonuljon ki a szobából.

- Ön kihallgatást kért, Montespan úr... Én engedélyeztem, mert minden kedves alattvalómnak joga, hogy beszélhessen velem. Semmiképpen nem akarok elbújni katonáim szuronyai mögött. Tudni akarja az igazat? Beleszerettem az ön volt nejébe, és magamhoz vettem.

Montespan mélyet lélegzett.

- Igen, felség. Önnek kétszázezer szuronyos katonája van, de mellettem az igazság... - Könnyedén megérintette a kalapján, a vállán, a karján, a kardhüvelyen sötétlő gyászszalagokat.

- Elvesztettem azt a viruló, világszép nejemet, és most jogom van feltárni a gyászat mindenkinék. S a gyászszalagoknak minden rezzenése vádolja a becsstelenséget, az erőszakot, a törvényteleniséget...

A király a csak nemrég múlt suhanckor ifjúságát sugárzó, szép, férfias arcán harag lobbant.

- Ne felejtse el, uram, hogy Franciaország isten kegyelméből lett, felkent királyával beszél.

Montespan már visszanyerte nyugalma. Hideg vakmerőség fogta el.

- Ön pedig ne felejtse, felség, hogy a becsstelenség az aranyliliomos zászló, a királyi korona alatt is becsstelenség...

Az uralkodó elsápadt hirtelen lobbanó dühében.

- A törvény tiltja, hogy egy koronás fejedelem párbajra hívja ki azokat, akik gyalázatosan sértegetik... - Egy pillanatra elhallgatott. - Azonnal teljesítse a parancsomat, és induljon a régi ezredéhez, mely most Flandriában harcol.

Montespan gúnyosan elmosolyodott.

- Felséged azért határoz így, mert ismeri Dávid király és hadvezére, Hitteus Uriás esetét.

A király vállat vont.

- A hugenotta-eretnekek szokása, hogy a bibliából vett félígazságokkal hamisítsák meg a bibliai próféták, de főleg az Újtestamentum elferdített igazságait.

Montespan úgy nézett el a feje felett, mintha nem látná a másikat. Szava halk volt.

- Dávid király egyszer kiment a palotája folyosójára, s véletlenül meglátott egy asszonyt, aki mosakodott. Az asszony - meztelen volt, hiszen mosakodott. Neve Bethsabé, Éliámnak leánya, Hitteus Uriás híres-bátor hadvezér felesége. S látja Dávid király őt, s fővezérének, Joábnak írja: „Állítsátok Uriást legelől, a legkeményebb harcba, és hátra fussatok el mellőle, hogy megölettessék és meghaljon.” S mikor az ellenség rátört Dávid seregére, Joáb fővezér előre, a biztos halálba küldte Hitteus Uriást, látta, hogy az ellenség legerősebb harcosai körülfogják vitézeit. Ekkor hátraparancsolta hadát. Hitteus Uriás elesett a harcban, világszép felesége pedig a királyi ágyasházba került.

Csend lett. A király zavartan vállat vont.

- Jó, hát ne menjen az ezredéhez. Távozzon a birtokára, és... vigasztalódjék...

Montespan előrenyújtotta kezét. Arcán előmlött a vigasztalanság.

- Vigasztalódjak? De hol talállok én olyan asszonyt, akinek nevetése oly csengő, a szépsége oly viruló, a haja oly napszőke, mintha napsugarakból fonta volna egy teremő olümposzi könnyű keze?... - Ökölbe szorította kezét, és tébolyult elkeseredéssel, rekedten elfúlva kiáltotta: - Hol? Hol?

A király is sápadt volt.

- Kérem, uram, vége a kihallgatásnak.

Montespan maga elé meredve állott. Lassan megfordult. Szótlanul, üdvözlés nélkül indult az ajtó felé.

Kint, a Tuileriák széles, díszes folyosóin már sokan állottak, várva a rendkívüli kihallgatás végét.

Mikor Montespan kilépett a király dolgozószobájából, mindenki figyelve elhallgatott. A vaskos, vastag nyakú Louvois hadügyminiszter barátságos együttérzéssel Montespan vállára tette rövid ujjú kezét.

- Mi baj, márki? E gyász?... Csak nem halt meg valakije?

Montespan felvetett fejjel, sápadtan nézett az ablak felé.

- Igen. Gyászolok. Oly gyász ért, mely több, mint a halál. Mikor a lélek hull darabokra... a feleségem, az én viruló, világszép feleségemet rabolták el tőlem.

Louvois zavartan elhúzódott.

- Mit? Ó, talán csak nem az a bájos, szellemes, világszép asszony, aki huszonkét szobát foglalt le itt a Tuileriákban...?

Montespan komoran hallgatott.

- Igen... Az a hölgy, akit én emeltem a feleség tisztes rangjára... akinek szüziessége, ifjúsága az enyém volt, s akiről soha nem mondok le... S ha kell...! - hangja felcsapott.

Louvois vaskos karja megszorult a vállán.

- Legyen óvatos... Sok szerencsés kalandor szeretne magának szabad utat tártani a királyi udvarba azzal, hogy halálos párbajban öli meg azt, aki olyan nyilvánvalóan megzavarja a király oly pusztító lángokkal lobogó szerelmét... Menjen, s ne vétkezzen az értelem ellen... Mert az értelem mindnyájunkra nézve kötelező... A Napkirály hivatalos szerelme - maîtresse en titre -, a gyönyörű, huszonhat éves Louise de la Vallière már régen értesült az uralkodó nagy lángokkal égő szerelméről, és állítólag kijelentette, hogy ismét, most már másodszor a kolostorba vonul... de őfelsége továbbra is meg akarja tartani és gyönyörű ékszerekkel, a

figyelmesség minden jelével elárasztja. De az eddigi heti öt találkozás helyett csak kettőt - kedden és pénteken - engedélyez számára, s a találkozások csak másfél óráig tartanak... - Sójajtott. - Louise de la Vallière egyszer már kolostorba vonult, de a Napkirály drágakövekkel, ajándékokkal árasztotta el, gyönyörű, aranyozott muránói-velencei kalmároktól vett meg egy hintót, s ebben a zárt hintóban hozatta vissza... - Sajnálkozva intett. - Most megyek... A háború, úgy látszik, egész Európára kiterjed.

Montespan továbbment. Az itt-ott már üres, széles folyosón a középtermetű, mindig gondosan öltözött Colbert és helyettese, aki külügyminiszteri teendőket is ellátott, Croissy sietett az okmánytartókat vivő apródok előtt.

Colbert barátságosan intett.

- Ó, márki uram... Miért e gyász? A kalapján, a kardján a ruhaujjain... Csak nem az a gyönyörű felesége betegedett meg?

Montespan felvetette fejét.

- A gyászom nagyobb, mintha meghalt volna... - Mélyet lélegzett. - Ifjú feleségemet gyalázatosan elrabolták... Igenis! - Hangja már harsogott a folyosó ívei alatt. - Igenis! Törvénytípró gyalázattal elrabolták!

Colbert kényszeredetten vonogatta a vállát.

- A király a törvények felett áll... - szólt zavartan, elárulva, hogy már ismeri az ügyet.

A mindig feltűnően gondosan öltözött Croissy, aki tulajdonképpen külügyminiszter szeretett volna lenni, fölényesen legyintett:

- A szerelem mindent legyőz. A sors néha kegyetlen, de talán mégis jóra fordul minden... Ajánlom, márki, ne mutasson gyászt, és a dolog sokkal hamarabb elsimul. Még ma hagyja ott a Hotel Soissons - ahol nem lenne biztonságban -, és utazzon délre, felejtetni és vadászni, a Pireneusok rengetegében. A vadászat... igen, igen, a vadászat, a természet csak egyes kiválasztottnak táruló pompája fokozatosan enyhíti érthető bánatát...

Montespan ökölbe szorított kezének ujjai remegtek, de a hangja érces, töretlen volt.

- Nagyon tévednek, akik azt hiszik, hogy hagyom, büntetés nélkül hagyom feleségem hűtlenségét. Ő az enyém, és az enyém is lesz, míg a karom a kardot elbírja.

Hirtelen mindenki elhúzódott tőle. Montespan körülpillantott. Tekintete vágott, mint a kés-
penge.

- Úgy látom, uraim, itt a megalázkodás és a bohóckodás kötelező. De a becsület nagyhangú szólam csupán. Megyek, de visszajövök ide... - Szava akadozott. Felvetette fejét. Az ablak párkányán még ott csillogott az eldobott kardpenge. Odalépett. Visszacúsztatta a hüvelybe. Látta, százak tekintete szegeződik reá, és továbbindult.

A testes, vidám Croissy közelebb hajolt a mozgékony arcú Torcy külügyminiszterhez.

- Vigyázni kell... Ezt az indokolatlan örült, féltékeny férjet mindenki mindenre felhasználhatja. Talán szólni kellene Montespan asszony apjának, Mortemart vicomte-nak, aki pár napja Párizs kormányzója... vagy bátyjának, aki - igaz, nem érdemei miatt - Franciaország marsallja... - Habozott, aztán gyorsan hozzátette: - De azt hiszem, ez már megtörtént.

Montespan szótlánul haladt végig a Tuileriák széles, díszes folyosóján. Már itt is, ott is felbukkantak az óvatos kíváncsisággal, szinte láthatatlanul várakozó udvaroncok.

Kint a keskeny, egyenetlen Szent Megváltás utcán, a köves Szentháromság téren, a román stílusban épült Saint Rocque temploma mellett, a Hotel Soisson előtt nem állottak a postakocsik, nem forgolódtak a várakozó vagy éppen megérkezett utasok.

Montespan senkire sem nézve fordult be a nyitott kapun. Fent, az első emeleten, ahol Montespanék laktak, most minden üres volt.

A férfi lehajtott fejjel állott meg a szoba közepén. Nem tudta, meddig állott. A folyosón súlyos léptek dobbantak, sarkantyú csendült. A szobába két öles termetű városi csendőr és egy alacsony, mozgékony, polgári ruhás ember lépett be.

- Kövessen... - hallatszott halkán, hűvösen.

Montespan nem emelte fel a fejét. Szótlanul, gögösen indult a folyosóra.

A hotel előtt furcsa, egyszerű, vasalt hintó állott.

- Parancsoljon... - intett a mozgékony, alacsony, rendőrségi tisztviselő.

Montespan szótlanul lépett fel a hintó lépcsőjére. Leült. A két öles termetű, világoszöld egyenruhás városi csendőr belepréste magát a hintóba. A vaskos, otromba kerekek ércesen csörrentek. A hatalmas, izmos lovak lassan lépdeltek... A hintó újra befordult, a Saint Antoine-városrész régi utcáin... A kopott, rozszagt háztetők felett hirtelen magaslottak fel a Bastille szürke, szinte égig érő roppant gránitfalai, nyolc irdatlan tornya...

A széles várakok fölé lassan, zörögve, recsegve ereszkedett le a felvonóhid. Az otromba, vasalt hintó bedöcögött a vár belső udvarára.

Mortemart herceg, Párizs kormányzója látható zavarral nézett maga elé, kerülve a veje súlyos pillantását.

- Értse meg, kedves vőmurem... én a legnagyobb jóakarattal kezelem az ön ügyét, mely rendkívül súlyos egyébként, hiszen ön fegyverrel fenyegette meg Franciaország királyát! De öfelsege nagylelkűsége szinte határtalan... - Elhallgatott, aztán mesterkélt elragadtatással folytatta: - Ha megígéri, lovagi becsületszavát adja, hogy nem okoz botrányt, útlevelet kap Spanyolországba... Hiszen önnek, sőt rokonainak is vannak birtokaik a spanyol földön...

Montespan hallgatott.

Riego Montez, aki megjárta Rómát, Moszkvát, Isztambul, sorra hívatta előkelő, gazdag betegeit, még nem illeszkedett be rendes, párizsi életébe.

A hosszú utazások és nemzetközi sikerek híre elterjedt a városban, és a régi betegek egyre többen jöttek...

...Ezen a forró augusztus végi napon, késő délután egyszerre két látogató jelentette be magát: Lesage, a Párizs-szerte híres hipnotizőr, aki orvosnak címezte magát, és egy teljesen ismeretlen, magas, csontos, szegletes arcú, éles tekintetű pap, Guiborg abbé - aki valahonnan északról érkezett.

Lesage, aki már hosszú idő óta ismerte Riego Montezt, és kölcsönösen egymáshoz küldték a betegeiket, ünnepélyes kézmozdulattal mutatott a pap felé.

- Íme, Guiborg abbé, messze északról jött, a lapp földről, a legészakibb Észak-Svédországból. A lapp sámánok úgy beszélnek a holtakkal, mint mi, ha azokhoz szólunk, akiket csak vékony fal választ el tőlünk.

Riego Montez kutatva a másik szegletes, furcsa arcát, pillantott rá.

Nagy, lobogó látnokszemét nézte. Már évtizedek óta képzett szellemidézőnek tartotta magát, de csak ritkán járt el a neves médiumok szeánszaira, mert inkább az individuális spiritizmussal foglalkozott, a régen transzmutált - átváltozott, nem halott -, de közelében levő szeretőjét idézte, és szellemi szerelméhez erősen ragaszkodott.

„A szellemi szerelem más, mint a testi szerelem...” - érvelt, ha a szeretői valamelyike féltékenykedett a régi szerető szellemére. Általában rendszeres idézések által a régi szerető szelleme úgy megerősödött, hogy valóságos szellemgúlát emelt körülötte, ahová nem férhettek be a nem hívott asztrállények.

Rövid ideig hallgatott, aztán önérzetesen mondta.

- Uraim... mondják el röviden, de világosan, miben lehetek szolgálatukra.

- Guiborg abbé - mondta Lesage - most a legszörnyűbb lelki betegség, a féltékenység gyógyításával foglalkozik. Ezért arra kéri önt, küldje el hozzánk a Saint Antoine utca harmincnyolcban levő rendelőjébe - melyet én engedtem át neki - azokat a betegeket, akik számára nem akad gyógyszer... mert a kínzó, szemet homályosító féltékenység minden látható és láthatatlan baj alapja a szerelmesek között...

Riego Montez habozva vállat vont. - Talán... még gondolkozom ezen a dolgon... De azt már előre kijelentem, hogy az általam küldött betegek honoráriumának fele engem illet.

Guiborg jelezve, hogy érti a francia nyelvet, könnyedén meghajolt.

- Ignatius Loyola, a Societas Jesu alapítója, „De duobus vexiliis” című művében arról ír, hogy Lucifer elküldi démonait széjjel az egész világon, és nem hagyja el egyetlen országát sem, s nem hagy ott egyetlen várost, egyetlen állapotot, egyetlen lelket sem. Így alakul ki az isten és Lucifer világharca... Én úgy gondolom, az embernek meg kell találnia saját helyét a szellemvilág-fejedelmek világharcában. Életemben sokszor találkoztam emberekkel, kik olykor - bűnös módon, ha a mindenható isten nem teljesítette kérésüket - Luciferhez, a Fényt-hordozóhoz fordultak segítségért, de úgyszólván nem találkoztam olyannal, aki saját lelkük, testük és megszemélyesülésük erejében bizakodva állottak volna ki a kozmikus harcra a végtelenségért, a legvakmerőbb Gondolat isteni szikrát hordozó kincseért...

Riego Montez hirtelen lobbanó lelkesedéssel rezzent össze.

- Igen... igen... a Legvakmerőbb Gondolat... De van-e Lucifer? Hátha csak szellemi virgácsot suhogtató papok találmanya az egész?...

Guiborg tekintete súlyos, hűvös lett.

- Az Úrjézus mondotta, az Evangéliumban olvasható: „Láttam a Sátánt villám képében a földre lehullani...” De különben is, a Szentírás lépten-nyomon beszél ördögökről és ördögűzésről...

Riego Montez habozva igazgatta középső ujján a hatalmas rubinnal fénylő gyűrűt, melyet Szófia cárleánytól kapott a szerelmi erőt a szent tébolyig fokozó bájjal készítéséért...

- Néha azt hiszem, hogy sátán nincs... de próbálja csak valaki a szent inkvizíció bírósága előtt azt mondani, hogy nincsen Sátán, mert ha nincs, ki ellen viszik a börtönbe, feszítik kínpadra a vádlottakat? Engem már háromszor vallattak... - tette hozzá, halkan.

Csend lett. Guiborg különös, szegletes arcán átsiklott valami.

- Én több mint húsz év óta tanulmányozom a démonológiát. De nem művelem a fekete mágiát, mert éppen úgy fékezi, bénítja a gondolat előretörését, mint a szent inkvizíció dominikusai. Felderítettem a valóságot, és megírtam Lucifer, a lázadó szellemfejedelem életrajzát.

Riego Montez arcán az okkult tudományokban jártas kísérletező figyelme látszott.

- Figyelemre méltó tétel... s bizonyára párját ritkító írás... - fordult Lesage felé.

A hipnotizőr helyeslően bólintott.

- Igen, az értelem kötelező, ha ki akarunk csúszni a test és a lélek zsarnoki hóhérfogással reánk támadó erőszaka és rabsága láncából.

Riego Montez rövid ideig hallgatott.

- Holnap... a király legújabb hivatásos és az udvar által már elismert kegyencnője... a maîtresse en titre, nem érzi magát biztosnak a király szívének birtoklásában, és nyugtalanul kutatja a jövőt, mert őfelsége nem szakította meg szerelmét a gyönyörű, huszonhat éves Louise de la Vallière-rel, a napszőke Circe de Kebnekaissé-val, a lángvörös hajú Soubice hercegnővel, az éjhajú De Noilles hercegnével, és a még oly fiatal Eulalie de Rienpeyroux-val, aki oly fölényesen osztozkodik másokkal, és a legelőkelőbb családok új és új, viruló, szerelmes asszonyait és lányait vezeti fel őfelsége hálósobájába.

Vállat vont, és láthatóan más témára térve, kérdezte:

- Lucifer életrajza bizonyára igen érdekes és szellemes mű lehet, némi szemtelen humorral persze....

Guiborg abbé rövid ideig hallgatott.

- Mindenben párhuzamot vonok a Prométheusz-mítosz meséje, Krisztus keresztfeszítése és a Lucifer-monda között, mert a monda szerint Lucifernek, a Fényhordozónak az a bűne, hogy fellázadt a leghatalmasabb istenség ellen, a tudás hatalmáért, Prométheusz titán a tűzzel, a gondolat, az erő, az alkotás jelképével ajándékozta meg az emberiséget, az istenség akaratával szembeszegülve... Lucifer a Szentírás szavai szerint a pokolba zuhant, legyőzve a mennyei seregek vezérének, szent Mihály arkangyalnak szellemhadai által. Az írás azt mondja, hogy ő és lázadó angyalai számára gyújtott meg a pokol örök, kénköves tava... Prométheuszt a Kaukázus szikláihoz láncoltatta a Győztes Isteni Akarat, ahol keselyű vájja máját... Krisztust keresztre feszítették, hogy szenvedésében az emberiség üdvösségeért kiengesztelje az emberiség bűnei miatt haragvó Atyaistent.

Riego Montez óvatosan emelte fel ujját.

- Rendkívül érdekes elképzelés, de vigyázni kell, nehogy a szent inkvizíció kezébe kerüljön művének akár egy példánya is, mert akkor nehezen kerül el a kínzatást vagy a máglyát. Egyébként, szívesen bemutatom önöket Mortemart hercegnének, férjezett Montespan asszonynak. Az új maîtresse en titre oly bőkezűen támogatja a tudósokat és művészeket, mint eddig még senki...

- Reméljük, ön sem bánja meg pártfogását... - hálálkodott Lesage.

Guiborg némán meghajolt.

Ezek a tavaszi hónapok Françoise számára a teljes, tökéletes, semmihez sem hasonlítható diadal hónapjai voltak.

A gyönyörű, szelíd, Françoise-nál nyolc évvel fiatalabb Louise de la Vallière látta, hogy ünnepli parázna vidámsággal a Napkirály vakító fénnel sugárzó udvara az új, gyönyörű, viruló, asszonyiségében lenyűgöző királyi szeretőt. Nem lepődött meg túlságosan, mikor Montespan márki felkereste őt, hogy érvényesítse befolyását a királynál a házasságuk helyreállítására.

Louise sokáig hallgatott.

- Uram, Franciaországban most minden hatalom, törvény forrása a király akarata. Aki ezzel szembekerül, szembeszegül az isteni akarattal, hiszen őfelsége isten kegyelméből való uralkodó... Ezért, bár nem nélkülözi a földi tökéletlenségeket, egészében véve mégis szentségtörés, ha nem engedelmeskedünk akaratának.

Montespan, aki még aznap továbbindult Párizsból Rousillonba, sokáig hallgatott. Gyászruhájának feketesége mindent betöltött: a riadtan várakozó lelket, a távozás hideg súlyától megdermedt testet, a zsarnoki törvényteleniséggel letiprott akaratot.

- Ön mit csinál most? - kérdezte leverten.

Louise némán vállat vont. Gyönyörű, kék szemében könnyek csillantak.

- Kolostorba megyek... mert ki méltó a szerelemre a Napkirály után?

Montespan homlokát ráncolta.

- De hiszen ön egyszer már szinte elszökött a versailles-i kastélyból a kolostorba... és a király dragonyosokkal hozatta vissza... - És ahogy hűmmögve rázta fejét, a kalapján megrezzentek a gyászszalagok. - A király nem tud lemondani egyről sem a hét gyönyörű szeretője közül. Ez némi vigaszt ad nekem, hiszen Françoise őfelsége mellett úgyszólván hárembe kerül. S ott Franciaország és Európa legszebb asszonyaival kell versengenie, méghozzá az ilyen országos hírű, kettős házasságtörés után.

Louise sápadtan vállat vont.

- Bízunk az isteni kegyelemben, és gyakoroljuk a megbocsátás isteni erényét. A megbocsátás megtisztítja a lelket, és új tartalmat ad az életnek.

Montespan felegyenesedett. Mélyen meghajolt.

- Ki így tud szenvedni, mint ön, asszonyom, az előtt megnyílnak az égi kapuk.

Újra meghajolt. Lassú léptekkel indult a keskeny folyosón. A kopott, régi ház előtt összeverődve kíváncsiak állották körül a gyászszalagos lovát. Felült a nyeregbe. Mély, súlyos csend volt. Tavasz szél röppent. A lovas kalapján, ruháján, a ló sörényében fellebbentek a gyászszalagok. A gyászlovag lassan lépdeltette lovát a Point de Jour sorompó felé.

Az alacsony házak, a keskeny utcák, a Notre Dame kettős, gótikus tornyán túl mint megingathatatlan fenyegetés sötétlettek a Bastille falai - nyolc hatalmas, sötét tornya.

- Kit gyászol, uram? - kérdezte a Point de Jour sorompó őrségvezetője.

Montespan sokáig hallgatott.

- A feleségem... - szólt rekedten.

Az őrmester bólintott.

- Nagy csapás, nagy csapás... De hát az idő ahogy múlik, úgy gyógyulnak a lelki sebeink is.

Montespan szótlanul vezette el lovát a sorompó előtt, a Limoges felé vezető útra.

Az uralkodó éles, fekete szemében az ajándékozás férfias, fejedelmi öröme rejtőzött. Rövid ideig nézte az asszony viruló, hevesen lobogó asszonyiságot sugárzó arányos, sudár termetét, a kék szemét, mely most a napfényben szinte feketének látszott s tágulva csillogott.

- Ezt önnek hoztam, asszonyom.

Előrenyúlt. Kezében egy koronához hasonló fejék hatalmas gyémántjai sziporkáztak, és röten izzottak a rubintok.

Françoise önkéntelenül hátrakapta napszőke fejét. A gyémántok ragyogása betöltötte a szemét. Testén a nász előttihez hasonló bizsergő izgalom vibrált. A lélek olyan lett, mint a csendes, tiszta vizű hegyi tó a tavaszi nap legmélyebb mélységet is birtokló, csöndes sugaraiban. Láttá a színpadias ámulatot, a suttogó, fényes ruhás udvaroncok hangosan sziszegő csapatát. Erőt vett magán. Büszkén vetette fel fejét, és hagyta, hogy a király kezében villódzó gyémántok felragyogjanak napszőke hajfürtjei között.

- Íme, az új Kleopátra és új Antonius! - kiáltott tapintatosan, halkán Brezé főudvarmester.

- Ezek a gyémántok már az új világraszóló diadalok fényét ragyogtatják elénk... - szólt ünnepélyesen Franciaország maréchalja, Luxembourg herceg, akinek seregei már a spanyol Brabant, a spanyol Németalföld, a Rajna felé meneteltek...

Colbert pénzügyminiszter keskeny, csontos arcán erővel visszafojtott felháborodás látszott.

- Ezen gyémántok árából két iskolát vagy két kórházat építettünk volna a legszerényebb ármegállapítás után - mormogta a foga között.

Az uralkodó még mindig az új asszonyát nézte. A gyémántok most a napszőke hajfürtök között ragyogtak, mint az alkonyi fényben derengő fellegek között az egyre fényesebben ragyogó csillagok.

Az uralkodó most mosolyogva fordult Colbert és a mellette álló Croissy pénzügyminiszter-helyetteshez.

- Előre alávetem magam az önök valóban igazságos ítéletének, de szerelmes lettem, és az vesse rám az első követ, aki nem akarta lehozni kedvesének az égbolt legszebb csillagzatait...

- Lassan féltérdre ereszkedett az asszony előtt, és birtokló, férfias örömmel mondta: - Mondhatunk-e zengőbb imát, mint ha tiszteljük a szépséget, az ifjúságot, az értelmet, melyek mind az isteni erő remekei?

A sovány, éles szemű Tallard maréchal hosszú, inas keze úgy lendült, mintha éles kardpengét suhogtatna.

- Felség, ezt a mondását mindig-győztes zászlónkra írhatjuk fel, és e zászló alatt egyetlen rohammal mindent elsöprünk...

A másik két marsall: Condé herceg és a hitbuzgó Villars tapsoltak.

- Keresztes lovag őseink hölgyeik nevét kiáltozva harcoltak a mohamedánok ellen Palesztina sivatagaiban!... - kiáltotta Villars. - Kövessük példájukat.

Françoise gyors oldalpillantást vetett az egész falat befedő tükörbe. Ahogy megfordult, a gyémántok koronászerű fejéke szikrázva tükröződött vissza napszőke hajfürtjei között.

- Felséged megkoronáz engem... - szólt halkán, dallamosan. - S én megkísérlem viszonzni a kegyet.

Hatodik fejezet

Kint, a bécsi utcákon, a szokatlanul meleg nyár parázslott, de itt bent súlyos takarókba burkolózva ült a hatalmas, díszes tanácsteremben Leopoldus császár.

A nagy államtanács vezetői, a testes, erős, hangos beszédű Kinsky gróf, az alacsony, zömök Lopkowitz Vencel, a tanács titkára, a kövér, idegesen kapkodó Kolonits, esztergomi érsek, a legfőbb haditanács meghívott, főbb, jelentősebb hadvezérei, Rüdiger von Stahrenberg, Bécs védelmének egykori hőse, a kitűnő hadvezér, Ludwig von Baden, a szerény halk, vézna Savoyai Eugén, a török ellen aratott világraszóló diadalok hadvezére - valamennyien gróf Pálffy János generális, horvát bán felé figyeltek, akit jelentéstételre hívtak be a töröktől felszabadult Magyarországról.

Pálffy - a keleti harcterek egyik leghíresebb vívója - kifogástalan ékes latinsággal olvasta fel a jelentését:

- ...Magyarországon az elégedetlenség igen nagy... A magyarok előkelői, de a szegényebb nép soraiban is általános az a felfogás, hogy az európai népek egyesült serege nem azért szabadítja fel Magyarországot, hogy az alkotmányellenes kényuralom prédája legyen.

Az asztal körül a szokatlanul heves felháborodás kiáltásai horkantak fel.

- Most könnyű beszélni, de bezzeg mikor a nagyvezér negyedmilliónyi harcossal az egész Magyarországot megszállta, hol voltak ezek a hangoskodók?! - kiáltott fel németül egy cson-tos, erős, szőke férfi, Heister Hannibal dragonyos generális.

Savoyai Eugén herceg keskeny, okos arcán, értelmet sugárzó tekintetében töprengés ült.

- Vigyázni kell, hogy a spanyol örökösödési háborúban, melyet őfelségének a Napkirály ellenében kell megvívnia, a magyarok lázongása csillapodjék... - szólt halkán, francia nyelven.

Csend lett.

- S miképpen lehetséges ez? - kérdezte harapósan a gőgös, erős Kinsky gróf, birodalmi kancellár, akinek állásfoglalása a legszilárdabb, legzsarnokibb, legmagyarellenesebb politikát jelentette.

Savoyai Jenő keskeny, finom vonalú arcán zavar látszott. Gyermekkor óta dadogott, és mindig szinte érezte a fölényes mosolyt a hallgatók ajkán.

- Kétségtelenül meg kell vizsgálni a Magyarországon állomásozó hadseregünk csapatainak helyzetét, mert a zsoldosok... ott is a világ fennállása óta mindig sanyargatták a lakosságot.

A testes, kövér Lopkowitz Vencel felhúzta ritka szemöldökét.

- A magyar főnemesek panaszkodnak? De hát ha mi nem védjük meg őket, a magyar falvak százai borultak volna lángba, és százezreket fűztek volna rabszíjra a török-tatárok...

Savoyai Jenő vállat vont.

- Egy ember van, akiben a magyarok bíznak, s ez Rákóczi Ferenc, I. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem fia, a roppant Rákóczi-vágyon örököse... Az új és új lázadásra törő magyarság között csak az ő hűsége biztosítja a rendet Magyarországon most, mikor XIV. Lajos marsallja és tábornokai: Villars, Tallard, Catinat, Condé, Luxembourg már seregeik élére állottak, hogy egyszerre törjenek a már kiinduló állásaikban levő zászlóaljaik élén birodalmunkra.

Előrehajolt, és szokatlanul hevesen ismételte:

- Hiszen ha a magyarországi felkelők látják Rákóczi hűségét uralkodója iránt, ők is nagy tömegekben hűségre térnek... mert csak Rákóczi Ferenc lehet a magyarság igazi vezére, jelene, jövője, múltja, elődeinek oly nagy tettei, csillogása és a magyarság történelmi sorsa miatt.

Leopoldus papos, imádkozó tartásban, istent dicsérő imaszavakat suttogva hajtotta le fejét.

- Mégis, hogyan képzeled el ön az oly ifjú s csak nemrég nagykorúságot nyert ifjú főnemes további életét?

Lopkowicz telt, mindig mosolygó arcán vidámság ült ki.

- Azt mondják itt az udvarnál az udvarhölgyeink, hogy az ifjú Rákóczi Ferenc a legszebb férfi Európában. Házasodjék meg. Vegyen el valami előkelő, szép, tiszta német hercegnőt, és éljen boldogan... - Komolykodva vállat vont. - Persze, nem Magyarországon, hanem a százszor szent Itália földjén.

Savoyai Eugén némán gondolkodott. Batthyány Klára és Batthyány Ádám szavaira gondolt, mikor azt fejtegették előtte, mennyire szükséges a magyar alkotmány helyreállítása.

Halkan köhintett, és szinte ismételve azt, amit akkor Klárának mondott, szólalt meg:

- Magyarországon békének kell lenni, mert ha seregeink küzdenek a Napkirály öfelsége maréchaljai ellen, Magyarországon alig marad katonánk... A döntésnek mindenképpen nyugaton, tehát a Rajnánál, Barcelonában, Piemontban, Madridban, Milánóban kell megtörténnie. Ha birtokoljuk Milánót, ezzel biztosítottuk az összeköttetést a spanyolországi Habsburgok és az ausztriai birodalmi császári tartományok között. XIV. Lajos öfelsége seregei - szinte biztosan mondható - a spanyol Németalföld várai ellen támadnak, hogy ezzel biztosítsák a kezdeményezést. Ha az ifjú Rákóczi nagykorúságát öfelsége elismeri, akkor mint sárosi örökös főispán - mint reméljük, bár máris tehetséges és ravasz politikus, akit a jezsuita atyák igen gondosan neveltek - hűséggel szolgálja öfelségét... - Hallotta a többiek felzúdulását, és engedékenyen vállat vont.

- Rákóczi hívei itt a császári udvarnál azt híresztelik, hogy Kolonits esztergomi hercegprímás ökegyelmessége, aki Rákóczi javainak felügyelője volt, nem gazdálkodott jól a Rákóczi-vagyonnal, és sok kincsről nem tud, holott ezek az uralkodó akarata által rábízottak...

Rövid, meglepett csend támadt. Az alacsony, ráncos arcú hercegprímás hevesen a levegőbe csapott mindkét kezével.

- Én az utolsó fillérig mindennel elszámoltam, és Rákóczi ezt figyelembe is vette... - Elhallgatott, aztán hűvösen mondta: - Rákóczit most, néhány hónap múlva, 1694. június 3-án iktatják be Eperjesen az örökös sárosi főispán méltóságába, de a magyar földön mindenkor az ünnepélyes külszín alatt...

Savoyai Eugén arcán az a kisfiús zavar látszott, melyet Batthyány Klára úgy szeretett.

- Védjük meg érdekeinket a Rajnánál, de sohase felejtjük el: a birodalom - a dunai birodalom - sorsát mégis megszabja az, hogyan tiszteljük a magyarság oly sok évszázados alkotmányát...

Súlyos, bénító csend volt. Néhány nagy bajszos generális méltatlankodva horkantott fel. Csak Rüdiger von Stahrenberg rázta reménytelenül öblös homlokú fejét, és bánatos, reménytelen mosollyal bólintott Savoyai Eugén felé.

- Hallgatni arany, beszélni ezüst... - szólt halkan, csak hogy a másik hallja, aztán köhintett, és hangosan mondta: - Talán az lenne a helyes, ha öfelsége fogadja a már nagykorú Rákóczit, és az uralkodó császárunk szava, intése bizonyára nem hull terméketlen talajra, hiszen én is hallottam, hogy a rendkívül érzékeny ifjú, aki élete legnagyobb szerencsétlenségének tartotta

anyja, ama törhetetlen szilárd Ilona Zrínyi lobogó szerelmét a fiatal, daliás Imre Thököly, a felkelők királya iránt - igen... a legnagyobb szerencsétlenségnek tartotta, hogy az édesanyja Thököly Imre után ment ki török földre, és bujdosó lett. Rákóczit az anya Kolonits herceg-prímás gondjaira bízta... - Szava határozatlanul elakadt.

Csend lett. Leopoldus császár felegyenesedett.

- Mikor várható a franciák támadása a Spanyol-Brabant, Flandria ellen?

Savoyai Jenő tiszteletteljesen meghajolt.

- XIV. Lajos őfelsége marsalljai és tábornokai: Tallard, Vendôme, Conti, Gondé, Luxembourg, Villars egyszerre támadnak Itáliában, a Rajna-mentén és spanyol Brabant ellen...

Habozott, aztán mégis kimondta:

- Nekünk sorsdöntő kérdés, mikor kapunk segítséget az angoloktól. Anna angol királynő seregét az ifjú John Churchill vezeti... Létérdekünk, hogy az egyesülés az angol sereggel minél hamarabb megtörténjék... mert minden vereség nyugaton százszorosan visszhangzik keleten...

Újra mély csend lett. Leopoldus köhintett.

- Ha az urak nem ellenzik, akkor a jövő hónap elején esetleg szívesen fogadom Rákóczit, a sárosi örökös főispánságába beiktatása előtt, hogy megerősítem állhatatosságát a kísértések ellen. Egyébként az ifjú Rákóczi magyarul sem tud, hiszen itt nálunk, Bécsben nevelkedett a legkitűnőbb jezsuita páterek kezei alatt, s nevelői szerint igen okos, sőt ravasz fiatalember, ki még nem vetette le teljesen gyermekkori szokásait. Mindenesetre, néha túlzott ravaszsággal elkülöníti magát a magyarországi lázítóktól, bár nem tudhatjuk, mennyi ebben a személyes gyűlölet a mostohaapja, Thököly Imre iránt, és mennyi az ügyeskedő óvatosság.

- Igen, ezt talán így is lehet... - szólt kimérten Kolonits esztergomi hercegprímás, aki akkor éppen a kiskorúság idejére a kezére bízott Rákóczi-kincsek miatt állott elkeseredett jogi vitában, a gondnoksága idején eltűnt értékek miatt.

- Talán, ha magánkihallgatáson fogadja felséged, rövidesen sok minden kiderül... - szólt a mindig mosolygó, telt arcú Lopkowitz, a legfőbb államtanács titkára. - Legalább bebizonyosodik, valóban átalakult-e ez a farkaskölvyök, vagy még mindig a lázongó magyarokkal tart titokban.

Leopoldus császár erős, érdes „Habsburg” felső ajka hangtalanul rezzen meg.

- Helyes, már holnap fogadom az ifjú Rákóczit, hogy magyarországi látogatása, illetve sárosi örökös főispáni beiktatása előtt belenézhessek a lelkébe. Látni akarom, milyen alattvalót faragtak belőle a Societas Jesu oly híres nevelőmesterei...

Rövid ideig hallgatott.

- ...És milyennek látja az ifjú Rákóczi az emberiség történelmében egyedülálló világháborút, melyben neki is részt kell vennie, mint hűséges alattvalómnak... Igen, világháború ez, példátlan világháború, hiszen a fegyverek nemcsak a Rajnánál és Itáliában, de Észak-Amerikában, Louisianában, Floridában, Indiában is megdördülnek, és más országokban... hogy a felsorolásuk is fáraszt...

Az asztal körül hirtelen tört ki a lelkesedés...

- Győzni fogunk! Könyörtelenek leszünk! - harsogott Heister Hannibal generális érces hangja.

Savoyai Jenő megvárta, amíg a hirtelen kirobbanó lelkesedés áthullámszik a termen, és mindenki ösztönösen várakozva feléje fordult.

- Én úgy gondolom, a háború Németországban, a Rajna körül dől el, vagy - ez talán valószínűbb is - Itáliában, Savoyában, Milánó körül.

Óvatosan felemelte ujját: - Ha idejében egyesülünk John Churchill, lord Marlborough fővezér csapataival, melyekből csak tizenkétezer az angol, a többi brandenburgi, hannoveri és más német szövetségeseink hadereje... a győzelem biztos - Köhintett, keskeny szeméből értelem sugárzott. Az uralkodó felé fordult. - Ígérem önnek, felség, itt ígérem mindnyájunk előtt, uraim, hogy elhozzuk az ellenség zászlóit úgy, mint a szultán mérhetetlen hadának háromszorosan válogatott harcosaitól a zöld iszlám-zászlót.

Leopoldus német-római császár, Magyarország és Csehország királya ezen a napon fogadta Eugént, Savoya és Carignan herceget, a rajnai hadsereghez szemlére induló zentai győztest, a császári hadsereg ifjú fővezérét, és még aznap délelőtt a nagykorúságot nyert Rákóczi Ferencet, kit mint örökös Sáros megyei főispánt, rövid idő múlva ünnepélyesen hivatalába iktatnak Eperjesen.

Leopoldus szokatlanul korán ébredt ezen a reggelen, de nem érzett fáradtságot. A nyári meleg kiriasztotta már öregségtől meggyötört testéből a kínzó reumát, mely hol a derekán nyilallott, hol a vállát vagy a végtagokat sajgattatta.

A bécsi udvar igyekezett, hogy versengjen a versailles-i udvar tündöklő ragyogásával. A császár, aki kispap volt egykor, szerette a pompás fogadásokat, de úgy betöltötte az egyházi pompával, hogy az udvari fogadások a Szent István-dóm egyházi ünnepeire emlékeztettek. A spanyol etikett szabályait most is, mikor a spanyol világbirodalom örökségéért versengtek a nagyhatalmak, a lehető legpontosabban betartották.

Leopoldus a díszes, tábornagyi sujtás aranyaitól csillogó egyenruhájában ült az asztal mellett.

A beszélgetés lassan, hűvösen kezdődött meg, s csak akkor lendült hevesebben, mikor a napi témák elfogytak.

Leopoldus császár szemét összehúzva, hűvösen figyelve nézte az előtte nyugati, német ruhában ülő, válasz közben tiszteletteljesen kissé felemelkedő fiatalembert.

- ...S most, miután rövidesen - néhány nap múlva - nagykorúsítják, mik a tervei? - kérdezte szívélyesen, és minél inkább erőltette ezt a szívélyességet, annál keserűbb lett az arca, melyen mély, végső ráncokat véstek a fél évszázados török és nyugati háborúk lángoló vagy lelket dermesztő élményei.

A fiatal Rákóczi széles, szónoki mozdulattal széttárta karjait.

- Természetesen felséged akaratának minél teljesebb teljesítése...

A császár erősen előrenyúló, vaskos alsó ajka megrezzent.

- Úgy? Szép... de ezt ön általam ismert vagy általam még ismeretlen tervekre is mondja?

Az ifjú Rákóczi suhancosan fiatal, de tökéletesen szép, férfias arcán átrezzent a csapdát kerülgető királyi vad sejtelme.

- Vigyázok a gondolataim zavaros kavargására, és arra törekszem, hogy szívvel-lélekkel felséged leghűségesebb alattvalója legyek; akármily magas vagy akármilyen kicsiny feladat megoldásában is.

Leopoldus az öregkortól kivésett, mély ráncokkal szabdalt, hűvös szerzetesarcán kíváncsiság és zavar váltakozott.

- Mi, Habsburgok... - szólt végül halkan, szerényen - a házasságpolitikánkkal értük el, hogy birodalmunkban - V. Károly országai, birtokai felett - sohasem nyugodott le a nap. - Vaskos, kiugró alsó ajka mozgékonyan vibrált a gondolatok kavargásában. - Házasodjék meg. Vegyen el valamely szép, fiatal, okos birodalmi hercegnőt... - Bizonytalanul hunyorgott. Láthatóan habozott, aztán hirtelen önmaga előtt is váratlanul kimondta: - Részemről ajánlom: Charlotte-Amalie-t, a szép hesseni hercegnőt, aki, bár csak tizenkilenc éves, már nemcsak kivételesen szép, de kivételesen értelmes házastársa is lenne.

Körülpillantgatva forgatta jobbra-balra allonge-parókás fejét, és bizalmasan odahajolt Rákóczi füléhez, s titkolózva suttozta:

- Én már láttam az arcképét, melyet Hessen legjobb festőművésze festett... Búzaszöke, tartós vagy soha el nem múló északi szépség... Igazi germán asszony... De soha senkinek ne mondja, hogy éppen én, a törvény szerinti nevelője ajánlottam önnek ezt a házasságot, mert a ravasz politikusok itt az udvarnál úgy vélik, az ön házassága, kedves Rákóczi, még időszerűtlen, és ha Hessen-Darmstadtból házasodik, birodalmi herceg lesz... ami ismét újabb erőgyarapodást jelent irigyeivel szemben, akik csak az alkalmat lesik, hogy elragadhassák öntől hatalmas vagyonát...

Rövid ideig csend lett. Rákóczi szép férfias arcán egy pillanatra átsuhant a veszedelem érzete. Felegyenesedett székrétől, és olyan mélyen hajolt meg, hogy tiszta, magas homloka szinte érintette a császár íróasztalának bronz szőlőgerezdekkel ékes szélét. Kiegyenesedett.

- Tudom - szólt halkán, s mégis csengő hangon -, hogy a hűség legfőbb jele: felségéd akaratának minél teljesebb teljesítése... - Újra mélyen meghajolt. - Ezért teljesen felségéd kezébe ajánlom az isteni akarat által megjelölt sorsomat.

A császár jóakarató mosolyában a könnyű győzelem vidámsága rejtőzött.

„Jó is lenne ezt a szép fiatal szarvast odaengedni a farkasokként falkába verődött magyar bujdosók közé... - villant át agyán a gondolat. - Menjen inkább nyugatra, szeretkezzék egy szép, fiatal hercegnővel... igen... na, és persze, vadászgasson, élje világát... Másfél millió holdnyi birtok... Drága, szent Taddeus Judás, ha nekem ekkora birtokom volna, hét ökörrrel sem erőltethettek volna a császári székbe! Így is az a legfőbb bánatom, hogy nem maradtam kispapnak... a pokol nyelje el ezt a cifra úri nyomorúságot...” Halkan morogva régi, gyermekkori imáját, lehajtotta fejét.

- Uram Jézus, légy vendégünk, áldd meg, amit adtál nekünk... Aki ételt-italt adott, annak neve legyen áldott. Ámen - mormogta latinul az étkezési imát, mely a legrégebb imaemléke volt... Aztán mint aki nagy terhet rak le, sóhajtott, és habozva hallgatott.

„Hogy is hívjam én ezt a tizenhét éves sihedert? Báró...? Nem, ez több, mint báró! Gróf? Nem, ennek a rangja magasabb, mint a grófi rang... Herceg? Ez már közelebb áll a valósághoz... De mégis... fejedelem? Na, ez már túl sok... Fejedelmeknek országaik vannak, én az országaimból - mind a tizenhétből - egyet sem adok oda senkinek, ha már ennyi baj, veszedelem után ötven kíméletlen, gyilkosan hosszú uralkodói év alatt összeszedtem őket...” Mélyet sóhajtott, és kispapszívének minden rejtett, önmagának be sem vallott vágyakozásával, hangosan suttozta:

- Ifjúság... szerelem... rózsák, ibolyák, fülemülék, május, csodálatosan zengő május...

- ...s ön? - fordult egyenesen Rákóczi felé. Arca jóságosan szigorú lett. - S ön előtt olyan élet nyílik meg a nagykorúsítás után, mint senki előtt, magamat is beleértve. Siessen... Ragadja

meg egy tiszta, szép, előkelő szűz apró, rózsás kezét, és fusson... fusson ebből az udvarnak elnevezett vadaskertből, ahol ezer csapdát állíthat önnek a rosszakarát, a kapzsi irigyek, a mérhetetlen Rákóczi-vagyonra fenekedő hatalmasok serege!

Az ifjú hirtelen felvetette szép férfias fejét. Nagy, dióbarna szemében határtalan meglepetés látszott. Úgy csodálta az uralkodó hirtelen lobbanó őszinteségét, hogy a gondolatai szinte megtorpantak.

De aztán észbe kapott, fölényesen bólintott.

- Remélem, felséges uram, hogy sikerül életemmel, munkámmal bebizonyítani, hogy méltó vagyok a legmagasabb bizalomra. - Ismét olyan mélyen hajolt meg, hogy a tiszta sima, domború homloka szinte súrolta az asztal szélén domborodó bronz szőlőleveleket.

Hessen-Reinfels fejedelmi birtok tiszta, emeletes lóistállója mögött - fent az emeleten az egész Európában híres tatár lovászok szállása volt - éppen a napi lovaglásra vezették ki a pompás, de nőiesen szelíd fergánai kancát a fejedelem krími nogaj tatár lovásza, mikor a fejedelmi istálló mögött feltűnt a hesseni herceg nagy, allonge-parókát lobogtató magas alakja:

- Mi ez? Mi történik itt? - kiáltozta, s utánozni próbálta a déli Hessenben elképzelhetetlen északi porosz, katonásan komor szójárást.

A tatár lovászok hesseni vezetője katonásan tisztelgett.

- Fenség... mi itt Charlotte-Amalie hercegnő őfenségét várjuk a megszokott szerda déli sétalovaglásra.

A hessen-reinfelsi herceg testes alakja megrezzent a több napig elfojtott, a fejedelmi udvarok beavatottjait már fél év óta izgató titok szót, ajkat elnémító súlyától.

- Charlotte-Amalie hercegnő ma nem megy sétalovaglásra...

Általános, titkot váró csend volt. A herceg sóhajtva bólintott. Tekintetét egy lányos apa megkönnyebbülésével emelte a tiszta nyári égbolt felé.

- A leányom, Charlotte-Amalie... - hangja ünnepélyesen csendült. - A leányom, a hercegnő férjhez megy! Férjhez megy az Aranygyapjas-rend mágiszteréhez, az ifjú Franz Rákóczihoz! - Olyan teli tüdővel harsogta ezt, hogy minden megtorpant: a lovászok, a minden szerdai sétalovaglásnál segédkező mihaszna udvari herék, a pompás tatár lovak.

A magas, nyúlánk, búzaszőke hajú, tizenkilenc éves Charlotte-Amalie hercegnő okos, szép arcán megdöbbenés rezzent. Még a lóistállóból hallotta a herceg mesterkélt érlyes szavait, és elsápadt. Szeméből könnyek freccsentek. Pár pillanatig lihegve törölgette egyszerre nedvessé vált arcát, aztán lehajtott fejjel fordult a kopaszra nyírt, három hajfonatos lovászok előtt vezérkedő udvari főlovászmesterhez:

- Kérdezze meg... - szólt alig hallható suttogással a magas, szikár angol főlovászmesterhez angolul. - Mister Read, kérdezze meg legalább, ki lesz a férjem? Én eddig egyetlen szót sem hallottam róla...

A magas, szikár angol főlovászmester hosszan hallgatott.

- Ezt nem tudom, fenség... - mondta angolos kiejtéssel kanyarítva a szavakat. - Ezt nem tudom, mert nem volt szerencsém látni fenséges vőlegényét, de komoly udvari méltóságoktól többször hallottam, az ön leendő vőlegénye a legszebb férfi Európában.

Charlotte-Amalie szédelegve emelte lüktető halántékához mindkét hosszú ujjú, keskeny kezét.

- Úrjézus... még mi lesz itt! Mi lesz itt...

A főlovászmester gőgösen hallgatott, aztán ünnepélyesen mondta:

- Ma nem lesz lovaglóóra, mert a hercegnő férjhez megy...

- Tehát ön kérte meg kezemet az apámtól? - Charlotte-Amalie fejét áhítatosan hátrahajtva, szédelegve nézett a férfi mozdulatlan, de nem éppen közönyös arcába.

„Igen, ez... ez a legszebb férfi Európában... Ez... ez... - Aztán kétségbeejtő zavarral kavartak a gondolatok: - De hát hogy... de hiszen én életemben, soha életemben egyetlen percig sem láttam... s most egyszerre csak egy egész hosszú, végtelen életre legyek a társa?...”

Apró gyöngyházfogát csikorgatva nyelte a keserű leánykönnyeket.

A férfi diadalmas ifjúsága teljében állt előtte. Könnyű, díszes, ezüstözött, nürnbergi mellpáncélján mintha a május végi telihold köde derengett volna.

- Fenséges leányasszony, elég egyetlen szó, sőt, egyetlen intés... sőt, egyetlen elutasító tekintete, és én szótlanul, bár tört szívvel távozom, s magamba fojtom a határtalan egyedüllét fájdalmát...

Charlotte tiszta, hamvas leányarcán rokonszenv rezzent.

- Ön boldogtalan?

A férfi bólintott.

- Boldogtalan... reménytelenül boldogtalan... mert nemcsak a szívem, de a hazám is elveszett... - Hangja halkán, lágyan zendült. Charlotte nagy, csillogó kék szemében könnyek csillantak.

- Ó, milyen szörnyű, hogy a világot úgy teremtették, hogy a végén, a legvégén... minden - akár a legszebb, legokosabb, legmegfontoltabb tett eredménye is - elvész, behullva valami hangtalan, végtelen csendbe... A csillagok és a legerősebb fejedelmek: Tamerlán, Attila, Dzsingisz kán vagy Nagy Károly birodalma is egyformán nyomtalanul elvész a jeltelen sírok alatt.

A férfi közelebb hajolt hozzá.

- A legnagyobb bánat is félannyi, ha van, ki vállalja a másik felét, mondják nálunk Magyarországon a hortobágyi csikósok és a ruszin hegyipásztorok... - szólt halkán, szinte vidáman. - Csak az ifjúság, a szépség, a mámor, a hatalmas művészeti remekművek maradnak meg isten kegyelméből, túlélve az öldöklés véres évszázadait...

A leány habozott.

- Fenséged német? - kérdezte kutatva a másik homályba vesző alakja után.

A férfi sokáig hallgatott.

- Magyar vagyok... - szólt halkán, fojtottan, mintha titkot mondana. - Magyar vagyok, bár alig beszélem hazám nyelvét, hisz kiskoromtól a jezsuitáknál nevelkedtem Bécsben, és a szerzetes atyák általában németül vagy latinul beszéltek...

A szavak, a gondolatok, a hangulatok lassan illeszkedtek össze harmonikusan, hirtelen támadt érzésekké.

- Tud felséged arról, hogy Franz Rákóczi házasságot kötött Charlotte-Amalie-val, Carl hessen-reinfelsi fejedelem és Alexandra hercegnő lányával?...

A hatalmas termetű, csontos, ötvenkét éves Kinsky gróf birodalmi kancellár egész testében úgy remegett, mint egykor, mikor Bécs falai alatt dörögtek Kara Musztafa ágyúi...

- Így most Rákóczi a német birodalom hercege lesz, és innen csak egy arasz, hogy megtámadja felségedet a magyarországi ügyek miatt... - Az eperjesi vértörvényszék borzalmaira gondolt, amikor egyszerre negyven-ötven hóhér tépte, darabolta, húzta karóba a felkeléssel gyanúsított magyarokat. - Rákóczi ezzel a házassággal egész Európa elé lép, hogy ellenünk vádaskodhasson! Csak azt tudnám, ki tanácsolta neki ezt a házasságot?!

Leopoldus önkéntelen zavaros élvezettel, lehajtott fejjel figyelte a hatalmas, szálas Kinsky gróf birodalmi kancellár lármás izgalmát.

- Én most, fél órával ezelőtt Kolonits hercegprímás úrtól hallottam: Rákóczi és ifjú felesége Bécsbe érkeztek...

Kinsky gróf éles, arisztokrata arcán hirtelen bénító csodálkozás rezzent át.

- Mit?! - kiáltott, megfélemedkezve az etikett minden szabályáról. - Mit? Ide? Azonnal elfogatni! Azonnal börtönbe vele! Ez nem egyszerű házasság, ez ravasz összeesküvés első láncszeme!...

Leopoldus öreges kárörömmel hallgatta a másik, vele egyenlő korú birodalmi tisztviselő szokatlanul lármás dühöngését. Úgy tette össze két kezét, mintha imádkozna, aztán halkan, szinte nyugodtan kérdezte:

- Ön mit tanácsol, kedves Kinsky?

A kancellár hirtelen zavarba jött a felelősség ilyen elhárítása láttán.

- Én? Felség, én? Hát... hogy is mondjam csak: le kell csukni a fiatal Rákóczit, mégpedig a Wiener Neustadt-i börtönbe, ahol harminc évvel ezelőtt a nagyapja, Zrínyi Péter és Franegpán, Nádasdy, más hétpróbás összeesküvőkkel, megérdemelten a verpadra lépett...

Leopoldus félszázados könyörtelen uralkodás ráncaival kivésett arcán zavar tükröződött.

- Lecsukadni, mert egy csinos előkelő német kislányt vett el? - szólt töprengve. - Meg kell várni, míg más, nagyobb bünt követ el... - mondta Leopoldus. - Alig tizenkilenc éves a kislány, búzaszöke... - Mélyet sóhajtott. - Hej, de odaadnám én az egész római szent birodalmat, Magyarországot, Erdélyt, a partiumokat annak a suhancnak egyetlen éjszakájáért!

Kinsky olyan csodálkozva kapta fel a fejét, mintha kísértetet látna, és villámgyors udvaroncfordulattal elnézően bólintott.

- Felséged krisztusi irgalma megdöbbsent, és könyörületre késztet másokat is. De mit tegyünk? Ezek a szemtelen kölkök - már bocsánatot kérek ezért a kifejezésért - itt, Bécsben, a Himmelpfortgasse negyvenkettedik szám, ötödik emelet négy alatt vettek ki szállást, és senkit sem fogadhatnak, míg felséged nem dönt.

Leopoldus töprengve, hosszú ujjával újra meg újra végigsimított a hatalmas íróasztal szélén csillogó bronz szőlőfürtökön:

- ...Nászutások... - mormogta, és félrehúzta száját. Hallgatott. A saját sivár, kegyetlen, de titkos isteni erőket, isteni jelenlétet szomjúhozó s végül a szerzetesi cella homályába vezető ifjúságára gondolt. - Nászutások... Tehát bizonyára ők ketten akkor a legboldogabbak, ha egyedül vannak. - Kezét ünnepélyesen emelte fel. Előrebiggyedt alsó ajka rezzelésében a világbirodalmat bíró nagy, nyugati cészárok gögje rezzent.

- Hogy mit?... Hogy hol? Ja... igen... a Himmelpfortgasse negyvenkettő? Szobafogságot nekik! Két hét teljes szobafogság! Csak szakácsok, cukrászok, ékszerészek és borkereskedők mehetnek fel... - Most érezte, hogy a hatalom tudatában megcsendül valami halk, lágy, örökifjú dionüszoszi dallam, és a gondolatok felcsendültek, mint a szent orgia csengőfűzérei...

„Összekerítem őket... - mormogta, és az erős alsó ajka egyszerre nedves lett. - Viperafajzat ez az asszony nép... Ki kéne taposni a belét, de hát akkor milyen lenne az élet nélkülük?” Arra gondolt, hogy Eleonóra császárné, akinek a dereka oly karcsú volt tizenhat éves korában, most lármásan jajong az erkölcs, a császári tekintély megsértése, a titokban Kölnben 1694. szeptember 26-án megkötött Rákóczi-házasság miatt, és homlokát ráncolva mormogta:

- Ó, egek, az én Eleonórámnak olyan patáliát csap, hogy azt sem fogom tudni, hol a fejem.

Kinsky államkancellár úgy nézett uralkodója lelkébe, mint egy tükörbe.

- Charlotte-Amalie, Darmstadt-Hessen-Reinfels hercegnője tizenkilenc éves, és olyan búzaszőke a haja, hogy eddig - bár, mint mondtam felségednek, még csak tizenkilenc éves - máris kilenc legelőkelőbb kérészt utasított el kellő udvariassággal és tapintattal... - Most, hogy az ügy a szobafogsággal nagyjából elintéződött, önbizalma is visszatért. - Turbékoljanak kedvükre... Mi majd élesen s még élesebben és még a legélesebben figyeljük, hova fejlődik a dolog.

Leopoldus elnézően legyintett.

- A figyelem az öregkor joga most is, éppen úgy, mint Szókratész, Platón, Arisztotelész idejében volt... - szólt halkán.

A legfőbb udvari haditanács - Hofkriegsrat - bizalmas ülése már rég befejeződött, de a roppant Habsburg-birodalom, a dunai monarchia fél évszázados, keleten és nyugaton vívott, az ozmánli szultánok és a Napkirály ellen viselt küzdelmeiben kitűnt hadvezérek beszélgetve húzódtak meg az ablakmélyedésekben.

- Uraim, tudnak önök arról, hogy az ifjú Rákóczi megnősült?...

Valami gyönyörű arisztokrata leányt vett el... - szólt hangosabban Rüdiger von Stahrenberg, Bécs hős védője, a haditanács elnöke.

Savoyai Jenő acélosan rugalmas mozdulattal egyenesedett fel.

- Rákóczinak igaza volt, mikor megnősült, de ez a házasság újabb, még véresebb polgárháborúba sodorhatja az oly sokat szenvedett magyarságot... - Maga előtt szinte látta Batthyány Klára szürke szemét, és hevesebben folytatta: - Igen... polgárháborúba, ott, ahol az istenverte nép, a misera plebs contribuens, már végigszenvedte a török uralom másfél évszázadát...

Ludwig von Baden, aki éppen úgy, mint Jenő herceg, a Hotel Soissonból, a savoyai és carignani hercegi família fészkeből indult el eddig példátlanul felívelő hadvezéri pályáján, vállalt vont.

- Én nem hiszem azt, hogy a magyarság feltámadna... A magyar föld most végtelen mocsár és ingovány, mert a székesfehérvári, nagyvárad, kanizsai, szegedi török pasák ingoványokkal védtek a váraikat. Ezen a végtelen mocsaras síkságon, melynek csak egy stratégiai feladata volt, hogy védje a nagy ozmánli birodalmat, a nyugati értelemben vett stratégiáról szó sem lehet... Bár Székesfehérvárat, Nagyváradot, Kanizsát és más várakat diadalmasan bevettük a mocsárövezet ellenére is.

Savoyai Eugén keskeny, finom vonalú arcán zavar suhant át.

- A magyaroknak időt és helyet kell adni a nagy dunai monarchiában.

A szikár, gyors mozgású Ludwig von Baden vállat vont.

- A magyarokkal nem lehet ellenkezni, míg nem tudjuk, hogyan támad a Napkirály, a szultán szövetségese...

Savoyai Eugén szemében megcsillant a világraszóló zentai diadal emléke.

- A szultán nem támad... - szólt halkán, szerényen.

Rüdiger von Stahrenberg végigsimított ozmánli kardokkal súrolt homlokán.

- Ebben az esetben a Napkirály más keleti szövetséges után néz... - szólt egyszerre halkán, töprengve.

- De ki lenne ez?

Hallgattak. Szemükben új harcok messzi szikrája csillant.

Hetedik fejezet

- Mi az, Torcy? Önöknél a külügyminisztériumban még mindig tél van? Egész Versailles ünnepli a diadalmas tavaszt, s önök itt zárt ablakok mellett firkálják össze azt a sok mihaszna papirost? - A király most, déli fél egykor jött ki Françoise lakosztályából, és ilyenkor mindig mámorosan vidám volt. Éles, fekete, de most homályos szemében a nagy nász borostyánszínű köde párállott.

- Az ablakot! Mindenekelőtt az ablakot! Roham! Ön, Torcy, a középsőt, ön tanácsos úr, a bal oldalit, ön, uram, a jobb oldalit nyissa! - vezényelt tisztviselőknél, és figyelmeztetően felemelte ujját: - Nehéz lesz, az ilyen ablaknál mindig nagyon bedagadnak az ablakrációk. Friss levegőt, uraim! Látták-e már, milyen olümposzi pompában virágzanak a gesztenyefáink négyes sorai? Ezennel királyi szavammal kötelezem önöket, csodálják meg a természet tavaszi csodáit.

Az ablaktáblák recsegve, zengve tárultak ki. A király bólintott.

- Friss levegő: jobb agymunka! Jobb agymunka: jobb a külpolitika. Jobb külpolitika: boldogabb a nép, mert megmentjük a rengeteg véráldozattól és pocséklástól. Igen, uraim, tanuljunk a természettől, és legyünk hálásak mérhetetlen jótéteményeiért... - Vidáman, hangosan rendelkezett, aztán titokzatos arccal intett a külügyminiszterének: - Jöjjön, Torcy... - És szokatlan bizalmaskodással hajolt a másik füléhez: - Legyen rövid a külpolitikai tájékoztatásnál ebben a valóban vadászatra való időben, mely oly ritka volt az idén májusban... Valóságos bűn az olümposziak ellen, ha én és mindenki, aki számít, nem vonulna el Fontainebleau tölgyeseibe vadászni.

Torcy sovány, okos madárcarcán a királyi bizalom visszfénye ömlött el.

- Ó, felség, olyan rövid leszek, amennyire ez lehetséges... - Aztán elkomorodva vállat vont. - Sajnos, a kelet-európai hadjáratban újra és újra aggasztó jelenségek jelentkeznek, melyek erősen befolyásolják a diplomáciai munkát, mert a szultán veresége után Kelet-Európában nincs erős és megbízható szövetségesünk: a végtelen cári birodalom élethalálharcot vív Európa ifjú hőisével, XII. Károly győzhetetlen svéd seregével, valahol a keleti síkság belsejében. Lengyelországban, Európa második legnagyobb országában testvérharc dúl Lescinki Stanislaw és Erős Ágost hívei között. Ha nem lesz megbízható szövetségesünk Kelet-Európában, Leopoldus császár hadvezérei: Ludwig von Baden és Savoyai Eugén nyugatra vezethetik a német birodalom minden erejét, esetleg a tengeri hatalmakkal - Angliával, Hollandiával - egyesülve. Hiszen mi közel másfél évszázad óta ágyúzzuk egymást a világtengereken.

Az uralkodó éles, férfias, mohó arcán feszültség rezzent, mint mindig, az utóbbi - az eddig soha nem látott összeurópai vészterhes előjeleit hordozó - évek alatt...

- Ha nincs erős, megbízható szövetségesünk a német császárság erejének megosztásához... akkor a politika, a diplomácia, a seregünk ereje által kell teremteni ilyen szövetségest: okos tanáccsal, fegyveres segítséggel, és minél jobban belevonni a közös harcba, hogy életérdeke teljesen azonosuljon a mienkkel... - Elhallgatott, aztán halkán, fojtottan mondta: - Ilyen szövetséges lehet: birodalom, ország vagy egyetlen személy is, aki a történelmi reményeket hordozza...

Torcy okos madárcarcán heves akarat látszott, hogy okosan válaszoljon az uralkodójának.

- Az utóbbi évek alatt és különböző történelmi események következtében ilyen birodalom vagy ország nincsen... - szólt készségesen töprengve. - De személy, olyan személy, aki magában hordozza egy sokat szenvedett nép minden reményét, akad... Bár még maga sem tud róla...

A Nagy Király feszülten figyelt. Torcy keskeny, mozgékony ajka széle úgy mozdult meg, mintha válaszolni akarna, aztán néma maradt.

Az uralkodó türelmetlen kézmozdulatot tett.

- Parancsolom: szóljon...

A külügyminiszter érezte, egyetlen szavával a történelmi események görgetegét indítja el, és akadozva mondta:

- Talán... talán... az ifjú François Rákóczi... az elnyomott magyar nép egyedüli reménysége...

A király szerette volna megmutatni miniszterének, hogy nem politikai tájékozatlanságból kérte az új adatokat miniszterétől, mindenütt és minden tétben megnyilvánuló, utolérhetetlen államfői véleményének végső kialakítására.

- De hiszen az ifjú Rákóczi mérhetetlen vagyon ura. Európa egyik leggazdagabb, sőt, talán a leggazdagabb arisztokratája... és még suhanc, aki most nősült meg. Gyönyörű, fiatal, nála is fiatalabb előkelő leányt vett feleségül... Egyébként kitűnő jezsuita nevelői voltak... De még magyarul sem tud.

Torcy engedékenyen bólintott.

- A roppant Rákóczi-vagyon körülbelül másfél millió magyar holdat jelent, a törököktől felszabadított Magyarország és Erdély, sőt Lengyelország és Franciaország részeiben. Rákóczi őseit, Pierre Zrínyit és másokat összeesküvés miatt végezték ki mindazokkal együtt, akik a magyarság nádora, François Wesselényi által a nyolc évszázados magyar alkotmányt védelmezték... mert császárellenes összeesküvés vezérei voltak.

A király bosszankodva összeráncolta szemöldökét.

- Ha ez így van, akkor használható eszközünk lehet a céljaink elérésére... Hiszen bizonyára erősen figyelik, és minden szándékáról tudnak...

Torcy engedékenyen bólintott.

- Felséged mindig a legegyszerűbben és a legpontosabban elemzi a még oly távoli országok helyzetét is, az esetleges népvezérek politikai múltját, jelenét, sőt jövőjét is... - Megvárta, míg a mesteri dicstömjénezés lesimítja az uralkodó homlokáról a bosszúság ráncait, és hűvösen, okosan mondta:

- Az ifjú Rákóczinak engedélyt kell adni, hogy kinyilváníthassa véleményét népe jelenéről és jövőjéről.

- Leopoldus német császár és magyar király seregében több ezer hivatásos francia katonatiszt és őrmester szolgál, kik igen vitézül küzdöttek a török háborúban. Sőt, most is - széttárta karjait -, akad közöttük olyan is, aki több mint három éve bizalmi állást tölt be a magyar főnemesek szolgálatában.

Az uralkodó arca felderült.

- Valóban... erre nem is gondoltam... - ismerte be fölényes mentegetőzéssel, és felhevülve biztatta a másikat: - De neveket mondjon, kedves Torcy. Neveket...

A miniszter szívélyesen bólintott.

- Elég, ha csak egyet mondok, a legmegbízhatóbbak közül: Achille-Télémaque Longueval dragonyos alezredes, aki már három éve teljesít szolgálatot Magyarországon.

A király úgy érezte, a másik fölénybe került, mert többet tud arról, ami hosszú hónapok óta foglalkoztatta, és aggodalommal töltötte el, kínzó töprengéssel amiatt, hogy újra meg újra láthatta, Európa egyesül Franciaország ellen, az elképzelhető legnagyobb, a történelemben páratlan célért: a spanyol világbirodalom örökségéért.

Mélyet lélegzett a parkból feléje áradó, a végtelen Atlanti-óceán ízét hordozó fuvallatból, mely most tört be a nagy üggyel-bajjal kitárt három ablakon át, és nehogy a másik fölénybe kerüljön, szigorúan ráncolta homlokát.

- No de hogyan juttatnánk át szövetségre és felkelésre biztató levelünket a maga... hogy is hívják, izé... Longuevalja kezébe?...

Torcy mindentudó mosollyal bólintott.

- Felséged bölcs s józan ítélete csodálkozásba ejt, és új tettekre hevíti a lelket. Mi, akik több száz ilyen a császári seregbe lépett, a török ellen küzdött francia vándorzsoldost ismerünk, azt is tudjuk, hogy Longueval dragonyos alezredes úr ezredét Magyarországon Szatmár megyéből Árva megyébe helyezik át. Oda, ahol még nem lobbant fel a gyűlölet a magyarságot nyomorgató császári zsoldosok ellen. Ez alkalommal Longueval hosszabb szabadságot kap, és rövid időre hazajön Franciaországba, Arcis-sur-Aube-ba látogat, ahol két kiskorú fia, egy kislánya, ifjú felesége és özvegy édesanyja lakik, kiknek Longueval alezredes szinte az egész zsoldját hazaküldi... - És a titkos diplomácia farkasvermeit jól ismerő államférfi harminchárom éves gyakorlatával hozzátette: - Az első lépcső Longueval felé talán a bécsi követünk, Villars örgróf feladata lehetne... Vagy esetleg, s ez biztonságosabb, Felriol vicomte, konstantinápolyi követünk.

A király sokáig hallgatott.

- Az biztos, hogy olyan háború és ezzel párhuzamosan olyan diplomáciai játszma kezdődik, amelyet még nem látott Európa. S ebben a játszmában szinte minden uralkodó részt vesz.

Kezét felemelte.

- Tegye, amit jónak lát, kedves Torcy... De én mosom kezeimet, ha fejek hullanak ebben a játékban, mint néhány évvel ezelőtt ott messze Észak-Magyarországon, az eperjesi vérbíróság ítélkezése idején... - Egy Párizsban megjelent röpirat képeire gondolt, mely karóba húzott, lefejezett, akasztott magyar felkelőket ábrázolt, és egyszerűen, halkan mondta: - Cselekedjék, Torcy... de én... mint mondtam, mosom kezeimet.

A nyitott ablakon át hirtelen fuvallat röppent be, és az asztalnál dolgozó tisztviselők hallgatva, lehajtott fejjel, mintha semmit sem hallottak volna, riadtan kapkodtak az élön, suttogva felemelkedő hivatalos papírok után.

Leopoldus császár önkéntelenül meg-megrezzenő ajakkal, összehúzott szemmel, látható kételkedéssel nézte az előtte álló arányos termetű, férfiasan szép arcú fiatalembert, aki német ruhában, sárga selyem térdnadrágban, kék frakkban, fényes csatos cipőben, széles vállára omló fekete allonge-parókában, hódolatteljesen meghajlott tartásban állott az asztal előtt.

- Nos, kedves Rákóczi, hogy ízlett a szobafogság? - kérdezte latinul.

A férfi még mélyebben hajolt meg.

- Felséged kegyéből az Éden boldogságát kóstolhattuk meg... - szólt tiszta, kifogástalan németességgel.

A császár arcán látszott, bizalommal tölti el az, hogy a másik németül válaszol.

- Hát igen... - mondta ő is németül. - Ön nagykorú lett, megházasodott, és rövidesen beiktatják a magyarországi Sáros megye örökös főispáni hivatalába. Dicsőség, ifjúság... - Kissé habozott, aztán mégis kimondta: - Na, és mérhetetlen gazdagság; Kinsky gróf államkancellár mondta, másfél millió magyar hold várja önt. Tehát egy kisebb európai állam nagyságú terület egyéni birtoka.

Hümmögve dörzsölte erős, előrefeszülő állát, melyen a reggeli borotválkozás nyomán egy vágás látszott.

- Én az ön korában csak szegény kispap voltam, s azóta is... átszenvedtem az uralkodás minden borzalmát... a kivégzéseket, ítéleteket, melyekért nekem, s csakis nekem kell vállalni a felelősséget a mindenható istenünk színe előtt a végítélet rettentő órájában. Mindenki lop, a leghűségesebb embereim is szemérmetlenül lopnak... Ön, kedves Rákóczi, nekem és csakis nekem köszönheti személy szerint, hogy birtokai tulajdonában maradtak.

Idegesen, sápadozva húzta össze ajkát.

- De úgy látszik, Jézus urunk látja nem én vagyok az igazi bűnös, mert eddig sohasem látott győzelmekkel - Wien felmentése, Budavár bevétele, Magyarország felszabadítása, zentai csata - ékesítette zászlóimat... - Tekintetében fölény és bizalmatlanság váltakozott. - S a magyarok, akiket én szabadítottam fel a török iga alól, most mégis gyűlölködnek titokban és lázonganak. Igen, igen... ön is magyar, tehát szívében, akár csak szívének legrejtettebb rejtékében is, bizonyára... Igen, igen... a legártalmasabb ellenségeimmel tart... - Szokatlan hévvel hajolt előre. - Gondol-e arra, kedves Rákóczi, hogy ha mi nem verjük le a mostohaapja, a szultántól kinevezett Imre Thököly felkelését, az összes Rákóczi-birtokok Thököly kezébe kerülnek, és ön akkor most koldus lett volna, mert hiszen az ön édesanyja, Zrínyi Ilona, vak szerelmében az ifjú, daliás Thököly iránt még a gyermekeit is elhagyta, mikor férjhez ment a török száműzetésben élő Imre Thökölyhez.

Az ifjú Rákóczi elsápadt.

- Igen... ezt tudom... mert a nevelőim többször is hosszú éveken keresztül elmondták mindezt, és a lelke fogékony volt a tanulásra. Tudom, mindent felségednek köszönhetek... - Kezét mellére tette. - Ezt soha nem felejttem el. Lelkem eltelik a fiúi hála igaz, fénylő érzésével, hogy minket - engem és Júlia húgomat, anyánktól is elhagyott védtelen árvákat - felséged személy szerint megoltalmazott, és nem hagyta, hogy ezen árvák vagyonát a kapzsiság és irigység elprédálja.

Leopoldusnak olyan érzése támadt, mint mikor rebhent a lelke a bécsi győzelem után. Mélyet lélegzett, és meghatódva saját nagylelkűségétől, megcáfolhatatlan önbizalommal, halkan, elfogódottan mondta:

- Ön győzött, kedves Rákóczi... Hiszek önnek. Ilyen felhőtlen homlokon, fiatalember, az igazság pecsétje látszik. Ön csak igazat szólhat.

A másik is érezte, hogy diadalt aratott az udvari hivatásos cselszövők ellen, és diadalmas mosolyát rejtve lepillantott.

Nyolcadik fejezet

Az Eperjes körüli alacsony halmokon már virágzottak a hatalmas cseresznyefák. A fehér virágok illatos özöne felett aranyos méhek zümmögtek. Ott, ahol az út kereszteződik, hatalmas, mohos köfeszület állt, mely éppen olyan volt, mint messze-messze, Valborgne mellett, a Cevennek aljában - csak az időtől elmosódott betűk hirdették, hogy Homonnay és Varannói Bálint Endre lovag emelte hálából az oltalomért a tatárok ellen vívott halálos harcban, messze, a Kárpátokon túl, a csángóföld Istensegíts faluja mellett.

A kereszt tövében ketten állottak: egy hajlott, hosszú, ősz bajuszos juhász, aki úgy támaszkodott hosszú pásztorbotjára, mint hívei nyáját terelgető püspök, mellette pedig egy vézna, alacsony, lobogó rongyos juhászbojtár pillantgatott jobbra-balra. Apró fekete szeme lázasan csillogott.

Csend volt. Csak a magasban, a gyümölcsfák felett, a világoskék égbolton trillázták a tavaszt a pacsirták.

Az öreg juhász halkán felmordult.

- Szólj már, te Bence, gyünnek-e mán?

A lobogó rongyos juhászbojtár hetykén bólintott.

- Gyünnek ám... innen látom, északról... Kapi felől.

Az öreg vaskos, ezüstfehér bajuszához nyúlt.

- Hát délről?... - kérdezte, és arca izgatottá vált.

A juhászbojtár is izgatottan, örömmel kapta fel mindkét hosszú, vékony kezét.

- De gyünnek ám! Sóvár felől.

Az öreg arcán öröm rezzent.

- A kirelejumát! Gyünnek hát.

A suhanc lobogó rongyait rázva ugrándozott örömében.

- Gyünnek nyugatról, Váralja, Szepesvár felől! Kelettől, Homonna felől...

Hangja olyan volt, mint a tavaszi pacsirta szava.

- Oszt hányan gyünnek? - az öreg juhász hangjában feszültség vibrált.

A kisbojtár felugrott. Fél lábon ugrándozva, örömében rikoltozva, mutáló, kiskakashangja diadalmasan felcsapott:

- Annyian, mint a sáskák! Úgy gyünnek, mint a tenger! Úgy gyünnek, hogy aztat elmondani sem lehet, akinek szöme van, lássa...

Az öreg izgatottan dörzsölte kilencvenkilenc hosszú életesztendő után elhomályosult szemét.

- Aztán, te Bence, mi van a vállukon? Puska-e vagy csak kiegyenesített kasza?

A rongyos suhanc megtorpant:

- Puska nincs. A kasza csak itt-ott.

A keresztút felé tömegek hömpölyögtek. Némán, hallgatagon. Lépésük kimért, mesterkéltan nyugodt, csak a szemükben villant meg egy-egy kósza, vakmerő, szilaj szabadságvágyó gondolat.

Az öreg juhász és a bojtárja ámulva húzódott az ősi, mohos kereszt tövébe.

Az utakat elborító sokaság összeolvadt. Szinte csend lett. A kőkereszt mohos talapzatára széles vállú, sasarcú, piros mellényes férfi lépett fel. Oldalán széles pengéjű régi kard. Derekán piros öv cifra török vagy arab díszekkel. Levette fejéről tollas süvegét, és jelezve, hogy szólni kíván, emelte fel az összeözlő tömeg felé hosszú, izmos kezét.

- Ez ki volna? Te, Berci... - kérdezte halkán az öreg juhász, aki csak elmosódottan látta a kereszt talapzatán álló alakot.

A juhászbojtár hangja megremegett.

- Ez itten Vetésy László, borsi ispán, annak a nagyon okos Vetésy Jánosnak az unokája, aki ott messze idegenben oly sokat járt-kelt... ő Thököly király igaz híve.

Az öreg bólintott.

- Jól van. Akkor nincs semmi baj.

A széles vállú, sasarcú, piros mellényes férfi fellépett a kőkereszt mohos talapzatára. Hangja ércesen csendült.

- A mi urunk, Rákóczi Ferenc nevében üdvözlöm mindnyájatokat, hűséges és nemes vitézek, engedelmes, szorgalmas jobbágyok, itt, ezen a helyen, Eperjes küszöbén, kik csak eljöttetek messze földről, még Munkács, Ung, Huszt, Máramaros vidékéről is ide, az ünnepélyes örökös ispáni beiktatásra, Eperjes városába! Sok földesúr van, ki nem atyja ágrólszakadt jobbágyainak, de kegyetlen farkasa...

A tömeg hullámot vetett.

- Úgy van! Úgy! - harsogott ezernyi ajakról.

Vetésy László felemelte kezét.

- Hát bizony ti, nemes vitézek, szorgalmas, engedelmes jobbágyok... a Rákóczi úr nem olyan, mint egyik-másik, ki kibeledné a parasztjait is, mint a vágott csirkét! Nem bizony! Rákóczi úr kiadatta az istenverte köves földjét szántó-vető parasztjainak, hét kocsis szalmát, mikor kifogyott a széna-szalma március közepén, azt is kiadatta! Terebesen kiosztott ingyen vetőmagot hétszáz jobbágyának. Csókát ki védte meg a császári zsoldosok asszonyt-lányt tipró dühétől? Gálszécsen, az Ung mentén, Máramaros hegyei között ki volt a szegények nemes szívű oltalmazója? Szinnán még a cigányok is kaptak szénát, szalmát, búzát.

A helyeslés dörögve felcsapott. Vetésy kezében látszólag szinte oktanul megvillant a széles, súlyos kuruckardja.

- Ezért gyerünk Eperjesre, emberek! Nemes magyar, tót, ruszin, oláh, egy szóval kiáltsuk: éljen a mi nemes lelkű vezérünk, Rákóczi Ferenc, Sáros örökös főispánja! - Széttárta karját, és harsogva kiáltotta: - Vivát! Vivát Rákóczi!

- Viváááát! - zúgott a rivalgás ezrek ajkáról.

- Éljen Thököly király! - szállott hirtelen egyetlen éles kiáltás.

Feszült csend támadt. Vetésy mosolyát rejtve lepillantott.

- Erről majd később beszélünk... - szólt láthatóan erőltetve a nyugalmat. - Most igényöst mind egy szálíg előre, Eperjes főterére, a megyeháza elé, ahol a mi urunkat örökös sárosi ispánná iktatják be!

Mindenki megmozdult. A tömeg tompa morajjal hömpölygött oda, ahol a halmokon túl Eperjes templomtornyai emelkedtek, kéklettek a Kárpátok erdős csúcsai a májusi fuvallatban fehéren virágzó cseresznyefák ágai között.

Az ősi eperjesi megyeház nagytermében az egész Magyarországról összejött főnemesek zsúfolódtak egymás mellett, szolgálók nélkül, mert csak a hivatalos megyei kiküldöttek jutottak be ide, akik ruszin földről, Észak-Magyarországból, a törökök alól felszabadított, de még mindig ingoványos, másfél évszázad óta pusztított, védett és támadott nagy magyar Aflöldről jöttek. A tekintetük némán szegeződött a szónoki emelvényen álló fiatal Rákóczira. A karzaton helyet kapott nemesasszonyok, lányok ajkán el-elsiklott a suttogás.

- Ilyen szép férfit még életemben nem láttam... - szólt halkán a karzatra feljutott nemesasszonyok között figyelő testes, öregedő, de félelmetesen éles nyelvű Barkóczyné, és titkolózva fordult a vékony, lányosan mohó arcú Tóth Tiborné Rónyay Évához, aki mellette szorongott a kiváltságosok között is a legkiváltságosabbnak jutott helyen. Mátraszöllősi Rónyay Éva könnyedén legyintett hosszú ujjú, mozgékony kezével.

- Kell is az ilyen férfinak beszélni! Egyszerűen odaáll és meghajol! És mindenki odavan érte.

A teremben vastaps csattogott.

Tóthné Rónyay Éva odafordult Barkóczynéhez, akit egyedül tartott alkalmasnak véleménye közlésére a páholyban szorongó, díszesen kiöltözött főnemes asszonyok között.

- Azt mondják, valami német hercegnő elcsavarta ennek a szép fiatal suhancnak azt az allonge-parókás fejét.

A testes, öregedő Barkóczyné, aki viszont egyedül a mátraszöllősi Rónyay Évát tartotta magával egyenlő rangúnak, jól értesülten félrehúzta a száját.

- Hát az ilyen férfi hiába házasodik, hiába menekül egy asszonyhoz, akármilyen szép is legyen az... mert a többi egyszerűen nekimegy, és úgy megtépi, mint a vágott csirkét, és igen, bezabálja... - Gúnyosan, hangosan nevetett.

Rónyay Éva sóvár, mohó, éles arcán átrezzent valami: talán csak egy gondolat volt, talán fölényes habozás vagy még fölényesebb önbírálat.

- Nálunk, Szöllősen, egyenes őszám, Aba Sámuel királyunk sírjánál egy cigány faluban van egy Cinka Panna nevű igen szép, de tényleg nagyon szép cigányleány, aki nagyszerűen hegedül is. Nem is láttam még ilyen szép cigánylányt, aki ilyen szépen hegedül. Arról mondják, hogy a fiatal Rákóczi felette szívesen hallgatja a nótáit.

Barkóczyné fölényesen rántott egyet a vállán.

- Nem olyannak látszik ez a suhanc, hogy neki egyszál cigányleány elegendő lenne.

Éva mentegetőzve vonogatta szép bársonyos vállát, mely márványként kifehérelt a vaskos, csillogó reneszánsz vörös bársonyruhájából. Arca merev, okos, még mohó, ösztönösen uralomra törő volt.

- Nekem nem kell az ilyen látványosan szép férfi, mert megcsal füvel-fával... Az én férjem hűséges, becsületes, darabos... Úgy beszél hozzám, mint az Úrjézus tanította: „A beszédetek legyen egyszerű, igazságos, nem-nem, igen-igen...”

A teremben vastaps csattogott. A szónoki emelvényen álló fiatal Rákóczi francia udvari-assággal, fölényes mosollyal piros, telt ajkán, mélyen meghajolt. Éva vállat vont.

- Sokért nem adnám, ha egy magyar szót hallanék ettől a deli daliától, de aki jobban ismeri, mondja, nem is tud magyarul.

Barkóczyné legyintett.

- Nem olyan nagy hiba, ha egyszer valaki Rákóczi Ferenc. Az egész Európában mi magyarok meg a lengyel testvéreink beszélünk - ha kormányozzuk az országot - jól latinul. A többiek: a franciák, németek, olaszok csak csavarják, forgatják azt, amit Marcus Tullius Cicero talán kétezer esztendővel ezelőtt már elmondott, mielőtt még Herennius centurio, Octavianus pribékje a torkát elvágta volna azzal a római gládus-karddal...

Éva habozott.

- Úgy mondják, a főispáni beiktatás után bál lesz a nemesek számára a megyeház nagytermében, és a város főterén, ahol annak idején azok a szörnyű vérengzések, karóba húzások, lefejezések, akasztások voltak... Ökröt sütnék az istenverte adózó parasztoknak...

Barkóczyné legyintett.

- Hogy lenne másképp? Most a parasztok a katonák... és mely államférfinak ne lenne szüksége katonára?...

Éva mohó, sóvár, éles arcán fölény rezzent.

- Bizony isten, ha nem félnék, hogy a férjem, a Libor leken nekem két férji pofont, én is csárdásoznék ezekkel a jöttment ruszin, tót, máramarosi oláh pásztorokkal, mert ezek tűzbe mennének Rákóczi egyetlen szavára.

Barkóczyné megnyugtatóan rázta fejét.

- Nem lesz itt családi háborúság, ha maga, kedves szomszédasszony, eljár egy-egy csárdást vagy csürdögölőt... ezekkel a subás, gubás legényekkel, mert most aztán össze kell fogni mindenkinek, aki a Kárpátokon innen húzza, vonja, cifrázza, dirigálja ezt a bitang életet, mert ha nem, bizony ebek harmincadjára jutunk valamennyien.

Éva vállat vont.

- Én is úgy körülbelül ezt mondtam a férjemnek... - szólt.

A teremben harmadszorra is fölcsett a taps. A szószéken álló csengő, tiszta latinsággal beszélő ifjú Rákóczi úgy hajolt meg, mint az udvari bálokon a világszép asszonyoktól táncot kérő gavallér.

Először állott így az eperjesi díszes megyeháza tanácstermében, a művészien faragott szószéken.

Érezte a rászegeződő tekintetekben a határtalan bizalmat, a feszült várakozást, hogy felhangzik ajkán az eperjesi vértörvényszék iszonyú napjaiban elnémított szabadság szava. Habozott, mint az első szónoklatnál mindenki, de érezte, tudta, hogy az eperjesi megyeháza előtt, a szép, gótikus főterén az egész országból összejött több ezres tömeg szorong, várva a szavát, halkan, szinte sűgva emlegetve a magyar szabadságharc kivégzett vértanúit, a száműzött vagy a Kárpátok rengetegében bujdosó hőseit.

Ő érezte, ez a suttogás betölti lelkét, és a gondolatok megperzselődnek a kinnal végigküzdött harcok hirtelen lobbanó emléklángjainál...

Szeretett volna magyarul beszélni, de hirtelen arra gondolt, kinevetik, ha rosszul ejt ki valamilyen szót. A hangja most is szinte halkan, hibátlan latinsággal csendült.

- Tiszteletre méltó karok és rendek! Szívem legfőbb vágya teljesült, hogy most Leopoldus császár és magyar király atyai jóakarattal engedélyt adott erre a találkozásra, és arra, hogy Sáros megye örökös főispánságát hálás szívvel elfogadjam.

Egy pillanatra mély csend lett.

- Latinul beszél, nem magyarul... - zizegett a csalódás suttogása a teremben, és a terem tárva-nyitva álló ajtaján, a téren zsúfolódó tömegben.

- Német lett az szívvel-lélekkel...

A szószéken szinte halkan, nyugodtan, tartózkodóan csendült a szónok, az új örökös főispán kimért, nyugodt hangja.

A Rajna tükrén a nyár első csillogása vibrált.

Balról a messzeségben, a Rajnán túl, könnyedén lebegett Strassbourg világhírű, csodálatos szépségű dómjának gótikus tornya.

Jobbról, Hessen halmain a szőlőskertek húzódtak.

Eugène de Savoya et Carignan herceg mozdulatlanul nézte az előtte elhőmpölygő ezredek szuronyözönét. A lovasság: dragonyosok, huszárok színes hullámokat vetve özönlöttek.

A fővezér mellett lovagló kitűnő hadvezér, a magyar földet az újabb török dúlástól megmentő, ugyancsak a Savoya család ősi hercegi fészkeből, a Hotel Soissonból származó, a szalánkámeni diadal hőse: Ludwig von Baden, a husárjaival oly sok híres huszárcsínyt elkövető hős, a fiatal Batthyány Ádám, a szöke, csontos, hatalmas termetű, mesésen erős, könyörtelen Heister Hannibal tábornok, Pálffy János horvát bán - feszült arccal fogadták az elvonuló csapategységek tisztelgését. Tapasztalt, mindent látó szemmel keresték a hibát az előttük eláradó gyalogság soraiban, a gladiátorsisakos dragonyoseszkadronok áramlásában.

Savoyai Jenő látta, hogy most a magyar huszárok eskadronjai vonulnak fel, és szívélyes mosolyát rejtve tisztelgett. Végigsimított homlokán, és halkan mondta:

- Öfelsége, XIV. Lajos, a napkirály tüzésége jobb, mint a mienk... A gyalogságunk talán egyenlő velük a harcban, mert a hannoveri és a porosz zászlóaljok talán fegyelmesebbek, jobban bírják az ágyútűzet... De a lovasságunk, igen... a mi magyar husárjaink valóban jobbak, sőt sokkal jobbak a török elleni nagy háborúban kikovácsolt tapasztalatuknál fogva... Tehát jobbak, mint a franciák.

- Sokan mondják, hogy rövidesen Itáliába megyünk néhányan a vezérkarból, mert Milánó, Savoya, Piemonte földjén kellene kivívni a döntést... - szólt a kitűnő hadvezér, Ludwig von Baden.

A fővezér végigsimított mellpáncélján csillogó, kétfejű sassal ékes Habsburg-címerén.

- Mindenütt ott leszünk, ahol a legnagyobb a veszedelem. Vittorio Amadeo, Savoya fejedelme, bár behódolt a franciáknak, most nekünk ígért szövetséget titokban, s elegendő egyetlen győzelem, valamelyik fontos piemonti város elfoglalása, mondjuk, Turin bevétele... a savoyai fejedelem hozzánk pártol, és az egész harci helyzet megváltozik, megnyílik az út Lyon, Franche-Comté, Párizs felé.

A császári vezérek hallgattak. Arcuk előtt elsuhantak a szélsodorta, apró cseresznyevirág-szirmok.

Villars örgróf, a Napkirály bécsi nagykövete ma, 1699. május 5-én fogadta Achille-Télémaque Longuevalt, aki - miután ezredét Hegyaljáról a Tokaji, Szalontai és mások vezetése alatt kitört felkelés után Árva megyébe helyezték - most rövid pihenőre Franciaországba, Arcis-sur-Aube kicsiny falujába igyekezett, ahol a családja várta.

Longueval a zsoldpénzt pontosan, szinte teljes összegben hazaküldte szeretteinek. Villars örgróf, a vallásosságáról híres Villars marsall öccse, mosolyogva nyújtotta kezét a zavartan szedelőzködő Longueval felé.

- Ó, kedves alezredes úr, hallottam, milyen nagy barátságban van Rákóczi úrral és más, mindig lázongó magyar főnemessel.

Longueval zavartan bólintott.

- Ó, örgróf úr, a több éves hadiszolgálat alatt megismerkedhettem a magyarság vezetőivel... - És szerénykedve elhallgatott. - Igen, igaz, megismerkedhettem, de „barátság”... Ó, a magyar főnemeseink csak egyenrangúakkal barátkoznak.

Villars örgróf arcáról elégedettség sugárzott.

- Nagyon örülök szerény véleményének, kedves alezredes úr, mert a munkatársaim, akiknek kötelességük szemmel tartani a politikai változásokat, gyakran túloznak, sőt teljesen eltúlozzák értesüléseik értékét, hogy nagyobb összeggel honoráljuk olykor kétes és megbízhatatlan híreiket.

Longueval okos, mozgékony arcán zavar suhant át.

- Nagykövet úr, nekem nem kell pénz... Amit kerestem három hosszú szolgálati esztendő alatt, azt szinte maradéktalanul Arcis-sur-Aube-ba viszem, ahol a családom lakik.

Hosszú csend támadt. A nagykövet arcán hűvös feszültség ült.

- Szeretném, ha elutazása előtt elvinné ezt a levelet Rákóczi Ferenc úrnak, és mikor Párizsba érkezik, átadná a választ Torcynak, a Napkirály külügyminiszterének... - Kezét könnyedén úgy emelte fel, mint a cirkuszi lóidomító, aki ugrásra biztatja a már betanított lovakat.

Françoise érezte a király testén a másik asszony illatszerét a tébolyult királyi ölelések alatt, és hirtelen úgy érezte, hogy három viharzó év után csak most, mikor már „maîtresse en titre”-nek ünnepelte az egész tündéri varázsfényben ragyogó versailles-i udvar - most, a királyné és más szeretők felett aratott teljes, vitathatatlan diadala percében... először fogja el a kínzó, tűrhetetlen féltékenység. Nem értette meg ezt, mert három hosszú év alatt fölényesen tartotta helyzetét az állandó királyi szeretők között.

Az apró, puha, illatos, selymes, támla nélküli széken ült, és belemeredve a kerekded muránói tükörbe, könnyörtelenül kutatta az arcát.

„Hát, igen... itt jobbról... igen, talán valóban repedezik egy ránc... - Még piros, érett, mohó ajka szélén is meghúzódott valami, szinte észrevehetetlen véset. - Hát igen, ez igazán nem ránc... csak mélyedés, inkább csók jele... Hiszen ő oly hevesen csókol, és az udvari borbélyok oly felületesen borotválják, hogy kímélik az érzékeny arcbőrét... igen... ez nem is ránc, csak szakállsérté horzsolta fel... Persze, Louis meg is borotválkozhatott volna... gondosabban... De egy király? Mindenképpen kiváló egyéniség, borotválatlanul is... csak ne lenne olyan átkozottul érzékeny a bőröm...”

Egy pillanatra görcsösen behunyta szemét. Mélyet lélegzett. A sarokban álló díszes, rézveretes órát nézte.

Riego Montez alakja kopogtatás nélkül merült fel a hangtalanul szétnyíló súlyos bársonyfüggönyök mögül, melyek eltakarták a bejárat keskeny, könnyen nyíló ajtaját. Rövid ideig mindketten hallgattak.

- Hogy aludt, asszonyom? - hallatszott halkan, de számonkérően.

Françoise vállat vont.

- Ó, orvos úr, én mindig jól alszom, mert az ilyen roussilloni kecskepásztorlány, mint én is, mindig kifogástalanul alszik... De... - elhallgatott. Belemeredt a tükörbe. - De az ébredés... az annál keservesebb: az első pillantás a tükörbe, s az ideges félelem egész láthatatlan gúlája reám omlik, hangtalanul, némán, és én úgy érzem, minden, ami értéket jelent számomra, elvész a múlt már lelket bénító romjai alatt...

Riego Montez bólintott.

- A szorongás, a félelem a holnaptól... dicsőséges büntetés azoknak, akik maradéktalanul birtokolják a jelent...

Françoise mélyet lélegzett.

- Az a nászerőt fellobbantó ital, melyet ön adott, oly magasra felszította a király férfierejét, hogy szinte megrémültem, és arra gondoltam, öfelsége így, behunytt szemmel, bennem az új szeretőjét birtokolja... Észrevettem. „Nyisd ki a szemed, Louis” - szóltam rá.

Riego Montez bólintott.

- S ő?

Françoise összerezzen.

- Ő kinyitotta a szemét, és... - Hangja rekedten elcsuklott. - Ő kinyitotta a szemét, és abban a pillanatban már nem volt olyan heves, mint mikor behunytt szemmel ölelt engem.

Riego Montez sokáig hallgatott. Köhintett.

- Tud ön arról, kegyelmes asszonyom, hogy Fontanges kisasszony húszezer tallér évjáradékot kap öfelségétől?

Françoise egész testében összerezzen. Félig felemelkedett az alacsony, puha székről. Szólni akart, de csak az ajka széle remegett. Mélyet lélegzett.

- Én nem tudom... de... de bosszút állok ezért, az biztos! Bosszút! - hangja rekedten elcsuklott.

Riego Montez sóhajtott.

- Kegyelmes asszonyom, minden szerelem véget ér egyszer...

Françoise két apró öklét rázva toporzékolt a tükör előtt.

- Pusztuljanak mind... mindenki... Pusztuljon Fontanges, ez a kék szemű, halk szüzike, aki valójában veszélyesebb ellenfél, mint akár Anne-Marie Rohan, aki most férjezett Soubice hercegné, de azért részt vesz minden holdtöltekor a valamennyi királyi szerető éjjeli nászál-dozatán! Pusztuljon vele akár maga a király is!

Dermedt csend támadt.

A versailles-i kastély valamennyi termében a kápráztató fényű álarcosbál tánca viharzott. A tündéri fényben ékszerek villództak a hölgyek utolérhetetlen fodrászművészettel magasra feltornyozott hajában. Kék, zöld, aranysárga vagy fehér drága kínai selyemruhák, abroncsos

szoknyák lebbentek, forogtak, előre vagy hátra sodródtak. A férfiak aranytól villódzó vállpántjai, aranyos díszek, a hófehér csipkék valami dallamos káprázatban kavargtak a zene ütemére. Látszólag senki sem vett észre semmit, de minden tekintet az egész falat beborító muránói tükrök mögött rejtőző keskeny ajtót figyelte, mely a királyi hálószobába vezető folyosó álcázott ajtaja volt.

Riego Montez, aki a meghívott tudósok, nélkülözhetetlen udvaroncok között állt, lassan odafordult az Európa-hírű hipnotizőrhez, Lesage-hoz, és a komoran figyelő, okkult tudományokkal, halottidézésrel foglalkozó Guiborg abbéhoz.

- Na, most találják ki a szellemeik segítségével, ki lép ki a titkos ajtón?

- Madame Montespan... - szólt a hipnotizőr, és vállat vont.

- A király már régóta sokat jár a kolostorban lakó Louise de la Vallière-hez, és igen otthonosan érzi magát a fiatal, csinos novicia-apácanövendékek között. Bár Montespan asszony igen régen a maîtresse en titre-je, mégsem kegyelmez régi vetélytársának, és éles nyelvvel újra meg újra kétségbe vonja kolostori ártatlanságát. Most a titokzatos és oly váratlanul feltűnt mademoiselle Fontanges látszik a legveszélyesebb ellenfélnek, mert kecses, angyalian szőke, ártatlan és oly bájosan oktondi, mint amilyen Louise de la Vallière volt kilenc évvel ezelőtt. Ez a szelíd, nőiesen korlátolt leány ellenállhatatlanul meghódította őfelsége hét állandó tündérszép szeretőt hordozó, eléggé viharvert szívét... - Guiborg abbé, akinek okkult tudományát az egész udvar ismerte, és felhasználta horoszkópjait, halkan, fojtottan beszélt.

Riego Montez jól értesülten bólogatott.

- Ön szerint tehát Fontanges kisasszony lép ki a titkos ajtón?

A keskeny, tükörrel álcázott ajtó hirtelen kinyílt.

Fontanges kisasszony a latin kora ifjúság kápráztató pompájában, holdfénykirálynő ezüstös fátyolruhájában, álarcos kicsi arcán egy pillanatig megtorpant, keresve valakit az álarcosbál kavargásában, aztán betette maga mögött a hosszúkás, keskeny, titkos ajtót, és mesterkélten könnyel kicsi, kerek arcán mégis kilépett.

De egy pillanatig sem mert körülnézni, láthatóan attól tartva, hogy a táncolók észrevették bejövetelét, aztán mélyet sóhajtott, és elvegyült a vendégek vidáman lármázó, csillogó tömegében...

Kilencedik fejezet

Különös napok voltak ezek. Csak fokozatosan, ezer apró jel, érzésmozaik, gondolat által eszmélte, mit jelent magyar volta.

Úgy hallgatta a furcsa, semmi más nyelvhez nem hasonlítható szavakat, mint böles, töprengő, sorsot kutató, a végzet színe előtt sápadózó s mégis a végső győzelem titkát kutató hellén jósok.

Charlotte-Amalie, a tündérszöke, fiatal feleség, aki két terhesség megszakítása után most harmadszor is gyermeket hordozott, néha, ha a fiatal férje hosszabb ideig kimaradt a Bercsényi Miklós által rendezett összejöveteleken, aggodalmasan figyelte a férfi arcát:

- De?... - kérdezte mindig halkabban és zavartabban. - De... ez nem vezet jóra... Ezek a magyar urak, akik olyan szívélyesen beszélnek veled latinul, egymás közt lázadásra készülődnek öfelsége Leopoldus császár ellen, aki pedig a legjóságosabb módon óvott téged, mikor apátlan, anyátlan árvák lettetek Júlia húgoddal... És még az édesanyád is elhagyott a daliás Thököly Imre, magyar fejedelem szerelméért...

A férfi idegesen vállat vont.

- Thököly kígyó volt, aki bekúszott az anyám hálósobájába... Ő, aki egész Magyarországon és Erdélyben a második legnagyobb birtokkal rendelkező főnemes volt, szemet vetett a Rákóczi-vagyonra... mi - én és Júlia húgom - az útjába álltunk... - Mélyet lélegzett.

A szép, asszonybolondító szeme elhomályosult.

- Mint nyolcéves kisfiút, elvitt a táborba, és egy éjszakán, mikor éjszakai vaklármától megvadultak a vitézek lovai, majdnem eltiportak mindnyájunkat... Igen, a sátrunkat ledöntötték a megvadult lovak, és engem csak a nevelőm önfeláldozása, bátorsága mentett meg.

A hercegnő szelíd, okos, ifjú arcán aggodalom látszott.

- Vigyázz... nagyon vigyázz. Tegnap este Corbelli generális feleségétől hallottam - tudod, az a gyönyörű itáliai asszony, aki annyira szereti a magyarokat -, nagy titkolózva elmondta nekem, a Habsburg-ház bukásától várja hazája, Itália egységét és szabadságát... Tehát, Corbelliné mondta, valami tanácskozás kezdődik itt, Eperjesen... s ön hivatalos személy: Sáros örökös főispánjaként megjelenni köteles.

A férfi könnyedén legyintett.

- Igen, hármás bizottság ül össze, hogy megvizsgálja a császári zsoldosok kihágásait. Tagjai: Corbelli generális, a kassai hadtestparancsnokság részéről, gróf Bercsényi Miklós, Ung megyei főispán... és... - Könnyedén vállat vont. - ...És én is.

Az asszony szép, kék szemében még erősebben lobbant az aggodalom.

- Ön tudja, hogy szívvel-lélekkel szeretem a magyarokat, ezt a tragikus sorsú, hősi népet... De ne felejtse, az ön részvétele a hármás tanácskozáson csupán a hűsége próbája a császári ravaszdi udvaroncok előtt. Egyetlen vigyázatlan szó, és a börtön ajtaja megnyílik ön előtt, már csak azért is, hogy a kapzsi udvaroncok rátehessék kezüket az ön vagyonára.

A férfi vállat vont.

- Legyen nyugodt, asszonyom. Tudom, meddig mehetek el ahhoz, hogy hűtlen lennék Leopoldus császár előtt, s a magyar főnemesség se gyűlöljön meg... - És fölényesen elmosolyodott. - Adassék meg a császárnak, ami a császáré, s a magyar urak elejének az, ami az övék.

Charlotte megkönnyebbülten elmosolyodott.

- Ma járt nálam páter Amadeo Menagetti, aki harminc évig Kínában volt a csillagászat és a filozófia előadója a jezsuiták pekingi egyetemén, és most a nagyszombati jezsuita főiskolán tanít, mint a keleti ügyek ismerője... Szóval... ő több érdekes könyvet hozott. Az egyiket különösen a figyelmembe ajánlotta: Niccolò Machiavelli „A fejedelem” című művét. Azt mondja, ha nem is kell megfogadni Machiavelli diabolikusan lelkiismeretlen tanácsát, de minden kezdő államférfiúnak hasznos, ha elolvassa...

Rákóczi szívélyesen bólintott.

- Kezdő államférfi? De hiszen éppen az a legfőbb célom, hogy távol maradjak azoktól az ügyektől, melyek oly sok bánatot és végül teljes bukást zúdítottak nagyapámra, apámra, anyámra... éppen az önt látogató páter Menagetti terjesztette őfelsége elé kérésemet, hogy a magyarországi birtokaimért cserébe éppen olyan birtokot kapjak a német birodalom területén.

- A bécsi udvar hatalmasai nem cserét akarnak, hanem gazdag zsákmányt. Addig szerepeltetik önt itt, a magyar földön, amíg csak nem követ el valami politikai hibát, vagy amíg ki nem mutatja a magyar érzelmeit...

A férfi vállat vont.

- Kedves, ne feledje, hogy számomra legfontosabb a tiszta, nyugodt családi boldogság... - Hümmögve rázta szép, férfias fejét. - Teljes rokonszenvem a magyaroké, és nem tagadom, hogy magyarnak érzem magam. - Ujját figyelmeztetően felemelte. - De csak a teljes, őszinte királyhűség határáig... - Bosszankodva ráncolta sima, magas homlokát. - Én nem lehetek lázongó, öldöklő, de az első ágyúlövésre szétfutó paraszthad vezére sem, mint a hegyaljai felkelés parasztvezetői, hajdúi...

Átölelte az asszonyt, és érezte, hogy valamit sejtve megremeg. Még erősebben szorította magához.

- Ne félj... - szólt egyszerre halkan, lágyan. - Őfelsége nem csalódik bizalmában, mellyel atyai módon az egész császári udvar előtt kitüntettetett... - Végigsimított az asszony dús, búzaszőke haján. - Egyébként, légy tárgyilagos... Ha a császár, mint a legfőbb gyámom, nem vette el tőlem a földbirtokaimat, míg Júlia húgommal együtt mint anyátlan-apátlan árvák nevelkedtünk a jezsuiták kollégiumában, akkor most sem teszi meg... Legfeljebb még jobban meggyőződik hűségemről. Még akkor is, ha méltányos esetekben helytállok a birtokaimon - Makovicán, Lublón, Rákócon, Barscsütörtökhelyen, Sároson - lakó jobbágyméért, a császári zsoldosok tetteit súlyos szavakkal tárom fel parancsnokuk, Corbelli ezredes előtt.

Az asszony félíg behunyt szemmel simult a férfi széles, domború mellére.

- Páter Amadeo Menagetti arról beszélt, hogy XIV. Lajos, a Napkirály őfelsége, szövetségest keres keleten, ha kitör a háború a spanyol világbirodalom koronájáért. Itt, keleten, a nagy északi háború pusztít: Péter, minden oroszok cárja, és XII. Károly, a svédek ifjú, hős királya halálos harcban törnek egymásra. Lengyelországban nagy a belső viszály a Lescinski Stanislaw és Erős Ágost szász választófejedeleme között... A Napkirálynak csak egy szövetségese lehet: a felkelt magyarság... - Elhallgatott, aztán halkan, hűvösen kimondta: - Vagyis csak te lehetsz a francia király szövetségese.

Csend lett. Rákóczi fölényesen elmosolyodott.

- Péter Menagetti költői tehetségét ismerjük - latin, ógörög, kínai verseket ír -, s nem veti meg az élet szépségeit... tehát, ezt tudva, kellő értékre kell leszállítani aggodalmaskodásait...

Magához vonta a feléje táruló asszonyt, és forrón megcsókolta selymes, ifjú ajkát.

A vegyes bizottság az eperjesi városháza kistermében tartotta első ülését.

Corbelli generális már nyolc esztendeje katonáskodott Magyarországon, és magyar szeretői által vagy magyar bajtársaitól tanultva, elég jól beszélt magyarul.

- Uraim... - szólt kellemesen csengő hangján, mert ismert volt a helyőrségnél mint kitűnő énekes. - Mi azért gyűltünk össze, hogy megvizsgáljuk a tényeket, és igazságot szolgáltatassunk a kárt szenvedetteknek.

A csupa erély, nyugtalan, meg-megmozduló, új és új érzelmi kitörések hullámaiban megrezdülő gróf Bercsényi Miklós ungi főispán idegesen tépkedte hatalmas, koromfekete bajuszát, és villanó tekintettel meredt Corbelli arcába.

- Nemcsak igazságot, generális uram, nemcsak igazságot, de példamutató igazságot! Azon zsoldosok, akiket rablógyilkosságban, gyilkosságban, rablásban, gyűjtogatásban, a nők megerőszakolásában bűnösnek talál a pártatlan törvénytudó bíróság, láncokban gonosztetteik helyére szállítandók, hogy ott bűnhődjenek a tőlük oly sokat szenvedett lakosság színe előtt.

Felugrott ültéből, és a tábornok felé nyújtotta kezét:

- Vonatkozik ez elsősorban a Barscsütörtökhelyen, Makovicán, Lublón, Sároson garázdálkodó zsoldosokra, akik alabárdjaikat a földre tepert lakosok torkára szorítva követelték, adják elő pénzüket, javaikat, tekintet nélkül arra, hogy nemesek vagy jobbágyok voltak...

Latinul beszélt a magyarul vitázó, itáliai származású tábornokkal, mert félt, hogy a bizottság harmadik tagja, Rákóczi, aki mint Sáros örökös főispánja hivatalból tagja volt a bizottságnak, nem értené meg, ha magyarul szól.

Corbelli, aki itt-ott alig értette az olasz fülnek szokatlan klasszikus latinságot, kényelmetlenül fészkelődve a magas, egyenes támlájú, súlyos, faragott tölgyfa széken, zavartan bólogatott.

- Már mondtam önnek, gróf úr, azért jöttünk össze, hogy igazságot szolgáltatassunk a sértetteknek, és megbüntessük a bűnösöket.

Bercsényi hevesen rázta kemény öklét.

- Igazságot? Büntetést? Ez mind kevés, generális uram... - Ujját figyelmeztetően emelte fel. - Nemcsak igazság és igazságos büntetés kell, hanem az, hogy a károsultaknak az államkincstár az oly méltatlanul elszenvedett súlyos, szinte megfizethetetlen károkat pénzzel fizesse meg...

Corbelli súlyos pillantást vetett:

- Pénz? - kérdezte németre fordítva a szót. - Pénz? De hiszen azoknak az éhségtől szédelő, hónapokon át soha jól nem lakott katonáknak már közel fél éve alig folyósítanak zsoldot, s ön azt hiszi, ha a császár miniszterei nem tudják megfizetni az egész Európát védő seregük katonáit, kik bőségesen ontották vérüket, hogy a magyar föld a török rabiga alól felszabadíttassék... ismétlem, ha nem tudják zsoldjukat kifizetni azok, akik ezt hivatalból megtehetik, akkor méltányos az, hogy aki a tűzhely mellett, csendben, nyugalomban várta eddig a háborús híreket, az pénzsegélyt kapjon néhány ellopott libáért, kacsáért... mikor a hadsereg éhezik és rongyokban jár?!...

Tenyérével az asztalra csapott.

- Egyszer s mindenkorra mondom: igazság van. Pénz nincs!

Csend lett. Csak Bercsényi haragos mormogása hallatszott. Rákóczi érezte, minden tekintet várakozva fordul feléje.

Szép, férfias arcán vívódás volt.

- Talán... - kezdte latinul - vizsgáljunk meg minden esetet külön-külön... s különös kiáltó esetben ne utasítsuk el a méltányos kárpótlás gondolatát sem.

Látta Corbelli arcán a viszolygást. Hallotta Bercsényi csalódott mormogását. Hirtelen még jobban zavarba jött.

- Mielőtt döntést hoznánk, hallgassuk meg talán a megyei hatóságok összesített jelentését a károkról, úgyszintén a testi bántalmakról...

Bercsényi krákogva tette rá hatalmas kezét a megyei felfolyamodások vaskos, fehérítő halmazára.

- Itt annyi a bánat vagy a keserűség, hogy beleöszül az, aki végigolvassa...

Találomra belenyúlt a jelentésekbe. Kivett egyet, és hangosan olvasta:

- Barscsütörtökhelyen nyolc zsoldos a Negrelli-ezred legénységéből őrzőjárat közben figyelmeztetés ellenére tüzet rakott a szalmatető veremkunyhók mellett; a kunyhó majdnem a földig érő szalmateteje kigyulladt. A tűz átcsapott a szomszédos házakra, úgyhogy három kunyhó leégett. Mikor a falusiak összefutottak a tűz oltására, az őrzőparancsnok ezt támadásnak minősítette az őrzőjárat ellen, és szuronyt szegezve üzte el a falusiak csoportját, anélkül hogy megengedte volna saját katonáinak az oltást.

Köhintett, néhány cifra szitkot mormogva nyúlt egy másik jelentés után.

- Makovicán a zsoldosok kirabolták a templomot, néhány értékes tárgyat zsákmányoltak, melyek most sem kerültek elő... Az egyik jobbágyomat - Kikerics Istvánt - nem bíróság ítélte el, hanem ítélet nélkül kegyetlenül megbotózták, mert nem akarta engedni, hogy a zsoldosok szalonnaoldalakat vigyenek el éléskamrájából. Sároson egy fiatalasszony, az özvegy Rimóczkiné két malacát elhajtották, s mikor az özvegy sírva tiltakozott, durva szitkokkal illették.

Corbelli hirtelen felegyenesedett.

- Tiltakozom, hogy a vegyes bizottság ilyen tyúkperekkel tölti idejét! Bezzeg jók voltak önöknek a mi katonáink, mikor egész Európa életre-halálra küzdött a török hódoltság ellen. De most, mikor már béke van, és minden épül, nő, virágzik, akkor még azt az egypár szalonnaoldalt is sajnálják a győzelmes harcosainktól!

Bercsényi úgy nézett rá, mintha mindjárt torkának ugrana.

- Ezennel szót kérek! - harsant élesen a hangja. - Hallgassuk végig a panaszokat!

Corbelli elvörösödött hirtelen lobbanó haragjában.

- Nem tűröm, hogy bárki is gyalázza a sereget! - hátratolta a széket, és sarkantyúival, kardjával zörögve, hosszú léptekkel indult a kijárat felé. Visszhangosan, tompán, mint egy pisztolylövés, dörrent a becsapódó ajtó. A súlyos, sarkantyút csörrentő katonaléptek gyorsan távolodtak...

Csend lett, aztán ünnepélyesen, lassan delet ütött a tanácsterem sarkában álló hatalmas bronzdiszes óra.

Rákóczi a széles, aranyozott ingasúlyt nézte, amely pontosan, szinte emberi nyugalommal mérte a másodperceket.

„Tulajdonképpen nekem is távoznom kellene...” - rezzent fel az aggodalom. Magán érezte Bercsényi súlyos, figyelő tekintetét, és pillantását kerülve indult Corbelli után.

Hirtelen érezte, valaki erősen megragadja a kezét.

- Ne menjen el... - Bercsényi szavában szokatlan kérés csengett. Rákóczi vállat vont.

- A hadsereg, vagy pontosabban Negrelli, a kassai hadtestparancsnok képviselője nélkül minden tanácskozás törvénybe ütközhet.

Bercsényi most már két kézzel kapaszkodott a karjába, vállába, szinte húzta az asztalhoz.

- Ön legalább tanulmányozza a panaszokat...

Rákóczi a beadványok, akták, jelentések kötegeit nézte.

„Valóban... ismernem kellene a nép baját, keservét. Utóvégre a panaszosok között az én saját jobbágym is kárt szenvedtek... Minden földesúrnak kötelessége atyai jóindulattal oltalmazni őket. Ha ezt nem tenné, vétkeznék az isten ellen, ki az örök igazság, és birtokába adta őket...”

Köhintett. Engedte, hogy Bercsényi szinte belenyomja a székbe. Mélyet sóhajtott.

- Csak saját jobbágym sérelmeit van jogom felülvizsgálni... - szólt zavartan. - De kétségtelen, törvényellenes lenne közbenjárásom...

Bercsényi elvörösödött.

- S az a garázdálkodás, mit az idegen zsoldosok csinálnak, az talán törvényes eljárás?!

Csend támadt. Rákóczi az órára pillantott.

- A tanácskozás folytatását, ismétlem, nem tartom törvényesnek, célravezetőnek... - Állával a jelentések felé intett: - De hazavitetem, és ígérem önnek, három nap alatt hivatalos helyen kívül, szállásomon tanulmányozom át a panaszokat... - Ujját figyelmeztetően emelte fel: - Igen, megvizsgálom, de nem a hivatalban... Csupán mint magánember és jobbágym sorsát aggódva figyelő földesúr...

Hosszan hallgattak. Bercsényi szemét összehúzva kutatta a másik arcát. Rákóczi erőltetett vidámsággal mosolygott. A falióra felé intett:

- Indítványozom, most menjünk ebédelni...

Bercsényi lehajtotta fejét. Erős alakját rázta az embertelen düh. Hallgatott.

Forró nyári éjszaka volt. Eperjes keskeny, régi, korán sötétedő utcáin csak néha dobbant az éjjeliőr lépte.

Itt bent, a díszes, faragott, kényelmetlenül alacsony, oroszlanlábú asztalon rendetlen halomban heverték a megyei határozatok régimódi, díszes pergamenre rajzolt jelentései.

Ő mozdulatlanul állott. Lassan támaszkodott az asztalhoz, úgy, hogy tenyerében érezze az asztallap hűvösségét. Hirtelen összerázkódott. A jelentések felé kapott. Remegő kézzel emelte szeméhez az ékes latinsággal panaszkodó iratot. Szaggatottan beleolvasott. Lassan letette. Kezében már másik pergamenlap zörrent. Tudta, hogy a végtelen pusztai keserűség ismét láthatatlan ökleléssel éri homlokát, riaszt, hív, lever, hogy felemeljen.

Hátravetett fejfel, görcsösen behunyt szemmel olyan mozdulatot tett, mintha leseperné az asztalról a halkan zizzenő iratokat. Összerezcent. Elfördult az asztaltól, és egyenetlen léptekkel, mintha menekülne, lépett a keskeny, gótikus ablak elé. Felpillantott. Az égbolt felhőtlenül hordozta a csillagok kozmikus gyémántjait. Mély, tiszta, vakmerő gondolatot hordozó nyári csend volt.

Úgy érezte, a lélek elfulladt a vér, a közöny s a kétségbeesett panaszok özönében. Összerezcent.

Az ajtón kopogtak. Homlokát ráncolva, hirtelen támadt félelemmel fordult meg. Az ajtó kinyílt. Megismerte a belga alezredest, Achille-Télémaque Longuevalt, aki belga-francia létére a császár seregében szolgált, és erőltetett mosollyal kérdezte:

- Ily késői órában?

Longueval mosolygó, mozgékony arcán zavar látszott. Láthatóan erőt akart venni izgalmán, és a katonai üdvözlés helyett csak mélyen meghajolt.

- Ó, csak egy pillanatra zavarom, kegyelmes uram - szölt, és hangján átrezzent az izgalom. - Ma éjjel én vagyok az éjszakai őrzárát parancsnoka, és feltűnés nélkül jöhetek ide. Az alabárdosaim ott állanak a kapunál...

Rákóczi már erőt vett magán. Longueval közelebb lépett. Remegő kezében kis ezüsthenger csillant.

- Pár héttel ezelőtt Bécsben jártam, s Villars vicomte, őfelsége XIV. Lajos francia király bécsi nagykövete egy levelet bízott rám...

Hallgattak. Rákóczi tiszta, férfias arcán izgalom rezzent át.

- Nem tudom, átvehetem-e, miután semmilyen előzetes megbízást vagy csak bátorítást sem kaptam erre nézve...

Longueval szótlánul, makacsul nyújtotta előre az ezüsttokot.

Ő habozva vállat vont. Átvette a levelet. Szeméhez emelte. A levél tetején egyenletes, nyugodt írással, sűrű, fekete tintával néhány szó feketélt: „Csak saját kezébe. Bizalmas. Sürgös.”

Hirtelen valami hűvös fuvallat érte a lelkét. Óvatosan figyelte önmagát, s úgy érezte, az elkerülhetetlen sors hangtalan szárnya vet árnyékot a tusakodó, vívódó lelkére, a közelgő vihar előérzetében.

- Ön tudja a levél tartalmát?

Longueval tagadóan intett.

- Villars vicomte, a Napkirály bécsi nagykövete csak annyit mondott: Franciaország és Magyarország most ismét mély, őszinte barátságban, közös zászlók alatt harcolhat.

Rákóczi habozott.

- Ön bizonyára választ vár... - szölt szívélyesen. - Most, természetesen, nem tudok választ adni. De ígérem Villars nagykövetnek, hogy megfontoljuk és elemezzük a lehetőségeket azokkal, akiknek a lelkét marja magyar hazánk jelenlegi sorsa...

Longueval újra mélyen meghajolt.

- Két hét múlva a családomhoz utazom Arcis-sur-Aube-ba, s így az ön választ elvihetem Párizsba Torcy külügyminiszternek... - Vállat vont. Kiegyenesedett. - Kegyelmes uram, én

csak egy műveletlen katona vagyok, de mégis kimondom, a spanyol birodalom örökségéért XIV. Lajos és Leopoldus imperátor versengenek. S így a szegény, sokat szenvedett Magyarországnak függetlensége visszaállítására olyan lehetősége támadt, amilyen helyzet nem ismétlődhet meg még egyszer a világtörténelemben.

Rákóczi hallgatott. A gondolatok felcsaptak, hűvös kavargássá váltak, de mélyükben ott vibrált valami meleg, lágyan derengő fény...

Letette a levelet az asztal sarkára. Azután hátravetett fejjel torpant meg a már nyitott ablak előtt.

Lent, a keskeny, régi utcán az őrző alabárdosai sorakoztak, és olykor vibrált a fáklya rőt fénye... Az alabárdosok árnyai mint fakó óriások lebbentek a régi, kopott falakon, birkózva a csillagok kozmikus kincséért.

Rákóczi összeráncolt szemöldökkel hallgatott.

„Őrző... Csak egy éjszakai őrző... Így csendesen, bármely pillanatban jöhetnek értem... Igen, értem, s egyetlen penge sem emelkedik védelmemre... Cselekedni kell, megvédeni azt, ami még a birtokunk...”

Mélyet lélegzett.

- Igen, a francia Nagy Király serege kétségtelenül a legjobban felszerelt, legnagyobb és igen jól vezetett haderő Európában... Ha Franciaország győz a spanyol világbirodalom örökségéért vívott háborúban, ez a győzelem a magyarság felszabadulását is jelentené... Igen... igen... ez vitathatatlan tény...

Lehajtotta fejét.

- Ha Párizsba indul, alezredes úr, keresse fel Torcy külügyminiszter urat, és jelentkezzen a válaszáért... - szólt halkán, kimérten. Csak a záródó ajtó halk zörrenését hallotta a nehéz katonaléptek helyett.

„Lekapcsolta a sarkantyút... hogy ne pendüljenek... - jutott az eszébe. - Igen, ez az ember óvatos és mégis vakmerő.”

Lent az utcán halk vezényszó röppent. Az őrző továbbindult.

Bercsényi hatalmas kezében remegett a levél.

- Hatalmas eredmény... Igen, igen hatalmas eredmény, történelmi fordulat, az erős Franciaország valóban oly hatalmas segítséget nyújthat, mely mellett a győzelem szinte biztos... Azonnal... most mindjárt írni kell Torcy francia külügyminiszternek... pénzre, katonai segítségre és diplomáciai támogatásra van szükségünk. Az európai fejedelmi udvarokat meg kell győznünk, hogy a magyar szabadság ügye mindnyájuk elsőrangú érdeke... mert csak az erős Magyarország fékezheti meg a Habsburgok nagyhatalmi törekvését itt, Európa közepén...

Rákóczi sokáig hallgatott.

- Legyünk óvatosak... - szólt végül. - Eredményes fellépéshez jól felszerelt hadseregre van szükségünk. De hogyan juttatnák ide ezt a segítséget? Legfeljebb Gdańsk városán, Lengyelországon át... De mivel Lengyelországban most polgárháború dúl Lescinski Stanislaw és Erős Ágost király között a lengyel koronáért, ott minden teljesen bizonytalan... Teljes bizonytalanság. Szép szavak... anélkül hogy bármi határozott segítség lehetősége megnyilvánulna a cselekvésre... Villars vicomte úgy ír nekem, mintha seregem volna. De hol az a sereg? Ha csak mozdulni mernénk, napok alatt elfognának minket, és én is nagyapám sorsára jutnék azzal a

maroknyi hűséges emberemmel együtt, akiknek semmi más bűnük nem volt, hacsak az nem, hogy kissé hangosan panaszkodtak két pohár bor mellett...

Bercsényi hevesen csapott a levegőbe összeszorított öklével.

- Én láttam, mikor itt, ezen a téren, Eperjesen kivégezték az embereket - sokat ok nélkül -, a Thököly-párt összeesküvőit, csak azért, hogy a császár hívei megkaphassák az elkobzott vagyont... De mégis azt mondom, azonnal válaszolni kell a francia király nagykövetének... Longueval alezredes, akit én három év óta hűséges, a magyarok sorsával rokonszenvező embernek ismerek, most minden nagyobb kockázat nélkül elviheti a választ Párizsba, és ha visszatér, üzenetet is hozhat.

Rákóczi vállat vont.

- Én úgy ismerem Longueval alezredest, mint aki csak a családjának él, kerüli a magas rangú tisztek megszokott dáridóit. Ezért ízléstelen tréfák célpontja lett. Mindenki teljesen ártalmatlan, egyszerű embernek ismeri őt... - És felélénkülve folytatta: - Nem ellenzem egy óvatosan megírt levél elküldését. De hangsúlyozom, csak nagyon óvatosan cselekedhetünk.

Bercsényi rövid ideig hallgatott.

- Az óvatos cselekvés is több, mint a teljes tétlenség... - mormogta kelletlenül.

Villars vicomte, a Napkirály bécsi követe, Kinsky gróffal, birodalmi kancellárral sakkozott, miután a császár fogadta a külföldi hatalmak követeit Budavárának a török uralom alól való felszabadítása tizenötödik évfordulója alkalmából.

Villars vicomte kitűnő társalgó hírében állott, és játék közben tett humoros megjegyzéseinél egyre erősebben csattant fel a nevetés.

A hatalmas termetű, nagy orrú, nagy állú gróf Kinsky, vele ellentétben, teljesen elmerült a sakktáblán újra és újra kialakuló helyzetek elemzésében. Homlokán ráncok futottak. Hümmögve szorította össze keskeny ajkát.

Villars fölényesen mosolygott.

- Akárhogyan forgatja elméjét a birodalmi kancellár úr... a királya veszélyben van: ha hátralép, akkor is, ha előre, akkor még inkább... - Aztán vidám, kárörvendő mosollyal felvonta keskeny, még alig őszülő szemöldökét. - Gondolkozzék csak... van időnk. - Lassú, fölényes mozdulattal zsebébe nyúlt. Sokáig kutató. Finom, hosszú ujjai között drágakövektől csillogó burnótszelence villant. Zsebéből a zsebkendő selyme és egy összehajtott, keskeny papiros bukkant fel. A nagykövet belecsípett a nyíló szelencében rejtőző szép, aranysárga dohányporba. Arcán elmerült kifejezés látszott. Mélyet szippantott az aranysárga dohányporból, és harsogva tüsszögött. Egész teste meg-megrándult a tüsszögéstől, mely ott vibrált mozgékony orrcimpáiban. Arcán rezzenések siklottak. A zsebéből kilátszó fehér selymezsebkendő és az összehajtott papiros a földre hullott.

A magyarországi császári hadak fővezére, a csontos, szőke, még alig őszülő Heister Hannibal generális, aki a többiek csoportjában a sakkjátszmát figyelte, hirtelen rálépett az összecsavart papirosra, aztán lehajolva emelte fel a fehér selyem, nőies, illatos zsebkendőt.

- Azt hiszem, az öné... nagykövet úr... - szólt érdes germán kiejtéssel ropogtatva a francia szavakat.

Villars, aki fölényesen, elmerülten nézte a sakktáblát, köhintett, és fel se nézve a játszmából, halkán mormogott:

- Ó... igazán köszönöm... - Eltette a zsebkendőt, és diadalmas arccal emelte le a sakktábláról az egyik sötét bástyát.

A nézők körében elismerő szavak röppentek. Heister úgy érezte, hogy egyszerre négy-öt tekintet szegeződik rá. Felvetette fejét. Súlyos, hűvös tekintettel meredt a feléje forduló arcokba, és mikor látta, hogy a többiek egymás után elfordítják szemüket, lehajolt, és felvette a papirost.

A gyűrött, alighanem csak piszkosznak használt papíron megkérdőjelezve egyetlen szó állott: „Longueval?”

Heister összehúzott szemmel figyelt. Jól ismerte a magyarországi hadjáratok során a császári seregben küzdő zsoldos francia tiszteteket.

„Longueval?... - merült fel emlékezetében. - Hát persze... De mi lehet ez a kérdőjel...? Talán valami feladatot, melyet még nem hajtott végre a megbízott, azt jelölné az írás...? Nem hajtott végre... Tehát még nem cselekedett...”

A francia diplomácia erejére, pénzére gondolt, mely betöltötte az európai fejedelmi udvarokat, és bőséges Lajos-aranyakkal a francia érdekek képviselőjévé tett akárhányat a kisebb államok államférfiai közül.

„Miért éppen Longueval?... Az valahol a felső-tiszai mocsarak között táborozó vallon ezredénél szolgál... Mit tehet ott a keleti - szinte ázsiai méretű - ingoványban? De milyen feladatot bízhat ez a világfi arisztokrata, aki divatot diktál Wienben - a határszéli hadak alezredesére? Itt, az a gyanúm, cselekedni kell. Azonnal elemezni a helyzetet... és... igen, cselekedni, cselekedni kell.”

A sakkozók köré csoportosulók udvarias tapsa és vidám kiáltások jelezték, hogy a játszmát Villars vicomte nyerte meg. A generális lassan elhúzódott a külföldi diplomataktól, a hatalmas udvaroncoknak a játszma esélyeit vidáman elemző csoportjától.

Derült tavaszi este volt. A bécs-müncheni postakocsi a megduzzadt Duna partján vezető úton robogott.

Longueval érezte, hogy a szorongás, mely akkor fogta el, mikor a bécsi sorompónál állt meg útlelvizsgálatra, most szétfoszlik. Onnan, ahol a bájos, tiszta, kicsi Linz gótikus templomtornyai emelkedtek a Duna felől lebegő nyári ködből, hirtelen egy díszes, aranyozott hintó tűnt fel. Körülötte hat dragonyos lovagolt pompás, izmokkal túlzsúfolt muraközi lovakon.

Longueval barna, szélverte katonaarcán csak figyelem látszott.

A hintó megállott.

- Állj! - szállott a dragonyosok közül a kiáltás, s Longueval nem tudta, ki kiáltott. A postakocsit körbefogták a dragonyosok. Egy szálás, erős dragonyos őrmester kurtként recsegő hangon kiáltotta:

- Állj! Longueval alezredes szálljon ki!

Bent a hintó mélyén, mint a villámcsapásra a riadt juhok, húzódtak egymáshoz a kocsiban a rangjukat gögös szavakkal csillogtató utasok.

Longueval érezte, valami bénító hűvösség terjeng a szíve körül.

- Nem szállok... - Így, a fényes dragonyos-egyenruha helyett a hosszú utazáshoz felvett polgári öltözkében egyszerű, riadt vándornak látszott.

Lopkowitz Vencel birodalmi kancellár arca nyájas, vidám volt.

- Ó, kedves alezredes úr, ezer bocsánatot, hogy ez a kellemetlen ügy késlelteti valóban indokolt, megérdemelt szabadságát s találkozását családjával. De higgye el, Leopoldus császár, aki magyar király is, s egyúttal triumphator és imperator is, most úgy érzi, hogy az oly hamar nagykorúsított és oly határozatlan Rákóczi felett az önzetlen gyámapa feladatát gyakorolja, ha megakadályozza, hogy az ifjú Rákóczit a török seregnek is az alja: Thököly kuruckirály hívei felhasználják önző céljaik elérésére... - Jóságos mosollyal rázta fejét. - Itt igazán azonnal - ha vallomást tesz, persze - minden akadály nélkül az útjára bocsátjuk, s akkor sem lesz semmi bántódása, ha három hét múlva, a szabadsága leteltével visszatér, s maga Rákóczi is tapasztalhatja a császári gyám krisztusi megbocsátó kegyelmét. Én, aki mindig óvtam Rákóczit öfelsége előtt, és vakmerően hangsúlyoztam, hogy legnemesebb gyámatyai kötelessége, ha indokolt érellyel védi meg a tapasztalatlan ifjút a török uralom oly gátlástalan titkos híveitől... különösképpen gróf Bercsényi Miklós ungvári főispántól, a három Vay-testvértől, a mindig mindenre kész Okolicsányi Páltól, báró Szirmay Istvántól, Szluha Ferencről és mindenkitől, aki bajt hozhat rá... Tehát, öntől is védtük Rákóczit. De ő, íme, mégis átadta önnek azt a bizonyos levelet... Torcy, a Napkirály külügyminiszterének, ugye? Pontosabban, Barbisieux külügyi államtitkár részére... - Halkan nevetett. Telt arca még szívélyesebb, kerekesebb lett. Hangja halk volt. - Csak nem hiszi el, hogy én, ki a császári kormányban mindig következetesen - közel nyolc év óta - hirdetem, hogy Leopoldus császár és király, illetve XIV. Lajos, a Napkirály békés együttműködése az egyetlen lehetőség, hogy felszabadítsuk Magyarországot a török uralom alól... - Elhallgatott, mintha a feltörő érzelmek fojtanák el a hangját, aztán nyugodtan, hűvösen befejezte: - ...Hogy én a franciákkal való együttműködés hívei ellen lépnék fel?...

Rövid, vaskos ujjú, puha kezét a mellére szorította, és kevés ideig némán, tagadólag rázta a fejét:

- Én... soha! De hát, juvenis ventus! Az ifjúság szeles, hebehurgya, váltakozó, saját zavaros vágyainak a rabszolgája, s az ifjú Rákóczi áldozata lett a titkos törökbérencek áskálódásának. És nincs szebb, nemesebb feladat, mint visszatéríteni őt az atyai hűség és hála által a legönzetlenebb gyámatya, Leopoldus császár védőszárnyai alá.

Egy pillanatra elhallgatott, aztán röviden intett.

- Adja csak gyorsan, alezredes úr, a levelet.

Longueval halálsápadtan olyan mozdulatot tett, mintha a válla viszketne. Két kezével kigombolta öve felett a bő kék utazóköpenyét. Kezében papírlap fehérlett.

Lopkowitz kerek, telt arcán már újra gondtalan, vidám mosoly fénylett. Két kezét mentegetőzve emelte maga elé.

- Ó, nem kell... fel ne bontsa, az istenért! Fel ne törje azt az öt pecsétet. Hisz ez gyanút keltene Barbisieux külügyi államtitkár szemében. Nem jelentés, de őszinte, egyszerű emberek folyamatos értesülései által pontosan tudom a levél tartalmát. Az a kérés, adja át az ifjú Rákóczi levelét a Napkirály diplomatáinak, és a választ - titokban - mutassa be nekem, ha szabadságából ezredéhez visszatér.

Longueval hallgatott. Mélyet lélegzett.

- Inkább vesszek el a legkínosabb halállal... - szólt megváltozott, szinte nyugodt hangon. - De áruló soha nem leszek.

Lopkowitz Vencel rövid ideig habozott. Kerek, telt arca ismét mosolygós lett. Kezét szívére tette.

- Ha tudjuk, mit csinál az ifjú Rákóczi, meg tudjuk óvni őt. - Előrehajolt, és nyugodt, hűvös tekintettel kutatta Longueval arcát. - Hát nem érti, alezredes úr, mi pontosan tudjuk, mit írtak Rákóczival gróf Bercsényi és társai, s így bármely pillanatban letartóztathatjuk...

Hátrább húzódott. Szomorúan legyintett.

- De őfelsége bámulatos fejedelmi nagylelkűségében kímélni és óvni akarja ezt a szeleburdi ifjoncot. A legszentebb esküvel ígérem, hogy amennyiben ellenőrizhetjük Rákóczi levelezését Torcy külügyminiszterrel, Rákóczinak a haja szála sem görbül meg, s az uralkodó csak atyai feddésben részesíti.

Hosszú, hűvös csend támadt. Lopkowitz figyelmeztetően emelte fel ujját.

- De ha ön nem mutatja be nekünk a francia külügyminiszter választ - melyet természetesen elvisz Rákóczinak -, akkor... - Kezével széles mozdulatot tett. - ...Akkor a nagyapja megérdemelt sorsára jut ez a hányaveti siheder, és lecsap a hóhérbárd!

Hátradőlt székében.

- Ön most Rákóczi és saját sorsát tartja a kezében... Óvakodjék a kettős játéktól, mert arra ügyis rájövünk. Igyekezzék ott Párizsban, hogy a francia külügyminiszter minél nagyobb segítséget ígérjen Rákóczinak, hogy Leopoldus császár világszép, emberi, közérthető cselekedettel őrizhesse meg gyámfát a nagy árulás veszedelmétől... - Mélyet sóhajtott.

- Ön szabad... Szolgálatáért becsülettel megfizetünk... - Oldalt nyúlt. Félretolta a régi könyvek, iratok poros halmazát. Rövid, vaskos ujjai között teli erszény csörrent. - Vigye ezt az ön után oly hosszú idő óta sóvárgó, szegénységében oly példamutató becsülettel küzdő családjának, és tanítsa meg gyermekeit - két kislányát és serdülő fiát -, hogy hálaimájukba foglalják Leopoldus császár nevét, kinek életét s becsületét köszönheti... - Szokatlan göggel intett. - Ha szabadsága lejárt, és a francia király válaszol, itt Bécsben, a Nagyhaditanács épületében, Heister tábornok úrnál jelentkezhet. Ismétlem, Rákóczinak egy hajszála sem görbül meg. Sorsa immár csakis öntől függ, és csakis öntől... Menjen, ön szabad.

Tizedik fejezet

Holdtölte volt. Varázslatos, súlyos fényű holdtölte. A sárosi kastély ősrégi, alacsony, rozszalt falainak kőkölyhében úgy hordozta a holdfényt, mint ezeréves hellén amfora a nehéz, illatos szamoszi bort. Itt hevert a hálósobában drága itáliai bársonyok, vagyont érő északi prémek, a mesés selymek halmán, a díszes sátorszerűen elfüggönyözött ágyban az ifjú, sudár, napszőke asszony a szülés utáni gyermekágyi lázban. Az ágy végén egyenletesen himbálódzott a bölcső, melyből halkan, szinte dallamosan sírt fel az újszülött.

A férfi az ágy mellett ült a puha, faragott oroszlánlábú, trónusszerű székben. Néha előrehajolt, és aggodalmas, gyermekesen tehetetlen tekintettel kutatta asszonyának a gyermekágyi lázban megfiatalodott, túlzottan élénk, kipirult, kicsi arcát.

A kerek asztalon hirtelen nagyot lobbant a vert ezüst hármastartóban a gyertyaláng... Mély csend lett. De valahol bent tompa dörrenéssel nyíltak a rozsdás kapuk, a poros ajtók...

A zaj közeledett.

Az újszülött bölcsőjénél hajlongó dajka halkan felsikoltott. Az asszony hirtelen felült. Tárgoló szemében a gyermekágyi láz és a veszedelemérzet halálos biztonsága csillogott.

- Látod... mondtam: jönnek. Igen... jönnek...

Az ifjú Rákóczi lassan emelkedett fel az oroszlánlábú, aranyozott székről. Arcán ösztönös megdöbbenés és hűvös figyelem.

A keskeny, ősrégi folyosókat betöltötte a katonacsizmák dobogása. A hálósoba hatalmas, díszes ajtaja recsegve tárult fel...

A szuronyt szegezve betóduló katonák előtt lobogó két fáklya lángja elhalványította az asztalon egy nyitott, drágakövekkel ékes fedelű kupa mellett égő gyertyák fényét. Egy hosszú szőrű házi puli élesen kaffogva húzódott az ágy alá. A katonák csapata élén feltűnt Heister Hannibal tábornok öles alakja. Mögötte a Salm-ezred két hadnagya emelte töltött csövű pisztolyát.

A katonák bezúdultak a hálóterembe; egyszerre minden zug, sarok, régi ismerős, kedves vonal beleolvadt az egyenruhák, szuronyok, kardok özönébe.

Az ifjú Rákóczi egyenesen állott. Vállán olyan volt a bő, házi selyemköntös, mint a királyok bíbora.

Heister generális eléje lépett. Baljában töltött csövű lovassági pisztoly, jobbában súlyos, nehéz, egyenes dragonyospallos... Hangja ércesen dörrent:

- Ezennel összeesküvésért, lázításért letartóztatom.

A töltött pisztoly csöve szinte érintette az ifjú Rákóczi ziháló mellét. Hirtelen oly mély csend lett, hogy hallatszott a sarokban álló hatalmas, nürnbergi művész mesteri kezével alkotott, rézdszettekkel zsúfolt óra éjféli kongása.

Rákóczi úgy pillantott körül, mintha fegyvert keresne a végső, halálos harcra. De minden puha, díszes, bénítóan, ernyesztően szép volt. Felvetette fejét. Hangja már nyugodt volt.

- Ha megígérik, hogy feleségemnek nem történik baja... - kezdte lassan.

Heister öles alakja eléje tornyosult. Mélyen meghajolt. Levette a rangjelző tolldiszekkel ékes, háromszögű kalapját.

- Lovagi szavamra... - szólt érdes torokhangon ropogatva a latin szavakat, és németül harsogva vezényelte:

- Őrjárat! Tisztelegj!

A szuronyok, a kardok pengéje tisztelgésre villantak.

Charlotte halkan kiáltott. Mindkét kezével kapaszkodott a férje karjába, és láztól verejtékes, friss, lányos testének vénuszi illata a búcsúzkodva feléje hajló férje arcát érte.

- Ne félj... kiszabadítalak... Ne félj, utánad megyek. Ez szörnyű törvénytíprás! Én... én... míg élek, harcolok érted.

A férfi széles vállú, arányos alakja megmozdult. Megvető, fölényes mozdulattal dobta le a díszes háziköntöst. Búcsúcsókja a felesége gyermekágyi láztól verejtékes, kiscicatej-szagú homlokát érte.

- Ne félj, Charlotte... - szólt halkán, lágyan. - Ne félj, minden rendbe jön.

Heister generális hosszú, erős karja közéjük nyúlt. Rákóczi alakja elsodródott a szuronyok, kardok, egyenruhák zörgő, csengő örvényében.

A hálósobában csend lett.

A dragonyoscsizmák most már diadalmasan, győztesen, nyíltan dobbanó lépte, a rövid, horkanó vezényszavak elhaltak.

Az asszony úgy érezte, a hálósobában ott rejtőzik a férfi jelenléte, a csókja, élő tüze, erős férfikarjának szorítása a szüléstől még sajgó derekán. Búzaszőke hajú fejét lehajtva meredt a díszes, faragott asztalra, ahol Niccolò Machiavelli „A fejedelem” című műve hevert német fordításban. A könyv mellett a háromágú gyertyatartóban már csak egy gyertya égett. A hatalmas, bársonnyal, prémmeel, kínai selymekkel túlszűfolt ágy előtt halkán, mindentudóan vinnyogott egy okos, borzas fekete puli.

Az asszony behunyta káprázó szemét. Egyszerűen lehetetlen volt, hogy a daliás, büszke férfit elragadja az ágya mellől valami hirtelen lobbanó erőfuvallat. Ágya példák, törvényparagrafusok után kapkodott.

„Történelmi példa? Hát igen... I. Rákóczi Ferenc fejedelmet, aki részt vett a Wesselényi-féle összeesküvésben, az anyja, Báthori Zsófia négyszázezer forint lefizetésével mentette meg Frangepán, Nádasdi, Zrínyi Péter, a stíriai Throttenheim és az eperjesi vérbíróság által leöldökölt elítéltek sorsától. Igen, a jezsuita páterek mindenhová elérő keze az aranykulccsal megnyitotta a másnak örökké zárt ajtókat, elérte a férje számára a kegyelmet.”

Nedves, kicsi kezét vadul dobogó szívéhez szorítva, hirtelen mozdulattal egyenesedett fel. Érezte, hogy az ágyékát elborítja a vér, mely lassan, selymesen csúszik combjain. Az újszülött egyenletesen billegő bölcsője előtt riadt kiáltozással csapta össze kezét a még Hessenből hozott húszéves, okos dajka.

- Úrjézus, de hiszen elvérezhet, kegyelmes asszonyom!

Charlotte nyugodtan intett.

- Ruháimat!

A dajka halkán kodácsolva forgolódott az ágy körül.

- Szólítsd be a szolgálókat... - parancsolta Charlotte.

A dajka hirtelen elhallgatott. Mély, sűrű, hűvös csend lett.

„Persze, most szétfutott a lakájok, a haszonlesők, a hízelgők hada...” - gondolta Charlotte, és kesernyésen mosolyogva intett.

- Ne riadozz, Izabella... Úgy látszik, nincs itt senki. Menj be az istállóba, ott esetleg akad néhány lovasz, aki elitta vagy átaludta férjem elfogatását, és még engedelmeskedik. A hintómat! A férjem után megyek a hetedik pokolba is, és kiszabadítom... Ki én... még ha az utolsó rézgarasomat is oda kell adni érte, akkor is! - Belekapott a brüsszeli csipkés, széles lepedőbe, és lassan, nyugodt mozdulattal dörzsölte le hófehér, selymes asszonycombjairól a szülés után még könnyen ömlő piros vérét.

A fogoly Rákóczit Eperjesre vitték. Az egész város talpon volt elfogatásának hírére.

A keskeny, régi utcákon, a szegletes tereken százak és százak tolongtak. Mindenki sírt. Férfiak, asszonyok, aggok, gyerekek. A sírás átcsapott a városon. A Rákóczi-hintó, mely körül Heister generális személyes felügyelete mellett négy-négy dragonyos lovagolt kivont karddal, megállott az alacsony, vaskos falú börtön előtt.

A kapuk recsegve tárultak a rozsdát porzó sarokvasakon, mert a bűnösöket általában a gyönyörű gótikus városháza épületéből a szemben álló börtön hátsó bejáratához vitték.

Most zúgott az egész régi, vaskos börtönépület. A cellákból háromszázharmincnégy rab kiáltása harsogott:

- Éljen Rákóczi! Éljen! Éljen!

A fogoly némán, nyugodtan haladt az emeletre felvezető keskeny, rideg lépcsőn.

Bent a folyosón, minden cellában mint hatalmas dobok perdültek meg a száz és száz öklötés alatt az alacsony cellaajtók.

Heister generális körülpillantott.

- Minél hamarabb el kell vinni innen ezt az oly veszélyes foglyot...

- Hová? - kérdezte alázatos megkönnyebbüléssel a börtön sovány, csontos, szürke, poros arcú parancsnoka.

Heister csontos, könnyörtelen arcán habozás volt.

- Talán Kassára... s onnan talán oda... ahová a nagyapját, az igazságosan lefejezett országos összeesküvőt, Zrínyi Pétert vitték: Wiener Neustadtba...

Leopoldus keskeny szerzetesarcán keserűség és kíváncsiság váltakozott.

- Megdöbbentő... ily hálátlanság... ha gyónok, életem legtisztességesebb cselekedetének tartom, hogy megőriztem gyámságom alatt a Rákóczi-árvák másfél millió holdas, mérhetetlen vagyonát... s most íme, mégis... a legfőbb ellenségeimmel szövetekezett az, akit tiszta atyai szeretettel védtem meg annyi veszedelem ellen...

A szálás, erős, vaskos Kinsky gróf államkancellár vállat vont.

- Csak egy tanácsot adhatok ebben a démoni tanácstalanságban: imádkozzunk, hogy az igazság, bármilyen könnyörtelen is, minél hamarabb teljes fényében kiderüljön... Mert ez a megcáfолhatatlan isteni igazság a halandónak legfőbb vigasza, mert a Mindentudó, ki Wien végső tusájánál világraszóló győzelemre segítette zászlóinkat, most is csalhatatlan utat mutatott a legnagyobb fejedelmi tanácstalanságban.

Leopoldus előrenyúló alsó ajka remegett.

- S most? Most?

Kinsky széttárta kezét.

- Míg az észak-magyarországi nyomozás tart, a fogoly Eperjesen marad, aztán néhány hónap múlva - hangja lassan halkult -, néhány hónap múlva talán Wiener Neustadtba szállítatik, ugyanabba a cellába, ahol a vérpadra lépett nagyapja, Zrínyi Péter raboskodott... Ez szigorú, de elkerülhetetlen intézkedés, ha azt akarjuk, hogy a fogoly lelke igaz bűnbánatban tisztuljon meg.

Leopoldus gyorsan bólogatott.

- Igen... igen... igazi, töredelmes bűnbánat... Ez kell... ez...

Felkelt az asztal mellől, és a dísztelen szerzetesi cellaszerű dolgozószobája falán függő hatalmas feszülethez lépett, mely előtt még Linzben imádkozott Bécs végső harcának lázas, halálos napjaiban.

Most két kezével kapaszkodva a feszület aljába, mint a vízbe fúló, rekedten suttogta:

- Világosítsd meg vak lelkemet, uram... Adj fényt az elmét homályosító homályban... Te sugald, mit tegyek. Mint akkor... ott, a rettentő, végső harc éjszakáján...

A kancellár hűvös pillantással nézte az uralkodó sírásban rázkódó, csontos vállát.

„Eh, hát ki tudta volna, hogy ez a magyar siheder ennyire a szívéhez nőtt... Persze, gyermektelen apa, kispap volt... az is maradt.”

Hirtelen letérdelt az uralkodó mögött. Lopva figyelte mozdulatait. Halkan, alázatosan suttogta:

- Mea culpa... mea maxima culpa... Igen, az én bűnöm... az én leggonoszabb bűnöm... - Néha összezavarta a német és latin szavakat. Ilyenkor tanácstalanul figyelte az imádkozó egyenletes, fáradhatatlan, vég nélküli imasuttogását.

„Eh, most kéne tudni, kik a védőszentjei... Most lehetne elkapni a lelkét... s ezáltal értelmét, s még az előtt is az akaratát... - Összehúzott szemmel úgy figyelte az imasuttogást, felbukkan-e a szabályos, egyszerű, évezredek szavakban valamelyik hajnalcsillagként olthatatlan ragyogó szent neve. Olyan erősen figyelt, hogy a magas homlokán verejték gyöngyözött. - Szent Rita? Ó, a tizenhat éves, latin szépséggel, örök olümposzi ifjúsággal tündöklő szent Rita, persze, ezt mondta, ezt... Nem. Nemcsak ő. Mit is mondott?... Alacoque szent Margit?... Igen, biztosan hallottam a nevét... Eh, dehogy: a huszonkét éves, gyönyörű rézhajú szent Magdalénát említette:... ki ott térdelt az Üdvözítő keresztjénél...”

Hirtelen érezte, zavarba jön. Akadozva, mint a fuldokló, kapkodott az ima egyenletes, ezer éves holtak és élők lelkének millióit hordozó áramlásában, az örökké élő nevek után.

Kint, a Burg folyosóján sarkantyú pengett. Csörrentek a fegyverek. Rekedten parancsot kiáltott valaki, zörrent a tisztelgő őrség gránátosainak fegyvere...

Az ajtó hirtelen, kopogtatás nélkül feltárult. A küszöbön a világraszóló világtörténelmi fegyvertény, a zentai győzelem hadvezére, a vékony, csupa gondolat Savoyai Eugén páncélos alakja, az öles termetű Rüdiger von Stahrenberg, a Hofkriegsrat elnöke, és a kitűnő katona, a szalenkameni győző, hős Ludwig von Baden, aki egykor Eugénnel együtt indult Párizsból a Hotel Soissonból, a Savoya család párizsi fészkeből a világraszóló győzelmek felé.

Látták az óriási, egyszerű feszület előtt térdelő uralkodót. Mind a hárman hirtelen elnémulva torpantak meg.

Kinsky államkancellár felegyenesedett.

- De uraim... őfelsége imádkozik... A mindenhatóhoz fohászkodik, kinek isteni fenségén ámulva csendesül el az ég, a föld...

Savoyai Jenő szótlanul előrelépett, és könnyedén, fölényesen szeretne volna megérinteni az uralkodó vállát. Aztán hallva az ima egyenletes, kozmikus suttogását, határozatlanul megállott.

- Jöjjön ki... - intett Kinsky államkancellár felé, és amikor a folyosóra kiértek, gyorsan, katonásan rendelkezett.

- ...Ha őfelsége imáját befejezi, értesítse, hogy a spanyol világbirodalomért a végső harc megindult: a Napkirály serege tizenkét helyen tört át a birodalom vagy a birodalomhoz tartozó országok határain... A világháború a spanyol trónért megkezdődött.

Kinsky gróf hatalmas alakja összerezett.

- Máris?! - mormogta akadozva a megdöbbenéstől. - Tizenkét helyen?

Savoyai Jenő röviden intett.

- Őfelségének meg kell mondani, a legfontosabb az udvari főhaditanács összehívása. Mozgósítsuk szövetségeseinket, kérjük meg Anna angol királynőt, hogy küldje át a tengeren John Churchillt, Marlborough herceget, aki az angol hadvezérek közül az egyedül alkalmas vezér, aki szembeállhat a Napkirály oly tapasztalt marsalljaival. Megértette, kancellár úr? Ismétlje!

És Kinsky zavartan, akadozva az izgalomtól ismételt.

Savoyai Jenő bólintott.

- Szóval, kancellár úr, tudja-e, mit kell mondani, ha őfelsége befejezi imáját?

Kinsky készségesen bólogatott.

Savoyai Jenő felemelte ujját.

- Tehát ne a kis Rákóczi hajszoják, ravasz legény az, túltesz a maguk hivatalnokszén: hanem ágyúkat szerezzenek és elegendő löport... Van tudomása önnek arról, kancellár uram, hogy a tüzeink fagolyókkal gyakorlatoznak, mert így kevesebb löport kell használni, mintha kő- vagy vasgolyókkal lődnének?

Kinsky kancellár vaskos alakja szokott udvaroncalázattal hajlott meg:

- Igenis, tábornok úr... igenis... de ennek bizonyos értelemben ön az oka, fenség, mert szinte tüzéségi harc nélkül, szuronyrohamokkal aratta a világraszóló győzelmét ott, a vad magyar pusztákon, az ős ingoványok között, és most öntől várja a csodát az egész udvari főhaditanács.

Savoyai Jenő keskeny, finom vonalú, nem közönséges értelmet sugárzó arcán enyhe gúny és az udvaronci hízelgésre érzékeny főkatonák elégedettsége látszott.

- Na jó... na jó... de azért kívárom, míg őfelsége elintézi az ő saját császári és királyi magánügyeit az Úrjézzsal, és beszólok, mert a Napkirály Európában legkiválóbb tüzésége ránk omlasztja az égboltot, ha nem vigyázunk...

Így, a fényes, remekmívű lovagi, fővezéri nürnbergi páncélban vállalnak, erősnek látszott.

Kinsky lassan a félig nyitott ajtóhoz lépett. Most olyan volt, mint a gőgös orvos, aki a beteg ágyánál diktálja a riadtan vagy fölényesen figyelő rokonoknak a beteg betegségének elemzését.

- Ahogy a kezében levő olvasóján látom, az utolsó Miatyánkot mondja... - És már egészen magához térve, hanyag fölényvel legyintett. - Őfelsége tizenöt Miatyánkot mond el, és mindennap egy Üdvözlégyet az eperjesi törvényszék ítélete alapján kivégzett tizennyolc bűnös lelki üdvéért.

Savoyai Eugén szótlánul átpillantott Rüdiger von Stahrenberg és Badeni Lajos felé.

- Úgy tudom, őfelségének lehetősége volt kegyelmet adni a bűnösöknek, de ön, kancellár úr, úgyszintén Lopkowitz Vencel alkancellár és Kolonits esztergomi hercegérsek, valamennyien hallgattak, mikor kegyelemre került a sor.

Kinsky egyszerre fölényes lett.

- Ön elfelejti, fenség, hogy Eperjest innen háromszázötven mérföld választja el. A hegyi utak igen rosszak. Az utazás igen hosszú időt venne igénybe. Az eperjesi törvényszék elnöke, Caraffa tábornagy úr korlátlan hatalmat kapott. Az összeesküvők Thököly észak-magyarországi fejedelemségét akarták volna visszaállítani török védnökség alatt. Ezzel persze az egész Magyarország a szultán szolgálóországa lett volna...

Savoyai Jenő szokatlan türelmetlenséggel intett. A félig nyitott ajtóhoz lépett.

- Már befejezte... - szólt megkönnyebbülten. - Jelentsen be rendkívüli sürgős kihallgatásra. S később hívja fel őfelsége figyelmét azokra a bizonyos fagolyókra. A kitűnően vezetett francia bataillonokra nem löhetünk fagolyókkal. - És komoran intett: - Menjen!

Kinsky szótlánul, készségesen indult be.

„Hmm... hiába... itt a nagy háború, most katonáké lesz a szó. S van-e most jobb hadvezér, mint ez a savoyai kispap?” - gondolta alázatos izgalommal.

- Íme, fenség, ez az ön nagyapja, Zrínyi Péter gróf cellája...

Lehman ezredes, a Wiener Neustadt-i börtön parancsnoka szavában nem volt semmi a hivatásos börtönőr káröröméből. Magas, csontos alakja nagyon hasonlított Heister Hannibal tábornokéhoz, mintha testvére lett volna. Saját kezűleg intette oda a görnyedt hátú, lapos tekintetű kulcsárt, aki nagy, rozsdás, évszázados kulcsokat csörrentve igyekezett, hogy kinyissa a fél évszázad óta üresen álló, csak a legfontosabb államfoglyoknak fenntartott cella ajtaját:

- Gyorsan... gyorsan...

A keskeny vasajtó zörögve, nyikorogva nyílt ki. A rőt, hűvös porfellel egyszerre csapott fel. A fogoly úgy érezte, hogy a halál könnyörtelen sejtelve hirtelen tisztán, élesen, jeges hűvösséggel örvényli körül lelkét, és a gondolata szétfoszlik.

„Igen, innen az út csak a vérpadra vezethet...” - merült fel a halált sejtő biztos öntudat, és mesterkéltén közönyös arccal lépte át a cella küszöbét.

Lehman kapitány kissé zavartan habozott, aztán tisztelegve mondta:

- Fenség, ha bármiben szükséget szenvedne, kopogtasson. Már kiadtam a parancsot: minden kívánságát teljesítsék. - Rövid ideig hallgatott, aztán mikor a kulcsár elhúzódott, előrehajolva, gyorsan suttozta: - Fenség... oly ifjú és bájos neje már három nappal ezelőtt ide, Wiener Neustadtba érkezett, és éjjel-nappal szorgoskodik az ön javára...

A fogoly mozdulatlanul állott a cella közepén.

- A jóság és a szépség oly ritkán találkoznak, hogy ennek már csak a híre is vigasztaló... - szólott visszafojtva a hirtelen fellobbanó hálát és fájdalmát.

Lehman újra tisztelgett. Nem intett a kulcsárnak, aki sírásóörömmel kapkodott a kulcsok, a záruk után.

A fogoly hallotta: a zaj lassan elhal.

Mély, hűvös kriptacsend volt. Nem nézett a cella sarkában felhalmozott szalmazsákra. Mereven, hosszan nézte a keskeny vasajtót, aztán felolvadva valami hűvös bizonytalanságban, lassan írta fel gyémántgyűrűjével az ajtóra: „Sic fata volunt...” - És halkán, tört magyarsággal suttogetta: - Igen, így akarja a végzet...

Az ajtó hirtelen megzörrent. A kémlelőnyílás egy pillanatra kinyílt. A földre levél hullott fehérén, mint egy fehér galamb a gótikus templomtorony csúcsíves ablakán át. Szinte döb-benten fordult meg. Felvette a levelet. A színtelen, szürke papíron gondos, nyomtatott írással néhány szó sorakozott egyenetlen, parasztos ügyetlenséggel összeillesztett magyar szavakká: „Fenség. Édes, drága, várva-várt fejedelmünk, holnapután éjfélkor megrohanjuk a börtönt, és kiszabadítjuk Fenségedet... Várjon, tűrjön, reméljen. Kis Albert, Esze Tamás, a szabad magyarok Kapitányai.”

A fogoly gondolkozott.

„Kis Albert? Esze Tamás? Hát igen, az egyik - ha jól tudom - hajdú, a másik szökött jobbágy... - elemezte némán a hegyaljai felkelés idején, menekülésekor, még Selmecebányán hallott neveket. - De hiszen ezek Thököly régi kuruckapitányai... Mit várhatok tőlük? Azt, hogy az udvar hatalmasai, kik amúgy is a vagyonomra törnek, még nagyobb okot találjanak ezen eszeveszett terv által a teljes megsemmisítemre... Pár száz vakmerően bátor, rongyos lovas az egész haduk, s mit várhatnék, ha a tervük nem sikerül?... Legfeljebb a török módra borotvált fejüket veszítik el... de én? Én az egész Magyarországot veszteném el, mely reám vár, hogy vezére legyek a végső szabadságharcban...”

Lassan értette meg saját suttogetését.

„Én... vezér?... a végső harcban?... - Egész testében megremegett. - Ide kellett jönni, a vérpad árnyékába, hogy teljes, lenyűgöző arányában megértsem a szabadságra hívó üzenetet...”

Lassan odalépett az ajtó elé. A kémlelőnyílás újra megrezzent. A fogoly mélyet lélegzett.

„Üzenem a harcosoknak: kíméljék életüket a döntő harcra. Várjanak és reméljenek!”

Hosszú, hűvös csend volt. Aztán hangos hirtelenséggel csattant a kémlelőablak.

A börtön csendje mindent elborított: a dermedő lelket, a fénylő, fellobogó gondolatot, a néha pattanásig feszült vagy ernyedten széthulló terveket, vágyakat, reményeket...

Kinsky államkancellár vívódva beszélt. Az érvei néha összekeveredtek az ellenérvekkel, és ilyenkor hunyorogva hallgatott el néhány pillanatra.

- Sajnos, ha perre kerülne a sor, nehéz lesz olyan halálos ítéletet hozni, melyet egész Európa elfogad, mert a franciákhoz írott levél még nem elegendő a jogerős halálos ítéletre... hisz a levél kissé zavaros is... túl óvatos fogalmazásából hiányolnák az árulás nyilvánvaló tényét.

Heister rövid ideig gondolkozott, aztán megkérdezte:

- Mire gondol, kegyelmes uram?

Kinsky, aki mindig szerette, ha kimutathatja jogi tudását, elpillantott az ablak felé.

- ...Ha mondjuk... az ifjú Rákóczi elmenekülne a Wiener Neustadt-i börtönből... valahová külföldre, és ott nyíltan szövetkezne az oda már kimenekült magyar urakkal: gróf Bercsényivel és másokkal... akkor a pártütés, felségsértés és az árulás nyilvánvalóan kiderülne egész Európa színe előtt. - Kezét figyelmeztetően felemelte: - Akkor, akkor jogos lesz a roppant Rákóczi-birtok irányában a szabad cselekvés...

Heister komoran hallgatott.

- Tehát a fiatal Rákóczi... hogy is mondjam csak... szökjék meg?

Az államkancellár homlokát ráncolva, kelletlenül vállat vont:

- Generális uram... amit én mondtam önnek, az elmélet és valóság is... - Elhallgatott, aztán fölényesen mondta: - Titkos ügynökeim jelentették, hogy az ifjú Rákóczi szabadítására háromfelől indult meg kezdeményezés, melynek célja a fogoly kiszabadítása börtönéből... Először Villars őrgróf és franciabarát politikusok részéről... Másodszor a magyarországi felkelők részéről... akik az 1697-i hegyaljai felkelésben részt vettek, s annak bukása után most az ifjú Rákócziban reménykednek... Ilyenek például Esze Tamás szökött jobbagy s a vele egyívású Thököly-hívek mind, mint ama bizonyos hírhedt Kis Albert is, aki a hegyaljai felkelés után Thökölyhez menekült az Al-Dunához, s most valami nyakatekert akcióval kísérelné meg itt, a bécsi erdőben, hogy elfogja őfelségét, a császárt, mikor vadaskertjében a nyúlfogásra idomított párducai vadászatát szemléli!... - És felvonva sűrű szemöldökét, halkan folytatta: - S a harmadik, talán a legveszélyesebb, vagyis... legelfogadhatóbb kísérlet: a gyönyörű, szőke Amélie-Charlotte, hessen-darmstadti hercegnő, Rákóczi neje részéről, aki máris annyi pénzt osztogatott jobbra-balra, nyíltan, titokban és félig titokban szinte kivétel nélkül mindenkinek, az utolsó fegyőrtől a legmagasabb rangúakig, hogy azt megszámlálni is nehéz lenne... Tapintatból nem mondok neveket... Szóval, a fiatal Rákócziné a legveszélyesebb, mert a leggazdagabb, a legszebb, a legsérthetlenebb női, hercegnői mivoltában, hiszen házassága révén Rákóczi német birodalmi herceg lett, s így a birodalmi törvényszék csak vele egyenrangú fejedelmek részvételével ítélhet felette.

Kinsky államkancellár elhallgatott. Látható izgalommal elővette zsebéből a burnótos szelencéjét, de nem nyitotta ki, csak tenyerében tartotta. Tűnődve forgatta tenyerén a drágakövekkel kirakott szelencét. Hümmögve dörzsölte homlokát.

- Igen, generális úr... ezen a dolgon gondolkodni kell! Hideg ésszel tűnődni.

Még mondani akart valamit, de kinyitotta a burnótszelencét, és a generális felé nyújtotta.

Heister látta, hogy a beszélgetés véget ért, és ösztönösen elhúzódott a másiktól.

Páter Amadeo Menagetti harminc évig a csillagászat, a földrajz és a keresztény filozófia előadója volt a Societas Jesu pekingi egyetemén, és amikor Lorenzo Ricci, a római páter generális intézkedésére kivételesen visszatért Európába: ugyancsak csillagászatot, földrajzot, keresztény filozófiát adott elő a nagyszombati jezsuita főiskolán, mely akkor a diadalmasan előretörő protestantizmus elleni küzdelem, az ellenreformáció fellekvára volt. Már érkezése első éveiben kedvelt volt Savoyai herceg bécsi himmelspfortgassei palotájában, és ha beszélt a harmincévi kínai élményeiről, a gögös hadvezérek, a világszép bécsi asszonyok ösztönös tisztelettel hallgatták halk, de színes, csillogó előadásait.

Most, amikor Charlotte leült vele szemben a templomok üvegfestményeihez hasonló, gótikusán ívelő ablak alatt a tölgyfából faragott díszes székre, pontosan tudta, mit akarhat ez a sápadt, beesett arcú, a szülés kozmikus fájdalmából még alig gyógyult asszony.

Charlotte szólni akart, de Menagetti szívélyes mosollyal figyelmeztetve emelte fel ujját:

- Kegyelmes asszonyom, az ön fenséges férjét annyian s oly sok oldalról akarják megszabadítani, hogy önnek még a kegyes csalásban is sorrendet kell figyelembe vennie...

Charlotte némán bólintott. Péter Menagetti megnyugtatóan mosolyodott el.

- Nem hiszem, hogy fenséges férje szabadítása elé különösebb akadályok emelkednének. Én még ma beszélek Lehman kapitánnyal, a Wiener Neustadt-i börtön parancsnokával, s a kegyelmes asszonyom várjon itt rám, és készítse elő a szükséges anyagiakat...

Charlotte hallgatott. Szüléstől még sápadt arcán öröm és kétség váltakozott.

Lehman kapitány, a börtönparancsnok zavartan, töprengve nézett maga elé.

- Igen... igen... de én életemmel vagyok felelős minden fogolyért. S ily magas rangú államfogolyra százszorosan kell vigyázni.

Péter Menagetti jóságos mosollyal rázta őszülő fejét.

- Semmi kockázat nincs. Vagy talán ön, kapitány úr, itt a börtönben - mint parancsnok - akar raboskodni élete végéig? - Pillantása a másik arcát kutatta. - Mert hiszen ön is csak rab, tudom én... aki láthatatlan láncokkal idekötött ezekhez a hideg, mohos kövekhez a szolgálata által... - Aztán hidegen tört a másikra: - Meddig akar még itt raboskodni? Tíz évet vagy tizenötöt?

Lehman kapitány lehajtotta fejét.

- Ha az ifjú Rákóczi megszökik, az én fejem is lehull - szólt vívódva.

Péter Menagetti könnyedén legyintett.

- Nem hull le. Mikor a fogoly már eltávozott a börtönből, reszelje ki a cellaablak egyetlen vasrudját, és kössön rá kötelet, hogy mindenki megcáfolhatatlanul lássa a szökés így meggyőző körülményeit... Aztán menjen - valakivel, aki szívének kedves - Itáliába, mondjuk a Comói-tó mellé vagy a gyönyörű Nápolyba. Ízlelje meg az élet, a szerelem szépségeit, melyektől elválasztja ez a szürke börtönfal.

Lehman mélyet lélegzett.

- Igen... - mormogta, és ajka megremegett. - Igen...

Péter Menagetti szívélyesen mosolygott.

- A kapitány úr sokkal értelmesebb, mint hittem, és... - Ujjain számolgatta. - Tehát a fogolynak kell valamilyen katonaruhát szerezni. Az őrt valamilyen okkal el kell küldeni... A hintó ott vár a börtönépület északi oldalán, a régi, már befalazott kút mellett.

Lehman szótlánul törölgette hideg verejtékes homlokát.

- S ha mégis baj lesz?

A másik fölényesen mosolygott.

- Ó... mi akkor is ön mellé állunk, s a büntetés csak rövid fogház vagy efféle lesz, s utána... - kezét szélesre tárta - utána öné a világ minden szépsége.

Lehman zihálva hallgatott.

Különös, késő őszi éjszaka volt. November hetedike, éjfél. A börtön rácsablaka előtt az északról zúgó viharban nagy, vizes hópelyhek kavarogtak.

Lehman kapitány a börtön mellett levő lakásából indult a börtön felé.

- Menj, gyújtsál gyertyát... - szólt rá a folyosón didergő börtönőrre, aki az őrséget tartotta.

Megvárta, míg felmegy a folyosóra. Keze izgatottan remegett, mikor egymás után nyitotta ki a hármas zárat.

Bent egyetlen gyertya égett. A fogoly, aki didergő várakozásban hevert a szalmazsák helyett néhány héttel ezelőtt behozott ágyon, felegyenesedett.

Lehman intett.

- Jöjjön, fenség... - szólt akadozva.

A fogoly kábultan a várva várt szabadságtól, s mégis szívét remegtető kétséggel indult utána.

A parancsnok lakásán meleg és csend volt.

- Vegye fel ezt a huszáregyenruhát, fenség... - szólt Lehman, és a mellette álló ifjúra mutatva, gyorsan, rekedten mondta: - Az öcsém elkíséri önt. A hintó ott vár a házam előtt.

A fogoly gyorsan, remegő kézzel öltözködött.

- Mehetünk... - szólt akadozva.

Az ajtó kitárult. Charlotte halk sikollyal borult a mellére. Szőke haján hópelyhek olvadoztak. Arca lányosan friss volt.

- Drágám... szabad vagy... végre szabad... Sietni, sietni kell!

A fogoly átölelte.

- Neked... neked köszönhetem az életemet... Ezt soha el nem felejtem.

Az asszony beléje kapaszkodva sietett mellette. A hintó alaktalanul, súlyosan állott a homályban, a két, már levelét lehullajtott, alacsony hársfa között.

Az asszony megtorpant.

- Siess, drágám, siess, míg lehet, ha Lengyelországba érsz, írd a bécsi himmelspfortgassei címre. Ott Savoyai Eugén néhány rokona hozzám juttatja a leveledet cenzúra nélkül. Siess...

A férfi érezte ajkán a vizes hópelyhek nedvességét és a friss csókja ízét.

Fellépett a hintó lépcsőjére. A börtönparancsnok öccse - császári hadnagy - melléje ült. A hintó megindult. Ő érezte, hogy minden kerékfordulat menekülést jelent a börtön siralomházától, és a lélek ujjongó remegésében a távoli új, félelmetes és mégis csodákra hívó élet hívása harsant.

A vérbírák egyformán ráncos arca könyörtelen volt.

- A nyomozás megcáfolhatatlanul megállapította, hogy ön reszelte ki az ablakrácsot, és kötelet kötött rá, hogy a szökés látszatát keltse ezzel.

Lehman kapitány hallgatott. Érezte, a sors kapui bezárulnak előtte.

„Comói-tó... szépség... ifjúság... mámor... az élet...” Mindez elhalványult. Csak a halálos ítéletet olvasó kopasz, hajlott, ráncos hadbíró rekedt hangja károgott a vigasztalanul hűvös teremben. Tudta, hogy ez a halál, és gögösen vetett oda egy-egy szót a bíróság elnökének.

Páter Amadeo Menagetti kísérté utolsó útjára a halálraíteltet.

Néha közelebb hajolt hozzá, és halkan, gyorsan mormogta:

- Ne féljen, kapitány úr, a kegyelem a végső percben jön... - És kezét felemelve gyorsan ismételte: - A remény!... A remény...

Lehman látta a hóhér óriás pallost emelő, toronymagasnak tetsző alakját, és halkan, nyugodtan mondta:

- Imádkozzanak lelkem üdvéért, reverendissime páter... Azt, mi nekem járt volna, juttassa el feleségemnek és két fiamnak. Óvja, segítse, vigasztalja őket.

Elhallgatott. Felszólítás nélkül hajtotta le fejét a vaskos tőkére. A hóhér pallosa villanva sújtott le. A fogoly feje lehullott a vérpad fekete posztójára...

Hideg novemberi éjszaka volt. A hintó megállott a piros-fehérre festett lengyel határorszompónál. A határőr álmosan nézegette az útleveleket.

- Ó... Darmstadt és Hessen hercege? - mormogta zavartan. - Mi bizony ezen a kis határállomáson ritkán látunk ilyen előkelő utast. - És szélesen intett: - Mehet!

A hintó átgördült a lengyel határoszlopok mellett a felemelt sorompó alatt.

Hófergeteges lengyel tél volt. A Seniawski-Lubomirski nagyhetman, a lengyel sereg fővezére brezanyi ősi kastélyában fogadta a vendégeket. A várudvaron a fiatal Rákóczi tiszteletére nyárson ökröt sütöttek, és zajongott a vidám nép.

A daliás, őszülő hajú Lubomirski, a nagyhetman, szívbeli örömmel ölelte át az ifjú Rákóczit:

- Hallom, hogy a bécsi udvar tízezer forint vérdíjat tűzött ki fenséged fejére. - És harsogó kacagással rázta fejét. - Nagy megtiszteltetés! Ha az egész Európában zsugoriságukról híres bécsi udvaroncok ilyen nagyra becsülték fenséged fejét, itt biztonságban lehet, és én nagyhetmani kardomra esküszöm, hogy ugyane kard megőrzi életét és szabadságát!

Rákóczi mélyet lélegzett.

- Úgy hallottam, gróf Bercsényi Miklós is lengyel földre menekült. Szeretnék beszélni vele.

- Kivel? - hallatszott halkan, lágyan.

Mindenki elhallgatott. A terem küszöbén sudár, szőke, zöld szemű asszony állott. A nagyhetman lengyel férfieszményt hordozó arcán büszkeség csillogott.

- Elzbieta... - fordult az asszony felé. - Íme, a vendégünk, kit a sors vagy a védőszentjei különös szerencsével mentettek meg a hóhérbárd alól.

Az asszony alig észrevehetően bólintott. Dús, szőke hajában a hatalmas csillárok fényében szivárványként villódzva megcsillant a gyémánt fejék. Égőpiros ajka úgy mozdult meg, mint a pipacs selyemszirma a könnyű tavaszi fuvallatban.

- Remélem, kipihen itt nálunk a halálraítelték szörnyű élményeit.

- Isten hozta fenségedet... - zihált könnyezve Bercsényi, aki az imént lépett be, és a házigazda mögött a határon átjutott magyar menekült főnemesek kicsiny csoportjában állott.

- Mi itt már mindnyájan biztosak voltunk abban, hogy fenséged feje éppen úgy lehull a hóhérbárd alatt, mint nagyapjáé, Zrínyi Péteré... - És könnyezve, rekedten kiáltott: - Csoda ez a megmenekülés, csoda, fénylő égi csoda!

Kemény fogású katonakeze szinte fájdalmas erővel markolta meg Rákóczi hosszú ujjú, puha, finom kezét. Rákóczi már férfiasan szép arcán ösztönös, tréfás fintor rezzent.

Bercsényi zihálva állott. Aztán hirtelen kitörő hévvel, de már erősen fékezve magát, mondta:

- De mit csinálunk most? Sem seregünk, sem fegyverünk, sem pénzünk...

Rákóczi kissé hátrább húzódott a másik heves rátörése elől.

- Minden lesz... - szólt biztatóan, és halkán sziszegve próbálta kiegyenesíteni összeragadt ujjait.

- Bárki is lépne most fel Kelet-Európában a Habsburgok világhatalma ellen, azt teljes erővel segíti a világhatalomért nyugaton - Németországban, Itáliában, Hispániában -, a spanyol világbirodalomért harcoló XIV. Lajos.

Az asszony sudár, nőiesen izmos alakja megfellebbezhetetlen fölényel lépett közéjük.

- Uraim... még rengeteg idejük lesz megtárgyalni szent hazájuk sorsát. Most egyelőre kóstolják meg az egyenesen Párizsból hozatott francia szakácsunk főztjét, és kerüljék a lakoma közben az oly szent hazafiúi bánatot keltő beszédek. Higgyék el, ha jól megebédelünk, a haza sorsa is más szemszögből látszik majd, mint most... - Kérdően nézett a férjére.

A nagyhetman mosolyát rejtve bólintott.

- Egyébként nem árulok el titkot, ha elmondom, hogy a Napkirály varsói nagykövete, Du Méron ezredes, és Jean-Louis Dusson de Bonnac vicomte, öfelsége XIV. Lajos lengyelországi különmegbízottja, küldöttségek útján érdeklődtek itt, Brezanyban, mi a következő tervük: hajlandók-e önök részt venni a felkelésben a magyar szabadságért és összefogni, tömöríteni, vezetni a felkelőket, kik bizonyára az első kürtjelre önök mellé állanak, ha a szabadság zászlaja alatt bevonulnak a magyar földre?...

A Seniawski-Lubomirski kastély nagy, fénylő lakomatermében nyolc hatalmas csillár villódzó fényében egyszerre tárultak ki az ajtók. Elzbieta ajkán a trójai Helené vénuszi arcán évezredek messzeségében sem halványuló mosolya volt. Rámosolygott a férjére, és kézen fogva vezette az ifjú Rákóczit a százféle étellel zsúfolt hatalmas, végtelen asztalhoz.

Lobogó, zengő, vibráló tavaszi este volt. A brezanyi vár ősi, zömök kapubástyája felett az újhoid lebegett, és mint fényszárnyú lepke szállott a táru! ezüstvirágra sziporkázó, olthatatlan fénnel a Hajnalcsillag.

Az asszony a kerek, malomkő alakú asztalon álló kelyhek felé intett.

- Igyék, kigyelmed... Én is iszom... - szólt lágyan. Szőke haja most olyan volt, mint a lenyugodott nap utolsó fényét hordozó, olthatatlan tűzben parázsló felle! Nagy zöld szemében a legvakmerőbb tettekre gyűjtő hívás volt. Hangja lágyan, könnyörtelenül hívó.

- Keresse és teljesítse a hatalmas, a titáni álmokat. Ön fel akarja szabadítani Magyarországot a Habsburg-uralom alól? Helyes... De ehhez a tethez lépcsők vezetnek... - Sokáig hallgatott.

Mély, tiszta, virágzó ifjúságot hordozó tavasz volt, s a gondolatok olyanok lettek, mint a lélek, szellem s szív kelyhéből szálló, lágyan zsongó aranyméhek.

Az asszony felemelte kicsi ujját, és úgy számolta a lehetőségeket:

- Legyen ön először, mondjuk, Erdély fejedelme, utána nyerje el a két vetélkedő között diadalmas harmadiknak a lengyel koronát, melyért immár fél évtizede visel pusztító belső háborút a két lengyel király: Erős Ágost és Lescinski Stanislaw... - Habozott. Lassan emelte selymes, piros ajkához a régi, talán ezeréves római kelyhet. Letette. Duzzadt ajka szélén néhány csepp piroslott. Nem törölte le. Kissé előrehajolt.

- Mind e földek erejével felszabadíthatja Magyarországot... Hát nem emlékszik arra, mikor a francia Anjou Lajos volt Magyarország királya, akit a magyarok „Nagy”-nak tisztelnek?... - Széles, heves mozdulatot tett. - Akkor, mikor mi lengyelek is megválasztottuk királynak, három tenger mosta a magyar-lengyel birodalom határait: a Balti-tenger, a Fekete-tenger és az Adria.

A férfi érezte, hogy a mindig tompán sajgó bánat most feloszlik a messzeségbe törő gondolatok viharzásában.

- Az első összecsapásnál elfognak és lenyakaznak... - szólt, és a hangja megrezzent.

Az asszony lágy, vénuszi szépséggel sugárzó arcán egy pillanatra átsuhant a veszedelemérzet.

- Nem nyakazzák le... kard van az oldalán! - Heves mozdulatot tett, mintha mindjárt elröppenne a már-már kihunyó alkonyat bíborfelleg-szírmáin. - Eh, merni kell, és megalakulhat a magyar-lengyel nagyhatalom, mely védi a lengyel és a magyar népet bárki ellen is.

A férfi odanézett, ahol a brezanyi halmok felett hangtalanul, mindent lenyűgözően, mindent nászra híva bomlott ki a tavaszi este. Betöltötte a csillagokat hordozó eget, örvényébe sodorta a milliónyi nászra várakozó embert, állatot, bogarat.

A férfi is érezte ezt. Ajka hűvös és mégis meleg, hívó csókkal érintette az asszony puha, forró kezét. Elzbieta nem húzta el kezét.

- Azt hiszem, ez a szerelem... - szólt halkán, fojtottan. A tiszta, tavaszi estében hallatszott a leereszkedő felvonóhíd rozsdás láncainak csörömpölése.

Az asszony felemelkedett.

- Azt hiszem, a férjem... - És zavartan mondta: - Persze, ha az országnyi nagy birtokainak valamelyikén a férjem nem hagy szűz lányt maga után, mindig olyan hozzám, mint a falat kenyér... - És halkán, parázna hívással nézve a másikra, legyintett: - No de hát a kölcsönkenyér visszajár...

A várudvaron a várúrfogadás megszokott nyüzsgése vibrált. A nagyhetman eltávolítva a csatlósok segítő kezét, ugrott le a lováról.

- A feleségem hol van? - kérdezte, és érezte, hogy a házastársi érdeklődésben önmagának sem bevallott féltékenység lobbant.

A csontos, szálas várkapitány felmutatott a bástyára.

A férfi felpillantott, és megkönnyebbülten sóhajtott.

- Jól van, ti csak gondozzátok a lovakat, majd én magam megyek fel a kapubástyára.

A messzeségben Huszt várának bástyái, tornyai lebegtek a máramarosi fenyvesek óceánja felett. Alkonyodott. A magyar bujdosók a vacsorához készülődtek. Itt-ott a hegyoldalon tábortüzek gyúltak. A gyors mozgású, csontos, éles szemű Kis Albert, aki végigharcolta Thököly fejedelem minden harcát, odafordult a barna arcú, nagy bajuszos Esze Tamáshoz és a mindig hallgatag Bige Lászlóhoz:

- Halljátok-e, testvérek, úgy érzem én minden ízettel, mint a szamár a vihart: jön Rákóczi, Bercsényi, s fényes csillagi lesznek a magyar szabadságnak.

- Úgy legyen! - mormogta a mindig komor, hallgató Bige László. - Ahogy 1697-ben Hegyalján csináltuk, úgy kell tenni most is. Csakhogy egyben-másban másképp.

A nyurga, sovány, hosszú kezű Majos István homlokát ráncolva nézett a tűzbe.

- Visszajön még a Thököly király...

A mindig hallgató Bige László sokáig komoran nézett bajtársaira.

- Akkor visszajön a török is... Márpedig a török rabság nem kell a népnek, ingyen sem.

A nagy bajszos Esze Tamás köhintett.

- Nem kell a török. Rákóczi kell meg Bercsényi. Én mondom!

A másik, a tábornoknál ülő híres parasztvezér, Nagy Bóné András felemelte kezét.

- Jönne az, ha hívnánk... Ha meg jön, mellénk áll a rengeteg jobbágya is, aki mindenekelőtt a földesurának tartozik hűséggel.

Majos István felkapta fejét.

- Hát hívjuk őt ide, az istenverte magyar földre. Hívjuk! Menjen küldöttség Brezany várába, ahol azzal a világszép lengyel menyecskével mulat...

A tábornokok között halk mormogással terjengett a vezérek szava. A zömök, vaskos Pap Mihály jelezve, hogy szólni akar, felemelte kezét:

- Ha bennem megbíznak a szabad harcosok, az isteni, ördögi átokkal sújtott bujdosótársak... én mennék, hogy felnyissam a szemét annak, aki előlünk futott, mikor mi a Hegyalján kardot rántottunk, Tokajt, Szatmárt bevettük...

A magas, nyurga Majos István közelebb húzódott a tűzhöz, ahogy a nyáron sercegeve fehérítő szalonna egyre bőségesebben csorrantotta a zsírt a fekete kenyérre, és fontoskodva mondta:

- Menjen lengyel földre, Brezany várába két küldött. Én Bige Lászlót és Pap Miskát ajánlom, mert ezek ketten még a latin szót is értik olykor-olykor... - Széles mozdulatot tett. - Menjenek a követek... Kérjék a zászlókat, mely alá seregelen mind a bocskoros jobbágy nép.

A némaság szétfoszlott. Végig a meredek szélen, az egész táborban áthullámozott a helyeslés.

- Menjen, aki mehet! Hívják el az ifjú Rákóczit, legyen a vezérünk s az egész magyarság fejedelme!

Az ifjú Rákóczi érezte, a meghatottság sírósan szorítja torkát.

Vitézek, hűséges híveim... - kezdte, de a furcsa magyar szavak megtorlódtak ajkán. Arra gondolt, hogy a felkelők követői nem értik meg a szavát, s mégis latin kifejezésekkel forgatva beszédét, beszélt... beszélt...

Hirtelen csend lett. A hallgató, komor arcú Pap Mihály előrenyújtotta kezét.

- Én az én suta paraszteszemmel úgy értettem a nagyságos fejedelem offensége szavait, hogyha mi ott, a magyar földön megkezdjük a harcot, ő eljön igaz vezérünknek... - fogta a szót Pap Mihály.

Az ifjú Rákóczi körül csoportosuló lengyel főnemesek - Lubomirskiek, Poniatowskiak, Saphiehák, Tyzenhausenek, Zakrsewskiek - elérve a magyar beszéd lényegét, szilaj harci vággyal éljeneztek. Rákóczi lehajtotta szép férfifejét. Behunyt szeméből a lélek rezzenésére vakmerő gondolatot gyűjtő férfikönnyek csordultak.

„Van-e nagyobb tett, mint küzdeni a magyar föld szabadságáért... s nem rettegni a hóhér pallosát, a csontot zúzókínkereket?... Vagy a bitófát? - Behunyt szemmel hátravetette fejét. Lényében ismeretlen erőrezgések vibráltak. - Igen... csak kiáltani kell: Lóra, magyarok! Ki a kardot! Neki az elnyomóknak!” Mélyet lélegzett, és a küldöttek arcát kutatva - értik-e szavát - beszélt. Ott, ahol nem jutott eszébe magyar szó, ékes latinra fordította a beszédet.

Bige László óvatosan oldalba bökte a nyurga, csontos Majos Istvánt.

- Mit mond... jön vagy nem jön?

Majos alig észrevehetően csak a szemöldökével intett.

- Sok a szavában az úri deákbeszéd... De akárhogy forgatja a szót: jön ő, velünk jön... tűzön-vízen át...

Elzbieta, aki a házigazda, a férje, Lubomirski nagyhetman mellett állott, csodálatosan tiszta, hívó, minden lelken átragyogó, kozmikusán szép vénuszi mosolyát ragyogtatva, mélyen meghajolt.

- Hát most már eleget védték, uraim, az istenverte magyar hazát... Kedves vendégeim, jöjjenek az ebédlőterembe, s ott az ebéd után folytassák a vitát a szabadságért, a hazájuk ügyéért.

A vendégek csoportjában vidám zaj hullámozott.

Tizenegyedik fejezet

Françoise Montespan úgy érezte, a napok megtelnek kínzó, őrlő, gyilkos féltékenységgel, és a versailles-i királyi udvar apró pletykái korbácsként sújtják lelkét. A Nagy Király szeretői közül nem arra a hétre volt féltékeny, akik holdtöltekor tárultak nászra a kerek kereveten, hanem csak arra az egyre, aki a királyi szeretkezés után mindig kért valamit férjének, hogy megszilárdítsa Soubice herceg helyét a hadseregnél, új meg új lépcsőkre lépve a ranglétrán.

Anne-Marie Rohan hercegnő, férjezett Soubice asszony nem tartotta titokban, hogy szerelmes férjébe, és csak azért tárul a királyi kereveten, hogy a férje a legmagasabb rangot érje el. A király is tudott erről, de csak elnézően mosolygott: a jó házasság titka a kívánságok kölcsönös megbecsülése, mondogatta halkan, vidáman.

De Françoise nem a kerek kereveten nászra táruló világszép asszonyokra volt féltékeny, hanem arra, ki kilépve a szeretők sorából, a Nagy Királynak nemcsak a testét, hanem a lelkét is birtokolni akarta.

Érezte a király ölelésében a másik asszony erejét, ha új fogással feszítette nászra ifjú testét a királyi szerető. Tudta, ezt a másiktól tanulhatta csak meg. Ez megtorpasztotta lendületét a tárulásban. Érezte, a mozdulatai hűvösek lesznek. Küzdött ezellen... s még hűvösebb lett. Az erőltetett szerelem megbosszulta magát: a király férfiheve is hűvösebb lett. Ez a tudat kétségbeejtette, és a nász ősi, orgiasztikus, asztartei szem tüze csak alig lappangott a parázna mozdulatok mélyén, mint a lidércfény az ingoványon...

Most tudta, a döntő cselekvés ideje közeledik, de a határozatlanság vagy az ideges gyűlölet idegtépő váltakozásai úgy lökték el vagy ragadták el a vak, örvénylő homályba egész didergő lényét, gondolatait, mintha nagy fekete éjszárnyakon repülnének neki valami égisz tornyosuló sötét sziklafalnak, hullának le, és újra meg újra nekiviharzanának az áthághatatlan akadályoknak.

„Ölni akarok... ölni...” - zihált idegrohamban fetrengve a hálószobája vaskos, kincset érő szőnyegén.

Guiborg abbé hűvös arccal, a tudományos kísérletet végző tudós figyelmével nézte.

Megvárta, amíg az idegroham elcsendesül, és halkan, nyugodtan mondta:

- Az ön akarata: a kozmikus akarat sötét csillanása. A sors mindenkit legyilkol: a mélységbe zuhogtat valami botor, a mélységbe zuhantató tettel; vagy a lelket felperzselő gondolattal, vagy rozsdás késpengével, vagy önmagát pusztító akarattal... - Furcsa, mentegetőző mozdulattal tárta szét karjait. Csontos, komor, hűvös arcán töprengés ült.

- Van, akit sokáig becéz a sors, mint okos gazda a vágásra szánt háziállatot, és hirtelen töri ki a nyakát vagy vágja el a torkát... - Bólogatva, figyelmeztetően emelte fel az ujját. - Milyen nem emberi bölcsesség! Tanuljunk a sorstól, serényen, szorgalmasan... s néhány jelentéktelen, a lelkiismerettel oly veszélyesen felnagyított babonát félrelökve, megtanulhatunk úgy ölni gondolattal, mint mindenkit a sors.

Sokáig csend volt, csak a múlt idegroham koppant halkan, szinte egyenletesen, a vaskos, mesésen drága szőnyegről a fedetlen padlóra lecsúszott apró lábán a kicsi, magas sarkú, aranyozott cipő dobbanásával.

Lesage hipnotizőr, aki az idegroham elejétől feszítette meg erejét, hogy fékezze annak sodrát, most úgy érezte, végre diadalmaskodik.

- Ölni nagy és emberfeletti cselekedet, de csak akkor, ha valamilyen világtörténelmi jelet hordozó idézet nevében történik, mely egyszerre foglalja magában az isteni teremtetést és a sátáni vakmerőséget.

Françoise mélyet sóhajtott. Hátravetette kócos, napszőke haját, mely vaskos fürtökben hullott az idegrohamban felhúzódó vállára, és behunyt szemmel, halkán, engedelmesen, mint egy megbüntetett diák, mondta:

- Tanítsanak meg engem ölni, miként az istenek vagy a sors, s én engedelmesen indulok el az önök által megjelölt úton. Egy a fontos... hogy Soubice hercegnő ne legyen az első holdtöltekor azon a nászáldozaton... - Elhallgatott, aztán újra kitörő hisztérikus kiáltással sikoltott: - Megöletem őket! Nem, én magam ölöm meg...

Csend lett. Riego Montez, aki elhúzódva figyelt, hirtelen úgy érezte, hogy a hisztérikus kitörések már kissé túlhaladtak a Guiborg abbé és Lesage idegrohamot csillapító készségének határán.

- Ha ön, kegyelmes asszonyom, valóban megöli vagy megöleti Marie-Anne Rohan, férjezett Soubice hercegnőt, helyzete tarthatatlanná lesz az udvarnál.

Az asszony mélyet sóhajtott.

- De mit tegyek? Mit? Mit? - hebegte lehajtott fejjel.

Riego Montez közelebb hajolt hozzá.

- Ajánlom önnek a legősibb, legszebb szerelmi áldozatot a tánc által, a Legtitkosabb, Legforróbb Ölü Istennő, Eiréne-Asztarte oltára előtt. Én, aki kutattam a sok ezer éves elmerült Atlantisz titkait, s az eleusiszi misztériumok jelképes mágiáját, szilárdan hiszem, ha ön, kegyelmes asszonyom, kiveti szívéből a legszebbet is öregítő haragot, a Soubice hercegnő hatalma őfelsége felett csökken, sőt el is múlik... hisz a szerelem oly mulandó, mint csodás szivárvány a vihar utáni égbolton.

Françoise mélyet lélegzett. Mesés, aranysárga, kínai selyemruhát viselt, krinolinszoknyája összegyűrődve csúszott fel a karcsú, izgékony derekán. Körte alakú mellein, melyek a feltépett selyem alól fedetlenül fehérlettek elő, az idegroham karcolásai húzódtak.

- Nászáldozat a tánc által? - suttozta. Már nem sírt. Hosszú, ívelt szempilláin a könnyek csillogó-kerek gyémántjai ragyogtak.

- ...De mikor? Hol?

Riego Montez várakozva figyelt Guiborg abbé és Lesage felé. Nem akart elsőnek szólni, hogy ne kelljen vállalnia a felelősséget. Guiborg köhintett.

- Talán Villebusin kastélya lenne a legalkalmasabb... - szólt kimérten. - A kastély minden zajtól elrejtőzve áll a hatalmas, évszázados tölgyek ligetében.

Françoise lassan felült. Dús szőke haja elborította felkarcolt vállát, olykor még idegesen rezzenő hátát. Szótlanul igazgatta krinolín-szoknyája elgörbült vázát. A három férfi hallgatott.

Riego Montez szinte észrevétlenül, lépésről lépésre került az ajtó felé, és mikor az asszony homályos szemmel, lehajtott fejjel megállott a hatalmas, díszes muránói tükör előtt, hangtalanul lépett ki a folyosóra. A másik kettő nem nézett utána, de arcukon egyforma aggodalom látszott.

Guiborg vállat vont.

- Akárhogy is... mi már oly messzire jutottunk a játékban, hogy nem fordulhatunk vissza, hiszen az egész udvar lélegzetét visszafojtva figyel felénk.

Lesage homlokát ráncolva összehúzta a szemét.

- Egyszerű akaratsugárzás, és a világszép Soubice hercegnő visszatér a már eléggé magasra juttatott férjéhez.

Hallgattak. Françoise semmivel sem törődve igazgatta ruháját. Ahogy fészülködés közben előrehajtotta szép fejét, a haja mindent elborított a hajfürtök hullámaival.

Csendes nyári éjszaka volt. Az ősrégi Villebusin kastély elmerült a roppant, évszázados tölgyek kék-ezüst tengerében. A tölgyek tetején, mint a habokon lebegő karcsú, ezüst testű najád, az újhold derengett.

Guiborg abbé és Lesage megállott.

- Kegyelmes asszonyom... ez itt már a titkok küszöbe... - hallatszott halkán, fojtottan. - Ide már nem követhetjük önt, mert a legszilajabb, legtitkosabb, legizzóbb égi kincset, a mámort hordozó istennő csak önnek jelentheti meg magát.

Guiborg hosszú keze előrelebbent.

- Íme, a sok ezer éves titkot, az eleusiszi misztériumok kapuja...

Françoise egy pillanatra behunyta szemét, és mikor hallotta a táruló kapu halk zizegését, a hirtelen elhatározás kilobbanó erejével lépett előre. A kapu szinte hangtalanul zárult mögötte. Hirtelen arra gondolt, elfogja a félelem, s ez a félelemtől való félelem hirtelen lobbanó haragot keltett önmaga iránt.

Gyors, határozott lépésekkel indult tovább. Elszánt kicsi arcán könnyű, különös fuvallat érte. Mélyet lélegzett. Kinyitotta szemét. Tágas terem küszöbén állott. Előtte, az újhold keskeny, csúcsíves ablakon át behulló fényében nyolcszögletű, embermagas talapzaton karcsú, arányos termetű asszony szobra emelkedett.

A mély, kozmikus nyugalom egyszerre töltötte be a lelke kelyhét. Hirtelen különös dallam csendült meg. Olyan volt, mintha ezernyi madár trillázna az örök csillagokat hordozó égbolton; mintha ezernyi dionüszoszi sistrum-csengő csendülne a végtelen messzeségbe; mintha az égbolt és a föld között kifeszített húrokon pengetne halk, olümposzi dallamot egy halhatatlan könnyű, asszonyt simogató parázna keze...

Françoise hátravetett fejjel állott. Nem érezte - mint a szellemidézésre összegyűlt társaságban - a szellem közellétét jelző hideg borzongást. Könnyű, gyors mozdulattal vetette le a ruháját. Arányos, karcsú teste különös, soha nem tanult táncban örvénylett a szobor előtt. Érezte, a különös, sohasem tapasztalt vidámság telítette testét. A körmozdulatok egyre hevesebbek lettek. Úgy érezte, a magasba röppenő üstökösként száll az elérhetetlen magasságba...

A Napkirály egész idő alatt, míg a hadsereg nagyjai nagyképű fölénnyel vitáztak, hallgatott. A tanácskozás a végtelenbe nyúlt... A híres-vallásos Villars maréchal kezében, egyre gyorsabban mozgó ujjai között tartotta az olvasó-imaláncot.

A többiek arcán irigység és bosszúság volt, hogy nem nekik jutott eszükbe ez az udvaroncfogás, mely az utóbbi időben a vakbuzgóan vallásos király előtt nyilvánvalóan érdemnek számított.

Az okos, könnyed mozgású Tallard marsall már közel másfél órája taglalta, elemezte a harci helyzetet.

- Maximilien bajor választófejedelem a mi segítségünkkel jelen pillanatban akár Bécsig is előretörhet, s ha Magyarországon Rákóczinak és társainak sikerül felláztatni ezt az oly mérhetetlenül sokat szenvedett népet, a magyar felkelők keletről előretörő csapatai esetleg kezét foghatnak a francia-bajor sereggel Bécs ostromához...

Torcy külügyminiszter, aki mint tájékoztató részt vett a haditanácsban, vállát vonogatta.

- A fiatal Rákóczi nem lehet számítani, mert varsói követünk: De Bonnac titkos jelentésében írja, hogy az ifjú magyar herceg beleszeretett Elisabeth Seniawska-Lubomirska asszonyba, a Lubomirski hetman világszép ifjú feleségébe, és bár minden percben várható, hogy a férj mindent megtud, és a boldog szerelmesek egy szakadék szélén járnak a rejtett szerelem oly rögzös és mégis oly olümposzian szép ösvényét... - Vállat vont, és könnyedén legyintett. - Szóval... bár nagy a veszedelem, egy biztos, az ifjú Rákóczi ugyan nem mozdul olyan vakmerő és szinte biztosan a halált jelentő hadi feladatra, mint Magyarország felszabadítása... mivel szinte egyetlen katonája sincsen... Kaptam ugyan híreket, hogy Rákóczi birtokain dolgozó jobbágyság nagyobb csapatba verődtek össze igen népszerű földesuruk kiáltványára, de a császári hadak két nap alatt véget vetettek az egész próbálkozásnak, mert Dolha mellett az egész jobbágygyülekezetet szétugrasztották.

A király vállat vont.

- Ha szétugrasztották: majd újra összeverődnek... Mindenesetre ígérni kell Rákóczinak mindent: fegyvert, pénzt, a katonáskodásban jártas tiszteket. - És jelezve, hogy jól tájékozott, hozzátette: - Hisz a baráti Lengyelországon át Gdańsk kikötőjéből döntően támogathatjuk a magyar függetlenségi mozgalmat.

Csend támadt. A magas, erős Tallard marsall felemelte kezét.

- De csak addig, felség, míg mi magunk nem kerülünk bajba... - szólt a híres jó, diadalmas hadvezér önértetével, és halkabban hozzátette: - Egy kétségtelen: az ifjú Rákóczi még csak nem is kísérelheti meg a betörést magyar földre... S ezért minden segítség, melyet neki küldünk, teljesen hiábavaló.

Hallgattak. Villars marsall lehúzott egy szemet az olvasóján, és hangosan mondta:

- Uraim, önök nem tanulmányozzák kellő módon a Bibliát, mert maga Úrjézus mondta, az ember előtt sok dolog lehetetlen, de az Isten előtt lehetetlenség nincsen!

Az asztal körül ülő hivatásos katonák, svéd, német, itáliai vakmerő kalandorok meghatódott arccal, hangosan helyeseltek. A király az ablak felé pillantott. Rövid ideig hallgatta a delet jelző harangszót.

- Torcy... - fordult a külügyminiszter felé. - Lengyelországi diplomáciai megbízottunk keresse meg Varsóban Rákóczit, és adja át neki személyes üzenetemet: teljes fegyveres erőmmel küzdök azért, hogy a rab népek felszabaduljanak a Habsburgok elnyomása alól. A sok évszázados magyar alkotmány tantárgy a párizsi egyetemen... - És parancsolóan intett: - Siessen! Minden perc száz életet ér.

Torcy diákos hévvel kapkodott az iratai között.

A kelet-galiciai Lubomirski kastély széles, tágas tornácán, az eresz alatt már hangosan, diadalmasan csiviteltek a fecskék az új fészekrakás vagy a régi javítása közben.

Az ifjú Rákóczi keskeny, sápadt suhancarcán zavar látszott és nyugtalanság.

- Minden, az egész világ megmozdul harcra a Habsburgok ellen... Csak én tétlenkedem itt a kényelmes, nyugodt, biztonságot adó helyen, a te szárnyaid alatt.

Az asszony nagy zöld szemében a férfit vakmerő tettekre hívó csillogás vibrált.

- Neked korona kell! Igen, korona! Lengyelhonban... Most Frigyes Ágost szász választófejedelem és Lescinski Stanislaw tusakodnak a hatalomért: légy te a diadalmas harmadik, és melléd áll mindenki, aki tudja, milyen hatalmas volt Lengyelország és Magyarország, ha egy király alatt egyesült, az Anjou Nagy Lajos vagy a Jagellók jogára alatt... Ki ne emlékezne a Jagelló Wladoslawra, aki az életét adta a harcban a magyar földért?...

A fiatal Rákóczi hallgatagon hajtotta le fejét. Szép, már férfiasan érdes arcán árnyék siklott.

- Én magyar vagyok, Elzbieta, és nem hagynám ott a népemet akár a leghatalmasabb koronáért sem!

Az asszony szemében tisztelet csillant.

- Megértelek... - szólt halkán -, de gondolj arra, hogy Lengyelország koronájával a homlokodon könnyebben eléred a magyar koronát és Erdélyország fejedelemségét... - Hirtelen egész testében megremegett. Selymes ujjai belemélyedtek a férfi kezébe.

- Igen... ha Magyarország és Lengyelország meg Litvánia hatalmát egyetlen férfi birtokolja, ez a három ország együttes erővel felszabadíthatja a törökök uralma alól a Balkán rab népeit, s valóra válthatja akár a legvakmerőbb álmunkat is! - Hamvas piros ajka szinte érintette a 7. férfi kicserepesedett ajkát. - Vakmerő álma által erős a férfi!

Az ifjú Rákóczi zavartan hallgatott.

- Még a múlt hét végén jelentette Bercsényi, hogy egy magyar küldöttség jött ide Lengyelhonba, hogy hazahívjanak, s a felkelés élére álljak...

Elzbieta nagy, tengerzöld szemében anyás aggodalom rezzent.

- Ne menj Magyarországra... Ne menj... Mít tudsz te cselekedni a diadalmas császári sereggel szemben?! - Nem vette észre, hogy azellen beszél, amit régebben mondott a másiknak, és akadozva folytatta:

- Akadhat-e itt Európában olyan hadvezér, aki le tudja győzni a világraszóló győzelmekeket aratott Savoyai Eugén herceget? Ne felejtse, hogy ma már a német birodalom a legerősebb állam. Hannover, Brandenburg és más német államok uralkodói is tartanak XIV. Lajos irtatlan hatalmától, és a császár mellett vonultatják fel igen képzett, jól vezetett seregeiket. Sőt, Anna angol királynő szívbéli első udvarhölgye elérte, hogy e hadsereg vezére az ő férje, lord John Churchill, Marlborough hercege legyen.

Az ifjú Rákóczi engedelkenyen helyeselt.

- Igen, erről sokat beszélt nekem Jean-Louis Dussan de Bonnac vicomte, a Napkirály régi bizalmas embere a francia diplomáciában... még Varsóban.

Elzbieta görcsösen kapaszkodott a férfi kezébe.

- De hát hogy segíthet téged a Napkirály most, mikor egész Európa ellen fordul a spanyol világbirodalom öröksége miatt vívott, még soha nem látott világháborúban? Terjeszd be igényedet a lengyel koronára a szejm elé úgy, mint ama Báthori István, ki egyszerre volt Magyarország és Erdély uralkodója. Lépj fel minél hamarább, és akkor XII. Károly, Európa ifjú hőse vagy akár Péter orosz cár is melléd áll.

Rákóczi mélyet lélegzett.

- Félek, hogy megítélsz, de mielőtt véglegesen határozok, tudnom kell, mi történik ma magyar földön: a Dolha mellett vívott csata után, melyben a magyar nemesi lovasság szétverte az én fölkelő ruszin jobbágymat....s az általam küldött zászlók is az ellenség kezébe kerültek... - És halkan, zavartan hozzátette: - Én nemcsak Magyarország, hanem talán egész Európa legnagyobb birtokkal rendelkező földesura vagyok, s ezért nem lehetek a lázadó parasztok vezére, nem léphetek fel a magyar nemesség ellen... Akkor egyszerűen nem veszem figyelembe a küzdelem célját, és a hadászati valóságot... - Felemelte fejét, hangja hűvös, könyörtelen volt.

Elzbieta feszülten figyelt.

- S mi a küzdelem célja? - kérdezte halkan, kissé gúnyosan.

Rákóczi arca komoly, feszült lett.

- Egyesíteni a magyarságot akár nemes, akár jobbággy, és megvédeni ősi alkotmányunkat a bécsi udvaroncok ellen.

Elzbieta óvatosan körülpillantott, aztán ajka szilaj, forró csókkal simult a férfi ajkára.

Gróf Bercsényi Miklós, aki másfél nappal ezelőtt tárgyalt a Napkirály lengyelországi megbízottjával, Jean-Louis Dusson de Bonnac-kal, feszülten vizsgálta a Magyarországról ide, Varsóba jött küldöttek ösztönösen zavart arcát.

- Tán az lenne a leghelyesebb, ha ki-ki megmondaná a becsületes magyar nevét... Mert úgy jó, ha ismerjük egymást.

Csend támadt. Egy alacsony, zömök szatmári jobbággy, aki a hátán viselte azt a párducbőrt, melyet egykor Sárospatak vára és Tokaj bevételéért kitüntetésként küldött neki a török földön bujdosó Thököly Imre, a kuruckirály, előlépett a küldöttek csoportjából.

- Hát, az én nevem... Kis Albert... - szólt hangosan, hetykén. - Nem rajtam múlt, hogy a császári generálisok hóhérjai karóba nem húztak, kinkeréssel csontjaimat össze nem törték, zúzták... mert én immár huszonöt esztendeje bujdosó vagyok. Úgy élek a hegyekben, erdőkben, mint az üldözött vad... - Hátrafordult. - Ez meg, ez a hosszú, nyurga legény Majos István, aki három esztendőnél kevesebbet hadakozott, mint én ezzel az egy szál kardommal... Ez meg itt mellettem hűséges jó komám, Bige László... Ez meg Pap Mihály... Amaz ott, akinek a dragonyos kardpenge fél orcáját és bal fülét vágta le, bizony nem más, mint Esze Tamás, a harcra felkelt jobbággyoknak vitézségeért szabadon választott hadnagya, akinek bajuszánál csak a bátorsága nagyobb.

Mély csend támadt. Bercsényi fürkészve latolgatta a másik szavát.

- Hát aztán ti, kik hűséges jobbággyai vagytok földesuraitoknak, mondjátok, mi van, hogy van? Várják-e a népek a magyar földjén ifjú urunkat, Rákóczi Ferencet?

A küldöttek egyszerre mozdultak meg.

- Várják ám! - kiáltott rekedten a hosszú, nyurga Majos István.

- Hát ki mást várhatunk, ki mást várhat az istenverte jobbággy, mint éppen őt, a mi egyetlen nemes fényű csillagunkat?...

Esze Tamás hangjában meghatottság csendült. Mindnyájan egyszerre lármázva bizonyígtatták hűségüket, százféleképpen érveltek.

Bercsényi komoran bólintott.

- Jól van, emberek, jól van... Holnap délben Brezany várában vár rátok nagyságos urunk, felsővadászi Rákóczi Ferenc. Nektek meg addig is, hogy ne tartsatok annyit magatokról, csak annyit mondok, Rákóczi Ferencnek annyi jobbágya van a magyar földön, a birtokain, hogy már csak ebből is kiállíthatna egy nagy sereget, ha erre szükség lenne... - Kezét figyelmeztetően emelte fel. - De ezt mondani nem kell, mert ha istenigazság van a világon, bizony az egész magyarság mellé áll, mihelyt a Kárpátokat átlépi.

- Úgy is van! Úgy is lesz! Mellé áll egy szálig mind, aki igaz magyar... - harsant szilaj, torkot szorító, nehezen csorduló férfikönnyeiktől fojtottan.

A mindig indulatos, gőgös arisztokrata Bercsényi is a szemét törölgette.

- Él még a magyarság! Él még mindig, mert olyan vezéreket ad a Mindenható az átokverte magyarságnak, mint ifjú urunkat, Rákóczi Ferencet!

Aztán érvelve rázta mindkét ökölbe szorított kezét.

- Szóval, mondom, amikor én az idén kora tavasszal a Czesztochowai Szent Szűzanya képe előtt, melyet Szent Márk evangélista festett meg saját kezével... szóval ott láttam, megmozdul a Szent Szűzanya ama szentséges ajka, és azt mondja, de csak úgy, hogy csak az én lelkem hallja: Ne féljete, ti a halálig is sújtott magyarok... sehogy se féljete, legyen szívetekben reménység, mert míg Regnum Marianum fehér, tiszta zászlóit viszik a hadrend előtt a zászlótartók... Bizony, addig nem diadalmaskodik felettünk a Gonosz, még ha akkora a hatalma is, mint a tenger...

Mély csend támadt. Néhányan gyerekes alázattal szipogva törölgették szemüket, arcukat.

Jean-Louis Dusson de Bonnac vicomte, XIV. Lajos, a Napkirály lengyelországi megbízottja ezen a napon találkozott Elisabeth Seniawska-Lubomirskával, a Lubomirski nagyhetman nejével és az ifjú Rákóczival, a brezanyi vár kis vendégtermében.

Bonnac azt várta, hogy valami zavaros akaratú suhancot talál, és amikor hallotta, hogy az ifjú Rákóczi tökéletesen beszél franciául, már nem fordította latinra a vitát, hogy az asszony is értse.

- Hol tanult meg ilyen tökéletesen franciául, fenség? - kérdezte, és az asszonyra mosolygott, aki szinte anyás aggodalommal elemezte a történelmet formáló vita lényegét.

Az ifjú Rákóczi elmosolyodott.

- Ó, követ úr, Leopoldus császár udvarában a külpolitikai osztály vezetői valamennyien a Napkirály rajongói, akik XIV. Lajost állítják példaképül az egykorú kispap-császár elé, mint a korlátlan, szuverén uralkodás letéteményesét. Leopoldus, aki imperátor és triumfátor, a megmentett Bécs falainál, a Budavár bevételénél győztes európai sereg szellemi vezére, a lelki üdvösségét félti a politikai játszmákban való részvétel miatt, és a gyóntatója még most is úgy vezeti karon fogva a roppant meredek sziklafalakon átvezető ösvényen, mint ama jó pásztor az eltévedt bárányt.

Bonnac halkan nevetett.

- Mindenesetre ezeknek a jámbor bárányoknak olyan hadvezérei voltak, mint a francia „kis abbé”, Eugén, Savoya és Carignan hercege, Rüdiger von Stahrenberg, vagy öccse, Guido Stahrenberg, nemkülönben Ludwig von Baden. Ezek a furcsa német-spanyol-francia zsoldosvezérek, akik közül oly számosan röppentek ki a Savoyai hercegek ősi palotájából, a Hotel Soissonból, s - ó, mily csodálatos - a bécsi császárváros egyik palotájában, a Himmelspfortgasse házában találunk egymásra, a világszép Batthyány Klára párizsi ízű szalonjában...

Az ifjú Rákóczi hallgatott, aztán hűvösen, halkán mondta:

- Vicomte úr észrevételeit élvezzük, de nekünk pénz, fegyver, képzett tisztek kellenek a magyar sereg kikovácsolásához. Szerezze meg nekem a bajor választófejedelem barátságát, és ha az erőnkből kitelik, mi és a bajorok, az egyik keletről, a másik nyugatról előretörve, kezet foghatunk egymással Bécs, a császári főváros falainál...

Jean-Louis Dusson de Bonnac összehúzott szemmel, minden kis mozdulatot, hangárnyalatot elemezve figyelte a másikat. Sokáig hallgatott, jelezve, a döntés most születik meg.

- Kezdje meg a harcot a Habsburgok egész világot beárnyékoló hatalma ellen...

Rákóczi vállat vont.

- Amim volt, azt odaadtam! Most aztán a bátraké a szerencse!

Bonnac zavartan hallgatott.

- Persze, vigyázzon magára fenséged, ne lépje át a magyar határt, míg biztosabb, biztatóbb híreket nem kap, mert amióta Károlyi Sándor gróf az ön nevében, az ön zászlói alatt felkelő parasztságot Dolhánál szétverte, a helyzet még veszélyesebb, s könnyen kerülhet az ellenség kezébe, és esetleg vérpadon fejezheti be az életét, mint nagyatyja... Jelenleg nincs sem serege, sem ágyúja, csak a neve... De ez a név hegyeket mozgat, ha isteni erővel, fejedelmi emberismerettel párosul.

Az ifjú Rákóczi fiatalosan friss suhancarcán váltakozó érzések: a bizalom vagy a bizonytalanság váltakozott.

- Egy a kérésem önhöz, követ úr... - szólt halkán. - Tartasson értem halotti misét itt, Brezanyban... s később persze, Varsóban, a hatalmas Lengyelország hercegprímása tartson Te Deumot a legnagyobb székesegyházban, mert kibén bízhat a lélek a rettentő órában, mint a rettentő hatalmas holtak halálán túli erejében...

A testes, erős, arányos termetű Jean-Louis Dusson de Bonnac érezte a másik - a suhanc - szavában a vakmerő szándékot, a diadalra vezető akaratot.

- Még ma délután én Varsóba utazom, és tovább, mindenekelőtt Gdyniába, ahol egy régi, hűséges hajóbankár kapitányai már türelmetlenül követelik hajóikról a kirakodásra váró fegyverek elszállítását... - mondta halkán, gyorsan.

Rákóczi lehajtotta fejét, hogy a másik ne lássa szemében a kétséget.

A nyár eleji friss, suhanó szél meglegette a piros Rákóczi-zászlókat, és a zászlókon kitárulva csillogott a felírás: A szabadságért!

Ezek a zászlók már elbuktak egyszer a Dolha mellett vívott ütközetben, de most ismét felemelkedtek a ruszin parasztok kezében.

A zászlókon a felírást maga Elzbieta Seniawska-Lubomirska varrta fel. Jobbra, egymásra tornyosuló hullámokként zúgtak a Beszkid-Kárpátok örök, hatalmas fenyevesei.

A fejedelem körül lovagló száz harcot végigverekedett, a Thököly kuruckirály hadában az 1697-es hegyaljai felkelésben részt vett, egy fél életen át harcoló bujdosó felkelők vezérei: Bige László, Pap Mihály, ama híres, minden harcot végigharcolt s most is a Thököly kuruckirálytól kapott párducbőrrel büszkélkedő nevezetes Kis Albert, a komor, hallgatag, csontos Majos István, a mindig töprengő, a legzabolátlanabb hadnál is emberséges rendet teremtő, fülig érő bajuszos, rettenthetetlen Esze Tamás és még néhányan hallgatagon figyeltek arra, ahol a magyar határ húzódott az erdővágás mentén.

Gróf Bercsényi Miklós, aki közvetlenül Rákóczi mögött lovagolt, megkönnyebbült mosollyal mutatott a fenyőbokrok között fehérítő mész határköre:

- Ez már Magyarország...

- Ez bizony... az... - bólintott Kis Albert. - Hej, de sokszor jártam itt ki-be azóta is a határon át...

Rákóczi érezte, egy pillanatra szinte a lélegzete is elakadt. Ez a hazatérés más volt, mint a kistapolcsányi hazatérés. Ez a visszatérés vakmerő, kápráztatóan, példátlanul vakmerő volt. Úgy érezte, száz kürt harsogja, száz dob - csak neki hallható - pergése dobogja, s ez betölti lelkét, megremegtetni egész valóját. Egy pillanatra megállította - Elzbieta ajándékát - a hatalmas, acélszürke tatár csődört.

- Ez már Magyarország, kegyelmes úr... - szólt törökös költői túlzással kanyarítva a szót a vakmerő, szabadszájú Kis Albert, aki a legtovább vívta a küzdelmet a daliás, asszonybolondító Thököly Imre seregében, de még annál is hamarabb Wesselényi Pál, a felkelők első hős vezére hadában, ezelőtt huszonhét esztendővel.

Rákóczi nem akarta, hogy a másik látszólagos nyugalomát tehetetlenségének magyarázza. Odalovagolt a határhoz, és színpadias, de igaz pátosszal csókolta meg az ormótlan, talán sok száz éves fehér mészkőre kivéssett, már elmosódott Árpád-címert.

Az udvaronctudomány mestere, a könnyű mozgású Jean-Louis Dusson de Bonnac, a Napkirály személyes megbízottja, aki a bujdosó vezérek között lovagolt szelíd léptű, széles hátú tarka lován, ünnepélyes mozdulattal emelte fel allonge-parókás fejéről a háromszögű diplomatakalapját.

- Fenséged tette oly regényes és romantikus, hogy csak az utókor koszorús költői írhatják meg méltóan, hiszen szinte egyedül indul a harcba, egy szál karddal a Habsburgok ellen, s nem torpan meg a roppant rabszolgabirodalom dermesztő árnyékától...

Rákóczi sima, domború homlokát a határköre hajtva hallgatott, csak széles, arányos válla rezzent meg olykor a mellpáncél szorítása alatt. Behunyt szemmel - hogy rejtse könnyeit - egyenesedett fel.

Csend volt. A Beszkidek fenyvesekkel borított csúcsai felett a madarak trillázták az oly késői északi tavasz együgyű dicséretét.

Rákóczi könnyes arcát rejtve, lehajtott fejjel, a jó lovas gyors, pontos mozdulataival lendült a kényelmes, keleti iszfaháni nyeregbe. A hatalmas, bajuszos Esze Tamás lassan, szertartásos mozdulattal vette le törökösen borotvált fejéről kuruc süvegét. Hangja hirtelen ércesen pendült.

- Nagyságos fejedelmünk, tán kicsinyég balra forduljunk le az útról, mert a Vereckei-szorosban ott vár az, aki a dolhai vésznap után megmenekült: kettőszáz gyalogos jobbágy, hajdúk, ruszinok, meg ötven lovas a nemesi hadból... - És halkán, tempósan folytatta: - Azért ne remegjen fenséged, mert oly nagy a mi nyilvánvaló isteni örök igazságunk, hogy a szegény hazánk, Magyarország szabadságáért ennyi - maroknyi - vitéz csapata is biztosan visszavívja azt, ami elveszett. S minden harcost úgy segítsen a mindenható Jézus urunk, s az én három védőszentem, a szent Szűzanya...

Mély, tiszta, hegyvidéki csend volt. A roppant ősfenyves, melyben évszázadok óta rejtőztek a rablóharamiák és a magyar függetlenség névtelen, iszonyú halált, tébolyító életet megélt hősei, csendes volt, mint a tenger a vihar előtt.

Az ifjú Rákóczi elhallgatott. Révetegen körülpillantott a Vereckei-szoros meredek sziklafalán, az évszázados fenyők ősi, évezredes birodalmán. Aztán Esze Tamás felé fordult, aki az eléje vonult kétszázötven bocskoros nemes, ruszin paraszt, kóbor hajdú vagy a hegyekbe felmenekült jobbágyság vezére lett - ennyit tudott összeszedni a dolhai vereség után.

- Hát te, Tamás, most hová s merre?... Honnan és hogyan tovább?...

Esze Tamás csontos, cigányosan barna arcán most a vérbeli harcos méltósága volt.

- Erre aztán semmi gondja ne legyen napsugarunknak, erős sólymunknak, a nagyságos fejedelemnek. - Mosolyogva legyintett. - Lesz itt minden.

Rákóczi érezte, a várakozás és a remény úgy elfogja lelkét, hogy nyugodt, fölényes lesz. Azután ismét lehajtotta fejét, rejtve az újra feltörő könnyeit.

Bercsényi heves, kirobbanó mozdulattal csapott a kardjára.

- Vigyázz magadra, te jobbágyság-hajdú, mert nekem most ismét megríkátlak őt a magyar szóval, a mi urunkat, felsővadász Rákóczi Ferenc öfenségét... egyből saját kezemmel ütöm le azt a konok fejedet...

Esze Tamás fölényesen, gögösen végigsimított a füléig érő bajuszán, és engedékenyen bólintott.

- Hát, generális uram, ha én ezt a legnagyobb bűnt elkövetném, bizony méltó lennék a legkegyetlenebb bűnhődésre...

Bercsényi hevesen legyintett.

- Ne keverd a szót. Most merre?...

Esze Tamás hátrafordult, szinte gögösen rázta meg egypáncélos vállát.

- Itt... errefelé az én Ilosvay Imre komám ismeri legjobban az erdőrengeteget, a hegyeket... - És hátrafordult. - Gyere csak, Imre, gyere... Állj elő! Úgy beszélj, értsd a szót szívvel-lélekkel, mintha maga szent Lebbeus, vagyis szent Tadeus Júdás kérné tőled számon az igaz utat.

A csontos, sovány, mozgékony Ilosvay Imre olyan mozdulatot tett, mintha elbújna a jobbágyság mögött, aztán zavartan rázta fejét:

- Ejnye... ejnye... a mindenségit, de nagy pácban hagytál engem, urambátyám... Én onnét, az imént azt mondtam, csak úgy kapásból szóltam...

Esze Tamás mosolyát rejtve, nagyot bólintott.

- Hát ha akkor szóltál, most is szépen, okosan, magyarul ejtsd a szót... - S mint gondos tanító a jeles, de riadt tanítványát, bátorítva, nyugodtan kérdezte: - Azt mondd meg itt nekünk, magának a nagyságos fejedelemnek, te Imre, melyik a magyar föld felé a legerősebb vár itt előttünk?...

Ilosvay Imre barna arcán megkönnyebbülés látszott.

- Hát... arra a szent, ősi Magyarföld felé itt a Kárpátok falán át a legerősebb vár a Huszt vára... - És most már visszanyerve nyugalma, az ifjú Rákóczi felé pillantott, és gyorsan magyarázta: - Utána jönné Beregszász, főleg a legerősebb, amit Zrínyi Ilona fejedelemasszony két évig védett, Munkács vára... és csak akkor is csak árulással vette be Castaldo vagy Caraffa, vagy ki tudja, hogy kicsoda, mert a fele a császári hadaknak idegen zsoldos volt. Hát, igen... most is csak azt mondom, Munkács a legerősebb vár... Sziklára épült, a sziklát megközelíteni a mocsár miatt lehetetlen.

- Ne Munkácsról beszélj most, hanem: mi az első nagy akadály itt előttünk?

Ilosvay Imre hol lekapta nagyapja sastollas, ősi nemesi süveget, hol felvette.

- Hát, eztet most tőled kérdi itt a nagyságos fejedelem... Hiszed és vallod? - És a messzeségbe mutatott, ahol a Beszkid-Kárpátok zord, meredő fenyvestorlaszai felett a ködben tornyok, falak, épületek teteje lebegett...

- Ott van Huszt vára!

Esze Tamás rejtelmes engedékenységgel bólintott.

- Jól beszéltél... Látszik, Ilosvayak ezeréves nemességének az ereje van benned, de most aztán azt mondd meg, ki a Huszt várának generálisa, várparancsnoka?

Ilosvay elkomorodott.

- Ezt mért kérdi tőlem, bátyámuram?

- Hogy mondjad... - hallatszott sokatmondóan.

Ilosvay szép, férfias, barna arcán bánat látszott.

- Hát... Huszt várának parancsnoka ebben az esztendőben: lovag Balderossi Baldassare. Ezen a néven vitézi familiájában a tizennyolcadik, hogy az Úristen akárhová tegye...

Esze Tamás ajkán, ahogy szólt, megrezzent a kárörvendő vénember titkos öröme, aki ismeri a titkot, de azért mással mondatja el.

- Aztán mért tegye akárhová?...

Ilosvay Imre komoran rántott egyet a vállán.

- Ne ugrasson engem kigyelmed... itt a nagyságos színe előtt... Ne ugrasson, mert mindenki tudja, a maga szeretőjét is lecsapta a kezéről az a vén bakkecske... Mert ez olyan hajtóvadászatokat tart olasz meg oláh csatlósaival a csinosabb lányokra meg asszonyokra, mint a szarvasokra... véges-végig Máramaros, Ung, Beregszáz megyékben mindenfelé...

Most már a hazatérés első izgalmától vidáman vagy haragosan, mindenki feléje figyelt. Esze Tamás fölényesen legyintett.

- Nem kell, édes fiam, azokat a lányokat, menyecskéket olyan nagyon hajkurászni, megállnak azok annak a nekik repülő kakasnak, ha szép a tolla... - És elkomorodva legyintett: - Mikor kaptak utolsó ízben zsoldot Leopoldus császár-király őfelsége olasz-francia és a krími tatárféle zsoldosai ott a huszti várban?

- Zsoldot? - csodálkozott gúnyosan Ilosvay Imre. - Pontosan tudom, mert én is ott szolgáltam háromnegyed évig, a dragonyosoknál fél évig... - És fiatalos elkeseredéssel panaszkodott: - Olyan a koszt, hogy még a ruszinok sem bírják azt, csak az oláh hegyipásztorokból lett katonák... köleskása... puliszka... kukoricadara...

Csend lett. Esze Tamás fölényesen, paraszti göggel tekintett végig a csak reá figyelő magyar, lengyel, francia főnemesek egyforma, feszült arcán.

- Hát te, Ilosvay Imre, te nemes vagy, igaz? Én meg csak egy paraszthadnagy, de azért most én mondom neked a nagyságos fejedelem parancsát... - szólt hangosan, ünnepélyesen: - Most nagyszerda van, igaz?

Ilosvay Imre keresztet vetett.

- Úgy igaz... nagyszerda... - szólt ünnepélyesen.

Esze Tamás bólintott.

- Jól feleltél... Most én azt parancsolom neked, ki a várban mindenkinél járatosabb vitéz vagy, mire feltámadás lesz, és szól a harang az oláh templomban: a mi urunk fejedelmünk aranyos zászlaját lobogtassa a tavaszi szél!

Ilosvay Imre csontos, barna arcán megdöbbenés látszott.

- De kedves bátyámuram... hát Huszt várát hegy védi, mocsár védi, erdő... A helyőrség ott háromszázkét itáliai, milánói zsoldos, háromszáznolcvanöt sokféle német, háromszáznolcvan oláh és háromszázötven krími tatár íjász... Mi meg itten Vereckénél azzal a kétszáz tatár íjással, aki a lengyelországi Sambornál mellénk lovagolt, összesen sem vagyunk hatszázán.

Esze Tamás elkomorodva legyintett.

- Ne beszélj itt, te Imre, itten a nagyságos fejedelem orcája előtt... Eridj, aztán csináld! Te szolgáltál Huszt várában, te tudod merre van az a vadcsapás, rókajárat, ahol a titkos út vezet a várba.

Ilosvay sápadtan bólintott.

- De legalább százhuszat adj kísérőnek, urambátyám, az ukrán menekült kozákokból... Azok értik a ruszin vitézek nyelvét.

Esze Tamás mozdulatlanul ült cifra, ezüstveretes zsákmányolt keleti nyergében.

- Nem adok én neked egy szál vitézt sem, mert egyedül erősebb vagy... Mondd meg Balderossi Baldassare lovagnak, hogy abban a kimondhatatlan, elképzelhetetlen és semmiféle jogbeszéddel fel sem fogható megtiszteltetésben részesül, hogy a nagyságos felsővadász és rákóczi Rákóczi Ferenc ötet, aki ezen az ősi földön jövevény vitéz, szóval, hogy ötet személyesen azonnal a zsoldjába fogadja, és zsoldját - neki személyesen - azonnal ki is fizetteti... Ha valami ügyes-bajos bú, baj érte, azért bőséges fejedelmi kárpótlást kap, s az összes menyecskeit, szeretőit kiházasihatja vagy megtarthatja erejének nagyobb növekedésére... Hadba szállni, messze földre sose kell, oda majd mi megyünk el, mert ez a föld a mi ezeréves hazánk, Attila király óta... Ő, Balderossi, csak őrizze a falakat, és szeretkezzen kedvére, míg bírja... - Most már mindenki nevetett. Rákóczi zavartan elpirult.

- Ezt igazán elhagyhatja kegyelmed... - szólt halkán.

A visszatartott nevetés egyszerre trágár dionüszoszi erővel tört fel. A magyarok, a franciák, az oláhok, a szabad hajdúk, a krími tatárok, a szökevény ukrán kozákok, értve a szót, hogy szolgálgyeokról beszélnek, felszabadultan hahotáztak. A harcosok lovai megkönnyebbülve az addig csak új és új, mindig csak felfelé vezető ösvénytől, ziháló bordákkal rekedten nyertek. A harcosok rikoltozva sarkantyúzták ménjeiket az új, könnyebb útra. Az ukrán szökevény kozákok vezére, a duhaj, göndör, koromfekete hajú Afanaszj Scsorsz, akinek egyformán kellett tartani Girej krími tatár kántól, ugyanakkor Wladislaw lengyel királytól és Péter orosz cártól, Bogdán Hmelnickijtől, a lángeszű államalkotó ukrán hetmantól, Lubomirskitől, a lengyelek nagyhetmanjától... mert minden lengyel, ukrán, ruszin, orosz, tatár, török harcos szökevényt befogadott a legvitézebbek, legnagyobbak, a legkönnyörtelenebb zsarnokok csapataiba: felemelte súlyos, kardot emelő, asszonyt simogató kezét.

- Aki mehet, menjen... aki cselekedhet, cselekedjen... - szólt művelt kijeji ukrán tájszólásban, és latin szavakat vetett a beszédébe, mint maga Rákóczi is, hogy szava férfiasabb, méltóságteljesebb legyen.

Esze Tamás, aki eddig tisztelettel hallgatta a beszédet, paraszti göggel intett Ilosvaynak.

- Hát, Imre, több beszéd nincs... Eredj, oszt csináld! Az ott Huszt vára.

Ilosvay Imre fiatalos zavarral emelte fel tollas kuruc süvegét a vezérek komoran figyelő csoportja előtt, aztán alacsony, de nagyon erős, északi lovát sarkantyúzva vágatott arra, hol Huszt várának tornyai lebegtek a Beszkid-Kárpátok kékes csúcsai között.

Rákóczi sokáig hallgatott.

- Uraim... - szólt gondosan válogatva a francia szavakat, hogy Jean-Louis Dusson de Bonnac jól értse, és hangosan, méltatlankodva, már előre védekezve a vereség letörő hatása ellen: - Ez egyszerűen képtelenség. Mi nagy nevetés közben a biztos halálba küldjük ezt a felette rokonszenves fiatalembert.

Jean Louis Dusson de Bonnac töprengve vállat vont.

- Fortes fortuna adjuvat... - szólt latinul, hogy az íjászcsoport vezérei is értsék.

Rákóczi sima, finom arisztokratikus arcvonásain fojtott felháborodás tükröződött.

- Ha odavész a követünk - márpedig odavész, mert Huszt vára bevehetetlen, hiszen az ösrengeteg, a mocsár megközelíthetlenné teszi, úgyhogy a seregünk még csak odáig sem mehet... Ki lesz az a vezér, aki felelősséget vállal a haszontalan pusztulásért az előtt, akit másfél ezer évvel keresztre feszítettek mindnyájunk üdvösségére...

Esze Tamás körülpillantott. Tekintete súlyosan, mereven úgy hordozta a hősi halál olümposzi, héroszi fényét, mint a vihar előtt lebegő egyetlen, tömör fellegfoszlány a láthatár szélét mindjárt-mindjárt szétfeszítő fergeteg.

- Azzal, nagyságos fejedelmünk, ne törődjék, mert az Úrjézus mondta egykor, egypár ezer esztendővel ezelőtt: „az emberek előtt van, ami lehetetlen, de az isten előtt lehetetlenség nincs...” - Hangja mélyen kondult, mint az ősmagyar táltosok sámándobja.

Afanaszij Scsorsz híres bajvívó arcán - talán lengyel, kozák vagy tatár kardvágással - furcsán vibráltak a széles sebvésetek.

- Jól mondta az a magyar parasztvezér... Akár én is elmondhatnám...

Bonnac, aki mint a Nagy Király külügyminiszterének kelet-európai főmegbízottja, jól beszélt ukrán nyelven, nyugtalanul forgolódott nyergében.

- Egy kudarc most az oly veszettül vakmerő hadjárat elején, mint amilyen a mienk, végzetes lehet reánk itt keleten és ott, Európa másik végén, a Rajna partján is. Egy embert küldeni ezer jó vitéz ellen, egy hozzáférhetetlen vár bevételére... az... az... - Azt akarta mondani: „örültség”, aztán az ifjú Rákóczi zavart arcára pillantott, és csak némán vállat vont.

A Beszkideket elborító óriás, évezredek óta háborítatlan fenyőrengetegből diadalmasan szállott a madárdal...

Baldassare Balderossi várparancsnokot a férjeiket ravaszkodva a várban szolgáló fiatalasszonyok, ujjongva rettegő lányok vidám, cserregő, csattogó, szívből nevető csapata érdekelte igazán, és kedves olvasmánya, Platónnak a lélek halhatatlanságáról írt kétezer éves műve, melyet ifjúkora óta újra és újra elolvasott. Ez az olvasás más volt, mint mikor Szicília partjain az ősi Agrigentum falain dörögtek az ágyúk és a tenger csodás kék hullámain Taormina felé felvonuló ozmánli-algériai-tripoliszi-tuniszi-török hajóhadakra; más volt, mikor a római Forum Romanum soha el nem múló, kozmikus fenségű romjain hevert a kaszárnnyából kiszökve; más, mikor a török birodalom, a próféta lakának küszöbét, Budavárát ostromló keresztény had soraiban tört az omladozó falakra. Másképpen olvasta, mikor véget ért az ostrom, és ő néhány napra - a negyven napig el nem halkuló ágyúdörejétől siketen - húzódott meg a Nyék-hegy sziklái között; ismét másképp, mikor a lélek többet hallott, mint az ozmánli

kardoktól felszaggatott test. Legtöbb baja mindig - még százados korában - az élelmiszer-szállítókkal volt. Mindenki - a bátor és gyáva, a nagylelkű lovag és az alattomos lator - egyformán éhezett... Itt, Huszt várában a kukoricakása és a kecsketej mennyei ételnek számított. Volt, aki megszokta, volt, aki megszökött.

Baldassare Balderossi néha megszökhett - rangjánál fogva - egy-egy ősi bástyára, és a lovassági pisztolytartóból akkor súlyos ezüsttokban került elő a kedvenc könyve. Ilyenkor nem úgy jegyzett és olvasott, mint az évszázados értékeket könnyű fintorral elpusztító kultúrzsoldosok. Ott, Buda bevételénél Baldassare Balderossi három ozmánli kardvágástól vérbe boruló arcán könnyek csordultak, mikor Budavár falaira feltörő gyalogság élén látta, mint ég, pusztul a lángban a nagy Mathias Rex reneszánsz korabeli büszke, királyi palotája, melyet a césárok fényével emeltek a diadalmas Hunyadiak...

- Uram... - fordult a mögötte rommá omlott budai falakra feltörő, a maroknyi görög szabadságharcos csapatát vezető Nikéforosz Fokászhoz, a nagy hadvezér és lázadó Nikéforosz Fokász egyenes leszármazottjához. - Ha az Úrjézus, ki e napon szenvedett másfél ezer évvel ezelőtt kínhalált mindnyájunkért a keresztfán, látja istenünk jobbján ezt az iszonyú pusztítást, melyet nevében véghez viszünk, az örök üdvösség kapuja bezárul előttünk, és csak a tisztítóűz évezredek oldhatják fel bűnös lelkünket.

Az ősz hajú görög szabadsághős lihegve a harctól, pusztá kézzel tisztogatta magát, a tizenkét sebéből ömlő vért...

- Az emberiség minden baja az, hogy ama Konstantinus, akit a történetírók Nagynak méltatnak, ott a Mulvius hídjánál legázolhatta a vörös hajú keresztény gall lovasaival az utolsó hellén hitű császárt, a nagy, dicső Maxentiust, az ifjú, bájos, bomlott hajú, római asszonyok ölelésére mindig oly mohó s légionáriusaival akkor, azon a végzetes napon oly halálos vidámsággal a pusztító harcba menő, utolsó, igaz római... A kereszténység politikai győzelme sok mindent átalakított és sok mindent feltorlasztott... - Óvatosan, halkán beszélt, mint aki fél, hogy a legláthatatlanabb Krisztus meghallja szavait, és valami iszonyú rejtelmes megoldással oldja fel az élő vérről oly bőségesen öntözött valóságot. - Persze, aztán következett Efezusban a bálványimádó és varázskönyvek elégetése, s ez jel volt a római világbirodalomban, Britanniától a skótok, piktek falától egészen a Nílus első vízéséséig diadalmas világhatalomban a gondolat szentségének leggyalázatosabb megszenteltetésére...

Körülöttük örvénylett a végső harc, az arnauta zsoldosok, a janicsárok megfogyatkozott csoportjai a végsőig harcoltak a Mathias Rex palota égő romjain. A védők csapatai elfogytak a könyörtelen öldöklő európai hadak kardpengéje alatt.

...Most április közepe volt, és Huszt bevehetetlen tornyai körül az évezredekkel ezelőtt, Trajanus római légiói óta ember nem járta ősfenyves lassan eszmélte millió és millió életével a tavasz megcáfolhatatlan, fészket rakó, kozmikus, bájos pompáját...

A várparancsnok öregesen forgolódva helyezkedett a kényelmes, rozzant, csikorgó-nyekergő reneszánsz székre. Feltette hosszú, visszeres lábát a várfal mellvédjére, és őszülő szemöldökét összevonva, belső ünnepélyességgel olvasta a vidám, meleg, viháncoló Piacenzában még ezelőtt tizenöt évvel rettentően drágán megvásárolt kéziratot. Vaskos, sokat csókolt ajka megmozdult.

„A lélek halhatatlan... - Könnyű szédülés fogta el. - Micsoda metafizikai távlatok! A lélek halhatatlan... A halhatatlanság az istenség egyik lényege... De hiszen ezt akarta mondani a halhatatlan világösszeesküvő, a széles vállú, rettentő erejű Platón. A halhatatlanság... Igen! Ezt kell elzárkózni a kozmikus világharcokban tusakodó, a még talán ismeretlen szellemfejedelmek minden energiafogalomra oly mohó, új szellemelőktől ragyogó csapatától... Ha

a lélek halhatatlan, az ember az istennel egyenrangú lehet, s tovább is törhet, mint a Föld csillagászati küszöbén megtorpant kozmikus, láthatatlan szellemfejedelmek...”

Hallotta, amint valaki megáll mögötte. Bosszankodva vállat vont. „Ez a százféle csürhenép azt hiszi, hogy a legfőbb gondom az, hogy horpadt katonahasuk tele legyen kukoricapuliszkával.”

- Fernando... kedves fiam, te tudod, hogy megtiltottam ennek az éhenkórász népségnek, hogy zavarjon, mikor olvasok...

Rövid ideig csend volt, aztán halkán, kifogástalan latinsággal hallatszott a válasz.

- Engedje meg, generális uram, hogy előadjam önnek felsővadász Rákóczi Ferenc fejedelem és öfelseje XIV. Lajos, a Napkirály kivételes megbízottjának, Jean-Louis de Bonnac vicomte-nak az üzenetét. Bonnac úr minden más előtt a legtitkosabb módon üzeni, ha Huszt vára Rákóczi fejedelem hűségére tér, minden zsoldos fél esztendőre megkapja a zsoldját.

A várparancsnok felegyenesedett.

- Mit? Félelvi zsoldot?! Előre?! - És kapkodva rendelkezett. - Gyere, kedves fiam, ott az a zsámoly, ülj le, és beszélj csak nyugodtan.

Ilosvay Imre vágyakozva nézte a várparancsnok lábánál fehérlő, finoman festett zsámolyt.

- Nagyon szívesen leülnék, várparancsnok úr, de Rákóczi Ferenc hatalmas és megszámlálhatatlan serege alig félnapi járásra várakozik, s nekem magától a nagyságos fejedelemtől személyes biztosítékom van arra nézve, hogyha ön, várparancsnok úr, a szabadságharcos népfelkelők - nemesek, polgárok, parasztok - hadához csatlakozik, ő, ki ezen földek mérhetetlen vagyonú földesura, a vár átadásának napján önnek kifizeti az említett zsoldpénzt... - Mellére tette kezét, és mélyet sóhajtván mondta: - Na moju dusu...

Csend volt, csak a szűk várudvaron virágzó négy hatalmas cseresznyefa kozmikus életszépségekben kibomló, fehér virágözönében részegen csapongó méhek zümmögtek.

A várparancsnok meglepetten kiegyenesedett.

- Mit? Hogy te, fiam... s én?

Ilosvay Imre barna arcán már diadalmas izgalom vibrált.

- A kommandáns úr álljon a nagy magyar fejedelmünk aranyzászlaja alá, és minden megtérül...

Baldassare Balderossi sóvár, sivár arcán öröm és meglepetés tündökölt.

- Ezek a magyarok... ezek a magyarok... Ha fizetni tudnak, felette rokonszenves, arisztokratikus társasági emberek. Jól beszélnek latinul... csak a lengyel jezsuiták beszélnek ilyen szépen Marcus Tullius Cicero nyelvét. Ez rokonszenves és biztató... - És hűvösen kérdezte: - S mikor kapnánk a zsoldot?

Ilosvay Imrének a szíve elállott a történelmi győzelem harsogó pillanatában. Széles mozdulatot tett.

- Most... azonnal! - És figyelmeztetően emelte fel ujját. - Nem akármiféle pénz az! Lajos-arany az! A franciák mindenható királya bőkezű, mint az Olümposz örökké vidám istenei.

Baldassare Balderossi felegyenesedett.

- Isten tartsa meg a szokását...! - lelkenedezett indokolt örömmel, és már csak a haját gereblyézte hátra öt ujjával. - Ide a pénzt! Tiétek a vár! - Hirtelen megtorpant. - De mi lesz velem?

Tudom, hogy az árulókra szörnyű kínhalál vár. A gerince alá teszik a horgas vasat, és úgy emelik fel az egész had szeme láttára... - Elsápadt, és hirtelen szürke lepedékkel ajkán, ismételte: - Iszonyú... iszonyú...

Ilosvay Imre sokáig hallgatott.

- Hát a horogra kerülni... bizony, szörnyű kínhalál az... Van, aki fél napig is él azon a vaskampón. De azért aki fél a farkastól, ne menjen az erdőbe...

Baldassare Balderossi sóhajtott.

- Hát igen... valamit valamiért... - szólt kimérten, de a gondolatok csillogva szökkentek fel.

„A krími tatár kán csapatai itt, a várőrségen egy marék Lajosaranyért kitárnák a várkapukat. A felkelés továbbviharzik... Fizeti a Napkirály! S itt maradni békében... s olvasni... olvasni... gondolkodni... Érezni, hogy a fejem nemcsak azért van a nyakamon, hogy egy ázsiai rabló lekanyarítsa...”

Arra gondolt, hogy most nagypéntek van, és kissé riadtan, alázatosan ismételte:

- Szörnyű... szörnyű... - Széles mozdulatot tett. - ...S én nem böjtöltem... Hát, édes fiam, így minden rendben is lenne. Ide a pénzt! Tiétek az egész vár, csak ezt az egyetlen tornyot hagyjátok meg nekem, míg ti ott a pusztában vitézkedtek, ahol ingovány van és évszázados rablóbandák.

Kint a négy hatalmas cseresznyefa virágözönében a déli őrségváltást fűjták ökörszarv túlkeiken a krími tatár szökevény zsoldosok.

Baldassare Balderossi az örömében dermedten álló Ilosvay Imre felé fordult.

- Gyere... - mondta halkan, már mámorosan az arany érces íztől. - Gyermekem! Siess le, és magyarázd meg e derék, de a nyugati politikában nyilvánvalóan barbár legényeknek, hogy ezentúl megszűnik a hadiállapot, és a hegyi falvakból azok a ruszin menyecskék most már akadálytalanul járhatnak be ide a várba, hogy mint gazdasszony a csirkét, megtépjék szeretőik pénztárcáját...

Kint a várfalakon vidám lárma csapott fel. A várparancsnok széttárta kezét.

- Eridj le, édes fiam, és magyarázd meg nekik, hogy béke lett. Mindenki annyi puliszkát ehet, amennyi belefér. S kifizetheti a szeretőit mindegyikük...

Ilosvay kapkodva bólogatott.

- Eztet én, várparancsnok úr, rögvest, azonnal, ahogy innen kilépek, meg is mondom a vitézeknek... - szavalta lobogó szemmel a nagy diadal eddig soha nem érzett, hirtelen lobbanó révületében.

Tizenkettedik fejezet

A legnagyobb erőket lobbantó nász elviharzott. A kerek kereveten aléltn hevert a hét félholtra ölelt, olümposzi szépséggel tündöklő szerető. A férfi, aki elmerült a hosszú, mohó asszonykarok, a táruló combok bársonyos hullámaiban, érezte, hogy valaki melléje kúszik.

- Louis... - hallatszott halkán, fojtottan.

A férfi tébolyult asszonycsókokkal felvésett nyakán érezte az asszony ajkának minden mozdulatát, mintha selymes szárnyú éji lepkék szárnya vergődne mellette a nászpárás, hetes, kerek kereveten.

- Louis... engedj vissza a férjemhez...

Csend volt, csak a szinte felfoghatatlan kozmikus fényben pompázó égbolton gördült hangtalanul az ezüstsörényes fellegetparipák nyomában a holdkorong kereke.

A férfi mélyet lélegzett.

- Tudd meg, Anne-Marie, hogy vannak percek, mikor a férfi nem utasíthatja el férjezett szeretője kérését, de... a férjed, Soubice herceg, most éppen a bevehetetlen Lüttich várát ostromolja, s te ott teher lennél a harcok véres kavargásában.

Az asszony lassan, fokozatosan kúsza körül erős, forró, selymes combjaival, a mámortól nedves ölével a férfi hét násszal meggyötört csípőjét.

- De én vele akarok lenni a halálos veszélyben, száz bajban is...

A király mélyet lélegzett.

- Ugyan, ugyan... hiszen te, Anne-Marie, bele sem ülnél abba az aranyozott üveghintóba, ha azt hat fekete mén nem vontatná.

Újra csend lett. Az asszony fedetlen, vénuszi kápráztató szépséggel derengő teste megrázkódott.

- De Louis... érts meg... én... szerelmes vagyok a férjembe, tizennégy éves korom óta... Ez már tíz év... Én az ő kedvéért feküdtem erre a kerevetre... A hadseregnél mindenki dicséri a férjemet: a közvetlen főnöke, Condé marsall, a vezérkarban: Luxembourg tábornagy, a híres, vakmerő Tallard, a tébolyult Vendôme... az erős hitű Villars valamennyien dicsérik. Ha elengedsz, hogy legalább egy hétre meglátogassam, szemem előtt veszi be talán a legbevehetetlenebbeknek tartott flandriai, belgiumi várakat... Talán Lüttich is elesik.

Csak a félholtra ölelt szeretők lágy, bájos lehelete vibrált a holdtölte kozmikus árnyékában, és valahol távolabb dobbant az éjféli őrsváltás egyenletes lépte.

- Mikor indulnál a harctérre? - kérdezte kelletlenül az uralkodó, és suhancos vereségtudatát rejtve, rántott egyet harapós asszonycsókokkal felvésett vállán. - Menj... De mikor jössz vissza?

Soubice hercegnő úgy mozdította meg kicsi fejét, hogy hollófekete, vadul tekergő hajfürtjei sűrűn beborították a férfi kozmikus mámor szent tébolyában felkarmolt mellét.

- Ó... Louis, milyen nagylelkű vagy... Igen, csak te, te vagy a Napkirály Európának oly viharos, mindig villámló egén.

A férfi durcásan újra rántott egyet a vállán.

- Mikor indulsz? Az asszony ismét összerázkódott hirtelen lobbanó örömeiben.

- Most... mindjárt... itt áll a hintóm a Saint Cloud kastély előtt, a parkban...

A férfi sokáig, komoran hallgatott.

- Olyan biztos vagy abban, hogy elengedlek?

Az asszony felült a kerek kereveten.

- Azt persze nem tudtam... - suttogta verejtékezve a türelmetlenségtől. - De azt gondoltam, igazi régi lovag vagy, s ezért teljesíted egy szerelmes asszony leghőbb kívánságát.

A férfi mondani akart valamit, de a hét szilaj nász utáni álom hirtelen mindent elsodort.

Az asszony lassan, fokozatosan, óvatosan húzódott le a kerek kerevetről. Hirtelen magára kapta ruháját, és szökkenő zergeléptekkel siklott ki.

Kint mozdulatlanul hordozta a holdtölte fényét az óriás ősi park, és májusi kihívó pompájában virágzott a négy sor híres gesztenyefa...

Françoise mindig meztelenül aludt. Olykor hirtelen összerezett. Hangtalanul felült. Rövid ideig lehajtott fejjel meredt maga elé. Aztán anélkül hogy a padlószőnyegre lecsúszott takarót felemelte volna, újra hátrahanyatlott. Tömören felmeredő mellei ércesen, ezüstösen derengtek a holdfényben. Öle bolyha éjszakára nyíló óarany virágszirmokként merült fel a combok fehér selyme között. A félálom, félébrenlét, az éjszaka kozmikus pompáján túl történt valami.

A hálószoba vagyont érő festményekkel álcázott keskeny, titkos ajtaja hangtalanul nyílt ki. A küszöbön Guiborg abbé magas, csontos alakja tűnt fel. Az asszony nem mozdult.

- Ne jöjjön közelebb, uram, meztelen vagyok... - suttogása néha elhalt, néha érdekesebben csapott fel.

A férfi megállott, és félig oldalt fordította csuklyás fejét.

- Nagy győzelem, kegyelmes asszonyom... Hatalmas, döntő győzelem: Anne-Marie Rohan, férjezett Soubice hercegnő tegnap éjjel elhagyta a kerek kerevetet.

Csend volt, csak a kastély parkjában trillázták diadalmasan a madarak a májusi holdtölte kozmikus fenségét.

Françoise arcán átrezzent a diadal.

- Ott voltam... - suttogta rekedten - tudom...

Guiborg abbé mögül hangtalanul feltűnt Lesage hipnotizőr alakja.

- Csak hatalmas, összpontosított akarathullám sodorta el a kerek kerevetéről Soubice hercegnőt...

Françoise halkán sóhajtott.

- Az álmomban is éreztem, hogy távozik, de hogy mikor ment el és hová, azt nem tudom, mert a nász utáni álom mindent elsodort.

Guiborg abbé alakja megrezzent.

- A hercegnő őfensége messze Flandriába utazott, ahol a férje már háromnegyed év óta vívja a bevehetetlen Lüttichet, miután Laont, Oudenarde-ot dicsőségesen bevette, s örök dicsőséget szerzett a Bourbonok aranyliliomos, fehér zászlájának. Most, hogy a világszép, ifjú neje mellette lesz, erői megsokszorozódnak... Az éjszakák egyre tüzesebbek s a nappalok egyre véresebbek lesznek.

Françoise, aki korábban távozott a király lakosztályából, csak most érezte, hogy a diadalmas öröm valósággal megrázza.

„Elment... elment... dicsőség neked, örökifjú, olümposzi szépséggel ékes Asztarte-Eiréne, a Mindig-diadalmas!”

Lesage bólintott.

- Csoda, igazi, olümposzi fénnel derengő csoda, mert a Leghatalmasabb elhagyott sértett hiúságában bizonyára nem kényszeríti újra a kerek kerevetre azt, aki csak férjéért tárult nászra.

Csend volt. Guiborg abbé halkán köhintett.

- Persze, vigyázni kell, hogy olyan szeretők kerüljenek a kerek kerevetre, akiknek jelenléte nem ingatja meg a helyzetét őfelsége előtt.

Lesage halkán, mintegy felelve neki, mondta:

- Ez kellő akarat-összpontosítással elérhető. - Elölépett Guiborg mögül, és most magasabbnak, erősebbnek látszott. - Kegyelmes asszonyom, egyetlen szavára az én akaratom erőhulláma elsodorja a király mellől mindazokat a veszélyes szeretőket, akik önre nézve...

Mély csend volt. Minden feszült, vibráló, kitárulkozó lett. Françoise csak fokozatosan eszmélte a ki nem mondott szavakat, a holdkorong felé szálló vakmerő gondolatot, a nagy vakmerő, sátáni vágyát.

- Uraim... - Hangja lágy volt. - Évezredes babona, hogy aki vesztes a kártyában, az sikert arat a szerelemben. Holnap esti nyereségem az önöké...

Hallgattak. Guiborg abbé lassú, ünnepélyes mozdulattal intett Lesage-nak. Alakjuk elmerült a hangtalanul záródó titkos ajtó mögött.

- S Soubice hercegnő után ki következne? - kérdezte Lesage, mikor már a körlépcsőn lépdeltek.

Guiborg abbé vállat vont.

- Talán Fontanges kisasszonyt, aki angyalian ártatlan, ábrándos kék szemű, tizenhat éves, s most olyan, mint amikor Louise de la Vallière került az udvarba, tíz évvel ezelőtt...

Guiborg megvárta, amíg megállnak a körlépcső végén, és úgy nézett körül, mintha a királyi kastély parkjának csodásan virágzó gesztenyefáit csodálná.

- Minden erős férfi többnejű, ha teheti... de őfelsége kerek kerevetére gyűjti Európa legszebb asszonyait, és nem tud lemondani egyről sem. Könnyörtelen férfisors, könnyörtelen kozmikus törvény a szépség, az ifjúság, a mámor, a legnagyobb révület zsákmányolására hív.

Guiborg abbé összehúzott szemmel figyelt a csodás szépséget sugárzó gesztenyefák négyes sorára.

- Talán meg kellene előzni Montespan asszony körül összeverődött kuruzslók mámort lobbantó italokat ajánló csapatát, és valami könnyű, köhögteszert kellene javasolni Fontanges kisasszonynak. Ez felhívja a Napkirály figyelmét a tüdőbajára, és elriasztja mellőle Európa legbőkezűbb lovagját.

Hallgattak, töprengtek, elemeztek, némán indultak tovább. A versailles-i kastély külső hátsó bejáratánál nem állott gránátos őrség, csak egy öreg, hajlott hátú, legalább nyolcvanéves hadirokkant katona, magasra emelt viharlámpa vörös világosságában.

- Na, mi az, mi az?... Már az urak is erre járnak? Ófelsége legbizalmasabb személyes parancsa: ezen a kapun csak szép fiatal asszonyok, lányok járhatnak.

Lesage súlyos, éles hipnotikus tekintete az öreg katona sebhelyes arcát kutatta.

Az őt úgy érezte, mintha ezüstösen gomolygó ködbe borulna minden. Leengedte a viharlámpát. Hátravetett fejjel, mozdulatlanul állott.

- Menjünk... - szólt halkán a hipnotizőr. - Míg az álma tart.

Mindketten szótlanul indultak előre. A nagy győzelem ujjongva vibrált lényükben.

- Tehát, Fontanges kisasszony? - mormogta Guiborg abbé, és szegletes, komor arcán az új, sorsdöntő küzdelem feszültsége látszott.

Lesage alig észrevehetően biccentett.

- Igen... de ez nehéz küzdelem lesz. Fontanges kisasszony tizenhat éves, és oly szerelmes a Napkirályba, mint Vallière kisasszony a szerelmük első éveiben. - Hosszan hallgatott, aztán folytatta: - Itt csak a mérge segít... - Vállat vont. - Nem hiszem, hogy Montespan, a „maîtresse en titre” szűkmarkú lenne azokkal szemben, akik őt megszabadítják a tündéri szépségében, olümposzi ifjúságában legyőzhetetlennek látszó vetélytársnőtől.

Guiborg abbé halkán hűmmögött.

- Álcázni kell a ránk nézve veszélyes változatokat. Ha az udvari orvosok között levő régi barátaink és pácienseik, mondjuk: tüdőbajt bizonyíthatnának az oly feszülten figyelő, kápráztatóan fényes udvar előtt, akkor a halál oka már... úgy érzem, nyilvánvaló lenne a beavatottak kicsi, de birodalmat kormányzó csoportja szemében.

Lesage vállat vont.

- Ófelsége a Napkirály legfőbb védelmezői éppen azok lesznek, akik sejtik a könyörtelenül pusztító halál halk leheletét... - Rövid ideig várt, aztán halkán, tisztán mondta: - Úgy gondolom, rá kellene venni a kitűnő orvoscsillagjóst, Riego Montez urat, hogy javasoljon Fontanges kisasszonynak egy olyan gyógymódot, mely elsősorban a lélek gyógyításán alapszik... - Hűmmögve legyintett. - Mert hiszen előbb a lélek öregszik meg, s fékezi, mint könyörtelen lovas amazon, a test ágaskodó ménjét.

Megállottak. Mély, tiszta tavaszi éjszaka volt. A versailles-i híres négysoros gesztenyefasor virágözönéből csodás illat áradt.

- Most mindjárt beszélünk kellene a csillagjós-orvos-költővel... - Guiborg abbé hangjában most vibrált fel az izgalom.

Párizs Point de Jour-kapujánál, egy villapalotában halvány világosság derengett három, a csillagok közé felszökkenő ciprus között, az emeleti ablakokból. Ők ketten megtorpantak. Guiborg megdörzsölte homlokát.

- Vigyázzunk, kolléga úr, nehogy egy szerelmeskedés legkellemesebb pillanatában érkezünk... - És habozva hozzátette: - Az udvarnál a legbeavatottabbak között az a hír járja, hogy a világszép, naphajú Circe de Kebnekaisse ilyenkor, a hónap minden tizedik napján eljön a horoszkópjóslatért, melyet Riego Montez orvos-csillagász-színész és nem tehetségtelen költő kollégánk készít a számára.

Mély, csodás májusi holdtölte kozmikus szépségével a lelket betöltő csend volt.

- Tegnap szerda, a pihenés napja, ma a világszép naphajú Circe de Kebnekaisse, kit őfelsége ama oly mérhetetlenül gazdag s bőkezű Nicolas Fouquet kerevetéről ragadott el... hallgatja meg az éjféli nász előtt Riego Montez orvosi tanácsait a legszilajabb nász művészetéről: beveszi a legtébolyítóbb révületet lobbantó orvosságokat, s a legtébolyítóbb birtoklásra gyújtó italt itatja őfelségével... Ha most jelentkezünk, ez megzavarhatja az erők összpontosítását a legnagyobb mámor kozmikus ormai felé. Ez pedig már fél vereség.

A tiszta, csendes, tavaszi, májusi éjszakában hirtelen lódobogás csapott fel.

Guiborg abbé, magával vonva Lesage-t, a Le Notre kertésművész kezével nyírott bokrok közé húzódott.

A lány, májusi holdfényben látszott, mint állítja meg lovát a lovas, köti oda saját kezűleg a bejáratnál nőtt ciprushoz, és sarkantyúpengéssel vibráló, puha, gyors tigrisléptekkel siet fel a lépcsőkön...

Lesage odahajolt a másik füléhez.

- Tulajdonképpen nem kedvezőtlen jel, hogy őfelsége látogatása után jelentkezünk, mert a lányok-asszonyok a mámor után mind tisztábban, józanabban, s ugyanakkor határozatlanul gondolkoznak.

Guiborg, fontolgatva a másik szavait, hümmögött.

- Igen, igen, de akkor viszont nem lesz-e terhes a látogatásunk?

Lesage rövid ideig hallgatott.

- A nász általában kilencven percig tart... Várjuk meg, míg őfelsége eltávozik, aztán várokozunk még húsz percet, amíg Circe de Kebnekaisse visszanyeri nyugalmát... és akkor menjünk fel hozzá. Ez annál is inkább lehetséges, mert a cselédséget éjféli után háromig elparancsolta a világszép Circe de Kebnekaisse.

Guiborg abbé fölpillantott.

- Talán ülünk le valahová... - szólt körülnézve, és balra mutatott. - Ott egy pad.

Leültek. A májusi holdtölte csendes, csókra gyújtó varázsa betöltötte lényüket, és az ifjúságuk emléke olyan volt, mint a hold előtt lebegő lány, leheletfinom pára. A telihold opálosan derengő pajzsa előtt az égi fényre táruuló fellegek lebegtek szinte teljesen mozdulatlanul. A villapalota emeletén a súlyos bársonyfüggönyt összerántotta egy nász előtti didergéstől remegő asszonykéz. Guiborg abbé magas, csontos alakja megremezt.

- Átkozott sors... - mormogta akadozva. - Én mondom, az emberiség aranykora lesz, amikor a skandinávok: svédek, dánok, norvégek veszik tiszta kezükbe az emberiség útjainak irányítását, és a testvérháború, minden szörnyű öldöklés vagy az annál is szörnyűbb zsarnokság eltűnik a becsület, az emberség, a kormányzó bölcsesség uralma alatt.

Lesage vállat vont.

- A világalom megszerzéséhez még kétszáz ezer szurony s jó hadvezérek csillagzata sem elegendő... Míg őfelsége a Napkirály varázsölelésre indul, és zsákmányolja az olümposzi szépség, ifjúság, mámor kozmikus kincsét, nem is olyan messze, Flandriában, Lüttich, Oudenarde, Doue, Niemenwegen falai előtt tíz- és tízezzrel pusztul a francia ifjúság színevirága... Másfél milliónyi jómódú francia állampolgár, aki protestáns - vagy amint akkoriban mondták, hugenotta - volt, a szabad vallásgyakorlatot biztosító nantes-i ediktum példátlanul önkényes visszavonása után kiszökött az országból, és óriási vagyonuk - hiszen sokan közülük selyem-, posztógyárak tulajdonosai voltak - a királyi kincstárba szállt. Hatszáz templomuk leromboltatott vagy lefoglaltatott... A gazdag selyemszövő Lyon városának kilencvenezer lakosából csak húsz ezer maradt. Így persze volt miből építeni és szépíteni a világszép Versailles-t, a Kis-Trianont, a Nagy-Trianont... és vérontó háborúkat viselni Flandriában, Spanyol-Németalföldön, Savoyában, az amerikai Louisianában, a francia Indiákban és mindenütt az Atlanti-, az Indiai- és a Nagy-óceánokon...

Sokáig hallgattak.

- Min dolgozik most? - fordult Lesage Guiborghoz.

A másik halkan nevetett.

- Olyan értekezést írok, melyért biztosan a máglyára kerültem volna, ha nem a mai felvilágosodott korban élek... - Láttam, hogy a másik feszülten figyel, és halkan mondta: - Az értekezésem címe: Az isteni mindenhatóság... Úgy érzem, az emberiség mint bárgyú csorda terelteti magát a még névtelen szellemfejedelmeknek a kozmikus végtelenségéből a csillagfények által idesodrott, hódolatra oly mohó akaratörvényében.

Lesage halkan köhintett.

- Az isteni mindenhatóság talán a legvakmerőbb filozófiai gondolatképlet, mert ha az isten emberré tud válni, miért ne lehetne az ember isteni életfokozat? Persze, el kell vetni a zavaros babonákat és a gondolkodást fékező dogmákat... - Összehúzott szemekkel kutatta Guiborg szegletes, komor arcát. - Én szilárdan hiszem ezt, mert az individuál-lélektan tanulmányozása közben meggyőződtem, hogy ezen a bolygón, itt nálunk több emberiség él az anyagot megszemélyesítő emberiség mellett... - Engedékenyen bólintott. - Ez nem új tan. Az egyház is elismeri a szellemi emberiséget, mikor mennyországra és pokolra osztja a túlvilágot... - Kezét figyelmeztetően emelte fel. - De én azt hirdetem írásaimban, hogy a szellemi és anyagi jellegű emberiségeken kívül más emberiségek is összeilleszkednek energetikai képletekbe. Ezek az emberiségek lelket vagy anyagot porlasztó küzdelmekben törnek egymásra egy-egy filozófiai képletben, a gondolat, az eszmélés, az erő kozmikus kincséért sodorják el a náluk gyengébb gondolat kincsét hordozó emberiségeket, le a bolygónkról, a kozmosz végtelenjébe... A különböző emberiségek energiafokozatát a kozmikus harmónia, a kozmikus diszharmónia és a kozmikus erők más, millió-milliónyi állapota határozza meg.

Újra hallgattak. A telihold a delelőn állott. A versailles-i park csodálatos négysoros, virágzó gesztenyefái között szinte hangtalanul siklott egy tompán, mesésen csillogó, aranyozott szélű üveghintó. A holdfényben minden vonal lágy és mégis megcáfolhatatlan volt, s a benne ülő alakja mintha ezüstfellegen lebegett volna az olümposzi szépség, a vidám titok, a révület beteljesülés előtti misztériumában.

A hintó megállott. A gyémántosan, aranyosan csillogó üveghintóból karcsú, nyúlánk asszony lépett ki. Nem szólt a mereven, személytelenül figyelő kocsinak, hanem szótlanul siklott be a kapun. Néhány percig csend volt. A versailles-i park gesztenyefái alatt olyan volt a másik közeledő üveghintó, mint a láthatatlan erőhullámokból felmerülő ceyloni gyémánt.

- Ma hányan fekszenek a körkerevetre? - kérdezte Guiborg abbé, anélkül hogy a másik felé fordult volna.

A hipnotizőr sokáig hallgatott.

- Heten... a legszebbek egész Európában.

Lesage halkán hümmögött.

- Őfelsége korunk egyetlen igazi lovagja, és a legbökezűbb szultán is. Ezért egy-egy szerelem, kapcsolat többet kerül, mint a bevehetetlen Lüttich elfoglalása tűzérségi tűzzel és szuronyrohammal együtt.

Guiborg vállat vont.

- Mikor Nadir sah India északkeleti részét meghódította, és bevette Delhit, háromszázezer koponyából emelt piramist, hogy hirdesse démoni diadalát. Ezzel összehasonlítva: Laon, Oudenarde vagy éppen a bevehetetlen Lüttich, vagy a Rajna Leek nevű folyóága által oly művészién védett Niemenwegen elfoglalásakor elesett kétszázhetvenkét francia, a négyszáznegyanéves hollandus halott valóban csekélység... - Egyszerre felemelte kezét: - De ne csüggedjünk. Őfelsége a legjobb úton van, és alig néhány év múlva eléri a nagy ázsiai hódítók uralkodói módszereit.

A virágzó gesztenyefák négyes sora között, mint a holdfényt hordozó ismeretlen, kozmikus erők hullámaiban sodródó új gyémántékszer, új hintó bukkant fel...

- Ez Circe de Kebnekaisse... - szólt halkán Guiborg abbé.

Lesage felvonta szemöldökét.

- Talán... De lehet-e egy vénuszi ragyogással mindent betöltő asszony számára nagyobb élmény, mint hogy Európa leghatalmasabb uralkodója ágyában táruljon nászra.

Az üveghintó aranyozott szélű ajtaja hangtalanul, mint a holdfényben csillogó felleg, kitérült. A kilépő asszony karcsú, sudár alakja könnyedén, szinte ritmikusan siklott ki.

- Ez Noilles hercegnő, aki holnap Montespan asszony ruhájának uszályát tartja az udvari ünnepségen, míg a királyné - Mária Terézia spanyol királyleány, őfelsége II. Károly, Hispánia királyának leánya, őfelsége XIV. Lajos királyunk felesége és törvényes neje - uszályát csak egy nemes apród viszi.

A versailles-i park bejáratánál most bukkant fel a negyedik üveghintó.

Guiborg abbé sóhajtott.

- Az örökké fénylő, örökké ifjú kozmikus Olümposz csak a beavatottaknak tárja fel parázna titkait... Hódoljunk az ifjúság, a mámor, a kozmikus révület előtt... és a legtitokzatosabb titkok kitérülnek előttünk...

A negyedik aranyozott üveghintó most fordult be a versailles-i kastély hátsó titkos bejárata elé.

Tizenharmadik fejezet

Anna angol királynő már tizenhét éves volt, mikor egész lényén átsapott a százszínű, titkos, rejtelmes szerelem. Olyan volt, mint mások gyakran ugyancsak titkos szerelme. Fokozatosan ismerte fel önmagában a férfias tulajdonságokat. Ha táncolt az udvari bálokon, erős, szegletes mozdulatokkal irányította táncosát.

- Felség, ön úgy táncolt, mint egy férfi... - mondta a lángvörös hajú, karcsú, gyönyörű lady Abigail, aki körül a pénz- és származási arisztokrácia ifjai és öregei tolongtak. - A nő diadalmas meghódolása a táncban záloga uralkodásának a férfiak fölött. A rettenthetetlen lovagot hívó hölgy előtt meg kell vívni a legendás harcot.

Anna királynő csontos, mohó, de most, a tánc után kipirult arcán vitakedv volt:

- A világon a férfiak uralkodnak. S ezért annak a nőnek, aki uralkodni akar a világon, uralkodnia kell a férfiak fölött is.

A tűzhajú lady Abigail tiszteletteljesen, engedékenyen hajtotta le szép, kicsiny kobraféjét.

- Szörnyű, milyen durván támadt ránk ama híres lord Pembroke, aki örökifjúságával dicsekszik... - szólt ösztönösen lehalkítva hangját. - Igen, már hosszú húsz esztendeje hadakozik Indiában, hol az egyik, hol a másik uralkodó radzsának, bégumnak, nábobnak ajánlja fel véres szolgálatát... - Hirtelen lobbanó dühvel rázta öklét. - De csalódunk, ha azt hisszük, az ezernyi angol közkatona hazaviheti a zsák aranyat... mert generálisaink mindent ellopnak Portsmouthban vagy Southamptonban a hetvennapos vesztégyár alatt, mikor mindenkinek le kell adnia minden dolgát, és az orvosok megállapítják, hogy nincsen-e pestis vagy más veszély.

Elhallgatott, aztán gyorsan, halkan mondta:

- Felséged intsen egy szóval, és a német császárság mellénk áll, s a százötven év óta tartó harcok, háborúk, melyeket a franciákkal vívtunk az Atlanti-, a Csendes-, az Indiai-óceánon és másutt, véget érnek... Most Angliának béke kell legalább egy évszázadra. De a parlamentben most is nagyhangú szerencsevadászok egyre feszültebb hangulatot teremtenek.

A termen hirtelen különös, várakozó csend siklott végig. A világszép, búzaszőke Sarah Jennings most lépett Anna királynő mellé. Arcán látszott, minden erejével, agyának minden gondolatával figyelte a vitát. Úgy érezte, nem várhat tovább, mert Anna királynő csontos, férfias arcán megcáfolhatatlan rokonszenv jele látszott, ahogy lady Abigail érveit figyelte.

Sarah Jennings előrelépett. Bomlott szőke haja, ormótlanul feltornyosuló hajfürtjei között indiai gyémántok villantak.

- Felség... a háborút folytatni kell, mert mi, angolok, teljes erőnkkel támogatjuk a törvényes férjem, John Churchill, Marlborough hercegének oly hadászati célkitűzéseit, melyek közvetve meghozhatják a teljes győzelmet a spanyol örökösödési háborúban...

Összezsapta kezét. Térdre borult, és hátravetett fejjel ismételte.

- A győzelmet, a teljes, végső győzelmet itt Európában kell kivívni, mert így a győzelem a messzi, gazdag gyarmatokon sem marad el. S minél hamarabb verjük le a Napkirályt, annál kevésbé költséges lesz a népünkre valóban nagy teherként nehezedő háborús kiadás...

Anna királynő csontos, férfias, de még nőiesen friss arcán zavar látszott.

- Eh... - legyintett érdesen. - Mit fontolgatjuk itt mi, asszonyok, a háború dolgát. Csinálják a férfiak, úgy, ahogy tudják.

Sarah Jennings mély alázattal hajlott meg a királynő előtt.

- Felséged uralkodói bölcsessége csak ama híres Semiramis bölcsességéhez hasonló, ki átlépve minden korláton, oly naggyá és hatalmassá tette Asszíriát, és megépítette a fővárosa, a hatalmas, tündérfényű Ninive huszonkét mérföldes, bevehetetlen falait...

Lady Abigail lángvörös, kicsi feje úgy hajlott meg, mint a fáklya a máglya tűzében.

- A béke... csak a béke... Ki akadályozhatja meg, hogy - ha tovább tart a háború - valamely nagyravágyó tábornok ne kerítse kezébe a hatalmat, mint például Oliver Cromwell...

Anna királynő érdes vonalú arcán újra meg újra kétség suhant.

- Valamely nagyravágyó tábornok? - kérdezte halkán, rekedten. - Csak nem lord Marlborough-ra gondol?

Sarah Jennings úgy elnézett lady Abigail feje felett, mintha nem is látná...

- A hatalom hatalomvágyat szül, s a hatalmi vágy ismét hatalmat. Ezen az úton egyetlen államférfi vagy hadvezér sem állhat meg, mert a történelmi események lendülete átcsap a feje felett, és a mélységbe sodorja.

Most már mind a ketten a királynő arcát nézték, kutatva hangulatát, tettvágyát vagy riadt tartózkodását. Anna királynő vaskos, erős, férfias ujjával megigazította ugyancsak férfias parókáját.

- Vívódom, töprengök, elemzem a történelmi események belső, megcáfolhatatlan, kétségbevonhatatlan tartalmát... De csak újabb és újabb kétségek gyötörnek... A háború iszonyú - maga Marlborough herceg mondta, hogy a csatatereken olykor nyolc- vagy tízezer halott hever, és a sebeik oly szörnyűek, hogy a győzőnek térdre kellene hullania, s bocsánatért könyörögni az Úrjézushoz.

Csend támadt. A búzaszöke, asszonyi szépségével tündöklő Sarah Jennings vállat vont.

- Ó, felség, hiszen a férjem ősei között nem egy akadt, aki megjárta Oroszlánszívű Richárd királyunkkal a messzi szentföldet. Az igazságos harc nem lehet bűn, hanem a mindent halló, mindenható, örökkévaló istenünk nyilvánvaló akarata, s ezért, igenis, ezért nem is lehet bűn, hanem annak büntetése, aki - mint XIV. Lajos, a Napkirály is - szembeszállott az isteni és emberi törvényekkel, és démonian pusztító seregével békés, neki semmit sem ártott városokat, falvakat pusztít el, mint ahogyan ez a német birodalmi Pfalz vagy más békés vidékek esetében történt...

Anna királynő összehúzott szemöldökkel nézett maga elé.

- Holnap vagy holnapután, de lehet, hogy csak hét-nyolc nap múlva elutazom Carnavon várába. Ott, Wales óceántól meggyötört sziklái között, magamba merülve keresem meg a megcáfolhatatlan igazságot, mely előtt minden koronás főnek meg kell hajolnia.

Lady Abigail széles, ujjongó mozdulattal emelte fel mindkét kezét.

- Ó, felség, engedje meg, hogy én, aki magam előtt is titkolva imádkoztam ezért, amit felséged most a legmegcáfolhatatlanabb királyi szavával oly kristálytisztán elmondott, hogy én, a legalázatosabb szolgája, elkísérjem önt azt ősi Carnavonba, és mint csendes, szótlan árnyék, hangtalanul és névtelenül, krisztusi alázattal és önmegsemmisülés vágyában jelen legyek a nagy lelki harcban, mely eldönti nemcsak Anglia, de talán egész Európa jövőjét... s így meghozza a spanyol örökösödésért megvívott háború után a békét... végre a békét...

Anna királynő összehúzott szemmel összevonta még nem őszülő szemöldökét.

- Elmegyek Carnavonba, és gondolkozom... - szólt súlyosan, férfiasan.

Sarah Jennings közelebb lépett.

- Felség, a férjem, lord Marlborough most vonul fel hadával a döntő csatára a Napkirály oly tapasztalt marsalljai ellen, s ezért könyörgök, hogy égi bizalom töltse be lelkét, hogy felséged mellett lehessünk a lélekvizsgálat oly súlyos perceiben, hogy a poklok kapui örökre becsapódjanak az után, aki személyi hiúságból kerülgeti felségedet.

Lady Abigail úgy lépett előre, mintha mindjárt a másik torkának ugrana.

Anna királynő közéjük lépett.

- A hűség akkor is értékes erény, ha nem kíséri a hivatásos udvaroncok számító, kifinomult udvariassága. Én férfi módon gondolkozom, s ezért férfi módon is cselekszem. Jöjjenek mind a ketten... Segítsenek, hogy lelkem nyugalmat találjon a véres csatateret oly démonian dermesztő képei között is.

Carnavon várának évezredes bástyái alatt, melyeket talán ezer évvel ezelőtt az elmerült Atlantiszból jött kelta törzsek emeltek, az óceán roppant acélszürke, tajtékzó hullámhegyeket omlasztott az elkopott, hullámvéste walesi sziklákra.

A három asszony a magasra emelkedő, vaskos, ősrégi, szürke gránit vártoronyban állott. A partnak nekizúduló hullámhegyek mennydörgő moraja néha elhalkult, és ilyenkor egy-egy szó vagy hang röppent ajkukról.

Sarah Jennings búzaszőke hajfürtjei vadul lobogtak az óceán végtelen síkjáról féktelenül, vad szeretőként rátörő szélben.

- Felséged nem térhet ki a sors akarata elől. A háború, amely egész Európát végigperzseli, a spanyol világbirodalom örökségéért vívott küzdelem, Anglia üdve, s ha nem vigyázunk, végzete lehet.

Anna királynő közelebb hajolt az asszonyhoz, hogy jobban értse szavát, és lady Abigail vörös fürtjei közéjük lebbentek. Most mind a hárman hallgattak. Ez a feszült hallgatás betöltötte a lelkeket.

Anna királynő súlyos, férfias keze rákulcsolódott Sarah Jennings derekára.

- Megmondhatja férjének, figyelemmel kísérem a hadműveleteket, és győzelmet s békét várok seregemtől, mely most Európában harcol a Napkirály oly túltengő hatalma ellen.

Lady Abigail hirtelen szilaj mozdulattal markolt bele az óceán szelében lobogó tűzvörös hajfürtjeibe.

- De én... én mit mondjak?! - tört fel fogcsikorgatva.

A királynő feléje fordult.

- Mit mondjon?... - kérdezte hűvösen. - Én a béke híve vagyok, mint mindenki, és az európai csatateretéről érkező hírek démoni súlya nyomja lelkiismeretemet... - Vállat vont. - A hadvezéreim csak hadakozzanak, én a béke királynője akarok lenni...

Most egy pillanatra mintha minden megoldódott volna. A vad óceán zúgása elhalkult a lelket-agyat betöltő csendben.

Anna királynő hirtelen lobbanó, férfiasan érdes haraggal szorította ökölbe kezét. Tekintete hűvösen a feléje hajló két asszonyra villant.

- Nektek csak a hatalom kell, ti csak azért cserregtek úgy, hogy a férjeitek, szeretőitek kedvét keressétek... de én Anglia sorsát hordozom királynői cselekvésemben... - Suttogása fojtott volt, de - bár a hangja elveszett az óceán morájában - mégis végigkorbácsolta a másik kettő lényét, és Sarah Jennings halásápadt arcába belemeredve, halkán, szinte nyugodtan mondta: - Akar valamit mondani?

Sarah Jennings nagyot nyelt, aztán nyugodtan beszélt:

- A férjem, John Churchill, Marlborough lordjának harcostársa: Eugén, Savoya és Carignan hercege, a német császári hadsereg fővezére azt mondta nekem, óvjam felségedet a parlamenti fecsegőktől, akik felelőtlenül dobálóznak az adatokkal, lehetőségekkel, és mindenképpen kisebbítik a férjem által elért eredményeket...

A királynő elsápadt. Erős, érdes keze ökölbe szorult.

- Igen... ön a férjéért tesz mindent... mindent... Az ön gondolataiban én csak melléktétel vagyok.

Az óceán hullámokat torlasztó robaja egy pillanatra ismét elnyomta szavát.

- Nem tűröm, hogy az ön férje ön által uralkodjék felettem. Hátravetette fejét, és vonagló ajakkal kiáltotta:

- Nem tűröm... nem tűröm!

Sarah Jennings lassan törölgette a partnak nekiomló hullámok felfreccsenő habcsepeit.

- Ha Anglia győzhetetlen a világháborúban, ha szövetségesével együtt győz, akkor olyan soha nem látott világbirodalmat teremthet, melyeken - mint egykor V. Károly birtokai felett - sohasem nyugszik le a nap... - Erőt vett magán. Vállat vont. - Anglia sorsa, jövője felséged kezében van... Ám cselekedjék, én mint alázatos, hűséges híve, minden szavamat, szándékomat már előre elmondom: ámen, ámen, úgy legyen.

Meleg, nyár eleji délután volt.

London levette magáról a köd fojtó palástját. A brit Parlament tornyai felett a tavasszal hazatért fecskék csiviteltek.

Sarah Jennings gyors, apró léptekkel sietett fel a hátsó, „titkos”-nak mondott bejáraton. A folyosón egyetlen embert sem látott. Szerette volna megtudni, hol van Saint John lord, a Lordok Házának egyik politikai vezére, aki az udvaroncok szerint a legdaliásabb férfi volt az Egyesült Királyságban.

Mikor az asszonyt meglátta, mosolyogva, mélyen meghajolt.

- Ó, asszonyom, sajog a lelkem, hogy ilyen ragyogó asszonynak kell szomorú hírt hoznom... De a harcban a kötelesség kötelező... - Egy pillanatra elhallgatott, és vállat vonva sóhajtott: - Öfelsége megtiltotta, hogy háborgassuk.

Sarah Jennings érezte, egész lelkén átcsap a hűvös rettegés. Két kezét összetette, és akadozva suttogta:

- De nekem most... most azonnal beszélnem kell öfelségével...

Saint John mentegetőzve széttárta kezét.

- Őfelsége szigorú személyes parancsa: ma nincs fogadás a legfontosabb ügyekben sem...

Sarah Jennings zihálva állott.

- Ki van most őfelségénél?...

Saint John habozott.

- Ezt nem mondhatom meg, de önnek mégis elárulom: lady Abigail.

Sarah Jennings fogát csikorgatta.

- Nyomorult, züllött homoszexuálisok!...

Saint John szép, férfias arca hirtelen mozdulatlaná vált.

- Kegyelmes asszonyom... mondott valamit?

Sarah Jennings mindkét kezét rázva, csikorgó fogakkal átkozódott. Hirtelen elhallgatott. Saint John híres szép, megnyerő mosollyal sóhajtott:

- Hát igen, a sors néha kegyetlenebb, mint a legrafináltabb kínai hóhérok. Az életünk egy-egy eseménye úgy száll el tőlünk, mintha eltűnne, s mikor a legnagyobb biztonságban érezzük magunkat, úgy sújt vissza, mint az ausztráliai vadak visszaröppenő bumerángja.

Sarah Jennings egész testében remegve támaszkodott a falhoz.

- Kancellár úr... - zihált elfúlva. - Ejtsen módot, és szóljon őfelségének, hogy mindig az leszek az ágyban, aki eddig voltam, és olyan...

Csend támadt. Saint John látványos megdöbbenéssel emelte fel mindkét kezét:

- De... kegyelmes asszonyom, egy férfi nem adhat át ilyen üzenetet egy másik nőtől. Az egyműiek kapcsolatáról, főleg, ha azok koronát viselnek, nem szabad tudni senkinek, aki csak a legkevésbé is erkölcsi életet él.

Az asszony összekulcsolt kézzel olyan mozdulatot tett, mintha mindjárt térdre borulna Saint John előtt.

- De értse meg, én csak azért csináltam mindent, mert a férjem, a mindig diadalmas lord Marlborough életútját akartam egyengetni, s hogy megvédjem őt az irigy udvari cselszövésektől. Én önzetlen voltam és jó.

Saint John vállat vont.

- Kegyelmes asszonyom, ön tudja a legjobban, hogy egy jogállamban minden lehetséges, minden szabad, ami nem sérti a művelt, tiszta erkölcsű polgárok által parlamentáris úton beiktatott törvényeket.

Csend lett. Mind a ketten hallgattak.

A királynő hálósobájából hirtelen nevetés csendült. Sarah, aki ökölbe szorított kézzel úgy hajolt előre, mintha mindjárt berontana a királynő hálósobájába, megmerevedett. Saint John nyugodtan nyújtotta eléje kezét.

- Kegyelmes asszonyom, bizonyára tudja, hogy a parlamentben kifogásolták az ön személyes kapcsolatát őfelségével, s többen hangoztatták: Lady Abigail társasága eloszlatja a királynő háborús hatalmi hajlandóságát...

Sarah lehajtott a fejét.

- Én a férjemért, csak a férjemért... - zihált fulladozva a dühtől és könnyeitől.

Marlborough daliás volt, gögös, hetvenkedő és lelke velejéig példátlanul lelkiismeretlen. Rendesen felvette a harctéren elesett ezer meg ezer katonája zsoldját. A háborút akarta, melynek ő - Savoyai Eugén és Berwick marsall mellett - a legtehetségesebb, legvakmerőbb, valóban világtörténelmi harcokra született hadvezére: Julius Ceasar és Hannibal világbirodalmakat kovácsoló, világrengető diadalát, Cromwell hatalmát akarta, és zsebébe gyúrta volna az egész, szuronyok százezerét villogtató, a történelem első világháborújában szenvedő Európát.

Néhány hétre behajózott Londonba, hogy győzelmei belpolitikai babérjait összeszedje.

Most itt, a széles, mindig hűvös párnákkal zsúfolt arisztokrata ágyban gögösen fogadta a szép, fiatal, langeszű, mindenben hozzá méltó felesége szerelmi hódolatát, megfellebbezhetetlenül gátlástalan birtoklását, engedelmesen táruló és még engedelmesebben tomboló testét-lelkét. S ha Sarah Jennings rajongó lelkesedéssel, hadarva suttogott a férfi kardszabdalt fülébe, csak annyit mondott:

- Ugyan... ugyan. Nekem nem az a küldetésem, hogy ebben az angol parlamentnek nevezett gágogó baromfiudvarban görnyedezzek a gögösen pöffeszkedő országos butaság előtt... S ön, asszonyom, úgy viselkedik, mint egy falusi szolgáló, aki most fedezi fel a hatalmat. - Átvette izmos, hosszú lovaslábát a nász utáni révült pihenésben feloldódott, lebegő asszonycsípőjén. Belemarkolt dús, bomlott búzaszöke hajába. Magához húzta fejét, és anélkül hogy belecsókolt volna a várakozva nyitott szájba, mondta: - Szóval, vesztettél... Ahelyett hogy alkalmat találtál volna, hogy négy szemközt, de életre-halálra jó alaposan megtépd a hölgyet, Lady Abigailt, azt a sötétvörös haját, ahelyett elügyetlenkedted a dolgot. Még a táborban pletykálták egyes Európa-hírű hadvezérek, hogy ön, asszonyom, azért vesztette el Anna királynő kezét, mert véletlenül egy pohár vízzel öntötte le a királynő díszruháját. Most ezek a parlamenti kappanak, akik még egy chelsee-i utcalányt sem tudnának megölelni - eltávolításod által -, ellenem hangolják Anna királynőt... Ha hűséges hóhéraim lennének, mint VIII. Henriknek, most úgy járnál, mint a szép ifjú Anna Boleyn... De nekem csak hűséges német zsoldosaim vannak, akik így a háborút eldöntő hónapokban havi három Louis d'orért az életüket vetik az élet-halál kettős mérlegére...

Olyan mozdulatot tett, mintha fel akarna ülni, de érezte, keskeny csípője, hosszú, angolszász lába, kemény lovasdereka elporladt a régi ifjúsággal fellobbant házastárs heves ölelésében, és csak bágyadtan intett:

- Szégyenletes tehetetlenség! Menj a sarokba! Fordulj a fal felé! És teljes szívedből, teljes lelkedből, minden erődből szégyelld magad...

Az asszony a hangjából hallotta: nem tréfál... Gyorsan, készségesen, hangtalanul felegyenesedett, és nászfoltos, hosszú hálóingébe törölgetve verejtékes arcát, állott a sarokba...

Néha behunyta nagy, nász után csillogó szemét, és érezte, hogy a dereka, combjai, csapzott öle felolvad a szilaj, nász utáni révületben, és elernyedve, rejtett mosollyal támasztotta homlokát a kínai selyemmel tapétázott fal érdes, merev sárkánydiszeihez.

A férfi sokáig hallgatott.

- Ez is csak itt nálunk, Angliában lehetséges. A békepárt - a toryk - most gáncsolnak engem, mikor Eugén de Savoya személyében megtaláltam azt a bajtársat, azt a langeszű hadvezért, akivel vállunkat összevetve igazi győzelmet arathattunk volna... a Nagy Király kiváló hadvezérei ellen...

Hirtelen mégis felült:

- De ami késik, az nem múlik! Szent Tadeus Júdásra és Szent Ritára, úgyszintén Michael arkangyal tüzes kardjára fogadom, már holnapután hajóra szállok, és mielőtt még a békepárt még csak erőit rendezgeti a parlamentben, mindketten lesújtunk Flandriában és a Rajna mellett a Nagy Király seregére. Be vesszük a bevehetetlen Lüttich várát, mely most a franciáké, Oudenarde-ot, Namurt, Brüsszelt, és az ellenség szívébe, Párizsba törünk!

Az asszony érezte, a másiktól a nászban, mámoradásban, a veszett csatákban, siketítő töprengésben, világgraszoló tervekben lobogó, hűvös elszántságban kikovácsolt akarat sugárzik. Teste-lelke kitárult a férfi felé. Térdre borult a sarokban, és széttárt karral, rekedten elfúlva kiáltozott:

- Győzd le őket, mert csak te győzheted le őket! Győzz le mindenkit! Söpörd el a Napkirály tábornokait, s ha bevonulsz Párizsba, úgy megyek utánad, mint ahogy madame Montespan is meglátogatta muránói üveghintájában a Napkirályt, Oudenarde ostrománál.

Rövid, súlyos csend támadt.

- Visszajöhetsz az ágyba... - mormogta a férfi. Megvárta, amíg az asszony ujjongó sikollyal rohan feléje, és siklik a nászban már átmelegedett takarók alá, és úgy ugrik a nyakába, mint zsákmányára ugró, selymes szőrű, vérszagú menyét.

- S a királynő? - töprengett Marlborough.

Az asszony reszketve a megbocsátás parázna örömében, fogát csikorgatva tárult nászra.

- Ó... ilyenkor is öfelségét emlegeted? Hát érezzék magukat jól Lady Abigaillel; öfelsége holnapután nyitja meg a parlament új ülőszakát, a miniszterek kiírják az új parlamenti választásokat. S addig, amíg a békepárt vezérharcosai megegyeznek a parlamenti számvetésben, te ott, a Spanyol-Németalföldön az oly gazdag városokban, Flandriában, Haigaut halmain győzzél... győzzél...! S hidd el, ha ott győzol, diadalod arra a magas csúcsra emel, mint egykor Oliver Cromwell lordprotektort.

A férfi átölelte. Az asszony halkán kacagva lendült ölelésébe.

- Ó... John, tudsz te arról, hogy beszélőképességét is elvesztette Eugén de Savoya, Carignan hercege, és halálosan szerelmes?

A másik lassan, egyenletesen csókolta homlokát, apró klárafülét.

- Ó... öfensége rendkívül tartózkodó s felette kevésszavú hivatásos katona, aki már többször súlyosan megsebesült. A múltkor a híres magyar huszárijait a franciák ellen vezetve, ott messze, a napfényes Itáliában, Custozánál például homlokát súrolta egy bombaszilánk, hogy egész jobb fülét - s több hónapra a hallását is, és beszélőképességét is - elvesztette. A franciák ellen alakult európai Nagyszövetség fővezérségénél többen tudják, hogy valahol magyar földön - melyet ő is szabadított fel a százötven éves török uralom alól - egy magyar arisztokrata kislány ápolja.

Az asszony sokáig hevesen csókolta a férfi halántékán húzódó hármassal, egyformán a torka felé ívelő sebforradást.

- Vigyázz magadra, John... Szörnyű lenne, ha úgy járnál, mint Savoya herceg.

A férfi halkán duruzsolt, de csak most, szinte akarata ellenére feloldódott a rövid viszontlátás örömében:

- Még Namurban hallottam, hogy Eugén de Savoya arra akarja rávenni Leopoldus imperátort, hogy állítsa vissza a töröktől felszabadított Magyarország sok évszázados alkotmányát - mely államjogi szempontból vetekedik a mi Magna Chartánkban biztosított alkotmányunkkal -, és nádornak nevezze ki Pálffy János grófot, aki most horvát bán.

Sarah tágra nyitott szemmel nézett.

- Nádor? Bán? Mi az?

A férfi halkán, lágyan magyarázott.

- Gyermekek: a nádor, a bán az olyan, mintha azt mondanám: tatároknál a murza, törököknél a nagyvezír vagy talán a janicsár. Most már érted?

Az asszony gyorsan bólogatott.

- Persze... nagyvezír... a bölcs és emberséges, az Ezeregyéjszakából ismeretes Harun al Rasid kalifának is volt nagyvezíre, akivel esténként lementek a mesés Bagdadba kalandot, szerelmet keresni.

Marlborough halkán nevetett.

- Ennyi ésszel már királynő lehetnél, Sarah, és lefejeztethetnél engem, mint Angliai Erzsébet ama bizonyos Essex grófot.

Az asszony zihálva birtokolta a férfitest rejtekét, hogy új nászra erősítse a másikat.

- Én nem nyakaztatnálak le... - suttogta lágyan. - Én csak bilincsben tartanálak, hogy semmiféle asszonynép hozzád ne férhessen, s te csak az én uralkodóm, parancsolom, szultánom, kalifám legyél...

XIV. Lajos vidám szigorral, tavaszi ugratással rázta mindkét kezét Torcy külügyminiszter felé. Délután, az ebéd előtt, mindig meglátogatta Françoise de Montespan. Gerince, térde, egész teste lágyan sajgott a szilaj nász utáni, szemet homályosító, gomolygó ezüst ködben.

Széttárta kezét, és vidám ugratással kiáltotta:

- Torcy, már megint túl sok aktát cipel a jobb sorsra érdemes famulusa...

Torcy márki, külügyminiszter mozgékony arcán látszott a méltatlankodás:

- Felség, az uralkodás legfőbb dogmája a jólétesültség... - Mentegetőző mozdulatot tett. - Az uralkodás gyakorlata: az akták mozaikja, mely úgy sugározza vissza az isteni kegyelemből való uralkodó életét, napjait, tetteit, mint a tükör a nap fényét... - Fölényesen, figyelmeztetően emelte fel ujját: - Tiszteljük az aktát, bármily poros is, mert ez a por a sorsunkat borítja be, mint sok ezer év múlva a homok a híres piramisokat. A por, a hamu túlélte az ezeréves birodalmakat, s most hangtalanul, védhetetlenül száll, és belepi a legszebb tetteinket, nagy lelki küzdelemben kivívott eredményeinket, s a legtitkosabb vágyainkat is...

Látta, a Napkirály mosolyát rejtve hallgatja, és újra figyelmeztetően emelte fel kezét.

- Tiszteljük a világtörténelmi tettek, események porát, a döntésekért vívott nagy cselekedeteinket, a port, az eget perzselő kozmikus tüzek hamuját, mert ez a láthatatlan titánok lába nyoma e poros földön.

A Napkirály türelmetlenül intett ápol, de férfiasan erős kezével.

- Ez a telitalálat! Köszönöm az indokolt fejmosást, de most csak a leglényegesebbet kérem a leglényegesebb hírek közül is. - És mielőtt a külügyminiszter szólhatott volna, hirtelen feltörő

hévvel kérdezte: - Mi újság Magyarországon? Úgy tudom, Rákóczi újra meg újra a békéről tárgyal Leopoldus császár-imperátor és triumfátor titkos megbízottjával, Széchenyi egri püspökkel és másokkal. Előnyös békét akar. Ha ezt elérte, beszünteti a felkelést... - Fellobbanó haraggal rázta öklét. - Mi ez, ha nem a legszentebb érdekeink csorbítása?! Hogyan magyarázható ez a kétszínűség?! Mi nem azért harcolunk szinte egész Európa ellen, hogy a Habsburg-ház hűbéreseinek a birtokát növeljük! Míg mi elvérzünk a császári szuronyokon, ő a békéről tárgyal? - Az ökle újra a levegőbe csapott: - Mondja meg Vetésy Lászlónak, aki Rákóczi megbízottja itt Párizsban, hogy ez kettős játék, melyet egyetlen becsületes bajtársunk - legyen az spanyol, savoyai, magyar vagy bajor - sem tehet meg.

Torcy helyeselt.

- Felséged legmagasabb személyes véleményéről még ma délután tájékoztatom Vetésy Lászlót, az ifjú Rákóczi párizsi megbízottját, de hallgassa meg most mindjárt ezt a jelentést, melyet Jean-Louis Dusson de Bonnac, magyarországi megbízottunk írt! - Diadalmasan emelte fel a jelentést, a fehér papírlapon apró, de tiszta írással telerótt sorokat. Aztán már hangosan olvasta is: - Magyarország egészen a morva, az osztrák, a stíriai és a török határokig felszabadult a Habsburg-uralom alól! - És fürgén megfordult, mintha polonézt táncolna: - Győzelem ez, felség! Hatalmas, váratlan győzelem, mert ki hitte volna, hogy a dolhai döntő vereség után az ifjú Rákóczi, akit kétszáz jobbágy és alig ötven lovas hajdú várt mindössze, még csak meg is állhat a német-római szent birodalom jól vezetett, jól felszerelt s oly sok híres diadalt aratott császári hadserege ellen... még akkor is, ha e sereg jelentékeny része a Rajna mellett, Itáliában, Savoyában vagy éppen Spanyolországban harcol...

Igen, felség! Ilyen győzelmet csak a híres magyar vitézség arathat! Nem telt bele fél év, és a felkelők lovasai már a rettegő császári főváros, Wien környékén portyáznak, s Leopoldus császár éjszakánként a bécsi Burg ablakaiból láthatja a felgyújtott falvak lángjait...

Hirtelen mindketten önmagukat figyelve, hogy rezzen az új harc borától részeg lélek, hogy lobbán a szuronyok százezerét villogtató gondolat, hallgattak.

A Nagy Király halkán, hűmmögve vállat vont.

- Valóban... valóban... de akárhogy is, a magyarországi nemesi felkelés, mely oly nagyon hasonlít a mi „Fronde” főnemesi lázadásunkhoz, csak akkor lehet teljes értékű szövetségünk e világháború harcaiban, ha teljesen szakít a Habsburgokkal... - És szívére tett kézzel kissé előrehajolt. - Hívjanak össze a magyarok, a nemesség, országgyűlést, és jelentsék ki a Habsburgok trónfosztását... Magyarország teljes függetlenségét, hogy tisztán lássa Európa, ki a barátunk és ki az ellenségünk! Ez a jogi probléma nem lehet bonyolultabb, mint egy házassági bontóper... Az Úrjézus is azt mondta: szavatok legyen, mint: igen, igen... nem, nem...

Torcy, aki olyan mozdulattal kísért a király beszédét, mint egy karmester a zenemű teljes egészében csak a beavatottnak érthető, felfogható lényegét, lassan, ünnepélyesen, vagy gyorsan, készségesen bólogatott.

Jenő herceg mosolyogva tisztelgett a feléje lovagló lord Marlborough angol fővezér előtt, és franciául kérdezte:

- Mylord, míg magyar huszárjaimat és karabélyos lovasaimat vezetem, átvinné a csata irányítását...?

Marlborough szép, férfias arcán mosoly rezzent.

- Én viszont engedélyt szeretnék kérni fenségedtől... - szólt angolos latinsággal -, hogy ön mellett lovagolva, az ön parancsai szerint irányítsam angoljaimat és a skótjaimat, mert ezen kedvelt vitézeimet nem tudnám rábízni még önmagamra sem... csak egyesegegyedül önre, herceg...

Mosolyogtak. A cikornyás udvari kérdéseket, udvariaskodásokat hirtelen vágta ketté a sáncok mögül előkanyarodó karabélyos lovasság első, pontos, öldöklő sortüze...

A nagy Marlborough gyönyörű csataménje sűrű, fekete vért okádva, lassan dőlt előre. Lovasa gyors, pontos mozdulattal rántotta ki nagy, rézsarkantyús csizmáját a már a földet karcoló kengyelből, és új lóra pattanva, skót-kelta nyelven kiáltotta:

- Karabélyos lovasság, előre!

Savoyai Eugén szívélyes mozdulattal lengette feléje háromszögű tábornagyi kalapját.

- Karabélyosok, dragonyosok, előre! - csattant németül a parancs.

A roppant csata képe lassan bontakozott ki. A hadmozdulatok hadmozdulatokat keltettek, eredményeztek, folytattak, lezártak. Zúgott az egymás ellen viharzó lovastömeg robaja. Örvénylett az öldöklő kézitusája. Vibráltak a végső küzdelemre inszakadtáig feszülő izmok... Torlódtak az egymásra szüggyl rohanó csatamének... Pallossal, pisztollyal, karabély tusával felhorzsol, ívelt, izmos nyakukról véres cafatokban lógott le az ólommal, vassal tépett sörény. Új és új rohamok viharzottak szemtől szembe... Zengve csattogott a szikrázva-villanva összeapódó pallosok tízezere...

Új és új rohamra hívtak az ércesen pendülő kürtök... Véresen, izmosan torlódtak egymásra a szilaj, öldöklő dühvel vágató tömegek...

A gyalogság és a tüzérség némán figyelte a két csatarend között tomboló karabélyos lovasság öldöklő csatáját.

A vad kavargásban a kartácsra töltött ütegek nem szólalhattak meg. Egy perc: tíz araszról dörrent tízezer karabély... dől hátra itt is, ott is az ötezer halott, ötezer sebesült. Két perc: pattog a száz meg száz pisztoly sortüze... Harmadik perc: kirántott pallos vagy vad buzogányként fellendülő karabély vasalt tusa zúdul végső csapásra...

Octave de Saint-Hilaire karabélyos ezrede szilaj rohammal zúdult a nagy lovascsata hadakat porrá omlasztó, tüzes malmába. A sorok összetorlódtak a karabélyos lovasság vad dulakodásában.

Lassan kétfelé tolták az angol és a német eskadronokat. A sorrendből ékalak lett.

Octave, aki az ék élén lovagolt, látta, hogy hirtelen eléjük zúdul a királyi skótok ezrede, melynek minden lovasa szürke lovon lovagolt, s ezért közel fél évszázad óta „szürke skótok”-nak nevezték őket.

A skótok karabélyainak pontos sortüze beleöldökölt a francia karabélyosok kék-piros soraiba... Az ék alakú hadrend ékhegye letörött...

Octave látta, hogy a szürke skótok mindenfelől körülveszik az ék hegyén lovagló franciákat.

- Adjátok meg magatokat! - kiáltott franciául egy zömök, fekete hajú skót őrnagy.

Octave most rántotta ki a pallosát. Tüzelésre, töltésre már egy pillanatnyi ideje sem volt.

„Elvesztem mégis... Ó, Circe de Kebnekaisse...” - lobbant fel benne a soha meg nem ölelt, világszép királyi szerető neve.

- Soha! - röppent ajkáról a halálraszántak szilaj kiáltása.

A skót őrnagy leengedte célzásra emelt pisztolyát, és egy pillanatra hátrafordult tisztjei felé.

- Uraim, hagyják vagdalkozni ezt az örült franciát, és ha kimerül, ajánlják fel a highlandi kastélyomat a fogsága idejére...

Octave úgy érezte, lelke fellobog a hősi halál révületében, és egyetlen, kozmikus pillanatra látja az egész roppant csatateret: balra tőle egy szétlőtt szügyű harci mén hempergett meg újra és újra a halott lovasa felett. Karcsú lábaival vadul csapkodott az elmúlás előtti tusában... Mellette, balról, szétlőtt homlokkal daliás francia dragonyos őrnagy hevert, ki egy perccel előbb még ott lovagolt Octave balján... Rajta túl egy skót, egy angol és egy francia karabélyos úgy zuhant le vadul elvágató lovaikról, hogy vérük összefolyt az ezernyi patától felvésett, iszapos rögön.

Jobbról ziháló nyerítéssel akart újra meg újra lábra kapni egy gyönyörű, hófehér arab kanca. Vérbe borult, sebesült lovasa előreroskadva nyergében, csak dús sörényébe kapaszkodott erőtlen ujjakkal. A kanca hófehér bőrén mint különös arabeszkdíszek húzódtak a négy pisztolylövessel horzsolt sebeiből ömlő vér csíkjai.

Mellette most zuhant vad zuhanással lelőtt lováról egy homlokán sebesült skót tizedes. Előtte diadalmasan rázta pallosát egy nyúlánk, borzas hajú francia karabélyos, hogy egy pillanat múlva, átbukva a lova fején, hemperegjen a csatatér tízezer daliás hős véréből iszamós földjén. Jobbra egy megvadult paripa vonszolta sarkantyús csizmájával a kengyelbe akadt, a nyeregből egy pallosvágással lesodort, akadozva kiáltozó lovasát. Mikor átlendült egy fejetlen tetemen, egy halott harci ménen, a fejetlen halott úgy tárta szét két karját, mintha magához ölelné a nyeregből kizuhanót. Hátrább egy vaskos, erős auvergne-i francia karabélyos próbálta lábra állítani első lábaival térdre roskadt lovát.

Octave kiáltani akart a skót őrnagynak valami szilaj, halál előtti esküvést, de az angol ellen-roham új, pihent lovasságának hulláma hátrasodorta.

Balról magyar huszárok rohamozták a francia karabélyosoknak a közelharcban széthullott vagy rendetlenül feltorlódott harcrendjét...

Octave látta a holtak mozdulatlan, nyugodt, komoly arcát. Úgy feküdtek, mintha csak álomra hajtották volna le szép férfifejüket. Mellettük itt is, ott is agyonlőtt lovuk hevert, szinte egyforma mozdulattal kinyújtva karcsú, sörényes nyakát... A halálos karabélylövések nyoma már csak bíborpecsétnek látszott szép, arányos nyakukon...

Octave zihálva a kimerültségtől, széles körvágásokkal védekezett a villámként villanó, könnyű, borotvaéles huszárpengék ellen. Beszorult a franciák balra sodródó tömegébe. Elöl száz dob pergette a rohamot: a piros egyenruhás angolok nyílegyenes sorokban hömpölygő tömege mellett a magyar gránátosok hadoszlopai, a hannoveriek, braunschweigiek, a hollandok, osztrákok ezredei vonultak... Harmincezer szurony csillogott. Ha halott lovak, lovasok tetemének halmára ért az embertenger, egyes sorok magasra emelkedtek, olyanok voltak, mint a legyőzhetetlen élet diadalmas tájtéka a halál elmerülő, kozmikus hűvösséggel derengő holdszikláin. Az egymást reggel óta öldöklő, vérbe borult lovasság úgy gomolygott földre, jobbra-balra, mint irdatlan színpad függőnye.

A szuronyok özöne feltartóztathatatlanul áradt a francia sáncok felé...

A hajnali négy óra óta elnémult tüzéség ütegsortüzei most morzsolgatták a rohamozó tömeget. Az új halottak ezrei úgy borították el a lovak, karabélyosok tetemét, mint a tenger hullámsodorta fővénye az árban elmerülő sziklákat.

Octave, aki oldalt, jobbra sodródott a francia karabélyosokkal, látta, hogy a magyar huszárság minden más lovassági csapatot megelőzve tör a francia csatarend centruma felé.

Ez a vakmerő, váratlan roham mindent módosított. A francia tüzérség öt ütege közül kettő a huszárok felé zúdította kartácstüzét, és az angol, hannoveri, braunschweigi, osztrák, cseh, tiroli gyalogság, mely egy ezernyi életet kilobbantó pillanatra megtorpant a holtak halmán, feltartóztathatatlanul zúdult a francia tábori erődítmények felé.

Catinat marsall sasarcán átrezzent a döntés izgalma.

- Uraim! Gyalogságunk ellenrohamával védje meg ütegeinket!

A dobok megperdültek. Octave, aki a félrehúzódo lovasság között harcolt, látta, hogy a francia gyalogság hadoszlopai előről, jobbról és balról megkerülve a sáncot, hullámoznak a szövetségesek szuronytengere ellen.

Az előről támadó hadoszlopok térdig süppedtek a sánc mély, puha földjébe, és az ellenroham összetorlódva lassult le.

A jobbról-balról kanyarodó gyalogság a kanyarodásban éppen úgy elvesztette lendületét, mint a tábori erődítmények puha földjébe belesüppedt hadrend, és egyszerre torpant meg a szövetségesek sűrű tömegén.

A vad szuronyharc felviharzott, de az emberhullámok összecsaptak, és a harcosok egymáshoz szorulva, szinte szuronydöfés nélkül sodródtak előre-hátra, az egymás felé törő százezres sokaság között.

A nagyobb tömeg fojtogatón, lassan, fokozatosan, lépésről lépésre tolt hátra a kisebb számú, halált megvetően küzdő francia bataillonokat, és lendült fel a tízezrek léptétől percek alatt már keményre taposott sáncokra...

Catinat marsall összehúzott szemmel, keményen összeszorított szájjal figyelt.

- Uraim! Tanácsukat kérem... - vetette oda a sorsdöntő kérdést, anélkül hogy hátrafordult volna a vezérkar felé... Mindenki hallgatott. Az ősz, hallgatag La Rochejacquelin tábornok rövid ideig várt, szólnak-e a fiatalabbak, aztán nyugodtan, egyenletesen mondta:

- Ha néhány száz lépéssel hátrább vonjuk nyolcvan ágyúnkat a hadi feladatát immár nyilvánvalóan és szemmel láthatóan betöltött sánc mögött: nyolc-tízezerrel kevesebb özvegy, ifjú menyasszony vagy vigasztalhatatlan anya siratja hősi halottainkat...

Catinat lehajtotta büszke fejét.

- Súlyos érv, mon général... felette súlyos érv... - Halkan köhintett. - Ön meggyőződött...

Kürtjelek trillázták az új sorakozót. Dobok százai perdültek meg. A negyvenezer hősi halott, sebesült vérebe borult tömegek lassan, fokozatosan váltak szét.

A nagy Marlborough mosolyogva fordult Savoyai Eugén felé.

- Néma túlzással azt is mondhatjuk, hogy győztünk... Gratulálok, fenség...

Savoyai Jenő szokatlan vidámsággal nevetett.

- Néma túlzással, Mylord, de igen, elmondhatjuk... mert az amerikai Louisianától a magyarországi pusztáig és a bajor Alpokig sok ország sorsa dőlt el ezen a néhány lépésen, mellyel a Napkirály hadai hátrább léptek. S így, ebben az értelemben, kétségtelen, igen: kétségtelen, hogy... - Nem fejezte be szavát, Klárára gondolt, akit ismét az ő ágyába sodor ez a kemény, látszólag döntetlen harc, és anélkül hogy szavát befejezte volna, maga elé nézve, lágyan mosolygott...

Ezen a kora tavaszi napon Vetésy László, aki Rákóczi vezérlő fejedelem párizsi rendkívüli diplomáciai megbízottja volt, felkereste Riego Montez orvosi rendelőjében. A követ két nappal ezelőtt levelet írt az orvosnak, hogy - amint írta: „a legbizalmasabb ügyben”, a „legtitkosabb ösvényen” jön el hozzá.

Mikor Vetésy az orvosi rendelőbe belépett, a szerelmi tárgyú festmények mozaikjával borított fal mellett, a széles, kopott kereveten ülve már várakozott a Napkirály legifjabb és egyre nagyobb befolyással bíró kedvese: az angylarcú, tizenhat éves, aranyhajú, nagy kék szemű, hófehér bőrű Fontanges kisasszony. Előtte aranyvésetű, kicsi asztalon régi hellén aranykehelyben, melynek oldalát domborművek borították Dionüszosz szent orgiájának képeivel - sűrű, aranszínű szerelmi bájital csillogott.

A leány néha zavartan előrehajolt, talán hogy elkerülje az új vendég önkéntelen, mégis kíváncsi pillantását, de rózsás, hosszú ujjú kicsi keze határozatlanul úgy lebbent a kehely körül, mint virág szirmait kutató lepke.

Az orvos mélyen meghajolt.

- Kegyelmes asszonyom, ez a leglángolóbb szerelmet gyújtó, legizzóbb révületet lobbantó aranyoldat: a varázсарany... őfelsége másfél óra múlva meglátogatja önt. Igyék három evőkanállal. Nyugodjon tíz percig. Aztán ismét igyék ugyanannyit, és másodszor is pihenjen. Most már őfelsége eljövételéig... Akkor itassa meg az italt őfelségével, és várjanak még három percig. Míg... - Hódoló tekintettel elhallgatott, aztán hirtelen úgy fordult Vetésy felé, hogy eltakarja a lányt.

- Talán, menjünk be alchimiai műhelyembe... - hajolt meg könnyedén Vetésy előtt, és előreindult.

Mikor a rendelőjéből kilépett, egy pillanatra megállott figyelve, hogyan emelkedik a leány kezében a hellén aranykehely, aztán hangtalanul becsukta az ajtót.

A régies, keskeny folyosón egyetlen mécses égett Asztarte-Eiréne, az örökifjúsággal ékes, legizzóbb szerelmet gyújtó, legtitkosabb istennő részszobra előtt. Baloldalt a hatalmas, rozsdás vasrudakkal keresztbe elreteszelt ajtón vibrált a mécses tüze, és a vasrudak árnyéka élön mozdult a falakon.

A csillagjós lassan, ünnepélyesen szedte le a vasrudakat. Ajtó nyílt... A régiesen alacsony mennyezeten vaskosan, súlyosan húzódtak az évszázados mestergerendák. Jobbra a fényjelenségek tanulmányozására szolgáló görbe tükrök sora csillogott tompán vibrálva a szeszlángok világosságában, és három lombikban szinte tajtékot vetettek a forró vegyületek. Az alacsony asztalon csillagászati jelekkel teleírt, talán több évezredes egyiptomi papirusztekercsek között három kristálygömb gyűjtötte magába a szeszlángok fényét, és tompa szivárványokat lebbentett a görbe tükrök határtalan mélyében.

Riego Montez széles, barátságos mozdulattal mutatott a mindig égő szeszlángokon lebegő lombikok mellett álló alacsony, puha, támla nélküli perzsa székre, és szóttalanul, mélyen meghajolt.

Vetésy sovány, hajlott alakja bizonytalanul megmozdult. Éles, ravasz arcán ösztönös óvatosság bujkált. Úgy érezte, boszorkányos varázslat vibrál körülötte, és csak zavartan köhintett. A csillagjós szívélyesen elmosolyodott.

- Csak bátran, követ úr, csak bátran... Szerelem vagy politika?

Vetésy egy pillanatig habozott, hogy francia vagy latin nyelven szóljon-e, aztán mégiscsak latinul - melyet jobban beszélt - mondta:

- Európa fejedelmei - Erős Ágost, XIV. Lajos, Péter orosz cár - között oly erős a Hajnalcsillag Asszonya, a szőke Vénusz hatalma, hogy elmondhatjuk, a szerelem politikai hatalom. Mert vajon nem irányította-e olykor-olykor Erős Ágost akaratát a vörösesszőke Aurora de Königsmark; nem hódolt-e Péter cár egy livlandi kis cselédnek, akit aztán meg is koronázott a végtelen birodalom koronájával, s nem engedelmes-e a Napkirály, XIV. Lajos, a félelem és gáncs nélküli lovag az igencsak vörösesszőke madame de Montespan akaratának, aki maîtresse en titre a királyi szeretők olümposzi szépséggel kápráztató csillagzatában...? - Úgy érezte, már eleget tett az udvarias bevezetés követelményeinek, és már sejtette a másikkal jövetelének célját.

Riego Montez emlékezett azokra a diplomáciai pletykákra, hogy a magyar fejedelem követe mindent megtesz, hogy bizalmatlanságot keltsen Rákóczi lelkében XIV. Lajos iránt, s ez a bizalmatlanság megfelel Leopoldus császár diplomáciai célkitűzéseinek is.

Vetésy előrehajolt ültében. Arca feszült volt.

- Uram, oly kéréssel, oly titokkal jöttem, melyet személy szerint maga őfelsége II. Rákóczi Ferenc, a szövetkező felkelt magyar nemesség vezérő fejedelme bízott rám, s csak rám, s én önre.

Riego Montez ünnepélyesen bólintott.

- A fejedelmek titkainak tudása kötelez minket a legteljesebb titoktartásra, mert lehet-e nagyobb érték az uralkodó bizalmánál?

Vetésy élesen figyelve köhintett.

- Engedje meg, hogy röviden beszéljek... Ebben a történelmi esetben úgy összefonódott a szerelem és a politika, hogy e két fogalom immár oszthatatlan. Ismeri ön Elisabeth Lubomirska hercegnőt? Seniawski nagyhetman, a lengyel hadsereg fővezérének világszép, ifjú nejét?

Riego Montez meglepetten felemelte mozgékony kezét.

- A hercegnő az utóbbi évek alatt kétszer járt itt Párizsban, és mind a kétszer meglátogatott, tudományos eredményeim után érdeklődött, hívott Lengyelországba a krakkói egyetem orvosi szakára... Először nagy kísérettel jött, később egyedül...

Vetésy bólintott.

- A hercegnő többször meglátogatta Rákóczi fejedelmet Munkács várában, és... és a minden egészséges nőre természetesen kötelező női tisztulás elmaradt... Ha a férj, a nagyhetman ezt megtudja, természetesen Rákóczi ellen fordul, márpedig a magyar felkelők csak Lengyelországban, Gdańsk kikötőjén át kaphatnak pénzt, lőszert, a hadászatban oly nélkülözhetetlen tiszteket, hadimérnököket, tüzérségi szakértőket... - Kiegyenesedett, és gyorsan, szinte hadarva mondta: - Az orvosi beavatkozás nélkülözhetetlen. Gyorsan kell cselekedni. Lubomirska hercegnő a jövő hónap végén kíséretével ismét meglátogatja a vezérő fejedelem őfelségét, és az ön beavatkozása döntőleg befolyásolja nemcsak a két szerelmes életét, hanem biztosítja a magyar felkelés további támogatását is.

Riego Montez komoran hallgatott.

- S mit szól a hatalmas férj, ha valaki mégis feltárja előtte a valóságot? - kérdezte hűvösen.

Vetésy fölényesen legyintett.

- Ó, a nagyhetman... még ereje teljében van, és százhusz falujában, a birtokain állítólag harmincnyolc szép, fiatal szeretője van. Ha a felesége Magyarországra utazik, ő is nagy lakomákat rendez, és bizony övé először minden leány szüzessége. Más lengyel uraknál a vőlegény kifizeti a pendelpénzt... s ezzel megváltja az első nászéjszakát... ő soha... neki nem pénz kell, hanem a szűz leány első éjszakája...

Csend támadt. Riego Montez a homlokát ráncolta.

- Persze, az utazás ebben az oly feszült, háborús világban nem oly egyszerű...

Vetésy a diadalmas diplomata engedékenységgel helyeselt.

- Igen. La Havre-ből vagy Dunkerque-ből hajóval kell menni a lengyel kikötőig, onnan postakocsival Lvovig, onnan pedig a fejedelem által ön elé küldött hintóban a magyarországi Munkács erődjéig.

Derült, csendes kora őszi hajnal volt. Balra a kicsiny Blenheim régi templomának kettős tornya lebegett a párák között.

Jobbra a szelíd dombhajlaton Höchstadt ősrégi, rozzant várkastélya szürkéllett. A falu szép, ápolt, bájos házai pontosan ott húzódtak, ahol másfél ezer évvel ezelőtt a Germániát hódító Tiberius császár légionáriusai emeltek castrum-tábor a mindig lázadó bojok ellen.

A szövetségesek százezernyi hada már csatarendben felvonulva foglalta el a kiinduló állásokat. A „nagy Marlborough”, John Churchill odalovagolt vezérkarával az angol-német sereg másik fővezéréhez, Savoyai Jenő herceghez, és megelőzve a másikat, aki így páncélban is vékonyabb, nyúlánkabb volt nála - kezét szorított vele. A híres daliás alakján cézári bíborként feszült a pompás, bíborvörös, dús, frissen csillogó aranszöttek sujtásoktól ékes fővezéri egyenruha.

Széles mozdulattal mutatott körül.

- Micsoda szép idő! Napkelte előtt egészen beborították az eget az esőfelhők, úgyhogy kiadtam a parancsot Webb ezredesnek, ha megered az eső, küldjön hírvivőket a tiszteletre méltó, oly vitéz ellenfelünkhöz, Tallard marsallhoz, hogy vívjuk meg a döntő csatát holnap, az asztrológusom ugyanis holnapra jó időt jelentett... - És híres, megnyerő, kedves mosolyát villantva, előremutatott: - Azt hiszem, fenség, jól határoztunk a haditanácsban. Tallard marsall, a hadászatban oly ritka módon, a lovasságot állítja a hadrendje középre. Ezt a határozatot nyilvánvalóan az a tény magyarázza meg, hogy Höchstadt-Blenheim országútján csak előhadnak állította fel lovasságát, míg a gyalogsága a lovasság számára járhatatlan sűrű fenyveserdőn és meredek vízmosásokon áthatolva, valószínűleg bekerítésünkre indulhat jobbról-balról.

Savoyai Jenő oda nézett, ahol az úton, s ennek két szélén rétek zöldelltek, és oda, ahol az alacsony, de meredek dombok elrejtették a francia-bajor gyalogság (a felderítők szerint egy éjszaka emelt tábori erődítmények mögött elhelyezkedő) zászlóaljait.

- Ha az ellenség lovasharcra törne ránk, s a roham sikerül, akkor a seregünk - legyen az osztrák, magyar, hannoveri vagy éppen kitűnő porosz csapatokból - egész vonala ketté lenne szabva és nekiszorítva a Dunának, mely itt, bár keskeny, de felette gyors a sodra.

A nagy Marlborough helyeselve rázta szép férfifejét:

- Kitűnő elgondolás. Hiába, most a franciák tanítják hadakozni az egész Európát... Tőlük tanulni kötelességünk... Teljesítsük tehát... A francia dragonyosok rohama szinte ellenállhatatlan, viszont a nehézlovasságunk harci ménjei súlyosabbak, erősebbek... Ezért azt indít-

ványozom, hogy ha az ellenség az úton és attól jobbra-balra tároló két réten ellenünk indul, zúdítsuk rá a mi nehézlovasságunkat, még mielőtt a halmok közül kiér az útra és az út menti rétekre. Támadjunk, még mielőtt rohamra felfejlődne, és az oly híres gall lendületet eléggé felhasználná ellenünk... - Elmosolyodott. - Ha fenséged nem ellenzi, én magam vezetem az én angol és német, hannoveri és porosz dragonyosaimat az első ellenrohamra, mely talán csírájában elfojt minden ellenséges támadást... - Sűrű szemöldökét felvonva, engedékenyen tárta szét kezét: - Ha ők bizonyulnak erősebbeknek, még mindig eszünkbe juthat valami...

Savoyai Jenő bólintott.

- Ha a francia nehézlovasság elveszíti lendületét, a sorai összekuszálódnak, és valószínűleg elég hosszú ideig tartó kardharcban fenséged lovassága kürtjelre jobbra-balra húzódik, és teret enged a támadásban az én könnyűlovasságomnak, ők aztán előretörnek úgy, mint Zentánál a szultán hadára, mikor az megtorpant a már elfoglalt Tisza-hídnál...

- Könnyűlovasság a nehézlovasság ellen? - szólt határozatlanul az angol fővezér.

Savoyai Jenő keskeny ajkán rejtélyes mosoly bujkált.

- Ó, az én könnyűlovasságom: tizenhét eskadron magyar huszár... akik többször kitüntették magukat a török háború tizennégy esztendeje alatt.

A nagy Marlborough bajvivó arca felderült.

- Úgy?... Magyar huszárok? Sok jót hallottam róluk... - Aztán újra elkomorodott: - De hiszen Magyarországon most felkelés van... Rákóczi fejedelem jelentékeny sikereket ért el... - Hirtelen eszébe jutottak Webb tábornok szavai Batthyány Klára zöld szeméről, és egész megváltozott hangszínnel folytatta: - Persze, ezeket a dolgokat fenséged mindenkinél jobban ismeri.

Savoyai Jenő megsejtette a hirtelen fordulat okát, és zavarában elpirult.

- Ó, a császári udvarnál én és kitűnő barátom, gróf Pálffy János generális horvát bán, mi ketten, mondom, magyarbarátoknak számítunk, s megvallom, most is bízom huszárjaimban... Hisz nyilvánvaló, ha a nehézpáncélos dragonyosok elfáradnának a nehéz pallosok forgatásában, a huszárkard háromszor sújt, míg a dragonyos egyszer.

Marlborough híres okos neje, Sarah Jenningsre gondolt, aki oly különös szerepet töltött be Anna angol királynő mellett, hogy irányíthassa akaratát az angol parlament háborús pártjának céljai szerint, és most már fölényesen folytatta:

- Egyébként kiadattam a napiparancsban, hogy a lovagias ellenséget lovagiasan fogadjuk. Tilos az ellenség trombitásaira, dobosaira, zászlóvivőire tüzelni, s a célpont csak a legsűrűbb tömeg lehet.

Marlborough bólintott.

- Ez a lovagiasság igen megokolt: a dobos „chamade-visszavonulás”-t is dobolhat, s így az ellenség egész tömegében meghátrál, mert a visszavonulás jelére minden egyes katona tudhatja a felsőbb döntést, s így a hiábavaló vérengzést elkerülheti. A zászlóvivő halála rendszerint felszítja a bajtársai harci dühét: százak nyúlnak hozzá, hogy felragadják az elejtett zászlót, és a hősi halál példáját látva, még hevesebben törnek előre.

Tallard marsall lassan lovagolt az éjszaka emelt tábori erődítmények friss, földszagú töltése mellett. A franciákkal szövetséges bajor tisztek feszülten kutatták a marsall keskeny, barna arcát.

- Nem eléggé magasak ezek a földtöltések... - szólt németül -, de ha önök feltartóztathatják az ellenséget, ha csak néhány órára is, ez elegendő, hogy legyőzzük az angol és a császári hadakat. A terepviszonyokat figyelembe véve, a lovasságunk támadjon a középén, és mikor ez a roham ketté szelte az ellenség arcvonalát a középén, a gyalogság a cserjéseket, erdőket megkerülve, kettős bekerítéssel, vasmarokkal ragadjuk őket torkon!

- Vivát! Éljen a Napkirály! - zúgott, bár kissé szaggatottan, a földsáncok mentén.

Tallard tisztelgett.

- Győzelmünk biztos... Én magam vezetem a dragonyosaimat.

Savoyai Eugén oda mutatott, ahol két halom szürkéllett a széles rét két szélén.

- Azt hiszem, helyes, ha összevonjuk a tűzértséget, hogy összpontosított tűzértségi tűzzel fogadjuk az ellenség lovasságát, ha kiér a szorosból a lovassági harcra oly alkalmas rétre.

- De már jönnek is! - szólt halkán, nyugodtan Marlborough. - Kürtös, jelt a tűzértségek.

A kürt érces hangja felzúgott. A német dragonyosok megmozdultak, és egyre gyorsuló ügetésben, eskadron eskadron után zúdultak a szorosból az út menti rétekre kiözönlő franciák felé.

Octave de Saint-Hilaire ezredes az ezrede élén lovagolt Tallard marsall mögött.

- Siessünk! - intett előre. - Ha nem tudunk a rétre kijutni, a szorosba szorítanak.

A francia dragonyosok lovaikat sarkantyúzták. Octave látta, mint közeledik teljes vágtában a német dragonyosok tömör hadrendje. Kürtjel harsogott. Ezer meg ezer súlyos, egyenes dragonyospallos repült ki ércesen csörrenve a hüvelyből, és a kardok érces csörrenése különös dallammá keveredett az őszi nap fényében.

Tallard maréchal parancsot intett kardjával.

- Tűz!

Ezernyi, a nyeregkápához szíjazott díszes pisztolytartóból pisztolyok ezere röppent ki. A német dragonyosok felé alig néhány lépésről ropogott a pisztolytűz...

Octave látta, mint dől ki a nyeregből szívlövéssel a reá rohanó szálas, szőke dragonyos, akinek átütött mellpáncélján a Habsburg-ház kétfejű sasos jelvénye csillogott. Utánakapott másik kezével, de az elesett dragonyos hatalmas, szürke ménjének vaskos szügye sziklatuskóként lökte mellbe, zúdult neki Octave lovának és a szélvészgyors, de vékonyabb, fekete kanca éles nyerítéssel bukott fel...

Octave még esés közben kirántotta lábát a kengyelből.

- Végy nyeregbe! - kiáltotta a mögötte lovagló hadnagy felé.

A hadnagy hóna alá kapva pallosát, Octave felé nyúlt. Körülöttük tombolt a kardharc. Az elesett német dragonyos mögött lovagló bajtársa teljes erővel sújtott Octave felé, a hadnagyra, aki előtte ült a nyeregben...

A penge a nyakát érte... A hadnagy vérbe borulva zuhant ki a nyeregből, és elsodorta Octave-ot is. A hadrendek között ezernyi felbukott lovas hempergett. Itt-ott pisztolyok dörrentek. Az összecsapódó pallosok pengése viharzó, acélos dallammá vált, erősödött. A dallamba már a szilaj vágásokkal kettétört kardok diszharmonikus reccsenése is belevegyült.

A szorosból a rétre kiáradó franciák kaszabolva öldököltek, de a német dragonyosok lendülete nagyobb volt. A lovastömegek harca ezernyi párbajra vált szét...

A nap lassan emelkedett. A vagdalkozó lovasok poros, véres arcán a kimerültség látszott. A súlyos pallosok ólomnehezek lettek.

Kürtjelek harsantak. A császári nehézlovasság kettévált... A megtépett vagy még harcban tusakodó franciákra most zúdult a magyar huszárok tizenhat százada... A francia dragonyosok már kilőtték a nyereghez szíjazott pisztolyaikat, és a pihent, szilaj rivalgással támadó huszárság pisztolysortüzei belekaszáltak a német dragonyosokkal itt-ott összevegyült tömegekbe.

Tallard marsall érezte, hogy kalapját lesodorja egy pisztolygolyó. Jobb vállában éles fájdalom gyűlt. Kardja kihullott ernyedten lehajló kezéből... A francia dragonyosok lassan hátráltak. A sebesült, fegyvertelen Tallard marsall mellének fél tucat huszárpengé szegeződött.

- Adja meg magát! - kiáltott egy szálás, barna arcú, nagy bajuszos huszár őrmester. A marsall arcán átrezzent a seb fájdalma.

- Soha! - kiáltotta rekedten. - Soha, míg kardom emelni tudom... - Rántott egyet sebesült jobbján, de a feltépett seb újra felizzott, és szeme előtt vörös kód kavargott. Feje mellére csuklott.

A szálás, barna arcú huszár őrmester megfogta a marsall lovának kantárját.

- Ön erősen vérzik, tábornok úr... - szólt francia nyelven. - Engedje meg, hogy a sebesült-ápolókhoz vezessem.

Tallard hallgatott. Jobbról-balról a széles, zöld réteken új kürtök rivallták az új támadást: az angol, hannoveri, porosz, osztrák dragonyosok, akik kétfelé váltak szét, hogy helyet adjanak a támadásra a pihent huszáreszkadronoknak, most jobbról-balról új támadással szorították a franciákat.

- Tallard marsall megsebesült! - szállott a kiáltás a franciák sorain.

Minden megbomlott. A francia lovasság egyre gyorsabban hátrált vissza a szoros felé...

...Ez volt a negyedik szuronyroham a francia és bajor csapatok földsáncai ellen. A francia tüzérség robaja megrázkódtatta a sánc még puha, tavaszillatú földjét. A hannoveri, az osztrák, a porosz hadoszlopok, feltépve a kartács halálos vasviharától, egyenletes sortűzekkel kaszálatva, most gyülekeztek negyedik rohamra...

Ludwig von Baden, a Magyarországot a török uralom alól felszabadító sereg már Európa-hírű hőse oda vágatott, ahol Savoyai Jenő és Marlborough herceg lovagoltak a germán vezérek férfias, hadi aranyozástól ragyogó mellpáncélokkal, aranyos vállbojtokkal pompázó vezérkara előtt.

- Fenséges uraim! - kiáltotta rekedten. - Tüzérségi segítséget kérek... - Karjával, melyen két friss sebkötés fehérlett, jobbra mutatott: - A mi oldalunkon szinte hallgatnak az ágyúk.

Savoyai Jenő udvariasan Marlborough felé fordult, neki engedte át a parancs jogát. Az angol fővezér híres, szép, férfias mosolyát csillogtatva, kissé meghajolt.

- Túlbecsülném saját értékemet, ha a zentai csata világhírű hősének adnék parancsot... - szólt angolos, vibráló franciasággal.

Savoyai Jenő arcán zavar rezzent.

- Azt hiszem, helyes, ha összes ágyúnk tüzet az ellenség balszárnyán álló francia és bajor csapatok hevenyészett földsáncai ellen összpontosítjuk, a jobbszárnyukat már megkerülték a magyar huszárok. Ha a középén áttört lovasságunk kétfelé válva kerülne az ellenség hátába, akkor teljes erőnket a balszárnyra összpontosíthatjuk...

Ludwig von Baden tisztelgett, és szótlanul fordította meg csatakos lovát. Körülötte rengett a föld. Az angol-német tüzérség sortüzei fekete föld szökőkútjait freccsentették a magasba, verték halálos érckorbáccsal a sáncok mögül tüzelő franciák, bajorok sorait.

Az angol, hannoveri, porosz, osztrák, magyar gyalogság megtépett tömegei most bontakoztak ki döntő rohamra. A már elsöpört és bekerített francia balszárny ellen.

A szövetségesek vezérkarából, mely ott lovagolt a felvonuló gyalogság tömegei között, hirtelen egy szálás, erős dragonyos őrnagy alakja tűnt fel a kavargásban. Kardjára tűzve fehér zsebkendő lebbent, jelezve, hogy követségbe jött.

- Uraim! - kiáltotta az ágyúrobajban is messze csendülő hangon. - Önök a bekerítettek, és mi legalább négyszeres túlerővel állunk önökkel szemben! Nem hátrálhatnak, mert ha hátratekin-
tenek, látják a lovasságunk diadalmas eszkadronjait. Uraim! Ne szaporítsuk az árvák és özvegyek számát! Tegyük le oly dicsőségesen küzdő fegyvereiket!

Hirtelen mély csend támadt. Az ágyúdörej elnémult. A francia-bajor csapatok földsáncai felett most emelkedett fel a megadás fehér zászlaja, aztán felhangzott a dobok pergése. A dobokon „chamade” megadási jel perdült...

A szövetségesek vonalán diadalrivalgás harsogott.

Tizennegyedik fejezet

Mióta Fontanges kisasszony feltűnt az udvarnál, és az egyik győzelmet a másik után aratta a királyi kegyért vívott küzdelemben, Françoise élete pokol lett. Órákig ült a csodálatos muránói hármastükör előtt, és sápadt dühvel meredt saját arcára.

„Harmincnyolc év... Harmincnyolc éves vagyok...” - Ez a gondolat olyan volt, mint a kígyó, mely egyre emeli fejét, hogy belemarjon valakibe... Belemarjon, mert csak a marás adhat nyugalmat. Ha a hetes kereveten hevert, vagy fogadta a király déli látogatását, mesterkéltén túl hangos, vidám és túl mohó volt.

Mikor a király megépíttette neki Griboux-ban a palotáját, fölényesen legyintett:

- Eh, de hiszen ez a palota legfeljebb egy táncosnőnek lenne jó...

S nem nyugodott meg addig, míg a gyönyörű reneszánsz stílusban épült palotából rikoltó látványosság nem lett, túlszűfolva rossz szobrokkal, csigákkal, bőségszaruval.

A király, amióta Fontanges kisasszonyba szeretett bele, úgy beszélt Françoise-zal, mint az orvos a beteggel: lágyan, enyhe vidámsággal.

- Őfelsége... - hallatszott megszokott izgalommal a nyúlánk, okos auvergne-i, Párizsba nemrég került szolgálóleány akadozó hangja.

Françoise egy pillanatra egész erejét összeszedve behunyta szemét. Napszőke fejét lehajtotta. Aztán rugalmasan, harcra készen egyenesedett fel. A király hangtalan, puha léptekkel lépett be a tíz hosszú, lángoló, száguldó év alatt számára oly otthonossá vált szobába.

- Hogy aludt, Madame? - hallatszott a megszokott kérdés.

Françoise vidáman elmosolyodott.

„Igen, itt van... velem van... Most, délben, mikor nász helyett a szavak, az apró örömök vagy éppen a nagy bosszúságok kötik össze kettőjüket.”

Az uralkodó mély meghajtással kezét csókolt. Még egyszer meghajolt, és lassan, kényelmesen leült az alacsony, puha székre. Ilyenkor dél táján, főleg, ha nagyon meleg volt, nem viselt pompázó allonge-parókát, és Françoise látta, sűrű hajában itt-ott már ősz hajszálak vannak. Ez megnyugvást keltett.

„Ha mellettem öregszik meg, ez már jele annak, hogy helyzetem szilárd...”

- Kitűnő álmaim voltak, felség... A seregét láttam győzni minden ellenség felett. Majd szólok asztrológusomnak, elemezze az álmot, és mondja el véleményét.

A férfi sima, fiatalos arcán zavar rezzent.

- Az én tapasztalatom szerint az álmok általában fordítva érvényesek... Csak pénteken azonos a jelentés: ha jó - jó; ha rossz - rossz... Egyébként a jó álmom rosszat jelent, és a rossz álmom jót.

Az ajtó kopogtatás nélkül nyílt ki. Az auvergne-i szolgálólány, akit Françoise teljesen megnyert magának, mosolyogva állott. Jobb kezében hatalmas madárkalitkát tartott, melyben nagy kék-zöld szárnyú papagáj billegtette magát a ketrecben függő rézkarikán.

Françoise elmosolyodott.

- Milyen szép ez a madár... - szólt elismerően, pedig meg akarta szidni a szolgát, mert kopogtatás nélkül lépett be a királynak az egész udvar láttára lebonyolított s mégis százszor titkos déli látogatása alatt.

Françoise előrenyújtotta apró ujját. A hatalmas papagáj élénken csípett feléje. Françoise csengetően nevetett. Ez a híres, dallamos női kacagás, melyet áhítatosan hallgatott az ezer fényben pompázó udvar, és melyet hírből csodált az egész Európa, mosolyt rezzentett a király ajkán is.

- Tedd oda... a kisasztalra... - intett a szolgának, és kíváncsian kérdezte: - Beszél ez a madár?

A szolgáló meghajolt.

- Igen, kegyelmes asszonyom... - Letette a nagy rézkalitkát az alacsony toilette-asztalra, és meghajlás nélkül sietett ki.

Françoise a férfit tekintett.

- Én szeretem a madarakat... - szólt halkán. - Mindamellet szinte hihetetlen, hogy a madár emberi szóval szóljon... - Odahajolt a kalitkához. - Beszélj, madár... Beszélj!

A papagáj tarka, zöld, piros, kék tollait sercegtette. Az uralkodó szinte gyerekes kíváncsisággal figyelte a mérhetetlen távolságból, végtelen őserdőkből hozott madarat.

- Az a lány meg sem kérdezte a madár nevét... - kesergett Françoise.

A papagáj gögösen cserregve himbálta magát a réz karikagyűrűn. Elhallgatott. Balra fordította vörös bóbitás fejét.

- Beszélj, madár...

Mindketten feszülten figyeltek. A papagáj kerek, feketén csillogó madárszemében szinte emberi értelem volt. Láthatóan értette a hívást, melyet hosszú esztendőken át hallhatott. Görbe csőrét csattogatva forgolódott, mint a kukorékoláshoz készülődő kakas, aztán szárnyaival verdesve, harsogva rikoltott:

- Te csalfa, te csalárd, azonnal gyere haza, azonnal... azonnal!... Gyere haza, te csalfa, te csalárd, gyere haza...!

Françoise elsápadt.

- Gyalázatos cselszövés! Most a férjem és papagája miatt nevet ki az udvar.

A király zavartan hallgatott. Köhintett.

- Talán jöjjön velem... Ma kitűnő őzgerincet talál a minden európai szakácsmesterek legkiválóbbika. Az őzet én magam lőttem a Meudon körüli erdőben.

Françoise a ruhái után kapkodott, anélkül hogy behívta volna a három öltöztetőjét. A férfi hátravetette oroszlánfejét. Kissé rövidlátó volt, s ezért mindkét szemét összehúzával kísérte az öltözködő szépség ősi, parázna szertartását, mikor a karcsú, erős asszonytest eltűnik a vagyont érő kínai selymek, a megfizethetetlen brüsszeli csipkék fehérségében. Ösztönösen figyelte a pompázó, ragyogó gyémántok, pirosan izzó rubinok, égbék zafírok csillogását, a súlyos, vaskos aranykarperecek érces zörrenését.

Françoise nemcsak ünnepi alkalomra öltötte magára az ékszereit, hanem azóta, amióta az uralkodó évi húszezer livre kegydíjat juttatott az angyalian ártatlan, szőke, kék szemű, tizenhat éves Fontanges kisasszonynak, a mindenkor déli találkozásokkor úgy felékszerezte magát, mintha nagy ünnepségre indulna, hogy asszonyisága olümposzi pompáját mintegy talapzatra emelje.

Kint a versailles-i kastély új, most épülő szárnya körül lekaszált fű illata keveredett az ácsok telepén feltornyosuló forgács kellemes illatával. Halkan beszélgetve indultak a már kész, a csodálatos építőművészet alkotást, szépséget sugárzó épület kisebédülőjébe. A folyosón két takarítónő sikálta, lakkozta a padlót. A király megemelte kalapját.

- Szerencsés jó napot kívánok önnek, kedves Dupont-né asszonyom. Átmehetünk a kisebédülőbe?

A vaskosabb testű nem tekintett fel.

- Nem lehet... akinek szeme van, látja, olyan fényesnek kell lenni, hogy hasra vágódjon az a sok semmittevő udvaronc...

A király tanácstalan mosollyal fordult Françoise felé.

- Látja, engem meg a takarítónők hoznak bajba...

A vékonyabb, sápadt, nagy szemű takarítónő lopva felpillantott.

- Jézus Máriám, Szent József! Őfelsége maga... és ő... ő...

A másik takarítónő rántott egyet a vállán.

- Hát, akkor is... kerüljenek a folyosó másik végére. - Rövid ideig gőgösen hallgatott, aztán legyintett. - ...Hát akkor kivételesen mehetnek... - szólt a mindentudó udvari személyzet fölényével.

A király hirtelen ötlettel karjába kapta Françoise-t.

- Úgy legalább kevesebb takarítanivaló marad utánunk... - szólt vidáman.

Az asszony görcsösen kapaszkodott a férfi nyakába, érezte a férfi erejét, és halkan, alázatosan hálálkodott.

- Erről az esetről már ma délben beszélnek majd az udvari pletykatudósok... - szólt halkan, hálásan. Arra gondolt, mit érezhet majd Fontanges kisasszony, hogyan borulnak könnybe az angyali szemek, és megrezzent örömeiben.

- Most tönkremegy a szoknyám... - duzzogott játékos haraggal.

A kisebédülő kitárt ajtajánál Louvois hadügyminiszter szálás, vaskos alakja tűnt fel. A király a földre eresztette az asszonyt, és kelletlenül mondta:

- Nos, miniszter úr, mivel akarja elrontani az étvágyamat?

Louvois dermedten hallgatott. Máskor telt, sima arca halálsápadt volt.

Mélyen meghajolt Françoise előtt, és rekedten suttogta:

- Felség... ellenünk vetett kockát a sors.

Az uralkodó vállat vont.

- Ha kétségbeesünk, és önmagunk előtt is bebizonyítjuk gyengeségünket, elveszítjük a végső győzelembe vetett hitünket... s ez már teljes lelki vereség.

Louvois mélyet lélegzett.

- Felség... vereség... szörnyű vereség... Tallard marsall döntő csatát vívott Höchstadt és Blenheim között, a Duna völgyében... Savoyai Eugén és lord Marlborough fősergével ütközött meg... - Hangja elakadt.

XIV. Lajos látta az asszony riadt pillantását. Érezte, Louvois megrendülése reá is átragadt, és bosszankodva elfordult.

- Szóljon világosan, Louvois...

A hadügyminiszter köhintett.

- Felség, a csatát elvesztettük... Seregünk fele vagy elhullott, vagy bekerítve foglyul esett.

- Tallard marsall?...

Louvois leverten legyintett.

- Tallard a lovassága élén küzdött, különösen nehéz stratégiai helyzetben. Megsebesült és foglyul esett.

Csend lett. Az uralkodó végigsimított magas, még sima homlokán.

- Mekkora volt Tallard ereje?

- Ötvenhatezer ember...

- S a szövetségeseké?

- Ötvennégyezer.

- Mekkora a veszteségeink?

- Talán tizenötezer... ebből tizennégyezer halott, sebesült... a többi fogoly... - Újra nyomasztó, súlyos csend támadt.

- S mennyi lehet az angolok és a németek vesztesége?

Louvois habozva latolgatta a választ.

- Seregünkhöz a csata után átjött magyar szökevények azt mondják, legalább tizenkétezer halott és sebesült van...

Az uralkodó mesterkélt közönnyel vállat vont.

- Ha a német-angol-osztrák-hannoveri-porosz hadseregnek ekkora veszteségei voltak, akkor az a győzelem nem is olyan nagy... - Hirtelen elvesztette önuralmát, és öklét rázva, zihálva emelte fel kezét: - Ha azt hiszi lord Marlborough, aki a csatában elesett katonái után is felveszi az élőknek járó zsoldot, s Eugène de Savoya, ez a nagyravágyó kispap, hogy ma nem ízlik az özgerinc nekem, akkor nagyon tévednek... - Sokat csókolt szája szélén apró, színtelen hab jelent meg. - Kétszázezer szurony és lovaskard emelkedik Franciaország védelmére, s ha tíz csatában veszünk, a tizenegyediket, a végsőt, a döntőt megvívjuk és győzünk!

- Úgy van! - röppent hirtelen az asszony ajkáról.

Françoise forogva rázta mindkét apró öklét.

- Győzünk! Igenis, győzünk! Leverjük őket, mindenkit, az egész Európát...

Louvois megkönnyebbülten sóhajtott.

- Felséged nemes törhetetlenségénél csak a kormányzói bölcsessége a nagyobb. - Széles lakájmozdulattal tárta szét az ajtót, s mikor az uralkodó Françoise-zal belépett, némán fordította szemét a mennyezetre. Mélyet lélegzett.

Françoise érezte, mint remeg a király karja, és füléhez hajolva lágyan, anyásan, mintha titkot mondana, alig hallhatóan suttozta:

- Ne féljen felséged... győzni fogunk... Ma egy híres jósnőhöz megyek, Voisin asszonyhoz, aki olyan orvosságokat ismer, melyek a férfiaságot a lángolásig felszítják, és több évtizeden át biztosítják az életet...

A király vállat vont.

- Nem ajánlom... erről a Voisinról eléggé zavaros hírek járnak itt Párizsban... - szólt halkan. - Az orvosok között nagyon rossz híre van...

Françoise érezte, hogy sikerült elterelnie a király figyelmét a vereségről, és hirtelen örömmel beszélt tovább.

Nyáriasan forró, május végi délelőtt volt. Fél tizenkettő. Françoise a király szokásos ebéd előtti látogatását várta. Odalépett az ablakhoz, mely tárva-nyitva harsogta az egész udvar előtt a királyi látogatást, és diadalmasan, boldogan, előre ízlelgetve diadalát az udvari pletykatudósok előtt, várakozott.

A Le Notre, az Európa-hírű kertészművész kezével alkotott, olümposzi művészetet hordozó, madár alakra nyírott bokrok között szélesen nyílt a vörös homokkal behintett, sohasem sáros kerti út...

Mély, tiszta csend volt. Balról hirtelen egy leány alakja tűnt fel. Apró mellei hegyesen feszítették a kínai selyemruháját. Úgy állott meg a kerti úton, mintha várna valakit. Az atlanti tavasz fenséges csodájában lombokba borult bokrok között ujjongó madárdal zengte az ifjúság kozmikus diadalát.

A Napkirály arányos, férfias alakja most tűnt fel a kerti úton. A leány mozdulatlanul állott. Az uralkodó lassú, egyenletes léptekkel közeledett. A leány nem állott eléje. Az uralkodó lassan, tiszteletteljesen emelte meg háromszögű kalapját.

Françoise hallotta a szertartás forró éjszakáiban oly lágyan csendülő hangját.

- Ó, mademoiselle Fontanges... mit csinál itt?

- Oltalmazom és felsegítem a kis csigákat, melyek úgy felélénkültek ez után a májusi eső után, és vakmerő tudatlansággal kúsznak ki a bokrok biztonságos sűrűjéből ide a kerti útra... - Lehajolt, és lassan emelt fel a kerti út homokjáról egy vakmerően előkúszott kis csigát.

A király közelebb lépett. Olyan közel voltak, hogy Françoise hallotta a kérdésekben, a feleletekben rejtőző parázna titkokat. Önkéntelenül elhúzódott a félrehúzott függöny mögé. Akaratlanul, ok nélkül pillantott a szobája sarkában csillogó muránói, velencei tükörbe. A képek élesen, tisztán rajzolódtak ki szeme előtt. A leány diadalmas, lenyűgöző, féktelenül sugárzó ifjúsága mindent betöltött. Françoise egyszerre látta a tükörben önmagát, a férfit és a leányt... Egész testében dideregve húzódott még jobban a függöny mögé. Apró öklét szorítva csikorgatta gyöngyfényű, hibátlan fogát.

A férfi lehajolt. Felemelt egy csigát, és óvatosan, gyengéden letette a bokor ágaira, aztán a leány zavartan piruló kicsi arcába pillantott.

- Legyen óvatos... az irgalom a legveszélyesebb lelki kalandok egyike... mert nem tudjuk, hol végződik a szájalom, és hol kezdődik a tehetetlenség.

A leány alázatosan hajlott meg. Érezte, a bokrok közül hűvös, kíváncsi tekintetek értelmezik diadalát, és elpirulva az izgalomtól, halkan mondta:

- Felség... a szobámban üvegedényben egy nagyon bölcs időjós: egy smaragdzöld, gyönyörű kicsi levelibékám van... mely pontosan jelzi rossz vagy jó idő lesz-e.

Kicsit hallgatott, aztán alázatos, sugárzó mosollyal, melyben diadalmasan csillogott az ifjúság varázsa, mondta:

- Felségednek szívesen megmutatom, ha akarja.

A férfi habozott.

- Most? - mormogta zavartan. - Most?

A leány könnyörtelen, ifjú hévvel, gyorsan bólintott.

- Igen, felség, a smaragdzöld kicsi levelibéka délben jelzi az időjárást azzal, hogy feljebb vagy lejjebb mászik az üvegedényben levő kis lépcsőn.

A férfi zavartan felpillantott Françoise lakosztályának nyitott ablakai felé.

- Ó, igazán nem tudom, mit mondjak... - mormogta zavartan.

A leány közelebb lépett. Nagy, kék szemében kérdés és rejtett, mindentudó, nőies fölény volt.

- Ó, felség, de hiszen egypár perc az egész.

A férfi óvatosan újra felpillantott Françoise lakosztályának nyitott ablakaira, de senkit sem látott. Megkönnyebbülten sóhajtott.

- Ha ön, kedvesem - szólt egészen halkán, szinte suttogva -, ha ön ezt így kívánja, természetesen megnézem a smaragdszínű kicsi levelibékát...

A leány sápadt, mesésen friss angyalarcán a diadal piroslott. Odalépett a férfihoz, és kézenfogva, mint egy gyereket vont a kastély déli végén számára kirendelt három szobája felé.

Françoise úgy érezte, kiáltania kell durva szitkokat, vagy sikoltva a földre vetnie magát. Homályos tekintete a tükörrre hullott. Újra látta magát, a férfit és a leányt.

„Ifjúság... ifjúság... - a felismerés dermesztő volt. - ...átkozott, százszor, ezerszer átkozott ifjúság...” - Könnytelen szeméhez emelte keskeny, rózsás ujjú kezét. Mereven nézett a tükörbe.

„Igen, őt, ezt a leányt ritkán fektette a kerek, hetes kerevetre a Napkirály... Ritkán... Óvja, védi, ápolja, mint egy kertész a legdrágább, legritkább virágát... Ő tizennyolc, én harmincnyolc éves vagyok... Mit, mit tehetek?” - Ökölbe szorítva apró kezét, zihálva támasztotta homlokát a hűvös falnak.

„Én nem leszek megunt szerető, engem nem gúnyol ki a férjem ott a Pireneusok erdős hegyei között, Rousillonban... Ha az égiek nem segítenek, a pokol hatalmaival szövetkezem.” - És Vergilius örök sorait idézve ismételte: „Acheronte movebo... Acheronte movebo...”

Mély, tiszta, tavaszi csend volt.

„Ha enyém nem lehet, vesszen el... - suttogta zihálva. - Pusztuljanak együtt, mert én... én elpusztítom őket...”

Az ajtón halkán kopogtak. Az asszony felvetette kicsi fejét.

- Ki van ott? - kérdezte fojtottan.

Rövid ideig csend volt, aztán vakmerően, hangtalanul nyílt meg az aranyozott cirádákkal ékes, fehérre festett ajtó. A küszöbön nyúlánk, fekete hajú fiatal nő állott. Hangja halk, alázatos volt.

- Ó, legkegyesebb kegyelmes asszonyom, én Eulalie-Marguerite-Madeleine de Rienpeyroux, férjezett Moulandier vicomte törvényes neje vagyok... S tegnap kaptam Le Brezé főudvarmester kinevezését: kegyelmes asszonyom első komornája vagyok...

Françoise még mindig sápadtan, remegő ajakkal meredt rá.

- Nekem erről az intézkedésről nincsen tudomásom... - szólt halkan, fojtottan.

Eulalie mélyen meghajolt.

- Várom kegyelmes asszonyom, Európa legszebb asszonyának oly megtisztelő parancsát, és a legalázatosabban engedelmeskedem.

Hallgattak. Françoise halkan köhintett.

- Egyelőre semmi parancsom nincsen. Ebédet nem kérek. Elmehet.

Eulalie mélyen meghajolt.

- Kegyelmes asszonyom, ma magyarosan sült csirke van tejföllel és gombával... Ez az étel uralja a királyi szakácsok egész étlapját.

Françoise sokáig töprengett.

„Üres gyomorral mit sem ér a hős...” - jutott végül eszébe a még a zárdában hallott szakácsmondás. Összeszorított ajka egészen fakó volt.

- Helyes... - szólt végül. - De ha ön a főkomornám, intézkedjék, hogy Lesage úr és Guiborg abbé még a nap folyamán keressenek fel.

Eulalie készségesen meghajolt.

- Ne hívjam el Regulus Montanus orvos és csillagiós urat... aki már két hete várakozik kihallgatásra a kegyelmes asszonyomnál?

Françoise sokáig hallgatott.

- Őt egyelőre nem... - szólt végül halkan. Hirtelen érezte, hogy éhes. A vívódás, mely eddig elhalványította az egészséges életingereket, szétfoszlott a megcáfolhatatlan éhségérzetben...

A puha, selymes bútorokkal zsúfolt hálószobában hűvös, dermesztő erők torlódtak.

Lesage hipnotizőr és Guiborg abbé feszülten figyeltek.

Françoise a kicsi, puha széken ült. Sokáig hallgatott, hűvösen figyelve önmagát, aztán halkan köhintett:

- Uraim, önöknek most segíteniük kell nekem. Semmi kifogásom nem volt a hetes kerevet nászáldozatai ellen, de most úgy érzem, ez a névtelen leány, egyedül ifjúsága által, uralkodik a király akaratán.

Csend lett. Lesage előrehajolt.

- Kívánja-e kegyelmes asszonyom Fontanges kisasszony halálát? - kérdezte halkan.

Françoise érezte, lelke kelyhe megtelik valami hűvösséggel, mely vakmerőbb volt, mint a halál. Mélyet lélegzett. Két tömör, lányosan kicsi melle megremegett a bíborpiros kínai selyemruhája alatt.

- Vesszen, aminek vesznie kell! - szólt halkan. - Mit ér az életem, ha nem világítja be a Napkirály akaratsugara... - Arca megváltozott, kemény, érdes lett. - S én, aki a hetes kereveten tárultam királyi ölelésre, ragaszkodom a múltamhoz...

Guiborg abbé mélyen meghajolt.

- Kegyelmes asszonyom akarata a legszentebb törvény számomra... Ajánlom, keressük fel Voisin asszonyt, a titkos tudományok hosszú évtizedek óta oly érdemtelenül üldözött tudóját.

Françoise rekedten köhintett.

- Annak a lánynak pusztulnia kell... pusztulni! Menjetek Voisin asszonyhoz, és mondjátok meg neki, ha nem segít, megvádolom őfelsége előtt mint mérget áruló boszorkányt, és máglyán égettetem el a Carrousel téren.

Lesage előrehajolt...

- Kegyelmes asszonyom, ha madame Voisin idejárna önhöz a versailles-i kastélyba, az feltűnő lenne, és a megvádolt Voisin asszony alighanem húzódozna ettől... Ezért indokolt lenne, ha lakásán, a St. Honoré utca 12. szám alatt találkoznának. Itt van mindjárt a szent Jakab-kolostor mellett, melyről már több megdöbbenő jóslatot hallottak a beavatottak...

Az asszony mozdulatlan arccal bólintott. Öldöklő haragtól homályos szemében sárga szikra gyúlt.

Françoise ismét a király déli látogatását várta, és éppen úgy elhúzódott a nyitott ablaktól, mint akkor, amikor a Nagy Királyt először vezette el a latin ifjúsággal pompázó leány. Most is dél volt.

A versailles-i falu ormótlan kövekből rakott alacsony, ősrégi temploma felől halkan szállott a déli harangszó.

Agyában egyetlen gondolat örvénylett.

„Ha még egyszer Louis útjába áll... megölöm... kivégzem... megmérgezem...” - Érezte, piros ajka szélén szürke habcsepp jelent meg.

A Napkirály férfias, daliás alakja éppen úgy tűnt fel az udvari kápolna felől, mint máskor a szerelmük viharos, szilaj esztendői alatt. Lassan haladt a piros homokkal behintett kerti ösvényen a Le Notre kertész által művészi módon megmunkált bokrok között.

Françoise érezte, hogy testén átcsap a hetes kereveten lobogó nász első szikrája, mely olyan volt, mint Dionüszosz mámoristen és Asztarte-Eiréne szent nászviharának első, némán, hangtalanul villanó lobbanása.

„Jön... idejön... mégis ide, ide, hozzám... Győzelem... győzelem... tőle jön hozzám...”

Újra összerezzen.

A park vörös homokkal behintett útján - úgy, mint akkor - feltűnt a leány alakja. Françoise érezte, testét sohasem érzett bénító hűvösség önti el. Ez nem a féltékenység lángoló dühe volt, hanem sűrű, névtelen tehetetlenség. Görcsösen behunyta szemét, de így is hallotta a leány lágyan zengő, alázatos szavát:

- Ó, felség, olyan szörnyű álmot láttam... félek...

Csend lett. A férfi - úgy, mint akkor - óvatosan, tartózkodóan tekintett Françoise földszinti lakosztályának a parkra nyíló kitárt ablakai felé. Aztán halkan, tartózkodva mondta:

- Ó, kitűnő orvos, álomfejtő és költő barátom, ama bizonyos Riego Montez, tudósnevéen Regulus Montanus megfejténé az ön álmát.

Fontanges kisasszony mélyen meghajolt.

- Ó, felség, minden fájdalmam enyhülne, ha csak öt percre beszélhetnénk itt, ezen a kerti padon.

A férfi érezte, hogy az egész testén végigrezdül a veszedelem árnyéka. Nem tudta pontosan, mit látott a múlt héten itt a „maîtresse en titre” lakosztályának ablakai előtt Françoise, mert az asszony mélyen hallgatott előtte, mintha a féltékenység tébolyító nősténydühre nem gyújtotta volna fel őrzőgő bosszúra.

- Jó, hát ülünk le erre a padra... - Hangja el-elakadt, mintha sohasem ölelte volna meg a leányt a hetes kereveten.

Érezte, hogy egész teste remeg a hirtelen támadt férji rettegéstől, mely sohasem dermesztette még, ha a hét világszép szeretőjét birtokolta.

Most minden más volt: a helyzet, a veszély, a szerelmi kényszer. Dideregve ült le. Már nem mert az ablakra nézni. De minden csendes volt.

Bent, a tárva-nyitva álló ablakok mögött senki sem mozdult. A feszültség engedett. „Ó, vajon mit láthat, hogy itt ülök a kerti padon?... Ha hét szeretőm kerevetét megosztotta velünk, mi joga a féltékenységre?... Igen, itt ülünk. Ez még nem bizonyítéka az új szerelemnek...” - Aztán tárgyilagosan, erőltetetten érvelt önmaga előtt: „Igaz, ez az angyali szépségű, tizenhat éves kislány most már másodszor térít el utamról éppen a várakozó Françoise ablakai előtt... De ha Françoise minden szeszélyét teljesíteném, nyomorultabb lennék egy néger rabszolgánál.” Halkan, erőltetett nyugalommal váltott néhány szót a leánnyal, és mély meghajlással indult a kertre nyíló bejárat felé.

Françoise arcán mosoly vibrált.

- Ó, Louis, úgy vártalak... miről tudsz te beszélni ezzel a Versailles-ba settenkedett pásztor-leánykával...? - szólt halkan, lágyan, és gyors, tapasztalt ujjai érdes, fojtott hévvel, parázna, férfierőt lemeztelenítő mohósággal gombolták ki a férfi vörösbársony ruháját...

Az egész Európát fénnel bevilágító versailles-i udvar mindent jól sejtett, pontosan tudott, megfellebbezhetetlenül érvelt. A Nagy Királynak megcáfolhatatlan szüzességét nászban áldozva, Fontanges kisasszony úgy forgatta karcsú dereka körül bohókásan, vidáman, új asszonyiség varázsával az eseményeket, hogy a legtapasztaltabb versailles-i udvaroncok szemöldöküket felvonva, elismerő hümmögéssel bólogattak.

„De vajon, madame Montespan beleegyezik-e ebbe, mert hiszen, ki ne tudná, hogy gáncsot vetett kápráztató szellemességével, ragyogó elmével vagy durva hisztériával mindazoknak, akik a politikában állást foglaltak ellene. Fontanges kisasszony hugenotta-protestáns. Montespan asszony buzgó, kíméletlen katolikus. Milliók és milliók sorsa, a névtelenül figyelő nép élete fordul meg azon, kit feszít násztárulásra a Napkirály.”

A kápráztató, ragyogó udvar figyelt, csodálkozott, aztán újra figyelt, ámult, lélegzetviesszafojtva várta az eseményeket, melyek mellett elhalványult a Malplaquet felé döntő csatára vonuló, Hainaut sorsot hozó mezőin a nagy Marlborough és Savoyai Jenő, a franciaellenes nagy szövetség nagy seregeinek világtörténelmet kovácsoló gladiátorfogása.

Bent halálsápadtan nézte az új szeretőket Françoise. Behunyta szemét. Hirtelen oldalt pillantott. A hatalmas falitükrében újra meg újra, most is, mint akkor, pontosan látta mind a hármójukat: önmagát, a leányt és a férfit.

„Hát igen... ez a leány döntést kíván, vakmerő, gyors döntést... - Lelkét elborította a halálos elszántság. Idegesen, görcsösen vállat vont. - Legyen... igen, az ő diadalmas szépsége, lányos ártatlansága, bájos együgyűsége feltétlenül vonzza a király szívét. Ezért itt gyorsan, kíméletlenül kell cselekedni...”

Összehúzódott, mint ugrásra feszülő, vérszomjas kis menyét, és remegő ajakkal meredt a széles falitükörbe. A gondolatok széthullottak, alaktalan, lobogó, sötét lángokká váltak. A leány alakja, ifjúsága betöltötte a tükör keretét. Ez az ifjúság olyan volt, mint kristálykehelyben a mámor férfierőt, örök ifjúságot adó itala.

Az asszony tébolyult, hideg dühvel, mozdulatlan arccal figyelt.

„Igen, igen... meg kell ölni őt is, a királyt is, mert ha ezt a leányt sikerül is legyőzni, lesz más, aki halálos, pusztító ifjúságának izzó, örvénylő hullámával elsodorja mellőlem a daliás, örökifjú Napkirályt... Igen... haljanak meg mind a ketten. Megölöm őket, és... igen... kolostorba megyek vezekelni...” - suttogta maga elé, és most, hogy végzetesen döntött, zavaros megkönnyebbülést érzett.

Guiborg abbé lehajtott fejjel állott a hármastükör előtt, és Françoise úgy érezte, egyszerre hárman szólnak hozzá.

- Csak a gyermekek és az asszonyok hiszik, hogy valami titokban maradhat... - Hangja halk, nyugodt volt. - Ha csak a leányt sújtjuk le, az egész Európára szóló botrány elsodorja önt, kegyelmes asszonyom... Mi pedig, Lesage és én, esetleg mások is, mint méregkeverők máglyára kerülnénk, itt, a Carrousel téren...

Françoise felállt. Arca halálsápadt volt.

- Biztos ön abban, hogy ama bizonyos Voisin asszony gyógyító orvosságai nagyobb mértékben alkalmazva meghozzák a várt eredményt?

Guiborg sokáig hallgatott. Köhintett.

- A „fehér por” ételbe keverve olyan mellékízt ad, melyet könnyű észrevenni, s úgy a kudarc s mindnyájunk kínhalála biztos... - Hosszú, inas kezét lassan felemelte. - De a régi rómaiak levelet hintettek be porzó helyett méreggel, s az olvasó beszívta, ha kibontotta a levelet és elolvasta. Ajánlom, hogy a király és az ágyasa egyszerre kapják meg a halállevelet.

Mély csend támadt, csak a szoba sarkában hancúrozott hangtalanul két csodálatosan hosszú szőrű angóra kismacska.

- S ki adná a levelet át őfelségének? - kérdezte szinte nyugodtan Françoise.

Guiborg felvonta szemöldökét.

- Eredményesen ezt csak ön teheti meg...

A két játszadozó kismacska a játékban felborzolt szőrrel gurult a kerevet alá. Az asszony összeszorított ajakkal gondolkozott.

„Félre kell tennem minden lármát, féltékenységi jelenetet, mert akkor elmenekül, vagy egyszerűen elküld innen. Ha nem szeret, haljon meg ő is... ő is...”

Hirtelen felegyenesedett a keskeny, kényelmetlen, de aranyozott díszekkel, Bourbon-liliomokkal ékes ágyában, melynek szűk voltára oly sokszor panaszkodott a férfi a déli látogatások alatt.

„Cselekedni kell villámgyorsan, könyörtelenül... cselekedni... - lüktetett a hűvös, őrző gondolat, és leverően merült fel a felismerés: - De hiszen Louis már több mint két hete felém sem néz, s ez a leány, aki mintha mása lenne a tíz évvel ezelőtti oly lángoló szerelemmel szeretett Louise de la Vallière-nek, egyszerűen elvezeti az ablakom alatt Louis-t... Mi ez, ha nem a legvakmerőbb kihívás a végső, gyilkos harcra a királyi szeretőért, a hatalomért, Franciaországért?... A saját életemért...”

- Biztos ön abban, hogy a varázslónő, ez a bizonyos Voisin asszony, nem ismer fel, ha éppen tőle kérek orvosságot?

Guiborg mozdulatlanul nézett arcába.

- Voisin asszony csak saját készítményű gyógyszereket ad a súlyos szívbetegek számára. Számtalan betegséget és súlyos beteget gyógyított már meg. A beteget figyelmezteti: csak annyit használjon fel, amennyit ő rendel, mert túl nagy adag szívbénulást okozhat.

Françoise halkan, rekedten köhintett.

- Forduljon el, felöltözzöm... - Felegyenesedett, úgy kapkodott a ruhái után, mintha örvényben fuldokolva a mentőöv után kapna.

A széles, csillogó spanyol körfésűkkel fogta össze dús, még olümposzi pompájú hajnalszőke haját, mely úgy hasonlított Louise de la Vallière és Fontanges kisasszony hajfürtjeihez.

Menjen le a kastélynak az én lakosztályomba nyíló kapuján. Készítse elő a hintómat. A hintó ablakait erősen függönyözzék be. A kocsissal csak ön beszél... - Megvárta, amíg a férfi ki-megy, és a hármastükör elé siklott. Kezében vidám, dionüszoszi örömet lobbantó, farsangkor használt fekete álarcot emelt. Elfedte vele arcát, és vállat vont.

„Ez nem kelt feltűnést, hiszen most minden előkelő főnemes álarcot vesz fel, ha éjszakai mulatozásra indul.”

Megfordult, és hangtalan léptekkel siklott a titkos bejáraton nyíló ajtó felé.

Ezen a napon egész nap tanácskoztak a Napkirály, a főnemesek, az országnagyok, a mesésen gazdag párizsi bankárok főszakácsai a versailles-i kastély konyharészeiben, a levesek főzőterme mellett nyíló szakácsteremben.

A levesek terméből a félig nyitott ajtó mögül tizenhétféle leves, csak az évszázados szakácscsaládok, a konyha misztikus mestereinek csodálatos szaglóképeségével értékelhető és elemezhető ételek illata lebegett.

A burgundi herceg szakácsa, a magas, élénk szemű Charles Boulon, aki személyes vetélytársa volt Condé herceg, de főleg természetesen a Napkirály Európa-hírű főszakácsának, úgy emelte fel kezét, mintha népgyűlésen szónokolna:

- Igen! Igenis! Én... - Mellére ütött öklével. - Én mindig hirdetem: a kapormártás nem való a sült kappanhoz... Nem és nem és háromszor is nem! - felemelte az asztalon mindenki előtt ott álló díszes rézkehelyt, és a magasba emelte: - Vesszen a kapormártás! Éljen a sült kappan vörös borban!

Itt-ott taps csattogott vagy tiltakozó kiáltások röppentek.

Achille Bollisto, a király főszakácsa, gögösen felvonta szemöldökét.

- Sok előkelő vendégem kifogásolná, hogy a vörös bor elveszi, igenis, elveszi a pompás sült önmagában is kitérő ízét... - Hevesen széttárta kezét: - Igen, uraim, küzdjünk teljes hévvel az ellen, hogy egyesek keverik az ízeket, és gyakran - mily bánat! - éppen a legfinomabb ételek

ízét felhígítják vagy megváltoztatják. Szinte ellopják az ízek harmóniáját, melyben azonban minden ételnek önálló és maradéktalan íze van.

Az asztal körül zavart kiáltozás támadt. Új szónok emelkedett szólásra: Maximilien Lecoque, aki már két szakácskönyvet írt, melyeket egész Európában a királyi vagy nagyúri konyhákban úgy forgattak, mint szerzetes a bibliát.

- Én azt mondom, elégedjen meg a főnemesi konyhák szakácsa azzal, ha csak nyolcvan vagy száz étel valóban ízletes elkészítéséhez ért, és ne keverjük az ízeket, ételeket... Ugyanis ez felette kockázatos: nekünk az étel ízletesnek látszik... s a magas vendég vagy éppen a házigazda mégis idő előtt leteszi a kanalat... S ez már a szakácsművészet válsága, mely egészen addig tart, míg valóban ízletes étel nem kerül a fejedelem asztalára...

A királyi főszakács felemelt fejével szaglászott a leveses terem csábosan félig kinyitott ajtaja felé, és mély meghajlással intett:

- Uram, ajánlom, menjünk be a leveses terembe, s csak akkor folytassuk tovább ezt a tanácskozást, ha mindenki sorra megízlelte a királyi konyha párolgó remekét... - Ujját felemelte. - De nem ám tányérra kiöntött levest, s nem ám olyan kanalakkal, melyekkel röviddel ezelőtt mást ettek a magas vendégek, hanem csak erre az alkalomra készített fenyőfa kanalakkal...

Az elismerő vidám zaj egyszerre csapott fel. A tágas, széles levesfőző teremben feszülten várakozva - mint katonák a szemlén - állottak a tizennyolc hatalmas fortyogó üst mellett a szakácsok és a kukták.

A vendégek úgy haladtak üsttől üstig, mint beteget látogató orvosok, vagy mint művészeti kiállítást megtekintő bölcsek. A királyi főszakács hirtelen oldalt intette a burgundi herceg főszakácsát, és hozzáhajolva, hogy az üstök fortyogása ne zavarja beszédét, mondta:

- Holnap őfelsége önöknél ebédel... - kezdte lassan. - Hírek járnak, hogy Montespan asszony meg akarja mérgezni őfelségét és Fontanges kisasszonyt, akibe őfelsége már több mint két esztendő óta szerelmes és hússzezer livre-t utaltatott ki neki.

A burgundi herceg szakácsa elsápadt.

- Igen, igen... erről mintha hallottam volna zavaros híreket... - És tanácstalanul széttárta kezét.

- De mit tehetek, mit tehetek?

Charles Boulon vállat vont.

- Mielőtt a Nagy Királynak a kedvenc ételét feltálalja, kóstolja meg...

- Hogy én kóstoljam meg?! - méltatlankodott a másik. - De hiszen akkor engem pusztít el a mérég! A királyi főszakács fölényesen felvonta szemöldökét.

- Ön kitűnően ismeri az ételek ízét, s így egyetlen kanálból megállapíthatja, van-e idegen íz benne... - Hirtelen elhúzódott. A hatalmas teremben most a királyi levesgazda, a főszakács helytartója magyarázott olykor harsogva, nevetve, hol töprengő arccal a tizennyolc üst leves rejtélyeiről.

Éjfél volt. Május közepe. Françoise selyem farsangi álarccal takarta el arcát. A sűrűn lefüggönyözött, álcázásnak a királyi kocsiszínből - melyben kétszáz pompás aranyozott hintó sorakozott - az évszázadok óta felhalmozott limlom közül elővett ócska, lötyögő hintó billegve bukdácsolt a St. Antoine utcán. A Szent Rita utcába, melyből a húszéves, hollófekete hajú, vértanú Alexandriai Szent Katalinról elnevezett háromszögű tér nyílt, melyet betöltött a májusi éjszaka kozmikus nyugalma.

Lesage hipnotizőr, aki a bakon ült, halkán kiáltva fékezte a királyi istállóból száz fortéllal kivezetett lovakat, és anélkül, hogy hátranézett volna, halkán mondta:

- Szálljon ki, kegyelmes asszonyom... helyben vagyunk... Nappal rengeteg beteg jár ide, és csodálatosan rövid idő alatt meg is gyógyul a híres Voisin asszony főzeteitől; de éjjel csak azok járnak, kik bölcs tartózkodással titkolni akarják a ragályos bajaikat: a vérbajt vagy a tüdő oly sokféle betegségeit... Voisin asszony senkitől sem fogad el egyetlen rézgarast sem, de könyöradományra tolongó koldusoknak vessen néhány rézgarast, kegyelmes asszonyom... Ha felséged néhány rézpénzt dob a lépcsőházban álló perselybe, vagy később, ha a veszély elmúlik, ajándékot hoz, azt Voisin asszony elfogadja, hogy a kéregetőknek adhasson... A szegények éjjel-nappal itt tolonganak. Meg kell vesztegetni a könyörtelen sorsot, s a titkos utak kitárulnak...

Françoise látta, hogy az épület mögül rongyos koldusok csoportja bukkan ki, húzódik közelebb, méregetve a kopott, ócska hintót, és halk mormogással, csalódottan oldalognak el.

Lesage parancsolólag intett.

- Mit várakoztok? Egy szegény polgárasszony jött el, hogy gyógyulást találjon beteges szívére...

Françoise felrántotta a hintó ajtaját. Egy marék pénzt vetett a koldusok felé, és amikor már besiklott az ódon, nem éppen tiszta épület éjjel-nappal nyitott kapuján, hallotta a sötétben a pénz után kapkodó koldusok nyivákoló ujjongását.

A koromsötét lépcső felett felakasztott viharlámpa derengett. Fent tárva-nyitva állott a folyosó sarkában az emeleti lakás ajtaja. Françoise megigazította arcán a keskeny, farsangi álarcot. Hirtelen lobbanó, női bátorsággal indult előre. Besiklott a lakásba.

A teljesen üres teremben, az ablak párkányán égő egyetlen vaskos templomi gyertya fényében, a sarokban álló fonott széken lányosan fiatal, de már öszülő hajú asszony ült.

Françoise megtorpant. Hirtelen nem tudta, mit mondjon.

- Ön madame Voisin? - kérdezte fojtottan. A lányosan fiatal, ősz hajú asszony előrenyújtotta kezét.

- Vártam önt, kegyelmes asszonyom - szólt halkán, nyugodtan.

Csend lett. Françoise érezte, ez a szótlanság bénítja gondolatait.

- Azért jöttem... - kezdte mesterkélt fölénnyel.

Madame Voisin ajkán mosoly rezzent.

- Semmit se szóljon, kegyelmes asszonyom. Mindent tudok egy közeli ismerősömtől.

Françoise hirtelen elvesztette önuralmát.

- Igen... - zihált akadozva -, egy ismerősöm... egy igen jó ismerősöm... beteg... súlyos szívbaj...

Madame Voisin bólintott. Kezében apró, csillogó aranszelence jelent meg. Egy pillanatra felkattintotta a szelence drágakövekkel borított aranyfedelét.

- Fehér porból egy kiskanállal vegyen be... a beteg... - Összerezzenve emelte fel két vékony kezét. - De vigyázzon, két kanál vagy több megbéníthatja a szívet... - És két vékony karját rázva, suttogta: - Vigyázzon, nagyon vigyázzon, felette előkelő barátaimtól hallottam: az udvarnál a tudatlan kuruzslók gonosz tettekkkel vádolnak... - Hirtelen elmosolyodott. - De ha engem a bíróság elé állítanak, az olyan egész Európára szóló botrány lenne, akkora botrányt kanyarítanék... hogy a Bastille börtöne megtelne a legelőkelőbbekkel, a leggazdagabbakkal...

Françoise meghajolt. Görcsösen szorította apró ujjai között a szelencét, és érezte, hogy egész testén az erő, a könyörtelen bosszú vagy halálos fölény árad el, és olykor sötét lobogással lobban a titkok végzetes birtokolásának tudata.

- Ne féljen, asszonyom - szólt halkan, rekedten. - Én mindig, mindenkor helytálló barátaimért.

Letette a szék karfájára a súlyos, duzzadt, mesteri aranyszőttestől csillogó erszényt. Hallotta a másik tiltakozását, és úgy siklott le a lépcsőn, mintha menekülne valami elől. Mögötte halkan dobbant a másik asszony lépte.

- Kegyelmes asszonyom... - hallatszott halkan, szinte vidáman. - A pénzét a Saint Rocques-kórház szegény betegek kapják... Egyébként, úgy érzem, ön gyakran kártyázik, és méghozzá igen nagy összegekben. Ma este semmiképpen ne fogjon kezébe kártyát, mert ma éjjel nem nyerhet.

Françoise már visszanyerte önuralmát.

- Ne féljen, lesz, aki kifizeti... - vetette oda gőgösen a másiknak.

Voisin megszokott figyelmeztető mozdulatával emelte fel két hosszú, lányosan könnyű karját.

- Legjobban attól óvakodjon, Madame, aki a kártyaveszteségeit kifizeti...

Françoise halkan nevetett.

A versailles-i palota Françoise számára kiutalt kis fogadótermében a hatalmas, vaskos, bronzveretű asztal mellett ülő huszonhét játékos, a főnemesség és a párizsi bankárpolgárok leggazdagabbjai között lassan, aztán egyre gyorsabban vándoroltak a kártyalapok.

A játékvezető, sápadt, magas lakáj, aki a bronzasztal előtt állt, hűvösen, nyugodtan mondta:

- Ön ismét veszített, kegyelmes asszonyom... - Az asztal körül halk mormogás vibrált.

Condé marsall, aki vérbeli herceg volt, hódolatteljesen hajolt meg.

- Kegyelmes asszonyomnak nem kell félnie a veszteségtől, mert aki szerencsétlen a játékban, az szerencsés a szerelemben... S nem a legnagyobb elképzelhető szerencse-e, hogy tökéletesen uralja Európa legdaliásabb lovagjának, fejedelmének oly lángoló szívét?...

Françoise megvárta, amíg a játékvezető besöpri a játékasztalon felhalmozódó Louis d'or-aranyakat, és mesterkélt fölényel, gyorsan mondta:

- A szerelem és a hatalom ikertestvérek... Éppen úgy, mint a hatalom és a pénz...

Az asztal körül elragadtatott kiáltások röppentek:

- Mily elme! Mily szépség!

A játék tovább örvénylett.

Françoise érett, duzzadt, pipacspiros ajkán gőgös mosoly volt.

- Tisztelhetjük-e méltóbban az eget mással, mint az elme könyörtelen lobbanásaival, mely egyszerre ragyogja be az Olümposz csúcsait és az Alvilág lelket bénító mélységét?

Condé herceg fölényesen mosolygott.

- Óvakodjunk attól, hogy kihívjuk a sors haragját az oly mennyei percek miatt...

Most már az egész asztal körül mindenki az asszonyt figyelte. Françoise úgy érezte, aranykód borít el mindent, és szilaj lendülettel vágta le a kártyáit az asztalra.

Az asztal körül fölmorajlott az ámulat.

- Hétszázezer tallér...

Az öszülő, de az asszonyokért most is bolonduló Condé herceg elismerően bólintott:

- Hiába, nyerni akárki nyerhet, de veszteni tudni kell.

Françoise széles mozdulattal úgy tolta el a pénz előtte emelkedő halmát, hogy az aranyak villódzó lobbanásokkal, pengő zuhataggal ömlöttek a padlóra...

- Ez az új orvosság?

Fontanges kisasszony sápadt, kicsi arcán félelem és remegés ült.

Riego Montez bólintott.

- Kértem öfelsége leghíresebb orvosait, sőt, a titkos dolgokban oly jártas Guiborg abbét is, Lesage-t, a csodálatos hipnotizőrt, és másokat, hogy orvosi konzíliumban tanácskozzák meg az ön egészségi állapotát, és véleményezzék a tüdőbaj ellen a legerősebben ható orvos-ságokat...

A leány lehajtotta fejét. Behunyta kozmikus kékséggel sugárzó szemét.

- Nyugalmat akarok... csakis nyugalmat... semmi mást... csak nyugalmat... Ha egészséges leszek, elmegyek Normandiába, a tajtékozó tengerbe nyúló, szent Mihály arkangyalról elnevezett Saint Michel Benedek-rendi szerzetesek kolostorába, és mint egyszerű szolgáló vezeklem le az egyházi renden kívül a mérhetetlen, parázna bűneimet...

Riego Montez nagy homlokú, nagy orrú latin arcán vívódás látszott.

- Szerény és tudatlan véleményem szerint önnek valóban levegőváltásra lenne szüksége, mert az aljas, züllött környezet áskálódásai immár veszélyesek lettek az ön számára. S én is azt mondom, mint egykor Keresztelő János mondotta: „a fejsze a fa gyökerének vettetett...”

Mély, hosszú csend támadt. Csak a bársonyba, selyembe, aranyba, ezüstbe, bíborba borult, csak orvosoknak és a Napkirály-szeretőnek nyíló leányhálószoba belsejében ketyegett egy bohókás, vidám farsangi alakokat körbefuttató ófrancia genfi óra...

Riego Montez vállat vont.

- Meg kell mondanom, mademoiselle, hogy nem értek egyet Lesage és Guiborg abbé orvosi véleményével: az ön betegsége... hát igen, meg kell mondani, bármilyen nehezemre esik... bármilyen kockázatos is a sötét erők kihívása... Az ön betegsége... valami külső, ismeretlen behatás eredménye...

Fontanges kisasszony csodálatos, nagy, mély tűzű kék szeme riadtan kitágult. Sápadt kicsi arcán az akarat rezzent.

- Igen... külső erők... külső erők... - suttogta akadozva, és kezét összetéve, zihálva mondta: - Ó, orvos úr, mentsen meg innen... Hadd menjek Normandiába, a Szent Mihály várába, melynek sziklái alatt úgy örvénylik a tenger... Oda, ahol gyermekkoromban oly sokat jártam, és ahol a vár s bencés kolostor épült... ott keresztényi szívéllyességgel várják az élet, a sors súlya alatt már összeroskadó vándorokat a jóságos atyák...

Riego Montez vállat vont.

- Kisasszony, én négyszer kerültem a szent inkvizíció bírái elé, és csak szent Augustinus, Origenész, Szent Ferenc és Kempis Tamás műveiben való alapos jártasságom mentett meg a

máglyától... - A vakmerők gőgös pöffeszkedésével rázta magas homlokú fejét. - Tud ön arról, hogy a legeslegelőkelőbb társaságban már négy nap óta beszélnek: ma mérgezett porral behintett levelet adnak át öfelségének, és ha belélegzi a mérges port, mely olyan, mint a leveleknél alkalmazott porzó, öfelsége nem éli túl a napot, melyen a levelet olvasta.

A leány kicsi virágsziromarcán nem látszott meglepetés.

- Igen... Voisin asszony „fehér pora”: az örökösödési por, melyet a türelmetlen aranyifjak adnak be a gazdag rokonoknak, hogy siettessék a véget, a végső ítéletet. Erről tudok, és mások is tudnak róla, de nem akad sem vádló, sem bíró, aki ezt figyelembe venné... Mert hiszen nincs sem felperes, sem alperes, nincs senki, aki vádat emeljen, mert a bizonyítékokat az áldozat magával viszi a díszesen aranyozott, halálát harsogó síremlék márványa alá...

Csend lett. Riego Montez sokáig hallgatott.

- Bizony, kicsi bűn ez ott, ahol másfél millió hugenotta-protestánst kényszerítenek arra, hogy mérhetetlen vagyonukat, selyemszövő gyárukat, műhelyeiket elhagyva, Svájcba, Brandenburgba, Hollandiába vándoroljanak... - Engedékenyen legyintett. - Na, persze, ez részben, de csak részben fedezi a végtelen háború költségeit és a versailles-i csodapalota építését, a külföldi diplomaták sorozatos megvesztegetését, úgy, hogy a német császár kancellárjától Amadeus savoyai hercegig végig mindenki „tiszteletdíjat” húz a Napkirály külügyminiszterétől, Torcy márkitól... Kivéve persze azt a megveszekedett kispapot: Eugént, Savoya és Carignan herceget, aki akkora győzelmet aratott, hogy vele szóba állni többet jelentene egy megvívott kisebb háborúnál.

A leány egy pillanatra megfeledkezve a betegségről felfigyelt:

- Azt mondják a titkot tudók, hogy Savoya herceg szerelme egy magyar hercegnő, de nem veheti el, mert akkor mint magyarbarátot megfoszthatnák a fővezérségtől, s így kevesebbet használhatna a magyaroknak, mint most, mikor a magyar huszárai élén lovagol ellenünk.

A leány mellére szorította két kezét, és kitágult szemekkel figyelt.

Riego Montez fölényesen bólintott.

- Hát, igen... van önzetlen szerelem is... A „szívöröm”, ahogy valamelyik érzékenyebb szívű szent megtapasztalta... - Töprengve dörzsölte homlokát. - ...Mint tapasztalt csillagjós, megmondhatom önnek, mademoiselle, hogy öfelsége életrajza még hosszú... - Ujját felemelte. - De az kétségtelen, hogy a Saturnus bolygó a halál és nagy csatában kivívott harcok bolygója... s jelenleg a halál házában áll, s csak ha valami külső lehetőség - a szerelem bolygójáról, a Hajnalsillagról, a legtitokzatosabb, legszilajabb szerelemistennő, a Hajnalszűz Asszonya bolygójáról - közbe nem lép sugárzásával, a végzet... igen, a végzet, öfelsége végzete holnap délben beteljesül...

A leány halkan felsikoltott.

- S ön?... - kiáltotta, vádlóan mutatva előre úgy, hogy az ujjá szinte érintette a férfi mellét: - Ön ezt hagyja?

A másik vállat vont.

- Volt idő, mikor akadálytalanul beléphettem a Tuileriákba, öfelsége lakosztályába. Most öfelsége a meudoni erdőben vadászik, és csak holnap tér vissza. A mérgezett levelet holnap délben kapja a legszebb kézből.

A leány halálsápadtan felült.

- S ön... ön, akit őfelsége személyes beavatkozása mentett meg a szent inkvizíció kínzó-kamrájából... ön nem tesz semmit?

Riego Montez nagy orrú, nagy homlokú latin arcán most látszott először zavar.

- Ha személyes kihallgatást kérek az udvari személyi irodától: az legalább három hónap... Ha a legszemélyesebb kihallgatást kérném, az legszerencsésebb esetben is tíz nap... - Hirtelen mindkét kezével türelmetlenül csapott a levegőbe.

- Eh, hát mi vagyok én: szárazdajka vagy a személyes királyi testőrség főnöke? Őfelsége egyetlen szavára kétszázezer szurony szegeződik döfésre, ötvenezer dragonyospallos emelkedik vágásra és ágyúk százai dörögnek... De a puha, ölelő karok, a legrafináltabb és legegyszerűbb női cselvetés ellen nincsen védekezés...

Mély csend támadt. A leány összetette mellén mindkét finom, alabástrom kezét.

- Tizennyolc éves vagyok, és két gyönyörű izzó esztendeig lángolt a szerelmünk... Kíváncsi vagyok-e többet? - Mélyet lélegzett, és hosszú szempillás szemét lehunyva, halkán suttogta: - Imádkozni fogok üdvösségéért, lovagom, szerelmem, álmod, Louis...

Mind a hármuk arcán egyforma feszültség ült.

Guiborg abbé könnyedén meghajolt ültében. Lesage hipnotizőr súlyos, hűvös tekintettel kutatta a harmadik arcát.

- Kolléga úr, úgy hallottuk, hogy már hosszabb ideje betegeskedik Fontanges kisasszony, és az ő betegségét ön oly célra akarja felhasználni, hogy a két évezredes hippokratészi eskü alapján vádat emeljen ellenünk őfelsége legszemélyesebb hívei, sőt éppen őfelsége előtt...

Riego Montez vállat vont.

A St. Claude-i királyi kertpalota kitárt ablakai előtt teljes pompájában tárult az esőbecézte atlanti tavaszban az ősrégi királyi park.

- Uraim, én orvos vagyok, képzett csillagjós, s itt Párizsban, de másutt is, ezrek által ünnepeelt költő és színész... Ne kívánjanak tőlem semmit, ami ellenkezik a szabadsággal, a tudománnyal és a költészettel...

Guiborg abbé széles mozdulattal tárta szét karjait.

- Kolléga úr, ha őfelsége betegeskedik, és panaszkodik, hogy fájdalmai vannak, s öntől kérne orvosi véleményt, véleményezze úgy, hogy múltó fájdalmak ezek csupán.

Riego Montez feszülten figyelt. Guiborg abbé köhintett.

- Tehát, kolléga úr, az ön véleménye, ha ezt a beható orvosi vizsgálat megerősíti, az ön véleménye: őfelsége betegsége csak múltó gyomorbetegség... melyet a meudoni vadászlatokban feltárlt nem egészen friss étel okozott.

Riego Montez hűvös, mindentudó fölénytel nézett a két másik arcába.

- Ha őfelsége megbetegedne, önök nem látnának összefüggést az uralkodó és Fontanges kisasszony betegsége között...?

Guiborg abbé mozdulatlanul meredt az arcába.

- Természetesen semmi összefüggés nincsen... de ezt azért szükséges megállapíttatni a leghíresebb orvosokkal, hogy a rosszakarat ne bélyegezzon meg minket, a Nagy Király leghűségesebb híveit...

Újra feszült csend támadt. Riego Montez köhintett.

- Az őfelségéhez igen közel álló híveitől tudom, hogy őfelsége jelenleg jó egészségben van, és a meudoni erdőkben vadászik egészen ma estig... - Vállat vont. - Uraim, semmi olyat nem teszek, ami orvosi eskümmel ellentétes, egészen addig, míg... - Elhallgatott, keresve a legmegfelelőbb kifejezést, de aztán ismét csak vállat vont...

A levélpapiros az alacsony, aranyozott asztalon feküdt kiterítve. Guiborg abbé gondosan kötötte el orrát, száját, s mikor a drágaköves szelencéből hulló fehér por beborította a nagy, gondos betűkkel teleírt sorokat, lélegzetét visszafojtva, óvatosan húzódott hátrább.

- Őfelsége bizonyára csodálkozik, hogy az alázatos kérvényezők ennyi porzót használtak fel a betűszárításra. De ha figyelembe vesszük, hogy őfelsége kissé rövidlátó, bizonyára kissé közelebb emeli a levelet a szeméhez, s ez a siker biztos záloga.

Françoise mozdulatlanul húzódott el a hármaskör muránói tükör közé. Arca halálsápadtnak látszott.

Verőfényes tavaszi nap volt. A versailles-i kápolna harangjai fontoskodva kongatták a delet. A király a parkon át indult a betegeskedő Fontanges kisasszony lakosztálya felé. Lassan, egyedül, hátratett kézzel lépdelt a piros homokkal behintett kerti úton, és néha figyelve vetette fel a fejét, ellenőrizve a kertészek munkáját.

Egyszerre megtorpant. A madár alakúra nyírt bokor mellett álló padról felkelt valaki. Az uralkodó meglepetten állott meg. Françoise mélyen meghajolt. Kezét szótlanul nyújtotta előre. Hosszú, finom ujjai között díszes, pecsétetes szalaggal átkötött levél volt. Az uralkodó arcán zavar látszott.

- Kérvény? - kérdezte készségesen.

Françoise még mélyebben meghajlott.

- A hadirokkantak és hadiárvak küldöttsége volt itt, de felséged éppen a meudoni erdőségben vadászott, és így engem kértek meg a kérvény átadására... Illő, hogy felséged saját akaratából is gondozza a hadirokkantakat és a hadiárvakat, hiszen két hét óta beteget ápol... - Nagy, kék szemében most lobbant fel a féltékenységszilaj dühe.

A férfi hirtelen zavarral, szótlanul nyúlt a kérvény után. Maga sem tudta, miért, hirtelen hűvös félelem szorította össze a szívét.

- Természetesen elolvasom... - szólt zavartan. - És rögtön intézkedem is, persze a hadiárvak, a hadiözvegyek, béna vagy sánta névtelen hősök, kik életük javát áldozták a haza oltárán... a véres és diadalmas csaták oly iszonyú fergetegében...? - Mesterkéltnyugalommal, terjengősen magyarázott.

Françoise hirtelen előrenyúlt, és könnyed, váratlan mozdulattal kapta ki a király kezéből a levelet. A férfi homlokát ráncolva, meglepetten, félig felemelt kézzel torpant meg.

- Kérem, asszonyom, adja vissza a kérvényt. Az uralkodó legszebb kötelességeinek egyike gondoskodni a hősökről, s a hősök árváiról.

Az asszony most már egyenesen, sudáran állott előtte, összehúzott szemében nem volt félelem.

- Önt meg akarják ölni... - szólt halkan, fojtottan. - A levél pora mérgezett.

A király olyan mozdulatot tett, mintha a kérvény után nyúlna, aztán a keze meglepetten torpant meg a levegőben. Férfias, éles, latin arca sápadt volt a meglepetéstől. Hosszú csend támadt, s csak a gondosan nyírt bokrok ágain trilláztak kozmikus, tavaszi életvidámságukban a csapongó cinkék.

- Ki mérgezte meg a levelet, asszonyom? - kérdezte lassan, lágyan, mintha a beteghez szólna, aki ott fekszik a palota túlsó, északi szárnyán, a tárt ablakos betegszobájában.

Françoise mereven nézett a férfi arcába.

- Én...

Újra mély csend támadt.

- S miért?

- Mert én jobban szeretem önt, felség, mint a versailles-i kastély huszonkét, részemre kiutalt szobáját, s nincs oly ajándék, mely pótolná az ön hiányát.

A férfi mentegetőzve lehajtotta fejét.

- Ó, de hiszen e hónap elején még együtt voltunk.

Az asszony lassan bólintott kicsi kobrafejével.

- Igen, ma éppen huszonegy napja... S még a hetes kerevetre hívó aranyrózsát sem kaptam meg, míg mások... annyi rubinnal kapták a hívást, ahányszoros volt a mámorlobbanásuk az előző holdtöltekor. Ennyi lobogó, izzó esztendő után ez nyilvános meggyalázás mindazok előtt, akik a világtörténelem legragyogóbb uralkodói udvarát beragyogják...

A férfi egyik lábáról a másikra nehezede úgy állott előtte, mint csínyen ért kisdíák, és hirtelen kiesve az uralkodó szerepéből, már tegezve a másikat, szinte kiáltotta:

- De Françoise... úgy tudom, te a múlt héten szerdán egyetlen éjszakán hétszázezer tallért vesztettél, s személyes kiadásaid oly nagyok, hogy már a hadügyminisztérium költségvetésébe foglalhatók csak bele nagyobb botrányok nélkül... S uzsorásaid úgy elszemtelenedtek, hogy csak testőrgárda tudta megfékezni ezt a szájaskodó, undorító hadat.

Az asszony lassan, most már szinte nyugodtan beszélt.

- Igen, szívesen vesztettem, mert évezredes babona, hogy aki szerencsétlen a játékban, az szerencsés a szerelemben... De most, úgy látszik, az égi és alvilági hatalmak szövetkeztek ellenem.

A férfi arcán a régi szilaj szerető szánalma látszott.

- Te mérgeztetted meg Fontanges kisasszonyt?

Françoise érezte, minden szó, melyet a király a legifjabb, legbájosabb szeretőjéről kiejt, átperzsel testén-lelkén.

- Igen, én... én, s tudd meg, ha nem végeztetsz ki, vagy nem vettetsz a Bastille börtönébe, újra és újra az életére török, míg csak egyikünk el nem pusztul, vagy a hóhér le nem vágja hajamat vagy a fejemet.

A férfi önkéntelenül hátralépett. Már hallotta, hogy a park ösvényén vagy bokrai között dolgozó kertészek, akik hallhattak szóváltást, bizonytalan léptekkel közelednek feléjük.

- Európa egyik legjobb csillagászatától ma reggel hallottam, mikor e napról jóslatot, helyesebben: tanácsot kértem az európai politikáról; azt mondta, politikában nagy sikerek, de a halál ma ott ólálkodik körülöttem... Te vagy a halál.

Françoise hűvösen nézett rá. Most, hogy minden kiderült, szokatlan, ismeretlen, rejtelmes megkönnyebbülés fogta el.

- Nem hiszem, hogy én leszek a halálod, Louis... - szólt hűvös töprengéssel. - Ma reggel hallottam, hogy Voisin asszony ellen, aki Franciaország egyik legképzettebb gyógyítómestere, s úgy ismeri a gyógyfüveket, mint senki más az udvarnál... vádat emelt egy Riego Montez nevű kalandor, és azzal vádolja őt, úgyszintén Guiborg abbét és Lesage mágust, hogy mérgeket, az úgynevezett „fehér port”, melyet örökségi pornak is neveznek, adott el azoknak, akik gazdag rokonai udvariattalanul túl sokáig éltek. Erről legalább húsz esztendeig mindent mindenki tudott az udvarnál. S nem figyelmeztette-e éppen Voisin mindazokat, akiknek orvosságot adott, hogy az orvosság csak pontosan kimérve gyógyít, mert túlzott használata minden esetben: mérge?... S vajon ellenőrizhette-e ez a felette koros hölgy, hogyan használják fel páciensei a fehér port...? Hiszen egyszerű parasztasszony, ki az általa oly jól ismert füvek latin nevét sem tudja?... - Hirtelen előrehajolt, és úgy forgatta kezében a szétnyíló ujjai között a levelet, mint veszélyes játékot:

- Nézd, Louis, bűnpártolók módjára a megdőbbent, kárörvendő, irigy Európa szeme előtt vitess engem mint boszorkányt a máglyára, de ne bántsd Guiborg abbét és Lesage mágust, mert ők csak azt tették, amit én parancsoltam nekik... - Hirtelen feltörő mozdulatokkal tépte fel a levélzsinórt, és arcához nyomta a fehér port füstölgő papirost...

A férfi feléje nyúlt.

- Françoise! - hangjában rettegés és megdöbbenés csendült. Kikapta az asszony kezéből a fehér papirost. Körülpillantott. Láta, hogy már sokan állanak körülöttük, és a vaskos, erős Louvois hadügyminiszter felé kiáltotta:

- Louvois... Kísérje lakosztályába madame Montespart, és óvja minden veszélytől. Fejével felel az életéért.

Louvois mélyen meghajolt.

- Kegyelmes asszonyom, hallotta őfelsége parancsát... - És fejét rázva mormogta: - Mindig tudtam, s legalább másfél évtizede mondom, baj lesz ezzel a Voissinnal... Ha elbukik, legalább harminc-negyven legelőkelőbb, nagyúri semmittevőt ránt magával a Bastille börtönébe vagy a máglyára...

A király zihálva, mintha láthatatlan hullámokban fuldokolna, sietett tovább. Mögötte mint a tajték sustorgása csapott fel a hangos, riadt suttogás.

A kivégzés előtti éjszaka volt. Riego Montez, aki XIV. Lajos király joghatály nélküli megfigyelőjeként volt jelen az igen rövid ideig tartó nagy per alatt, engedélyt kapott a tudósokból álló vizsgáló bizottságtól, hogy meglátogassa a Voisin asszonnyal együtt halálra ítélt Guiborg abbét és Lesage hipnotizőrt.

A két elítélt nyugodtan fogadta a halálos ítéletet, s csak a kínvallatás irtózata sötétlett fel néha homályos szemükben. Mindkettőnek egy volt a kérése: arra kérték Riego Montezt, hogy a fejevével előtt beszélhessenek egymással. A cellát siralomházzá alakították át. Egy kerek asztalon két telt boroskancsó és bőséges étel állott.

Lesage mosolygott.

- Ha meggondolom, hogy holnap reggel megtudom az élet és halál összefüggésének oly rejtelmes titkát - mert amit évezredek át hiába kutattak az emberiség, oly sok számottevő lángelme, az majd világos lesz számomra -, alig várom, hogy a hóhér bárdja lesújtson, és szétváljon a titkok áthatolhatatlan fátyla...

Guiborg abbé a boroskancsóhoz nyúlt.

- Ajánlom, kolléga úr, hagyjon az italból holnap reggelre, a részeg mindig könnyebben viseli el a kivégzés ítéletét - és halkán folytatta: - míg csak jogászok és tudósok vitatkoznak a törvények rejtelseiről, addig aligha jutnak közelebb, mert a kozmosz végtelenjéből jött, kozmikus kalandokat kereső s néhány évezredre új szellembirodalmakat alapító, még névtelen istenfejedelmek erőárnyéka hull lelkünkre, testünkre, s mindarra, ami túl a szellemen, túl az anyagon szerves része az ember lényének... Most még kimondhatatlan neveket keresnek ezek a névtelen, irdatlan hatalmú, megszemélyesült erőörvények... Saját nevüket az ember öntudatának a halálon átvezető, keskeny ösvényén... Új szentélyeiket - talán a tudomány laboratóriumait -, szellembirodalmakat keresnek, hogy megnyilvánulhassanak...

A szavak egyenletesen hullottak vértelen ajkáról. A Bastille börtönrészének előszobájában halkán kondult a régi, díszes ófrancia óra.

Fontanges kisasszony ezen a napon már jobban érezte magát. A király egész délelőtt ott ült mellette, simogatta a leány napszőke haját. Szigorú parancsot adott ki, hogy a beteget ne izgassák fel hírekkel a nagy perről, és önmagának tartotta fenn a hírközlés kiváltságát.

A lány oly sápadt, légies volt, hogy csipkés inges, arányos teste szinte lebegett az ággy aranyszőtt spanyol takarói felett.

A tiszta tavaszi égbolton súlyos, de a magasságban szétfosló füstfelleg lebegett. A király látta, hogy a beteg nagy, égbék szemében aggodalom rezzent.

- Mi ég ott? - kérdezte halkán.

A férfi fölényesen legyintett.

- Ó, valami méregkeverő boszorkányt égetnek meg a máglyán a Grève téren... S ugyanakkor a Bastille-ban a két fő bűnpártolót nyakazzák le.

- Sok a vádlott? - kérdezte a leány, és nagy, kék szeme kitágult, hangjában izgalom csendült.

A király vállat vont.

- A sírok jól rejtik el a titkukat... Húsz év után... Most én magam tanulmányoztam a per adatait, és hogy ne legyen Európára szóló botrány, a legelőkelőbb családok ifjoncai közül negyvenet meghatározhatatlan időre, ítélet nélkül, a Bastille-ba csukattam.

Csend lett. A füst szétfoslott. A kastély kertjében hatalmas, lila virágos orgonabokrok pompáztak.

- Louis... én el akarok menni innen...

A férfi aggódva kapta fel fejét.

- Hová? - kérdezte feszülten.

A leány az eget nézte.

- Úgy érzem, itt veszély fenyeget, hiszen madame Montespan bevallotta bűnösségét, de mégis itt maradt Versailles-ban. Nekem égi oltalom is kell, hogy akkor is védve legyek, ha téged a harctérre kényszerít uralkodói kötelességed... - Hosszú, áttetsző kezét apró, tömör melleire

tette. - Ott nálunk északon emelkedik egy tengerrel körülvett óriás szirt. Szent Mihály arkangyal, az utazók, vándorok, a lelkek védnöke itt jelent meg másodszor a hívők előtt. Először a Gargane-hegyen jelent meg - ez Itáliában van -, körülbelül másfél ezer évvel ezelőtt. Azon a hegyen, ott északon, most bencés kolostor van. Ha azt akarod, engem mint vendéget vagy beteget, bizonyára szívesen látnak ott, mert szüleim, mostohaanyám Rouenban él, a kolostor közelében, és sok más nőismerősöm és rokonom is él ott. Én tizennégy éves koromban hússzor is elzarándokoltam szent Michael várába, a kolostorba. Ha dagály van, a tajtékozó tenger teljesen körülveszi a sziklahegyet... - Rápillantott a férfira, és kezét megszorítva, vidáman suttozta:

- Olyan jó lesz, ha zúgnak a tajtékozó habok. Mindig rád gondolok, csak rád, míg élek... Uram, parancsolom, hűséges királyi lovagom, Louis... - Hirtelen felült ágyában. - Gyere hozzám úgy, mint Louise de la Vallière-hez. Én mindig várlak, s tudom, te is átlépsz a háborgó tengeren, föl a sziklára, mint a sárkányölő a régi mondákban, ki mindent legyőzött, hölgye nevével ékes, sokat csókolt ajkán. Te vagy az én Michel arkangyalom, ki az égi erőket sugárzó lángpallossal kezében oltalmazza a lelkemet a szürke hétköznapiak fakó tengerében.

A férfi bólintott.

- Igen, eljövök hozzád a holdtölte előtt, mikor olyan a hold, mint nászra feszülő ezüst testű leány. Igen, mikor olyan, mint te... - A szilaj, perzselő férficsók nász előtti mohósággal becézte a lány ajkát.

A színes spanyol takarók lecsúsztak ölelésre lemeztelenítve a leány testét. Nagy, kék szemében borostyánszínű tüzek lobbantak. A leány oly hevesen tárult, hogy a csipkés hálóing fehér tajtékként borította be kicsi, tömör melleit.

Françoise a palotában maradt. Körülötte mintha minden kihalt volna. Végigjárta a számára rendelt huszonnégy szobát, de egyetlen lakájt vagy komornát sem látott. A fényűző ebédlő-terem - melyben az oly hosszú évtized alatt néha meghitt, családi hangulatban ebédelték - most teljesen üres volt.

- Csak legalább egy falat kenyeret adna valaki meg egy pohár bort... - mormogta, és hűvös düh szorította össze a torkát. Tudta, hogy az egész udvar lélegzetét visszafojtva figyeli őt. Szeretett volna méltóságteljesnek és fölényesnek látszani, de a kétségtelen kegyvesztettség tudata bénította az akarátát.

A gondolatok szétfoszlottak. Minden tűrhetetlenül hideg volt. Ez a hideg valahonnan belülről áradt, és ő úgy érezte, mezítláb lépdel a csúszós, dermesztő jégen.

Némán botorkált teremből terembe. Egy kicsiny cselédszobában nagy, hegyes tetejű, aranyozott kalitkából hatalmas, kék-vörös-lila tollú papagáj berzenkedett.

Françoise mereven nézte.

„Meddig élnek a papagájok? Azt mondják, akár száz évig is...”

A papagáj felborzolta tarka tollat, és harsogva rikoltotta:

- Te csalárd, te csalfa, gyere haza, azonnal... azonnal...

- Françoise szeme könnybe lábadt. Nekiámasztotta homlokát a ketrec rácsának, és csak akkor húzódott el, mikor a papagáj már csípdeste dús, gondozatlanságában is venusi szépséggel ékes hajnalszőke haját.

„Milyen bőkezű voltam a legszolgáibb lakájhoz is, s most mindenki gyűlölködve elhagyott, hogy még ebédet sem főznek, s a konyhaszemélyzet úgy menekül, mintha bélpoklos lennék...”

Hirtelen összerezzent, a tanácstalanság szétfoszlott.

„Igen... itt nem maradhatok, az oly nagy és olyan hirtelen befejeződött per, a kivégzések után mindenki méregkeverőnek tart... - Kiegyenesedett. Szélesen legyintett. - Hát, igen, én vagyok a család, és visszamegyek a Pireneusok fenyőrengeteibe, Rousillon-ba... Igen, elmegyek innen. Ki üdvözlne egy méregkeverőt, ki saját királyát akarta megmérgezni...?”

Egész nap esett az eső.

A Pireneusok sűrű fenyvesekkel borított hegyei felett tépett, szürke fellegek gomolyogtak.

Jérôme Montespan vicomte a lovagterem északra nyíló ablakánál állott. Az eső lassan elállt. A Rousillon felé vezető keskeny, sáros úton egy kopott hintó tűnt fel. Lassan közeledett. A két sovány gebe párálló testtel erőlködött a sáros, síkos domboldalon.

A férfi érezte, mindjárt történik valami. A hintó megállt a Montespan kastély rozszant kapuja előtt. Az ázott hajú kocsis rekedt, károgó hangon kiáltott valamit. A hintó ajtaja kinyílt.

Françoise apró lábát előrenyújtva próbált kiszállni, de látta, hogy a sárgásszürke tócsákban oly mélyre süppedtek a hintó kerekei, hogy szinte a kerékagy alig látszik ki, és habozva kiáltott valamit.

Montespan érezte, minden érzés, az akarat, a gondolat felizzik, hűvös ösvénnyé válik. Zihálva nézte az asszonyt, amint újra és újra kiszállni próbálkozik, és talán várva, hogy a kastély évtizedek óta zárt főkapuja kitárul, segítségkérően pillant körbe.

Montespan hallotta, háta mögött léptek zörrennek.

- Jó uram... - reccsent az öreg, mindig goromba kulcsár hangja. - Valami vendég érkezett... Szóval, a kegyelmes asszony bebocsátást kér...

A férfi sokáig hallgatott megdermedve: az olthatatlan harag, a diadalmas bosszú, a sajgó szánalom úgy csapott át lényén, mint tajtékozós hullám a szikla fölött. Mélyet lélegzett.

- Espartero, mondd meg: „Nekem már régóta nincsen feleségem, mert az számomra meghalt”... - Szava akadozott. A mesterkelt nyugalom görcsösen szorította torkát. Hallotta a kulcsár távolodó, csoszogó lépteit. Mély, hűvös csend volt. A vicomte látta, hogyan fordul meg ügyetlenül, ide-oda csúszkálva a híg sárban a rozszant hintó.

Az eső újra megeredt. A rozszant hintó billegve imbolygott a sárban, és lassan tűnt el az eső szürke függőnye mögött.

A zárda főnöknője, aki annak idején engedélyt adott, hogy Françoise beszélgesse a szerelmes Montespannal, alig változott az esztendőknél. Keskeny, sápadt arcáról különös, nemnélküli ifjúság sugárzott. Néha - mikor a cilíciumövének szögei egy-egy mozdulatnál mélyebben mélyedtek a derekába, egy pillanatig a lélegzetét visszatartva, mereven kiegyenesedett ültében.

Françoise még iskolás korában tudta, hogy nemcsak szeges övet visel a ruhája alatt, hanem szeges harisnyakötőt és szeges szíjakat is a csuklóján. Mikor megszólalt, arra gondolt, milyen sokat beszéltek Perpignanban az ő hosszú, ragyogó, esztendőnként mindig feljebb és feljebb emelkedő életpályájáról... párizsi palotájáról, melyet a király építtetett tündöklő szeretőjének Clagnyban, s hogy ez a palota két és fél millióba került. Mennyit meséltek a jól értesültek a királyi szerető vagyonokat érő ruháiról, csodálatos ékszereiről.

„Madame Montespan szerelme többbe kerül őfelségének, mint egy kisebb háború...” - mondta egyszer a párizsi dolgokban igen jártas dúsgazdag selyemkereskedő.

A zárdafőnöknő szeretett volna valami vigasztalót mondani, de érezte, hogy a kegyencnő bukása akaratlanul is diadalérzetet kelt. Úgy érezte, vétkezett, és saját magát büntetve, rántott egyet magán, úgyhogy a szegek mélyebben vágódtak a bőrébe.

- Ne keseredjék el, nemcsak földi... - Azt akarta mondani, „szerelem van”, de nem merte kimondani ezt a zárdában oly tilos szót. - ...Tehát, nemcsak földi vonzalom van, de égi is... - szólt végül. - Védőszentem, Alacoque Szent Margit, akinek az Úrjézus megjelent, írja: „Egyesülök Szent Szíved szándékával, és óhajtom, hogy elemésszen szeretetednek lángoló tüze, és hogy a te érzelmedből, szellemedből, szeretetedből éljek, mintegy megsemmisüljek, mint az örök lámpa... Élni, szenvedni, meghalni...”

Françoise arca merev volt.

- Hát igen, a Napkirály után csak égi szerelem következhet... - szólt hűvösen.

A zárdafőnöknő elpirult, és lesütötte a szemét.

- Most mit akar csinálni? - kérdezte zavartan.

Françoise szeme hirtelen elhomályosodott.

- Mennyit vesztettem... - mormogta rekedten. - Mennyit vesztettem!... Európa leghatalmasabb királya felett uralkodtam hosszú s mégis oly gyorsan ellobbant esztendők alatt, gyerekeket szültem neki, s most... minden elveszett... - Kezét tördelve rázta kicsi kobrafejét. - Rettegek az élettől, mert ki esett nagyobb, mint én?

A folyosókon az ebédre vonuló lányok vidám zaja csapott fel. A főnöknő tudta, hogy most gyermekkorára gondol az asszony, és halkán mondta:

- Avilai Szent Teréz, ez a híres misztikus szent írja: „Semmi se retentsen... minden elmúlik! Az Isten megmarad, a türelem mindent elér. Ha Isten velünk van: mindenünk van. Az Isten maga is elég.”

Françoise érezte, mint lobban fel benne az elhatározás.

- Elődöm, Louise de la Vallière, mikor én győztem, kolostorba vonult, mert elképzelhetetlennek tartotta, hogy az Isten kegyelméből való uralkodó, a Napkirály után bárki is következék, mert ezzel önmagát alacsonyítaná le önmaga előtt... S ezt érzem én is. S én, aki úgy gúnyoltam őt, most mégis úgy érzem, követnem kell példáját... Vétkeztem és bűnhődni akarok. Úgy, olyan erővel, mint egy aszkéta, ki magára veszi egy történelmi korszak bűneit... Úgy akarok vezekelni, mint ön.

A zárdafőnöknő érezte, a diadal érzése betölti lelkét.

- Mint én? - szólt szelíd fölénnyel. - A vezeklés az örök üdvösség megszerzésének isteni tudománya, melyet gyakorolni kell minden nap, minden órában, s minden órának minden percében.

Françoise mereven nézett rá.

- Meg akarom találni az üdvösség tudományát, s ha lanyhaságot érzek, jöjjön a böjt, az önsanyargatás, a korbács...

A zárdafőnöknő keskeny, sápadt arcán öröm és csodálkozás látszott.

- Az ön megtérése, asszonyom, Anyaszentegyházunk oly diadala, mely évszázadok múlva is ragyog majd. Én szívesen adok önnek olyan eszközt, amely fokozza harcát a lázongó teste ellen, hogy a vezeklés eredményes legyen... - Tekintete akaratlanul odahullott, ahol a hatalmas feszület alatt a hétágú korbács hevert.

Françoise sokáig hallgatott.

- Mindent megteszek... mindent... minden fájdalmat elviselek, mert van-e életemnek más célja, mint a bűnbánat?

Az ablak előtt, a parkban, hirtelen csapott fel az ebédlőből visszajövő lányok vidám zaja...

...A cellában már hűvös volt. A kolostor parkjának óriási, évszázados tölgyei és hársfái az ős óaranyában pompáztak. Ha fuvallat siklott a tenger felől, a levelek mint arany pikkelyek szakadtak le, újra meg újra lemeztelenítve a megremező ágakat.

Ő félig lemeztelenítve térdelt a fehérre meszelt falon függő egyszerű, fekete feszület előtt. Megváltozott, megsápadt arcán úgy suhantak viruló, hatalmas életének emlékei, mint az izmos faágakról leváló, ős perzselte levelek... Ajka meg-megrezzent...

„A derekamat ölelte át ő... szeges övvel fékezem a hetes kereveten kigyúlt mámorszomját...” - Lassan, fokozatosan húzta össze derekán a szeges cilíciumövet, hogy a szegek elmélyedtek nyugtalanul vergődő derékizmaiban.

„Combjaimmel szorítottam őt a nászban... - Suttogása egy pillanatra elakadt. - Szeges harisnyakötővel szántom fel a combjaimat...” - A szeges harisnyakötő úgy feszült combjaira, mint minden mozdulatra elmélyedő tüzes nyílpengék hármassora...

„Karommal öleltem át őt...” - Kezére szeges csuklósíját feszített.

„Ajkkal csókoltam őt...” - Alig mozduló ajkát, remegő száját úgy töltötte be a nyelvére kapcsolt még izzó, piros ajkát felvérző szeges szíj, mint a szent inkvizíció a máglyára induló eretnekek száját, a végső zsoltárt is elnémító fagolyó.

Letérdelt. Felvette a feszület aljába letett hétágú ostort, és a vállaira sújtott. A mozdulat fájdalma százszorososan fokozódott a szeges szíjak között. Ahogy a szeges szíjak elmélyedtek testében, felszisszent, de mégis lefektezték az ütés lendületét. Úgy érezte, a korbács hét ága csak gyengén siklott hófehér vállán, nyúlt át a kínban begörcsülő hátán...

- Gyenge vagyok... - zihálta el-elfúlva. - Segítsen... segítsen...

A másik szótlanul ragadta ki kezéből a korbácsot. A szíjak suhogva hullottak újra meg újra a vezeklő hátára. Végigkígyóztak gerincén. Françoise feljajdult.

- Erősebben... erősebben...

A korbács újra meg újra suhogott le vállaira. A fájdalom kigyúlt, de az izmok mélyén mégis ott vibrált a régi mámorok kicsiny, olthatatlan szikrája...

Tizenötödik fejezet

A kis falu kicsiny temploma előtti téren vasárnap délutáni hangulatban járták a csárdást az Ocskay család ősrégi, rozzant nemesi kúriáját a templomtól elválasztó, a kőfalon átnyúló, hatalmas, régi, virágba borult cseresznyefák alatt.

Néha meleg, lágy, május végi fuvallat siklott, és a cseresznyefákról mint felrebbenő fehér lepkék ropogtak a táncolók közé a virágszirmok.

A földesúr két fia - a tizenhat éves László és a tizennégy éves Sándor - kemény apai parancsszóra nem mert a jobbágyok közé vegyülni, és cseresznyefákra felkapaszkodva nézte az ünneplőbe öltözött lányokat, legényeket, hallgatta a két rongyos, piros posztóruhás cigányt, akik kopott hegedűjüknek nekiveselkedve húzták a gyors csárdást.

A már férfiasan erős László mélyet lélegzett.

- Hej, de szép lány ez a Banka Rózsi, ha egyszer bejönne hozzánk takarítani... jól megnézném, megtapogathatnám...

A kisebbik fivér, Sándor, legyintett:

- Nem hívja be úgyse szegény édesanyánk, félti tőle édes atyánkunkat...

László legyintett.

- Félti? Hát ne féltse, Megyeri Margit sem csúnya ám! De gyönyörű, hollófekete a haja! Úgy ám, akármelyik nemeskisasszonnyal felvehetné a versenyt a megyei bálon! - mondta Sándor. - Itt van már Dobosék szőke széplánya, a Márta... Majd mindjárt bicskázna miatta a legények... az első táncért... - És ugrató mosollyal kérdezte: - Neked melyik kellene, te Laci?

A másik hirtelen elsápadt, nagyot nyelt.

- Nekem? Nekem mind... mind, ahány van, egyszerre valamennyi... a Rózsi is, a Margit is, a Márta s mind a többi...

Sándor meglepetten hallgatott.

- Na de úgy értem, hogy feleségnek melyik kéne?

László olyan mozdulatot tett, mintha mindjárt tigrisként ugrana le a fáról a táncolók közé.

- Feleségnek?... Annak hát! Nem úgy, hogy az ablakon bemászni éjfélkor, hajnalban meg kimászni... Hites feleségnek...

Sándor zavartan vont össze szemöldökét.

- Feleségnek? Mind? Hát akkor menj töröknek... Ott aztán annyi feleséged lehet, amennyit akarsz...

László arcán látszott, hogy ez a gondolat már felmerült az agyában.

- Ha szegény az a vitéz, nincsen semmije, az nem tud asszonyházat építeni, asszonyait selyemben-bársonyban, aranyban-ezüstben járattatni... Na de a töröknél egy számít: a vitézség, a vezéri rátermettség. Ha nekem egy szál kardom lenne, hódítanék én gazdag földet a szultánnak...

Sándor csodálkozva rázta a fejét.

- Át is térnél az iszlám hitre?

László úgy kapta el az előtte ívelő cseresznyeágot, mintha kardot rántana:

- Át én! Át bizony! Csak már egyszer háború legyen, igazi nagy háború! Úgy mennék, mint a vihar, senki sem állhatna meg énelöttem, a lovasaim előtt.

Sándor hümmögve dörzsölte homlokát.

- Azt mondta a jó múltkoriban gróf Pálffy János, mikor itt nálunk vendégeskedett, hogy lent az Alföldön, ott a mocsarakban olyan nagy a nyomor, hogy a jobbágyok eladják a temesvári pasának a gyerekeiket rabszolgának, hogy éhen ne haljanak... De más is, aki a törvény ellen vétett, menjen át a Maroson, aztán már be is állhat katonának a török delik közé...

László homlokát ráncolta.

- Eh, a delik gyalogosok. Én a lovasságnál akarok szolgálni. A múltkor hallottam, egész századok vannak magyarokból, akik Thököly király vitézei voltak... Csakhogy én nem akarok bujdosó lenni, mint ők, mert nincs itt nekem semmi bajom, csak éppen nem bírom ezt a falusi békét... Mindjárt itt lesz Bencei Bogdán Felicián, és majd számon kéri jó suhogós nádpálcával, mit nézegetjük mi itten parázna módon a lányokat!...

A táncolók forgataga felett szilaj dal harsant.

„Megmondtam a csongorádi bírónak... Márványkővel rakassa ki az utat, Rakassa ki, rakassa, simára, kirakassa, Jön a babám, nyikorog a csizmája...”

László arcán átrezzent valami.

A cigányok már a toborzót húzták. Négy-öt idősebb jobbágy, akiket annak idején erőszakkal hurcoltak el a faluból - úgy húsz évvel ezelőtt -, most, mikor a keserves katonaemlékek megenyhültek a megszépülő távolban, szilaj, részeges hévvel rákezde:

*A szép, fényes katonának, de jól vagy dolga,
Eszik-iszik a sátorban, semmire sincs gondja,
Hej, élet, be gyöngy élet, ennél szebb sem lehet,
Csak az jöjjön katonának, aki ilyet szeret...*

A suhanc hirtelen úgy siklott le a virágzó cseresznyefáról, hogy a virágszirmok egyszerre fellebbentek.

- Hát te?! - kiáltotta Sándor.

A másik rántott egyet a vállán.

- Csak úgy... - vetette oda öccsének.

- Megyek én is... - kiáltotta Sándor, és olyan mozdulatot tett, mintha utánamenne.

László legyintett.

- Maradj... - És meggyorsította lépteit.

Az utóbbi napokban úgy érezte, a hosszú ideig forró gondolatok mindent elsodró örvénnyé válnak. Az akarat megtelt tettere hívó lüktetéssel. Elkerült a tavalyi szénakazlak felé, ahol már nyomasztóan forró volt a levegő. Mélyet lélegzett, és belerohant a már magasan hullámzó zöld vetések halkán zizegő tengerébe.

Hirtelen éleset kiáltott, és végighempergett a május végi esőktől puha földön. Hanyatt feküdt. Tágra nyitott szemmel nézte az eget. Egész lelke megtelt a kék végtelenség távlatával. Tudta, hogy határozott, és halkán, megkönnyebbülten nevetett.

- Laci-i-i! - hallatszott az ősi, rogyadozó földesúri kastély verandájáról.

- Laciii! Itt a vacsora!

Összerezcent. Ebből a kiáltásból az otthonosság, a hosszú, forró nyarak unalma terjengett. Hason csúszott tovább a hullámzó vetés között, mintha varázstengerben úszna a lenyugvó nap felé. Újra megtorpant. Mély, nyár eleji csend volt. A búzamező felett az alkony bíbora ömlött el: minden megtelt a nyári alkony kozmikus szépségével.

Mélyet lélegzett. Úgy érezte, hogy a közeledő éjszaka tavaszi varázslatai tárulnak a végtelen magasságban és lent, az életet hordozó harmatos rögben. Behunyta szemét. Teste megtelt varázslattal, és a lélek olyan volt, mint a végtelenségben, a síkság szélén lebegő telihold elé szálló, hangtalan röptű, rőt szárnyú, aranycsőrű madár...

Új célok lobbantak. Érezte, hogy most végre áttör a korlátok bénító küszöbén. A vetések felett lassan terjengett az egyre erősödő holdfény. A csillagok felolvadtak benne, csak a Hajnalcillag ragyogott diadalmas fénnel.

Újra behunyta szemét, feszülten várt, míg a kastély felől lecsendesedik a keresés zaja. Felegyenesedett. Lassú léptekkel indult a rozzant, régi kastély felé.

A tornác előtt, az üres udvaron alvó két hatalmas komondor hangtalanul zúdult feléje, aztán megismerve ifjú gazdájukat, megtorpantak.

Ő felment a tornácre. Figyelt. Minden csendes volt, csak az édesanyja szobájából szűrődött ki a szent Rita képe előtt a jóságos szent ünnepnapján, május huszonkettedikén égő gyertya halvány világossága, és halkán susogott az ima.

A suhanc hangtalanul lépett ki. Egy pillanatig nézte az imába merült, mozdulatlan arcot, aztán halkán mondta:

- Elmegyek... édesanyám...

Az imádkozó mozdulatlanul térdelt. Még elmondta az imát befejező mondatokat, aztán lassan megfordult a fia felé.

- Megálmodtam... - suttogta, mintha még mindig az imát mondaná.

A suhanc kelletlenül ráncolta homlokát.

- Elviszek egyet s mást... Hosszú vitézi útra megyek. Nekem jobban kell, mint másnak.

Az asszony egy pillanatra behunyt szemmel hallgatott. Fiához lépett. Ajka könnyű, mindentudó hüvös csókkal érte a fia homlokát.

László fél térdre ereszkedett. Szeretett volna mondani valamit, de az ajka zárva maradt. Érezte, mint siklik kócos, szőke hajfürtjein az anyja könnyű keze. Megcsókolta. A türelmetlenség megrázta már férfiasan erős alakját. Felegyenesedett, és hangtalan léptekkel átment az ebédlőbe.

A hold már magasan járt. A régi, rozzant bútorok között súlyosan, ércesen hevert a holdfény. A falon tompán csillogott az ocskói Ocskay család régi, súlyos kardja, mely a Bécs mellett vívott nagy csatában, Budavár visszavételénél harcolt idősebb Ocskay fegyvere volt.

A suhanc hátrafigyelt, követi-e az anyja. Aztán lassú mozdulattal levette a falról a kardot, és derekára csatolta. Újra habozott. Vívódva nyúlt oda, ahol a régies, kicsiny, vasalt és sohasem zárt vasládában a pénz volt. Óvatosan kinyitotta. A holdfényben rezesen csillogtak az ezüst-tallérok. A suhanc úgy tömte tele zsebeit, mintha almát lopna.

- Akárhogy is... - mormogta zavartan - ami kell, az kell...

Valami megzörrent. Összerezzent. Karja önkéntelenül a kard markolatára szorult. Senkit sem látott. Megkönnyebbülten sóhajtott.

Az udvaron minden csendes volt, csak a falu irányából kukorékoltak éjfél a kakasok.

A suhanc bement az istállóba. Odalépett a szép, karcsú lábú fehér kancához, amely nőies riadozással, halkán felhorkantott, és megnyergelte.

- Fiatal úr... fiatal úr, hová viszi a Csillát?

A suhanc széles, erős lendülettel pattant a nyeregbe... Az öreg béres, Komoróci, hirtelen észbe kapott, és megragadta a ló zablóját.

- Ezt csak úgy nem lehet... Kinek az engedelmeivel...?

A suhanc szép férfias arcán szilaj düh lobbant. Kardja halkán csörrenve röppent ki a régi, kopott, bársonyos hüvelyből. A penge megvillant a holdfényben, és lapjával érte az öreg béres homlokát. Komoróci elkábulva csuklott össze. A suhanc sarkantyúba kapta lovát. A karcsú lábú hófehér kanca halkán nyerítve felágaskodott, aztán könnyedén lebbent át az alacsony, fonott kerítésen. Ahogy patkója a kerítést érte, az esti harmat villogva freccsent fel.

A temesvári pasa könnyű, aranyozott oszlopos palotájának tornácán ketten ültek: egy fiatal dervis-szerzetes, aki magyar volt, és a szökevény suhanc.

A dervis úgy forgatta kezében a korán kéziratkegycsét, mintha onnan olvasná ki a kérdést.

- Megtagadod-e az Úrjézust?

- Meg én, ha kell, százszor is!

- Hiszed-e, hogy Mohamed az Egy Isten egyetlen, igaz prófétája?

- Eztet én szívvel-lélekkel.

- Kész vagy-e, ha kell, véredet ontani az Izlám zöld zászlaja alatt...?

- Akár az utolsó cseppéig, a legeslegutolsó cseppig...

- Thököly király hadában akarsz-e szolgálni?

- Én nem, az igazhitűek lovasai között.

- Miért?

- Mert tudom a törvényt: kis sereg, kis győzelem, nagy sereg, nagy győzelem. A magyaroknál csak közvitéz lehetek, az oszmán hadnál tizedesi rangon kezdek, mert a saját lovammal, saját kardommal szolgálom Mohamed próféta százszor szent ügyét.

A dervis fiatalos, sima arcán meglepetés rezzent.

- De ügyes legény vagy! - szólta elismerően. - Hát bizony a magyar menekülteket most Ázsiában telepítik le azon békeszerződés alapján, melyet rövidesen aláír úgy a német császár, mint a Magas Porta... ahogy az oszmánli udvart a nyugati diplomaták, világbíró gazdag velencei, genovai kalmárok nevezik... - Sóhajtvá vállat vont. - Ez a Temesvár meg a vidéke, a Maros, Al-Duna között, az utolsó talpalatnyi magyar föld, ahol még az igaz hit szent zöld zászlaja leng. De ez is máris elveszett volna, ha az én dicső hadvezérem, a temesvári pasa, Al Kassim el Numeiri nem volna oly bölcs politikus, vitéz hadvezér és a rózsákat különleges trágyával éltető kertész, úgyszintén zengő versekkel Keleten messze híres költő is...

A magyar suhanc, úgy figyelt, mintha ragyogó mesét hallgatna.

„Bölcs politikus, dicső hadvezér... rózsákat nevelő kertész és híres költő...” - A gondolatok felrebbentek, aztán úgy hullottak valami titokzatos mélységbe, mint a vakítóan lobbanó és kihunyó hullócsillagok.

Érezte, hogy beszélnie kell. Előrehajolt, és lélegzetét visszafojtva kérdezte:

- Hát az igaz-e, hogy Kasszim pasa hetvenkét éves, és hetvenkét gyönyörű asszonyt őriztet az asszonyházában?

A magyar dervis elkomorodva bólintott.

- Igaz... - szólt röviden.

Csend lett. A hallgatás súlyosan, hűvösen terpeszkedett körülöttük, s a suhanc úgy érezte, végtelen tenger partjáról kiált a vak, titkokat rejtő messzeségbe.

- Aztán mit csinál az a sok asszony ott az asszonyházban?

A magyar dervis végigsimított tömör, még nem ősülő szakállán.

- Hát játszanak, zenélnak, szönek, fonnak aranyfonálból, ezüsfonálból, drágaköből mindenféle szép női holmit, az eunuchok kíséretében elmennek ékszert, gyöngyöt, gyémántot vásárolni a városi ékszerészek utcájába, fürdenek a szép, kristálytisztá medence vizében... - Vállat vont. - Bizony Temesvár, amióta Budavár a nazarénus bálványimádók kezébe került, az igazhitűek utolsó mentsvára itt a magyar földön. Olyan drágaköves fegyvereket még Isztambulban sem láthatsz, mint itt.

Ocskay végigsimított kócos szőke haján.

- De hát mégis, akármekkora az isten kegyelme, nem sok-e egy hetvenkét éves férfinak hetvenkét ragyogó, szép, kíváncsú fiatalasszony?

A dervis sokáig hallgatott.

- Nézd... - szólt akadozva - én magyar vagyok, te is az vagy, neked megmondom, mert úgyis megtudod: olykor-olykor a hónap harmincadik napján a hárem eunuchjai parancsot kapnak, hogy egy-két erős legényt beengedjenek az asszonyházba.

A suhanc összerezzen. Lélegzete elakadt. Zihálva nagyot nyelt.

- Beengedik... De hiszen... ó, ezt nem hiszem el!

A magyar dervis felvonta szemöldökét.

- A hit: kegyelem dolga, mondja a hitetlenek könyve, a biblia... - köhintett - pedig úgy kell csalogatni az asszonyházba az erős legényeket, akik három nap, három éjjel szolgálják igaz mámoradással a hős hadvezérünk, el Kasszim pasa világszép asszonyait, és el nem telnek szamoszi vagy tokaji borral, szilaj öleléssel...

A suhanc egész testében dideregve hajolt előre ültében.

- Úgy kell csalogatni? De hiszen én...

A magyar dervis titokzatosan elmosolyodott.

- Nézd, neked megmondom, mert magyar vagy. „Annak a dolognak meg kell történnie... De mégis, százszor jaj annak, aki által beteljesül. Jobb annak, ha malomkövet köt a nyakába, ott veti magát a tengerbe, ahol az a legmélyebb...” Mert három izzó, lobogó éjszaka, három parázna szépséggel ragyogó nappal után, mikor a legszilajabb, legboldogabb álmát alussza az a két legerősebb szerető, a hárem eunuchjai álmukban csendesen szedik le a fejüket a borotva-éles jatagántörrel, testüket a Temesbe vetik, fejüket a temesvári kapubástyára teszik karóra,

mint a leghírhedtebb gonosztevőket... Ezt mindenki tudja, de mindenki hallgat, mert a hallgatás: élet, a suttogás: rettegés, s a hangos szó: szörnyű halál.

A suhanc hirtelen feltörő akarattal csapott régi, rozsdás kardjára.

- Eh, mit? Hetven szépasszonyért egy halál...? Megéri... meg... én...

A magyar dervis bólintott a mekkai zarándokok zöld turbánjával ékes fejével.

- Tudom - szólt halkan. - Ha én nem segítek, akkor is engedsz a felbuzgó eunuchoknak, akik leginkább idegeneket, a katonai szolgálatra a végtelen birodalom széléről jött tájékozatlanokat csalogatják be az asszonyok házába, és erős álmot adó borokkal itatják a végzet rettentő, halálos órájában...

- Nem bánom én! Nem bánom! Hetven gyönyörű asszony... - A suhanc hangja vibrált. Egész testében remegve, kiszáradt torokkal ismételte: - Nem bánom én! Nem bánom!

A dervis csontos arcán fölény volt.

- Arra vigyázz, ha az egyik asszony eléri a mánost, s elernyed a beteljesülésben, ne magadra gondold, hanem feszítsd nászra a másikat, harmadikat, s te csak akkor érheted el a beteljesülést, ha minden szeretőd legalább egyszer kigyúlt a titkos halálos mánorban...

A Temes-parti füzesek felett óriás telihold smaragd-pajzsa lebegett a keleties teraszház tetők, házak felett. A suhanc lassan vezette lovát az alaktalan, öreg fűzfák között. Az éjszakai harmattól már nedves levelek néha végigsimították borzas szőke fejét. Bevezette a lovát a sűrű fűzbokrok közé. Leszállt a nyeregből, odaerősítette a kantárszíjat egy alacsonyan kúszó fűzfaághoz. Habozva nyúlt kardjához. Kihúzta. Sokáig mereven nézte a holdfényben halványan csillogó, kissé hajlott pengét, aztán övébe dugta.

Levetette felsőruháját. Mélyet lélegzett, és elindult oda, ahol Temesvár sarokbástyája rajzolódt ki az ezüst hajnali párak mögött.

Átegyensúlyozta magát az ingoványokon átdobott, hosszan elnyúló, könnyű deszkapallón. Felkapaszkodott az alacsony töltésre.

Feszülten figyelt. A nász előtti türelmetlenség égette didergő testét.

Előreindult a falak felé. Lépése gyors, könnyű, szinte hangtalan volt. Ott állott meg a fal tövében. Fent halk zörejek vibráltak, mintha hatalmas madár tollázkodott volna a bástyák ormán, hogy a kozmikus messzeségben lebegő hold felé szárnyaljon a végtelenségbe törő, hirtelen lobbanó szilaj erővel...

A rozzant, ősrégi falakon mint selymes kígyó siklott le a selyemből font kötélhágcsó. Megállott. Lélegzetét visszafojtva figyelt. Aztán egyszerre kirobbanó lendülettel lendült fel a kötélletrán. Ahogy emelkedett, úgy érezte, elszakad a földtől, és a hold felé tör a félelem nélküli lendülettel, akaratával szétfeszített láthatárokon át...

Fellendült a falra. Előreindult, de hirtelen puha asszonykarok kígyózták körül derekát, csípőjét, karját, combjait. A ruhája lefoszlott a tébolyult mánorvággyal begömbült tépő, szaggató, illatos asszonyi ujjak között.

A bástya tetején hangtalanul, örvénylő vihként kavargott a nászküzdelem. Az ölelésre táruuló, vibráló, selymes asszonycombok derengtek. A kócos, szőke suhanc lemeztelenített testét, csípőjét, hátát elfedték a mohón táruuló asszonyujjak.

Mély csend volt. A mozdulatok kavargása elborította a férfit, a mélyizmok örvényébe törő testét.

Jahja pasa Oglu Mohammed, Temesvár parancsnoka annyi éves volt, mint ahány tündérszép, mérhetetlen pénzekkel az isztambuli rabszolgapiacon az algíri kalóztól megvásárolt asszonya volt. Hetvenéves férfi, még erős, és hetven feleség tárult nászra, ha éjfélkor bement az alvó ágyasai kápráztató, mesés, keleti fénnel tompán, rejtelmesen csillogó, könnyed arab oszlopokkal szegélyezett termébe.

A terem közepén a szökőkút körül a kristálytisza hatalmas fürdőmedencében mindig csobbant, a nagy augusztusi hőségben ilyenkor hangtalanul hét-nyolc fedetlen, világszép leány teste, hűsítették magukat a tiszta, enyhet adó hullámokkal.

A férfi még most is erős volt a nászban, de hetven évének trágár bölcsességében tudta, tündérszép hetven asszonyát csiszolni kell olykor az új, ismeretlen öleléssel. Ilyenkor elvonult a százhatvannyolc éves oszmánli uralom alatt fokozatosan épült kormányzósági épület terasz-szerű tetejére, leült egy malomkőből vésett alacsony asztal mellé, és lassan nyúlt a boros-kehely után.

„Hát igen, mit tehetek arról, hogy vén fejemmel még mindig szerelmes vagyok a hetven asszonyomba... Ha nem engedem közük olykor-olykor azt az egy-egy erős új férfit, egymást kezdik tapogatni, s feltámad a nagy háremek nagy betegsége: az egyneműek szerelme...”

Szeretett volna elkeseredettnek és nagylelkűnek látszani önmaga előtt, de csak könnyű, vidám, önmagát gúnyoló megkönnyebbülést érzett.

„Hát igen, ma jól alszom az éjjel, s nem kelt fel éjfélkor a néma eunuch, hogy az asszonyházba kísérjen...” - sóhajtott. A Hajnalcillagot nézte, mely ott lobogott olthatatlanul, kozmikus, lélegzet-elállító pompájában az égboltot elborító holdfény opálos tengerében.

A férfi lassan bort töltött a pompás, antik rézkehelybe, melynek oldalán párdúcoktól vont diadalszekéren a végtelenbe száguldó Dionüszosz mámoristent és a bomlott hajú, isteni szépséggel tündöklő Eiréne-Asztartét domborművek ábrázolták. Nem figyelt az asszonyház felé. A mély, tiszta csendben egyetlen rezzenés sem hallatszott. Lehajtotta fejét.

„Igen... nyugalom kellene... pihenés... oly sokat öltem a fél évszázados harcban, és ötven-szer... - Ujjain számlálgatta. - ...Ötvenegyszer kellett volna meghalnom, s a sors láthatatlan, de biztos kézzel pajzsot, lobogó gondolatot vagy éppen törhetetlen akaratot gyújtott, s ezzel a varázslatával hátrította el a hangtalan léptű vagy mennydörgő, reám omló s máskor felém suhanó halált...”

Arra gondolt, mikor a zentai nagy öldöklésben a francia hadimérnökök által vont hajóhíd mellett a holtak eltorlaszolták a Tisza szöke vizét, s a már-már megújult fénnel emelkedő félholdas oszmánli-buncsuk zászlók újra kihullottak az elesett harcosok hűvös ernyedéssel szétnyíló kezeiből. Úgy élvezte az egyedüllétet, mint a nehéz bort. Budavár eleste után Temesvár lett a legnagyobb erőssége a moszlimoknak a magyar földön, de északról, keletről, nyugatról körülvették a német császár és magyar király uralma alatt álló magyar területek. Ez állandó veszedelmet jelentett. Ez a veszedelemérzés ifjúságot, fegyelmet adott, vakmerő gondolatokat keltett, melyekben ott rejtőzött a másfél százados folytonos harc, elfojthatatlan küzdelem vágya. Ez éltette őt, ha hadjáratokra indult, ha végigölelte asszonyait, vagy gondolkozott és verseket írt a szerelemtől, szeretőinek forró öleléséről, karcsú derekáról, tárulós, selymes combjairól. Ősi türk költők szabályai szerint nem feledkezett meg a holdfényről, a csodás, illatos rózsákról és a fülemülék májusi daláról sem. Fölényes volt. Higgadtan, mindenekelőtt a szeretői mámorát szolgálta, nem tekintve a magát, mert tudta, a férfi erejének bizonyítéka: az asszonyai révülete, és úgy vezette a világ minden tájáról elragadott szeretőit a

mámorra, hogy minden asszonya testi révületének lobbanásánál ő maga csodálatos, tisztán lobbanó, kozmikus gondolati révületet lobbantott fel önmagában.

Még fiatal volt, és messze, a széles Eufrátesz partján harcolt a nagy próféta szent zöld lobogója alatt, mikor egy babiloni mágustól - aki megszámlálhatatlan idő óta lakott tizennyolc asszonyával a látóhatártól a látóhatárig nyúló fenséges romok között - a dionüszoszi aszkézisnak a soknejű férfi számára kötelező tételeit megtanulta.

„Az öregkor: a násszal, tettel, gondolattal akaratörvénybe gyűjtött erők, a régi testkelyhet szét-feszítő, büszke, könyörtelen beteljesülés a rejtelmes, ezerszínű halálig, mely által tökéle-tesebb, új megiszemélyesülés fénylő csúcsai emelkednek a halott előtt...”

Nekitámasztotta hátát a nap forróságától még meleg ősi kőnek, és a bástya alatt húzódó nádaszt nézte, mely felett régi, korhadtt, évszázados fahíd húzódott ott, ahol Temesvár utolsó magyar kapitánya, Losonczi István várparancsnok küzdött és halt hősi halált az ozmánli kardpengék örvényében, több mint másfél évszázaddal ezelőtt.

„Mily nagy kegyelme a sorsnak, ha hősi halált halhat a bajnok, és híre-neve átharsan a véres, kavargó évszázadokon.”

A kehelyhez nyúlt. Lassan ivott. Feltekintett. A hold már magasan járt, és a feltorlódó kőfalak, a karcsú, felszökkenő minarettornyok, a végtelen nádasok felett a holdtölte fenséges, kristálytisztá nyugalma ömlött el. A falak kövei között hangosan, ércesen, dallamosan ciripeltek a tücskök, és a magas janicsárfövegeken, a vállra vetett otromba puskákon vibrálva fénylett a katonaléptek ütemére a súlyos, érces holdfény.

„Ha most csak egyetlen szemöldökrezenéssel intenék nekik, egy pillanat alatt darabokra vagdalnák azt a szerencsés fickót, aki ott az asszonyházban...” - merült fel élesen, könyörtelenül a gondolat. Visszafojtotta lélegzetét. Félig felemelkedett ültéből. Mélyet sóhajtott. Leült.

„Milyen vidámak, készségesek lesznek az asszonyok legalább három hétig... - mormogta - ha nem vigyázok, az asszonyházban kialakulnak a »házas párok« és az egyneműek szerelme, mely tönkretesz a legjobb szeretőt is... Az eunuchok kilesik az asszonyok apró, parázna titkait, és uralkodva rajtuk, irányítanak engem...” - Feszülten figyelt. Talán ha egyetlen zengő mármorkiáltás pendül a csendben, vak dühvel int a janicsár őrzőjárnak, de az asszonyház olyan volt, mint holdfényű varázsital teli ezüstkehely.

Mély, tiszta csend volt. Sóhajtott. Újra a kehelyhez nyúlt.

„Hát igen, holnap hajnalban sokáig alszanak, és észre sem veszik, ha az eunuchok éles kardjai lesújtottak, s a parázna szerencsés fejét már ki is tűzték a kapubástya fokára.” - Kissé megnyugodott. Újra a kehelyhez nyúlt. Kesernyésen összehúzta a hetven asszony csókjától még fiatalosra varázsolt száját. Rekedten köhintett. Felpillantott.

„Még messze a hajnal... a reggel... a dél... hogy csillog a szemük, ha felébrednek az ilyen nász után álmukból! Milyen vidámak, készségesek, hálásak lesznek...” Halkan nevetett, de a sohasem sírt szeme könnyes lett. Sóhajtott. Minden csendes volt.

„Eh, gyenge lettem mégis... Hiába, öregszik az ember... Kicsúsznak már markomból ezek a fiatal, garázda, féktelenül mámor-szomjas, ifjúsággal, nőiességgel lobogó kis nőstények...”

A fegyveres eunuch alakja hangtalanul merült fel a bástyafeljárattól szélén.

- Ki van bent? - kérdezte tompán, szinte hangosan a várparancsnok.

A főeunuch arcra borult előtte.

- Egy magyar szökevény... - hallatszott tompán.
- Hány éves lehet?
- Húsnak látszik...
- Milyen? - faggatta tovább hirtelen fogát csikorgatva a férfi.
- Olyan, mint egy fiatal párdúc, úgy veti magát az asszonyok közé, mintha sohasem fáradna el. Az asszonyok majd darabokra szedik, mert ő magát visszatartva, csak a szeretői mámorát nézi, úgy, amint a magyar dervis kioktatta... s a végére tartogatja a saját beteljesülését... - Újra meghajolt, és halkán, öldöklő eunuch-irigységgel mormogta: - Már készítjük neki a nyugodt halál borát...

A férfi lehajtotta fejét.

- Eh, ne itass vele bort, hanem vágd le a jobb fülét, hogy örökre hordozza a becsstelenség pecsétjét, és korbácsoljátok ki a határig, a Maros-partra...

Most lobbant ki a végső ölelés őrző mámor. Hetven asszonyt birtokló szilaj, fáradhatatlan kedvvel visszatartotta saját erejét, s most lendült fel a fehérülő asszonyi testek végső lépcsőjére, és minden ízülete, tomboló testének minden íze izzó porrá omlott, s fellelként gomolygott a kozmikus magasságban. Szemében borostyánfényű szikra lobbant. Érezte, hogy megragadják. Egy pillanatig nem tudta, mi történik, s csak halványan látta a rárohanó eunuchok kardjainak villanását a virradat aranykódében. Ütést érzett. Fájdalom lobbant benne. Vállát, mellét elbontotta a vér. A borotvaéles, hajlott keleti penge lesodorta jobb fülét. Feje hátracsuklott. Körülötte korbácsok suhogtak.

A hetven szerető tébolyító mámor összekeveredett az égő fájdalommal. Jobb füléhez kapott, de csak szélesen tátongó sebet érzett s a vér melegét. Most kiáltott fel szilaj fájdalomában. Kitépte magát az eunuchok szétnyíló sorából. A korbácsok tovább suhogtak. Részegen a mámor dionüszoszi borától, tántorgott valahová.

„A kard...” - vibrált fel a harci hívás.

Előrelendült. Körülötte egyre erősebben csapkodtak a korbácsok. Minden erejét összeszedve, vérbe borulva, félig zuhanva csúszott le a lépcsőkön.

Az asszonyok házkapuja kitárult. Most, csak most lobbant fel benne igazán a menekülés vágya. Körülötte kíváncsiak gyűltek. Az asszonyház díszes kapuja döngve csapódott be mögötte. De a korbácsok tovább suhogtak. Már futott. Levágott jobb füle helyén a tátongó sebből ömlő vére újra és újra lecsorgott a vállán. Csak most vette észre, hogy teljesen ruhátlan. A már nyitott várkapu előtt a falvakból jött zöldségárosok vitáztak a lefátyolozott asszonyokkal, félmeztelen szolgálkkal.

Áttört közöttük, kifutott a várkapun, és a Temes meleg, posványos vizébe vetette magát. Arra úszott, ahol a parti füzek között a lovát rejtette el. Fegyvertelen és fedetlen volt. A levágott füléből ömlő vére végigcsordult egész testén, a sarkáig...

Gróf Pálffy János generális egy század könnyű horvát dzsidás, egy fél század magyar huszár és fél század német dragonos élén ellenőrizte a határőrséget a Maros partján, mikor látta, hogy az előrsnek kiküldött lovas őrző megtorpan, és a szűk, szűk Drazsa Mihajlovics dzsidás százados délre mutatva kiált valamit.

Pálffy, aki a parti füzesektől nem látta a partot, megállította nagy fekete lovát, és még a Budavár bevételénél kapott homloksebtől rövidlátó szeméhez emelve kezét, mély, rekedt hangon horvátul kérdezte:

- Mi az ördögöt látsz te ott, Drazsa?

A szálás szőke dzsidás százados, a Maros-parti füzesek felé intett.

- Egy szőkevény vágat erre... Mögötte a szpáhik.

Pálffy rövidlátóan összehúzott szemmel próbált figyelni, és már maga is látta, mint veti magát bele a Maros vizébe a magányos lovas. Az üldöző szpáhik megtorpantak. Kezükből megcsillant a nyeregkapához szíjazott pisztolyokból kikapott hosszú lovassági pisztolyok csöve.

A szőkevény most zúdította veszett vágtaiban száguldó gyönyörű hófehér arab kancáját a Maros vizébe. Egy pillanatra eltűnt a hullámokban.

- Vége... - mormogta Pálffy. - Nem kár érte. Biztos akkora zsvány, hogy még a töröknek sem kell... - Aztán intett: - Drazsa, aki úszni tud, menjen be a vízbe. Hozzatok ki a lovát.

A szőkevény feje most bukkant ki a hullámokból. Lova sörényébe kapaszkodva küzdött a sárga, homokos ár ellen.

A túlsó parton megtorpanó piros köpenyes szpáhik pisztolyából lövések ropogtak. A szőkevény feje körül felfreccsent a golyóktól felvert víz.

Pálffy intett.

- Hohó! Hé, legények, ne hagyjuk, hogy a szemünk láttára durrantsák le azt a fickót, hiszen már túljutott a Maros közepén. Ha gazember, fellógatjuk mi is az első fűzfára.

A horvátok, huszárok, dragonyosok - aki tudott - úszva lendültek előre. A szpáhik megtorpantak. A szőkevény még egyszer eltűnt a hullámok között, aztán egyszerre felbukkant a vízben álló füzesek között.

- Hát, legény, hol hagytad el a jobb füledet?

- Én Temesváron, a temesi pasánál.

- Aztán, te legény, miért haragudott úgy rád a temesvári pasa?

- Azért, mert hetven szép felesége van...

- Ez világos. Derék dolog. Aztán melyik kellett volna neked a hetvenből?

- Nekem mind a hetven!

- Ejha! Olyan sűrűvérű vagy?!

- Nem én... csak hát, egyik szebb, mint a másik, spanyol, francia, olasz, görög, szerb, magyar, orosz lányok. De ha alattam voltak, egyféleképpen sikoltott mind.

A horvát dzsidások, a magyar huszárok, a német dragonyosok torkából egyszerre tört fel a harsogó férfirőhej.

- Aztán eladtad-e az Úrjézust Mohamed prófétáért?

- Én... százszor is.

- Na, hogy itt előttem igazat mondasz, ez derék dolog... Mi a neved?

- Ocskói Ocskay László.

- Úgy? Szóval nemesember vagy. Talán csak nem az ocskói Ocskayak közül való vagy?
- Bizony, azok közé való vagyok én, generális uram!
- De te, hiszen akkor mi szomszédok lennénk. A kisebbik lányom hozományföldje ott van az ocskói határban.
- Ismerem én a nagyságos Pálffy comtesse-t.
- Milyen körökből?

Feszült csend támadt.

- Csak úgy messziről. A szép, aranyszőke hajáról.
- Szerencséd... Hát, magyar is vagy, nemes is vagy, a fél füled is hiányzik. Állj be huszárnak. Ott a százados, Plathy Barnabás uram. Ha egy évig nem csinálsz nagyobb galibát, még tizedes is lehetsz, mert mi most megyünk haddal Európa leghatalmasabb királya, a francia Napkirály ellen, a Rajnához.

A tetőtől talpig véres suhanc úgy érezte, az élet kapui nyíltak meg előtte.

A fiatalasszony olyan szőke volt, hogy az egész Mühlheimben csak úgy hívta minden számottevő elzászi gavallér: „a mühlheimi madame Montespan”, a Napkirály immár Európa-hírű *maîtresse en titre*-je után.

Május volt. Az ősrégi elzászi város, melynek alapját Tiberius római császár korában itt állomásozó légio haditábor alkotta, most Alcoque Szent Margit ünnepére készülődött.

Mély, tiszta csend volt, csak a mindent elborító cseresznyefák fehér virágözönében bukdácsolnak a méztől részeg, aranyos, borzas méhek, és a hegyes háztetők felett csendült, pendült a kis gótikus templom kis-, közép és nagyharangja, melyet még nem öntetett be ágyúnak az egész Európával mérkőzésre készülő Napkirály.

A fiatalasszony hátracsapta bomlott, vörösszőke haját, és gőgösen kérdezte:

- Mit akar maga itt velem, tizedes úr?

A másik is szőke volt, széles vállú, sasarcú. Elmosolyodott, mint a gyakorlott lovas, aki gyönyörködik a gyönyörű arab kanca ficáncoló gögijében, és tört németiséggel, magyar szavakat keresve, úgy esküdött, mint sok ezer évvel előtte oly sok férfi.

- Esküszöm, nekem csak maga kell...

Az asszony hófehér virágsziromarcán tettetett vagy őszinte felháborodás volt. Két kezét tiltakozva nyújtotta előre.

- S maga, csak úgy egyszerűen, ezt még ki is meri mondani? - sűrű, fehér alabástrom fogait gúnyosan csikorgatta, mint a vérszomjas, selyemszórú kis menyét, és rázta két apró liliomöklét.

- Tudja, ki az én férjem? Tudja? Bizony nem más, mint a badeni herceg fővadászmestere, itt a Fekete Erdőben.

A férfi végigsimított erős, kardforgatásban fáradhatatlanná vált kezével arcán, és hirtelen verejtékezve nyúlt kardszabdalta homlokához.

- Értem én... nagy úr a fővadászmester. Éppen hogy akkora, mint a fejedelem. De én... Ladislav Ocskay vagyok, gróf Pálffy János ezredének nem közlegénye, mert ott minden közlegény híres bajvívó, hanem éppen a tizedese...

A fiatalasszony sima, alabástrom homlokáról félresimította vörösesszőke haját, aztán nőies szívbeli jóakarattal elemezve a férfi tört németiségét, fölényesen kérdezte.

- De tőlem mit akar?

A férfi egy pillanatra lehunyta nőiesen hosszú szempillás kék szemét.

- Én csak látni akarom... - szólt halkán, fojtottan. - Csak látni, amikor... - Rövid ideig gondolkodott, mit is mondjon, hogy el ne riassa a karmolós másikat, és színpadiasan széttárt kézzel kimondta: - Látni, bárhol...

A fiatalasszony harapós, de jóakarátú nőies gyanakvással figyelte.

- Hát, holnap délben bemegyek a templomba, az Alacoque Szent Margit ünnepén. Akkor láthat... - És fenyegetően emelte fel apró ujját: - De ha hozzám mer nyúlni, én sikítok, úgy sikítok, hogy még a tűzoltók is meghallják, s akkor magát egyből darabokra szedik a gerendabontó baltáikkal.

Csend volt. Csak a méhek zümmögtek.

- Mikor jön haza a főerdőmester úr? - kérdezte alattomos szelídséggel a férfi.

A fiatalasszony gondolkozott.

„Megmondjam? Ne mondjam?” - hintázott a gondolat.

- Hétfőn este... - röppent szinte akaratlanul pipacspiros, selymes ajkáról, mely - hozzáértők szerint - olyan volt, mint a parázna dicsóséggel pirosuló nagy királyi szerető: madame Montespan ajka.

„Ma még csak szombat dél van...” Elmosolyodott.

- Ejha... - rikkantott halkán a férfi, és hibátlan fogait villogtatva, halkán, jelentőségteljesen szavalta:

- Elmegyek a templomba. El én. A déli istentiszteletre... - Hangja hirtelen elcsuklott a fellebbenő forráságtól, aztán sejtelmesen lehalkult:

- Elmegyek, de ha ott nem lesz azon nyomban, egyszerre idejövök, aztán... aztán énelőttem senki meg nem áll. Olyan vagyok én, mint a fergeteg! Mint a szélvész, mint a vihar! Olyan vihar, mely azt a legnagyobb, legfényesebb villámot gyújtja... - Néha elfogyott a német tudománya, és lármásan, hebehurgya módon, erős kezével mutatta, magyarázta azt, amit a fiatalasszony szavak nélkül is értett.

A keskeny ösvényű utca felől kiáltás szállott.

A vaskos, alacsony kőfallal körülvett gyümölcsös kapuján öreg házaspár totyogott be. A lehajtott fejű öregasszony főkötője fehérén világított. A menyecske elhúzódott.

- A templomban... a szent Rita üvegfestményei alatt... - suttogta szaggatottan. - Bújjon el addig is a szőlők közé. Ne híreszteljék az emberek, hogy én... - hadarta elzászi franciasággal.

A férfi engedelmesen húzódott a cseresznyefák virágözönébe.

A katakombák föld alatti homályában rejtőző kereszténység egyik legelső szentegyházában most a diadalmas világi gonoszság elől a gótikus, roppant, hűvös termekbe győzelmesen, fölényesen, visszahúzódó, örökké élő szentek lelket rezzentő szárnyshugása rebrent.

A férfi az asszonyt nézte, és mikor az istentiszteletnek vége volt, óvatosan húzódott a szőlők közé és várt.

Az asszony sikoltva vergődött a mámor újra és újra lobbanó tűzörvényében. A szilaj csókok alatt perzselő ajkáról rövid, rekedt horkanás szakadt. Olyan tárulással fogadta a férfi reátörését, hogy a puha, drága takarók halkan súrlódva sodródtak le a szőnyegre. Hófehér, bársonyos combjai a férfi előrehullámzó, széles vállára lendültek. Karcsú, erős, selymes teste úgy feszült, mint az íj, ha erős nyílvestűt feszít a húrra a vadász. Bomlott szőke haja tompán derengő aranypatakként omlott fejéről a szőnyegre.

A férfi ziháló, szaggatott, parázna suttogása hirtelen elakadt. A nyári éjszaka csendjében halkan zörrent a táruló ajtó... Dühödt ordítás harsant.

A férfi szeretett volna felugrani, de a kilobbanás mámorában minden elmerült a puha, kozmikus, bolygókat kozmikus porrá omlasztó csendben.

A vad ordítás újra felcsapott. De a szeretők összeforrva merültek el a mámor utáni csodás ernyedésben. Mozdulatlanul heverték. Pisztoly dörrent. A férfi érezte, mint súrolja halántékát a golyó. A pisztolygolyó szétfreccsentette a párna selymét.

Kard villant. A férfi érezte, hogy a penge a nyakát éri. Nem mozdult. Az elkeseredett, vad kiáltozás betöltötte a házat... Futó lábak dobogása hallatszott. A férfi mosolyogva most egyenesedett fel. A penge lecsapott. Éle a szerető nyakát súrolta, és markolatig fúródott az asszony válla felett a nászverejtéktől harmatos párnába. Az asszony csak most mozdult meg.

A férfi érezte, hogy a kardpenge vállát, hátát, combját csapdossa, tajtékozó és őrjöngő, erőtlén vágásokkal. Oldalt csúszott. Révülten úgy nézett körül, mint a tévelygő pásztor. A kard a balját érte. Halkan horkantva felegyenesedett.

A penge harmadszor is a nyakát karcolta. A rajtakapott szerető az öreg férj iránti kötelező alázatával húzódott hátrább, hogy maga után vonja haragját, és elhárítsa az asszony ernyedet, mozdulatlanul, tehetetlen, tárulva heverő testétől.

A penge ismét lecsapott. Újra és újra...

A ház már zúgott.

- Katonák! Őrjárat! Ide! Ide!

Ocskay lassan hátrált. Rekedten kiáltott, és pusztá kézzel ragadta meg a pallos tompa pengéjét. Maga előtt látta a másik dühtől torzult, ráncos, simára borotvált arcát, és akadozva, németül mormogta:

- Ide figyeljen az úr... én voltam a hibás! Csak én, csak én! Úgy tepertem le... Úgy én... úgy én...

Minden felbolydult, zúgott, vibrált, megingott. A ház regett, emberek kiáltoztak, átkozódtak a folyosókon...

Ő az ablakhoz ugrott. Levetette magát a dús szőlőlombokkal elborított keskeny kertbe, és arra futott, ahol az udvar végén a lovát kikötötte.

- Hé! - harsant a huszárőrjárat felől. - Hé! Koma! Állj meg!

Ő a nyeregbe vetette magát. Érezte, hogy a jó lova felágaskodik alatta. Halkan, diadalmasan rikoltott. A huszárőrjárat most bukkant fel a régi, szép, tiszta utca végén, a szőlőskertek előtt.

Az őrjáratot vezető őrmester felemelte kezét.

- Hé, legény, akár magyar vagy, akár horvát, állj meg, mert...

Ocskay karddal a kezében intett feléje.

- Ejnye, pajtások, ejnye, pajtások, hát éppen ti koncolnátok fel egy magyar gyereket, mert a szeretője után járt?...

A huszárőrzárat megtorpant... Itt messze idegenben a magyar szó csengése lágyan becézte fülüket.

- Te ki volnál, kedves fiam? - kérdezte egy haresabajuszú, ősz hajú őrmester, aki ötvenkét éven át verekedett a törökkel, tatárral keleten, franciával, némettel nyugaton.

A másik mélyet lélegzett:

- A mindenit ennek a cudar világnak, úgy összekaszabolt engem az öregúr, hogy a nyeregbe is alig tudtam felmászni.

Az őrzárat lassan vette körül.

- Nagy baj lesz ebből, öcskös... - mormogta az őrmester. - Engedély nélküli kimaradásért, erőszakoskodásért: vesszőfutas és fogda... - Aztán komoran mondta: - Add át a kardod. - Intett az őrzáratnak. - Szíjazzatok hátra a kezét, legények.

A suhanc lassan hátrább tolta a gyönyörű, hófehér arab kancáját, melyet még az Ocskay uradalom istállójából hozott el.

- Hát, Mihály bácsi... - horkantott fel - engem ugyan nem köt rabszíjra senki sem...

Az őrmester intett. Egyszerre hat kard röppent ki a hüvelyéből. Az őrmester kezében megjelent a szíj.

- Mi nem vívunk karddal, mint az öregúr odabent....

Ocskay kardjára szorította kezét.

- De én sem... - mormogta szilaj ön lobbanó dühtől.

Az őrmester újra intett.

- Csak kardlappal, legények.

Ocskay szemében most villant meg a kard. Az egyik huszárpengé tompa oldalával sújtott a csuklójára, a másik homlokára zúdult, a harmadik vállát érte kart bénító vágással, úgy, hogy a kardja pengve hullott az utca síkos kövére.

A suhanc vérbe borultan, kábultan hanyatlott hátra a nyeregben.

- Elég... - intett az őrmester. - Szíjazzatok meg jó erősen...

A huszárok kettős fala mintha a végtelenbe húzódott volna. Kezükből vesszők suhogtak.

- Futas! - harsant a parancs.

A suhanc félmeztelenre levetkőzve, halálsápadtan a megalázottságtól, rontott előre. A vesszők suhanó zizzenéssel csaptak. Karddal összekaszabolt hátán új sebek nyíltak.

A keskeny, hosszúkás, félhomályos fogdában hárman heverték a fal mellett furcsa, hétrét hajlott tartásban. A csuklójukat a bokához szorító kurtavas bilincsében: a vállas, erős Balogh István tizedes, az alacsony, mozgékony Gönczi Vince közhuszár és Ocskay László.

Gönczi mélyet sóhajtott, és halkán zümmögte a régi katonadalt a kegyetlen hadiéletéről:

- Kurtavas... hej, kurtavas! Hej, de sokszor átkozlak...

Balogh István sóhajtott.

- Azt tudjátok, pajtások, csak itt a németeknél bánnak ilyen kegyetlenül a legényekkel, ha szeretőik után járkálnak... Bezzeg a franciáknál... Van olyan, hogy még tizedes, de már maga után viszi a trénnel szekéren két szeretőjét is, és semmi baj... De itt bizony a legcsekélyebb szoknyadologért vesszőfutás, kurtavas jár... - Aztán tárgyilagosan mondta: - Na persze te, Laci, azért kaptad a vesszőfutást, mert az őráráttal fegyverrel szembeszálltál. Ezért rosszabbat is kaphattál volna, ha gróf Pálffy János generális meg nem ment, mert Heister tábornok úr a fegyelem érdekében halálos ítéletet kívánt.

Gönczi Vince legyintett.

- Eh, fogdossák most katonának a jobbágyember fiát... A gazdagnak tíz fia van, nem bántják. A szegénytől meg az egyet is elhajtják... De másként volt 1697-ben, mikor Hegyalján emeltük a harcra a nincstelen népet. Volt ott vitézember elegendő: a vezérek, Kis Albert, Majos Ferenc, Semmisincs Jankó, a Thököly király igaz vitézei. Bevettük Tokajt, Szatmárt, Kisvárdát. Vártuk a törököt vagy a franciát, de bizony csak Vaudémont generális, a német császár francia zsoldosa jött ránk temérdek német dragonyossal, magyar császári hadakkal.

Ocskay érezte, hogy a csuklóját bokájához szorító kurtavassal ívbe hajlító gerincében tűrhetetlen fájdalom feszül, s a percek végtelenné válva, tüzes porként lepik be egész, száz vesszőcsapástól megkínzott testét.

- Szívesen mennék én... szívesen lennék én Thököly Imre katonája, csak ne volna a seregében annyi paraszt meg kálomista... - szólt, s bárhogy erőlködött is, a hangja megremegett a kesernyés, szilaj dühtől.

Balogh István hümmögve rázta fejét.

- Eh, kiskomám, hát ha bűdös neked a paraszt, eredj át a franciákhoz, ott csupa nagyúrral parolázhatsz, mert a Napkirály seregében egész magyar századok harcolnak... Itt már befellegzett neked: aki egyszer vesszőfutásra ítéltetett, az ha tíz évig vitézkedik, akkor sem lesz több tizedesnél.

Ocskay hallgatott. A gondolatok felviharzottak, összekeveredtek.

- Merre harcolnak most a Napkirály hadvezérei? - kérdezte tompán.

Balogh István hallgatott. Gönczi Vince feléje fordult.

- Vigyázz a szádra, István komám... - szólt csendesen.

A súlyos, tömör hallgatásban úgy rejtőzött az elhatározás, mint a viharfellegben a villám.

Kétszer ájult el, mikor harmadnap este őrségváltáskor lekapcsolták kezéről-lábáról a csuklóját a bokájához szorító kurtavasat. A vesszőfutástól, a hatalmas férj kardjától összehasogatott vállával, derekával nem tudott sem oldalt, sem háton feküdni, és úgy hevert a fogda üres deszkafekhelyén, arcra borulva, mintha imádkozna.

- Elpusztul ez a gyerek... - szólt komoran gróf Pálffy János, mikor az ezredellenőrzés során megállott a fogda ajtajában.

A szőke, kék szemű, öles termetű Heister Siegebart generális, aki a magyarországi császári haderők főparancsnoka volt, de most a spanyol örökösödési háború első évében a Rajnához rendelték Savoyai Eugén fővezér parancsa szerint, legyintett:

- Eh, gróf uram, magyar ez! Kibírja... De melleleg, magyarokkal nem lehet senki sem eléggé szigorú. Ezt akkor tapasztaltam, mikor 1697-ben, a Hegyalján, a parasztlázadást levertek.

Pálffy hallgatott. Éles, értelmes arisztokrata arcán látszott, erővel fojtja vissza a kikívánczozó haragot.

- Ön, generális uram, nem értesített engem a vesszőfutásról, sem a fogoly egészségi állapotáról
- szólt franciául, hogy a kísérete és a foglyok ne értsék.

Heister gögösen nézett rá.

- Gróf úr, tudja, hogy ez a huszárezred a személy szerint alám rendeltetett kötelékekhez tartozik.

Pálffy hallgatagon indult tovább.

- Még ma vigyék át a tábori kórházba... - szólt indulatosan németül, hogy a vezető tisztek is megértsék.

Heister némán tisztelgett.

- Fel tudsz kelni, te fickó? - a katonaorvos szemében megvetés ült. Öreg férj lévén, mindenkítől féltette szép, ifjú feleségét, és sok pletykát hallott a másikról.

Ocskay fejét rázta.

- Nem én... Isten engem úgy segéljen... - mormogta magyarul.

Az orvos legyintett.

- Még egy napig itt maradhatsz... - rendelkezett gögösen. - A sebeid már begyógyultak. Fel tudod venni az egyenruhát... - Aztán felemelte ujját. - Vigyázz magadra! Temesváron a fél füledet hagytad ott, itt nálunk majd az életed is ráment. Az ilyen istenverte szoknyabolond, mint te, inkább saját maga szúrja ki a szemét, mint hogy a parázñaság halálos bűnébe essen. Heister Siegebart generális úr ökegyelmessége parancsot adott századosodnak: ha még egyszer fegyverrel szállsz szembe az éjszakai őrárattal, ott helyben koncoljanak fel.

A beteg hallgatott.

Lassan esteledett. A keskeny, csúcsíves ablak mögött kihunyt az alkony. Csend volt. A sebesült hirtelen hangtalanul egyenesedett fel. Háta, válla még nem bírta el a ruhát. Hosszú, fehér gyolcsnadrágban siklott az ablakhoz. Sziszegve vicsorgatta hibátlan tigrisfogait. Lassan, óvatosan nyitotta ki az ablakot, mégis megzörrent.

A szoba ajtajában megjelent a betegápoló hajlott alakja.

- Mit csinálsz ott, hé?! - kiáltotta magyarul. - Ne topogjál annyit ott, mert reggelre már mehetsz is vissza a századosodhoz.

Ocskay hátrafordult.

- Csak egy kis friss levegő kéne, Jani bácsi... - mondta mesterkélten könyörgő hangon.

Az ápoló kiment. Újra csend lett. A sebesült lassan, fokozatosan lépett fel az ablakpárkányra. Átpréselte magát a keskeny ablakon. Ha az ablakrács súrolta alig behegedt sebeit, halkan, fogcsikorgatva felmordult. Lassan engedte le magát a régi, nagyúri, francia kertművészekkel nyírott bokrok közé, a kert sűrű füves földjére.

Mélyet lélegzett. Sehol senkit sem látott. Csak a kicsi, takaros, tiszta német városok régi gótikus templomából kondult az esti harangszó.

„Hol, merre lehetnek a francia vonalak? - merült fel ezredszerre a kínzó, bizonytalan kérdés. - Eh, hát, erre, nyugatra valahol...”

A menekülés, a bosszú láza elragadta. Hangtalan, gyors léptekkel haladt előre, amerre a Rajnát sejtette.

Octave de Saint-Hilaire, aki még a Salzbach mellett vívott csatában - ahol a hős Turenne marsall elesett, és Octave atyja, Jules de Saint-Hilaire súlyosan megsebesült - kapitány lett, jóakaratóan nézte a két francia huszár között álló, félmeztelen, sebes hátú szökevényt. A seregekben itt is, ott is elég gyakori eset volt, hogy a kegyetlen katonabüntetések után átszöktek az ellenséges sereghez.

A két francia huszár közül az egyik cseh, a másik magyar volt. Mindketten ösztönös rokonszenvvel nézték a tépett hátú szökevényt. A sebek eloszlattak minden gyanút, mindent megokoltak, de Octave de Saint-Hilaire mégis feltette a megszokott kérdést:

- Miért szökött át?

Ocskay rövid ideig gondolkozott, aztán halkán, meggyőzően mondta:

- Én azért, mert jó magyar vagyok... Mikor 1697-ben a Hegyalján fegyvert fogtunk a császár ellen, én voltam ama híres Kis Albert legjobb alvezére... Mikor a császári generálisok levertek az igaz magyarokat, nekem megkegyelmeztek, mert nagyon fiatal voltam, de büntetésből besoroztak katonának. Ott vesszőfutást futtattak velem, mert azt mondtam, a Napkirályt legyőzni nem lehet, s mi, magyarok, mind egy szálig a francia király aranyliliomos fehér zászlaja alá állunk Leopoldus császár ellen... - S öklét rázva bizonykodott. - Az én édesapámat is kivégezték az eperjesi vértörvényszék vérbírái.

A mellette jobbról álló francia huszár, Benke Pista, széles mozdulattal, szaggatottan, parasztosan forgatva a francia szavakat, magyarázta a szökevény vallomását.

Octave de Saint-Hilaire még fiatal, sima arcán rokonszenv tükröződött.

- A nemes s bátorsága által oly tiszteletre méltó, harcos magyar nemzet előbb-utóbb kivívja ősi szabadságát... Nemrég hallottam az ezredesemtől, hogy a magyar nép két nagyon előkelő főnemese: François Rákóczi és Nicolas Bercsényi Lengyelországba menekültek, és ott gyűjtik a magyar harcosokat a szabadságharcra. Ha ez sikerül, a Habsburgok irdatlan hatalma két tűz közé szorul, és a francia-bajor csapatok kezét foghatnak a magyarokkal Bécs várában.

Megvárta, amíg a huszára lefordítja a szavait, és halkán kérdezte:

- Milyen rangban szolgált ön őfelsége Leopoldus császár seregében?

A félmeztelen, cserzett hátú szökevény egy pillanatig habozott.

- Én?... Századosi rangban... Én voltam őfelsége seregének legfiatalabb századosa.

Octave egy pillanatra elkomorodott.

- Ön százados? - kérdezte, és vigyázott, hogy meg ne sértse a másik érzékenységét. - Bizonyára valami nagy hőstettet vitt végbe, ha ilyen fiatalon százados lett.

Ocskay már teljesen magához tért. Öklével mellére csapott.

- Hát bizony én Temesvárnál egyes-egyedül hetven törököt vágtam le a parancsnokom, gróf Pálffy János generális szeme láttára.

Csend támadt.

A fordító gyorsan, hevesen beszélt. Octave de Saint-Hilaire bólintott.

- Indítványozni fogom az ezredesemnek, ha ön századosi rangban volt a császár seregében, századosi rangot kapjon a Napkirály seregében is.

A szökevény arca megváltozott. Elsápadt. A vesszőfutáskor összeszabdalt teste megremegett.

„Meg kell mondani az igazat... meg... én... én...”

- Én... én... - kezdte remegve.

A csontos, keszeg, hetven körüli vén huszár őrmester, Wessely Karcsi bácsi meghökkenve, mindentudóan intett:

- Hagyd csak, koma, jól van az, ahogy van. Mostanában mind csak olyan közlegény szökik át. Thököly Imre felkelő király régi katonái. Van belőlük vagy egy századravaló. De százados egy sincs...

Louvois hadügyminiszter úgy himbálta minden szónál zömök, vaskos testét, mintha nyeregben ülne.

- Nélkülözhetetlen, hogy nagyobb segítséget nyújtsunk Rákóczinak, a magyar felkelők vezérének, aki most a történelemben példátlan vakmerőséggel alig kétszáz bocskoros ruszin paraszttal és ötven lovas magyar nemessel áttört a Kárpátokon, és megtámadta az irdatlan hatalmú Habsburg-birodalmat, mely pedig oly diadalmasan mérkőzött meg a török világhatalommal - igaz, egész Európa segítségével.

A hajlott hátú, paposan ünnepélyes Villars marsall homlokát ráncolva igazgatta gyönyörű allonge-parókáját, ami a hadügyminiszter jelenlétében tulajdonképpen tiszteletlenség volt.

- A hadászati szakértők és több Kelet-Európa politikájában oly jártas diplomatánk teljesen reménytelennek látja a magyar felkelés ügyét... - Idegesen vállat vont. - Ilyen reménytelen harcot csak reménytelen vakmerőséggel lehet támogatni. - És látva a külügyminiszter vastag arcán a bosszúságot, engedékenyen emelte fel kezét.

- Ilyen intézkedés volna a császári ezredekben harcoló magyar ezredek fellázítása... A táborunkba százszámra ájtövő szökevények által, természetesen.

Louvois felélénkült.

- Kitűnő gondolat, mon maréchal, de akkor persze gondosan meg kell válogatni azokat, akik ezzel a feladattal megbirkóznak.

Villars bólintott.

- Ez már az alsóbb parancsnokok dolga lenne, akik személy szerint jól ismerik a legénységet, a szökevényeket.

A hadügyminiszter homlokát dörzsölve, helyeslően hümmögött.

Ocskay friss aransujtásoktól kápráztatóan csillogó francia huszár századosi, magyar szabású piros posztó egyenruhában, daliásan, ifjan, férfiasan állott Octave de Saint-Hilaire előtt. Magas, piros csákóján a Napkirály napkorongja és a Bourbonok három aranylilioma szikrázott a meleg, első tavaszi napfényben.

Wessely Karcsi bácsi, a tolmács, lassan, szinte komoran fordította a kapitány szavát, és mindig hozzátoldott valamit a háborgó lelkéből.

- Ha bemegy Rákóczi Ferenchez, aki mostohafia a mi szabadságkirályunknak, Thököly Imrének, csak azt kiáltsd: éljen Thököly Imre, a szabad magyarság igaz királya, s mindenki melléd áll, akiben igaz magyar szív dobog. Tegnap hallottam az itteni szökevény magyarok közül a legértelmesebbjétől, hogy nagyon mélyen hallgatnak a császári ezredben harcoló magyarok, ha a francia marsall úr titkos hírvivőkkel átküldött leveleit olvassák.

Kezével az asztalra csapott a kapitány jelenlétében. Hirtelen aggodalmasan oldalt pillantott Octave de Saint-Hilaire felé, mit szól ekkora tiszteletlenségre, de Octave de Saint-Hilaire csak helyeselve bólintott.

Karcsi bácsi teleszívta magát májusi levegővel, és szinte harsogva kiáltotta:

- Most aztán, Laci öcsém, egy a jelszó: előre; negyvenezer magyar katona harcol a császári seregben, mindegyik szívében ott ül a szabadság olthatatlan szikrája. Ezt a szikrát kell most vakmerő tettel, okos szóval lángra lobbantani... - Elhallgatott, aztán halkán, feszülten kérdezte: - Most mondd meg igaz szíved szerint, te Laci, bírod-e te eztet?

Ocskay habozott, aztán zavartan mondta.

- Eztet én nagyon bírom, Karcsi bácsi, de az egyenruhával mi lesz, mert én ezt a fényes, szép századosi ruhát le nem veszem semmiért.

Wessely megértően hunyorgatott.

- Hát bizony, hogy tudnál te jól beszélni a császár fényes katonáihoz, ha nem lennél fényesebb náluk. Híreket kaptunk, hogy százával szökdösnek a császár magyar katonái a tiroli hegyekbe, és úgy lopakodnak hazafelé, hogy Rákóczi zászlaja alá álljanak. Kedvező most a helyzet nagyon. A császár minden serege itt a Rajna mellett, Itáliában vagy éppen messze Spanyolországban harcol a franciák ellen. Magyarországon csak két ezred van, a Salm grófról meg a Montecuccoli hadvezérről elnevezett gyalogezredek, dragonyosok alig vannak, inkább csak magyar huszárezredek, Ritschan tábornok, Vaudémont ott áll Erdélyben és Bussy-Rabutin alatt, délre meg gróf Pálffy János generális alatt, Horvátországban. Ocskay összerezzen.

- Pálffy? Horvátországban? - kérdezte halkán. - Tán arra mennénk...

Wessely sokáig vitázott a kapitánnyal, aztán újra Ocskay felé fordult:

- Arra nem lehet. Ha segíteni akartok Thökölynek, Rákóczinak, Felső-Magyarországba kell menetek, Szokolca, Eperjes, Kassa felé, hogy a ruszin hegyekben Rákóczival egyesülhessetek, mihelyt itt a tiroli hegyekben bujkáló magyar szökevényeket összeszeditek. Elmondjátok azoknak a magyar katonáknak, akik még a császári zászlók alatt küzdenek: most kell hazalovagolni.

Ocskay bólintott.

- Ezt én nagyon értem.

„Felső-Magyarország... Ocskó... a falum, anyám, apám, Sándor öcsém...”

A honvágó úgy elfogta, hogy zihálva hajtotta le aranyzsinóros, csákós, büszke fejét.

A vén őrmester mereven nézett rá, aztán meg-megremegő hangon, halkán mondta.

- Aztán ha ott jártok lent, az alföldi pusztákon, Hódmezővásárhely, Orosháza, Tatársánc felé, lovagoljatok be a Czakó-majorba, mondjátok meg hűgomnak, ha él, hogy még mindig élek én is, megvagyok. Ha tudok, én is átallok Thököly, Rákóczi zászlaja alá, ontom azt a piros véremet jó szívvel, bőven, édes szép hazámért, az istenverte magyar földért.

Ocskay egész testében remegett.

„Édes szép hazámért, az istenverte magyar földért...” - örvénylett a gondolat.

Zihálva törölgette kardvéste, hideg verejtékes homlokát.

A tiroli Alpok még havas csúcsain, a Martinenwand sziklafalán már csak itt-ott fehérlett a hó.

Ocskay francia századosi egyenruhájában lovagolt a koromfekete csődörön tizennyolc magyar szőkevény előtt. A hegyek egyre magasabbra emelkedtek. Szemben velük hirtelen lovasok tűntek fel.

- Huszárok... - mormogta a nyúlánk, gyors mozgású Szörény Gábor tizedes, akinek híres éles szeme volt, s ezért közvetlenül Ocskay mögött lovagolt.

Megállottak.

- Magyarok ezek... - szólt halkán.

Vártak. A lovasok lassan közeledtek. Látták a francia egyenruhákat, és kezük a kardmarkolatra szorult. Ocskay összerezzen.

- Gyere utánam, Gábor... - vetette hátra a másiknak, és előrelovagolt.

Egyszerre állottak meg. Ocskay harsogó kacagással rázta fejét.

- Az apád mindenit, Balogh Pista, te vagy az?

Balogh István barna, kardszabdalta arcán örömkönnyek csordultak.

- A ménkü üssön beléd, te Laci, hát te meg százados lettél a francia királynál?

Ocskay erősen átölelte.

- Az ám, mert a Napkirály nem méri olyan szűkmarkúan a rangot, mint őfelsége Leopoldus császár és magyar király.

- De hát mi történt?

Ocskay legyintett.

- Eh, komám, a sors olyan játékos, mint egy kismacska, és könnyörtelen, mint a hóhér. Egyszerre fordult egy nagyot, aztán ott vagyok az égisz hegyek között. A két hatalmas birodalom két malomköve őrli az embert, egyik nyugatról, a másik keletről.

Balogh István zihálva törölgette a nagy izgalomban verejtékessé vált homlokát.

- Hát most aztán hová? Merre?

Ocskay keletre mutatott.

- Ahogy én eztet az én királyi századosi rangomnál fogva eszmélem, csakis keletre, a magyar hegyek közé, egyenest a Thököly Imre király táborába.

Balogh István zavartan ráncolta homlokát.

- Most nem a Thököly király vezeti a szegény, istenverte magyarok hadát, de éppen annak mostohafia, Rákóczi Ferenc vagy éppen Bercsényi Miklós gróf.

Ocskay engedékenyen bólintott.

- Ha ilyen rangosak a vezérek, rangos a felkelés is. Rákóczi Magyarország és Erdély leggazdagabb főnemese... Annyi a jobbagya, hogy már ezekből is kitelik egy erős hadsereg... De hát a Thököly király hűséges vitézei, Majos Ferenc, Kis Albert, Semmisincs Jankó merre hadakoznak?

Balogh vállat vont.

- Parasztok azok... Nemesember létedre mi dolgod velük?

Ocskay zavarba jött.

- Csak magyarok azok... - mormogta szemöldökét összevonva.

Balogh legyintett.

- A paraszt az jobbágy, a nemes az nemes. Láttuk, tudjuk, 1697-ben Hegyalján, 1703-ban Dolhánál, a paraszt csak arra jó, hogy a nemesember ősi kastélyát felgyújtsa, a férfiakat leöldökölje, a nemes kisasszonyokat megerőszakolja... De ha haddal megy ellene a császár, egyetlen ágyúlövésre szétfut. Akkor aztán a kegyetlen győztes annyit öldököl, akasztat, kerékbe tör belőlük, amennyit csak a kardja elér.

Jobbra-balra égis erő hegyek tornyosultak. A szökevények egymás után, hosszú sorban a nyeregből leszállva, kantárszáron vezették remegő, horkoló lovaikat a lelket remegtető mélység szélén.

A gomolygó hűvös felleg néha mindent eltakart, és a huszárok a síkon lakók ösztönös rettegésével húzódtak a sziklafalhoz, mely olykor ráborult az ösvényre, mely alattomos, halálos fenyegetéssel elhúzódott a szikla alá. Ilyenkor megállottak. Lassan fordultak vissza, hogy más ösvényt keressenek vagy botorkáljanak a sziklák között keletre.

Messze, a táruló síkságon, a Duna kanyargott, ezüstösen, keskenyen ívelt az itt-ott előttük elgomolygó ködöceánon túl.

Balra a szakadék túlsó oldalán néhány kecske legelt a sziklákon, és egy kisfiú fújta a pásztorsípot.

Ocskay előrehajolt nyergében.

- Hé, kiscimbora, miféle falu az ott?

A gyerek habozott. Láthatóan inkább a mozdulatot, mint a szavakat értette meg, és éles, zengő hangon kiáltotta:

- Mauthausen...

A szökevények megtorpanva tanácskoztak.

- Ebben a kis, isten háta mögötti apró faluban biztos hogy nincs katonaság... Komp ellenben van... - határozott Ocskay. - Egye fene, gyerünk! Ha egyszer a másik partra érünk, onnan öt napi, éjszakai lovaglás a magyar hegyek... Szakolca és... és... Ocskó...

Lélegzete elállt egy pillanatra. „Anyám, apám, Sándor öcsém, eh, hát az ilyen földönfutó szökött katonának se istene, se családja... Ha hazamennék, itt kellene hagynom pajtásaimat, de különben is, másnap már értem jönnének a poroszlók... Főbe lőnek vagy a legenyhébb esetben újra vesszőfutás... másodszor...”

Mélyet sóhajtott.

- Na gyerünk, fiúk, ott a komp a Duna innenső partján. - A lovasok, a lovak felélénkülve, egyre gyorsabban lépdeltek a mind jobban szélesedő ösvényen.

Heister generális éles, hűvös kék szemében gyanakvás és bizalmatlanság honolt.

- Gróf úr... kapott-e excellenciád jelentéseket arról, hogy egy hatvan-hetven főből álló szökevénycsoport Mauthausennál átkelt a Dunán, és valószínűleg Keletre tart, feltehetően a magyar határ felé?...

Gróf Pálffy János fiatalosan barna arca zavart tükrözött.

- Öfelsége Eugène de Savoya és Carignan hercege, az összes császári hadak fővezérének személyes parancsa szerint az összes lovasságunk Spanyol-Németalföldre indul, hogy egyesüljön a nagy Marlborough csapataival, mert az angoloknak nagyon kevés a lovasságuk.

Heister csontos, fehér bőrű arcán kételkedés látszott.

- Tudomásom szerint Braunau körül három század magyar huszár állomásozik... Ezek az egyetlen lovas kötelék, mellyel a szökevényeket bekeríthetjük... - Köhintett, és hangosabban mondta: - De ezeket én megbízhatatlannak tartom ilyen feladat megoldására...

Pálffy a kisasztalon álló elefántcsont sakkfigurákat rakosgatta ki a megszokott sakkpartira, melyet Heister Siegebert tábornokkal minden délután hattól nyolcig játszott, vagy Ritschan, Schlick, Eszterházy Antal generálisokkal.

- Találjon valami megoldást... - mormogta fölényesen, vontatottan.

Heister hatalmas termetű, arányos testén átrezzent a harcvágy.

- Én magam vezetem a három század huszárt, és hacsak egyetlen villanását látom az árulásnak, személyesen ott helyben azonnal saját kezemmel lövöm föbe vagy koncolom darabokra az árulókat.

Gróf Pálffy hallgatott.

- ...Mit szól ehhez a nyitáshoz? - folytatta francia nyelven, mintha nem hallotta volna a másik szavát.

Tizenhatodik fejezet

A völgyben a gyümölcsösök lombjai alatt a poncihterek, bevándorolt svábok tiszta, piros tetejű háza rejtőztek.

Itt a Lövések szőlőskerteket hordozó halmain mindent elborított a piros leveles, szedésre érett szőlők özöne... Itt, a hetvenéves, tizenkét gyermeket felnevelt, de mégis ifjú Schleckmann Michael kis préházában újra hárman verődtek össze a történelmi események felfoghatatlan, kiszámíthatatlan örvényében, a kör alakú malomkerékasztal mellett: a csontos, szikár, mindig komor Béri-Balogh Ádám, a husárok századosa, az egész császári hadsereg egyik legjobb bajvivója, már híres lovasvezér, akit maga Batthyányi Ádám huszárgenerális ajánlott a messze nyugaton hadakozó Savoyai Eugén herceg fővezér figyelmébe, a világot rengető török háborúk csatáiban, úgy nézte a boroskupát, mintha onnan várná a választ.

- ...Szóval, te Laci, innen az istenverte magyar földről a Rajna mellé, a Napkirály ellen viszik a századodat...

Csend lett, csak a Lövések felett észre távozó darvak dallamos kiáltása hangzott.

Ocskay László, kit a „legdaliásabb huszárnak” becéztek a fiatal, csinos menyecskék, megtörölte homlokát, és a hallgatag harmadik asztaltárs felé fordulva kérdezte:

- Hát te, Orbán, merre tartasz? - Gúnyosan akarta kérdezni, de a hangjában tanácsstalanság és zavar csendült.

Hallgattak.

Czelder Orbán okos, hűvös ész-katona arcán huszárésszel fel nem fogható fölény ült.

- Én szepesi polgár vagyok ugyan, de a századom hajdúszázad, majd a Napkirály marsalljai is megkóstolják a hajdúfokost... - Elismerően csettintett ujjával. - Nagy dolog az ilyen erős királlyal ujjat húzni... - Aztán Ocskayhoz fordulva, feleletképpen mondta: - Úgy mesélik, akik a Rajna körül hadakoztak, kezesebbek a német menyecskék, mint errefelé... A francia földön meg éppen szabad a vásár...

Ocskay rántott egyet a frissen villódzó, vadonatúj zsinórokkal túlsúfolt széles vállán.

- Nagyon veti a kockát a Rákóczi, Bercsényi... nagyon vetik... Aztán úgy forduljon a harcos, mint szélkakas a viharban: ahonnan a szél erősebb... Én bizony nem véreztetem semmiért az én husárjaimat...

Czelder Orbán okos, keskeny arcán zavar látszott.

- Nem a széljárás a fontos, hanem az igazság. Én szepesi polgár létemre hajdúkapitány vagyok húsz év óta... Szolgáltam én Thököly királyt, az ő zászlaja alatt is... - Hümmögve forgolódott a tölgyfa padon. - Thököly kemény ember volt... Nem hiába szerették úgy az asszonyok... Na, de hát...

A három huszárszázad egymás után haladt morvaföld széles rétjein keletre, Szakolca felé. A messzeségben már a magyar hegyek kékeltek. Nyugaton a Duna csillogott.

Heister Siegebart tábornok, aki német dragonyos egyenruhában vezette a császár husárjait, megállította hatalmas, súlyos léptű harci ménjét a tisztjei kicsiny csoportja előtt.

- Ott... - mutatott előre.

Mindnyájan figyeltek. A sűrű füves réten toronyiránt haladva a magyar határ felé, lovascsapat tűnt fel. Heister tábornok mögött lovagló öles termetű dragonyos őrnagy hümmögve mondta:

- Eh, de hiszen ezek még hetvenen sincsenek... Tízet fellógatunk, húsznak vesszőfutas, aztán besorozzuk, és beosztjuk őket a Hispániába induló ezredeinkhez.

Heister lassan húzta ki hosszú, súlyos dragonyospallosát, és német, magyar, horvát vezényszavakkal irányítva a hadmozdulatot, rendelkezett.

- Előre! Bekerítjük őket. Század, jobbra, század, balra! Harmadik század, előre! Ha látják a fickók, hogy bekerítettük őket, akkor öt akasztás is elegendő.

A kürtök megharsantak. A két század hosszú, pontos, hibátlan mozdulattal kanyarodott jobbra-balra. A harmadik egyre gyorsabb ügetéssel zúdult a zavartan megtorpant szökevények felé.

Ritschan őrnagy egyszerre húzta ki a nyeregkapára szíjazott díszes pisztolytartókból két remek török pisztolyát.

- Úgy látszik, francia szökevények is vannak közöttük. Az a deli legény, ott az élen, francia huszárszázadosi egyenruhát visel.

Heister már csak előre figyelt.

- Azért elfűj talpa alatt a szél... - mormogta hirtelen lobbanó embervadász-szenvedéllyel.

...Ocskay érezte szívéen a végveszély hűvös fuvallatát. Felágaskodtatta koromfekete csődörét. Jó huszárkardja dallamosan, ércesen repült ki a hüvelyéből. Hangja átharsant a háromfelől rájuk törő századok lódobogásán.

- Magyarok! Éljen a szabadság! Éljen Thököly király! Éljen Rákóczi!

Ritschan őrnagy úgy hallotta, mögötte elhalkul a huszárszázada vágatásának tompa robaja, mintha valami láthatatlan gátnak ütköztek volna.

A császári főtisztek és huszáraik között hirtelen egyre növekvő üres tér támadt.

- Éljen a magyar szabadság! - harsant újra a szökevények csapatából.

Ocskay megvillantotta kardját. Ajkáról elnyúlva harsant a vezényszó.

- Eszkadroon! Kard ki!

A pengék egyszerre villantak meg. A három század úgy torpant meg, mintha varázsszó bénítaná pompás, válogatott lovaik léptét. A császári tisztek kicsiny csoportja hirtelen egyedül maradva, ösztönösen megtorpant.

Heister csontos, fehér bőrű, férfias, hivatásos harcos arcán fogcsikorgató harag lobbant. Felágaskodtatta remek lovát, mely úgy ugrott előre, mint a tigris.

Ritschan őrnagy hirtelen ragadta meg a generális lova kantárját.

- Tábornok úr! Mi négyen vagyunk, ők hetvenen... A józan ész parancsa...

Heister szó nélkül sújtott pallosával Ocskay felé. A pengék összeesendültek... A szöke óriás pallosa félresodorta a könnyű huszárkardot, de Ocskay harcra iskolázott francia ménje szinte ritmikusan ugrott oldalt, és a pallos védhetetlen erejű csapása pengve siklott félre.

„Ha a vezér golyót kap, szétugrik a banda!” - villant Ritschan őrnagy agyában. Négylépésnyi távolságról tüzelt Ocskay felé. A golyó átluggatta a Napkirály-jelvényes századosi csákót.

Ritschan újra tüzelt jobb pisztolyával. A golyó négy lovaslépés távolságról szaggatta fel Ocskay haját a levágott fül sebhelye körül.

- Varázslat! Átkozott varázslat! Ez valami ördögimádó lutheránus eretnek lehet! - kiáltott átkozódva.

Heister lova ösztönösen torpant meg. Szinte csend volt. A három huszárszázad dermedten, mozdulatlanul állt meg. Egyetlen penge sem röppent ki a hüvelyből. Aztán hetven torokból szállott a kiáltás:

- Vivát Thököly! Vivát Rákóczi! - S a császári huszárok ajkáról először bizonytalanul, aztán egyre hangosabban visszhangként zúgott a válasz:

- Vivát Thököly, vivát Rákóczi!

Heister generális arca már nyugodt volt.

- Vágjuk át magunkat délre! - rendelkezett szinte nyugodtan.

A császári tisztek kicsiny csoportja megfordult, és veszett vágóban hajszoita lovait oda, ahol rést látott az átpártolt huszárszázadok között. Nyomukban egyetlen lövés sem dördült.

Ocskay érezte, hogy a diadalöröm erős bornál kábítóbban részegíti lelkét. Kitárta karjait. Előrelövegolt. Orcáin örömkönnyek csordultak.

- Testvérek! Magyarok! Testvéreim! Vivát Rákóczi!

A huszárok egymás nyakába borultak. Mindenki sírt, kiáltozott, nevetgélt, vidáman káromkodott.

Kis Albert és Majos Ferenc titkos utakon érkeztek Nagyváradra, ahol Bige Jakab, a városi hajdúkapitány házában szálltak meg.

Bige Jakab fiatal korában rövid ideig Thököly Imre felkelőkirály seregében küzdött, de a hegyaljai felkelésben már nem vett részt. Középtermetű, élénk mozgású, jó hadvezéri érzékkel bíró ember volt.

- Mikorára hívta Rákóczi ide, magyar honba nagy Törökországból a mostohaapját, a mi királyunkat, Thököly Imre öfelségét?

Kis Albert éles, értelmes arcán töprengés ült.

- Eztet ugyan ki tudná közölünk, régi harcosok közül? Thököly protestáns volt, és sok paraszt fogott fegyvert a zászlaja alatt. Rákóczi - úgy vélem - a főnemeseket akarja megnyerni, hogy olyan legyen a nemesség e magyar földön, mint a lengyel honban. Ott a nemesi köztársaságban, vagy ahogy ők mondják: Rzeczpospolitában, minden hatalom a főnemesség kezében van, bár királyt is választanak, de nem adnak a kezébe királyi hatalmat.

Majos Ferenc figyelmeztetően emelte fel a kezét.

- Na persze, most még sok a ruszin paraszt Rákóczi maroknyi hadában. Ezek mind a szabadság zászlaja alá tódultak, minthogy Rákóczi jobbagyái... A paraszt előtt pedig a földesúr a legnagyobb hatalom, mert egykettőre lekaphatja a tíz körméről a deresre, és olyan huszonötöt vágat rá a hajdúival, hogy csillagokat lát... - Legyintett. - Mert ugye hát a császárkirály messze van... Túl még a hegyeken is, a végtelen erdőkön, a tajtékzó hegyi folyókon is túl. Rákóczi felíratta a zászlajára a „libertas” jelszót, hirdeti a szabadságot, de milyen libertászabadságot adhat a parasztnak, ha egyszer a főnemések kedvét keresi? - Köhintett és engedékenyen mondta: - No, ez most csak akadémizálás... Ilyenre mostan nem érünk rá, mert akárhogy is forgatjuk a szót, tavalyelőtt, Dolhánál, Károlyi Sándor nemesi lovassággal

szétverte a parasztokat, pedig ötezren voltak... Ez a hadászati valóság. Majd ha felszabadul francia segítséggel az ország, majd vitázunk még erről, de most minden igaz magyarnak Rákóczi zászlaja alatt van a helye...

Szava ércesen pendült. Bige Jakab, aki eddig erővel tartotta vissza lélegzetét, a kardjára csapott:

- Úgy is van! Úgy az! Úgy bizony! Holnapra összegyűjtjük Nagyvárad egész népét, s elmondjuk a magyar igazságot.

A másik kettő szélverte barna arcán szilaj öröm látszott...

Nagyvárad főterén a még le nem bontott, karcsún felszökkenő két török minaret és a két templom: a katolikus és a protestáns között sok ezres tömeg hullámzott.

Hetek óta már mindenki tudott a felkelők betöréséről, az erős Huszt elestéről és arról, hogy Rákóczi előőrsei már a Felső-Tisza partján portyáznak, a tiszabecsei Tisza-gázlót védő, a császáriak által hevenyészve emelt földsáncok környékén, s olykor még az ágyúk lőtávolóba is bemerészkednek.

Bige Jakab és a nagyváradai városvezetők a katolikus templomhoz felvezető széles kőlépcsőn állottak. A sokaság oly nagy volt, hogy még a két bedeszkázott minaret előtt álló piaci árusok asztalát is félresodorta. Bige Jakab felemelte karját. Mögötte Kis Albert kezében kibomlott a könnyű tavaszi szélben Rákóczi aranyszóttas, piros szabadságlobogója.

A tömegben tompa moraj hullámzott. Bige Jakab vezényletéhez szokott hangja ércesen röppent:

- Tisztos városi polgárok, vitéz nemes urak, becsületes mesteremberek, szorgalmas jobbágyok! Íme, megmutatta nekünk szegény magyaroknak fényes orcáját a Mindenható, és szabadságot küldött nekünk, méltatlan bűnösöknek...

A tömeg tompán felmorajlott. Bige Jakab előrelépett a beszéd ösztönösen kitörő hevében.

- Az európai népek egyesült serege felszabadított minket, de Leopoldus császár és király gonosz tanácsosai rávették az agg uralkodót - kiből már csak az ima tartja az életet -, hogy elvegye ősi alkotmányunkat, a szabadságjogokat, és meghódított tartományként bánjon az egész keresztény világ megmentésére hosszú évszázadok óta törökkel-tatárral, császári hatalommal harcoló népünkkel. Tűrhetjük-e ezt?

A tömegből ezrek ajkáról egyszerre harsant a kiáltás:

- Nem tűrjük! Kardra, vitézek!

Bige Jakab bólintott.

- Igen! Kardra! Fegyverre! Fegyverre!

A feltörő szilaj rivalgásban mintha megingott volna a két karcsún magasba szökkenő minaret.

Hidvéghy Ernő, a városi hajdúk kapitány-helyettese jelezve, hogy szólni akar, felemelte kezét:

- Igön-igön nagy szívbeli örömmel üdvözljük kelő arany napocskánkat, az ifjú Rákóczi Ferenc fejedelmet... - szólt hangosan, és szinte megremegett az örömtől. Aztán józanul, világosan mondta: - De ahhoz, hogy mi a fejedelemhez menve elhagyjuk szabad városunkat, biztonságban kell tudnunk a szeretteinket. Ezért helyes lenne, ha a fejedelem szabadcsapatai áttörnének a Tiszán, vagyis elfoglalják a tiszabecsei gázlót, és bevegyék Nagykovács várát, melyet a császár itáliai és horvát zsoldosai védenek több ágyúval.

A tömeg várakozva figyelt.

- Menjünk Rákóczi elé! Éljen a szabad magyar hazánk! - röppent itt is, ott is a kiáltás.

Elöl, a becsei Tisza-gázlót védő hevenyészett földsáncokon az ágyúk mögött a császár tüzérei állottak égő kanóccal. A gázlót védő erődök kettős fekete gyűrűvel vették körül a Tisza itt elkeskenyedő, még hegyvidékien tiszta, átlátszó vizét.

Rákóczi és Bercsényi, a felkelő ruszin parasztok bocskoros, báránybőrzekés csapata közepén lovagoltak a Tisza-part mentén. Kis Albert, aki a nagyváradiak csatlakozásának híret vitte, hevesen beszélt:

- Rohammal vegyük be a tiszabecsei sáncokat... Nem várhatunk... Ha az ostrom elhúzódik, a nagyváradiak lelkesedése is elcsitul.

- Roham... - intett hevesen Bercsényi.

- Előre, rohamra!

Kis Albert, aki még a vállán viselte Thökölytől kapott rangjelző párduebőrét, odalovagolt, ahol az alacsony, heves beszédű Vaszilij Gajdar és a káromkodós, szilaj Pavel Kukubenko vezették a népet.

- Előre, vitézek! Vperjod! - kiáltotta oroszul. - Előre! Ha kell, haljunk meg apánkért, ifjú Rákóczi fejedelem önagyságáért!

- Vezesd! Vezesd! - hallatszott a két parasztvezér kiáltása. - Haljunk meg Rákócziért, istenünkért, templomainkért, a Szent Szűzanyáért.

A kaszások egy pillanatra sűrű keresztvetéssel hullottak fél térdre, aztán sűrű tömegük egyre gyorsabban hullámozott előre. Ezernyi kiegyenesített kasza villant a szelíd tavaszi nap fényében. Itt-ott Sárkányölő szent Györgyöt dicsőítő zsoltárok harsantak vagy halotti énekek zendültek.

- Z bogom! Vperjod! - kiáltotta Vaszilij Gajdar.

A kaszások előrelendültek.

...Fent, a hevenyészve emelt sáncokon álló négy ágyú mellett lassú, nyugodt szavakkal vezényelt tüzet a sovány, vékony, magas Heribert von Stauffenberg százados, a tiszabecsei sánc parancsnoka. Levette háromszögű kalapját, megdörzsölte homlokát, és érces hangon vezényelt:

- Várjatok, míg közel érnek, s akkor kartácsot nekik! Ha megtorpannak, a dragonyosaink törjenek ki, és kaszabolják le azt, akit érnek! - figyelmeztetően felemelte kezét: - Kitartás, legények! Csak másfél órát kell kitartanunk, s megérkezik Pfuhl százados kétszázadnyi lovassággal. Akkor ezek közül a bocskorosok közül senki sem menekülhet meg. A Tiszába valamennyit!

A kaszások tömege rivallva támadott. Stauffenberg intett. Az ágyúk csövéből kicsapó láng szinte érte a kaszások mellét, a kartács újra és újra belevágott a tömegbe.

- Vperjod! - kiáltotta Pavel Kukubenko.

Néhányan előrehajolva lendültek fel az alacsony sánc puha földjére. A kartács vad fergetege halomra szaggatta az előretörőket.

Pavel Kukubenko fejetlen teste úgy zuhant előre, hogy a két kezében előrefeszülő kaszapenge súrolta az ágyúcsövet. A kaszások tömegei megtorpantak. A sáncon és a szép magas, füves, vizenyős réten bocskoros holtak heverték.

- Dragonyosokat rájuk! - rendelkezett Stauffenberg.

A sánc szegesdróttal befont otromba gerendakapuja kitárult. A fél század dragonyos bele-vágtatott a bocskorosok tömegébe.

Bercsényi nyugatra mutatott, ahol valami porfelleg látszott.

- A felderítőink jelentették, hogy Pfuhl császári százados másfél század dragonyossal Sátoraljaújhelyből erre tart... - És kesernyésen félrehúzza a száját, kiáltotta: - A teremtésit! Ilyen balszerencse... - Vállát vonogatva szitkozódott.

Rákóczi keresztet vetett.

- Ne káromkodjék kigyelmed, ezért büntetés jár a hadiregula szerint. Imádkozzon inkább, és minden jóra fordul a legcsodálatosabb módon.

...Fent a sáncon megkönnyebbülten emelte fel a karját, és mutatott a nyugaton felcsapó porfelleg felé Stauffenberg gróf:

- Ott jön Pfuhl százados kétszázadnyi lovassággal... Na, ezekből a bocskorosokból kevés viszi el az irháját elevenen a hegyeik közé.

Ocskay magasra emelte kardja villogó pengéjét. Szép, fiatal, férfias arcán a harc szilaj mámor-a, a győzelem biztos hite volt. Felegyenesedett a nyeregben, és ércesen kiáltotta a megszokott vezényszót:

- Eszkadroooooon! Előre! Rajta, magyarok!

Négy huszárszázad mindent elsöprő lendülettel viharzott a széles, vizenyős réten, melyet mintha lovasharcra teremtett volna az Isten. A bocskoros kaszásokkal viaskodó dragonyosok csak most kaptak észbe.

- Vissza! Vissza!

De már késő volt. A négy huszárszázad elsöpörte a félszáz dragonyost, és velük össze-keveredve zúdult be a sánc bejáratán. A tüzérek nem mertek beletüzelni az összekeveredett lovastömegbe. A sánc belseje megtelt a huszárság száz és száz pengét villogtató acélör-vényével.

- Vissza a túlsó partra! Át a gázlón! - szállott a császári tisztek ajkáról a parancs.

Ocskay, aki legelől vagdalkozott, feltekintett.

- Át a gázlón! - harsogta, és elsőnek zúdította a vízbe nagy fekete lovát. A vízcseppek gyémántesője egy pillanatra elfedte alakját. A túlparti sáncon most forgatták volna a folyó felé ágyúikat a tüzérek. De az itt elkeskenyedő Tisza tiszta hullámát már elborították a vezérük után a vízbe vágtató, úszó, rivalgó huszárok győztes hadai. A folyó gázló felé nyitott túlparti sáncán ágyú dörrent. A kartács belevágott a huszárok közé. A tiszta patakízű vízen piros szalagokként kigyózott a vér. De a gázlósánc túlparti őrsége már menekült...

A tüzérek ágyúikat ott hagyva, kettesével-hármasával kapaszkodtak lovaikra, vagy kezükbe fogva a kengyelt, futottak a Nagyikálló felé vezető úton.

- Utánuk! - harsant Ocskay parancsa.

A huszárok tovább vágattak...

Rákóczi arcán örömkönnnyek csordultak.

- Mi a neved, édes egy fiam? Szólj, ki vagy te, a Mindenható segítségével a nagy veszedelemben? Ocskay anélkül, hogy letörölte volna a vért a kardja pengéjéről, francia módon tisztelgett. Mélyet lélegzett.

- Engem, nagyságos fejedelem, kegyelmes uram, gróf Bercsényi Miklós főgenerális... engem úgy hívnak, hogy... - Egy pillanatra elhallgatott, s ösztönösen kereste a huszárság között a szökevényeket, de csak a diadaltól kipirult arcokat, a csillogó szemeket látta. Lelkét betöltötte a hatalmas, gyújtó érzés, mely akkor lobbant benne, mikor melléje szegődött a három huszárszázad.

- Engem maga a leghatalmasabb király, a Napkirály küldött ide, egyenest bajor földről, égis éró hegyeken át... Ezek a legények itt mind becsületes, jóra való magyarok, amint eztet felséges urunk, és öméltósága, gróf Bercsényi Miklós saját szemével, ugyebár, láthatta, mert én sohasem dicsértem magam, de a győzelem: az győzelem.

Rákóczi melléje lovagolt és átölelte.

- Fiam... édes fiam... Ez az első nagy győzelmünk. Most már előretörhetünk Nagykálló felé.

A huszárok között, véres arcú sebesült foglyok között gróf Heribert von Stauffenberg lépdelt gyalog, hátrakötött kézzel. Homlokáról vér csordult. Rákóczi odalovagolt.

- Ó, gróf úr, úgy látom, megsebesült - mondta franciául, ami a császári udvar, de főleg a vezérkar diplomáciai nyelve volt. - Ha megengedi, tábori orvosaim bekenik sebeit.

Stauffenberg tisztelni akart, de hátrakötött kezével csak rántott egyet a vállán. Rákóczi gyorsan, hevesen, mámorosan a váratlan, oly csodálatos győzelemtől, kiáltotta:

- Vegyék le a fogoly öméltóságáról a köteleket... Ön visszakapja a kardját, amíg meg nem gyógyult, s a foglyokat kicseréljük.

Ocskay komoran nézett maga elé. Aztán hirtelen felvetette fejét, és Bercsényihez fordult.

- Hát, főgenerális uram, most már, hogy a gróf úrnak, amint látom kutya baja, egyetlenegy kérésem lesz... Hadd vágassunk Nagykálló felé.

Bercsényi harsogva nevetett. Megsimogatta koromfekete, hosszú bajuszát.

- Jól van, édes fiam. Eredj csak! A te négy huszárszázadod és az én nemesi lovasaimat is elviheted... Az egész van vagy két század, ha századonként tudnánk lovagolni... De ugye, ehhez betanult katonák kellenek, katonalovak, akik jobban tudják a kürtjelet, mint az a részeges lovas gazdájuk. Az én nemeseim ki-ki saját lován ül, ősi kardjával övezi magát, melyet olykor ki sem tud húzni a hüvelyből, mert már annyira berozsdásodott.

Ocskay vakmerően legyintett.

- Majd lemossa róla a rozsdát az ellenség vére... Én is nemesember vagyok... Hát, én megyek!

- tisztelgésre villantotta kardját, és odavágtatott, ahol a Tisza-gázló partján huszárai gyülekeztek.

Pfuhl császári és királyi százados még Kisvárdán kapta a hírt, hogy a felkelők áttörték a Tiszagázlón, és Nagykálló vára felé törnek. Rögtön hadialakzatba állította dragonyosait, és ő maga - jobbról a zászlóvivővel, balra a kürtössel - lovagolt az élen, mikor hirtelen vágató lovasok tűntek fel.

A nyírségi homokos pusztá csak úgy füstölgött lovaik patája alatt. A felvert homokban úgy látszott, mintha az egész pusztá megmozdulna, és legalább ezrednyi kötelék támadna.

Pfuhl százados bátor és tapasztalt lovasvezér volt.

„Ekkora tömeggel nem vívhatok meg a századommal, hiszen ez legalább tízszeres túlerő... - mormogta összehúzott szemmel. - Hát igen, akárhogy is, ekkora lovashaddal maga Lucifer is alig bírna...”

- Rückwärts! - vezényelte, és mivel a dragonyosok közül hatvanheten magyarok voltak, magyarul is kiáltotta: - Vissza! Teljes vágásban! Nagykálló vára felé!

A dragonyosok iskolázottan fordították meg lovaikat, és mintha gyakorlótéren mutatnák meg tudásukat, fordultak vissza. Mögöttük egyre közelebb harsogott a kiáltás:

- Rrrrajta, magyar, rajta, rajta!

Pfuhl százados gyakorlott katonafüllel úgy hallotta, ez a kiáltás már jobbról-balról is harsog.

„Persze, a könnyűlovasság gyorsabb, mint az én dragonyosaim nehéz csataménjei.”

Hátrapillantott. Mögötte már alig fél század lovagolt...

„Persze, a magyarok cserbenhagytak... No, ha túléltem ezt az árulást, elmondom a Savoyai hercegnek.”

Lova lába alól iszap freccsent. Csak most vette észre, hogy közvetlenül előtte mocsár terpeszkedik. A híg, méregzöld, halálhordozó iszap felett lepkék rebbentek. A százados lelkén az iszaphalál hőst dermesztő fuvallata siklott. Ez volt az egyetlen halálnem, melytől egyszerűen és megcáfолhatatlanul félt. Teljes erőből úgy fordította lovát, hogy a súlyos léptű csatamén felágaskodva hátrált.

Pfuhl százados kirántotta pallosát.

„Ezek az ázsiai vagy milyen martalócok biztosan úgy legyilkolják válogatott kínzások között a foglyokat vagy a sebesültjeinket, mint a lázadó parasztok. Itt csak meghalni lehet...”

Körülpillantott. Körülötte alig negyven dragonyos verődött össze. Ahogy megtorpantak a mocsár szélén, a felkelők lovassága is tapasztaltan lelassított.

Pfuhl intett a verejtékbe, porba borult zászlóvivőnek, hogy magasra emelje a fekete-arany ezredzászlót, melyet a század őrzött, és a kürtösök felé fordult:

- Vezérhívás!

A kürtös zihálva fújta a vezérpárbaj ősi jelét.

Ocskay megértette.

- Állj! - intett a mögötte gomolygó porban, az ingovány szélén megtorpant vitézeinek.

- Majd én! Ti csak nézzétek!

Mindenki megtorpant... A százados csodálkozva nézte a francia tiszt egyenruhát, Ocskay feléje ugratta lovát. Pfuhl százados öldöklő csapásra emelte fel súlyos pallosát, és úgy zúdította a magyar bajnok felé a lovát, hogy az szegletes, izmos szügyével feldöntse a másik könnyű lábú, pusztai kancáját.

Hirtelen megingott. A nehéz lova megcsúszott az ingovány előtt feketéllő vakondtúrásban. A százados hatalmas alakja a váratlan mozdulattól átzuhant a térdig földbe szorult lova nyakán.

Ocskay leugrott a nyeregből, és a kábultan heverő százados torkára szorította könnyű, borotvaéles kardja hegyét.

- Rendez-vous! - kiáltotta francia nyelven. - Adja meg magát!

Pfuhl százados várva a halálos döfést, gőgösen behunyta szemét.

- Soha! Soha... - kiáltotta rekedten, elfúlva.

Ocskay hátraintett.

- Kötözzétek meg, és vigyétek Bercsényi Miklós főgenerális elé.

A huszárok lovaikról leugrálva futottak a földön heverő százados felé.

Ocskay a zászlótartó felé fordult.

- Ide a zászlót!

- Soha! - hangzott, mint visszhang, a zászlós ajkáról, de egyszerre három pisztoly dörrent körülötte.

A zászlótartó érezte, hogy jobb karja véresen, bénultan ereszkedik le. A kihulló zászló rézveretes rúdját egyszerre négyen ragadták meg.

- Ide vele! - kiáltotta diadalmas dühvel Ocskay, és mikor már kezében volt a hadijelvény, meglepetten csapott kardjára.

- Ejha! De hiszen ez az ezred zászlaja.

A kürtös hirtelen ajkához emelte a kürtjét, és a rét felett vibrálva röppent a „chamade”, a visszavonulás vagy fegyverletétel kürtjele.

A negyven megmaradt dragonyos lassan eresztette le pallosát.

Ocskay büszkén nyújtotta oda a zászlót a Rákóczi, Bercsényi, Kis Albert és Esze Tamás körül csoportosuló, máramarosi nemes vitézeknek.

- De hiszen ez egy ezred zászlaja! - kiáltotta kitörő örömmel Bercsényi főgenerális.

Ocskay hetykén rázta fejét.

- Nem tudom, hányan lehettek, mert teljesen szétszóródtak a nagy porban. Aki magyar volt, az átpártolt a nagyságos fejedelem lobogója alá.

Rákóczi sápadtan az izgalomtól emelte fel ujját.

- A foglyokkal jól kell bánni.

Bercsényi legyintett.

- Úgy kell velük bánni, mint ahogyan ők bánnak a mieinkkel. Mikor akasztanak, nem nézik, ki a nemes vitézlő rend harcosa, ki a bocskoros paraszt.

Kis Albert, aki vállán még a Thökölytől kapott, ezredesi rangot jelző párducbőrt viselte, és ott állott a vezérek között, hirtelen elpirult lobbanó haragjában:

- De azért ha kartács elé kell menni, jó a kaszás paraszt is, igaz, főgenerális úr?...

Bercsényi éppen olyan hirtelen lobbanó haraggal emelte fel ökölbe szorított kezét.

- Tudja-e kend, kivel beszél?

Kis Albert csontos, kardszabdalta arcán gög volt.

- Én tudom, de a főgenerális uram tudja-e? Ezt a párducbőrt a hegyaljai felkelésért kaptam!

Bercsényi haragosan tépte hosszú, tömött bajuszát.

- De a végén csak elfutott maga Thökölyhez, az Al-Dunához, Nagy-Törökországba.

Kis Albert büszkén, egyenesen állott.

- Aztat igen, az úgy volt! Én Thököly királyhoz futottam, de volt, aki Bécsbe futott, a császárhoz... - Szava élesen csattant.

Hirtelen dermedtő csend lett. Rákóczi sápadtan fordult Bercsényi felé.

- Parancsom: azonnal hagyják abba a vitát... - szólt szokatlanul nyugodtan. - Maga meg, kend, Kis Albert, menjen vissza az ezredéhez... Ellenőrizze a jobbágyaim ezredeit.

Kis Albert tisztelgett... Gögösen, büszkén lovagolt oda, ahol a kaszások a lovascsapatban messze elmaradt ezrei meneteltek. Hátán a vágatás ütemére rázkódott a golyólyuggatta párducbőr.

Mindenki megkönnyebbülten lármázott.

A nagy homlokú, nagy bajuszos Esze Tamás, aki maga is részt vett a hegyaljai felkelésben, és Rákóczi személyes testőrségének parancsnoka volt, mentegetőzve emelte fel mindkét karját.

- Mindig ilyen volt az én Albert komám. Heves a szóban, de vitézsége egy sereget ér. Bizony, én saját két szememmel láttam, úgy vitte a bőrét a vásárra, mint senki más... Ott, akkor 1697-ben.

Bercsényin látszott, bánja túl heves kitörését.

- A paraszt ne szemtelenkedjen, mert derest kap - mondta mesterkéltn göggel, és lopva figyelte Rákóczi arcát. A fejedelem vállat vont.

- Engedje meg, kegyelmed, hogy ha valaki engem személy szerint megsért, én magam büntessem meg. Az Úrjézus alázatra és szeretetre tanított minket... - Aztán hirtelen Ocskay felé fordult: - Hát... te meg itt olyan dolgot műveltél, édes fiam, hogy mindnyájan csak ámultunk.

Ocskay tisztelgett. Még mindig francia századosi egyenruhát viselt.

- Tennék én többet is, felséges fejedelmünk, csak rang kellene hozzá. Nemesember létemre... - szólt halkán, szinte aláztatosan, láthatóan okulva abból, amit látott.

Rákóczi odaintett Bercsényi Miklós felé.

- A rangosztás a főgenerális dolga.

Bercsényin látszott, szeretné helyrehozni azt, amit heveskedésével elrontott.

- Hát, ha valaki a Napkirály híres-neves hadában százados volt, annak a tiszabecsei meg más harcok után ezredesi rang jár!

Ocskay elpirult örömeiben. Zihálva lélegzett. Szeme könnyes lett. Rákóczi észrevette. Elmosolyodott. Hozzá lépdeltette lovát. Átölelte.

- Fiam... édes fiam... - mondta fátyolos hangon, pedig maga is alig volt idősebb a másiknál... - Előre! Mindig csak előre!

A nemes vitézlő rend vitézei éljeneztek. Ocskay felvetette fejét. Fehér bőrű suhancarca lángolt.

- Engedélyt kérek, főgenerális uram, hogy még ma Nagykálló vára ellen induljak, hogy elvágjam az élelmiszer-szállítási utakat Szolnok, Eger felé.

Bercsényi rövid ideig hallgatott.

- Menjen, kigyelmed, mint a szélvész ott a pusztán. Csináljon, amit jónak lát. - És figyelmeztetően felemelte ujját. - ...De ne felejtse, első az engedelmesség a feljebbvaló iránt.

A három huszárszázad lovainak patkója alatt már Nyíregyháza óta morajlott a vöröses homokos puszta.

Ocskay László ezredes a csontos, erős, éles arcú Béri-Balogh Ádám huszárszázados és Czelder Orbán szepesi polgár, hajdúvezér előtt lovagolt Nagykálló ostromára. Mikor a nagy törökverő hadvezértől elragadott három huszárszázad kiért a Nagykálló felé vezető útra, Ocskay oldalt intette a vezéreket, és halkán, gyorsan rendelkezett. Béri-Balogh Ádám huszárszázados és Czelder Orbán szepesi polgár, hajdúkapitány szótlanul lépdeltette melléje lovát. Ocskay daliás alakja felegyenesedett díszes iszfaháni ezüstnyergében, úgyhogy ezüst-sarkantyúja megcsörrent az ezüstverte kengyelben, és zengve, mint a zsákmányra lecsapó sas, rikoltotta:

- Hej, ti legények! Az Isten verjen meg titeket, ha most nem ontjátok véretek a magyar földért! Eleget szolgáltátok a császárt! Most Rákóczi vitézei lettetek.

A három huszárszázad fokozatosan állott meg a törökrekesztette végtelen ingovány keskeny útján, mely ott nyúlt a nyírségi homokpuszta szélén.

Mély csend támadt. Csak a szúnyogok zümmögtek. Egy öreg, janicsárbajuszos tizedes torkát köszörülve emelte fel kezét, hogy szólni akar, s midőn Ocskay intett, óvatosan kérdezte:

- Eztet miért mondja az ezredes úr, ha már egyszer Rákóczi vitézei lettünk?

Ocskay előrehajolt.

- Eztet én azért, mert eleget öldökölte egymást a magyar a semmiért.

Olyan mély csend támadt, hogy a három század huszárai még azt is hallották, hogyan zümmögnek a csákok körül rajzó szúnyogok. Ocskay hangja ércesen csendült.

- Eztet én mindazért mondtam, mert nem hagyta igaz szívem, hogy bécsi udvaroncokért ömöljön a sok igaz magyar vére...

Az öreg janicsárbajuszos tizedes szótlanul tisztelgett. A csontos, erős Béri-Balogh Ádám százados hüvelyéből most zengve repült ki a kard.

- Huszárok! Egy szó mint száz, éljen Rákóczi Ferenc, Magyarország fejedelme! Gyerünk Nagykálló ellen!

Mindnyájan hallgattak, aztán egyszerre röppent fel a kiáltás a huszárok ajkáról:

- Éljen Rákóczi! Vivát Rákóczi!!!

Giangiovanni Amadeo Buocompagni, a nagykállói vár parancsnoka, csak a várban baromfit, gyümölcsöt árusító nyírségi parasztoktól tudta meg, hogy a felkelők lovassága már Nagykálló ellen száguld. Buocompagni, mint a magas rangú tisztek között oly sokan, ott harcolt Budavár felszabadításánál. Személyesen ismerte Savoyai Jenőt, az összes császári haderő főparancsnokát, és a kitűnő hadvezért, Ludwig von Badent. Részt vett a hegyaljai felkelés leverésében, majd a nagy nyírségi pusztá egyik legfontosabb vára, Nagykálló parancsnoka lett. A várfokon állott, mikor a homokos szatmári pusztán porfelleg emelkedett fel, és vágató lovasok tűntek elő mögüle.

- Lovasok! Mint a tatárok... Ha közel szemtelenkednek, kartácsot nekik... - Intett a tűzéreinek, akik lövésre készen, füstölgő kanóccal állottak ágyúik mellett.

A lovasok csoportjai kettéváltak. Buocompagni megdörzsölte sűrű, már ősülő szemöldökét.

- El akarják vágni az élelmiszer-szállítási vonalunkat... - mondta, és töprengve dörzsölte török pengékkel felvésett domború homlokát. Egy lovascsapat, alighanem a vezérek, vakmerően egyenesen a várkapu felé lovagolt.

- Tűz! - kiáltotta Buocompagni.

Az ágyúk megdördültek.

A kartács elsuhant a lovasok felé, és előttük vágta fel a nyírségi homokot.

Ocskay, aki lovasai élén lovagolt, megvillantotta kardját.

Hangja messzire csendült.

- Hej, legények! Ti, ott a falakon! Ha magyar szív dobog bennetek, álljatok nagyságos fejedelmünk, őfelsége szabadságlobogója alá!

Az ágyúk újra megdördültek. A gránátok belevágtak a tisztek csoportjába. A délceg Abasári Sente Gábor kettétépett teste a földre zuhant. A tiszti csapat sebesültjeit magával sodorva lovagolt hátrább.

A csontos, sovány, magas Bige Jakab a hajdúk századosa volt. A Nagyvárad piacterén gyülekező tömegből biztató kiáltások röppentek, s ha valamelyik szónok Rákóczi nevét említette, eget remegtető éljenzés viharzott.

Bige Jakab előrenyújtotta kezét:

- Polgárok, nemesemberek, tisztességes jobbágyok, Rákóczi fejedelem serege Nagykálló várát vívja. S mi összetett kézzel nézzük a küzdelmet népünk szabadságáért?!

- Nem! Nem! Gyerünk mi is! Mindnyájan, aki csak fegyvert tud fogni! - harsogott a tömegből, és egyszerre itt is, ott is felemelkedtek a titokban küldött piros szabadságzászlók. Ezernyi tekintet mohón olvasta a zászlók vásznán aranyló betűket: „Cum Deo, pro patria et libertate!”

A tömeg megmozdult, hullámot vetett, s ellenállhatatlan örvénnyel, áradatként zúdult előre.

Giangiovanni Amadeo Lucio Buocompagni, a nagykállói vár parancsnoka sápadtan nézte a pusztából előhőmpölygő sokaságot, aztán a tisztjei felé fordult.

- Uraim! Mekkora becsülik önök a felkelők erősítésére érkezett hadat?

Péterffy János dragonos őrnagy, aki a császár régi, hű katonája volt, még Thököly Imre felkelőkirály ellen vívott harcokban és a hegyaljai felkelés leverésében, megdörzsölte homlokát.

- A lázadók kikiáltói négyezer gyalogosról és háromezer lovasról beszélnek, akik Nagyváradról érkeztek. Én úgy látom: ez körülbelül megfelel a valóságnak. - Habozott, aztán kényszeredetten, halkan mormogta: - Tapasztalatom szerint a hírek, sajnos, megbízhatóak... Vagyis, ezredes úr, bár a felkelők hadában csak néhány százszázad jelenti a rendes katonaságot, képzett katonát, még így is legalább ötszörös túlerővel állunk szemben. Segítséget sehonnan sem várhatunk, hisz Pfuhl százados lovasai vagy átálltak a felkelőkhöz, vagy foglyul estek.

Buocompagni a régi, rozszant falakat körülözönlő tömeget nézte.

- Ki hitte volna, hogy Rákóczi szó szerint a pusztából és az ingoványokból támaszt elszánt harcosokat? Úgy hiszem, ha ekkora túlerővel állunk szemben, ésszerű a megegyezés... - Habozott, aztán halkán mondta: - Ha a felkelők hajlandók biztosítani a helyőrség szabad elvonulását, feladjuk a várat.

A tisztek és a katonák arcán ugyanaz a megkönnyebbülés látszott. Valahonnan, szinte varázsszóra, egy kardpengén a megadás fehér zászlója lebbent.

Nagykálló eleste után Ocskay huszáraival szélvészféleg száguldott előre, de a híre már megelőzte jövetelét. Nyomában a felkelők francia fegyverekkel és pénzzel ellátott, egyre jobban szervezkedő, egyre hatalmasabb serege vonult fel.

Báró Károlyi Sándor, aki máramarosi nemesi haddal látszólag megsemmisítő győzelmet aratott a felkelők felett Dolhánál, elsőik egyikeként állt át Rákóczi zászlai alá. A főnemesség képviselői, gróf Eszterházy József, gróf Pekry Lőrinc és még oly sokan mások, a magyarországi főnemesség más vezetői, lengyel módra vagy a francia főnemesség „Fronde”-felkelésének mintájára konföderációban egyesültek: szövetségre léptek egymással.

A nemesi konföderáció képviselői kimondták, hogy tovább is királynak tekintik Leopoldus császárt, de küzdenek a magyar alkotmány helyreállításáért.

Ocskay László huszáraival és nemesi felkelő lovassággal Zólyom vára alatt járt. Bottyán János várparancsnok, akit „Vak Bottyánnak” hívtak érte rajongó vitézei, a zentai ütközetben a törökök ellen hadakozva vesztette el fél szemét. Ragyogó, langyos, őszi délután volt, mikor a zólyomi halmok között vezető úton feltűntek a száguldó huszáreszkadronok.

Vak Bottyán összehúzta ép szemét. Megigazította a vak szemét elfedő fekete kötést, és gúnyosan mormogta:

- No fene, de nagy rösttel jönnek... Csak egy kis hiba van ám! Nincs szárnyuk a lovaiknak, hogy a falakon átrepüljenek.

A huszárok lassan torpantak meg. A nemesi lovasság rendetlenül száguldó tömege még előresodorta őket. Hirtelen mély csend lett. A huszárok csapatából ezredesi rangjelző sastollal régies, de remek-mívvű sisakján egyetlen lovas vált ki. Hátraintott. A huszárkürtök a vezéri párviadalt rivallták.

Vak Bottyán csodálkozva dörzsölte a fekete kötés alatt hirtelen viszkető vak szemét. A huszárok csapatából, a tisztek csoportjai közül magányos lovas léptette előrébb a lovát. Kardja kiröppent drágaköves keleti hüvelyéből. Hangja ércesen csattant.

- Hej, várparancsnok! Ne bujkálj a falak mögött! Állj ki párviadalra! A magyarok istenére fogadom, megmutatom neked, merre van a pokol kapuja!

A várparancsnok elvörösödött.

- Szemtelen tacsó! - rivallt hirtelen lobbanó dühvel.

A falakon puskákat célzásra emelő mesterlövészek között halk mormogás támadt.

- Csak intsen egyet, János bácsi... - fogadkozott a zömök, híres, éles szemű mesterlövész. - Csak intsen, ilyen távolságból biztos a homloklövés...

Vak Bottyán homlokát ráncolva legyintett.

- Nem kell. Még azt hinnék amazok, hogy nincs merszem kiállani... Nyergeljétek meg a Betyárt! Eléje állok!

- De János bácsi, kigyelmed hatvan körül jár, az a suhanc meg harminc sincsen... Ha kardharcra kerül a sor, hiába, az csak jobban forgatja a kardot...

Bottyán megvárta, amíg a lovát elővezetik. Megvizsgálta a nyeregkápához szíjazott két remek elefántcsont markolatú török pisztolyát, és látva az aggódó arcokat, gőgösen intett.

- Ne féljete, nem lesz itt kardharc. Pisztolypárbaj ez... s a golyó nem nézi, ki az öreg, ki a fiatal... - Fellendült a nyeregbe, és hetykén rikkantott. - Hé, félbajusz, nyiss kaput!

Az alacsony, zömök helyettes várparancsnok, aki a hegyaljai felkelés alatt fél orcáját felbarázdáló paraszti kiegyenesített kasza döfése nyomán veszítette el fél bajuszát, hátrafordult. Rövid ideig zavartan hallgatott, aztán a feszülten figyelő hajdúknak mondta:

- Halljátok-e, pajtások, gyerünk csak mégis János bácsi után, hogy ha segíteni kell, ott legyünk...

A várkapu szélesre tárult. Vak Bottyán sarkantyúba kapta szép szürke kancáját, és előre-vágtatott. Kint széles félkörben torpantak meg a huszárok, a nemes vitézlő rend felkelő lovasai.

Ocskay látta, hogy a másik, mihelyt nyolc katonalépésre eléje ért, szinte nyugodtan, nem ránt kardot, hanem pisztolyt von elő a nyeregkápából, és maga is előkapta pisztolyát. Az elmaradt kardharc bosszantotta.

A két lövés egyszerre dördült meg. A két bajvivó közül a várparancsnok hanyatlott hátra. A golyó az oldalába fűrődött, a mellpáncél alatt, és gerincénél akadt meg.

Ocskay érezte, mint pattan a golyó mellpáncéljára, horpasztja be. A tüdeje mintha tüzzé vált volna. Szeme előtt vörös ködbe borult minden. Zihálva köpködté a vért, és szédelegve a fájdalomtól hagyta, hogy leszedjék a nyeregből... A diadal érzése úgy lobbant, mint hullócsillag a vörös ködben. Érezte, hogyan nyúlnak feléje, és ernyedten, vérbe borult ajakkal hanyatlott hátra.

Ocskay ezredes három napig vért hányt, mikor a nyeregbe ült, szédelt, mint a részeg. A két tüdeje erősen sajgott.

Bottyán János négy hétig nyomta az ágyat. A várbeliek szótlanul álldogáltak a sebesült mellett.

- János bácsi, annyian vannak a Rákóczi vitézei a vár alatt, hogy a számukat sem lehet tudni.

A sebesült mélyet lélegzett.

- Igazuk is van... - szólt halkán, nyugodtan. - Sokat tépelődtem, gondolkoztam. Igaza volt annak a veszett suhancnak...

Mély, súlyos, tiszta csend támadt.

- Eztet igen-igen bölcsen mondta a várparancsnok úr... - szólt kimérten valaki.

A sebesült mélyet lélegzett.

- Menjen Kálmándy Pista őrnagy meg a Szuhay Imre. Mondják meg annak, aki ott a legnagyobb generális az ostromló hadaknál, hogy Vak Bottyán ezredes a nagyságos fejedelem hűségére tér, s szánja-bánja, hogy nem látta meg előbb a magyar igazság szent fényét.

- Éljen! - tört fel halkan, fojtottan, de mégis lelket rezzentő lelkesedéssel.

A felkelők négy nap múlva vonultak be Zólyom várába, Ocskay tisztelgő látogatást tett a sebesültnél.

- Hát, János bácsi... - szólt tiszteletteljesen. - A maga golyója a mellem közepét érte. Csoda, hogy a mellpáncélom kibírta, bár úgy behorpadt, hogy a két tudóm majd kiszakadt. Három napig vért hánytam.

Bottyán vastag, ősz bajuszához nyúlt.

- Én rosszabbul jártam, mint te, öcsém: majd a gerincemet törte ketté a golyód. Most is alig bírtam felülni... Add át az üdvözetemet Rákóczi fejedelemnek, mondd meg, hűségesen szolgálom majd a szabadság zászlaját. - Meglepett csend támadt.

- Vivát Rákóczi! - hallatszott a várbeli tisztek csoportjából.

Zólyom várának bevétele után Eger, Szolnok, sőt az erős Érsekújvár is behódolt Rákóczi tábornokai - gróf Károlyi Sándor, gróf Eszterházy János, gróf Pekry Lőrinc - hadainak.

Gróf Bercsényi Miklós főgenerális parancsot adott Ocskaynak, törjön be a császári örökös tartományokba, hogy rettegést keltsen a bécsi udvar magyarellenes kormányában.

Ocskay október közepén kelt át a határhegyeken, a Morva folyón Morvaországba. Amerre járt, magas lánggal égtek a morva falvak. Egész Európában a Habsburgok minden ellensége ujjongott. Párizsban, a Notre Dame-ban hála-istentiszteletet tartottak, melyen a Napkirály is megjelent. Rákóczi magyar követét, Vetésy Lászlót a versailles-i udvar leggőgösebb arisztokratái is nyájasan üdvözölték.

Az Európa-hírú sárospataki kollégium hálótermében mély csend volt. A kollégium protestáns templomában egyenletesen ütötte az éjfél a régi óra, melyet még Báthory Zsófia - míg protestáns volt - ajándékozott a kollégiumnak.

A hálóteremben hirtelen megmozdult valami. A vékony, vézna Jávorka Ádám, az egész kollégium egyik legjelesebb diákja, szótlanul egyenesedett fel. Önkéntelen mozdulatokkal úgy kanyarította a takaróját, mintha feküdne az ágyában valaki, ha az éjféli diákórság esetleg betéved, és kiosont a folyosóra.

Egy pillanatig a teljes homályban állt. Halk léptek zörrentek. Jávorka behúzódott a diákruhás szekrények közé. A léptek megtorpantak. Mindketten várakozva figyeltek.

- Rácz Miska, te vagy? - kérdezte fojtottan Jávorka Ádám.

- Én... - hallatszott halkan.

- Bornemissza Gábor jön-e?

- Mindjárt jön. Lent a földszintet most járja az éjféli őrség.

Jávorka legyintett.

- Ide fel az emeletre úgysem jönnek... Gyere az énekszobába.

- Hát a Gábor?!

- Szóltam neki, idejön...

Bornemissza alakja most tűnt fel a keskeny, homályosan derengő ablak előtt.

A lépcsőház ajtaja halkan zörrent. Bornemissza óvatosan becsukta, aztán a többiek felé indult. A három diák hangtalanul húzódott egymáshoz. Jávorka Ádám halkan, gyorsan mondta:

- Fiúk, tegnap este a városházán arról beszéltek, hogy Rákóczi fejedelem ezredese, Ocskay László, a tiszai átkelés hőse, már Bécs körül jár... A bécsiek jobban rettegnek tőle, mint a töröktől. Amerre jár, tűz és vér a nyomában... A gőgös bécsi udvaroncok meg reszketnek, mint a nyárfalevél. Fiúk, én verset írtam a diadalmas hősről.

Itt az énekszobában egyetlen gyertya égett. Néha hallatszott, hogy vonul tovább a földszinten az éjféli diákórság. Jávorka kezében papiros zörrent. A gyertya felé hajlott, és halk, fojtott hangon olvasta:

- Ocskay László, a tűz fejedelme, Ocskay: Rákóczi villáma...

A vers zengett, perzselt, győzelemre, harcra hívott.

Elhallgatott. Lelket gyújtó csend lett.

- Fiúk, álljunk be Rákóczi zászlója alá. Gyerünk Ocskay táborába! - kiáltott Rác Miska.

- Úgy is van! Félre a könyvet, az író tollat... - Jávorka Ádám olyan mozdulatot tett, mintha leseperne az asztalról valamit. - Gyerünk Ocskayhoz.

Bornemissza hevesen helyeselt.

Ocskay vezérkarával a nagyszombati országúton lovagolt. A huszárszázadok, megterhelve a feldúlt szerencsétlen morva falvak szegényes zsákmányával, rendetlenül özönlöttek mögötte.

A szép fiatal Bezerédy Imre, aki már ezredes volt, és Bercsényi Miklós főgenerális küldte Ocskayhoz, hogy a jelentését kérje a morvaországi beütésről, halkan mondta:

- Három sárospataki diák jelentkezett kigyelmed zászlaja alá... - És nevetve hozzátette: - Mondtam nekik, álljanak be az ezredembe, de ők csak azt beszélik, a híres hős seregében akarnak szolgálni.

Ocskay gőgösen vállat vont.

- Van nekem jó vitézem elegendő, de ha ez a három tollforgató az én katonám akar lenni, hát legyen. Hol vannak?

Bezerédy Imre balra intett.

- Ott állnak annál a három fűzfánál.

Ocskay odalovagolt. A három diák süvegén egyformán lúdtoll fehérlett. Arcukon egyforma áhítattal figyeltek feléje. Ocskay arca megenyhült.

- István... - intett hátra a csontos, fekete Balogh Istvánnak, aki még szökevény korában csatlakozott hozzá. - Adj három lovat ezeknek a tudós ifjaknak, ne kelljen gyalog dagasztaniuk az őszi sarat.

Balogh István gúnyosan nevetett.

- Hát már hogy tudnának ezek lovagolni? - Látta a három diák arcán az izgalmat, és ő is megenyhülve legyintett: - Nem baj! Olyan szép szelíd lovacskákat kapnak, amelyek alighogy kocognak, ha majd a tollal megpiszkáljuk a fülüket.

- Hát jó lesz nekünk akármilyen... - szólt halkán Jávorka.

A nyáriasan tiszta, felhőtlen égbolton még halványan ragyogtak a csillagok... A zsákmányolók hada hangosan csereberélve a zsákmányt, rendetlenül tolongott a vezérek után.

- Ezredes uram... - fordult Jávorka Ocskayhoz - írtam egy verset az ezredes úrról, felolvashatom?

Ocskay barátságosan bólintott.

- Majd a táborban... - szólt szívélyesen.

Tizenhetedik fejezet

A fejedelem Munkács várának figyelőtornyában állott. Mély, téli csend volt, csak néha csikordult meg szinte pendülve a nagy hidegben a mély hóba borult Kárpátok, fenyvesek felől a lomha szárnyú hollók károgása.

A fejedelem a hollók röptét figyelte.

„Balról repültek: jó jel, ahogy a római haruspex-madárjósok mondták...” - gondolta, és elmosolyodott.

A Vereckei-szoros felé vezető úton hirtelen tűnt fel a menet. A könnyű, ezüstíves szánok hármasszorosai szinte repültek a mindent egyenletessé, simára varázsló havon. A közepen sikló szán körül vágató testőrdzsidások csoportja felett piros-fehér sascímeres lobogó jelezte a fővendég, Elzbieta Seniawska-Lubomirska, a nagyhetman, a lengyel hadak fővezére világszép ifjú nejeinek jelenlétét.

A férfi úgy érezte, a lélegzete egy pillanatra elakad. Megrezenő kézzel igazgatta meg süvegét, és gyors léptekkel indult le a meredek toronylépcsőn.

Kint, a várkapu előtt már magas rangú vendéget jelző kürtjel harsant. Csikorogva tárult a vár annyi ostrommal meggyötört kapuja. A három pompás lóval repített pehelykönnyű, ezüstös szán most torpant meg a várpalota feljárata előtt.

A fejedelem generálisai, bizalmi emberei, díszes palotás tisztjei élén maga lépett oda az ezüstszánkóhoz, hogy lesegítse a súlyos medvebőr takarókat az asszony sudáran eléje hajtó testéről.

- Ó, asszonyom... - kezdte francia nyelven - a legvakmerőbb álmaimban sem mertem volna remélni, hogy ilyen elképzelhetetlen, meg nem érdemelt megtiszteltetés érjen, és itt üdvözölhetem önt ősi váramban...

Az asszony a hidegtől kipirult, friss, lágy, kerek, kicsi arcán leplezetlen szilaj öröm látszott. Nagy, sötétkék szemében csillogó ígélet és minden akadályon áttört győzelmes szerelem diadala látszott. Kislányos ügyetlenséggel hámozta le apró kezével a cobolyprémes kézmelegítőben le nem húzott szarvasbőr kesztyűt, és mosolyogva nyújtotta csókra ujjait. A férfi hódolatteljesen csókolta meg, és egyszerre érezte ajkán a lassan hulló nagy hópelyhek hús ízét és az asszony testének élő melegét.

A munkácsi várpalota mind a négy nagytermében zúgott a lakoma. A magyar és lengyel főnemesek részegen összelelkezve harsogták a szilaj, lobogó bordalokat. Kint a vár háromszögű, eléggé tágas udvarán a hatalmas tűz felett nyárson ökröt sütöttek a vár szakácsai, és a csapra vert hordók körül tolongtak a nemes vitézlő rend vitézei.

Bent a kastély délre nyúló kicsiny szobájában meleg volt, és különös bársonyos, puha csend. A hatalmas, díszes, bronzveretes kandallóban sziszegve sercegetek, égtek porrá a fenyőhasábok.

Az asszony kicsi arcán a szerelem ősi méltósága honolt. Ajka úgy mozdult meg, mintha csókolna.

- Neked korona kell... lengyel korona, akkor erős leszel, s itt, a véráztatta magyar földön is végleges diadalt aratsz. Nagy tetteket kell végrehajtanod... Cselekedj gyorsan és elszántan, s akkor egyesül Lengyelország Magyarországgal, s ismét három tenger mossa a két állam határát; mint egykoron, mikor Nagy Lajos király uralma alatt egy főn egyesült a lengyel és a magyar korona... - A francia szavak bájos, szlávos lágysággal röppentek.

A férfi úgy érezte, a szerelemtől ittas lelke diadalmas lobogással lobban fel.

- Valóban, Elise... valóban... - szavában elszántság volt. Karjai átkúsztak az asszony derekán.

- Minél erősebb leszek, annál alázatosabban, annál forróbban szeretlek, s a korona a te okos kis fejedet is ékesíti majd.

Elzbieta sóhajtott.

- Én férjes asszony vagyok... te pedig házas és két gyermek apja...

A férfi szemében remény és szerelem csillogott.

- Omnia vincit amor... - idézett latinul.

Az asszony hallgatott, aztán önmagának is ellentmondva, kesernyésen mondta:

- Igen, a szerelem mindent legyőz, de milyen sokszor pusztul bele az ember ebbe a győzelembe.

A férfi lassan, lágyan csókolta meg az asszony bársonyos orcáján hirtelen végiggördülő könnyeket.

- Talán sejt valamit a férjed? - kérdezte halkan, fojtottan.

Az asszony leverten legyintett.

- A férjemnek százhuszonhat faluja van, s minden faluban a falu szépe az ő ágyasa. Ha én itt vagyok nálad, olyan lakomákkal eteti-itatja ifjú szeretőit, hogy az egész Európa odafigyel és irigykedik.

- Hát akkor?

Az asszony a fejedelem füléhez hajolt, és mintha félne, hogy valaki meghallja, azt suttogta:

- A sógorom... titkos fegyveresei mindig körülöttünk rejtőznek, várva a kedvező alkalmat arra, hogy leleplezzenek vagy akár meg is öljenek téged...

A férfi fölényesen elmosolyodott.

- Nekem is kard van az oldalamon... De különben is, a hűséges palotás testőreim sem alszanak... - Érezte, amint a hűvös aggodalom szívét éri, és görcsösen szorította magához asszonyát. Csend volt, csak a hős Zrínyi Ilona s a daliás Thököly Imre szerelmét látott munkácsi bástyák körül kavargott a hóvihar.

A Turóc megyei megyeháza előtt hatalmas hótorlaszok emelkedtek. Bent, a szolgálkezekkel jól fűtött teremben a megyei urak tanácskoztak már második hete. Az okos arcú, megyeszerte latin költeményeiről, bordalairól híres Okolicsányi Kristóf előtt papírlap fehérlett, melynek oldalán szép, kalligrafikus díszek kanyarogtak, jelezve, hogy aki írta, az mestere a kézírásnak.

Okolicsányi köhintett.

- ...Hát, szóval akárhogy is, de most kell a békét megkötni a császár és király őfelségével, mert látva látjuk, az egész Európa egyesül a Napkirály ellen. Lehet, hogy a franciák megvédik magukat Anglia, Hollandia, Hannover, Braunschweig, Ausztria seregével szemben, szóval, talán elképzelhető, de hogy közben minket is segítsenek, az teljesen lehetetlen, márpedig a franciák veresége után Rákóczi sem állhat meg az egész irtatlan birodalom minden hadereje ellen.

A gyors mozgású, éles szemű, mindig vitára kész Rakovszky Menyhért főjegyző most úgy csapott rá tenyerével az asztalra, hogy az előtte fekvő jegyzetlapok megrezzentek.

- Egy szó, mind száz: béke kell! Most, mikor még erős a felkelés... - Aztán halkabban hozzátette: - De hát lehetséges lenne a béke most, amikor néhány összefogott főnemes önzőn a háborút kívánja a végső vereségig?

Az asztal körül halk, óvatos mormogás vibrált. A hangos szavú Platthy Sándor vállat vont.

- A felkelés vezetői attól tartanak, hogy a békében elvesztenék kisebb ország nagyságú birtokaikat... Hiszen akkor... bármilyen kedvező lenne is a béke, ők négyen-öten bizonyára nem bíznának az őfelsége által meghirdetett bűnbocsánatban... Különösképpen Rákóczi, aki már megjárta egyszer a nagyapja, Zrínyi Péter siralomházát, ott Wiener Neustadtban...

Hallgattak. Okolicsányi Kristóf felemelte kezében a sűrűn teleírt papírlapot.

- Hírek járnak, hogy Bercsényi Miklós javaslatára Rákóczi országgyűlést hív össze Ónodra!

Csend lett.

- Ónodra?... Kisebb falut nem tudtak találni? - kérdezte gúnyosan az egész megyében legékesebb cicerói latinsággal szónokló Zay András.

- Csak oda hívnak össze országgyűlést, ahol biztosak lehetünk abban, hogy Heister generális dragonysai nem verik szét... - szólt szokatlan halkán a mindig vitázó Rakovszky Menyhért, és körülpillantva gyorsan mondta: - Azt beszélik Rákóczi udvarában, s egyre többen beszélnek erről, hogy ne csak a paraszt adózzon, de a nemes vitézlő rend és a birtokai után a főpapság is...

Döbrent hallgatás támadt. Rakovszky végigsimított homlokán.

- A fejedelem főudvarmestere, Ottlyk György arról beszélt, hogy a Rákóczi által vert értéktelen rézpénzt szaporítják, de az adót a császári és királyi ezüstpénzben kell befizetni...

- Gyalázat! - röppent fel egyszerre.

Az asztal körül ülő urak arcán egyforma felháborodás rezzent.

Okolicsányi Kristóf az előtte fekvő jegyzékkel teleírt lapot nézte.

- Hát igen, a mi megyénk, Turóc vármegye, az Ugocsa mellett hazánk legkisebb vármegyéje, de a világtörténelmi döntések nemegyszer támadtak kicsiny városokból, mint a nagy római birodalom élő magva, a még kicsiny Róma... Nekünk arra kell törekednünk, hogy hazánk több megyéje is a béke mellett foglaljon állást az ónodi országgyűlésen, ezért indítványozom, hogy szerkesszük meg a folyamodványt a többi megyéhez, melyben feltárjuk a béke szükségességét, és felhívjuk figyelmüket, hogy a háborús párt vezérei csak önző érdekeiket akarják megvédeni a kilátástalan háború folytatása által.

- Úgy van! Úgy van! - tört fel az asztal körül az izgatott helyeslés. - Legyen Turóc megye a kezdeményező!

Tavaszi volt. A felkelők serege Lévát ostromolta. Kis Albert ezredes, aki annak idején Rákóczi fogadta a határon, maga vezette a kaszások rohamát. A várfalokról dörgő ágyúk tüzeiben halomra hullottak a magyar, ruszin, oláh, bocskoros jobbágyok, de a roham tovább zúdult a falakra.

A kiegyenesített kaszák hegyén új vér piroslott... A keskeny, régi utcákon vad zsákmányolás kavargott.

Bercsényi Miklós főgenerális, aki az ostromot vezette, báró Károlyi Sándor, gróf Eszterházy Antal tábornokok és vezérkaruk: Ocskay László, Bérei-Balogh Ádám, Bezeredy Imre, a fél-szemű Bottyán János brigadérosok és a francia Fierville kíséretében most lovagoltak be a vár bedöntött kapuján.

- Ha azt akarjuk, hogy a polgárság hű fegyvertársunk legyen, kerülni kell az ilyen zsákmányolást... - szólt kimerően az éles szemű, okos arcú báró Károlyi Sándor, a felkelő sereg legképzettebb hadvezére, és élesen kiáltotta: - Hé! Ki itt a parancsnok?

Kis Albert néhány kaszás kíséretében kivált a zsákmányolók tömegéből. Vállán három kartácszilánk tépte meg az ezredesi rangot jelző párdúcbojt. Szétvetette a lábát, úgy, hogy egyszerre elállta a keskeny, régi utcát, és hangosan, gőgösen mondta:

- A parancsnok? Az én volnék!

Károlyi Sándor okos, sima arcán mély felháborodás látszott.

- Hát maga meg itt a nagyságos fejedelem főgenerálisának szeme előtt csak úgy nézi ezt a fosztogatást, gyűjtogatást?!...

Kis Albert némán nézett Bercsényi főgenerális felé.

- Hát mit csináljak? - kérdezte hangosan. - Csak nem ontom saját vitézeim életét, ha egyszer az ellenség kartácsa megkímélte.

Károlyi megrázta kezében a könnyű, díszes, tábornoki rangjelző buzogányt, úgy, hogy az apró aranyláncon lecsüngő drágakövek egyszerre szikráztak fel...

- Hát így válaszolsz te a rangidősnek?! - harsant fel egyszerre a hangja.

Kis Albert mozdulatlanul állott. Körülötte egyszerre megtorlódott a kaszások füstös, szikráktól perzselt csapata.

- Miféle úri beszéd ez? - csattant fel hirtelen lobbanó dühvel a parasztharcosok csapatából.

Károlyi odafordult Bercsényihez.

- Főgenerális uram! Ez az engedelmisség nyilvános megtagadása. Ezért a csatamezőn rögtön, rögvest halál jár.

Bercsényi komoran hallgatott.

- Vegyétek le róla a párdúcbojt... - rendelkezett a fejedelmi palotás testőrök felé, akiknek ezredeit a felkelő hadsereg legjobb, legfegyelmesebb csapatainak tartotta mindenki.

A válogatott, szálas legények, kik óvott, kímélt élhadcsapat vitézei voltak, egyszerre hatannyolcan ugráltak le a nyeregből, és rávetették magukat Kis Albertre.

Egy pillanatig csend volt, csak a sercegve égő épületek összeomló gerendáinak rengése hallatszott.

A parasztek körülvették vezérüket. A palotások felé véres kaszák szegeződtek.

- Ez már fegyveres lázadás... - kiáltotta Károlyi. - Golyót neki, legények.

A palotások jó francia karabélyai lövésre szegeződtek.

Kis Albert felemelte fejét.

- De hangos a generális úr - kiáltotta gőgösen -, pedig találkoztunk mi már Dolhánál, mikor a szegény, istenverte paraszti népet kaszabolttatta, hogy aztán Bécsbe menjen a jutalomért a zászlókkal...

Károlyi elsápadt. Némán hátrafordult. Heves kézmozdulatot tett.

A palotások karabélyai egyszerre dördültek meg. Kis Albert felhőrdülve melléhez kapott. Az előtte kaszát szegező két jobbágy némán hullott a perzselő gerendák közé.

Kis Albert inogva állott.

- Él... éljen Thököly király!... - hördült vérbe borult ajkáról a szó.

Bercsényi látta, mint hull arcra a másik, és homlokát ráncolva fordult Károlyihoz:

- Eh, generális uram, azért nem kell a jó vitézt ilyen sebbel-lobbal a másvilágra lökdösni... - mormogta zavartan, hogy meg ne haragítsa Károlyit, és lassan fordította el a nagy, téglasárga lovát oda, ahol a főtér felé özönlött a felkelő seregek zöme.

Az egri városháza kis tanácstermében három gyertya égett. Rákóczi fejedelem „edicta mile-tibus” hadparancsát diktálta a nála is fiatalabb Vay Ádám grófnak, aki a nemzethez szóló kiáltványát éppúgy írta, mint a fejedelem legbizalmasabb leveleit.

- Úgy vélem, hogy a bujdosó szegénylegényekből, a földönfutó üldözöttekből, nyomorúságba zúllott nép tömegeiből alakult hadnak elvadult erkölcsét, állhatatosságát példát mutató hadparanccsal kell szabályozni. Minden katonának tudnia kell, hogy ő az isteni igazság harcosa. Mert ugyan mivé lennénk az isteni kegyelem nélkül?

Úgy nézett az okos arcú, nagy homlokú Vay Ádám felé, mintha tőle várná a választ, aztán, hogy a másik hallgatva figyelte a tolla hegyét, tovább diktált:

- „Valaki az élő Istennek szent nevét ördögadtával, teremttével káromolja: először s másodszor pálcáztassék meg keményen; harmadszor, s ha többször is elkövette: haljon meg érette törvény szerint... Az is, aki hallja, de tisztjének nem jelenti, pálcáztassék meg érte...” - Hátrafordult. Az ablakhoz lépett. Sokáig nézte a hulló hópelyheket. Vállat vonva tusakodott magában, aztán tovább diktált.

- „Ha a főtiszt káromolja a mi jószágos istenünket, két ízben pénzbírságot fizessen, harmadszor lefokoztassék, vagy ha nagy volt a káromkodás és cifra szerkezetű: haljon meg...”

Vay Ádám halkan köhintett.

- Holnap délben lesz a nagy haditanács a zsoldfizetésről... - szólt halkan. - Talán erről is kéne szót ejteni...

A fejedelem engedékenyen bólintott.

- Már ismerem a vezérkar véleményét - szólt töprengve. - De azért ejtsünk szót erről is. A zsoldot rang szerint fizeti a kincstár. Gróf Bercsényi Miklós főgenerális havi ezerkétszáz forintot kap, százötven személyre és háromszáz lóra való tartásdíjjal együtt. Az országos generális, mint Forgách Simon gróf, Károlyi Sándor báró, Eszterházy Antal gróf, Pekry Lőrinc gróf, Barkóczy Ferenc gróf havi hatszáz forintot kapnak. A lovasságnál ezredesnek havi

kettőszáz forint, őrnagynak száznégyszáz forint, őrmesternek tizennégy forint jár, a közlegény havi négy forintot kap...

Vay vállat vont.

- Hát, ha a Napkirály segít jó Lajos-aranyakkal, nem lesz itt baj, semmi... - szólt, utánozva a paraszti beszédet. - De ha elfogynak a francia aranyak, elfogy a harci kedv is...

A fejedelem elpirult hirtelen lobbanó haragjában.

- Miket beszél itt kegyelmed? Az én hadseregem harcosai nem zsoldért szolgálnak, hanem édes magyar hazájukért, és ha van zsold, ha nincs, kitartanak minden veszélyben, mert az Úrjézus mondotta: „Aki végig kitart, az üdvözülni fog...”

Vay széles, gyakorlott mozdulattal kanyarította a papírlapok felső bal szárnyán az írnoki szépírás szép, hullámos vonalait.

- Később jár az idő, felséges uram... - szólt enyhe fölénnyel. - Holnap... Bercsényi főgenerális maga mondta, ki kell mennie felségednek az árulók kivégzésére... Ami ezred van itt, Eger körül, mind oda vonul, hogy látva lássa, hogy bűnhődnek az árulók...

A fejedelem szép, férfias arcán zavar és idegesség látszott.

- Nem tudom, hogy a generalissimus úr hogy gondolja, de én... én... - szava elfogyott. Nem tudott határozni, és csak tagadólag rázta fejét.

Vay Ádám sóhajtott.

- Pedig most nagy szükség van arra az elrettentő példára, mert a turóci megyei urak egy kiáltványt köröznék szerte a megyékben a béke mellett.

A fejedelem szemében újra zavar látszott.

- Béke... béke!... Én elsőnek szívesen kötnék békét, ha a hazám szabadságát biztosítva látom... - Keze szokatlan hévvel ökölbe szorult. - De amíg ez nincs, addig minden békekísérlet: hazaárulás, s ezért halál jár!...

Vay hallgatott. Összehajtott a teleírt papírlapot, és halkán mondta:

- A haditanács és a szenátus Ónodot ajánlja az országgyűlés helyének, mert így a környéken elhelyezett csapatok és főleg a francia tüzérek biztosítani tudnák a tanácskozáshoz felette szükséges biztonságot...

A fejedelem engedékenyen bólintott.

- Igen, tudok erről... Ónod? Miért ne?

Vay félig felemelkedett ültében, és jelezve, hogy a mai napra vége a munkának, elfújta a szélső gyertyát a három közül. De a fejedelem hirtelen kigyúlt kedvvel intett feléje:

- Várjunk még! A zsolddal kapcsolatban jobban kell kiemelni, hogy a zsold csak arra való, hogy a vitéz otthon hagyott családjá, élete párja, fia, lánya szükségét ne szenvedjen... Ezt majd fejtsse ki, Vay uram, alaposabban... Szerintem már most meg kell szövegezni az ónodi országgyűlésre a nemes vitézlő rendet meghívó leveleket, melyek a földre tiport édes hazánk törvényes szabadságát régen óhajtott, virágzó állapotába hoznák.

Vay arcán türelmetlenség rezzent. Tolla pelyhével átvitte a tüzet a harmadik, még égő gyertyához, meggyújtotta az elsőt, és türelmesen visszatelepedett az asztal mellé, mialatt még tollat, új papírlapot húzott maga elé, és várt.

A fejedelem ajkáról halkán, egyenletesen hullottak a szavak.

Bercsényi Miklós főgenerális előre idegeskedve rángatta koromfekete hosszú bajuszát.

- Felségednek meg kell jelennie a hazaárulók kivégzésén. A bűnhődés lényege az elrettentés: három kútgém emelkedik. A három áruló derekába vaskampót vernek a tapasztalt, emberseges, gyors kezű hóhérok, s a kútágas úgy emeli fel a halálraíteltet, mint halászhorog a horogra akadt halat.

A fejedelem egész testében reszketett.

- Kegyelmed bizonyára elfelejti, hogy nem értek a törvényekhez, még kevésbé a törvénytelenységhez...

Bercsényi vállat vont.

- Ez sem nem bevett törvény, még kevésbé törvénytelenység, hanem egész népünk sorsát meghatározó ítélet. A rettegtetés a kötelességünk, mert ha mi ezt nem tesszük, az ellenség százszorosan is megteszi, és a fegyelem, a hadunkat összetartó üdvös félelem szétfoszlik...

Ha Heister Hannibal vagy bátyja, Heister Siegebert, vagy a vakmerő, mindent gyűjtogató Ritschan tábornok, aki csak hamut és holtakat hagy maga után, vállalják Leopoldus császár ellenségeinek teljes elpusztítását, falvaink porrá égetését, akkor mi sem cselekedhetünk másképp, mert az bűn lenne népünk legszentebb érdekei ellen. Thököly fejedelemnek a szabadságharcban részt vett legtapasztaltabb s talán a legnehezebben fegyelmezhető tisztjei máris morognak... Azt mondják felségedről: „kisasszonykezü gyenge lélek...”

Rákóczi hirtelen elpirult. Egyszerre mintha megöregedett volna.

- Mindenki láthatja majd, hogy az olyan vádaskodás, melynek nincsen alapja...

A kivégzésre kirendelt had, a tömeg tömören, súlyosan hallgatott az iszonyú kínhalál lelket rebtentő, hűvös árnyéka alatt. A három kútgém alakú akasztófa előtt három félig lemeztelenített szökevény állott hátrakötött kézzel. Bercsényi főgenerális hangja belereccsent a különös, hűvös csendbe.

- El akartátok-e adni a dühödt, irgalmatlan ellenségnek édes hazánkat, az istenverte szegény Magyarországot?

A jobb szélén, a kútgém alakú horgas akasztófa alatt álló elítéltek egyike bólított, és homlokát ráncolva nézte a fagyos útgöröngyöktől véresre tört nagy, mezítelen lábát.

- Én, Pócsi Jóska, hajdú közvitéz aztat igen, főgenerális uram... - Mélyet lélegzett. Feltekintett a felette lebegő, a kútgémről láncon lecsüngő horogra...

- Én, igen, bizony elárultam édes jó hazámat, szegény Magyarországot... - Kézibilincse megsörrent, ahogy esküvésre emelte vaskos ujjú parasztkezét. - De amiért én ezt ezek előtt a sok jó vitézek előtt bevallom: kegyelmet kérek... Jó kardvitéz voltam én... Nem félnék a hóhértól: egy kardcsapást kérnék, fejevételt, s csak úgy utána - hogy okuljon, aki látta - a horogra való akasztást...

Bercsényi hevesen legyintett.

- Hát még mit nem?! Nem féli az egyszerű, nyugodt halált egy vitézem se! - Kezét ökölbe szorítva emelte fel. - Itt az igazság, a megtorló, az árulást megelőző démoni villanása kell, hogy velejéig átjárja a látvány, hogy a lelke legmélyéig lássa a sok ezer vitéz, hogy jár az, aki eztet elméjébe veti: a legördögibb bűnt, a haza elárultatását.

A második kútágas alakú akasztófa alatt álló elítélt: Somorjai Szenté Gábor huszár tizedes, nemesúr térdre hullott.

- Főgenerális úr, vezér! fejedelmünk öfelsége! Vessenek örök bányamunkára a selmeci aranybányába... Ott vezekeljem le megbocsáthatatlan bűnömöt. Én fejtem ki az aranyat szívvel-lélekkel az országnak, ennek az örökké szegény, istenverte Magyarországnak... Fel sem jövök, csak az élelemért, vizes zabkásaért, kölesért, fekete jobbágy kenyérért... Fel sem megyek, csak ezt a hitvány, rongy életemet hagyják meg nekem a bölcs igazság könyörtelen irgalmú bírái.

Bercsényi megvetően legyintett.

- Ott se csinálnál mást, te kutyafi, te áruló!

A harmadik elítélt, mikor a főgenerális tekintete rávetődött, rántott egyet a vállán.

- Nekem se kutyám, se macskám, ebben a tyúkganajos életemben jó szerencse sohasem ért. Ide azt a horgot, a gerincem alá... Akármennyit kínlódom ezen a horgon, csak enyém lesz - mire a nap lemegy - a halál örök nyugalma. - Aztán önkéntelenül eltorzuló ajakkal kiáltotta: - Fejvétele kérek, itt mondom, főgenerális úrnak, holtáig imádkozik lelkiüdvösségeért szegény édesanyám, ha erre kérem... Ha fejvétele kegyeskedne ajánlani engem a nagyságos, felséges fejedelemnek...

Bercsényi rákvörösén a hirtelen lobbanó haragtól, görcsösen szorította öklöbe a kezét.

- Nincs kegyelem az árulóknak... Rajta, hóhérok!

A három elítélthez három egyforma, izmos hóhér ugrott, hajlította a derekukat a negyedik hóhér kezében billegő horg elé. Kínordítás harsant a dermedő tömeg felett. A horgok egyszerre mélyedtek az ívbe görnyedt gerinccsont alá, tépve a vesét, az izmot. Az őrzőgő kínüvöltés átsapott a lelkeken. A három kútágas alakú akasztófa horogkötelén három szökevény vergődött, úgy meg-megrándult a testük, mint a horogra akadt halé.

- Magasabbra! Igaz hóhérok! Magasabbra! Billegtesse meg őket!

A három kútágas alakú akasztófa hol magasabbra emelkedett, hol lejjebb, s a vaskampókon vergődött az elítéltek teste.

Végigszállott az Ónodra hívott országgyűlés híre a végtelen ingoványok között rejtőző falvakon, a sok harccal edzett, kőfallal védett városokon, és megmozdult az ország. József császár, aki az 1705-ös évben meghalt Leopoldus nyomába lépett, úgy határozott, hogy ugyanerre az időre országgyűlést hív össze Pozsonyban. Rákóczi és a felkelő vezérek jól megértették ezt a fogást, mellyel a császári udvar az oly sok mindent tapasztalt államférfiakat akarja elvonni a magyarságtól. A magyarhú vármegyékbe, a nagyobb birtokokhoz külön hírvivőket küldtek. A sovány, sápadt Jávorka Ádámot a híres garázda, de felette jó vitéz Rácz Miskával és a hallgatag, mindig elmélkedő Bornemissza Gáborral - aki nem titkolta, hogy lutheránus pap szeretne lenni, ha befejezi a háború után a sárospataki kollégiumot - Ocskay ezredéből a Tisza vidékre küldték, hogy Csongrád megyében hirdessék a jelentősebb nemesek között személy szerint is szép, okos szóval, hogy elvárja őket a nagyságos fejedelem Ónodra, az országgyűlésre.

Az egész szélesen táruló alföldi síkot elborították a végtelen ingoványok. A Tisza, Körös, Maros vize áradt itt, vette körül a halászfalvakat, melyek egyformán rejtőztek a császári adóvégrehajtók és a Temes-vidéki becsapó martalócok vagy éppen a magyar urak hajdúi elől...

Ott, ahol ősrégi, több ezer éves földsánc húzódott szigetként az ingoványon kiemelkedő búzatermő síkon, és egykor majd a tatársánci tanyai iskola emelkedik, melyben Kovai András tanító oktatja majd írás-olvasásra a mezítlábas napszámosgyerekeket - most Nagyszöllős nádfedeles vályogházai húzódtak egyenetlenül egymáshoz.

Jávorka Ádám a küldöttek csoportja élén oda lovagolt, ahol az ingoványok népe által füst-jelekkel már értesített halászbírák várták őket egy frissen ácsolt, fára felfüggesztett, nem éppen kicsiny rézharang mellett, melynek élénk csillogása jelezte, nemrég került ki a hódmezővásárhelyi Kosár Dezső harangöntő műhelyéből.

Jávorka Ádám elővette az aransujtásos katonakabát melléből a papirost, melyen gróf Bercsényi Miklós személyes aláírása ékeskedett, és szokatlanul éles hangon kérdezte:

- Hallották-e kendtek, hogy őfelsége Rákóczi Ferenc fejedelem urunk országgyűlést hirdet Ónodra...

Csend lett.

Az óriás természetű, ősz hajú halászbíró vállat vont.

- Eztet ne nekünk mondja, deák úr, de annak, akit illet...

Jávorka Ádám elpirult hirtelen lobbanó haragjában.

- Kinek? - kérdezte röviden.

A halászbíró méltóságteljesen simított végig tömör, ezüstös szakállán.

- Menjen be Hódmezővásárhelyre, deák úr... A mi földesurunk, Rákóczi Ferenc őfelsége nevében - mert mi Rákóczi jobbágiai volnánk... de aki felettünk parancsol, az nemes, nemzeti és vitélő Süttő Bálint úr...

Jávorka Ádám ökölbe szorította kezét.

- De hát maguk nem hallottak arról, hogy éppen Rákóczi fejedelem minden igaz magyart ama szép honvédő seregébe hív?

A halászbíró megdörzsölte homlokát.

- Mi itten csak a szúnyog dönögését, ha halljuk...

A halászbírák csoportján halk, fojtott nevetés kuncogott. Az öles természetű, ősz szakállú halász úgy érezte, túllőtt a célon, és zavartan, gyorsan mondta:

- Na hiszen, nem csúfolkodásból mondtam én, amit mondtam, de hát ilyen a mi jobbágysorunk, ha Süttő Bálint úr parancsolja, megyünk mi a harcba-háborúba, de az országgyűlés nem a mi paraszti eszünkhöz méregett.

Csend lett.

- Hát, akkor gyerünk Hódmezővásárhelyre... - vetette közbe Rác Miska.

A halászbíró az ingovány felé mutatott.

- Oda, innen csak csónakkal lehet eljutni a nádason át... Hagyják itt a lovaikat, deák uram. Majd én magam evezek néhány arravaló halászmesterrel.

Süttő Bálint mozgékony, pirospozsgás, hatvan év körüli ember volt. Ahogy a híreket hallgatta, néha hevesen olyan mozdulatot tett, mintha közbe akarna szólni, de aztán csak ajkát szorítva össze, kesernyésen bólogatott:

- Jól tette a nagyságos fejedelem, a mi felséges földesurunk, hogy éppen akkor hirdetett országgyűlést, mikor Pozsonyban is országgyűlést tart József császár... Így látjuk meg világosan, ki hová áll! Most válik el a tök a magjától! Én erről még tavasszal hallottam egyet s mást Szegedében, de keveset... - Kezével széles mozdulatot tett. - De most, hogy megvilágosodott gyatra szemem előtt az a magasságos nagy igazság... akár már holnap útra kelek a nemes vitézlő rend itt, a városban lakó vitézeivel... Csak az a baj, hogy nincs zab a lovaknak, mert ami volt, az már tél utóján elfogyott...

Jávorka elkomorodva hallgatott.

- Hát kérjenek zabot ott, ahol termett, kifizeti azt kegyelmeteknek a hadipénztár.

Süttő készségesen rázta fejét.

- Jó... jó... vitéz... - szólt hangos helyesléssel. - De az a baj, hogy a zabot meg mindenfélét, ami a tanácskozáshoz meg a harchoz szükséges, szekereken kell vinni. Itt, Hódmezővásárhelyen vízár fogja körül a várost, saját szemetekkel láttátok... Persze - intett vidulva - víz hol dagad, hol apad, jön-megy. Jövő hónapban már Szegedébe vagy Orosházára is út nyílik... talán...

Kívülről tompa moraj hullámozott.

Jávorka diadalmas mosolyát rejtve figyelt. Süttő Bálint észrevette.

- Mi egy szívvel-lélekkel a felséges fejedelem urunkkal tartunk... Jöjjenek az urak, lássák!

Fellépett a tornácra. A küldöttek követték őt. Jávorka érezte, az örömtől a lélegzete is elakad. A széles, poros téren tömeg szorongott.

- Honnan jöttek ezek ennyien? - ámuldozott a kevésszavú, hallgatag Bornemissza Gábor, és a várost körülvevő ingoványra gondolt.

Csodálatos, virágzó május volt.

Rákóczi az utolsó napokban szinte érezte, hogy az időben valami váratlan rejtőzik. Olykor nyugtalan álmai voltak. Egerben, ahol válogatott csapataival, a palotás ezredekkel, a Fierville francia ezredes által vezetett francia tüzérséggel, nemesi könnyűlovassággal táborozott, napról napra érkeztek a jelentések a követekről, az új csoportok indulásáról.

- Úgy látszik, a császáriak nem mozdulnak... s így biztonságban tanácskozhatunk... - szólt Bercsényinek, akivel együtt ment a déli misére, s utána az ebédre Telekessy egri püspök palotájába. - Mindenesetre, úgy látszik, a turóciak, személy szerint Rakovszky Menyhért főispán és Okolicsányi Kristóf főjegyző cselszövései eredménytelenek voltak...

Bercsényi hangjában öntudat csendült.

Rákóczi óvatosan felemelte ujját.

- Talán így is van, de az biztos, hogy Nyitra, Liptó, Trencsény megyék küldöttei késnek.

Bercsényi hirtelen lobbanó haraggal legyintett.

- Ha késnek, nem várunk rájuk... Cselekedjünk a megállapodásunk szerint. Ha alkalmas pillanat adódik, mondjuk ki az ország függetlenségét, és karddal szálljunk szembe a békepárt árulóival... Én mindenesetre intézkedtem, hogy a francia tüzérség az országsátor körül helyezkedjen el, s így a követek láthatják erőnket, s hogy biztonságban tanácskozhatunk, azt is.

Rákóczi hallgatott. Szép, férfias arcán zavar volt.

- Meg kell mondani Fierville-nek és a francia tiszteknek, hogy a tüzerek ne az országsátor felé fordítsák az ágyúikat, és helyezkedjenek oly távol, hogy a jelenlétük a követek szólás-szabadságát ne veszélyeztesse.

Bercsényi felhorkantott.

- Hát ha valaki szavában a szabadság, függetlenség mellett áll, az szólhat, s kedvére, de ha látjuk, hogy árulás készül a békepártiak részéről, bizony kardra kapunk mindnyájan...

Rákóczi elkomorodott.

- Ne felejtse kegyelmed, hogy nem az ököljog korában élünk...

- De ők se felejtsék, hogy aki csak egyetlen szót is emel felséged ellen, hazaáruló az, akármilyen szépen fejtegeti a béke ügyét!...

Hallgattak.

- A mi rézpénzünkkel lesz a baj... - szólt halkán Rákóczi. - Hallom, hogy Berkes András váci prépost tizennégy vármegyével felterjesztést nyújtott be, hogy a mi rézpénzünkkel nem lehet nagy adósságot törleszteni, zálogjegyet kiváltani úgy, mintha ezüst volna... - És szokatlan haraggal kitört: - Alávalóság! Az lenne az igazság, ha nemcsak az istenverte jobbágyok fizetnék az adót, hanem a nemesek és a papok is!

- Hatalmas gondolat, mely talán meg is valósul előbb-utóbb... - szólt Bercsényi.

Újra hallgattak. Az apró egri házak között még mindig emelkedő, karcsú török minarettornyok között, a templom felől déli harangszó csendült.

Tizennyolcadik fejezet

Az ónodi országgyűlés megnyitásának napján - 1707. május 31-én - a fejedelem reggel nyolc órakor a szenátorokkal az ország sátorába a Szent Lelket segítségül kérve, misét hallgatott, aztán kíséretével, a maga sátorába ment.

A rendek ezalatt együtt maradtak, és elhatározták, hogy a távollevő királypárti esztergomi érsek helyett az egri püspököt, Telekessyt kérik fel a fejedelmet üdvözlő beszéd megtartására.

A püspök erre csak a harmadik üzenet után vállalkozott.

De rögtönözve is szép beszédet mondott, mikor a fejedelem a szenátorokkal körülvéve az ország sátrában tizenegy órakor újra megjelent.

A püspök gyakorlott szónokként egyszerre beszélt az üdvözlésről és a távozásról:

- „Most bocsásd el a te szolgádat, Uram... - idézte a Bibliai Zakariás szavait - ...mert látták már szemeim az Üdvözítőt...” Én és más öregek most már könnyebben, vidámabban vonulhatunk el ettől a világtól, mert láttuk felséges vezérünket, ki isten segítségével helyreállítja a magyar nemzet régi szabadságát... - Egy pillanatra elhallgatott, aztán halkán, tiszteletteljesen mondta: - Örömmel üdvözlöm felséges vezérünket, ki most tért vissza Erdélyből, ahol az erdélyi fejedelemnek választották meg...

A fejedelem meghatottan válaszolt.

- Szíves indulattal végeztem és ezután is végzem a magyar nemzet javára szolgáló súlyos munkát... - szólt megindultan. - Mert tökéletes szeretettel viseltetem édes hazámhoz, életem nagy veszedelmeiben is istenesen és szüntelenül munkálkodom, hogy édes hazám régi, óhajtott szabadsága helyreállíttasson... Örömmel értesültem róla és szemeimmel is látom, hogy a rendek összegyűltek... - Egy pillanatra elhallgatott, aztán érdekesebb hangon folytatta: - De szomorúsággal tölt el, hogy a vármegyék és egyéb rendek egy része nem törődik a nemzeti ügy előmozdításával, s megveti a haza dolgainak szorgos elővitelét...

A hatalmas sátorban halk moraj hullámzott. A hajlott, ősz hajú Lapsánszky Imre szenátor, a szenátus udvari kancelláriájának igazgatója, felolvasta a fejedelem előterjesztését.

- A császár országgyűlést hívat össze Pozsonyba, de ott a többség nemzettagadó árulókból áll, kik hisznek a császári kormány ígéreteinek... - Kezét lassan felemelte, mintha esküt mondana. - De az ilyen ígéret után csak járomban hízott árulók fussanak; az igaz hazafiak inkább a pusztai és erdei vadak módján nyomorognak... A háború a szabadságért, éppen úgy, mint a portugálok, svájciak, hollandusok nemzetének szabadságharcái, hatalmas kiadásokkal jár. Ezért azok a nemesek, akik idegenkednek a személyes fölkeléstől, váltsák ki magukat közteherviselés elve alapján pénzzel annak terhe alól...

A teremben ismét felhullámzott a halk mormogás. A fejedelem most személyesen emelkedett szólásra:

- „Valóban fájdalmas szívvel érezzük, hogy sokak hazánk fiai közül, kikre bízta volna a felséges isten mindennel való jótéiteit, annak gazdag és elfogyhatatlan tárházából, s kegyelmetekből ingyen vett világi, mulandó jókkal visszaélvén, nemhogy keresztény szeretetből kívánnák azon egyszerű, de sok nyomorúságok által minden értékből kipusztult, utolsó szükségbe jutott s elalélt atyjok fiait más idegen, sőt isteni ismereten kívüllevő pogányságnak is nevezetes példájával segíteni, hanem hallatlan uzsorákra adván ki maguk költségét, sokakat

szabadságukból kivetkeztetvén, a jobbágyság keserves igájának keserves felvételére kényszerítettnek...”

A teremben itt-ott helyeslő kiáltások röppentek.

Az országgyűlésen ezen a napon Bercsényi Miklós beszélt, aki Turóc megye békejavaslatát bírálta, még nála is szokatlan hévvel, s ez a nap lett a nagy összecsapás napja a békepárt és a felkelés vezérei között.

A fejedelem látható elkeseredéssel többször is szólásra emelkedett.

- A hazaárulók engem zsarnoknak neveznek! Turóc megye azt írta, hogy a mostani iga súlyosabb, mint a németek korabeli... hogy most folyamodni sem lehet, mint a császár idejében. Ha tehát a német zsarnok módjára bánt el velünk, én még nagyobb zsarnok vagyok... - Hangja élesen felcsapott, kezét előrenyújtotta: - Álljon elő az, akit én valaha is meg nem hallgattam és magam elé nem bocsátottam!

Mély, fojtott csend támadt.

A turóciak követei, Rakovszky Menyhért alispán és Okolicsányi Kristóf megyei főjegyző egyszerre emelkedtek fel szólásra.

- Mi nem törekedtünk lázadásra vagy pártütésre! - kiáltotta Rakovszky Menyhért. - Mi csak a sérelmek orvoslását kértük!

A csend megtört.

Heves kiáltások csaptak fel. A fejedelem nem értette meg a feltörő zajban a követek szavát, és közelebb intette őket:

- Önök a felsorolt bajok miatt egyeseket haszonleséssel vádolnak. - Kezét mellére tette. - Elsősorban tehát engemet. De hát fordultak-e önök ilyen kéréssel hozzám? Ha pedig nekem nem panaszkodtak, miért panaszkodnak a vármegyének?

A zaj egyszerre felviharzott.

- Javasolom, hogy a turóciak ellen törvényes eljárás indíttassék...! - kiáltotta Sennyei kancellár.

A két követ hevesen tiltakozott.

- Mi nem követünk el törvényteleniséget... - védekezett Okolicsányi Kristóf, megyei főjegyző.

- Önök gyógyítani akartak olyan sérelmeket, melyeket elő sem tudnak adni! - csendült fel gúnyos keserűséggel a fejedelem hangja. - Én igazságot és elégtételt kívánok a szövetkezett rendektől azért a méltatlan és becsületsértő eljárásért, melyet ellenem, a fejedelmük ellen elkövettek.

Hosszú, kínos csend támadt. Mindenki némán figyelte önmagát. A fejedelem érezte, hogy ebben a csendben váratlan vereség rejtőzik. Rövid ideig sápadtan hallgatott. Mikor megszólt, hangja el-elhalkult a feltörő keserűségtől.

- Keservesen látom, hogy a rendek vonakodnak teljesíteni kérésemet, a törvényes vizsgálat megtartását, holott az igazságszolgáltatás a nemesi szövetség akár legutolsó tagjának is kötelessége... - Szavai tompán hullottak a halálos csendben.

A fejedelem úgy érezte, a gyűlés a némaság által helyesli a békepárt eljárását. Az elkeseredés hirtelen lángolt fel háborgó lelkében. Szeme könnybe borult.

- Édes nemzetem! - kiáltotta akadozva. - Hát ezt érdemeltem hazám ügye mellett való sok szíves fáradozás után?! Ezt érdemeltem tőled bujdosásom után...? - Hangja elcsuklott, aztán ércesen felcsapott. - Életemet, véretem, mindenemet érted szenteltem. Feleségemet, gyerekeimet, szerencsémét megvetettem, sőt mi több, hozzád való szerelmükért s virágzó előbbi szabadságodnak helyrehozásáért édes eleim is kockára vetvén mindenüket, vérüket, hitüket feláldozták, s rólam most azt hiszik, hogy hazám kárával kincseket gyűjtök. Nem tehetek mást, mint hogy kezükbe adjam azt a méltóságot, amellyel a rendek a szécsényi országgyűlésen felruháztak. Visszavonulok erdélyi fejedelemségembe. Készebb vagyok megvonni magamat az ország egyik szegletében, mint hogy a várt köszönet helyett zsarnoknak mondjanak. Nem tűröm, nem szenvedhetem el! Magammal viszem a koporsómba! Mert te tudod, istenem, hogy igaz szívű vagyok, és személyes hasznot nem kívánok... Édes hazám, ne szenvedd el rajtam ezt a gyalázatot...!

A zaj újra felviharzott. A fejedelem felkelt, s mivel saját ügyéről volt szó, elindult, hogy elhagyja az ország sátorát.

- De felség... felséges fejedelem urunk... - kavargott körülötte a megdöbbenés.

Egyszerre karok nyúltak feléje, és visszanyomták - szinte erőszakkal - a trónusszerű székbe.

Bercsényi dühtől könnyezve kiáltott a gyűlés felé.

- De urak! Hát oly hálátlanok lennétek-e, hogy távozni engeditek szabadítótokat, mielőtt igazságot szolgáltatnátok neki a rágalmozói ellen? Inkább haljanak meg ezek! - Kardja kirepült a hüvelyből.

A súlyos, éles penge Rakovszky Menyhért vállát érte. Most egyszerre száz meg száz kard villant. Károlyi Sándor generális kardja Rakovszky fejére sújtott. A turóci követek életüket mentve törtettek a kijárat felé.

Rakovszky érezte a sátor függönyét, amint elsuhan sebesült homlokán, de üldözői reá rohantak. A két Ilosvay - Bálint és Imre - szilaj dühvel zúdították kardcsapásaikat fejére-vállára.

Rakovszky vérbe borult, holtan rogyott össze.

Kint felbolydult a fejedelmi tábor.

- Megölték a fejedelmet... - szállott a téves hír ezredtől ezredig.

- Úgy mondják, megölték a fejedelmet... - magyarázta Fierville-nek, a francia tüzérségi felügyelőnek a magas, híres vitéz, Czelder Orbán hajdúkapitány.

Fierville intett.

- Fordítsátok ágyúitokat az országsátor felé! Onnan ugyan elevenen egy sem szabadul azok közül, akik a fejedelem személye ellen kardot emeltek! Kartácsot nekik!

Czelder látta, mint vagdalja össze a két Ilosvay testvér a sátorból kimenekült Rakovszkyt, és kezét felemelve, tört franciasággal kiáltotta:

- Uraim! Megálljunk... - És halkabban folytatta: - Úgy látom, a békepárt hívei vesznek el...

A súlyos sebekkel menekülő Okolicsányi Kristóf Turóc megyei alispánt már a tábori őrség fogta el.

Czelder Orbán maga kísérte őrizet alatt az egyik sátorba. Az országsátor előtt akkor már ruháitól megfosztva hevert Rakovszky összevagdalt teteme.

A turóci nemeseket elfogták. Bercsényi indítványára valamennyiük ellen vizsgálatot indítottak a fejedelem megsértése miatt.

Másnap, június 7-én mély csendben várták a fejedelmet a megyei követek és rendek.

A fejedelem tábornokai élén jelent meg.

- Mi a fődolog ezentúl? - tette fel a kérdést.

- A hazaszeretet és az egyetértés! - harsant a nagy csendben Károlyi Sándor generális hangja.

A gyűlés meghallgatta az Okolicsányi Kristóf kihallgatásával megbízott nemesek jelentését, és halálra ítélte...

Bercsényi kivont kardját rázva kiáltotta:

- Halálra méltó mindenki, aki részt vett a lázadásban. Vagyonuk koboztassék el!

Az ország sátoráról letépték Turóc megye zászlaját, és Rakovszky teteme felett szétszagatták. Kimondták, hogy Turóc megyét felosztják a szomszédos megyék között.

Platthy Sándor, majd Benczik Gábor követeket elfogták, mivel ennek a határozatnak a végrehajtására nem vállalkoztak.

A súlyosan sebesült Okolicsányi Kristóf ingadozva állott meg a pallosát emelő hóhér előtt.

- Térdeljen le, jó uram... - mormogta Csikós László hóhér, aki jobbágy volt.

- Letérdelni? - zihált Okolicsányi. - Azt már nem... Az életemet elvették, de a becsületemet soha!

A pallos lecsapott. Okolicsányi fejetlen teste lezuhant a még mindig az ország sátorára irányított ágyúk kerekei közé...

Csillagfényes nyári este volt. Rákóczi, gróf Bercsényi Miklós főgenerális és az okos arcú, mindig fölényesen, pontosan érvelő gróf Károlyi Sándor a vezéri sátorban ültek össze a nagy döntést megelőző legszemélyesebb tanácskozásra.

Innen a hőségben feltárt sátor függönyén túl látszott a lefejezett Okolicsányi Kristóf szégyenkaróra tűzött nagy hajú feje.

Bercsényi komor diadallal emelte fel kezét.

- A szenátus kijelentette, hogy a függetlenségi nyilatkozatot a véres események miatt nem halasztani, de éppen siettetni kell.

Károlyi Sándor töprengve húzta össze éles héjaszemét.

- A legfontosabb, hogy a konvent-országgyűlés hatvan százalékkal csökkentette a mi rézpénzünk, a libertas értékét, s nagy siker, hogy a fejedelem személyes közbenjárására ellátott a nyolcvanszázalékos csökkentéstől.

Rákóczi sokáig hallgatott.

- Úgy érzem - szólt végül -, hogy közeledik a végső döntés ideje. Segítenünk kell a Napkirálynak a szövetségesek egyre növekvő túlerejével küzdő seregét, hogy ő is segíthessen rajtunk. Ezért elkerülhetetlen, hogy az országgyűlés kimondja az Ausztriai Ház trónfosztását, és Magyarország teljes függetlenségét.

Mindnyájan érezték, a döntés megérett.

Június 13-án délelőtt, az istentisztelet után csendben kezdődött az országgyűlés. Rákóczi szólásra emelkedett. Hangja érces, szilárd volt.

- A békealkudozások meghiúsultak. Az Ausztriai Ház hálójába akarta keríteni Magyarország szabadságát, és csalfa tárgyalásoknál csak ki akarta játszani a nemes szövetséget. Szükségesnek látom, és úgy ítélem tehát, hogy a rendek lemondjanak az Ausztriai Ház és József császár királyságáról...

A nagy történelmi döntések fuvallata átsiklott a lelkeken. Egyetlen kiáltás sem hangzott, mikor Bercsényi Miklós emelkedett szólásra.

- Az Ausztriai Ház nem akar békülni! - csattant fel hevesen. - Az ország lakosai bölcsen belátták királyuk csalfaságát alattvalóival szemben, az atyai szeretet helyett tanúsított durvaságát. Maholnap fegyverrel igázza le őket, örökös rabszolgaivá és jobbágyaivá teszi. Ha tehát a külföld segítségére számíthatunk, és elismerésére, a már elfogadott elv alapján, jobb, ha törvénybe iktatjuk az elszakadást és vele a függetlenséget. Józsefet eddig sem ismertük királynak, tehát szakadjunk el tőle és házatól nyíltan is.

Az országsátor felbolydult. Helyeslő kiáltások röppentek.

A testes, erős Klobusicky, aki a turóci követekkel tartott vita alkalmával szinte erőszakkal nyomta vissza a székébe a távozni akaró fejedelmet, helykén rikkantott:

- Úgy is van! Van nekem egy fakó komondorom. Az akkora, hogy még király lehetne az ebek között! Kutya uralkodjon kutyákon! - És harcosan kiáltotta: - Eb ura fakó!

- Eb ura fakó! - zúgott fel a kiáltás, és rögtön utána felmorajlott az országsátor:

- József császár nem királyunk!

- Ellenállunk minden szándékának!

- Inkább egy óra alatt elveszünk, semmint örökös jobbágyságot viseljünk.

- Az országban a nemes vitélő rend gyakorolja a hatalmat, míg az országgyűlés királyt nem választ.

- A királyválasztásig a fenséges fejedelmünk intézze az ország dolgát! Esküdjünk hűséget a vezérlő fejedelemnek...

Karok százai emelkedtek hűségesküre.

Rákóczi sápadt arcán öröm rezzent.

Ezen a napon, június 20-án, erdélyi követek érkeztek meg: gróf Mikes Mihály, báró Kemény Simon, Lázár Ferenc és Kolozsvári Márton. Két székely és négy karabélyos csapat kíséretében, nagy fénnyel vonultak be a köröndtáborba.

A fejedelem nyílt ülésen fogadta őket. Mikor az erdélyi küldöttség belépett, az egész országgyűlés felemelkedett, csak a fejedelem maradt ülve. A követség szónokai kijelentették, hogy Erdély mindig hűséges lesz Rákóczihoz, a magyar szabadsághoz és függetlenséghez, melyért annyi hős halt meg az évszázadok alatt.

A gyűlés után a fejedelem pihenni tért, Bercsényi pedig fényesen megvendégelte az erdélyi követeket.

A Nagy Király ezen a reggelen rosszkedvűen kelt fel. Az éjszaka nyomasztó álmai voltak, melyeket szeretett volna értelmezni asztrológus-csillagással, de Riego Montez valahol Dél-Európában volt, és így a király komor arccal nyúlt az egyiptomi nagy álmoskönyv után...

A szoba ajtaja hirtelen kitárult. A küszöbön a lakájokat félretolva Torcy külügyminiszter állott.

- Felség! - kukorékolta diadalmasan. - Felség... Hatalmas külpolitikai siker... A felkelő magyarok országgyűlésen trónfosztottnak nyilvánították a Habsburg-házat, és kikiáltották Magyarország függetlenségét!

A Nagy Király mélyet lélegzett.

- Valóban jó hír... - szólt fontolgatva - valóban, de még nem tudom, mi a helyzet a harctereken...

Torcy legyintett.

- Eh, felség, bármilyen a helyzet a harctereken, a magyar függetlenség velünk áll vagy bukik.

A Nagy Király rövid ideig hallgatott.

- Értesítse Vetéssy urat, Rákóczi fejedelem személyes megbízottját, hogy ma tisztelgő látogatásra várom... - Rövid ideig hallgatott, aztán halkán, feszülten mondta: - Úgy tudom, Vendôme marsall Oudenarde felé vonul döntő csatára, s ez az ütközet eldönti végleg az oly hősieken küzdő magyarok sorsát is.

A külügyminiszter mélyen meghajolt.

- Rögtön intézkedem, felség, mert a külügy- és a hadügyminisztérium mindig hamarabb kap értesülést, mint monsieur Vetéssy.

A király mosolyát rejtve bólintott.

Vendôme marsall vezérkarával egy halomra lovagolt fel, melyről jó kilátás nyílt Oudenarde vára körül hullámozó hadmozdulatokra, mikor Puysegur tábornok Octave de Saint-Hilaire ezredes és néhány magas rangú lovassági tiszt kíséretében hozzá lovagolt.

- Mon maréchal... - kezdte nyugodtan. - Félek, hogy az egész haditervet meg kell változtatni, mert jobbszárnyunk nem mehet át Eyre falun az ellenség bekerítésére, mert az ott folyó patakon nem lehet átkelni híd nélkül, sem gyalogsági, sem lovasegységeknek.

Vendôme marsall mindig töprengő, különös arcán egy pillanatra zavar rezzent.

- Valóban, súlyos ellenérv! - mondta hűvösen, aztán legyintett. - Most már, az ellenség szeme előtt nem változtatjuk meg az eredeti haditervet; hanem Eugène de Savoya és a nagy Marlborough már a nyakunkon vannak majd százezer szuronnyal...

A patak túlsó partján Eyre apró házaiból ütegsortüzek dörögtek. A gránátok belevágtak a francia gyalogság sűrű, előrehömpölygő tömegeibe.

A jobbszárnyon a császári vértések és a magyar huszárok eszkadronjai hegyomlásként zúdultak a francia balszárnyra.

A francia sereg, melynek jobbszárnya nem tudott átkelni a meredek partok között futó patakon, megtorpant...

Puysegur tábornok Vendôme marsall felé fordult.

- Ilyen kedvezőtlen stratégiai helyzetben csatát vívni előnyös az ellenség számára, hiszen a jobbszárnyunk csak szemlélője lehet akár a leghősiesebb küzdelemnek is... S minden bonyolult hadmozdulat dacára sem kapcsolódhat bele a küzdelembe, s seregünk többi részét esetleg döntő vereség érheti...

Vendôme marsall az Oudenarde-erősség távolban, a fűzeseken túl szürkellő falát nézte.

- Valóban... valóban... ha erőnk teljes megőrzésével húzódunk néhány lépést hátra, az még nem vereség, csak az erőviszonyok, pillanatnyi helyzetünk helyes felismerése... - És körülmutatott: - Véleményüket, uraim...

Mindenki hallgatott.

Octave de Saint-Hilaire úgy érezte, Vendôme tekintete az arcába szegeződik.

- Ha kedvezőtlen stratégiai-hadászati helyzetben fogadjuk az ellenség támadását, az már fél vereség, hiszen tíz mérfölddel nyugatra a csata már egészen más eredményt hoz.

Vendôme habozott, aztán erélyesen intett.

- Fúvassanak lassú visszavonulást! Az oudenarde-i úton álló egységek, melyeket leginkább veszélyeztet a túlerőben levő ellenség, teljes harci rendben vonuljanak el.

Feszülten előre figyelt. Várta, míg felhangzik a visszavonulást harsogó kürtjel, aztán a vezérkar felé intett:

- Uraim, kövessük a hadseregünket...

A tiszték arcán megkönnyebbülés látszott.

Rákóczi fejedelem július utolsó napjaiban kapta az oudenarde-i csatavesztés hírért Vetéssy László párizsi követ tollából.

- Most kell cselekednünk - fordult Bercsényi felé -, most, döntő csatában kell tönkrevetni a császár hadát, hogy tehermentesítsük a Napkirály seregét.

Bercsényi sokáig hallgatott.

- Igen... - mondta végül. - Cselekednünk kell, mert ha Franciaország elveszíti a háborút, a szent ügyünk akkor is elbukik a túlerővel szemben, ha csak szemléljük a nagy kakasviadalt itt, hazánkban.

A fejedelem körülbelül tíz napot várt, míg hadereje összegyűlt, aztán lassan vonult a trencsényi vár felé.

La Motte francia tábornok röviddel ezelőtt jelezte, hogy a Trencsénnyel szemben levő emelkedéseket Viard császári tábornok már megszállta. Ez meglepte a felkelők vezérkarát.

Heister tábornok július 23-án még csak Brod alatt állott, de erőltetett menetekben indult Vágújhely felé. Délfelé tudta meg, hogy Rákóczi átment a Vág bal partjára. Azonnal intézkedett, hogy katonái jó ebédet és a lovak bőséges abrakot kapjanak, s így minden percben készen álljanak a támadásra.

A fejedelem, aki az egész felkelés sorsát eldöntő csatában maga vezette a nagyszámú és jól felszerelt seregét, La Motte francia ezredes tanácsa szerint foglalt állást egy sebes sodrású, sekély, de meredek partok között folyó patak hosszában.

A gyalogsága csak sötét éjjel érkezett meg. Itt értesült arról, hogy Heister tábornok serege már Vágújhelyen van.

- Úgy gondolom - fordult vezérkarához -, hogy Heister generális serege sokkal kisebb, mint a mienk, és nem hiszem, hogy támadásra induljon... - S szokatlan biztossággal hozzátette: - Nem hiszem, hogy támadna...

Rövid ideig habozott, aztán halkán ismételte:

- Nem hiszem.

Heister generális lassan lovagolt dragonyoseszkadronjai élén.

- Támadjuk meg a felkelőket. Úgy értesültem, hogy Rákóczi és Bercsényi Brezovában alaposan összevesztek, ezért most lenne a legalkalmasabb a támadás, hiszen Rákóczinak sem elegendő gyalogsága, sem jelentékeny tüzérsége sincs.

- Úgy is van! - helyesleltek a vezérkari tisztek. - Ilyen alkalmat kihagyni súlyos ügyetlenség.

Heister éjjel sátrában fogadta Pálffy János horvát bánt, aki az egész Magyarországon küzdő császári hadsereg második vezére volt.

- Támadjuk meg a felkelőket. Úgy értesültem, hogy Rákóczi és Pálffy...

A császári fővezér habozott.

- Hát, támadjunk... - vetette oda mesterkélt fölénnyel.

Rákóczi felvonulásának befejezése után Czelder Orbán hajdúezredes csapatával hátrvédként maradt a Vörös hegy szorosnál.

Pálffy János az éjjel akadály nélkül átúsztatott a Vágon.

Hajnaliodott. A Vág völgyét opálos, őszi ködök borították. Czelder Orbán hajdúi élén mereven figyelt arra, hogy a köd leple alatt Pálffy nehézpáncélos dragonyosai vonultak fel támadásra.

A ködben kavargó árnyak hirtelen egészen közel bukkantak fel. Czelder Orbán felemelkedett a kengyelben.

- Rajta, hajdú! Tűz! Tűz!

A hajdú lövészek puskái felropogtak. A ködből lovastömegek hullámoztak előre.

Rákóczi és vezérkara a ködben fojtott, ropogó puskatűzre figyelt.

- Általános riadó! - rendelkezett szinte nyugodtan, csak a reggeli harmattól nedves arcán látszott valami rossz sejtélem. Sarkantyúba kapta kedvenc koromfekete csődörét, a Pandúrt, és arra vágatott, ahol a lövések ropogtak.

A felkelők eléggé szétoszlott serege csak nehezen állott csatarendbe.

A fejedelem gyorsan intézkedett. A középén maga a fejedelem állott udvari palotásezredekkel és tüzérséggel. A gyalogságot a hegytetőn végigvonuló árok és a domboldal takarta el az ellenség tüze elől. Arnauta tatár és francia lovasságát a gyalogos tömeg között helyezte el.

A jobbszárnyon Pekry Lőrinc gróf vezette a nagyszámú, de eléggé gyatrán felszerelt mezei hadakat. Az ellenség támadásának főirányában gróf Bercsényi Miklós volt a lovasság főparancsnoka.

A fejedelemnek alig egyórányi idő állott rendelkezésére a sereg felállítására.

Heister serege széles arcvonalon tört előre. A fejedelem három zászlóalj hajdút küldött eléje, hogy az előrenyomulásban akadályozza. Czelder Orbán hajdúi a sövények mögé rejtőzve, gyilkos puskatűzzel fogadták a császáriakat.

A fejedelem éles tekintettel mérte végig az emelkedő hajnali köd alól felbukkanó hadoszlopokat.

- Gróf Pekry Lőrinc azonnal támadjon a jobbszárny lovasaival... - intézkedett nyugodt fölénnnyel.

Pekry Lőrinc egyenként vezette lovasait a Riba-tó töltésén, és rögtön csatarendbe állította őket.

- De generális uram - tört ki egyszerre a vezérkari tisztje ajkáról az indokolt vélemény -, ha visszanyomnak minket, ez a beszakadt gát mindnyájunk vesztét okozhatja.

- Jó, hát akkor vezessük vissza a lovainkat... - egyezett bele Pekry.

A lovasai egyenként lovagoltak a gáton át.

Pálffy János horvát bán, császári generális legjobban azt szerette volna, ha bevárhatja a tartalékokat, de a felkelők lovasságának bizonytalan előre-, majd hátravonulását látva úgy határozott, hogy támadni fog, és könnyű rác lovasokat, két eskadron dragonyossal, vezényelt a bizonytalanul hullámzó felkelők lovastömegei ellen.

A fejedelem és Bercsényi egy magaslatról figyelték a lassan kibontakozó harcot.

- Nem támadhatnak a császáriak! - fordult Bercsényihez. - A terep nem alkalmas a támadásra...

Előtte, a mély árokkal átszelt völgyben most bontakozott ki rohamra a bán könnyű rác lovassága és Altheim császári generális két eskadronja. A fejedelem látta, hogy a támadás szélvészfént éri a felkelők jobbszárnyát. Az országút mentén, a középen álló hadakhoz vágatott.

- Rajta! Tűz! - kiáltotta a francia tüzéreknek.

Az ágyúk megdördültek.

A császáriak első támadásra megtorpantak. Rendben, tömören hátráltak. A felkelők lovassága most rontott ki a biztos hadállásból utánuk. A rácok és a dragonyosok hirtelen fordultak ellenük.

Pekry Lőrinc rosszul felfegyverzett mezei hadai gyorsan szétrebbentek...

A halmok bozótja megtelt menekülőkkel...

- A karabélyosaimmal visszaterelem őket! - kiáltotta a fejedelem, és kedvenc lovát, a Pandúrt sarkantyúba kapva vágatott arra, hol a menekülők szétzilált lovastömege özönlött vissza.

Most látta, hogy a tartalék ezredek első sorai is bomlanak a császáriak viharzó rohama előtt.

- Rajta, Pandúr! - kiáltott, pompás lovát biztatva.

Előtte egy mély vízmosás, árok nyúlt a köves földön. Pandúr szinte átrepült felette.

Új árok tárult előtte.

- Rajta, Pandúr! - zihált a lovas biztatása. A szélvészgyors csatamén most repült át a második árok felett. A fejedelem kísérete elmaradt, csak Zay báró, Mirko Valona arnauta kapitány és Fierville, a szövetséges francia gránátosok parancsnoka vágatott mellette.

A harmadik széles, meredek árok olyan volt, mint az alvilág kapuja.

- Rajta, Pandúr! - szállott a ziháló kiáltás a fejedelem ajkáról.

Ménje újra felröppent a szilaj ugrás teljes lendületével. Bukfencet vetett, és nyakát törve hempergett az agyagos kövek között.

A fejedelem kirántotta lábát a kengyelből, és kizuhant a nyeregből, s így nem került a lova alá, de a homlokát felvérezték a hegyes kavicsok. Mozdulatlanul hevert a lova mellett.

A testőrei most értek oda. Czelder Orbán, aki jelentéstételre vágatott Bercsényihez, oda-sodródott melléjük. Rákóczi nyomába vágató testőrök között döbbenet láttá, hogy a fejedelem vérbe borult arccal hever holt lova mellett.

- Fekessük lándzsákra! - rendelkezett Czelder zihálva a fejedelmi testőröknek. - Vigyétek a Hamri erdőbe... Ott biztonságban lesz... - Hangja elcsuklott.

A felkelőtábor felbolydult.

- Elesett a fejedelem! - szállott a lelket remegtető, szívdobbanást elállító kiáltás.

A felkelők egész csatasora megingott, és egyre gyorsabban sodródott hátrább. A fejedelem vérbe borult arccal egyenesedett fel.

- A lovamat! - rendelkezett rekedten. Nyeregbe ült, és oda lovagolt, ahol már bomlottan hátráltak a felkelők.

- Vissza! Vissza! A harcba! Itt vagyok! Élek! - szállott minden szónál vérző ajkáról a kiáltás, de a tömegek ormótlanul, formátlanul, a vesztett csata néma, lelket bénító varázslatában áradtak körülötte.

A felkelők lovassága menekült, de a gyalogsága tovább harcolt. Báró Perényi Miklós, Czelder Orbán és mások gyalogszázadai helytállottak. Fierville, a Rákóczi zászlaja alatt harcoló francia gránátosok parancsnoka életre-halálra küzdött, és háromszázhusz francia gránátosából alig százkető maradt meg, fedezve a visszavonulást. Mirko Valona arnauta kapitány a fejedelem védelmében lelte hősi halálát. Bercsényi megsebesült, és csak nagy nehezen került el, hogy az üldözői el ne fogják.

Elesett kétezernégyszáz, többnyire gyalogos felkelő, fogságba jutott huszonöt tiszt és négyszáz közvitéz. Az ellenség kezébe került negyvennégy gyalogsági zászló és két dob.

A császáriakhoz átalott hatvan lovasával Józsa Miklós, a fejedelem hadnagya.

A császári sereg vesztesége hatszázra tehető volt.

A fejedelem a trencsényi csata után vérző homlokkal és arccal menekült. Bercsényi az üldöző ellenség feltartóztatására Ocskay László brigadérost rendelte ki. Ocskay, aki semmi parancsot nem kapott, a Sándor grófok kastélyában borozgatott. Néha nagyot húzott az öblös rézkehelyből, és a két kántáló diák felé intett:

- Múlik ez a világ! Múlik! Ismertek-e valami éneket a világ múlandóságáról? - fordult a két éneklő diák felé.

- Tudunk ám! - kiáltotta szép zengő hangon az idősebb, magasabb. - Jacoponénak a világ múlandóságáról írt himnuszát ismeri-e a brigadéros uram?

Ocskay ittas, súlyos mozdulattal legyintett.

- Hogy a kórságba ismerném? Igaz, hogy az istenverte jobbágyaim tartják el családomat a robotjukkal, de azért olyan parasztnemes vagyok én...

Csend támadt. Ocskay nagyot húzott a rézkehelyből.

- Hej, deákok, ha tudnátok, hogy volt a törököknél meg a császáriaknál meg a franciáknál meg a magyaroknál... Ej, ha tudnátok, arról aztán lehetne énekelni, kántálni.

- Nem baj, azért tudunk mi is olyan éneket, hogy a brigadéros uram szíve meglágyul... - szólt a hosszabbik, szegletes arcú diák.

Ocskay csörömpölve letette a kelyhet.

- Hadd halljam! - rikkantott szilaj, részeges jókedvvel.

A terem bejáratánál zavaros lárma hullámozott. Egyszerre nyolc-tíz véres, rongyos katona zúdult be.

Ocskay letette a nagy rézkelyhet.

- Mi baj van? - kérdezte komoran, rosszat sejtően.

- Vége mindennek! Elesett a fejedelem!

Ocskay a bortól homályos szemmel meredt csontos arcukba.

- Eztet ki mondta nektek? - kérdezte hirtelen kijózanodva.

- Eztet mindenki... - zihált a válasz.

Ocskay legyintett.

- Akkor még úgyse igaz... - rikoltott fel, és öklével az asztalra csapott.

A fejedelem sebesülten Kistapolcsányba ért, ahol annak idején Charlotte-Amalie hercegnővel a házasságuk első szép hónapjait töltötte. Egész nap feküdt, s bekötött fejjel csak este, mikor minden csendes volt, ment le a régi, ismerős parkba.

Az óriás, évszázados tölgyek és hársak mozdulatlanul tartották ágaikat a fogyó hold derengő, hajlott ezüstpengéjére.

„Amália... a gyermekeim... - merült fel a sajgó, súlyos emlék. - Igen, Amáliának az életemet köszönhetem, mikor kiszabadított a Wiener Neustadt-i börtön siralomházából. Elzbieta Lubomirskának az igazi, lángoló, sok éven át lobogó szerelmet. Lehet-e választani a két asszony között? - Vállat vont. - Semmiképpen sem... Hát, lehetséges eltaszítani az egyiket a másik kedvéért? Nem! Itt minden választás bűn a másik ellen... Megbocsáthatatlan bűn...”

Mély csend volt. A híres kistapolcsányi óriáshársfák lombóceánjába fülemülék trillázták a múltó nyár utolsó, olümposzian zengő dalát. A fejedelem hátravetett fejével hagyta, hogy a holdfény kozmikus varázsitala betöltse lényét.

„Hát igen, sok mindent másképpen kellett volna cselekedni, de ki mondja meg, mi a helyes, és mi a bűn? - Húszévi gigászi háború eseményóceánjából felmerült keleti nagyhatalomra gondolt, Péter cár tetteire. - Igen, talán a cárral való szövetség. Elzbieta írt erről. Igen, Elzbieta Seniawska-Lubomirska nemcsak szerető, de egyenlő rangú elme is, társ is a harcokban. - A lengyel koronára gondolt, melynek birtoklására ugyancsak a világszép ifjú hercegnő biztatta őt. - De vajon a lengyel urak akarnak-e hadakozni itt, Magyarország szabadságáért? S a cár szövetségének vajon mi volna az ára?”

Megállt a kerti út végén, ahol oly sokszor nézte gyermekkorában a napnyugtát. Hátravetette szép férfifejét, és a sebhelyes arcán a holdfény simította el a zuhanáskor kapott sebeket.

„Lengyelországba kellene menni, valahol Warszavában találkozni a cárral, aki most - oly sok vereség után is - mégis világot irányító győztes itt Kelet-Európában... S van-e oly szövetség, melyet nem kísérelnék meg, ha szabadságot adna a magyar földnek?”

Mélyet lélegzett, és lassan, töprengve indult vissza a kastély felé.

Ezen a napon érkezett Vetéssy László levele Fontainebleau-ból, hogy a szövetségeseik Oudenarde mellett legyőzték a Nagy Király marsall-ját, Vendôme-ot.

- Ez mind semmi, felséges fejedelem uram! - vigasztalta őt Bercsényi. - Csak ez a tömegrettegés ne volna, csak az múljon el egy kicsinyég... Majd újra kezdjük a harcot több szerencsével.

A cár követe, Jemeljan Ukrainecew éppen ezekben a súlyos napokban érkezett magyar földre. A fejedelem három karabélyos századot, kétszáz válogatott lovasát, a nemes ifjak csapatának egy részét, Ottlyk György főudvarmestert, étekfogókat küldött eléje Szatmár-Németibe, s már Egerben, a fejedelem szállására érkezének estéjén, magánkihallgatáson fogadta.

Ukrainecew kitűnő latinsággal elemezte az európai politikai helyzetet. A fejedelem szívélyesen hallgatta.

- Persze, őfelsége Péter cár helyzete is nagyon nehéz. Úgy hallottam, a svédek Golovcsinnál igen nagy erővel támadtak.

Ukrainecew kerek, sima arcán fölény tükröződött.

- Hát igen, kemény harcot vívtunk a világ talán legvitézebb, sőt talán a legjobban vezetett serege ellen, s a harcban, a közelharcban is, maga III. Károly svéd király is részt vett. De a csatában háromszor annyi svéd esett el, mint orosz, és a király híres testőreiből is számosan elhullottak.

Kissé habozott, aztán kerülve a közveszélyes diplomata nagyképűséget, hetvenkedést, azt mondta:

- A csatateret a svédek tartották meg, de mi ott sáncoltuk el magunkat a csatater közelében.

Rákóczi a trencsényi gyásznapra gondolt, és elkomolyodva nyúlt a kehely után.

- Ezt, persze, csak jól szervezett hadsereggel lehetett megtenni... - mormogta halkan.

Ukrainecew legyintett.

- Eh, félre a bút, felséges uram. Mi már közel egy évtizede szenvedjük el a vereségeket, s erősebbek lettünk, mint valaha. Az erős, vitéz ellenség isten áldása, mert újabb és újabb erőfeszítésre kényszerít minket, s ezáltal erősebbé kovácsol, vitézségre nevel.

A fejedelem szóltanul pillantott Ukraincev kerek, vidám arcába.

- Sokféle a nép, sokféle a természete is. Nekünk, magyaroknak, győzelem kell, s egyik győzelem szüli a másikat, mint ahogy az egyik vereség az újabb vereséget.

Ukraincev bólintott.

- Eh, felséges uram, majd megsegít az isten, őfelsége Péter cár megparancsolta, hogy adjam tudtára felségednek, ő is azt véli, helyes, ha az erdélyi fejedelemség elnyerné a császártól való függetlenségét. Az én uram nagy álma a balkáni keresztény népek felszabadítása a moszlim iga alól. Ebben nagy segítségére lehet az önálló, független Magyarország, hiszen a magyar birodalom közel háromszáz év óta vívta élethalálharcát a hitetlen török ellen, s mily gyakran diadalmaskodott! - Egy pillanatra elhallgatott, aztán halkán mondta: - Gondoljunk csak a nagy Hunyadi János vagy a fia, Hollós Mátyás, a nagy magyar király diadalaira.

Rákóczi szép, férfias arcán átrezzent valami hirtelen lebbenő árnyék.

- Hát, igen... - szólt halkán, vibráló izgalommal, mintha verset mondana, mely százötven év múlva zendül meg egy költő ajkán: - Nagy volt hajdan a magyar, nagy volt a hatalma, birtoka. De most élethalálharcot vívunk a zsarnokság ellen, és mindenki, aki ebben megsegít, szívbeli jó barátunk leend.

Ukraincev szívélyesen bólingatott.

- Teljesen érthető. Az én uram, a cár is most vívja élethalálharcát a svéd nagyhatalommal, és szívvel-lélekkel átérzi a magyar nép kínját, baját... S máris utasította bécsi ügyvivőjét, Urbich Pétert, ajánlja fel közbenjárását a császári udvarnak...

A fejedelem sokáig hallgatott.

- Jól, pontosan értesültem Urbich úr tevékenységéről, és meggyőződtem arról, hogy több jót kíván a bécsi udvarnak, mint urának.

Ukraincev óvatosan figyelt.

- Ha ez bebizonyosodik, felséges fejedelem, a cár őfelsége még aznap leváltja a bécsi megbízottját, sőt keményen meg is bünteti.

A fejedelem lehajtotta fejét.

- Nagy csapás a jó úrnak a hűtlen szolga... - szólt halkán. - Az én hadamban is akadnak ilyenek... - Kiegyenesedett ültében, szeme szokatlan haraggal villant. - De meg is bűnhődnek, erre esküszöm!

A trencsényi csatavesztés híre már augusztusban Párizsba érkezett. A fejedelem párizsi megbízottja, Vetéssy László is a német újságokból tudta meg pontosabban, mi történt, s még aznap jelentkezett kihallgatásra XIV. Lajosnál.

A király szívélyesen fogadta.

- Ne bánkódjon, követ úr, a magyarság közmondásos vitézsége kiállja ezt a tűzpróbát is... - szólt biztató mosollyal. - A nagy európai háború mégiscsak itt, nyugaton dől el, és a győzelmes béke a magyarság teljes függetlenségének biztosítéka lenne. Már küldtem a paran-

csot a vezérkarnak, hogy minél hamarább vívjanak döntő csatát, mely eldönti Magyarország sorsát is...

Vetéssy sokáig hallgatott.

- S hol várható a döntő küzdelem? - kérdezte halkan. A Nagy Király oroszánarcán mesterkelt fölény látszott.

- Úgy gondolom, valahol Flandriában vagy Malplaquet körül...

- Malplaquet már francia föld... - csúszott ki vigyázatlanul a magyar követ megrezzenő ajkán.

A Napkirály könnyed kézmozdulatot tett.

- Igen, követ úr... Malplaquet már francia föld, s ezért a hadaink százszor nagyobb erővel küzdenek, mint a külföldi csatatereken... - És érdekesebben hozzátette: - Hogy van Fierville ezredes, a Rákóczi fejedelem seregéhez küldött háromezer francia gránátos parancsnoka?

Vetéssy zavartan hallgatott.

- A magyar sereg sorsa egy és oszthatatlan... A francia gránátosok sok hős eleste árán helyállottak, és utánunk vonultak el a trencsényi végzetes csatateréről.

Csend volt. Catinat marsall, aki az egész francia sereg fővezére volt ebben az időben, halkan mondta:

- A hősök példája élő kincs, melyet csak az birtokolhat, aki vérével öntözi a haza földjét.

Hallgattak. A Napkirály lassan bólintott.

A tanácskozás inkább csak párbeszéd volt, mert a vezérkari gyűlés rangos résztvevői már régen eltávoztak, és csak gróf Bercsényi Miklós ült az alacsony, vaskos tölgyfa asztal mellett, szemben a fejedelemmel.

Rákóczi sokáig hallgatott. Bercsényi fejét rázta. - Istenverte helyzet, istenverte... - ismételte fejét rázva.

Rákóczi vállat vont.

- Hát, igen... - szólt halkan -, mindenki iszik bánatában, aztán táncol sírva-vigadva, magyarosan... Az alantas tisztek ezredükkel isznak, táncolnak. Az egész hadgyakorlatuk abból van, hogy messze elkerülik a veszélyes helyeket. A várnagyok, szegény emberek, nemesek reám és tábornokaimra panaszkodnak, hogy nagy terhek miatt már szólniuk sem szabad, nem a szabadságra vezetem őket, de még nagyobb igát tettem a nyakukra... A nemes vitézlő rend mindent összegázol... - Felemelte lehajtott fejét, és hűvös tekintettel nézett a másik borús, elkínzott arcába. - A biztosaink szélteben parancsolnak... Az én fejedelmi rendeleteimet és az ország végzéseit kigyelmed, főgenerális úr, derűre-borúra megváltoztatja...

Bercsényi homlokát ráncolta. Úgy mordult fel, mintha hevesen válaszolni akarna, aztán úgy nyúlt még koromfekete, kétfelé pödört vaskos bajuszához, mintha vissza akarná tartani a már-már kitörő indulatos szavakat.

Rákóczi rövid ideig hallgatott.

- No persze... - szólt engedékenyen. - Énkörülöttem is sok a hiba: az udvari embereim személyválogatás nélkül bánnak el szegénnyel, nemessel; ha panaszkodni mernek, meghazudtolják, csúfolják, szidják... - Nekihevült és erőlyesen az asztalra csapott puha, asszonyt simogató tenyerével. - Vármegyénként vizsgálatot kell elrendelni ezekben az ügyekben. Hadd menjen híre, hogy meg akarom zabolázni a rosszat. Hamarább gyűlnek a vármegyék, mint a

vitézlő rendek. Pedig volt tíz olyan ezredünk, mely fölfegyvereztetett, de harcban sem volt, mégis feloszlott.

Bercsényi sóhajtott.

- Én hadaimmal együtt ünnepélyesen megfogadtam, hogy pénteken, a trencsényi csata napján, ezentúl minden héten böjtölök, míg ki nem köszörüljük a csorbát...

A fejedelem arca felderült.

- „Felháborodott hazánk veszedelme tengerének habjai között őszinte örömmel üdvözlöm ezt a felbuzdulást”... - szólt felvidulva.

Bercsényi is elmosolyodott.

- Most a nyugati harctereken nagy, döntő csata készül... De Alleurs követ is mondta nekem. Vetéssy is írja Fontainebleau-ból, döntéshez közeledik a nagy mérkőzés. A seregek mindenfelől Malplaquet felé vonulnak... Az már francia föld... Ott helytállnak a franciák. Fierville, a francia gránátosok parancsnoka, hazakívánczik, hogy francia földön ontsa véréét...

Rákóczi bólintott.

- Megérdemelné, amiért olyan keményen helytállt ott azzal a háromezer franciával a trencsényi csatatéren.

Bercsényi vigasztalóan tette kezét a fejedelem kezére.

- Hiába valóban a császáriak trencsényi győzelme, ha egyszer nyugaton vetnek gáncsot lépteiknek a Napkirály maréchaljai.

Rákóczi reménykedve sóhajtott.

Tizenkilencedik fejezet

A nagy európai szövetség egyesített seregeinek két fővezére: Savoyai Jenő és a nagy John Churchill, Marlborough lordja, együtt lovagolt összevont vezérkaruk élén.

A széles, sáros út szélén határjelző kőoszlop emelkedett, amelyen az időtől egy kissé homályosan az ezeréves Bourbon-uralkodóház három kőből faragott lilioma jelezte a határt.

Lord Marlborough előrenyújtotta kezét, és Savoyai Eugénhez fordulva mondta:

- Ez már Franciaország. - Európa-szerte híres, szép, férfias, érdes arcán gond ült. - Míg Spanyol-Németalföldön, Flandriában harcoltunk, addig valahogy csak megbirkóztunk az ellenséggel, ott a franciákat a számukra idegen földön csak a káplárok vasvesszője hajtotta előre ellenünk, s a Nagy Király akarata... - Még jobban elkomorodott, és halkán mondta:

- Most már francia földön harcolunk, és a francia lövészek, dragonyosok valószínűleg védekezésre szorulnak valahol Malplaquet körül, amint ezt a felderítők és szökevények egyaránt jelentették... - Vállat vont. - Mindenesetre ott emelnek tábori erődítményeket. - Aztán a vezérkar felé fordult. - Uram, engedjük előre a tüzérseget... - És oldalt vezette az útról a lovát.

A vezérkar félrehúzódott a mindig sáros hainaut-i mezőkre. Az ütegek egymás után zúdultak, Annoe, Villers, Jenmount, Malplaquet felé.

Savoyai Jenő odafordult Marlborough-hoz.

- Mindenesetre akármilyen sárosak is ezek az utak, mi százhuszezer szuronyt és kardot zúdíthatunk a franciákra, akik nyolcvanezren is alig vannak. Mi százhusz ágyúból törjük a hadrendjüket, ők alig nyolcvan ágyúval rendelkeznek.

Látta, hogy Pelsőczy Kálmán huszárőrnagy, aki a vezérkar számára afféle testőrként odavezényelt huszárok szakaszát vezette, odalovagol eléje.

Savoyai Jenő várakozva vonta fel szemöldökét.

- Mi hír? - kérdezte magyarul.

A zömök, vaskos Pelsőczy huszárőrnagyi göggel hátraintett.

- Itt vannak a francia követek.

Savoyai Eugén szívélyesen bólintott.

- Ha itt vannak, jöjjenek ide. A lovagi párviadal minden szabálya szent.

Pelsőczy oldalt vezette lovát. A háromtagú francia küldöttség a két fővezér elé lovagolt. A küldöttség vezetője tisztelgett:

- Saint-Hilaire dragonyos ezredes vagyok, őfelsége a Napkirály marsalljának, Catinat-nak személyes követe... - mutatkozott be. Fialat, de máris sebhelyes arcán mély tisztelet honolt.

Marlborough lord, aki nem beszélt olyan jól francia nyelven, jelezve, hogy a tárgyalást átengedi Savoyai Jenőnek, szívélyesen intett.

Savoyai Jenő kissé előbbre lépdeltette lovát, fogadva a követség jelentkezését.

Saint-Hilaire tiszteletteljes arcán látszott: az izgalom a két világhírű hadvezér előtt jobban elfogja, mint a csatasíkon.

- Őfelsége a Napkirály hadvezére, Catinat marsall azzal a tiszteletteljes kérdéssel fordul önökhöz, hajlandók-e holnap, szeptember 11-én, reggel nyolc órakor döntő csatát vívni őfelsége hadával?

Savoyai Jenő átpillantott Marlborough felé, és hangosan, szokatlanul vidáman mondta:

- Amennyiben ez önöknek megfelel, hajlandók vagyunk... - Aztán szívélyesen elmosolyodott:
- Nem árulok el titkot, hiszen hadmozdulatainkból még a legtapasztalatlanabb hadvezér is láthatja, a fő támadásunk az önök balszárnya ellen irányul majd...

Saint-Hilaire elsápadt örömeiben.

- Ó, fenség... - szólt akadozva - az ellenfél ily lovagi megbecsülése a lovagkor történetének legszebb lapjain található.

Savoyai Jenő elmosolyodott.

- Üzenem Catinat marsallnak, hogy az első lövés jogát mind a gyalogságnál, mind a tüzérségnél a Napkirály őfelsége katonáinak engedem át.

Csend támadt. Saint-Hilaire tisztelgett.

Amikor a küldöttség eltávozott, Marlborough mosolyogva fordult a császári fővezérhez:

- Nem túlzás, hogy fenséged a támadásunk irányát is oly pontosan megjelölte?

Savoyai Jenő elmosolyodott.

- Ha tudják a támadásunk irányát, egész éjjel hányják a földsáncokat, és hajnalban oly holtfáradtak lesznek, hogy alig állnak majd a lábukon... Tehát egy katonánk, aki átalussza az éjszakát, akár két franciát is elsodor a szuronyharcban. Ha tudják, hol támadunk, nem figyelnek másfelé, holott mi a francia balszárny mellett akár a hadrendjük közepén is támadhatunk...

Marlborough töprengve dörzsölte homlokát.

- Én a ma esti haditanácsban a bekerítés mellett szólok, mert seregünk negyvenezer harcossal több, mint a franciáké, ezért a bekerítés veszélytelen és indokolt.

Savoyai Jenő szívélyesen mosolygott.

- A bekerítés rendkívül kockázatos, mert Malplaquet egész környékét ebben az időben - néhány hónapra - mocsárrá változtatja a Sambre folyó áradása. Ezért sem jobbra, Villers felé, sem balra, Jenmont felé nem kerülhetjük meg az ellenséget anélkül, hogy meg ne kockáztassuk azt, hogy jelentékeny számú hadaink ne botorkáljanak egész nap az ingoványban, míg a csata tart.

Marlborough engedékenyen legyintett.

- Fenséged oly ifjú és máris oly tapasztalt, hogy már egyszerű tanácsa is figyelemre méltó hadvezéri parancs.

Alkonyodott. Arra, ahol Malplaquet apró viskói húzódtak, hadosztályok vonultak, ütegek gördültek, lovasság ügetett.

Savoyai Jenő ezen az éjszakán könnyedén, ifjan, nyugodtan aludt, csak hajnal felé merültek fel csillogó, vibráló, tiszta álmok képek. Batthyány Klára jött feléje. Pipacsszirom, selymes, forró ajkán mosoly. Az alvó tisztán érezte ölelését, és zihálva mosolygott.

„- Hányan halnak meg holnap?” - A szava olyan volt a férfi lelkén, mint csillogó éji harmat a kardbarázdálta pajzson.

Az alvó elmosolyodott.

„- Nem tudom... Harminc- vagy negyvenezren... Talán én is...”

A leány csókokkal becézte az alvó ajkát.

„- S te ezen mosolyogsz?”

A férfi mélyet lélegzett.

„- Mosolygok, mert szeretlek, s aki szeret, annak a halál csak könnyű álom. Híd az elmúlt és eljövő élet között.”

A messzeségben ágyúk dördültek meg. Az éjharmatos föld megremegett.

Pelsőczy Kálmán, a herceg magyar testőreinek parancsnoka nagy sarkantyú- és kardpengéssel félretolva a sátor előtt álló öles termetű horvát lándzsásokat, berontott:

- Fenség! - rikoltotta teli torokkal, magyarul. - Az angolok meg a németek már össze is akaszkodtak a franciákkal! El ne aludjuk a győzelmet.

Az alvó behunyt szemmel keresgélve az álmát, felült.

- Mosakodás! - adta ki a parancsot, de Pelsőczy lapáttenyerében már ott csillogott a sátor-bejáratán át besütő nap első sugarában a vörösréz mosdótál. Belenyúlt a vízbe, és úgy dörzsölte - parancs szerint - a herceg arcát, hogy az álom puha varázslata szétoszlott.

Catinat marsall, a francia sereg fővezére, lassan lovagolt csillogó, hadiruhás kíséretével a még most is - este óta, egész éjszakán át - tábori erődítményeket emelő katonái között.

Octave de Saint-Hilaire ezredes a fővezér felé fordult.

- Talán hagyjuk abba a sáncásást, hiszen az angolok és a németek, mint ezt immár látva látjuk, döntő rohamra készülődnek.

A Malplaquet mellett vívott, a spanyol örökösödési világháború eddig legvéresebb és legnagyobb csatája után Savoyai Jenő Bécsbe indult, hogy személyesen tegyen jelentést József császárnak és a nagy udvari haditanácsnak: a Hofkriegsratnak.

Fényes kíséretével lovagolt a bécsi Hofburgba: a germán vezérek mögött válogatott vértess óriások, pompás aransujtásos egyenruhás magyar huszárok vitték a Napkirálytól győzelmes harcban zsákmányolt francia Bourbon-zászlókat.

Az utcákon percek alatt tömegek verődtek össze. Zúgott a diadalrivalgás. Vértések, huszárok kezében villogtak a még szokatlanul meleg napsütésben villódzó, tisztelgésre kivont pallosok, görbe huszárkardok. A Hofburg előtt sorakozó gránátoszászlóalj dobjai peregtek. Kürtök rivalltak.

Mikor Savoyai Eugén lováról leszállva indult be a palota bejáratán, a fiatal József császár és magyar király maga jött eléje, kezét szorította a diadalmas hőssel és átölelte.

A nagy haditanács ünnepélyes ülésén részt vettek az Itáliában, Hispániában és Magyarországon harcoló császári hadak vezérei.

- Fenség... - hallatszott szinte kiáltva Heister generálisnak, a magyarországi császári csapatok parancsnokának, a trencsényi döntő csata győztesének szava. - Fenség... Most már remélem, kapunk némi erősítést nyugatról, és egyetlen halálos csapással eltiporjuk a már hanyatló magyarországi felkelőket!

Savoyai Eugén hallgatott, de Heister szavaira kitört taps jelezte: ebben mindenki egyetért.

- Ezek a gyújtogató rablók égetnek, pusztítanak, örvöngenek itt, a főváros közvetlen közelében! - kiáltott fel hirtelen kitöréssel az ifjú császár. - Néhány hónappal ezelőtt én magam is majdnem foglyul estem egy vadászat közben.

A felháborodás átcsapott a termen...

A Batthyány grófok bécsi palotájának minden ablakában világosság égett. Savoyai Jenő egyedül, csupán egy huszára kíséretében lovagolt a palota tárva-nyitva álló kovácsoltvas kapujához.

Klára a vendége elé jött. Egyedül volt ő is. Ajkán mosoly, szemében könnyek...

- Csakhogy él! Herceg! Csakhogy él... - És mikor a fővezér kézsókra járult eléje mély meghajtással, fenyegetőzve rázta fekete spanyol legyezőjét.

- Az ön különfutárját, Pelsőczy Kálmánt, alaposan kifaggattam.

A herceg szokott zavarával mentegetőzött. Lassan, a viszontlátás örömétől részegen haladtak fel a palota széles lépcsőjén.

- Olyan ember kell, aki a császár hűséges katonája, de egyúttal bizalmat ébreszthet a magyarok jelentékeny részében is.

- Kire gondol, Klára?

- Pálffy János gróf, horvát bánra... - A lány egy pillanatra elhallgatott. - Legyen Pálffy gróf Magyarország nádora, és az összes magyarországi császári haderő főparancsnoka, hiszen az ő általa vezetett lovasroham döntötte el a trencsényi döntő csatát is...

A férfi hallgatagon emelte ajkához a leány keskeny, illatos kezét.

- Úgy tudom, a nádor a második ember az országban a király után... - szólt határozatlanul. - S mi lesz, ha a magyarok nem hallgatnak a nádoruk szavára?

Klára közelebb hajolt a férfihoz.

- Az ön kötelessége - mert csak ön teheti meg ezt -, hogy azt indítványozza József császárnak, állítsa vissza Magyarország ősi alkotmányát, tartsa be és tartassa be a magyar törvényeket. Adjon teljes bűnbocsánatot azoknak, akik a felkelésben részt vettek.

A férfi lassan megdörzsölte homlokát.

- De hiszen őfelsége ezt többször is megígérte az új meg új béketárgyalások alatt, de Rákóczi, Bercsényi azt követelték, hogy a külföldi hatalmak biztosítsák az alkotmányt. Erre viszont a császár nem volt hajlandó, hiszen ez külföldi beavatkozás lenne a birodalom belügyeibe...

Klára összecsukta a fekete spanyol legyezőjét, és halkán sóhajtott.

- Hát ne a fővezérekkel tárgyaljon magyar nyelven az a Pálffy nádor, hanem keressen összeköttetést azok között, akik a legjobban kitűntek az ötévi harcok során, és most féltik mindazt, amit eddig a felkelők oldalán szereztek: a rangot, vagyont, a saját életüket, családjukat a könyörtelen bujdosó lélettől, hiszen azok, akik a harcok útját közvetlenül járják, jobban

látják, mi történik a háború csataterein... Ilyenek például Ocskay László, Bezerédy Imre, Bérei-Balogh Ádám, Bottyán János brigadérosok és báró Károlyi Sándor generális. De Pálffy horvát bán, ezt jobban meg tudja önnek mondani, mint egy pártában maradt leány... - Tréfásan akart szólni, de hangja megremegett. - Itt az udvarnál dicsekedett egyszer, hogy Ocskay László: „Rákóczi villáma”, a „Tűz fejedelme”, az ő huszárezredében szolgált, s ő mentette meg az életét a törököktől, mikor a Maros partján megszorították az üldözők.

A férfi hallgatott.

- Holnap megkeresem Pálffyt, mert most a fővárosban részt vesz a legfőbb haditanács ülésén. De előzőleg, persze, beszéllek öfelségével, József császárral... - szólt halkán. - Mindent megteszek, hogy az ön hazájának ősi alkotmánya érvényesüljön a kormányzásban, Klára.

A leány mosolygott.

- Nem tudom, lehet-e oly célkitűzés a világon, melyet ön, herceg, el nem érhetne?...

A szavak, gondolatok, érzések megkönnyebbülten röppentek fel. Ajkukon mosoly csillogott. Szemükben borostyánszínű köd gomolygott. Kezük egymást kereste.

Gróf Pálffy János horvát bán, Magyarország nádora töprengve ráncolta homlokát. Amióta nádor lett, s így ősi törvény szerint második ember az országban a király után, úgy érezte, a szolgálat kétszeres súllyal borul lelkére.

„Tárgyalni a felkelő vezérekkel?” - töprengett egyszer hangosan, mikor régi iskolatársa, Pyber László püspök nagyugróci kastélyában vendégeskedett.

Pyber, aki immár ötödik esztendeje a gazdag győri püspökségre vágyakozott, ügyesen háritott el minden olyan cselekedetet, amely a másik párt gyűlöletét magára vonná, nyájasan mosolygott.

- Fel kell keresni azokat, akik a felkelés esztendei alatt nagyobb vagyont szereztek, és most békülni szeretnének, hogy most megőrizték rangjukat, vagyonukat.

Pálffy csontos, barna, szélverte lovasgenerális arcán kétség tükröződött.

- De hogyan keressem én meg azokat, akikkel eredményesen tárgyalni lehet?

Pyber testes alakja megmozdult a hirtelen támadt izgalomtól.

- Itt, néhány mérföldre innen, a Vág bal partján állomásozik Ocskay László lovasbrigadéros a brigádjával. Ide is belovagolt egy kupa borra, míg a nagyugróci menyecskéket hajkurászta.

Pálffy bán fészkelődve mozdult meg székében.

- Ocskay? Kezdetnek nem rossz... - szólt végül. - Ha idejön mulatni, szólhatnál neki, hogy beszélni szeretnék vele négyszemközt. Hogy pedig valami csapdára ne gyanakodjék, magam is csak két huszárral jövök ide.

Pyber sokáig gondolkozott.

- A trencsényi nagy csata után bomlás pusztítja a felkelő sereget... Amióta XIV. Lajost egyik vereség a másik után éri, és Párizsban az utcán lármázik az éhező nép, akárki megláthatja, aki nézi: nem tudja segíteni Rákóczit... - Legyintett. - ...Pedig hogy harcoltak a francia gránátosok! Trencsénynél ők fedezték a visszavonulást, és háromszáznyolc gránátos közül kettőszázhuszan hullottak el. A parancsnokuk, Fierville ezredes, maga három sebet kapott. La Motte, a tüzérek vezére kettőt...

- Hát akkor hogy leszünk? - kérdezte hirtelen lobbanó türelmetlenséggel Pálffy.

Pyber mosolygott.

- Hát, majd valami jóképű, fiatal menyecskével idehívatom... - mormogta titokzatosan.

- Fiam, édes fiam... - tört ki Pálffy ajkáról, és karjait ölelésre tárva indult Ocskay felé.

A másik úgy emelte fel kezét, mintha el akarta volna hárítani a közeledést.

Pálffy elkomorodott, de csak a szeme változása mutatta a haragját. Ajkáról nem tűnt el a szívélyes mosoly.

- Emlékszel még a Maros-partra? Ott alaposan megszorítottak a törökök...

Ocskay vívódva sokáig hallgatott. Pálffy az asztal felé intett, ahol a súlyos, öblös boroskupák állottak. Némán ültek az asztalhoz.

- Hát a püspök hol van? - kérdezte tompán Ocskay.

A bán fölényesen legyintett.

- Ne félj, Laci, ami szó most köztünk esik, arról soha senki nem tudhat semmit... De hogy is tudhatna... Hallgatunk mi ketten, mint a sír... - Odakoccintotta kupáját a másik kupájához, és hogy kedvét keltse, nagyot húzott a püspöki pince híres borából.

Ocskay fejét lehajtva hallgatott. Ő is a boroskupához nyúlt. Némán ivott. Homlokát dörzsölve újra hallgatott.

- Nem leszek én áruló soha! - szólt komoran.

A bán vállat vont.

- Nem kíván tőled, te Laci, árulást senki sem... Nem akarunk mi mást, csak a felkelő sereg olyan vezéreivel tárgyalni, akik megértik: most kell békülni... - Vállat vont. - Nem árulás ez, hanem béke... melyre a legnagyobb szüksége van ennek a szegény, istenverte magyarságnak.

- Én sohasem teszem le a fegyvert... - szólt szinte nyugodtan Ocskay.

A bán előrehajolt.

- Nem kívánja azt tőled senki... Sőt, éppen az volna a jó, ha a felkelők soraiból minél több fegyveres jönne át, hogy megalkothassuk az önálló magyar sereget a császári és királyi zászló alatt. Savoyai Eugén herceg már tíz éve sürgette az önálló magyar sereg megszervezését... - Tenyerével az asztalra csapott. - Rákóczi helyett te leszel a magyar had vezére, s ez a sereg ellenőrzi, teljesültek-e a békefeltételek; a magyar alkotmány helyreállítatott-e, van-e szabadszó az országgyűlésen...

Ocskay hallgatott. Újra a boroskupához nyúlt. Komoran nagyot húzott a kehelyből.

A bán halkan köhintett.

- Nézd, Laci, ha most békültök, míg a felkelésnek serege van, feltételeket szabhattok... Mondhatjátok: ezt elfogadjuk, ezt meg nem. De ha addig vártok, míg Savoyai Eugén meg a nagy Marlborough végleg leveri a Nagy Király marsalljait, akkor feltételekről már szó sem lehet. Akkor az egész császári ármádia ellenetek zúdul, esetleg éppen a zentai győző, a lángeszű Savoyai Eugén vezérlete alatt. Ha ott, Trencsénynél, hetvenezer felkelő nem bírt huszonkétezer sorkatonával, hogy tudnátok megállni akár ötszörös túlerővel a nyílt csatásokon?... - Elhallgatott. Kezét lassan, óvatosan Ocskay vállára tette:

- Látod, azt a vasmarkú Heister generálist leváltotta őfelsége, József császár. Most én vagyok a magyarországi hadak fővezére. Látod, nádor lettem magyar létemre... A király őfelsége után

második ember az országban! József császár, a nemzet legjobb barátja helyreállította a régi nádori tisztséget, s ha Rákóczi, Bercsényi helyett a felkelés valamelyik országszerte híres hőse lenne a magyar sereg vezére, bizony meg tudnánk kötni a békét, mert őfelsége teljes bűnbocsánatot ad mindenkinek, aki csak a felkelésben részt vett. Senkinek a haja szála nem görbül, ha kardosan, fegyveresen átmegy őfelsége zászlaja alá... Mindenki, még a felkelés mai vezérei is, megtarthatják mai birtokaikat... Mindenkinek kegyelem. Hazánk alkotmánya biztosítja Magyarország teljes függetlenségét a magyar földet dúló, fosztogató császári generálisoktól.

Csend támadt. Ocskay vállat vont.

- Sohasem leszek áruló!

Pálffy hangja hirtelen csattant fel.

- Akkor ebek harmincadjára jut mindaz, amit eddig szereztél, te pedig hazátlan bujdosó leszel, ha megmaradna a fejed! - Aztán hevesen kitört: - Hát nem érted, te Laci, hogy elveszett, végleg elveszett Rákóczi játszámja?! Mi öt álló esztendeig harcoltunk egymás ellen. Úgy ismeri az ellenségét mindenki, mintha régi jó ismerőse lenne. Ott van a híres bajvívó, Bezerédy Imre, aki eddig hetven párviadalban győzött hetven császári tiszt ellen, s egyiket-másikat meg is ölte... Ott Béri-Balogh Ádám, akiről verseket, dalokat költ a nép... De akadnak mások is, akik nem zsoldért harcolnak, bár zsoldosok, hiszen Bercsényinek ezerkétszáz forint a havi fizetése, s a közlegény havi négy forint zsoldot kap...

Ocskay eltolta magától a kelyhet. Lassan emelkedett fel ültéből.

- Mondja meg, nádor uram, Pyber püspök úrnak, hogy hozzám hírvivőt sohase küldjön... Akárhogy forduljon a hadiszerencse, én Rákóczi zászlóit soha el nem hagyom!

Pálffy engedékenyen vállat vont.

- Jól van, Laci öcsém, jól van... Nem kívánok én árulást, csak azt szeretném, mikor úgy érzed, hogy ez helyes, szólj azoknak, akiket a felkelő sereg mint hősokeket nagyon tisztel: Bezerédy Imrének, Béri-Balogh Ádámnak, Vak Bottyánnak, sőt ha alkalom adódna, báró Károlyi Sándornak is, aki mégiscsak a legképzettebb tábornok a magyar seregben...

Ocskay némán szedelőzködött.

Az ifjú József császár ezen a reggelen vidáman ébredt a wienervaldi erdőségek között rejtőző régi vadászlakban, melynek híres szép vadaskertjébe még Leopoldus német császár és magyar király telepítette be a szarvasvadászatra betanított, messzi idegenből fejedelmi költségen vásárolt párducokat.

Ezeket a betanított párducokat később a magyar felkelők - Béri-Balogh Ádám brigadéros portyázó huszárai és nemesi lovasai - lövöldözték le, de a hatalmas, páratlanul szép vadaskert továbbra is az ifjú uralkodó kedvelt vadászóhelye maradt, mert oly könnyen elérhető volt a bécsi Hofburgból, mint a francia királyok híres meudoni vadaskertje Versailles-ből.

Kint, a hatalmas illatos fenyőgerendákból ácsolt bájos, kicsi vadászkastély udvarán most trillázott fel a meghívott, gondosan kiválasztott vendégeket hívó vadászkiáltás ébresztője.

A fiatal uralkodó kiugrott az ágyból, és suhancos kíváncsisággal meztláb ugrott az ablakhoz. Hallotta, hogy mögötte kopogtatás nélkül nyílik az ajtó, és a testes, piros-kék bársonyruhás, sárga csizmás magyar főlovászmester felé fordulva kiáltotta:

- Na, Gergő, megjöttek a vendégek?

A fővadászmester, aki hadvezéri mozdulattal tisztegett a rangjelző buzogányával, bizonykodva intett a verandára nyíló ablak felé.

- Mindenki, felség... még Savoyai Eugén tábornagynagy ökegyelmessége is, Bécsből...

A fiatal uralkodó tapsolt suhancos, szertelen örömeiben.

- Na, hál'istennek... tegnap este hiába vártuk...

A fővadászmester gonoszkodva rejtette mosolyát.

- Hát, biztosan halaszthatatlan dolga volt Bécsben... De most reggel ő is megjött. Szárnysegédje, Pelsőczy Kálmán úgy mondta, keveset alhatott az éjjel öfensége...

A fiatal uralkodó hirtelen zavarral az ablak felé fordult.

- Jó... jó... siessünk... ne várakoztassuk meg öfenségét... Ő bezzeg nem a szarvasok ellen hadakozik, mint mi.

A vadászok udvaráról lönyerítés, vidám kiáltások röppentek, aztán újra zengőn trillázott a vadászkürt.

A daliás, barna, göndör hajú Béri-Balogh Ádám brigadéros huszár-eszkadronjai és a nemesi lovasság lovasszázadai a határ felé törtek. Előttük nyár eleji pompában csillogtak a határfolyó
- a Lajta - Duna felé futó hullámai.

A férfias pompájában felvonuló lovashadból harsogva szállott az immár nemzeti hősként tisztelt Béri-Balogh Ádám nótája:

*Vörösbársony süvegem
Most élem gyöngyéletem
Balogh Ádám a nevem
Ha vitéz vagy, jer velem...*

A híres vitéz, tisztjei között lovagló Béri-Balogh Ádám brigadéros vezérkara élén elsőnek sarkantyúzta pompás tatár lovát a Lajta határfolyó fénylő, vibráló hullámai közé. Mögötte az előrezúduló harcosok ajkáról diadalmasan harsogott az ének:

*Fakó lovam, a Murza,
Lajta vizét megússza
Bécs várát, ha ugratja...*

És fenyegetően banánt, harci kiáltásként a csatadal:

*Bécs várát, ha nyargalja
Császár azt megsiratja...*

Balogh Ádám brigadéros vezérkarát elborította az úszó lovak szügye előtt felfreccsenő vízcseppek gyémántözöne.

Az ősi, évezredes, világot verő pusztai íjász lovashadak lendülete ott vibrált a kardmarkolatra harc előtti szorítással feszülő kezekben.

Az ifjú császár úgy hallotta, a vadászkürt jelzésében valami különös, új hang vibrál. Megállította lovát a wienerwaldi vadaskert ösvényén, és halkán kérdezte:

- Ott lent a völgyben... mintha égne valami...

Savoyai Eugén, aki még a bécsi török ostrom idejéből jól ismerte a császári főváros körüli falvakat, halkán, fölényesen, a mindig győztes hadvezér stratégiai mindentudásával mondta:

- Az ott, a határ mentén, talán Treikirchen...

Az ifjú uralkodó rövid ideig döbbsen hallgatott.

- S az ott...? - intett északkeletre, s a fővezér látta, keze remeg.

- Az ott Ebersdorf... - szólt halkán.

Mély csend támadt. A nagy vadászatra meghívott néhány leghatalmasabb udvaronc szótlanul csoportosult a császár köré. Valaki intett a kürtösnek, hogy várjon a szarvasúzó kürtjellel. Savoyai Eugén arcán különös, feszült kifejezés látszott.

- Ott észak-északkeletre Seilersdorf, délre Trautmanstadt... míg odébb Garnit-Neusiedel, közelebb pedig hozzánk Rohr-Rau, s még annál is messzebb Pahrbacken ég...

Az ifjú császár halálsápadtan hallgatott. Zihálva kapkodott a zöld vadászgallérjához.

- De miért? Miért?! Mit vétettek ezek a szerencsétlen parasztok a magyar felkelőknek?

Savoyai Eugén lehajtotta allonge-parókás fejét.

- A falvak felégetését kitűnő hadvezér kollégám, Heister Siegebart és öccse, Hannibal Heister tábornok úr kezdte öt évvel ezelőtt, mikor porrá perzselték a Rákóczi fejedelemnek behódolt falvakat... - És vállát vonogatva, franciául mormogta: - C'est la guerre, felség! Ilyen a háború... Ott nálam, Rajna mentén, a Napkirály marsalljai kétszer gyűjtötták fel és égették rommá Heidelberget, az egyeteméről Európa-hírű várost, s XIV. Lajos emlékéremet veretett Heidelberg másodszori felgyújtásának emlékére.

Az ifjú császár hűvösen, figyelőn nézett rá.

- Herceg, ön igazolni próbálja ezeket a szörnyűségeket? - kérdezte halkán.

Savoyai Eugén sápadt, mindig suhancos, fiatalos arcán zavar rezzent.

- Ne felejtse, felség, hogy a magyarok ott harcolnak a parancsnokságom alatt, a Rajna vonalán, Itáliában, sőt Hispániában is... Mi nem egy vagy két féktelen lovasvezér ellen hadakozunk, amilyen például Ocskay László, Balogh Ádám, vagy éppen ama híres bajvivó Bezeredy Imre... hanem a birodalmat akarjuk megóvni felséged részére, V. Károly birodalmát, melyben sohasem nyugodott le a nap, mert amikor itt, Európában alkonyodott, ott messze Amerikában, a Habsburg-birtokok felett már hajnalodott.

Az ifjú császár úgy látta, hogy az égő falvak füsttömegai elborítják előtte a főváros felé vezető utat, és gyerekes szorongással kérdezte:

- De most... most hogy jutunk vissza...? - És olyan vágyakozást érzett a nyugodt, tiszta, csendes hálószobája után, hogy még a könnye is kicsordult.

A herceg sokáig hallgatott.

- Az út a főváros felé nem zárható el... - szólt halkán, nyugodtan - csak a keleti szél fújja az égő falvak füstjét nyugatra.

Az ifjú uralkodó zihálva kapkodott a levegő után.

- Ez a háború?... Ó, herceg, hogyan tudta csinálni ezt a szörnyűséget?...

Savoyai Eugén keskeny, férfiasan friss, finom vonalú ajkán zavart mosoly rezzent.

- Ó, felség, az az öt-hat Wien környéki falu sorsa csak olyan, mint mikor egy csepp égi harmatban tükröződik a lángba borult országok iszonyata. Mi, hivatásos katonák, valamennyien békepártiak vagyunk, mert napról napra látjuk a háború borzalmait... De mit lehet tenni, ha... - Láthatóan szeretne volna befejezni szavait, de csak szokatlan zavarral ismételte: - Igen... igen... mit lehet tenni, ha minden ég, pusztul, romba dől?...

Az ifjú császár érezte, hogy az égő falvak füstje fullasztóan borul reá, és a levegő után kapkodva zihálta:

- Nem... ez lehetetlen, ez tűrhetetlen! Ilyet még a törökök sem csináltak! Béke kell, béke, akármilyen áron is, de béke...

Savoyai Eugén megtörölte verejtékező homlokát.

- Engedje meg felséged, hogy figyelmébe ajánljam gróf Pálffy János generálist, horvát bánt, Magyarország nádorát, aki bizonyára hasznos tanácsokat tud adni, hogy az elmélet valósággá váljon.

Az ifjú császár elfehéredett ajkáról zihálva szakadoztak a szavak:

- Haza... haza...

A szél hirtelen megfordult, és az égő falvak füstjének ormótlanul feltornyosuló fellege lassan sodródott kelet felé. Innen, a Wienerwald előhegyeiből látszott, hogy a főváros felé vezető nyílegyenes, ősrégi római országút, melyet eltorlaszolt a füstfellegek óceánja, most úgy tárul a város felé, mint a mélységen átvezető keskeny palló. Az ifjú császár rettegése elmúlt. Felnőttes, öreges düh lobbant benne. Fogát csikorgatta.

- Nem, hát nem... ha az, aki ezt csinálta, egyszer a kezembe kerül, hóhért neki, hóhért, hóhért... Rabolnak, gyűjtogatnak, öldökölnek, s aztán azt kiáltják: éljen a magyar szabadság?! Hát lehetséges ez?! - És hirtelen előremutatott. - Miért ég ott az a névtelen, szerencsétlen falu?

A kísérete hallgatott. Aztán halkán zizzent a válasz:

- Hát hiszen ott gyűjtogatnak a felkelők...

- Hány épület éghet? Kettő... három?...

- Talán két-háromszáz is...

A császár ökölbe szorította kezét.

- De miért?!

- Mert ott gyűjtogatnak a felkelők.

Mindenki dermedten hallgatott. Savoyai Eugén hűvösen belepillantott az ifjú uralkodó arcába, és látta, hogy szemöldökén nagy koromszemek rezzennek.

- Óvakodjék a hóhéroktól, felség, mert a hóhérokodás csak szítja a lázadás oly pusztító tüzet, amint ezt az eperjesi vértörvényszék esetében is láttuk.

A nagyhatalmú udvaroncok, akik egy fél tucat ország sorsát intézték bizalmas megbeszéléseken egymás között, hogy aztán az ifjú József császárt kész helyzet elé állítsák, zavartan hallgattak.

A kicsiny Bécs környéki falu - Ebersdorf - az alvégtől a fölvéig lángban állt. Béri-Balogh Ádám brigadéros látta, hogy vitézei égő fáklyákkal szaladgálnak az ősi avar falu egyetlen utcáján, és a magasba csapó lángokban ércesen freccsen fel a könyörtelen harcosok éneke:

*Ég a város... Ég a ház...
Nem is egy ház... Háromszáz...
Mert a magyar bent tanyáz...*

Komoran meredt bele a lángokba, és lassan törölte le arcáról a kunyhót pusztító tűzből fellebegő nagy koromszemeket.

Husadik fejezet

Gróf Bercsényi Miklós főgenerális ezen a napon tartotta a nagy haditanácsot Eger püspöki palotájának nagy tanácstermében. A felkelés hatodik esztendejében jártak. A generálisok: báró Károlyi Sándor, Pekry Lőrinc, Eszterházy Antal; a brigadérosok: Ocskay László, Bezerédy Imre, Béri-Balogh Ádám és mások feszülten figyeltek.

Mindenki Rákóczit várta. A vezérlő fejedelem csak a tanácskozás másnapján jelent meg, és szerényen, hallgatagon foglalta el helyét az elnöki székben, melyet Bercsényi megkönnyebült örömmel engedett át neki.

Rövid ideig mély csend volt, Rákóczi lassan emelkedett szólásra.

- Nemes uraim... jó hírt mondok: Péter orosz cár követe, Ukrainev úr, rövidesen Egerbe érkezik, és a magyar szabadságharc oly segítséget nyer, melynek jelentősége egyelőre felfoghatatlan. Péter cár diadalmas hada már a jövő tavasszal felvonulhat, hogy a moldvai és havasföldi fejedelmek segítségével megdöntse a szultán hatalmát, s felszabadítsa a török által leigázott rab népeket. Mi is Péter cár segítségétől várjuk a szabadságharcunk ügyének jobbra fordulását.

A felkelő vezérek némán figyeltek.

- Majd meglátjuk, hogy boldogul a nagyvezér teméntelen hadával Moszkóvia cárja... - szólt halkan, töprengve báró Károlyi Sándor, aki a felkelők legtehetségesebb tábornokának számított.

Rákóczi félig behunyt szemmel, mozdulatlanul állott.

- Kérjük alázatos szívvel a Mindenhatót, és könyörgésünk meghallgatásra talál... A cár szövetsége megsemmisíti a trencsényi gyásznapi minden következményét...

Ocskay megvárta, míg Eszterházy, Pekry, Károlyi Sándor elmondják terjengős véleményüket, és halkan mondta:

- Azt mondják a szökevények, hogy viszik messze, Hispániába, a császár magyar ezredeit.

Csend lett. Bezerédy Imre, aki a legfiatalabb volt a már nemzeti hőssé lett brigadérosok - Ocskay, Béri-Balogh, Ebeczky és mások - között, halkan mondta:

- Azokat viszik, emezeket meg hozzák...

Az asztal körül halk mormogás hullámozott.

- Mi meg tizenkétezer albánt fogadnánk fel zsoldra, híres vitéz harcosok... - szólt töprengve Bercsényi. - De a szultán az osztrák követ tiltakozására visszavonta az engedélyt, mert attól tartott, azok az albánok majd a török uraik ellen fordítják fegyvereiket, ha már egyszer így összegyülekeztek itt a magyar földön... - És Rákóczira pillantva mondta: - Hát, nemes, nemzetes vitézlő uraim, vége a disputának. Ki-ki menjen csapatához, és vitézkedjen édes jó hazánk dicsőségére, ahogy tud.

Az asztal körül megkönnyebbült, halk zaj vibrált. Mindenki kapkodva szedelőzködött. Ocskay hirtelen érezte, hogy egy kéz a vállára nehezedik.

- Adj'isten, Laci... Olyan görög boraim vannak, hogy az olümposzi istenek is leszállnak réz megaronjaikból érte.

Ocskay meglepetten nézett a híres-gőgös Károlyi Sándor generális keskeny, értelmes arcába.

„Mi a kórság ütött beléje, hogy éppen velem akar barátkozni ez a gőgös magyar?” - röppent fel a gondolat. Hirtelen arra gondolt, hogy ha elutasítja a meghívást, ez haragot kelt, és szótlanul indult a másik után.

A püspöki palota előcsarnokában deszkaasztalok álltak. Körülöttük már zsongott a nemes vitélő rend sok válogatott harcosa. A terem közepén négy hajdú járta a szilaj táncot. Török sípok rikoltották az ujjongó legényörömet. Letepert szüzekként dallamosan jajgattak a hegedűk, mélyen, komoran dörgött a dob, és sikongva vibrált az oláh hegyipásztor duda. Az asztalfőn négy-öt üres hely volt a külön meghívott vendégek számára.

Károlyi szívélyesen előremutatott.

- Csak ide, Lacikám, csak ide... mellém. Jobbról. Hadd lássa mindenki, ki a fővendég az én hadiszállásomon.

Ocskay kissé zavartan ült le. A négy táncoló hajdú élesen rikoltotta a szilaj hajdúnótát:

*Aki dudás akar lenni
Pokolra kell annak menni
Ott kell annak megtanulni
Hogyan kell a dudát fújni!*

A csizmaik patkói döngve dobbantak a padlón:

Hej rece-ruca, te! Hej, rece-ruca, te!

Károlyi átvette a vendégeket kiszolgáló csatlósa kezéből a boroskancsót, és maga töltött Ocskay kelyhébe. A szavak, a házigazda szívélyessége összekeveredett... A szavak hirtelen bukkantak elő...:

- Hallod-e, Laci, mondja ám a papom, Telekessy egri püspök, hogy ott mulattál Pyber László püspöknél, a nagyugróci kastélyában.

Ocskay hallgatott. A boroskancsó után nyúlt.

„Hohó, barátom, itt józannak kell lenni...” - torpasztotta meg magát.

Károlyi közelebb húzódott hozzá.

- Jót mulattál?

Ocskay gondolkozott.

- Jót...

- Hát, a nádor... mit mondott?

Ocskay érezte, hogy szívét hűvös fuvallat éri.

- Nem hallgattam én rá... Szedtem a sátorfámat, és mentem...

Károlyi feszülten figyelt.

- Na, de mégis...

Ocskay hirtelen felegyenesedett. Ajka széle megrezzent. Felvágta a fejét, és köszönés nélkül indult ki.

Kint a püspöki palota előtt huszárok forgolódtak a palota vasrácsához kikötött lovaik körül.

Az egri két régi minarét karcsú tornya között, a keletiesen lapos tetejű épületek felett a vékony, a fellegekben fogyó hold lebegett.

Elintette a csatlósokat, és nyeregbe lendült.

- Laci, várj meg... - hallatszott mellette. Oldalt fordult.

Mellette Bezerédy Imre lépdeltette szép, fehér arab kancáját Ocskay maga sem tudta, miért nem tudott a szemébe nézni.

- Szedelőzködjünk, legények... elég a mulatságból... - vetette oda komoran.

Bezerédy előrehajolt.

- Gyere, Laci, szavam volna hozzád...

Ocskay érezte, hogy a hűvös hullám ismét átcsap a lelkén. Megveregette a lova nyakát, és mesterkélt vidámsággal kérdezte:

- Na, Imre, mi van?

Bezerédy körülpillantott a szedelőzködő lovasokon, és látva, hogy senki sem figyel rájuk, halkán mondta:

- Írt a komád.

- Miféle komám?

Bezerédy előrehajolt a nyeregben.

- Hát, a nádor.

Ocskay érezte, hogy a szilaj düh hirtelen fellobban benne.

- Eb ura fakó! - mormogta, és lélegzete elakadt.

Bezerédy Imre figyelmesen nézte a másik arcát.

- Gyere, lovagoljunk egy kicsit. Egy kicsinyég egy utunk van... - És amikor kissé eltávolodtak a lovaikat nyergelő huszároktól, azt mondta: - Szóval, egy fogollyal küldte a levelet Pállfy nádor, nekem. Azt írja, vége felé jár a felkelés. Hogy te már kész vagy arra, hogy hűséget esküdj József császárnak az ezrededdel együtt. Nem kívánja a fegyverletételt, sőt éppen arra biztat, fogjunk össze mi ketten báró Károlyi Sándorral meg még a nevesebb bajnokokkal, akiket a nép szeret, tisztel. Mondassuk le Bercsényit... Teljes akkor a bűnbocsánat. Senkinek egy haja szála sem görbül... Birtokát, szerzeményeit mindenki megtarthatja. Az alkotmányt őfelsége megtartja, és másokkal is megtartatja. Most is úgy, mint régen, a nádor lesz a király után a második ember az országban. Biztosítja az alkotmányban lefektetett szabadságjogokat.

Lassan lovagoltak egymás mellett.

- Hát hiszen, jó lenne, ha így volna... - szólt súlyosan, ércesen Ocskay. - De nem így lesz.

Bezerédy kétkedve hümmögött.

- De hát miért ne lenne ez így?

- Mert csak ígér fűt-fát a nádor, de mögötte ott állanak a bécsi nagyurak. Ha maga Savoyai Eugén, az összes császári haderők fővezére hiába beszél nekik évek óta, mit tehet a nádor? Olyan csúfságba esünk, hogy az egész Európa rajtunk nevet.

Csend lett. Ocskay nagy fekete csődőre udvarlós, halk nyertéssel dörzsölte szép fejét Bezerédy fehér kancájának selymes, ívelt nyakához.

Bezerédy úgy tekintett le, mintha a lovakat nézné.

- Nézd, Laci, én hetven viadalban hetven ellenségemet győztem. Volt, akit meg is öltem... Vitézkedtem én derekasan. De mégis, most megkérdem tőled, mert tán okosabb vagy: most hogyan, s merre tovább?...

Ocskay sokáig hallgatott.

- Eztet te miért éppen tőlem kérded, te Imre?

A másik zavartan vállat vont.

- Hát kitől kérdezzem? Te vagy a „tűz fejedelme”, ahogy a nagy morvaországi gyűjtogatások után elneveztek a kántáló diákok, te vagy „Rákóczi villáma”...

Ocskay sokáig hallgatott, hogy a szedelőzködő hada már utolérte a messze előre, Léva felé lovagló vezérkart. Ocskay legyintett.

- Tőlem, te Imre, ilyen deákos szójárással ki nem veszel semmit, mert én a felséges fejedelmünk iránt esküvel letett hűségemet el nem rontom semmiféle félkéz kalmár huzavonával... - Aztán hevesen kardjára csapott. - Itt a kardom, ott az ellenség: üsd-vágd, nem apád!

Bezerédy sokáig hallgatott.

A felvonulásban összegyűjtött had első csoportjai néha elérték a vezérkart, és ilyenkor a két brigadéros beszéde is elakadt.

Ottlyk György, a fejedelem főudvarmestere mereven nézett az előtte álló, megkötözött fogoly arcába.

- Te, fiam, kitől jöttél? - kérdezte szinte nyájasan.

A rongyos, véres szökevény vállat vont.

- Én, nagyságos úr, senkitől...

A főudvarmester telt, gőgös arcára fölény és enyhe szánalom ült ki. Az asztal közepén heverő felbontott levélre mutatott, és halkán mondta:

- Ezt a levelet Pyber László püspök úr írta nagyugróci kastélyából Ocskay László brigadérosnak.

A szökevény készségesen bólintott.

- Igen... ezt a levelet úgy kaptam, hogy az előőrökhöz vigyem, s azt a brigadéros úr kezébe, egyenest az ő kezébe odaadjam.

A főudvarmester hűvösen figyelt.

- Tudod, mi van benne?

A szökevény sápadt arcán csak félelem látszott.

- Eztet én sehogyan sem tudom, mert eztet csak a püspök úr - Pyber László - tudhatja...

A főudvarmester súlyosan, vaskosan trónolt régies, oroszánlábú székében.

- Ezt a nevet nem hallottad: Ocskay László?

A szökevény hevesen, tagadólag rázta a fejét.

- Én ezt a nevet sehogy sem hallottam, de oda van írva, kinek szól. A betűt nem ismerem. Úgy cselekedtem, ahogy a püspök úr önagymagassága mondta. Ő mondta, hogy adjam át az előőröknek. Vittem, elvittem, odaadtam...

A főudvarmester félig felemelkedett ültében.

- Hé, legények... ki van itt? Azonnal szólítsanak ide a vezérkarból akárkit, aki brigadérosi rangban van.

A szálas, öles termetű palotátestőr közönyösen nézett a főudvarmester sápadó arcába.

- Hát, ilyenkor mindenki csapatához lovagolt... - mormogta az álmodástól leragadó szemmel.

- Hát hívd azt, akit hívhatsz...

A palotátestőr vállat vont.

- Úgy tudom, hogy csak Bezerédy brigádlovasai vonulnak itt a téren, Léva felé.

A főudvarmester vaskos tenyere az asztalra csapott.

- Akkor hívd Bezerédy brigadérost!

A palotátestőr félrehúzott szájjal nyújtózkodott.

- Hát azt is én hívjam?... Négy hónapja, hogy a zsoldból egy rézgarast sem láttam, aztán most egyszerre gyí, te fakó, gyerünk utána?!...

Ottlyk felugrott hirtelen lobbanó dühében.

- Mit feleselsz, hogy mered...? Horoggal kínoztatlak meg, mint az árulókat!

Az öles termetű palotátestőr legyintett.

- Nem kell azért lármázni - szólt szinte nyugodtan. - Harmadik éjszaka nem alszom, másnapja egy falat kenyér nem volt a számban.

A főudvarmester erőt vett magán.

- Kerítsd nekem elő Bezerédy Imre brigadérost. Mondd meg, én, őfelsége a vezérlő fejedelem főudvarmestere, azonnal hívatom.

Bezerédy az álmodástól részegen állott a nagy, bronzdíszes íróasztal előtt, melynek dísze a selmeci bányabárók méhkascímere volt.

Ottlyk gyorsan, pontosan rendelkezett.

- Te brigadéros vagy, édes fiam? - kérdezte barátságosan, mintegy bevezetésképpen, és választ nem várva parancsolta: - Most azonnal, ebben az órában menj Ocskay László brigadéros táborába, és vasra verve vezesd ide... - És élesen, halkan kérdezte: - Értve vagyon?

Bezerédy arcán látszott, csak fokozatosan érti meg a parancsot.

A nagy tiszti sátorban szilaj tivornya viharzott. Ocskay daliás alakján, bajvívó karján, erős, kardmarkolathoz szokott kezén hét-nyolc félmeztelen cigányleány vagy tábori szabad asszony csüngött.

A nagy sátorrúd körül a tánc örvénylett. Ocskay széttárta karját, és szilaj öleléssel szorította magához a cigánylányokat, a tábori szabad asszonyokat, a nagy tivornyára betévedt lányokat, menyecskéket.

Bezerédy áttolakodott a borgőztől kábult mulatozókon, és Ocskay vállára tette kezét.

- Laci... - mormogta zavartan. - Engem küldtek érted...

Ocskay felegyenesedett.

- Értem? Ugyan ki?

Bezerédy habozott.

- A fejedelem őfelsége főudvarmestere, Ottlyk György uram.

Ocskay széles lendülettel söpört végig az asztalon, úgy, hogy a borral teli kelyhek csörömpölve hullottak az asztalról a sátor döngölt padlójára.

- Én értem?! - horkantott fel szilaj dühvel. - Affene pusztítsa a disznó tót parasztját... - Ökle dühöngve zúdult a mellére. - Én magyar nemes vagyok. Engem akar elfogatni törvényes döntés nélkül...?

Bezerédy vállat vont.

- Ne legénykedj, Laci, horog vár rád vagy lefejezés... Szedd a sátorfádat, menj odébb egy házzal...

Ocskay felegyenesedett.

- Megyek én! Megyek... - rikoltotta nagy részeges nekikeseredéssel. - Megyek! Hogy az Úrjézus se legyen kegyelmes annak, aki engem a verembe lökött.

Bezerédy habozott.

- Nem egyedül kell átállanod, mert akkor kivel kösse meg a békét a Pálffy nádor? Egy szökött katonával?... Az kell, hogy az egész brigádod átmenjen a császári zászlók alá... - És akadozva magyarázkodott. - Minél többen leszünk, annál jobban segíthet az alkotmányunk helyreállításánál Pálffy nádor.

Ocskay hallgatagon állott.

- Te mit csinálsz, Imre? - kérdezte lassan, nyugodtan!

Bezerédy sokáig hallgatott.

- Azt mondom a főudvarmesternek, hogy ellovagoltál, mire ideértem... - Aztán halkán hozzátette: - Hát te, Laci, mit csinálsz?

Ocskay komoran, elszántan nézett maga elé.

- Én most mindjárt összetrombitálom a hadat, és indulok Pyber László püspök nagyugróci kastélyába, ő lökött a verembe, ő is húzzon ki...

Bezerédy gondolkozott.

- Hát aztán?...

Ocskay végigsimított homlokán.

- Kihirdetem a brigád mind a négy ezrede előtt, hogy karddal a kézben békét kötöttünk Pálffy nádorral... és fegyverünket addig le nem tesszük, míg József császár alkotmányunkat nem biztosítja, úgyszintén minden nemes rangját, szabadságát...

Bezerédy halálsápadtan meredt maga elé.

- Ez árulás! - mormogta fulladozva.

Ocskay vállat vont.

- Akárminek nevezed, kell a béke a hatusztendős háborúskodás után... Ha sokan, fegyveresen átmennek a nádor zászlói alá, nagyobb súlya lesz szavamnak... - És élesen feltekintve, rekedten suttogta: - Ha te is átvinnéd a brigádodat a nádor hadához, mindjárt változna az én helyzetem is...

Bezerédy lehajtotta fejét.

- Nem bírom én eztet... Hogy nézzek vitézeim szemébe?

Ocskay legyintett.

- Hát ne nézz a szemükbe! Gondolj arra, hogy hány ifjú életet mentesz meg, ha a céltalan vérontás helyett megkötjük a békét... - És szinte parancsolóan mondta: - Menj a brigádodhoz... Én a Pálffy nádorral elintézem, hogy nem mint foglyok, hanem mint fegyveres vitézek jöjjetek át a nádor zászlói alá.

Bezerédy szótlánul fordult meg, és zihálva, botladozva sietett ki.

A táborban zúgott a nagy tivornya. Ocskay daliás alakját ismét elborították a félmeztelen cigánylányok vagy a minden sereget kísérő tábori szabad asszonyok.

A szálás, erős, barna Balogh István, aki annak idején - hat évvel ezelőtt - csatlakozott Ocskayhoz, mikor az a francia hadállásokhoz indult, a lovasok patája alatt porzó úton lassan odalépett hozzá, és vállára tette kezét:

- Tán indulhatnánk... A vitézek most alusszák a halálnál mélyebb hajnal előtti álmukat. Ha riasztjuk, nagy álmosan egyik sem kérdez semmit...

Ocskay rövid ideig gondolkozott.

- Hát riaszd a hadinépet... Irány: Pyber László püspök nagyugróci kastélya...

Balogh István komoran bólintott.

Már virradt. A brigád négy ezrede az út mentén sorakozott a széles, vizenyős réten.

Ocskay megállította pompás, keselábú tatár ménjét. Arca halálsápadt volt.

- Vitézek... - Hangja elcsuklott, aztán ércesen felcsapott: - Hat évig vezettelek benneteket harcról harcra...

Mély csend támadt, csak néha hallatszott a lovak horkantása vagy a patkó cuppanása a vizenyős réten.

Ocskay felemelkedett a kengyelben.

- Vitézek! A fejedelem öfelsége békét kötött Pálffy nádorral, és minket választott ki, hogy a további tárgyalások alatt óvjuk a mindnyájunknak oly szent személyét. A tárgyalások Pyber László püspök nagyugróci kastélyában folynak. Legyetek bátrak és nyugodtak. A béke értelmében senkinek a haja szála sem görbülhet meg. Öfelsége József császár és magyar király helyreállította az ősi magyar alkotmányt, és biztosította népünk törvényes rendjét.

Mély csend lett, aztán, mint erdőben a lombok suttogása, egyetlen szó szállott a sorok között:

- Béke!... Béke!

Csend támadt. A komor, erős Balogh István súlyos mozdulattal intett:

- Kürtösök, indulást! Ezred, utánam, kanyarodj! Ügetésben előre! Indulj!

A kürtök felrivalltak. A lovashad lassan megindult. Az iskolázott katonalovak szinte egyenletesen léptek a kürt szavára. Csak a lovasok között siklott ugyanaz a vágyva vágyott szó: béke... béke...

A harcosok bódultán, elernyedve nem mertek egymás szemébe nézni... Az alacsony halmokon a nagyugróci püspöki kastély felé kanyarodó út hirtelen belefutott a széles, zöld rétbe. Jobbról-balról a császáriak magyar huszárszázadai, dragonyosezredei tűntek fel. A császáriak hadrendje előtt Pálffy János horvát bán, Magyarország nádora lovagolt főleg magyar származású tisztjei élén. Karját kitárta:

- Lacikám! Édes fiam! Tudtam, nem csalatkozom benned...

Mindenki feléjük figyelt. Minden megtorpant. Mély, tiszta reggeli csend volt.

- Árulás! - harsogott hirtelen az Ocskay-brigád hátsó soraiban. Pengék villantak. Jávorka, aki Rác Miska és Bornemissza Gábor között lovagolt, halálsápadtan kapkodott a levegő után.

- Árulás? Nem béke, hanem árulás? Hát lehet-e áruló, akiről zengő dalok kelnek a nemzet nagy szívében?

Látta, hogy kétszázadnyi huszár és nemes lovas most fordul el a császári dragonyosok ék alakú hadrendjében megrekedt többiektől, és szédelegve a megdöbbenéstől, hajszolta lovát a menekülők után... vissza, keletre.

- Dragonyosokat utánuk! - csattant fel a császári tisztek csoportjából.

Pálffy nádor legyintett.

- Ne rontsuk el vérontással ezt a szép napot, mikor végre annyi esztendő öldöklő harc után egymásra talált magyar a magyarral.

Mély csend volt. A császáriak elé vezetett huszárszázadok és a nemes vitézlő rend csapatai hallgattak.

Ocskay érezte, ez a tehetetlen hallgatás ujjongó győzelemmel tölti be lelkét, „ők is tudják, amit én, csak nem merik kimondani...”

A Magas-Tátra csúcsai felett bomlott fellegek gomolyogtak, de itt lent, a völgybe, ahol a csapdából kimenekült két század huszár és nemes vitézek százada táborozott, mély, tiszta, őszi éji csend volt.

A már-már kialvó tüzek körül rövid katonaálomra heveredett le az ellenség elől bujdosó kétszázadnyi huszár és nemes vitéz.

Ők hárman a még egyedül lobogó tűz mellett állottak egymással szemben. Jávorka Ádám pengéje rőt lobbanásokat szikráztatva nyúlt a tűz felett. Keserű ízű ajkáról először tompán akadozva, aztán ércesen, szilajon csendült a fogadalom:

- Álnok árulónak bosszúját megállom...

Mély, súlyos, halálízű csend volt, aztán pendülve a másik pengén, nyúlt a tűz fölé ama híres Rác Miska kardja.

- Álnok árulónak bosszúját megállom...

- ...bosszúját megállom... - mormogott a hallgatag Bornemissza Gábor.

A tábor túlsó széléről sirósan vibrálva röppent fel a tárogató.

*Jaj, régi szép magyar nép!
Az ellenség téged miként
szaggat és tép...*

A hangok átvibráltak a megmenekült bujdosók álmát alvók felett.

A szilaj tivornya úgy rázta a régi, rozzant kastélyt, mint vihar a bárkát. A nagy lakomateremben szilaj hajdútánc viharzott.

- Aki dudás akar lenni... Hej, te recece, hej réce-ruca, te!

Ocskay csapzott hajjal járta a hajdútáncot két nyúlánk, nádszálkarcsú cigányleány és két lakomára becipelt izmos, rugalmas húsú menyecske körében. Néha előrehajolt, és tenyerével csapkodta sárga csizmáját.

- Hej, te recece... Hej, réce-ruca, te!

Kint már világosodott. A hosszú, téli éjszakában messze a Vág völgyén túl, a Tátra csúcsai felett, a virradat első jele derengett... Sorra csókolta harapós, szilaj férficsókokkal a lányokat és menyecskéket, és körülpillantott.

- Hé, István, gyerünk, mert itt fognak a menyecskék!

A mindig komor, vágott arcú ezredes ott állott mögötte.

- Tán várni kéne, míg kijózanodik egynéhány legény, mert úgy látom, alig néhány akad, aki lóra tud ülni...

Ocskay legyintett.

- Eh, hát majd utánunk jönnek! A nádor ma Pozsonyba vár... Ne várjon hiába!

Kint az udvaron már az első hó fehérlett. Minden mozdulatlan, puha, szinte hangtalan volt. Négy-öt huszár részegesen káromkodva kapaszkodott a nyeregbe, a párálló lovak hátára.

Ocskay sarkantyúba fogta nagy fekete csődörét, és szilaj kiáltással hajszolta előre.

A virradatot váró égbolton még teljes fényben sziporkáztak a csillagok.

A befagyott Vág füzesei között mintha megmozdult volna valami. Ocskay részeges hévvel, semmivel sem törődve hajszolta ménjét.

A füzeseből hirtelen lovasok bukkantak elő.

- Állj meg, áruló! Itt a halálod! - csattant fel Jávorka Ádám hangja.

Lovaik összezsúrtak. Ocskay erősebb ménje feldöntötte a másik gyengébb lovát, de a magányos lovas körül már nyolc-tíz penge villogott a fogyó hold leheletfinom fényében.

Széles körvágással védekezve siklatta pengéjét, félresodorva a feléje suhanó halált.

A ménje felbukott egy befagyott tócsa jegén, és furcsa, jajongó nyerítéssel zuhant oldalt.

Ocskay éppen hogy ki tudta rántani a lábát a kengyelből. Jávorka, Rácz Miska, Bornemissza egyszerre zúdultak feléje. Rácz Miska kardjával fogta föl Ocskay csapását, úgy, hogy egész alakja védtelenül tántorult hátra.

Jávorka sújtott. A kardja pengéje felhasította Ocskay homlokát. Szemét elborította a kicsorduló vér. Vakon csapkodott. Érezte, egyszerre hatan-nyolcan ragadják meg, kötözik meg, vetik a nyeregbe, és sodródott a veszett vágóban Érsekújvár bevehetetlen sáncai felé.

Soha nem képzelte, hogy a gyilkos gyűlöletnek ilyen vihara zúdul reá. A fekete posztóval bevont vesztőhely körül ezren zsúfolódtak... Ezer torkon üvöltött a szilaj düh. Megállt a kivégzésre kirendelt bírák, a hóhér előtt, és szélesen széttárta karjait, hangosan mondta:

- Vetkeztem: bűnhődöm... de... cselekedhettem-e másként? S más is követni fog, mert egyebet nem cselekedhet...

- Áruló! Áruló! - zúgott ezrek ajkáról.

Csajághy János, a várparancsnok, most törte ketté, s vetette a halálraítélt lába elé az ítélet végrehajtását jelentő fekete vesszőt.

A hóhér bárdja felemelkedett. Sújtott. De az első csapás a halálraítélt vállát érte. Ocskay a földre zuhant. Vérbe borulva, lassan egyenesedett fel. A hóhérbárd újra a vállát érte. Tompa horkantással újra a földre zuhant. A vesztőhely fekete posztóját bőven, alaktalanul festette meg kiömlő vére.

A halálraítélt nem emberi erővel emelkedett föl...

A hóhér harmadszor is lesújtott, és előrehajolva, új meg új vágást zúdított le... A halálraítélt feje lehullott. A fekete posztós vesztőhely körül diadalmas bosszú rivalgása harsogott. A hóhér magasra emelte a levágott fejet. A rivalgás erősödött.

Csajághy János várparancsnok, hadbíró zihálva, mintha ő viaskodott volna a halálraítélttel, rendelkezett:

- Tűzzétek ki a fejét a bástyán a karóra, hadd nézzen Nyitra felé, ahol a Pálffy bán horvát dzsidásai mulatnak!

A helyeslés egyszerre zúgott fel.

Az ország minden részéből összejött főtisztek az egri püspöki palota folyosóján várakoztak a fejedelemre és Bercsényi főgenerálisra...

A daliás, koromfekete hajú, egészen fiatal Béri-Balogh Ádám lovasbrigadéros mélyen sóhajtva vonogatta vállát:

- Ki hitte volna, hogy éppen ilyen híres-neves jó vitéz hagyja el a fejedelem, a nemzet zászlaját.

A vaskos, erős Czelder Orbán szepesi polgár, hajdúkapitány legyintett.

- Hát úgy mondják, Pyber püspök vitte keresztül, hogy a Lac és Pálffy János horvát bán, a nádor, beszélhessen egymással. Ennek híre ment... Aztán a sok pusmogásnak az lett a vége, hogy úgy lehet, a fejét veszik... ha át nem pártol...

Béri-Balogh Ádám sóhajtott.

- Ne védj te Ocskayt, te Orbán... - fordult Czelder felé. - Csak a saját hasznát védte, mint az a másik, aki harmad-, negyedmagával szökött át a császáriakhoz, mint az a bizonyos Józsa Máté, aki hatvan vitézével a trencsényi csata után pártolt át.

Bezerédy Imre sokáig hallgatagon figyelte a beszélgetést, aztán halkan mondta:

- Na de hát mi lesz most? - kérdezte tépelődve. - Ha már Ocskayban sem bízhattunk... ha a legvitézebb is a császár zászlajára esküszik...? Azt mondják a Bercsényi főgenerális úr írnokai, hogy Heister tábornok levelet írt Csajághy várparancsnoknak Érsekújvárra... ha Ocskayt kivégzik, ő is kivégeztet három magyar foglyot...

- Aztán kivégeztette? - kérdezte halkán Czelder Orbán.

Bezerédy bólintott.

- Úgy hallik... de erre még a mieink is kivégeztek hét magas rangú császári foglyot...

Czelder Orbán úgy köhintett, mintha szólni akarna, de aztán mégis néma maradt.

Báró Károlyi Sándor felkelőgenerálist Erdélyben, Gyulafehérvárott érte Ocskay kivégzésének híre.

„Hát igen, ha már a legvitézebbek is átpártolnak, itt vigyázni kell... menteni, ami menthető, mert vajon mi haszna Rákóczi vezérő fejedelem öfelségének, ha eggyel több bujdosó szaporítja a kíséretét Nagy-Lengyelországban? Menteni kell, ami menthető, és vigyázni, nehogy elveszítsük, amit eddig megszereztünk... Nem... Neem... én nem leszek lyukas, condra-rongyos bujdosó... Észnél legyünk, uraim! Észnél legyünk! Rákóczi, Bercsényi persze nem békülhetnek ki a császárral, mert részükre ez tűrhetetlen megaláztatást jelentene, ha a császár zászlajára esküdnének... No, és persze, nem bíznának Pálffy nádor ígéreteiben... De van, aki bízhat... Én bízhatok, csak hát érdemeket kell szerezni... Azt mondják, Bezerédy Imre brigadéros biztatta fel Ocskayt. Talán itt kell kezdeni a dolgot. De hogyan? Miképpen?”

Keskeny, okos arcán vívódás látszott. Arra gondolt, hogy behívja az íródeákot, de aztán saját maga nyúlt a toll után, illesztette az asztalra a levélpapirost.

Tolla könnyedén vetve a gondolatokat, siklott a levélpapíron:

„Bezerédy Imre brigadérosnak... Nagytapolcsány... Tisztelt brigadéros uram! Felette fontos dologban szeretném véleményedet kikérni...”

Megtorpant... Homlokát dörzsölve nézte a szép fehér papírlapot...

„Még valamit kellene írni... De mit? - újra megmártotta a tollat. - Úgy tudom, Ocskay László brigadérost törvénytelenül ítélték el, s sem védőügyvédet, sem ügyes kezű hóhért meg nem adtak neki... Így történhetett, minden törvényes igazság csúfjára, hogy a bakó ötször csapott a nyakára... Holott a törvény szerint, ha az elítélt három vágás után még él, törvényesen életét tőle el nem vonhatják!...”

Hátradőlt székében.

„De hol lehet most Bezerédy brigádja? Hat héttel ezelőtt még Nagytapolcsányon állomásozott, de lehet, hogy azóta másfelé vezényelték. Azt tudom, hogy Bercsényi Lévát és Korponát felégette, hogy az ellenség szállást abban ne találjon...”

Zavartan dörzsölte homlokát.

- Mihály! - szólt halkán.

A hét hangon csikorgó ajtó lassan kinyílt. A küszöbön hajlott hátú öregember állott, láthatóan nemrég kapott aranyzsinóros hajdúegyenruhában.

- Kegyelmes uram is olyankor riaszt, mikor már két napja alig aludtam... - mormogta olyan fölénnyel, amit csak hosszú, gyerekkori ismeretség adhat a hűséges csatlós káromkodós szájára.

A báró úgy fújta a tintától még nedves levélpapirost, mintha meleg lenne.

- Jól figyelj, Mihály... Ez a levél a sorsomat hordozza... Az életemet vagy a halálomat... Ezt csak négy szemközt add át Bezerédy brigadéros úrnak, és a választ várd meg... Ez a levél olvasás után, ott rögtön égettesd el... Majd mindjárt írok én neked egy másik levelet is, hogy

biztonságban légy, Érsekújváron... Tudd meg, merre portyázik Bezerédy brigadéros hadinépe... Úgy tudom, most, hogy az erős Nyitra vára elesett, ott is hátrább szorult a nemes vitézlő rend serege... - Kinyitotta az asztal fiókját. Nagy, öblös, teli erszényt vett elő, és az öreg felé nyújtotta:

- Ez meg a magáé, Miska bátyám... Hosszú az út innen Erdélyből Újvárig...

Az öreg fölényesen legyintett.

- Nem kell nekem egy tallér se, csak arra emlékezzék is a báró úr, mikor fészket akart szedni, én meg a kegyelmes asszony parancsára - máskor igen lágyszívű volt - jól elnászpángoltam a báró urat...

Károlyi halkán nevetett.

- Hát, az nem volt jó... De most, Miska bácsi, úgy vigye ezt a levelet Bezerédy Imre brigadéros úrnak, hogy mondom, az életem-halálom benne van...

Az öreg szolga egyenesen állott.

- Hát az életemet elvehetik, de ezt a levelet soha!

Károlyi bólintott, és újra a tinta, a toll után nyúlt.

Ezen a napon Bezerédy Imre brigadéros a helyettesét, Bottka Ádámot és a leghűségesebb tisztjeit hívatta. A mindig vidám Újkéryt, a jó tréfára ugyancsak mindig kész Szegedit, az okos, hallgatag Pöstényit... A parancsnoki sátor a felégetett Léva vára még füstölgő romjai aljában állott, és a már kiégett épületek utolsó füstje néha beáradt a sátorba?...

Bezerédy mélyet sóhajtott.

- Porrá omlik, füstté válik a mi szegény hazánk... Aki menteni akarja azt, ami menthető, az fejét veszti...

A zömök, vállas Bottka Ádám helyettes brigadéros vállat vont.

- Ocskay ügyesen csinálta... S most is megmaradt volna az élete, ha vigyáz a nagy tivornya után... De ő szinte egyedül lovagolt a halálba!

A beszélgetés hosszúra nyúlt... Bezerédy körülpillantott, mint aki a végére tartogatja a legfontosabb hírt.

- Titkos levél érkezett egy generálistól. Nem vagyunk egyedül. A békét meg kell kötni. A francia Nagy Királytól nem várhatunk segítséget... Az orosz cár az ifjú svéd királlyal vív eddig újra és újra kudarcba vesző küzdelmet. Közeleg a tél... s az országutakon hóban-fagyban tízezrek menekülnek majd, félve Heister dühétől... Ungvár, Munkács, a lengyel határ felé... - Mélyet lélegzett. - Nahát, én nem leszek hontalan bujdosó... Holnap reggel úgy gyűljön a brigád, mintha szemlére készülnénk... A többi a mi dolgunk...

Az arcokon feszültség látszott. Mindenki hallgatott.

A brigád egyenetlen sorokban sorakozott. A rosszul táplált lovak nehézkesen mozdultak. A kopott, itt-ott már rongyos vitézek alig érintették sarkantyúikkal lovaik sebzett oldalát... Bezerédy lassan lovagolt tisztjei között a hadrend elé. Mély csend támadt. Bezerédy felemelte karját.

- Vitézek... - kezdte rekedten az izgalomtól, s hangja elcsuklott, aztán újra felcsapott. - Vitézek! Lovaink alig állnak a lábukon... S nincs élelem az embereknek... Nincs lőszer... Vitézek, ti tudjátok, hogy hetvenkét császári tisztet győztem le nyílt harcban a csatamezőn vagy párviadalban a hadrendek előtt... - Hangja elhalkult, aztán élesen felcsapott. - Most én is azt mondom, béke kell, ha el akarjuk kerülni a teljes bukást.

Dermedt csend támadt, aztán hirtelen csattant fel a sorokból a kiáltás:

- Milyen békét?! Olyat, mint Ocskay?!

Bezerédy érezte, a levegő elfogy az elfehéredő ajka előtt.

- Én... - kezdte akadozva. - Én...

A brigád sorain átviharzott a féktelen, mindent elsöprő erő.

- Árulás! - harsant egyszerre száz torokból.

A sorok megmozdultak. Előrelendültek. Rendetlen gomolygással vették körül a tisztek csoportját.

- Fegyverezzétek le őket! - kiáltotta egy hosszú, csontvázsovány huszárhadnagy.

- Ide a kardot! A pisztolyokat!

Bezerédy érezte, száz kar ragadja meg, húzza le lováról, veszi el kardját, tépi ki a pisztolytartókból a pisztolyait... A tisztek nem védekeztek, csak Bottka Ádám parancsnokhelyettes lőtt a levegőbe.

- Segítsetek, testvérek! - kiáltotta elfúló hangon. Egy lapos kardvágás csapott karjára bénító ütéssel. A pisztoly kihullott ernyedő ujjai közül. Kezét ketten-hárman csavarták hátra.

1708. november 24-én ült össze a vezérlő fejedelem öfelsége hívására Sárospatakon az országgyűlés; a nemes vitézlő rend képviselői és a szenátorok...

A hangulat nyomott volt, de később megjött a cselekvés akarata.

Sennyei István kancellár hosszan, pontosan foglalkozott a nyomasztó hadi kiadásokkal:

- A bányavárosok feladása ugyan súlyos veszteség volt... - mondotta kissé felhevülve. - De az ellenségnek sem lehet öröme ebben a látszatgyőzelemben, mert Bercsényi főgenerális uram parancsára Selmec és a többi bányák gépeit összetörték, az aknákat vízzel árasztották el, Zólyom, Léva, Korpona felgyújtott...

A teremben csend volt. Az arcokon határozatlanság. A fejedelem a trónusszerű székéből felemelkedve, kesernyés öngúnnyal mondta:

- Ugyan várhatja az ellenség, mire kimeríti az aknából a vizet... Ha pedig meghúzódnak valahol, bizony, rájuk gyújtjuk a házat... Külön kérés nélkül. Majd építünk elég várost, ha győzünk... - Rövid ideig hallgatott, aztán halk sóhajjal folytatta. - Nem tartom gyógyíthatatlannak az ügyek állását, de úgy tapasztalom, az egész nemzetet bizonyos kábultság fogja el. Főnemesek, nemesek, tisztek, katonák nem törődnek többé a háborúval. A főudvarmesterem, Ottlyk őkegyelme csak Zsolna körül akar hadakozni, ahol a birtokai vannak. Mindenki csak a maga vagyona és a családja megmentésén dolgozik. Pozsony, Nyitra, Bars vármegyei menekülők, úgyszintén az erdélyi bujdosók élelmet, szállást követelnek tőlem... - Kezét előrenyújtotta. - Igen, sok a baj Magyarországon és Erdélyben is, de gondoljunk az orosz-magyar szerződés tizedik pontjára, mely szerint fegyverrel is megvéd minket az erdélyi fejedelmi székünkben Péter cár...

A teremben élénk mozgás támadt. Néhány helyeslő kiáltás röppent, aztán ismét Sennyei István emelkedett szólásra.

- Ajánlom, hogy a sok fáradozásukért az országgyűlés százezer forintot szavazzon meg a fejedelem öfelségének, ötvenezer gróf Bercsényi Miklósnak és gróf Csáky Istvánnak; Vay báró udvari főkapitány húsezer, a szenátoroknak fejenkénti tizenkétezer forint legyen a fizetése. A lovas harcosok havonként négy, a gyalogosok három rajnai forintot kapjanak mint hópénzt.

A helyeslő kiáltások most már hangosabban törtek fel. Rákóczi sokáig, mintha magában imádkozna, hallgatott, aztán lassan állt föl.

Hangja halk volt.

- „Bűneinkkel istent méltó bosszúállásra ingereltük; kegyelmét tehát igaz bűnbánattal kell kiérdemelnünk, s ennek, a régi keresztények módjára, külsőleg is jelt adnánk. Mivel isten ő szent felségének bűneinkért felgerjedt haragját leginkább pénteken tapasztaltuk, szenteljük neki e napot, minden héten böjttel és igaz bűnbánattartással, hogy ekként megcsendesedjék szent haragja, és a kívánt boldogulást elérhessük. Foglaljuk be ezt törvénybe is...”

Mindenki felegyenesedett. Mély, hosszú csend támadt. Rákóczi lehajtott fejjel állott.

- Biztosítom mindnyájukat, uraim, a haza dolgaiban szívesen fáradozom, s annak szeretetétől nem választja el sem félelem, sem erő, hatalom, szegénység az én lelkemet. Segítse az Úristen mindnyájunkat a haza boldogulására.

Újra mély, súlyos, hűvös csend támadt. A szenátorok egyformán imára összetett kézzel állottak. Hirtelen váratlanul csendült fel a protestáns szenátorok ajkáról a reformáció régi harci dala:

*Erős vár nekünk az Isten...
és oltalmunk ellenség ellen...*

A katolikus szenátorok döbrent arccal néztek egymásra.

Gróf Andrássy Dániel generális, a bírósági tanács elnöke, rövidlátóan kereste az előtte a díszes, bronzveretes asztalra kiterített nyomozási jelentést. A bírák, mint a kopasz ágon gubbasztó varjak, szótlanul, feszülten figyeltek. A bíróság elnöke láthatóan megtalálta az íródeákok cifra vonalaival ékes, terjedelmes határozat elejét. Halkan, hűmmögve olvasott. Aztán felvetette a fejét, és hangosan mondta:

- Bezerédy Imre, volt brigadéros, elsőrendű vádlott, álljon fel!

Bezerédy Imre felegyenesedett. Karján-lábán megcsörrentek a súlyos, rozsdás bilincsek. A bíró elnézett a fogoly feje felett.

- A hadbírószék ezennel árulás, árulásra való bujtogatás miatt halálra ítéli magát! Az ítéletet azonnal végrehajtjuk... Megértette?

Bezerédy némán bólintott.

- Leülhet... - intett a főbíró, aztán már eligazodva az íródeák betűi felismerhetetlen cifrázatokká rajzolt írásán, mondta:

- Bottka Ádám, egykori helyettes brigádparancsnok... A bíróság árulásban való bűnszegédi részvételben bűnösnek találta, és ezennel magát halálra ítélte... Megértette?

Bottka is szótlanul bólintott. A főbíró megkönnyebbülten sóhajtott.

- Üljön le! - intett Bottkának, és egyfolytában olvasta:

- A bíróság Újkéry vádlottat halálra ítélte, de Bercsényiné kegyelmes asszony kérésére a halálbüntetést életfogytiglani várfogságra változtatta, Munkács várának börtönében... - Látta, hogy Újkéry sápadozva nyitja ki száját, erőlködve, hogy szóljon valamit.

Fölényesen leintette, aztán gyorsabban, mint a pap a misét, olvasta:

- A fejedelem öfelsége Szegedi és Pöstyényi vádlottak ítéletét - bár mind a ketten halálra ítéltettek - örök rabságra változtatja, melyet ott kell letölteniük Munkács várában. A büntetés kezdete ma: 1708. december 24-e. Megértették? - És választ nem várva szedelőzködött: - Micsoda szörnyű hideg! Ha az igazság olthatatlan lángja nem égne szívünkben, nem tudnánk igazságot szolgáltatni...

A két egyforma, alacsony, nagy fülű, alacsony homlokú fegyőr ünnepélyes arccal csatolta fel az új láncot a két halálraítélt kezére-lábjára.

Kora délelőtt volt. A siralomházban csak a két halálraítélt maradt.

A félig pincyszerű helyiség vaskos, rozsdás, rácsos ablakából dermesztően áradt a hideg. Kint az utcán hirtelen vidám zaj csapott fel. Kacagás csendült...

Bezerédy odafordult az éppen a vízzel teli favedret hozó főfoglár felé.

- Mondja már, András bácsi, miféle volna az a nagy vigalom odakint?...

A főfoglár, aki csak a legelőkelőbb, nemes származású foglyok felett örködött, ünnepélyesen felemelte ujját:

- Szent Miklós napja van ma. Gróf Bercsényi Miklós névnapját üli az országgyűlés. Most mennek a főgenerális szállására. Felhajtják a Miklós poharát.

Hátrafordult, és megváltozott hangon, mintha gúnyolódna, mormogta:

- Na, itt van már az ítéletvégrehajtó is...

Bezerédy érezte, hogy a lelke valami hűvösen, dermesztően erős szorításban vergődik.

- Eh, András bácsi, hát én, aki százszor is vállaltam a halált a harcban, most féljek a haláltól?

A főfoglár szívélyesen bólintott.

- Na, persze, persze... Nem kell a haláltól félni. Eljön az mindenkiért... De azért sem kell félni, mert maguk ketten... - intett a hallgatagon ülő Bottka Ádám felé - mert maguk ketten az utolsó vacsorához jó dragonyosadag disznókarajt kapnak és egy-egy liter jó bort.

Látta, hogy mind a két halálraítélt arca szinte akaratlanul felderül, és suttogva, mintha titkot mondana, mondta:

- Lakjanak jól, mert a jóllakott rab kevéssé fél a haláltól. A két liter borból a felét hagyják hajnalra, mikor elindul a menet a vérpiacra... Ott már ma délután vörös posztóval fedik be a kivégzés helyét. - És megnyugtatóan bólintott: - Nem lesz itt baj, semmi se...

Bottka Ádám feltekintett.

- De hiszen Ocskay nyakára is ötször csapott le a máskor mindig ügyes bakó, míg a fejét levágta!

A főporkoláb fölényesen legyintett.

- Hát mert az volt ott, Érsekújváron, a várparancsnok Csajághy János titkos parancsolata... Itt nálunk, Patakon, más a rend. Mondják, hogy őfelsége a vezérlő fejedelem is könnyezett, mikor a halálos ítéletet aláírta... - És mindkét kezét felemelve ámuldozott: - Ő maga... ő, a felséges fejedelem, könnyezett!

Bezerédy áhítatosan bólintott.

- Hát, bizony szép is, ha az a valaki úgy szívből, mondom, szívbéli jóságból sajnálja azt az elesett bűnöst...

Másnap az elítélteket kivitték a várospiacra, és letérdeltették a vörös posztóra. A teret, az utcákat hatalmas tömeg torlaszolta el.

- Árulók! Vesszenek az árulók! - csapott fel innen-onnan a kiáltás.

A csontos, inas, hosszú hóhér vállára vetett pallossal állott Kajály Pál főauditor és a szenátorok előtt.

- Melyiken kezdjem? - kérdezte.

A testes, vidám Kajály Pál főauditor zavartan vállat vont.

- Erről nincs szó az ítéletben... - És idegesen, hevesen intett: - Hát kérdezze meg tőlük, mester, ki akar első lenni?

Bottka láncát csörgetve előrelépett.

- Leszek én az első, ha az Imre is megengedi...

Bezerédy bólintott.

- Hát, menj csak te elsőnek a mennyek országába, én bizony hamarosan utolérlek...

Bottka letérdelt a piros posztóra. Tudta, hogy ezrek szeme figyel reá, és gőgösen vetette fel fejét, hogy a pallos vágása biztosabban érje a nyakát.

Mély, lélegzet-elállító csend volt. A pallos lesújtott. A fej oldalt gurult.

Bezerédy mereven nézett maga elé.

- Hát, van-e valami utolsó kívánságod, Imre? - kérdezte szinte barátságosan Kajály Pál főauditor, aki sápadtan fordult el a kivégzés iszonyú látványától.

Bezerédy sóhajtott.

- Írtam egy verset a siralomházban, ha azt elmondhatnám...

Kajály vállat vont.

- Hát mondd... Csak hosszú ne legyen, mert rád vár ebben a télben itt az istenverte rongyos nép...

Bezerédy bólintott. Ajkáról töredező hullottak a szavak:

*Jaj, gonosz szerencse, mint bántál énvelem?
Híremben-nevemben meggyaláztál engem...
Jaj, hogy a Rákóczi levágtat engem...
Mindazonáltal kész vagyok a halálra,
Kinyújtom nyakamat Rákóczi kardjára...*

Elhallgatott. Még hallotta a pallos szörnyű csapását, nekiveselkedő zizzenését, aztán semmit sem hallott.

A nagy, csendesen hulló hópelyhek lassan szállottak a kiömlött vér tócsájára...

A hóhér megkönnyebbülten a „jó munkától” fordult Kajály felé.

- Tán a bilincset csak le kéne venni a lábukról-kezükről...

Csend volt. Kajály legyintett.

- Honnan hozzak most kovácsot, lakatost? Tegyétek le őket úgy láncba verve a koporsóba, hogy lássa a világ, hogy a bilincstől a bűnöst még a halál sem szabadítja meg...

A koporsóvivők most léptek oda a két halotthoz.

Huszonegyedik fejezet

A zömök, erős, szőke Czelder Orbán, szepesi polgár, a hajdúk híres kapitánya és a daliás, koromfekete hajú Béri-Balogh Ádám brigadéros, a szatmári megyeházán várták báró Károlyi Sándor generálist, aki Erdélyből kiszorulva Vaudémont és Bussy-Rabutin császári tábornokok által, most számba vette a megmaradt és segítségére küldött erőket, de hadiszemle helyett ott tárgyalt vég nélküli megbeszéléseken a panaszküldöttségekkel, az elveszített Erdélyből Rákóczi táborába átmenekült erdélyi államférfiakkal.

Csendes őszi délután volt.

A megyei tanácsterem ajtaja lassan kinyílt. A küszöbön halkán beszélgető megyei urak, Rákóczi hadával Magyarországra menekült erdélyi államférfiak csapata tűnt fel.

- Na, tán mi is sorra kerülünk... - mormogta türelmetlenül Béri-Balogh Ádám...

Báró Károlyi Sándor generális keskeny, okos arcán feszültség vibrált, és megkönnyebbülés, hogy az örökké panaszkodó megyei urak helyett végre katonákkal ejt szót.

- Tud arról, kapitány uram, hogy Érsekújvár ellen döntő támadást kezd Pálffy nádor?

Czelder Orbán némán bólintott.

- Az a baj, generális uram, hogy legalább harmincezer forintot kellene az érsekújvári helyőrségnek fizetni... mert a Krisztus urunk koporsóját sem őrizték ingyen... - mormogta zavartan. - A hajdúság lázong, mert ki-ki családját, kedvesét, édes öreg szüléit hagyta ott, hogy a felséges fejedelem zászlói alatt ontsa a vérét, s a zsold az otthon maradottaknak kell... Mi magunk kenyéren és vízen is kitartunk...

Károlyi Sándor hűvösen figyelt.

- Ki-ki úgy szenved édes hazájáért, ahogy a sors veti a kockát, életre-halálra... Menjen Érsekújvárra, kapitány uram, azt üzenem Csajághy Jánosnak, védje a várat jól - ha kell, tíz körmével is -, mert nagyon fenekedik reá Pálffy nádor, az Ocskay fejjvétele miatt...

Csend támadt. Károlyi Sándor hűvös, figyelő tekintete most Béri-Balogh Ádám felé fordult.

- Úgy hallottam, nagyon vívja Simontornya várát Heister Siegebart generális úr... Ha elvész Simontornya, elvész a Dunántúl...

Béri-Balogh Ádám mélyet lélegzett.

- Eh, generális uram... Nekimegyünk mi jó huszárosan... Én magam vezetem a rohamot... Itt fogadom: egyből belesöpörjük a császár hadát, magával Heister generálissal együtt, a Sárvíz vizébe...

Károlyi elismerően biccentett.

- Ilyen feleletet vártam. Ocskay, Bezerédy után maga, brigadéros uram, a nemzetünk utolsó reménye... Hogy is szól a híres nóta, a Bécs környéki kalandozásairól... - És fölényes mosolyát rejtve, idézte: - „*Vitéz, hol a tarisznyád... Süthetünk ma pogácsát, Zsindely pattog, hull a nád... Süthetünk ma szalonnát... Harc után, ha szomjazom, Az áldomást megiszom...*”

Béri-Balogh Ádám vállat vont.

- Eh, generális uram, riasztani kellett a császárt, hogy a magyar szabadságot visszaadja.

Károlyi helyeslően hümmögött.

- Hát igaz, a Napkirály is emlékérmét veretett annak emlékére, hogy a hadai másodszor égették fel ama egyeteméről oly híres Heidelberg városát... - Aztán halkabban folytatta: - Én csak azért mondom, mert Heister generális úr a bécsi Szent István-templomban - ha igaz - megesküdtött, fejét veszi azoknak, akik a császárváros környékét dúlták... Hát, ezekből már csak mi ketten maradtunk. Maga, brigadéros uram... és... és... igen... és én!

Béri-Balogh Ádám gőgösen vállat von.

- Kard van az oldalamon, generális úr... - szólt büszkén.

Károlyi mosolyát rejtve lepillantott.

Ősz volt. A Bakony tölgyrengetegének lombóceánja aranyos fényben izzott. A Heister seregei által nyugatról keletre szorított felkelők harci csoportjai egyre beljebb húzódtak a sorsverte menekülőket évezredek óta rejtegető rengetegbe.

Béri-Balogh Ádám megállította lovát a csúcson, és összehúzott szemmel figyelt Pannonhalma, Zirc felé, ahol az ódon szerzetes-klastromokban örvénylett az ima láthatatlan kozmikus folyama. Béri-Balogh Ádám végigsimított homlokán, hogy leseperje a lebegő, őszi pókhálók selymét.

- Igaz-e, te diák... - fordult Jávorka Ádám felé, aki századosi rangban lovagolt mellette -, hogy itt, ezen a földön vívta meg végső csatáját a Koppány úr, a hatalom jogos örököse szent István királyunk ellen?

Jávorka sokáig hallgatott.

- Az amarra, Veszprém felé volt, brigadéros uram.

Béri-Balogh Ádám újra lesimította kardvéste homlokáról az ős selymét.

- Aztán hogy volt? - kérdezte túl gőgösen, hogy rejtse tájékozatlanságát.

Jávorka halkan köhintett.

- Koppány vezér elesett a párviadalban egy német lovag ellen, aki a szent király seregében harcolt. Szent István királyunk a vesztes hős testét négyfelé vágatta, és az ország négy városának kapujára szegeztette ki, hogy látva-lássa mindenki, aki nem vallja istenének a szentháromságot, és megtérjen az igaz hitre...

A brigadéros halkan mormogva rázta fejét.

- Eztet nem jól csinálta a szent király öfelsége... Eztet nem jól... Mert hétszáz évvel utána mi is a nyugati lovagokkal csatázunk, és ha nem vigyázunk, bizony hóhér bárdja alatt hull ki igaz, piros, magyar vérünk...

Jávorka sápadt, sebhelyes arca komor, férfias volt.

- Annak van itt igaza isten, ember előtt, akinek a pengéje élesebb, erősebben vág! Mi már egy hónap óta rejtjük magunkat a Bakony erdejében, s közben csak tovább tör Heister generális Simontornya felé. Akárhogy is forgatjuk a szót, nem hagyhatjuk el Rákóczi fejedelem öfelségét... Nem várhatunk... Pálffy János nádor, az új császári fővezér már Pesten van, s onnan ír levelet az új szolnoki várparancsnoknak, Csajághynak, aki az azóta elesett erős Érsekújvárbán vitézkedett: „Adja meg magát, kegyelemre, mert betartja a magyar nemesi szabadság törvényeit a Josephus császár...”

Béri-Balogh Ádám homlokát ráncolta.

- Előbb feladta az erős Érsekújvárt, s most Szolnok várát Csajághy... Pedig hogy kötötte az ebet a karóhoz, mikor Ocskay fejét leüttette.

Jávorka hallgatott. Köhintett és halkán mondta.

- Elég az erdei bujdosásból. Rákóczi, Bercsényi, magyarok vezéri, fényes csillagi! Most vívják döntő harcukat! Gyerünk Heister generális elé! Most Simontornyát vívja. Söpörjük be a Sárvíz mocsaraiba!

Béri-Balogh Ádám úgy érezte, az ő saját szavai csendülnek meg a kopott diák-százados ajkán, melyeket két hónappal ezelőtt báró Károlyi Sándor generálisnak mondott, s úgy tekintett a diákra, mintha kísértetet látna.

- Előre, magyarok! - A brigadéros ajkáról a zsákmányra lecsapó sas rikoltásaként szállott a csatakiáltás.

A tizenegy század huszár és tizenhat század nemesi vitézlő rend lovassága széles hullámmal rohamozott a Sárrét nagy, füves, ingoványos síkján.

Elöl, Simontornya felől Heister generális tüzérsége kartácsolta a felkelők döntő rohamra kibontakozó lovasságát.

Béri-Balogh Ádám az élen vágatott. A lovastömegből kiváló legjobb lovasok fokozatosan törtek feléje, és elszakadva a végtelen lovaglással, éhséggel elkínzott katonalovak hullámából, gyűltek körülötte.

Szemben vele Heister generálisnak az ingoványokkal védett Simontornya ostromától elvont, egyetlen üteggé egyesített tüzérsége dörgött.

A magyar lovasság rohama ellenállhatatlanul zúdult feléje. Heister szélesen intett.

- Három ütegsortűz... s ha bevérzik homlokukat ágyúnk csövén, dragonyosokat rájuk...

Az ágyúk felmennydörögtek. A kartács ezer halálos bárdcsapásként csapott a magyar lovasság közé...

Egyszerre nyolcan-kilencen dőltek el...

A mögöttük száguldók belebotlottak a ledöntött lovak, emberek véres gátjába, nagy, széles repülőugrással zúdultak el felettük...

A császáriak ütegei másodszor dördültek meg... A holtak, haldoklók, ledöntött, véres szügyű lovak gátja ismét felmagasodott.

A roham egy pillanatra megtorpant a halál hűvös, bénító fuvallatában, aztán továbbzúdult...

A harmadik ütegsortűz ágyúk csövéből kicsapó lángja szinte érte a harmadszor is halomba hullott lovasokat, a kartács halálos, hústépő, érces ökölcsapása alatt zúzódó lovak feltépett szügyét.

Béri-Balogh Ádám érezte, a ménje vérbe borulva vágódik el. Ki akarta rántani lábát a kengyelből, de már késő volt. Kizuhant a nyeregből. Tarkója nekiütődött valaminek. Hirtelen elvesztette eszméletét.

...Mikor magához tért, már este volt. A nagy őszi csillagok fénye alig halványult az újhold derengésében. Valahol, talán egészen közel, fáklyák lobogtak.

- Él még ez a Rákóczi-betyár? - hallatszott érdesen, hűvösen.

- Él... - rezzent valahonnan, egészen közlelől a válasz.

- Meg ne haljon, míg a hóhér a fejét le nem üti...

A hadbírák - a hadviselésből kivénhedt - keszeg, öreg generálisok, nagyképű, zsíros nyakú jogászok, egyforma hűvös kígyótekinettel nézték a súlyos, rozsdás láncokban sem görnyedő foglyot.

- Kívánja a vádlott, hogy magyarra fordítsa a tolmács a tárgyalás anyagát? - kérdezte a bíróság elnöke, Löffenholtz generális, aki katona és ügyvéd volt egy személyben.

Béri-Balogh Ádám gögösen vállat vont.

- Jobban tudom én, mit akarnak ezek, mint ők maguk... - szólt magyarul.

Löffenholtz generális engedékenyen bólintott, aztán latinul folytatta:

- Vádlott, a katonai ügyészség azzal vádolja önt, hogy a parancsnoksága alatt állott csapatai összesen öt alkalommal - a hét év alatt - felgyújtották és kirabolták Wien környékének falvait, mint például: Treikirchen, Ebersdorf, Seilesdorf, Trautmanstadt, Grammot, Neusidel, Rohr-Rau, Pahrbacken és egyéb községek... Vádlott, feleljen, mi volt cselekedetének indítóoka és mi volt a célja?

A fogoly gögösen elmosolyodott.

- Hát porrá égetném én azokat a falvakat százszor is, míg a császár a magyar szabadságot meg nem adja... Azért portyáztunk olyan keményen, mert Heister generális és mások is égették a falvainkat a Dunán túl, Dunán innen... Mi a császárváros élelmiszerellátását akadályoztuk, hogy ezáltal a békét siettessük.

Csend lett. A hadbíró körülpillantott, aztán latinra fordítva a vallomást, mondta:

- Úgy gondolom, a vádlott eme vallomása szörnyű bűnének teljes beismerése, és további tárgyalás felesleges.

A bírák csoportján halk, helyeslő mormogás susogott.

A budai Szent György téren, mely olyan sok hőst látott lehullani a hóhérbárd alatt, tömegek zsúfolódtak.

Béri-Balogh Ádám körülpillantott.

- A bilincseimet azért levehetnék, uraim... - szólt gögösen. - A halálba szabadulok.

A hadbíróági elnök intett.

- Ítéletvégrehajtó, teljesítse a kötelességét... - zörrent fakó ajkáról a kivégzések ezeréves szava.

A hóhér zavartan hunyorogva intett:

- Térdeljen le...

Béri-Balogh Ádám vállat vont.

- Minek az? Leszedi maga a fejemet állva is, mester úr...

A bárd lecsapott. A vaskos láncok meg-megcsörrentek az élet utolsó kilobbanásában vergődő daliás testén.

Az erős Érsekújvárat, a felkelők legnagyobb erősségét, melyet Rákóczi fejedelem sok száz-ezer forinttal újra és újra megerősített és bevehetetlenné tett, Csajághy és Nagyszeghy várparancsnokok tisztességes feltételek mellett adták fel, de ez a feladás mégis olyan döntő veresége volt a felkelésnek, mint a végzetes trencsényi csata.

Rákóczi és Bercsényi újra és újra tanácskoztak, hogy Bercsényi készüljön Lengyelországba, ahol a cár teljhatalmú megbízottjával, Jurij Dolgorukij herceggel kellett találkozni.

Báró Károlyi Sándor aznap délelőtt kereste fel a fejedelmet, hogy Béri-Balogh Ádám kivégzéséről és a magyar szabadságharc fordulatáról tanácskozzanak.

- Úgy hallottam a kancellária vezetőjétől, hogy őexcellenciája gróf Bercsényi Miklós most Lengyelországban tartózkodik... - kezdte tiszteletteljesen és mégis némi gúnnyal.

Rákóczi sokáig hallgatott.

- A főgenerális úr diplomáciai kiküldetése rendkívül fontos... - szólt halkán, - De távolmaradása a következőkben szükségszerű, mert csak terhemre lett volna az új hadjárat megindításánál... Tétova szelleme, gyakori betegeskedései és egyéb alkalmatlansága miatt... Nagyobb fáradságokat úgysem viselhetett el... - Habozott, aztán mégis kimondta: - ...Én önt tartom a gondviselés szerint küldött férfiúnak... Istenünknek abból is nagy kegyelmét tapasztalhatjuk, hogy mind a kettőnket hazánk legszorgosabb szolgálatjára rendeli...

Károlyi értelmes, keskeny arcán átvillant valami.

- Mi most felséged terve? - kérdezte halkán. - Nem lenne-e jobb, ha felséged biztonságosabb helyre költözne, mondjuk, Sárospatakra?

A fejedelem sóhajtott.

- Bizony erre magam is gondoltam. Parancsot adtam generálisomnak, Eszterházy Antalnak, hogy holnapután küldje Szerencsre udvaromat, a nemes ifjakat és a francia gránátos zászlóalját...

Károlyi tiszteletteljesen bólintott.

- Igen, felség, nehéz és döntő küzdelmek előtt állunk... Ellenség, pestis, éhség, szörnyű köznyomor... Csak akkor küzdhetünk, ha mindnyájunk szívében felséged erős, tántoríthatatlan hite lobog... - Szemöldökét felvonva lehajtotta fejét.

Rákóczi kutatva nézett az arcába.

- Megvallom, én a gondviselés akaratát hordozó férfiúnak tartom önt, főgenerális uram. Kövessük ezért a harcban eszményeinket, és cselekedjünk. Most már kettőnkre száll minden dolog.

Az őszi szél nekirontott a terem ablakának, és a fák ingó, kopasz ágai koppanva súrolták az üveget.

A vezérlő fejedelem őfelsége 1710. október 17-én indult Sárospatakról Ungvárra. A földet itt ott már hó borította. Éles, hideg télizű, könyörtelen északi szél vágott a Verhovina csúcsai felől. A hintó kerekei olykor mélyen süppedtek a jeges sárba, a menekülők végtelen szekérsoraitól elborított úton. Most már mindenki menekült.

A fejedelem hintója újra és újra letért az útról, de a menekülők végtelen szekérkaravánjai mindent elborítottak.

- Kik ezek? - kérdezte kihajolva a hintójából a fejedelem.

A hintója körül lovagló palotások zavartan hallgattak.

A szekérsoron hirtelen izgalom csapott át.

- Ott a fejedelem öfelsége! - kiáltotta egy hollófekete hajú asszony, aki kisgyermekét magához szorítva gyalogolt a túlterhelt szekérsor mellett.

A többiek összerezzentek. Zavaros láрма csapott fel. Furcsa rongyokba vagy férfiruhába öltözött asszonyok, lányok, özvegyek futottak a fejedelem hintaja felé.

- Kenyeret! Kenyeret! Fedelet! - szállott itt-ott a kétségbeesés kiáltása. Az anyák a hidegtől félig dermedt csecsemőiket magukhoz szorítva kiáltoztak, sítottak, féktelen hévvel panaszkodtak.

A fagyos sárban elakadó szekerek felől százak futottak. A fejedelem sápadt, elkínzott arcán tanácstalanság tükröződött.

- Kik önök? - kérdezte akadozva.

- Mi a dunántúli és végvidéki nemesek s tisztek feleségei vagyunk... - mondta az egyik asszony, aki a gyermekét a kezén hordta, és a másikat maga mellett vezette.

- A mi férjeink hűségesen ragaszkodnak felségedhez...

- Szállás kell!

- Élelem!...

A szavak elfűltek. A sírás átcsapott az éhes, rongyos, ázott, holtfáradt tömegen.

A fejedelem érezte, hogy torkát a sírás fojtogatja.

- Mindent megteszek... mindent... - szólt könnyeivel küszködve... - Ha Ungvárra érkeznek, mindenki szívesen fogadja önöket magához. A házam a maguké.

A fejedelmi hintó tovagördült. A sáros, jeges úton inuk szakadtáig erőlködtek a kimerült, éhes lovak.

Gróf Pálffy János horvát bán, az ország nádora, 1710. november 10-én, mint az összes magyarországi császári hadak kinevezett főparancsnoka érkezett Pestre, és már november 14-én levéllel fordult a felkelő hadak fővezéréhez.

„Tapasztalhatta édes hazánk romlásáról és a magunk nagy káráról, mit teszen a kecségtető, emberek elméjét vesztegető s szíveket hódító nagy ígéretek s reménységek alatt összefűjt hamis híreknek az ő kimenetelük... Tudom, hogy mindezeket, mint okos úriember, tudja, de magányosan siratja, mint jó hazafi, magyarságunk és magyar hazánknek megestét szívének belső kamrájában. Vigasztalásra szolgálhat és tetszhet, hogy a császár és koronás királyunk engem nevezett ki teljhatalmú parancsnoknak. Ezért térjen vissza a király hűségére, becsülete meglesz, jószága, úri hivatalai, tisztjei megmaradnak, s ha más állapotban akar szolgálni, becsülettel alkalmaztatik. Küldje el hozzám megbízott emberét, akivel négyszemközt tárgyalhatok, s aki olyan teljhatalmú megbízatást kap, mint amilyent én kaptam császár és koronás király urunktól. Ha ezt megteszi, lovagi becsületekre és keresztényi hitemre esküszöm, nyugodtan alhat, és nem átkozzák meg édes gyermekei...”

Báró Károlyi Sándor főgenerális, a felkelők vezére, sokáig töprengett, forgatta kezében a levelet.

„Elküldjem, vagy ne küldjem el a fejedelemnek...”

A sátor bejáratánál Nikolédzy Előd, a vezérkar íródeákja jelent meg.

- Kegyelmes uram, rendkívüli követ a fejedelem őfelségétől!

Károlyi keskeny arcán a sakkjátszmát játszó játékos fölénye tükröződött.

- Vedd át tőle a levelet, kedves öcsém, és hozd ide... Magát a hírnököt, a válasszal holnap délben fogadom... s miután őfelsége, Rákóczi fejedelem és a magam dolgairól is gondolkozom, csak akkor tudok érdemleges választ adni. Addig is itasd, etesd a fejedelem futárát, hadd érezze, barátok között van itt.

Az íródeák mélyen meghajolt.

Ottlyk György főudvarmester sárga, sápadt, beteges arcán epét fakasztó düh és kétségbeesés látszott.

- Felség... őexcellenciája báró Károlyi Sándor főgenerális úr titkos levelet kapott gróf Pálffy János nádortól, az összes magyarországi császári hadak kinevezett fővezérétől.

Rákóczi szép, férfias, de elkínzott, megsápadt arcán a gond sötétlett.

- Már írtam neki... Különfutár viszi leveletem... De magam is útra kelek, ha a válasz nem érkezik.

Ottlyk zihálva szorította ökölbe kezét.

- De felséges úr! Báró Károlyi Sándor a legveszélyesebb hazaáruló! Mi értelme Ocskay, Bezerédy, Bottka és mások kivégzésének, ha a legfőbb bűnös - akinek árnyéka ott sötétlik minden hazaáruláson - szabadon van, megkíméljük, sőt a legnagyobb harci feladattal bízunk meg?! Végzetes hiba, hogy felséged Lengyelországba, a cárral való tárgyalásokra küldi Bercsényi uramat, mely - jaj, Úrjézus, el ne hagyj! - végzetes bukáshoz vezethet!...

Rákóczi hallgatott. De a főudvarmester látta, hogy remeg a kisujja, mikor a tintatartóhoz és a tollhoz nyúlt.

Károlyi Sándor letette a nádor levelét, és a fejedelem pergamenje után nyúlt. „Hm... Kihallgatásra hív engem őfelsége Munkács várába? Csak úgy ne járjak, mint Ocskay vagy Bezerédy Imre... Hm... Azt írja őfelsége, hogy Dobronyig elélem küldi az udvari hintóját... Tehát ennyire fontos neki. Hát jó, menjünk... Dobronyban ugyan nincsen katona, de én azért magammal viszem néhány hűséges harcosomat... Minden eshetőségre számítva... Tehát, hűség...? Ha a hűséget kell bizonyítani, állok elébe... Ha megbízik bennem, mint Bercsényiben, akit oly tisztességes módon küldött el... akkor talán, talán... fegyverletétel is lehetséges... - Megremegett. - Fegyverletétel...” Szemöldökét összevonta, nézte a két levelet.

A fejedelem szívélyes mosollyal pillantott Károlyi arcába.

- Ön, főgenerális uram, személyesen is ismeri Pálffyt... Ezért arra kérném, hogy figyelmeztesse, miszerint dicsőségére válnék, ha a magyar háborút öröndetesebb és gyorsabb célhoz vezető eszközökkel fejezné be, mint ahogy ezt a fegyver által remélni lehet...

Károlyi tiszteletteljesen meghajolt.

- Íme, ezt a levelet írtam Pálffy nádornak, s ma bizalmi emberem, Baranyi Mihály, titokban viszi el neki.

A fejedelem átvette. Rövid ideig olvasott. Felpillantott.

- Igen... igen... látom.

Károlyi figyelt.

- Írásbeli meghatározást kérek, hogy tárgyalhassak a náddal.

Rákóczi bólintott.

- Most helyes lenne a fegyverszünet, mert térdig érő hó borít el mindent... Ilyenkor emiatt és az élelem hiánya miatt az ellenség úgysem mozoghat... Persze, amíg a tárgyalás tart, nekünk cselekedni kell, hogy a tárgyalóasztal mellett erősek legyünk. Összevonom lovasságunkat, és úgy kelek át a Tiszán, az áldott Nyírségbe, mint hét évvel ezelőtt. Elvágom az ellenséget minden eleségtől, és a népet ismét fellelkesíthetem...

Károlyi habozott.

- Nálunk a táborban mindenfelé pusztít a pestis, és ezért bomlanak a hadak...

- Én is itt, Munkácson, kénytelen voltam új sáncba húzódni, mert a többi teremben mindenütt betegek fekszenek... - Rákóczi nyugodt hangjában most csendült meg először a kétségbeesés.

Károlyi az ablakon át a várudvarra mutatott, ahol a menekülők tolongtak.

- Talán össze kellene gyűjteni a menekülő ezredek maradványait... - szólt óvatosan.

Rákóczi legyintett.

- Eh, ez a sáskahad mindent elpusztít, ahelyett hogy a csatatérre menne. Itt, a szemem láttára fosztották ki a rákosi majorságot. Mindenre elszánt embereket akarok magam körül látni, és lerázni a nyakamról a felesleges generálisokat, akik már csak magukról és a családjukról gondoskodnak.

Károlyi óvatosan kerülgette a veszélyes témákat, aztán szinte nyugodtan mondta:

- Nem lehet bízunk a külföld segítségében. A békét Pálffy nádor mostani ajánlatai alapján kell keresnünk. Felséged tehát alázza meg magát, hogy ne járjon úgy, mint az egyiptomi király, aki Jeremiás próféta intésére sem alázkodott meg Nabukodonozor babiloni király előtt, s elveszett... Más, mint felséged, ezt nem teheti meg, mert országgyűlést nem lehet tartani, hisz a szövetkezett rendek részint behódoltak, részint bujdosnak. Nem múlik el néhány nap, és Bártfa, sőt Eperjes vára is behódol Pálffynak.

Rákóczi elkomorodott.

- Igen... erről már több jelentést hallottam. Mindenesetre, akárhogy fordul a kocka, mi hárman, én, Bercsényi és ön, nem hagyjuk el a nemes vitézlő rend ügyét.

Károlyi készségesen helyeselt.

- Rajtam semmi sem múlik, felséges uram... Én mindent megteszek, amit csak tudok.

Rákóczi jelezve, hogy a kihallgatás véget ért, erre felemelkedett ültéből.

Huszonkettedik fejezet

Tél dühöngött. Olyan mély hó borított be mindent, hogy még a lovasok sem térhettek le a járt utakról. A bujdosók végtelen szekérsorai felett őrjöngött a hóvihar. Ha egy-egy faluban összetorlódtak, minden megbénult, és a fagyhalál képe rávetődött a didergő lélekre.

A bujdosók hegyek, mocsarak rejtekébe húzódtak, keresve a biztonságot. Mindenki görcsösen kapkodott a megélhetés lehetősége után. A katonák, ki-ki saját családjáról gondoskodva, elhagyták a zászlójukat. A dermesztő hideg elűzte az őrhelyeikről a rongyos, félmeztelen, éhségtől elgyengült harcosokat.

A fejedelem a befagyott ablak mellett állott. A régi, már repedezett kandallóban sercegeve, füstölögve égtek a nedves fahasábok. Az okos, halk szavú Vay Ádám kancellár, aki éppen befejezte a neki diktált levél írását, elgémberedett ujjait dörzsölgetve, türelmetlenül pillantott a csak lassan melegítő kandalló felé.

- Felség, a Napkirály hadai meggyengültek a vég nélküli hadakozásban egész Európa ellen... Péter cár öfelsége nem segíthet, mert az orosz-török háború bármelyik pillanatban kitörhet. József császár és király ugyan örökös birtokai visszaadását rendelte el, és biztosította a személyes szabadságát, de...

Elhallgatott. Rákóczi lassan megfordult, és a kandallóhoz lépett.

- Sohasem fogadom el az udvar kegyelmét... - Heves kézmozdulatot tett. - A nemzet megátkozna engem, ha a saját biztonságom kedvéért beleegyezem népem nyomorúságába, melyet mindnyájan előre láttunk. Talán ide, Munkács várába kellene zárkóznom a megmaradt haderőmmel, s várni, míg az orosz felmentő csapatok fel nem mentik...

Vay lepillantott a levélre, melyet latinul diktált a fejedelem.

- Ha a szultán serege betör Ukrajnába, valószínűtlen, hogy csak a mi kedvünkért még a császárral is háborúba keveredjen a cár.

Rákóczi elsápadt.

- Akkor kitörünk e falak mögül, és hősi harcban adjuk életünket hazánkért...

Vay hallgatott. Rákóczi kissé elfordult a tűztől, és a kancellár látta, talán a kicsapódó füst vagy a lélek tűrhetetlen sajgása sajtol könnyet szeméből.

- Igen... - szólt tompa, fulladozó hangon. - Igen, én magam állok a lovasaim élére. Bejárom a tiszántúli pusztákat, örökösen nyugtalanítom... halálra fárasztom, télen sem hagyok sok pihenést az ellenségnek.

Vay Ádám sima, ráncatlan arcán feszültség látszott.

- Felség, a halál keresése nem dicsőség, hanem a kétségbeesés, vagyis a gyengeség bevallása lenne egész Európa előtt. Életét éppen hazaszeretetének jeleképpen óvnia kell az új küzdelemre. Megdönthetetlen igazság, hogy ha fogságba jut vagy meghal, vége a nemzet ügyének, reménységének... - Habozott, sokáig hallgatott, aztán lehajtott fejjel, szinte suttogva mondta:

- Ha kibujdosik Lengyelhonba, talán néhány hónap múlva megfordulhat az európai politikai helyzet. A magyar nép szeretete kíséri az új harcok ösvényein. Ha pedig szövetségeseünk, a cár oly diadalmas serege segítségünkre siet, egyszerre újult erővel vívhatjuk meg a küzdelmet.

Rákóczi sokáig hallgatott.

- Gondolkoznom kell, mert iszonyúan vívódom, és kétségek gyötörnek éjjel és nappal.

Vay felemelkedett ültéből, mélyen meghajolt, és az ajtó felé indult.

A fejedelem lehajtott fejjel ült. Hallotta a becsukódó ajtó zörrenését. Egyedül volt. Mélyet lélegzett.

„Lengyelország... Elzbieta...” - A két névben törhetetlen, élő erő rejtőzött.

A hó elborította a Kárpátok örök fenyveseit. A lovak lassan, zihálva kúszva lépdeltek a Vereckei-szoros láthatatlan útjain.

A fejedelem megvárta, amíg elérik a hegyszoros legmagasabb pontját. Megállította alacsony, vaskos, északi lovát. Tekintete messze szállott. A lélek húrjain a búcsú dallama pendült.

„Visszajövök! Fegyverrel a kezemben visszajövök!”

Előtte, mögötte a keskeny hegyi úton a menekülők: rongyos katonák, asszonyok, öregek, gyermekek ezrei vonultak. Szekerek kereke csikordult. Szántalpak gyalulták a havat. A lenyugvó nap roppant, rőt pajzsa most érte a Verhovina széles csúcsait.

Jávorka Ádám, aki Rácz Miskával és Bornemissza Gáborral gyalog haladt a menetben, felpillantott:

- Ott van Rákóczi! - zihálta szédelegve a másodnapos éhségtől... Lehajolt, belemarkolt a tiszta, friss hóba, és ajkához emelte... Száját, torkát betöltötte a hó hűvössége. Káprázó szemmel nyelte a havat, de a szomjúság nem enyhült, hanem tarka színekké, zavaros érzéssé, ormótlan gondolatokká vált.

- Ott van Rákóczi... - mormogta megrészgélve a hó ízétől. - Ott van... oda megyek...

Ama híres Rácz Miska legyintett.

- Ne akarj te, komám, a nagyurakkal egy tából cseresznyét enni... Te egy kóbor diák vagy, az meg a vezérő fejedelem őfelsége... Ha minden rongyos csavargóra csak egy pillantást vetne, semmire sem jutna ideje abban a fene nagy országos életben... Hát nem tudod, hogy a fejedelem lovasai záróvonalat vontak a hegyi utakon, és mindenkit visszairányítanak Magyarországra, mert ott hadakozik a felkelő sereg utolsó generálisa: Károlyi Sándor báró?...

Jávorka lihegve állott.

- Én... én, a fejedelem mellett akarok küzdeni, élni... - szakadt kicserepesedett ajkáról a szó.

Ama híres Rácz Miska legyintett.

- Próbáld meg! Akkorát húznak kardlappal a hátadra a palotások, hogy megemlegeted édes jó anyád kínját!

Alkonyodott. A völgyekből előkúszott a homály. A hegyoldalon szalmatetejű pásztorkunyhó kéményéből könnyedén siklott a füst.

A bujdosók szótlanul fordultak arra. A hatalmas, láncos kutyák, melyeket, úgy látszik, csak a bujdosók miatt kötött láncra a házigazda, rekedt, emberi dühvel acsarkodtak a menekülőkhavas éjszakába forduló, végtelen menete felé.

A pásztorkunyhó előtt furcsa, téli paraszti ruhában, némán gubbasztottak a palotástestőrök.

- Hová?! Hová?! - rivallt Jávorka felé a kiáltás, mely olyan volt, mint a láncos kutyák ugatása.

Jávorka Ádám megtorpant. Érezte, a cimboráit elriasztja mellőle a fejedelmi testőrség kiáltása, és vakmerőn lépett előre.

- Én Jávorka Ádám százados vagyok... - lihegte akadozva. - Én Magyarországról hoztam fontos híreket!...

A téli paraszti rongyokba bepólyált palotásparancsnok vállat vont.

- Magyarországról? De hiszen, édes egy komám, ott már Károlyi Sándor generális az úr... Úgy tárgyal Pálffy náddal, ahogy akar...

Jávorka érezte, mindenkit elsodor mellőle ez a hűvös szó. Kiáltani akart Rácz Miskának vagy Bornemissza Gábornak, de csak előretántorgott. Ajka előtt a zihálás párája vibrált.

- Én a fejedelemnek, csak a fejedelemnek, sok jó hírt hozok... Én... én fogtam el az Ocskay Lászlót.

Az óriás termetű palotástestőr, aki a bárányprémes paraszti gúnyába rejtette foszladozó aransujtásos egyenruháját, dühösen felhorkantott:

- Te árultad el az Ocskay Lacit? Hát az ilyet már az édes jó anyja hasában kell négyfelé hasogatni... Hát jobb neked, hogy most báró Károlyi Sándor csinálja azt az istenverte békét, mint Ocskay László brigadéros?...

Jávorka zihálva állott.

- Én... én... a fejedelem színe elé akarok jutni.

A palotás százados legyintett.

- Hát eriggy... Ott találod magát a fejedelmet, abban a pásztorkunyhóban... Eriggy, edd meg, amit csináltál!

A diák tántorogva a hóban, indult a kunyhó felé. Benyitott. Mivel az adót a kémény után szedték, csak a vastag szalmatetőn nyíló nyíláson áradt fel karcsún, diadalmasan a füst... A kunyhó ormótlan, inkább széles, mint hosszú ajtaja kinyílt. Bentről vaskosan csordult ki a szemet égető, és mégis meleg, életszagú füst...

Jávorka szemét dörzsölve próbált tájékozódni. A fejedelem egy szalmakévéen ült fél tucat kócos, bájos, rettentően gondozatlan gyerek között.

Egy sudár, szőke, nagy hajú leány, aki olyan volt, mint a trágyahalmon kivirult, elpusztíthatatlan olümposzi szépségű virág, szemérmesen lepillantva nagy, kék csillagszemével, kissé dadogva válaszolt az olykor odavetett kérdésekre.

Jávorka mélyen meghajolt, és hirtelenében nem tudta, a leány vagy a fejedelem előtt hódol.

Rákóczi is láthatóan lassan hámozta ki tekintetével a füstből a diák hajlott alakját.

- Mit kívánsz, derék ifjú? - kérdezte lengyelül, aztán, talán megismerve a másikat, magyarul mondta: - Mi az akaratod, kedvelt hívem?

Jávorka mélyen meghajolt. A füst elborította szemét.

- Nekem csak egy: szolgálni akarom felségedet.

Rákóczi sokáig hallgatott. Európai hírű, férfiasan szép, asszonybolondító arca megnyerő, szinte vidám volt.

- Szolgálni engem? Nehéz szolgálat ez, kedves fiam.

Jávorka mélyet lélegzett.

- Vállalom. Az utolsó szívdobbanásig, az utolsó csepp véremig, az utolsó leheletemig vállalom! - tört ki belőle színpadias és mégis igaz pátosszal a szilaj, kegyetlen, törvénytörő hit, és megszállottan dadogta: - Én... én... adtam felséged kezébe Ocskay Lászlót.

Csend lett. Rákóczi némán lehajtotta büszke fejét.

- Ocskayt? Az nem az én kezembe... - tagadólag intett fejével - hanem Csajághy János érsekújvári várparancsnok hajdúinak a kezébe került, és Csajághy, aki Nagyszeredaival együtt erős Érsekújvárat a császáriaknak, s most az erős Szolnok várát, a nagy magyar síkság szívét is feladta, ebül feladta... ebül, gyalázattal...

Jávorka mélyet lélegzett.

- Hát, akárhogy forgatjuk a szót, felséges uram, úgy dobbantja az én hű szívem, áruló volt Ocskay Laci, hiába volt az én versem szerint a „tűz fejedelme”, „Rákóczi villáma”...

A fejedelem sokáig hallgatott.

- Ülj le ide, mellém, jó vitézem... - szólt ünnepélyesen, aztán a karcsú, nyúlánk, dús szőke hajú, királynői szépségű parasztlány felé mosolyogva, lengyelül mondta:

- Tán még akad egy köcsög aludttej a szegény, de vendégszerető házban.

A leány arcán férfiszívet remegtető, asztartei mosoly sugárzott. Elmerült a füstben, aztán kezében hirtelen, mint olümposzi áldozati kehely, jelent meg a karcsú tejesköcsög.

A diák érezte, hólétől puffadt gyomra összeszorult. Halkan felhorkant, és mohón, zihálva ivott.

Nyáriasan lágy, atlanti ősz volt. 1709. szeptember 13-a. A Nagy Király aznap délelőtt kapta a malplaquet-i csata hírét. Lelkén különös hűvösség áradt, és betöltötte élő, dionüszoszi mámorvággyal lobogó, örökké olümposzian ifjú szívét.

Letette az asztal bal szélére a levélborítékot, és a Tuileriák kicsiny, keskeny kertjébe néző földszintes, nyitott ablaka felé lépett.

A Carrousel tér felől vidám lárma csapott fel. A parkban, az ablak alatt, középtermetű, barna, nagy hajú fiatalasszony vesződött a kolostorba vonult Montespan asszony fél tucat gyermekével.

A király régóta látta, de csak most nézte meg jobban a nőt.

- Ó, madame Scarron... ön annyira szereti a gyermekeimet? - kérdezte halkan, szórakozottan, mert a malplaquet-i csata híre tűrhetetlen súllyal nyomta a lelkét.

Françoise d'Aubigné, férjezett madame Scarron dús barna hajú volt, arca szép és okos. Lesütött szemmel úgy fordult el, mintha nem hallotta volna a király szavát, aztán halkan, nyugodtan mondta:

- Igen, felség, én mindig szerettem az anyátlan-apátlan árvákat, bármilyen magas rangúak is látszólag, mert az élet keservei úgy csattannak ártatlan, hamvas lelkükön, mint hétágú korbács.

A király sokáig hallgatott. A Carrousel tér felől újra felcsapott a vidám zaj. Az uralkodó sóhajtott.

- Ó, madame Scarron... apátlan árvákat? - Elemi erővel szabadulni akart a sivár nyugtalan-ságtól, és homlokát ráncolva mentegetőzött: - Ó, madame Scarron... apátlan árvákat? Azt hiszem, ez enyhe túlzás. Én minden hónap első vasárnap délután vagy meglátogatom az

összes gyermekeimet, bármilyen anyától származnak is, vagy összegyűjtöm őket Saint-Cloud-ban.

A fiatalasszony nagy, okos, meleg szeme bátran, rebbenés nélkül szegeződött arcába.

- Felsőged erkölcstelen életet él, és ezért a sors büntetése nem késik... - szólt nyugodtan, kimérten.

A férfi meghökkent. Úgy kapta hátra fejét, mintha állon ütötték volna.

- Erkölcstelen életet? De madame Scarron, ezt nekem soha senki nem merte mondani...

A barna hajú, arányos termetű, okos melegbarna szemű asszony tekintetében vakmerő diadal rezzent.

- Én sem mondtam volna, ha felséged nem kérdezi...

Csend lett. A férfi arra gondolt, ha visszafordul, ismét látja a bronzdíszes asztalán a malplaque-i csatajelentés fehér papírját, és menekülve nekitámaszkodott az ablak párkányának.

- Ha megengedi, néhány pillanatra kijövök önhöz, madame Scarron?... - szólt lesütött szemmel, és furcsán oldalt lépegetve, hogy meg ne lássa a hadijelentést, szinte lopakodott a parkba.

A fél tucat gyerek megtorpant a játékban, és bénultan, dermedten figyelt feléje.

A férfi intett:

- Parancsom: játsszatok! - vetette oda, reménytelen erőlködéssel, hogy jószágos atya legyen.

A karcsú, barna hajú asszony meleg szeme figyelve szegeződött rá.

- „Parancsa?” - kérdezte halkan, szívélyesen, és szavában nem volt gúny. - Ó, felség, szeretetet nem lehet parancssal kiérdemelni. Atyám, Jérôme d’Aubigné nagyon nyugtalan s éppen nem jó hírű ember volt, s mégis kiérdemelte szeretetemet, mert igaz, meleg szeretetét gyakran tapasztaltam. Mikor kiszökött Amerikába, s mikor visszatért Franciaországba, a legnagyobb nélkülözések között is mindig volt egy meleg tekintete vagy szerető szava hozzám.

A férfi érezte, különös, soha nem tapasztalt nyugalom fogja el. Az öregkor bénító fuvallatában ismeretlen, lágy lehelet vibrált.

- Úgy tudom, ön, madame d’Aubigné-Scarron... - szólt szándékosan használva az asszony nemesi leánynevét is. - Úgy tudom, ön nagyon szerette az oly sajnálatosan elhunyt férjét, az önnél sokkal idősebb, béna és beteges monsieur Scarront, az oly hírneves satirikus író, kinek műveit hálával olvastam még fiatalabb koromban.

Az asszony szerényen igent intett.

- Rendkívül sokat köszönhetek a férjemnek... Általa tanultam idegen nyelveket; latin és sok ragyogó szellemű íróval, költővel ismerkedtem meg társaságában. Teljesen megváltoztam.

Csendesen, nyugodtan beszélgettek. Ez a beszédmodor annyira más volt, annyira csendes, hogy az öregedő férfi úgy érezte, lelke megtelik ismeretlen, könnyű nyugalommal.

A város felett az esti harangszó gomolygott. Az asszony hátrafordult.

- Mennem kell, felség, esti misére viszem a gyerekeket, és aztán vacsorázni...

A király arcán meglepetés látszott.

- Ön elhagy? Ó, ezt igazán senki sem csinálta velem... - És próbálgatva a másik álhatatosságát, kérdezte: - Asszonyom, tehetek valamit önért?

Az asszony szerényen elmosolyodott.

- Igen, felség... Ha szólna a főudvarmesternek, intézkedjék, mert a szakácsok oly szemtelenül lopnak, hogy a gyerekei szinte éheznek... - Mélyen, tiszteletteljesen meghajolt, és hátra sem nézve indult a hallgatókon csoportosuló gyerekek felé.

A király úgy nyúlt utána, mintha meg akarná fogni.

- Asszonyom... hogy is mondjam csak... Ön holnap is idehozza a gyerekeket?

Az asszony újra meghajolt.

- Csak, ha szép idő lesz... - szólt halkan.

A férfi az égre pillantott.

- Remélem szép idő lesz. - Rövid ideig hallgattak. Az asszony némán meghajolt. A király hosszan nézett utána, aztán hátratett kézzel, lehajtott fejjel indult vissza.

A Tuileriák bal középső szárnyára felvezető igen régi, már szokatlanul rozzant, keskeny körlepcső aljában Torcy külügyminiszter álldogált, aki az utóbbi években már erősen öregedett.

„Torcy, ne öregedjen ilyen tiszteletlenül, mert az ön öregkorában a saját magam tükörképét látom...” - mondogatta olykor a Nagy Király. A hosszú évtizedek szinte mindennapos munkája fokozatosan mosta el a korlátokat kettőjük között.

A külügyminiszter hat-hét megcáfolhatatlan jelből látta, az uralkodó nem nász után jön vissza, és nem is vár szerelmi találkozót. Köhintett. Mélyen meghajolt, és halkan, zavartan mondta:

- Malplaquet...

A király megállott. Szeretett volna fenséges történelmi tragédia hőisének látszani, de a lelkét különös, tiszta nyugalom töltötte be.

- Mit gondol, Torcy, milyen idő lesz holnap?

A külügyminiszter mozgékony, okos arcán meghökkenés volt.

- Holnap, felség? Szeptember 13-a, a szent Tadeus Judás apostol ünnepe... - szólt kémlelve a király szokatlanul nyugodt hangulatát.

A király keresztet vetett.

- Ó, remélem, a kedves szent, akihez még kétségbeesett helyzetekben is oly eredményesen imádkoztam, holnapra kivételesen szép időt ad.

Torcy gyorsan helyeselt.

- Igen... Hogy ne legyen eső, és kissé, hogy is mondjam csak, kissé nyugatabbra vonuló ágyúink ne ragadjanak bele Flandria híres sarába... - És visszazökkenve a rendes gondolatmenetébe, hadarta: - A harc rettentően véres volt. Fél nap alatt közel ötvenezer halott és súlyos sebesült fedte el a csatateret. Foglyot a szövetségesek alig ejtettek, s ki az igazi bűnös mindebben, ami történt? Megmondom, felség: a magyar fejedelem...

- A felkelők fejedelme? - kérdezte kissé meghökkenve a király, és önmagának sem merte bevallani, hogy ez a bűnbak-keresés könnyít a hangulatán.

Torcy felemelte mindkét kezét.

- Felkelők?! Szép kis felkelők! Míg mi itt élethalálharcot vívunk az egész Európa ellen, addig ők, hol nyíltan, hol titokban, tárgyalnak a legfőbb ellenségünkkel, a német császárral, és közben újra meg újra pénzt, fegyvert, tiszteket, ágyúkat, löszert és újra pénzt... pénzt kérnek... S monsieur Vetéssy, a fejedelem párizsi követe újra meg újra titkos leveleket küldözget a

fejedelemnek, és óvja a francia szövetségtől... A fejedelem 1703-1704. évben szinte az egész Magyarországot felszabadította a császári megszállástól, mert Leopoldus császár és király szinte minden erejét a Rajna mellé, Itáliába és Hispániába küldte ellenünk... De ahelyett, hogy hatalmas magyar sereget kovácsoljon, csak a főnemesség és részben a köznemesség megnyerésére törekedett... Hadai másfél év alatt a Habsburg főváros, Wien előtt állottak, de a komoly ostrom helyett megelégedett a rabló betörésekkel... - Hirtelen azt akarta mondani, „mint mi Pfalzban”. - ...Igen, ez az ember telhetetlen papzsák, aki fényes multságokat rendez, képmutató ünnepélyeket, mialatt mi végső küzdelmet vívunk egész Európával. Állandóan imádkozik, de azért a szökevényeket hátukba gerincük alá vert horogra akasztatja, különleges kútgém alakú akasztófákra... Az egész felkelő sereg előtt, okulásul... Igen, okulásul...

A király vállat vont.

- A szigorú fegyelem... csak indokolt, nyilvánvalóan igazságtalanság esetében kifogásolható...
- szólt kimérten.

Torcy tiltakozva emelte fel két kezét.

- A magyar felkelők közkatonái rongyokban és szinte mezítláb fagyoskodnak, míg a fejedelem és udvara, gyáva tányérnyalók egész sáskahada aranyban-bíborban cifrálkodik... Aranyos, gyémántos gombokat visel a mentéjén... Most érkezett Lengyelországból egy híres orvos barátom, s az mesélte, Egerben, a fejedelem fővárosában egy nagy multság volt egyszer, és a meghívott hollandus követ egyszerű, becsületes sajtkereskedő kifogásolta az igazi, nyugati módon szervezett magyar hadsereg hiányát. Erre gróf Bercsényi Miklós főgenerális, aki előzőleg a hollandusokat kérte meg közbenjárásra a Leopoldus császárral megkötendő béketárgyalásoknál, hallatlan durván legorombította vendégét: „Ne beszéljen itt nekünk hollandus uram, nekünk nem hollandi sajt kell, hanem szabadság...” A hollandus erre nyugodtan azt mondta: „Ha szabadság kell önöknek, akkor vágják le dolmányaikról az aranygombokat, veressenek jó pénzt a réz helyett, áldozzanak úgy, mint mi, mikor nyolcvan évvel ezelőtt a szabadságunkat kivívtuk, és akkor lesz lőszer, fegyver, lesz hadsereg, lesz szabadság.”

A király meglepően nyugodtan nevetett.

- Ezt jól megmondta. Hiába, ezek a hollandus sajtkereskedők átkozottul kemény legények.

Torcy nem nevetett.

- Igen, felség, ha hét hosszú év alatt sikerült volna rendes magyar sorkatonaságot teremteni, a szövetségesek Malplaquet-nál nem lettek volna negyvenezerrel többen, mint mi... De mit lehet várni a felkelőktől, mikor ama bizonyos trencsényi csatában tíz-tizenötezer császári katona győzött le - úgy mondják - hetvenkétezer felkelőt.

A király szerette volna megmutatni, hogy tájékozott.

- Úgy emlékszem, a csatavesztés oka valami váratlan baleset volt, melynél maga a fejedelem is súlyosan megsebesült...

Torcy talán életében először nem figyelt rá.

- A terror minden képzeletet felülmúl, az egész magyar szabadságharc leghősiesebb, vitéz brigadérosát - neve hirtelen nem jut az eszembe - egy udvaronc, a fejedelem főudvarmestere, szó szerint belehajszolta az árulásba, és amikor a brigadérost a felkelők elfogták, ahelyett hogy tisztázták volna a helyzetet, és alkalmat adtak volna neki, hogy bűnét vitézi tettekkel helyrehozza, karóba akarták húzni... majd öccse könyörgésére megkegyelmeztek fejjével.

De a hóhér titkos parancsot kapott, hogy ne a nyakára, hanem a hátára, vállára sújtson a bárdjával, legalább ötször... Egy másik felette híres lovasvezért, aki hetvenkét császári tisztet győzött le párviadalban, több társával együtt ugyancsak halálraítélték, és annak ellenére, hogy újra hűséget fogadott a fejedelemnek: kivégezték. Feltehetjük a kérdést: mi lett volna adott helyzetben a célravezetőbb, a fejedelmi nagylelkűség vagy az udvaroncok bosszúja. Nagyon helyes, ha a fejedelem vagyont érő gyémánt nyakláncokkal ajándékozta meg szerelmét, a világszép Elisabeth Seniawska-Lubomirska hercegnőt, mert lengyel segítség nélkül a felkelés meg sem kezdődött volna... De nem helyes, ha ezt akkor teszi, mikor a magyar-lengyel-svéd-arnauta-tatár fogadott zsoldosokkal kénytelen harcolni, és katonái mezítláb, rongyokban járnak...

Hirtelen arra gondolt, hogy a spanyol örökségért vívott, egész világra kiterjedő világháborúban milyen káprázató ünnepélyekkel mutatta meg erejét a Napkirály Versailles-ban, a Tuileriákban, Fontainebleau-ban, és fordítva egyet a beszéden, folytatta:

- A fejedelem 1703-4-es esztendőben elmulasztotta a mindnyájunk számára váratlanul fellobbanó, országos felkelés idejét, mikor megfelelő hadsereget szervezhetett volna, és így a felkelés magán viselte ugyanazokat a hibákat, melyeket nálunk, a főnemesi „Fronde”-felkelés vagy a lengyel arisztokráta konföderációi a lengyel királyok ellen magukon viseltek...

Elhallgatott. Mélyet sóhajtott, és mintegy befejezésképpen, maga elé mormogta:

- A tragikus az, hogy a magyarok és a bajorok gyengesége a mi gyengeségünk...

A király olyan mozdulatot tett, mintha továbbindulna, s szinte közönyösen odavetette:

- S most?

Torcy arcán újra fellebbent az elkeseredés.

- Most a felkelés a végét járja... A fejedelem maga Lengyelországba távozott, s a vezetést báró Károlyi Sándorra bízta. Igen helyesen, határozta el lovasaival a lengyel határon, hogy a menekülés helyett a Magyarországon maradt hadai tovább küzdjenek... De Károlyi Sándorban egy pillanatig sem bízhatunk, mert újra és újra tárgyal a császári haderők magyar származású fővezérével, aki valami idejét múlt magyar udvari rangot kapott, hogy legélethevágóbb érdekünkkel ellentétben, békét kössön a felkelőkkel...

A király hümmögve hallgatott.

- Ön némileg elfogult, kedves Torcy... Emlékezzen, milyen komoly külpolitikai sikere volt Rákóczi fejedelemnek például Pierre orosz cárral, a Varsóban kötött szövetséggel, vagy az erdélyi fejedelemség megszerzése... Akkor itt, Párizsban, mi úgy láttuk, kialakul a hatalmas magyar-lengyel-orosz szövetség, s azok a zászlóaljok, melyek győzedelmeskedtek Poltava mellett a hős svéd király ellen, a császár ellen fordulnak majd...

Torcy vakmerő nemtörődomséggel legyintett.

- De hiszen a moscoviai cár serege majdnem a török fogságába került, mert a sáska és a pestis minden életet elpusztított körülötte, s hatalmas szövetségesek helyett csak menekülőknak kellett segínyt nyújtani, ismét csak a mi terhünkre...

Aztán hirtelen lobbanó felindulással rázta kezét:

- S most a magyar fejedelem, aki hét év óta tárgyal, egyezkedik a császárral, a legfőbb ellenségünkkel, azt kívánja, vegyük be Magyarországot a megkötendő általános európai békébe...

Haragosan toppantott csillogó, díszes csatos cipőjével:

- Nahát, ezt várhatják! A cár veresége a törökök ellen a magyar függetlenség végét is jelentette.

Sokáig hallgattak.

- Hírt kaptam, hogy Párizsban második hete nem sütnék a pékek, és nagy az éhínség... - szólt végül az uralkodó.

Torcy lassan bólintott.

- Nevetséges, de igaz. Ma az én szakácsnőm is még kalácsot sem tudott sütni, nemhogy kenyeret... A tömeg állítólag sárral dobálta meg szegény Colbert, a híres hűséges miniszter halottaskocsiját... - És hirtelen felpillantva, gyorsan, halkán mondta: - Be kell fejezni ezt a háborút, felség. Be kell, tekintet nélkül azokra, akik már kijátszott kártyák a külpolitikában.

A király halkán köhintett.

- Jó... hát befejezhetjük, kedves Torcy... - szólt szinte nyugodtan. - Fejezze be, ha tudja...

A miniszter felpillantott.

- Be kell fejezni, és várni még nyolc-tíz békés esztendőt, míg újra megerősödünk...

A király sóhajtott. Oroszlánarca fakó, öreges lett.

- Béke... béke... na és... izé... hogy is mondjam csak... Intézzék el szépen ezt a Rákóczi-ügyet. Kapjon pénzt, birtokot, vegye el az oly híres, szép és előkelő szeretőjét. Jöjjenek ide Párizsba. Adjunk neki egy palotát valahol csendesebb, előkelőbb negyedben. Hívjuk meg udvari ünnepélyekre. Vigasztalódjanak, akiknek elég erejük van vigasztalódni... oly sok a halott és az éhező... Ezrek, tízezrek... talán milliók.

A miniszter arcán határtalan meglepetés látszott.

- Ó, felség... egy fél órát ácsorogtam itt, és figyeltem, hogyan beszélt ezzel a rendkívül rokonszenves nevelőnővel. Azt hiszem, madame d'Aubigné, férjezett Scarron, a közismert hugenotta vezér, Agrippa d'Aubigné katolikus hitre tért unokája, akit még a nagy madame Montespan fogadott gyermekei nevelésének elősegítésére - s most, ó, milyen vakmerőség! -, úgy gondolom, az oly szívélyes beszélgetés és a felséged oly kiegyensúlyozott hangulata között... talán... igen... talán összefüggést fedezhettem fel...

A király mélyet sóhajtott. Szokatlanul széles mozdulattal tárta szét karjait.

- Megöregedtem, kedves Torcy... megöregedtem... Nyugalom, béke, nyugalom... Háború, éhínség, pestis, sáskajárás... Iszonyú! Iszonyú! Hát, lehet annyit imádkozni, hogy kiengeszteljük a haragvó eget?

Torcy érezte, hogy a szavak mögött hirtelen felmerül a nagy történelmi csapásokat kiengesztelő gondolat, és ő is széttárta karjait.

- A legbuzgóbb ima is csak a cselekvés által éri el az isten trónusának zsámolyát, felség... - szólt szinte szigorúan.

A király lehajtotta fejét.

- Cselekedjék tehát, kedves Torcy, cselekedjék tehát... - mélyet sóhajtott.

Arra gondolt, hogy madame Scarron most ülteti vacsorához a gyerekeit, és elmosolyodott.

Huszonharmadik fejezet

A szatmári megyeháza előtt üres és csendes volt minden. A két hadviselő fél két-két mérföldre vonta vissza a hadait, és csak néhány szárnysegédtiszt húzódott a megyeháza árkádjai alá.

Kora tavasz volt. A kettős sorban húzódó hársfákon már vidáman cserregtek az iszonyú, dermesztő telet csodálatosan túlélő, nőstényhajszában didergő, apró, borzas verebek.

Bent a kis tanácsteremben ketten ültek egymással szemben, mintha csak kártyapartira vagy békés borozgatásra jöttek volna össze: Pálffy János horvát bán, Magyarország nádora, a magyar földön harcoló összes császári haderő teljhatalmú főparancsnoka, és báró Károlyi Sándor, a fejedelem távollétében az összes felkelő erők Bercsényi helyébe lépett, ugyancsak teljhatalmú főgenerálisa.

A jelentésektől üres, szinte simán tátongó asztal közepén egyszerű cinkorsókban sűrű, királyi bor piroslott. A két kisebb kehely már félig üresen állott.

Báró Károlyi Sándor keskeny, okos arcán töprengés volt.

- Ha a békét megkötjük, mi legyen az évszázadok óta fejedelmi ősöktől összegyűjtött mérhetetlen Rákóczi-kincsekkel, melyek Sárospatak és Regéc várában rejtettek el, s most a császári kincstárba szállítottak?

Pálffy nádor vállat vont.

- Nem kaptam jelentést a császári kincstár ily jelentékeny gyarapodásáról, de nem hiszem, hogy a Rákóczi-kincsek sorsa bármit is változtatna a meglevő hadihelyezeten. Most, az erős Érsekújvár bevétele után, az én hadam Eger felől, Lőffenholtz generális Lócse, Eperjes irányából, Steinville Erdély irányából vonul önök ellen, tábornagy úr, s vallja be, hogy a küzdelemben az oly nagyon megfogyatkozott felkelő seregnek már semmi reménye sem lehet.

Károlyi fölényesen elmosolyodott.

- Még legalább harmincezer emberem van, mely a Kárpátok rengetegébe húzódva, akár évekig folytathatja a küzdelmet: a „kis háborút”, a váratlan rajtaütések által, melyekben lovasvezéreink oly nagy mesterek voltak nyolc hosszú, véres esztendőn át... A bevehetetlen Munkács, az erős Ungvár, a hozzáférhetetlen Huszt vára és legalább tíz kisebb erősség még mindig a kezünkben van, s Lengyelországon át bőven kaphatjuk a segítséget, az utánpótlást, a lengyelektől, XIV. Lajostól, Péter cártól.

A nádor úgy nyúlt a kehelyhez, mintha nem hallotta volna a másik szavát. Kicsit ivott. Sóhajtott. Az asztalon heverő egyetlen keskeny papírlap felé nyúlt, melynek szélét az írődeákok művészi cirádás betűi ékesítették. Belepillantott, aztán halkán mondta:

- A hegyek között a seregek élelmezése legyőzhetetlen nehézségekbe ütközik, hiszen a falvak népe már fél év óta fakérget őröl lisztnek, búza helyett... s az éhenhaltak száma már majdnem olyan nagy, mint a pestisbetegeké... Önök is, mi is kerüljük a falvakat, melyeket pusztít az ázsiai dögvész... De míg nálunk a megbetegedések száma aránylag csekély, önöknél a ragály bénítja a harcosok kezét, és elriasztja az utolsó reményeket is.

Károlyi hallgatott. A „pestis” szóra arcán átrezzent a szokatlan, riadt megdöbbenés. A nádor maga elé húzta a papirost.

- Eme békeokmány első pontjában az uralkodó kegyelmet biztosít Rákócziaknak, de a kegyelem feltételeként megszabja, hogy a fejedelem három héten belül tegye le a hűségesküt, a még kezében levő várakat adja át a császári őrségeknek, és a maga őrségeit bocsássa el.

Csend lett. Károlyi tudta, hogy a másik a választ várja.

- S mi történik, ha a fejedelem őfelsége, miután birtokait visszakapta, nem akarna az országban lakni?

A nádor halkán köhintett.

- Ha Rákóczi az országban lakni nem akar, a hűségeskü után Lengyelországba távozhat, míg mindazok a nemesek, főtisztok, világi és egyházi személyek, kik a felkelésben részt vettek, teljes kegyelmet nyernek, ha a hűségesküt három hét alatt leteszik...

- S az alkotmány?... - kérdezte csak pusztá formáságból Károlyi, mert nyolcesztendei harc és békealkudozások alatt oly sokszor hangzottak el az ígéretek az alkotmány megtartásáról.

A nádor arca ünnepélyes lett.

- Őfelsége mind Magyarország, mind Erdély jogait, szabadságait, törvényeit szentül és sérthetetlenül fenntartja, és nem tűri, hogy az adott kegyelem ellenére bárki is újabb üldöztetéseknek vagy bántalmaknak legyen kitéve... - Aztán tovább olvasta az okmányt. A hangja néha megremezt a történelmi döntések előérzetében.

Egy csipogó, csapongó verébraj nekirohant a megyeház ablakának. Egy pillanatra mindketten felnéztek. A nádor a főgenerális felé nyújtotta az okmányt.

- Íme, a béke, generalisszimusz uram... - szólt fojtottan, ünnepélyesen. - Végre béke, nyolc hosszú, véres, küzdelmes esztendő után. Itt írja alá, generalisszimusz uram... itt...

Károlyi a toll után nyúlt. Keze remegett.

- Rákóczi nem egyezik bele ebbe, és nem tesz hűségesküt... - szólt fojtottan.

A nádor hallgatott. Károlyi gyors, kapkodó mozdulattal kanyarintotta nevét a békeokmány alá. A nádor köhintett.

- A felkelő sereg, amint ebben a hosszú tárgyalások alatt megegyeztünk, a szatmári békeokmány aláírása után Nagy-Majtény síkján teszi le a fegyvert, legkésőbb ez év, 1711. május elsején, és hűséget esküszik az ország megkoronázott, magyar királyának...

Károlyi szótlanul bólintott.

Lassan lovagoltak a végtelen, alacsony, havas halmok között, melyek gyorsan merültek el a vak homályban. Az eget súlyos, fekete fellegek borították el.

A fejedelem alacsony, nagy sörényű lova szinte úszott a láthatatlan hóóceánban.

Jávorka Ádám, aki Rákóczi mellett lovagolt, néha megfogta a fejedelem lovának kantárszíját, és görcsösen erőlködött, hogy le ne sodródjanak a láthatatlan útról.

A fejedelem lehajtott fejjel ült a nyeregben. Néha érezte a hóban zihálva emelkedő lovak páráját. A birodalmak, országok, a hatalom, a mesés gazdagság elmerültek a hóban, a homályban.

Hirtelen szél vágott az arcába. „Itt a vihar... itt a vég...” - merült fel józanul, világosan a gondolat...

A hóborította halmok között hirtelen vibráló fény lobbant. A halmok felett olyan világosság derengett, mintha hajnalodna, aztán fáklyák tűntek fel. A fáklyavivő lovasok, dzsidás ulánusok körében könnyű, aranyozott szán bukkant fel, csillogtak a rezes lószerszámok.

Kürtjel hangzott. A kicsi, kétszemélyes szánkóban ülő karcsú, arányos testű asszony, akinek dús, napszőke fürtjei féktelenül törtek ki a cobolyprémes apró kucsma alól, kiáltott valamit a dzsidásoknak, az ulánusoknak. A fáklyák felemelkedtek.

Rákóczi lassan odalovagolt.

- Legjobbkor, Elzbieta... - szólt lengyelül.

Az asszony felegyenesedett. Nagy, zöldes szeme csillogott a hirtelen lobbanó örömtől.

- Ó, François... - szólt francia nyelven, hogy a szolgák ne értsék. - Úgy aggódtam önért. Ma egész nap vártam önt, süttünk, főztünk... S mikor esteledett, már annyira aggódtam, hogy féltem, kitör a vihar... és ön elé jöttem. Üljön át gyorsan a szánkómba, a könnyű csizmájában biztos fázik a lába.

A férfi lassan szállt le a lova nyergéből. Térdig süppedve botorkált a szánhoz.

- Valóban fázik a lábam, Elzbieta... - ismerte el hálásan.

Az asszony megvárta, amíg leül, és gyorsan, biztos, anyás mozdulattal gondosan igazgatta a férfi körül a meleg prémtakarót.

Tavasza volt. A Lubomirski kastély kertjében már kiültették a szélvédett helyeken az üvegházból kihozott apró, kecses fügefákat és világoszöld citromcserjéket. A fejedelem telt, de sápadt, elkínzott arcán erőltetett vidámság volt.

- Úgy látom, kipihente a hadi fáradalmakat... - szólt halkan, lágyan.

Jávorka Ádám egyenesen állott. Arca nyugodt volt, csak mikor a fejedelemre tekintett, lobbant fel szemében a rajongás...

Rákóczi sóhajtott.

- Míg én itt fáradozom, hogy megnyerjem hazánk szabadsága oltalmára Péter cárt, addig Magyarországból igen furcsa hírek jönnek... Károlyi feladta az erős Kassát, és tudomásom nélkül alkudozik a békéről... - Rövid ideig hallgatott, aztán halkan köhintett.

- Jó lenne, ha valamelyik hűséges hívem bejárná a még szabad megyéket, kitapasztalná a hadseregem hangulatát, s vigyázna Károlyira...

- Vállalom... - röppent szinte akaratlanul a diák ajkáról. Arca kipirult.

A fejedelem egy okmányt vett fel az asztalról.

- Hogy nagyobb tekintélye legyen, íme az ezredesi kinevezése.

A diák egész megfőrfiasodott, alakja megremegett.

- Teljes szívemmel, minden erőmmel, karddal és gondolattal az utolsó csepp véremig szolgálom felségedet... - A szavak zihálva törtek fel ajkáról.

Rákóczi felvidult.

- Ezt vártam, ilyen hűséget. Menjen és cselekedjék.

A császári hadak súlyos, tömör hadoszlopokban vonultak a nyírségi rónán. A felkelők fegyverletételének hírére az egész császári magyarországi vezérkar összegyűlt.

Pálffy nádor és Heister tábornagy elől lovagoltak. A tábornokok díszfegyverzetben pompázó csoportja kissé hátrább maradt. Néha halk francia beszéd csapott fel:

- Valóban leteszik a fegyvert? - kérdezte, mintha önmagával vitázna, Viard generális, aki francia létére a császár egyik leghűségesebb generálisa volt. A sovány, magas Vaudémont, aki ugyancsak francia volt, és annak idején, 1699-ben a hegyaljai felkelést leverte, a - harmadszor is francia - Bussy-Rabutin felé fordulva mondta:

- Tíz éve harcolok Magyarországon a császár őfelsége zászlói alatt, de most úgy éreztem, oly megdöbbentő történelmi tragédia zajlik le szemünk előtt, mely szinte példátlan a világtörténelemben.

Bussy-Rabutin lehajtotta fejét.

- Én nyolc évig harcoltam a magyar földön, de csak most érzem, gonosztettet követtem el.

A férfias arcú, széles vállú Viard fejét rázta, s vont a fel szemöldökét.

- Uraim! Engedjék meg, hogy nyíltan beszéljek. Mi mindnyájan szinte magyarpártiak vagyunk, magyar szeretőink jóvoltából... S ha nem teljesítenénk asszonyaink akaratát, vesztesek maradnánk a legnagyobb győzelem közepette is... - Elhallgatott, aztán halkán mondta: - Nem hiszek a fegyverletételben. Elképzelhetetlen, hogy a felkelők, akiknek serege most is legalább harmincezer harcos és több erős várat tartanak a kezükben... letegyék a fegyvert, hiszen ez nagy ostobaság lenne.

Bussy-Rabutin arcán zavar látszott.

- Leteszik a fegyvert, mert nyolc év alatt nem tudták megteremteni a döntő csatákban szükséges sereget, s most csak fegyverletétel által érhetik el a megegyezést az uralkodóval, a magyar alkotmány helyreállítását.

Vaudémont homlokát dörzsölte.

- A felkelők soraiban sok idegen nemzetiségű katona is harcol... lengyelek, svédek, moldvaiak, sőt még néhány száz albán és tatár is. Ezek feltétlenül leteszik a fegyvert, mert közel fél éve nem kapták meg - egyébként igen szerény - zsoldjukat. Rákóczi szeretné, ha Magyarország olyan nemesi köztársaság lenne, mint Lengyelország, s ebben az esetben a zabolátlan főnemesség zűrzavaros uralma következne, mely darabokra tépné Magyarországot akkor is, ha - ami lehetetlen - győzelmet aratna. A magyar jobbágyság helyzete rosszabb, mint nálunk, Franciaországban, s ha erről vitáztak a magyar főnemesek, Rákóczi megelégedett kegyes szavakkal.

A tábornokok látták, hogy Pálffy nádor fővezér és Heister tábornagy megállítják a lovaikat, hogy bevárják a vezérkarukat.

Mindnyájan elhallgattak. Szemben a harci alakzatban felvonuló császári hadrendekkel, a nagy-majtényi síkon gyalogság hadoszlopa, lovasság eszkadronjai tűntek fel. A két hadsereg teljes fegyverzetben úgy közeledett egymáshoz, mintha döntő, véres csatára kelne. Tízezernyi szurony villogott. Az ezredek előtt az ezredek lovagoltak teljes hadi díszben.

Pálffy nádor fővezér intett. A császári kürtösök teljes erővel fújták a megállást, s szemben velük, a felkelők sűrű, tömör hadoszlopai felől is tízszeres visszhangként csapott fel ugyanaz a jelzés.

A szélesen elnyúló hadrendek lassan állottak meg. A császári tábornokok fényes mellvértes csoportja előrelovagolt, a hadoszlopaik elé, melyek már nyári, hispániai vagy itáliai fehér egyenruhát viseltek.

Károlyi Sándor báró, a felkelők főgenerálisa, feléjük lépdeltette lovát a magyar főtisztek élén. Teljes hadi díszben ült pompás fekete lován. Fején gyémántforgós süveg. Kezében aranyozott gömbös, ezüstözött nyelű rangjelző buzogány. Oldalán drágakövektől sziporkázó hajlott, díszes hüvelyes keleti kard. Piros bársony egyenruháján villódzott a dús, aranszőttes zsinórzat. Sima arcán hűvös nyugalom. Megállította a fekete lovát, és felemelve tábornagyi buzogányát, tisztelgett Pálffy nádor, Heister, Vaudémont, Viard, Bussy-Rabutin, Löffenholtz, Ritschan előtt.

Hátraintett a kürtösöknek. Egyetlen kürtjel röppent fel furcsa, elcsukló hangon. A tömör, messze elnyúló magyar hadrendekből a zászlóvivők csoportja vált ki. Lassan közeledett, megállt.

Károlyi intett. Másodszor röppent fel a furcsa, elhaló kürtjel. A zászlók halkan surrogva hullottak a földre. Megfakult, tépett piros vásznukon halványan rajzolódott ki az Istenanya képe.

Pálffy nádor halálsápadtan meredt maga elé, mintha nem látná a széles szügyű, nyugati lova lábai elé hulló magyar zászlókat.

Heister Siegebart tábornagy bajvívó arcán a nyolcéves véres küzdelem befejezésének komor öröme váltakozott a vad, diadalittas mosollyal.

Vaudémont, Viard, Bussy-Rabutin zavartan, önkéntelen megdöbbenéssel hallgattak.

- A hihetetlen megtörtént... - mormogta Viard.

Szemben velük látszott, hogy százak és százak takarják el az arcukat, hogy ne lássák a lehulló zászlókat.

Heister hátraintett. A császári generálisok mögött az öles termetű zászlóvivők kezében magasra emelkedtek a fekete-arany, kétfejű sas címerképével ékes Habsburg-zászlók.

Károlyi a magyar tisztek élén közelebb lovagolt a felkelők hadrendjéhez. Intett.

A kürtjel felvijjogott. A tízezernyi fegyver tompa, furcsa zörrenéssel hullott a földre a vitézek hirtelen halálos ernyedéssel szétnyíló kezéből, a tavaszi esőtől puha rögre... a már magas zöld fűbe.

A szuronyos puskák, kardok, a fokosok csillogása kihunytt. Ugyanaz a mozdulat vibrált hadoszloptól hadoszlopig.

Károlyi tábornagyi buzogányának aranyozott gömbje megvillant, ahogy parancsra emelte.

- Eskühöz! - hangja halkan szólt, mégis mindenki meghallotta.

A felkelők fegyvertelen tízezres tömegéből néhány száz kar emelkedett esküre.

Károlyi intett: a mellette jobbról-balról lovagló két kikiáltó a hűségeskü szavait harsogta:

- Esküszöm az élő Istenre, hogy hűséges leszek az ország megkoronázott királyához, s a békét sem tettel, sem szóval meg nem töröm.

A végső szavak bizonytalanul, zavarosan hullámszóztak hadoszloptól hadoszlopig.

Hirtelen a magyarok hármasköréből néhány lovas vált ki, és száguldott a keleti hegyek felé. Olyan mély csend volt, hogy mindenki hallotta a májusi égen trillázó pacsirta dalát.

Károlyi intett. A kürtjel az „oszolj”-t, a „pihenj”-t, a „takarodó”-t trillázta.

A magyarok tömegei mozdulatlanul állottak. Új kürtjel röppent. Csend.

A sorok lassan megmozdultak, a hadrendek meginogtak. Halk moraj hullámozott.

Károlyi hirtelen elvesztette nyugalmát, és szokatlanul hevesen intett. A harmadik kürtjel rikoltott... Száz dob peregte a „chamade”-ot, az „oszolj”, a „pihenj” parancsokat, de ezek már a császári dobosok voltak.

A magyar hadoszlopok megbomlottak, hullámozó csoportokká váltak szét, s mint a vihar után a széteszlő fellegek, gomolyogtak valahová, hátra... indultak toronyiránt, a nagy-majtényi síkon...

Heister tábornok hátrafordult.

- Ünnepeljük meg ezt a történelmi diadalt. Az összes ágyúkból dízsorút és győzelmi zsoltár!

A császáriak ágyúi megdördültek. A tisztek, a katonák ajkán megcsendült a zsoltár: Te Deum laudamus...

Jávorka Ádám a nagy-majtényi protestáns templom mellett állította meg lovát. Előtte szélesen tárult a vizenyős réttel borított rónaság. Távolság fegyveres hadoszlopok állottak egymással szemben.

A sok diadalban büszkén szárnyaló magyar zászlók a győztesek lába elé hajlottak. Tízezernyi fegyver hullott a harcosok kezéből. Kürtjelek röppentek... Jávorka kísértetlátó, irtózástól káprázó szemmel meredt előre. A bomladozó magyar hadoszlopokból hirtelen nyolc-tíz lovas tört ki, és vágatott előre, északra, a Nagy-Majtény apró házai és a távoli Kárpátok, talán a lengyel határ felé...

Jávorka megismerte élükön a zömök, erős, szőke Czelder Orbán hajdúkapitányt... Lovára pattant, és eléjük vágatott.

- Mi történik itt?! - kiáltotta fuldokolva, halálraváltan.

Czelder rámeredt. Szőke szakállas arca szederjes szürke volt. Ő is megismerte Jávorkát, akivel az erős Érsekújvárbán ismerkedett meg, mikor az a népszerűsége teljében állt Ocskay elfogása miatt, amit diadalmas csatánál is nagyobb győzelemnek tartottak Csajághy várparancsnok és társai.

Czelder hátrapillantott.

Senki sem indult az üldözésükre. Az oszladozó magyar had tompa morajjal szakadozott apró csoportokra: mindenki igyekezett minél messzebbre kerülni a császáriaktól. Aztán győzelmet hirdetve dördültek meg a győztesek ágyúi. Húszezer torokból harsogott a győzelmi zsoltár. A széles vállú, szép arcú Pongrácz János ezredes, aki nyolc-tíz lovasával követte Czeldert, föltekintett a tiszta, lágy, májusi égboltra.

- S te csak nézed ezt? Uram, istenem, csak nézed?! Hát ezért böjtöltünk mi minden pénteken Trencsény óta?!

Jávorka hirtelen nem tudta, sírjon-e vagy nevéssen.

- A fejedelem öfelsége mondogatta: „az életünk minden pillanata mérhetetlen isteni kegyelem...” - szólt fojtottan.

Czelder hideg verejtékét törölgette kardvéste homlokáról.

- Úgy volt, én is leteszem a fegyvert, de úgy kaptam el a kardmarkolattól, mintha tüzes lenne. Elhatároztam magam, leteszem az esküt... Családom van Iglón... Mi lesz a sorsuk énmiattam... elhatároztam: leteszem az esküt, de a jobb karom mintha megbénult volna... Üres volt a fejem, mint a tapló. Hiába vertem magamba, hogy béke... béke... nem tudom, én... meg-sarkantyúztam a lovamat, vagy úgy magától indult meg velem vágtatni... Vezércsődör volt a jászkun pusztákon... Vitte magával azt a nyolc-tíz kancát, ha nekilódult...

Pongrácz János rátette kezét a hajdúkapitány vállára.

- Sose csavard te a szót, te Orbán... Te vitted a lovadat errefelé, nem az téged...

Czelder elvörösödött.

- Nem akarok én különb lenni Rákóczi fejedelem öfelségénél... Ha neki jó volt bujdosónak lenni Lengyelhonban, jó lesz nekem is...

A császári tábor felől most dördültek meg az ágyúk győzelmet dörgő sortüzei. Innen látszott, hogy a csapatokban botorkáló tízezernyi fegyvertelen meggyorsítja a lépteit.

Jávorka látta, hogy Czelder és Pongrácz mögött csoportosuló harminchárom lovas szinte egyszerre nyúlt a kantárszíj után, és sarkantyúzza meg a lovát...

- Várjatok, vitézek! Várjatok...! - kiáltotta élesen. - Ha a fejedelem öfelsége kétszáz ruszin jobbágyparaszttal és ötven lovas magyar nemessel kezdte meg a harcát nyolc esztendővel ezelőtt, elegen vagyunk mi, hogy újra kezdjük, ami itt elveszett Károlyi álnok árulása által!

Csend lett. Czelder Orbán arcán átrezzent valami.

- Okos beszéd ez te deák, de gyerünk odébb, mert mihelyt erre zúdul egy század dragonyos, akkor aztán a csontjainkat sem szedi össze az, aki utánunk sír! Mert a mi lovainkat csak a május fűti, de az övéket a jó zab!

A kis csapat előreindult, északra, amerre a hegyek kéklettek a tavaszi párák alatt. Jávorka mesterkélte fölénnyel legyintett.

- Nincs itt elveszve semmi... Csak bátorság kell és kitartás. Mert ha az a sok vitéz, aki itt a fegyverét eldobálta, beletenyerel abba, amit itt csinált, nem adok három napot, újra a fegyver után siratja a tárogatóját...

Czelder átpillantott Pongrácz János felé, aztán Jávorkához fordult.

- Te miféle rangban parancsolgatsz, cimbora?

A diák büszkén kiegyenesedett nyergében.

- Én? Ezredes lettem. Lengyelhonban nevezett ki annak a fejedelem öfelsége.

Csend volt. Csak a lovak patkója dobbant puhán a nedves, dús füves földön.

- Akkor nincs baj egy se... - szólt Pongrácz.

Czelder Orbán homlokát ráncolta.

- Aztán van teneked erről valami levélféle?

Jávorka bólintott.

- De van ám! - szólt hetykén.

Czelder engedékenyen helyeselt.

- Na, akkor már másképp van minden... - Mélyet lélegzett a sűrű tavaszi levegőből. - Május van. Ma van május elseje... - mormogta, és úgy érezte, az iszonyú nemzettragédia, nemzettagadás látványa, mely bénító súllyal nehezedett lelkére, szétoszlik az új harcok gyújtó képében.

- Ha úgy fogád el báró Károlyi Sándort, mint tavalyelőtt Ocskay Lacit, az volna ám igazi hajdúcsíny.

Jávorka Ádám gőgösen legyintett.

- Majd sor kerül arra is... Csak most menjünk a hegyekbe, várjunk néhány hetet, míg a békeláz elmúlik...

Balra, a vizenyős réten, téliesen lesoványodott juhok mellett nyurga, ősz szakállú juhász támaszkodott hosszú pásztorbotjára. Czelder Orbán közelebb vezette a lovát.

- Hogy telelt a nyáj, bátyámuram? - kérdezte nagy tisztelettel. Az öreg juhász hosszú, ősz bajuszát tépkedte.

- A nyáj az csak megvolt, de két bojtáromat is elvitte a pestis dögvész... Most meg nem lehet a nyáját a nagy-majtényi rétre hajtani... Itt lézengének a falu juhai a mocsár szélén.

Jávorka közelebb vezette lovát.

- Aztán miért nem lehet odahajtani a juhokat, urambátyám?... - kérdezte, tapogatózva a másik gondolatai után.

Az öreg juhász vállat vont.

- Ott a sok katona...

- Oszt mért van ott a sok katona...

- Sok ez az én juhászeszemnek... - szólt óvatosan, aztán hirtelen felpillantott. Tekintete hűvös, éles volt. Újra az ősz bajuszához nyúlt, amely súlyosan, ércesen hajlott le ajkáról.

- Vitéz urak, ha nem sietnek nagyon, szálljanak le a lovaikról. Lesz itt mindjárt olyan báránypörkölt, hogy még az Úrjézus is megette volna azon a híres Húsvétnapon.

Czelder Orbán körülkémlelt. Minden csendes volt. A végtelen ingovány mögött eltűnt a diadalmas germán vezérek győztes serege, a menekülők hazafelé széthúzódó csoportjai.

Az öreg juhász a falu felé tekintett.

„Persze - gondolta Jávorka -, fél, hogy elhajtjuk a nyáját a seregnek. Inkább ő maga vág le bárányt, s kínál meg bennünket, mint hogy elhajtjuk négy-öt birkáját. Csavaros eszű ez, a mindenit annak az édes jó, drága szülőanyjának!”

A lovasok kissé felvidulva szedelőzködtek le a végtelen lovaglásokban a nyeregtől sebesre mart lovak nyergéből. Jávorka nyugodtan rendelkezett:

- Majd válassza ki, kapitány uram - fordult Czelderhez -, azt, aki elviszi a leveletem a nagy-majtényi fegyverletételről a fejedelem öfelségének Lengyelországba, Bztyr várába... - szólt kimérten.

Czelder Orbán némán bólintott.

A hosszú ujjú, finom csuklójú kezében reszketett a levélpapíros. Szeméből bőven ömlött a keserű férfikönny. Hazáját siratta perzselő, keserű bánattal. „Öngyilkosság?” - merült fel agyában.

Elzbieta melléje lépett, és megsimogatta az asztalra hajló büszke fejét.

- Ne sírj, François... majd újrakezded a harcot... Péter cár melletted van, hiszen tavaly Varsóban még szerződést is aláírt arról, hogy fegyverrel segíti meg a magyar szabadságharcot...

A férfi zihálva törülgette arcát.

- Péter cár... Igen, Péter cár, de hiszen a serege majdnem odaveszett a töröktől körülvéve a Prut menti mocsarakban.

Az asszony lassan feléje hajolt, és hosszú, forró csókkal csókolta fel a férfi elváltozott, halálsápadt arcán a könnyeit.

- Ne vívódj túl sokat... mert végre szabadon küzdhetsz hazádért, s nem kötnek meg a belpolitikai meggondolások. Az egész Európa ünnepel téged, a nyolcéves magyar szabadságharc halhatatlan vezérét. Száműzetésed új csatateret tár fel számodra... a diplomáciában. Te úgyszemint mindig jobban értettél a diplomáciai tárgyalásokhoz, mint a hadvezetéshez. A cár idejön lengyel földre, hogy tárgyaljon az új helyzetről.

A férfi úgy emelte fel fejét, mintha most először hallotta volna ezt a hírt.

Lubomirski nagyhetman palotájának termében zúgott a féktelen, szilaj lakoma. A vastag szőnyegen már itt-ott bortól legyőzött vendégek heverték.

Péter cár csontos, magas alakja a fejedelem felé hajlott. Nyíltan, nyugodtan beszélt, s úgy itta a nehéz magyar óbort, mintha hajszozná a részegség tudathomályosító dionüszoszi kegyét.

- Körülvett minket ott a sáskajárástól elpusztított pestises, járhatatlan pusztaságban a nagyvezér serege. Mi harminckétezren voltunk, ők kétszázezren... Engem csak a feleségem esze mentett meg. Cárnő is lett érte...

Az asszonya felé pillantott, aki lassan, egyenletesen saját maga töltötte eléje a cinkehelyekbe a drága borokat, vigyázva, hogy a kevert, sokféle ital ne sápassza a férfi komor, okos, csontos arcát.

A fejedelem hallgatott.

„Franciaország... - merült fel a gondolat. - Franciaország... A Nagy Király nyolc évig segített minket pénzzel, fegyverrel, gondolatokkal... s Vetéssy milyen igazságtalan volt leveleiben, újra meg újra kétséget, bizalmatlanságot támasztva jelentéseivel az uralkodóról, Párizsból, Versailles-ből, Fontainebleau-ból írva... Ha a malplaquet-i csatában a Nagy Király marsalljai győznek, Magyarország akkor is visszakapta volna szabadságát, ha itt nálunk, a magyar földön minden elveszett volna.”

Kesernyően elmosolyodott.

- A jelenkor gyakran igazságtalan a legnagyobbakhoz is, de a történelem pártatlanul, akár évszázadok múlva is megítéli gondolatainkat, tetteinket, cselekvéseinket... - szólt halkán. Arra gondolt, ha Franciaországba megy, Elzbieta itt marad Lengyelországban a már gyanakvó, hatalmas férje, a nagyhetman mellett, és lehajtotta fejét, hogy rejtse könnyeit.

Fenséges, pompázó nyári nap volt. A bujdosók csapata a kicsiny Kamionka-Sztrumilova falu keleti szélén gyülekezett. Negyvenheten voltak. Hajdúk, huszárok, egykori palotások, lóra ültetett ruszin parasztok, kilenc vitéz a nemesi rendből.

Czelder Orbán jobbján Pongrácz Jánossal, balján Jávorka Ádám ezredessel megállította lovát.

- Vitézek! Eljött az idő. Íme, nekiindulunk mind a negyvenheten, hogy visszavívjuk hazánk, az istenverte, édes magyar föld szabadságát, felszítsuk a szabadságharc hamu alatt lappangó parazsát.

Pongrácz felemelt kezében most bomlott ki a piros szabadságzászló.

A „Pro Libertate” - betűk már elhalványultak, de a harcosok szívében, ha rápillantottak, igaz tűz lobbant.

Czelder intett.

- Kürtös, indulás! - kiáltotta, mintha egy ezrednek parancsolna. Rákóczi sovány, alacsony, ruszin jobbágya ajkához emelte a kürtöt.

Az idomított katonalovak egyenletesen lépdeltek a kürt szavára.

Löffenholtz tábornok sápadtan az izgalomtól nézett a szétugrasztott határőrség parancsnokának még sápadtabb arcába.

- A felkelők Igló felett áttörtek a határon, és most Dobsina körül járnak. Úgy hírlik, Eperjesen, Lőcsén, Ungváron kitört a lázadás.

A tábornok a fegyverei után kapkodott.

- Eléjük, minden erővel eléjük. Most kell eltaposni a felkelést... Szerencsére, most elegenden vagyunk. Két ezred gyalogság vonjon kört a forradalommal fertőzött határvidék körül!

...Csodás augusztusi holdtölte volt. A dobsinai jégbarlangba szorult felkelők maroknyi csoportja nem gyújtott tábortüzet. Innen, a hegyoldalról jól látszottak a dragonyosok, a gyalogság mindenfelől lobogó tábortüzeinek százai.

Czelder Orbán a messzeségbe nézett.

- Most kell áttörnünk, míg erős a hold, s tájékozódni tudunk... Előre!

A negyvenhét szabadsághős lassan lépdeltette lovát a három vezér után. Az út elmélyedt. A lovasok csak egymás után tudtak haladni. Hirtelen tér nyílt. A széles völgy mélyén a császáriak tábortüzei lobogtak.

Czelder Orbán kirántotta kardját.

- Kürtös, rohamot! Rajta, magyar! Rajta!

A kis csapat teljes vágtában viharzott a tábortüzek felé.

- Halt! Wer da?! - harsant az őrség kiáltása.

Puskatűz ropogott... Czelder Orbán érezte, a lova leroskad alatta. Idejében rántotta ki a lábát a kengyelből. Oldalt zuhant... Mellének egyszerre fél tucat szurony szegeződött.

Pongrácz János intett.

- Erre, balra, a patakparton, vitézek...

A holdfényben most merültek fel a lövöldözésre lovaikra pattant dragonyosok századának csillogó sisakjai, kirántott pallosai. Négy lépésről pisztoly- és karabélysortűz ropogott.

Pongrácz János sebesülten kizuhant a nyeregből. Jávorka Ádám oldalt vezette lovát. A tábortüzek körül szilaj kardharcban adták életüket a hősök.

Az ifjú Nagy Zsigmond, aki Máramaros megyéből kibujdosott Rákóczi elé, sápadtan állott a fejedelem előtt.

- Szörnyű híreket hoztam, felséges uram... - szólt akadozva. - Halálos némaság borítja fátylát a honi határra... Úgy hírlik, nem tudom, mi igaz belőle, Klobusiczkit elfogták. Ottlyk főudvarmesternek Ocskay miatt orrát-fülét levágták, és úgy küldték Spielberg börtönébe. Bercsényi főgenerális úr udvarmesterét felnégyelték, Egervári Józsefet felakasztották, Ocskay Sándort, a László fivérét, egy császári tisztt párbajban megölte, Csajághy Jánost megmérgezték. Czelder Orbánt, aki Pongrácz Jánossal és Jávorkával együtt egy kis hajdúcsapat élén Igló és Dobsina között áttört a határon, tizedmagával elfogták. Halálra kínozták, míg vallatták, ki vett részt az új felkelés kísérletében... Aztán felnégyelték. Holttestüket Kassa négy kapuja előtt kerekesszékbe szegték. Czelder fejét a bástya ormára tűzték ki. Tetemét bitófa alá temették.

A fejedelem sokáig dermedten hallgatott.

- S Jávorka Ádám? - kérdezte alig hallhatóan.

A fiatal bujdosó megkönnyebbülten, hogy végre jó hírt is hozhat, mondta:

- Jávorka Ádám ezredes sebesülten a dobsinai jégbarlangban rejtőzött. Öt napig mohán, zuzmón élt, míg végre erdőkön, vad, járhatatlan hegyeken át eljutott a lengyel földre, s most Lwówban gyógyítja a sebeit.

A fejedelem összekulcsolta kezét.

- Örök dicsőség a hazáért halt hősöknek... - szólt, s hangja megremegett, mintha érezte volna maga körül a halott hősök lelket rebbentő szárnyasuhogását.

- Hallottam több hírt is, hogy magyar földön forrongások vannak.

A fiatal bujdosó lehajtotta fejét.

- Ó, felséges fejedelmünk, Magyarországon minden oly szilárd, mint a temető sírkövei... - És halkán, várakozva kérdezte: - Mi most felséged terve?

Rákóczi lehajtotta fejét.

- Danzigba megyek, s onnan Franciaországba hajózom, hogy jelen lehessenek a nagy béketárgyalásokban, Utrechtben, mely befejezi a spanyol örökségért vívott világháborút, és küzdök azért, hogy a magyar szabadságot belefoglalják a békekötésbe...

Nagy Zsigmond meghajolt.

- Sok szerencsét, felség... - szólt halkán, tiszteletteljesen.

Huszonnegyedik fejezet

Madame d'Aubigné férjezett Scarron a csend, a nyugalom, a kiegyensúlyozottság bájos, okos asszonya volt. Mióta a király Maintenon uradalmát nekiajándékozta, a versailles-i udvarnál mint madame Maintenon szerepelt.

A nem nagy, de tiszta, kellemes szobában kandalló égett. Az asszony dús, sötét haja, ahogy a könyv fölé hajolt, elborította jobb vállát.

A király szemben ült vele egy sarokszékben.

- Ma hírt kaptam Danzigból, D'Alleurs-tól, hogy a magyar fejedelem Párizsba készül... - szólt halkan a király, és elpillantott a Biblia felett, melyet olvasott.

Az asszony hátrasímitotta dús haját.

- Úgy hallottam, hogy Rákóczi nagyon vallásos államférfiú, aki sokat imádkozik és sír hazája vesztén...

A király mentegetőzve vállat vont.

- Mi mindent megtettünk az érdekében, s igazán nem rajtam múlt, hogy a magyar felkelés végül is elbukott... - Halkan köhintett. - Torcy erősen bírálta, de én úgy gondolom, királyi kötelességem, hogy rangjához méltó megélhetést nyújtsunk neki is, mint II. Jakab angol királynak, a száműzöttnek... és ugyancsak az országát vesztett bajor választófejedelemnek is... Hiszen valamennyien küzdőtársaim voltak a nagy háborúban, és elvesztették országukat, mert mellém állottak. Szeretném, ha Rákóczi udvartartásával vigasztalódna, míg a száműzetés keserű kenyerét eszi... Már intézkedtem, hogy hatszázezer livre-t kapjon, és lakása a Soissons palotában legyen...

Az asszony felpillantott.

- Felsőged bőkezűbb, mint Harun al Rasid, a mesék kalifája... Mire költi el ezt a tengernyi pénzt az a magányos ember?...

A Nagy Király férfias oroslánarcán, melyet itt-ott már felszabdaltak a ráncok, gőgös és mégis közvetlen mosoly rezzent.

- Mire?... Természetesen szépasszonyokra, a hintójára, lovaira, szebbnél szebb paripákra, sőt esetleg kíséretének: a száműzött társainak is juttat valamit.

Az asszony vállat vont.

- D'Alleurs szerint, mikor Rákóczi felesége, aki férjének életét megmentette és oly önzetlenül tűrte sok éves viszonyát a szép Seniawskával, a lengyel hercegnővel, tehát a felesége: Charlotte-Amalie, darmstadti hercegnő, elájult, mikor a férje levélben értesítette, hogy nélküle utazik Párizsba...

A Nagy Király elkomolyodott.

- Nem mindenkihez oly kegyes a sors, mint hozzám... - szólt halkan, és kezét lágyan az asszony kezére tette.

Madame Maintenon felpillantott.

- A szerelemnél csak a lelki üdvösség a nagyobb kincs. Avagy nincs-e megírva: ha a kezed vétkezik, vágd le, mert jobb neked egy kézzel a mennyországba jutnod, mint két kézzel a

gyehenna örök tűzére... - idézte nem egészen pontosan a Bibliát, és halkán, bánatosan mondta: - Felséged gyakran megfélekedezik arról, hogy az alattvalók tiszta hitének oltalma az uralkodó legszebb kötelessége... Az isten kegyelméből való fejedelem elképzelhetetlenül fontos kötelessége: alkalmat adni eltévelyedett alattvalóinak, hogy megtalálják az utat az Anyaszentegyház lélekmegváltó igazságaihoz...

A király nyugtalanul forgolódott székében.

- Madame... közel másfél millió hugenotta-protestáns alattvalóm van... Kik szinte mindnyájan példamutatóan szorgosak... Egész viruló iparágak, mint például a posztógyártás, csipke- és brokátkészítés, a vasöntés és a harisnyaszövés a kezükben van... A tengeri kikötők nagy kereskedőházainak tulajdonosai csaknem mind protestánsok. Sok a hugenotta a hadseregben és a haditengerészetnél is... Nem is említve a pénzügyi igazgatást, mert nagyon megbízhatóaknak bizonyultak felette hosszú idő óta... Jelenleg nyolcszázhatvankét templomuk van és kétszáztizenkét lelkészük... Négy kitűnő akadémiájuk és számos népiskolájuk...

Feszült csend volt. Az újra meg újra feltörő vita hűvös fuvallatként érte lelküket.

- Felség... - szólt halkán madame Maintenon. - Franciaországban huszonnégymillió katolikus és csak másfél millió hugenotta van. Ha cselekedne, a népe szinte egy szálig helyeselné a protestantizmus megfélekezésére hozott törvényeket, hiszen a protestánsok nem áttaláltak szövetkezni az idegen hatalmakkal felkent uruk és királyuk ellen, s a számukra oly előnyös nantes-i edictum arra az időre emlékezteti sok millió katolikus alattvalóját, mikor Franciaország véres vallásháborúkat vívott, és elgyengülve a pártviszályban, már-már áldozata volt a külföldi hatalmaknak, mert a hugenotta vezérek s az én nagyapám, Agrippa D'Aubigné, akit oly hősnak tisztelnek a hugenották, külföldi szövetségeseiket keresett törvényes ura és felkent királya ellen.

Az uralkodó zavartan csukta össze a Bibliát.

- Madame... ha rendeleteket hozunk a hugenották ellen, az oly belső feszültséget kelt, melyet nem kockáztathatunk az oly kényes politikai helyzetben.

Az asszony legyintett.

- A francia nép egy emberként áll felséged mögött, ha visszatéríti az igaz hit aklába az eltévedt bárányokat... A szentháromság, a szentlélek ellen megbocsáthatatlan bűn, ha felséged továbbra is túri az eretnokséget. Ezért felelősséget kell viselnie a legfőbb égi bíró előtt, a végítélet rettentő napján.

Az uralkodó becsukta a Bibliát. Aztán hirtelen támadt idegességgel, remegő ujjakkal újra kinyitotta. A betűk rőten vibráltak a kandalló fényében.

„Megbocsáthatatlan bűn a szentlélek ellen...” - tűntek fel a díszesen nyomtatott betűk. Valami hűvösen fojtogatta torkát.

- Az én koromban valóban felette lényeges, hogy ne kövessük el a szentlélek ellen a megbocsáthatatlan bűnt...

Madame Maintenon bólintott.

- Felséged kétségtelen jóakarattal fogadja az országok és birodalmak sorsát hordozó lelkébe a hit igazságait... De ne felejtse el, hogy a pokol... igen, az örökké égő pokol, mely Lucifernek, a Fénythordozónak és angyalainak gyújtatott... tehát a pokol tornáca is jó szándékkal van kikövezve...!

Az uralkodó szeretett volna elhúzódnivalami gondolatsor mögé, de az asszony hűvösen nézett rá.

- Igen, felség, a gyóntatóm, Lechaise fráter, a Societas Jesu oly buzgó tagja, felette nyomatékosan figyelmeztetett, óvjam felségedet a hamis jótékonyágtól, a hamis szeretettől, mely sátáni ravaszsággal álcázott nemtörődömség és félelem attól, hogy a hitét nyilvánosan is megvallja huszonnégymillió katolikus alattvaló szeme előtt.

A férfi sóhajtott.

- Az ön csodálatos tisztasága, mérhetetlen önzetlensége, oly hasonlíthatatlanul ragyogó elméje először is: tiszteletet, másodszor: engedelmisséget, s harmadszor: szerelmet - mely egyszerre testi és lelki szerelem - érdemel. Egyszerűen nem tudom elképzelni, hogy ön valami olyant mondjon, amely nem az én, vagyis nem Franciaország javát szolgálja, ezért készségesen, alázatosan, jó szívvel engedelmeskedem... - Csend lett.

Madame Maintenon halkán sóhajtott.

- Felséged oly megnyerő modora lefegyverez, de éppen ez új veszélyeket rejt... - Elhallgatott, aztán szokatlan hévvel kitört: - Gyóntatóm, fráter Lechaise, figyelmeztetett, hogy felséged ellenállhatatlan kedvessége, ragyogó szelleme, mély értelmezése a legkisebb dolgoknak is esetleg eltéríti a népe megváltásáért küzdőket az igazi, a legnehezebben elérhető, s csakis az Anyaszentegyház által kitűzött isteni, s csakis isteni fogalmakat hordozó céltól...

Csend lett. A király hosszú, izmos ujjai között a díszes - a gazdagoknak, fejedelmeknek - nyomtatott Biblia drága pergamenlapjai zörrentek. Lehajtott fejjel hallgatott.

Az asszony szokatlan hévvel előrehajolt.

- Tűrhető-e, felség, itt, szinte a szeme előtt a janzenista mótely?!... Melynek fellegvára: a Port Royal-zárda?...

Az uralkodó vállat vont.

- Nem viselhetek hadat szelíd apácák ellen... - mormogta zavartan.

Madame Maintenon engedékenyen helyeselt.

- Valóban... itt nem lenne eredményes felséged diadalmas fegyvere. De akkor olyan tett kell, mely megdönthetetlenül bizonyítja az egész, oly feszülten figyelő Európa előtt, hogy felséged nem azonosítja magát a janzenista eretnekekkel, akik tagadják a pápaság isteni eredetét, s oly közel állanak az ígéhirdetésben a protestáns hugenottákhoz, hogy egyetlen ördögugrással kezet foghatnának egymással a pápaság ellen vívott felháborító harcukban.

Az uralkodó sokáig, káprázó szemmel nézte a sercegve égő fahasábokat.

- Asszonyom, ön olyan tiszta, olyan önzetlen, olyan vallásos, hogy csak annyit kérdezhetek: mit tanácsol?

A fojtott szótlanság újra mindent elborított. Madame Maintenon felvetette fejét.

- Valóban méltatlan volna, ha felséged dragonyosai törnének be a Port Royal-zárdába. De felséged megdönthetetlenül bizonyítja hűségét az Anyaszentegyház előtt, ha földig rombol-tatja le Port Royal zárdájának épületét, és más-más zárdák között osztja fel a Port Royal-zárda apácáit, s lelküket isteni félelemmel oltalmazza, s lehetőséget ad a legjámborabbaknak, hogy kellő bűnbánat, szigorú vezeklés után megtalálják lelkük békéjét az új otthonukban...

A király hallgatott. Lassú, szórakozott mozdulattal tépte le a Biblia-lapon áthúzódo hosszú, díszes papiros olvasójel szélét, és a tűzbe vetette. A letépett papiros kicsi, aranyszínű tüzeket lobbantva bársonyfeke hamuvá vált.

Jérôme Lechaise a párizsi jezsuita rendház legjobb szónoka s a szerzetestársai által legjobban tisztelt tagja volt. Finom arcvonásain mindig megnyerő mosoly tűnt fel, ha madame Maintenon a bűnbánat hevében szinte kereste a lelke nyugalma adó hitbéli büntetést.

Jérôme Lechaise könnyed tapintattal siklott el Maintenon asszony súlyosabb bevallott bűnei felett, de annál inkább sújtotta a látszólag kisebb vétkeket. Ezzel elérte, hogy Françoise d'Aubigné férjezett Scarron, majd az özvegyi fátyol letétele után férjezett Bourbon, valóban őszinte volt hozzá, és feltárta lelke legtitkosabb mélységeit.

„Felséges asszonyom... viselje keresztjét, mert ez az igazi isten sugallotta szerelem legfőbb jele. A mérhetetlenül bölcs, elképzelhetetlenül hatalmas isten az ön kezébe adta Európa leg-hatalmasabb uralkodójának szívét-lelkét. Éljen ezzel az adománnyal, s fordítsa a földi célok-nál mérhetetlenül nagyobb égi célok felé, mert tűrhető-e, hogy Franciaországban másfél millió olyan alattvalója legyen őfelségének, aki bármikor készen áll arra, hogy szövetkezzen a külföldi protestáns uralkodókkal... Igen, asszonyom, ez hazaárulás... S a büntetésnek is olyannak kell lennie, mint a honárulóké: az igazságos halálos ítélet, gályarabság vagy éppen börtön...”

A Port Royal-zárda főnöknője éppen a reggeli vásárlását beszélte meg a kulcsár nővérrel, a konyha főnöknőjével, mikor egy novícia-apácájelölt rontott be hozzá kopogtatás nélkül.

- Mater... valami kőművesek vannak itt...

A főnöknő okos, nyugodt arcán bosszúság rezzent.

- Már többször kértem, hogy kopogtatás nélkül senki se lépjen be... - szólt kimérten, és tiszta, nemnélküli arcán, mely olyan volt, mint az őrzőangyaloké a zárda díszes kápolnájában, fölény látszott. - Miféle kőművesek?... Én semmiféle kőművest nem hívtam...

A novícia alázatosan hajtotta le szép leányfejét.

- A tetőt akarják lebontani.

A főnöknő fölényesen legyintett.

- Miféle beszéd ez? Én semmiféle épületjavító munkáról nem tudok!

Az ajtó hirtelen kitarult. A küszöbön magas, telt arcú fiatal pap jelent meg. Csend lett. A főnöknő várta a köszöntést, de a fiatal, telt arcú pap gögösen felvonta szemöldökét:

- Ön a zárda, főnöknője? - kérdezte halkán, és feleletet sem várva vetette oda szavait a főnöknőnek: - A király őfelsége személyes parancsa: a zárda épületét lebontjuk. Nyilatkozzék, mely kolostorba akar vonulni, hogy szigorú bűnbánattal vezekelje le a janzenista mételjes lelket fertőző bűnét?...

A főnöknő elsápadt. Az, amiről oly sokat beszéltek a titkos összejöveleteken, beteljesedett: az ellenség lesújtott. A főnöknő szótlánul elhaladt a magas, sima arcú pap mellett, és mikor már kilépett a folyosóra, intett a mit sem sejtő ügyeletes nővér felé...

- Kongassa meg a harangokat... Gyülekező az ascetérium termében...

Az ascetérium előadótermében, mely oly sok halálosan veszélyes előadást hallott, némán, sápadtan, az izgalomtól remegve, vagy nyugodtan, fölényesen gyülekeztek az apácák...

A főnövér, aki a katedrán állott, körülpillantott. Felettük, az épület tetején, már dolgoztak a kőművesek: dongó robajjal zörögve hullott a csákányokkal feltépett cserepek lavinája, és ácsbalták érces harapása alatt hullottak szét a tetőgerendák... Néha a kivágott gerenda tompa döngő robajjal dőlt a tetőre, és ilyenkor repedezett a mennyezet, vakolat hullott, és rengtek a falak...

A főnöknő intett. A mészporos leányjakakon meg-megakadt az ima:

- „Miatyánk, ki vagy a mennyekben...”

Az ascetérium-terem sarkában, fent a mennyezeten, rés támadt, és az ormótlan gerenda úgy nyúlt bele az elejtett zsákmányként remegő falba, mint ormótlan ragadozó roppant agyara.

- „Szenteltessék meg a Te neved... Jöjjön el a te országod!... Legyen meg a Te akaratod...”

A csákányok már a fal felső részét marták. A gyorsan málló téglák dörögve omlottak be. A falon nyílás támadt, és a félhomályos templomszerű ascetérium-teremben különös, mindent leleplező világosság áradt...

Egy öles termetű auvergne-i ács bedugta téglaporos fejét a hasadékon, és hibátlan farkasfogait villogtatva, bekiáltotta:

- Hát, nővérek! Egyem a szíveteket! Ne imádkozzanak már ilyen sokat ezért a pár tégláért, mert a fejükre szakad a mennyezet!

Az ima egy pillanatra elakadt. Mindenki dermedten hallgatott. Aztán egy nyers, érdes hang hetykén felrikoltott:

- Georges, hé, Georges, ne azt a falat bontsuk le először, hanem azt a másikat, arrafelé... Hadd mondják el az utolsó imájukat itt ebben a teremben ezek a szelíd galambok...

Az ácsok, a kőművesek hetyke lármával szedelőzködtek.

Párizs utcáin ezen a hűvös, de már az Atlanti-óceán tavaszt ígérő fuvallatában égő napján ezrek várták kíváncsian a száműzött fejedelmet, aki Charles-François Frédéric Luxembourg herceg-tábornagy díszhintáján vonult be.

- Vive la Hongrie! Vive Rákóczi!! - röppentek a kiáltások.

A hintó a Soissons palota előtt állott meg. A bejáratnál éppen a magyar fejedelmet oly sokszor szigorúan bíráló Torcy külügyminiszter várakozott Rákóczi.

- Üdvözlöm itt, Párizsban, a magyar szabadság oly neves bajnokát... - csendült meg fiatalosan a szava, és a hangjában csak a nagy száműzött, a fejedelem iránti mély rokonszenv volt.

A fejedelem is érezte a feléje sugárzó őszinte, mély barátságot, és szeme könnyes lett.

Torcy hátra, a Soissons palota felé mutatott.

- Íme, ezt az épületet, mely felséged otthona lesz, Cathrine Médici királynő számára építette a kor egyik legnevesebb építésze, Jean Bullant. Reméljük, hogy otthonosan érzi itt magát, addig is, míg őfelsége a király fogadja...

A fejedelem szívélyesen válaszolt. Tekintete kíváncsian siklott a patinás, régi, előkelő palotán, mely mellett harminc méter magas hatalmas dór oszlop emelkedett, melyben valószínűleg körlépcső vezetett a tetején emelkedő csillagászati eszközökhöz.

Éjféligen erősen fáj a lába, mely, úgy látszik, átfázott a végtelen tengeri és szárazföldi úton. A gondolatok lassan merültek fel.

„Hát igen, ez a világ fővárosa... Ez itt a történelem legfényesebb királyi udvara, s én csak annyit költhetek a királyi kegydíjból, amennyit feltétlenül szükséges... Meg kell őriznem a rangom méltóságát, óvakodnom a kicsapongó ifjak társaságától és az asszonyi kalandoktól... Hercegekkel, főnemésekkel megfelelő módon kell barátkoznom. Udvarias leszek, de nem könnyelmű, komoly, de nem nagyképű; igen, hintót kell vásárolnom, és szép lovakat... Itt, Párizsban az előkelő társaság lenézi azt, akinek nincsen saját hintója, lova, lovásza, inasa...”

A gondolatok lassan halványultak az álom hullámában. A fájdalom enyhült.

„Úgy kell a francia színpadra lépnem, hogy megnyerjem a Nagy Királyt a nemzeti ügyünk iránt...”

Február 12-én a fejedelem már saját díszes hintáján indult Versailles-ba. Itt Dangeau márki, a svájci testőrség parancsnoka szívélyesen fogadta. A márki távoli rokona volt Rákóczinak a felesége révén.

- Igen... tudok arról, hogy fenségedet őfelsége fogadja... - szólt örömmel, és az ebédlőbe vezette a fejedelmet.

A hatalmas, díszes asztal roskadozott a francia konyha remekeitől. Éppen leültek, amikor az ajtónálló jelentette az új látogatót:

- François-Victor le Tonellier de Breteuil báró, Fontenay-Trésigny örgrófja!...

A házigazda az új vendég elé sietett. A sovány, mozgékony Breteuil báró meghajolt a vendégek felé, aztán Rákóczihoz lépett.

- Őfelsége holnap reggel kilenc órakor, a bretagne-i küldöttség fogadása után várja önt...

A fejedelem érezte, a tekintetek reá szegeződnek. Hosszabban akart szólni, de csak mélyen meghajolt, és halkán mondta:

- Mélységes hálával fogadom a kitüntetést az egész szabadságszerető magyar nemzet nevében.

Reggel kilenc óra volt. A versailles-i gesztenyefák híres négyes sora felett meleg tavaszi szél fúj, és a már rügyekkel ékes ágak tavaszt érző vidámsággal csapkodtak.

Breteuil báró azon a titkos körlépcsőn vezette fel a fejedelmet, melyet az előkelő idegenek használtak, akik ismeretlenek akartak maradni.

A lépcső felső fokán Torcy ismerős alakja látszott. Amióta megismerte a fejedelmet, teljesen személyi varázsa alá került, és szívélyes mosollyal intett hátra...

A fogadóterem mindkét ajtószárnya szélesre tárult... Rákóczi Torcyt követve, lépett be. A Nagy Király felegyenesedett, felkelt és Rákóczi elé lépett. Kezet fogtak. A Napkirály oroszánarcán őszinte öröm látszott.

- Foglaljon helyet, fenség... - intett a hatalmas íróasztal mellett álló díszes, bronzveretes, súlyos tölgyfa székre, és halkán, kellemesen csengő hangon mondta:

- Én eddigi uralkodásom alatt igyekeztem segíteni az oly rokonszenvesen szabadságszerető magyarokat közös ellenségeink ellen. Remélem, a harc még nem dőlt el, és Magyarország mégis visszavívja függetlenségét...

A fejedelem érezte, torka összeszorul.

- Igen, felség. Én azért jöttem ide Párizsba, mert szeretném rábírní az európai nagyhatalmakat, állítsák vissza hazánk függetlenségét, és kezeskedjenek is érte...

Az uralkodó töprengve nézett le.

- Ez nehéz lesz. Helyesebben, csak akkor lehetséges, ha a császár seregei döntő vereséget szenvednek.

Csend támadt.

- Én bízom felséged hadainak teljes győzelmében... - szólt halkán Rákóczi.

- Én is... - mosolyodott el a király.

A szavak, az érvek néha megtorlódtak, néha széthullottak. Rákóczi érezte, a lelke eltelik reménnyel.

Mikor kilépett a király dolgozószobájából, Torcy lassan feléje hajolt.

- Fenség, madame Maintenon oly sokat hallott önről madame Dangeau-tól, hogy elhatározta, ma tizenegy órakor fogadja önt.

Madame Maintenon nagy, fiatalosan csillanó, okos szemében rokonszenv és asszonyos kíváncsiság csillant.

- Úgy tudom, fenséged tizenkilenc évvel ezelőtt azért került a Wiener Neustadt-i siralomházba, mert szívélyes levelet írt öfelségének.

A fejedelem meghajolt.

- Igen, felséges asszonyom, rajongásom a Nagy Király iránt... miatta kerültem a siralomházba.

Madame Maintenon arcán átsiklott valami.

- Úgy tudom, fenségedet a felesége, Amalie-Charlotte darmstadti hercegnő mentette meg.

A férfi arcán most rezzent át a zavar.

- Sok bel- és külpolitikai esemény lehetetlenné tette számukra az egyébként is oly fáradtságos utat Párizsba... - szólt halkán, és szemöldökét felvonva sóhajtott. - Részemről gondoskodni akarok a feleségemről és Lengyelországban, Danzigban maradt bujdosótársaim maroknyi csapatáról, és ezért kérelem forduló öfelségéhez, hogy utaljon állandó összegként hatezer livre-t számukra mint kegydíjat...

Madame Maintenon kerekded, értelmes arcán újra átsiklott valami.

- S most mit kíván tenni? - kérdezte rejtelmesen.

A fejedelem vállat vont.

- Asszonyom, én nem lehetek koldus a történelem legfényesebb udvarában... - szólt kitérően.

Az európai hatalmú udvaroncok csoportokba verődve tárgyalták az udvari eseményeket.

- Ez a Rákóczi: jött, látott, győzött... - szólt La Maine herceg, a király természetes fia, aki mint madame Maintenon kedvence elsőnek értesült arról, hogy mostohaanyja fogadta a fejedelmet.

- Aki látta, mind azt mondja, igen képzett és megnyerő modorú államférfi - mondta a gyönyörű, szőke Courcilloné hercegnő. - Én Torcy miniszter lakomáján láttam először, és mikor néhány szót váltottunk, nekem tetszett ez a szép szál ember, aki jól megtermett, de nem kövér, izmos, arányos testű...

Saint-Simon herceg bólintott.

- Igen, nemes, csaknem parancsoló a tekintete, de a legkisebb durvaság nélkül. Arca kellemes, de egészen tatáros. Engem meglepett okos, szerény, bátor magaviselete.

A dús, fekete hajú Conti hercegnő könnyű keze fellebbent.

- Szelleme nem éppen szikrázó, de jól, értelmesen beszél és cselekszik. Mindenkiel igen udvarias, de az illetőnek egyéniségéhez mérten. Nagyon könnyedén társalgott, de... ami ritkaság, igen méltóságteljesen. Szavában nem vettem észre sem hiúságot, sem keresettséget.

Saint-Simon herceg vitázva emelte fel kezét.

- Igen, nem sokat beszélt, de részt vett a társalgásban. Nagyon jól tudta előadni, amit látott, tapasztalt, de magáról sohasem beszélt. Aki megismerte, tapasztalhatta, hogy igazságos, igen becsületes, őszinte, egyszerű... A Magyarországon harcoló francia tisztjeink azt mondják róla, rendkívül bátor, de emellett istenfélő, kegyes, amit azonban sem nem fitogtatott, sem nem takargatott.

- Úgy tapasztaltuk mi is, hogy első látásra megnyert mindenkit... - vélekedett a latin ifjúságában sugárzó Charolais kisasszony. - Úgy hallottam, öfelsége, mikor kísértált Marlyban, felette kedvezően nyilatkozott a kedves, titokzatos, keleti vendég fejedelmünkről... S akár-mibe fogadok, most a becsülés, a barátság és a jóindulat általános lesz irányában.

Saint-Simon herceg gyorsan helyeselt.

- Igen... igen... én is pontosan így értékelem őt. Itt, Versailles-ban a fejedelem teljesen otthonosan érezheti magát már igen rövid idő után.

A versailles-i kastély híres tükörfolyosóján halkán beszélgető udvari méltóságok tűntek fel.

- A magyar fejedelem... Princeps Transylvaniae... - merült fel a beszéd halk hullámveréséből.

A fejedelem maga is érezte, sikert aratott Versailles-ban, és szívélyes fogadtatása a királynál olyan jel, melyet alábecsülni hiba lenne. Mégis úgy gondolta, Párizsban távol esik a versailles-i udvar szigorúan zárt életétől, és oly kedvező, pillanatnyi történelmi lehetőséget szalaszthat el, mely esetleg nem tér vissza. Ez a gondolat vezette, mikor Párizsból kiköltözött a Versailles-hoz közelebb eső Passyba. Ezt a helységet azért szerették a francia udvar főnemesei, mert fekvése magas, egészséges volt, és a boulogne-i erdő közelében épült. Itt, az erdőben állott a király kicsi, de kedvelt várkastélya. Nagy vadászatok voltak. Az udvar fénye gyorsan ivódott lényébe. Harminchetedik születésnapját Versailles-ban ünnepelte. Akkor kapott hivatalos értesítést, hogy a Nagy Király a párizsi városháza terhére hatszázezer livre-t utalt ki neki. Ez kevesebb volt, mint amennyi a kegydíj, de a király kieszközlte a spanyol királytól, hogy a fejedelem mint a legnagyobb kitüntetés birtokosa - az Aranygyapjas-rend lovagja a gyémántokkal - évenként harmincezer livre-t kapjon.

A fejedelem Versailles-ban Bontemps főkomornyiknál szállt meg, ki házi ügyekben a király legbizalmasabb embere volt, és így sokat tehetett a folyamodók érdekében.

Dangeau őrgrofnál elköltött ebédje után végignézte a hadiszemlét, melyen maga a Napkirály is részt vett. A francia előkelők, a marsallok, a tábornokok, főnemeseik kicsiny csoportja előtt a francia és a svájci gárda egy-egy ezrede vonult fel új, díszes egyenruhában.

A fejedelem nézte a szuronyoknak a tavaszi napfényben villódzó sorait. Lelkében remény és keserűség váltakozott.

„Igen, ez a pompás hadsereg talán mégis eldönti a háborút, és akkor hiába volt a császár nagy diadala a majtényi síkon, Magyarország mégis felszabadul.” Úgy érezte, a francia szuronyok villódzásában a messzi szülőföld szabadságának jelene rejtőzik, mint lelkében kigyúló aranyos, bolygó láng...

Másnap a fejedelem Villeroi herceg-tábornagnál ebédelt, aki 1706-ban oly véres vereséget szenvedett a császáriaktól Ramillies-nél.

A hatalmas termetű, ősz hajú marsall maga kínálhatta vendégeit. A fejedelem ajkához emelte a tavaszi napfényben gyémántként szikrázó kristálykelyhet. Lassan ivott. Tudta, hogy most mindenki feléje figyel, és halkán, kimérten mondta:

- Néha úgy érzem, hogy Ramillies csataterén magyar hazánk sorsa is eldőlt egy időre.

Az ősz marsall bólintott.

- Kemény csata volt: Én magam háromszor sebesültem meg... Mégis veszítettünk, mert az ellenség nagy tűzérési fölényben volt. Kitűnő volt a császári hadsereg könnyűlovassága: a magyar huszárok, na és persze két olyan kitűnő hadvezér, mint Eugène de Savoya és a nagy Marlborough... Igen, igen... - Az emlékek olyanok voltak, mint messziről morajló ágyúdörej.

A fejedelem háromnapi versailles-i tartózkodás után visszament Passyba, de április másodikán már ismét Versailles-ban volt, melynek fénye betöltötte lényét.

Néha érezte, megrészegetett ettől a kápráztató ragyogástól, és minden elhalványul, ami a múltat jelentette. Tíz órakor misét hallgatott az udvari várkapornában, mely alig két és fél évvel ezelőtt készült el.

A falakról ismerős szentek képei néztek rá: szent József, szent Tadeus Judás, páduai Szent Antonius. Gyermekkorától ismerte ezeket az arcokat, ismerte jeleiket: a lilomot, a pásztorbotot, a gyermek Jézust.

Mise után a főlovászmester, Louis d'Armagnac - vagy mint ahogy általában hívták, Monsieur le Grand - asztalánál ebédelt; majd megtekintette a királyi istállókat, ahol négyszáz pompás ló állott, később a lovardába mentek, ahol a lovasok járatják, gyakorolták be paripáikat.

- A hintók elé csak iskolázott, egyszerre lépő paripák foghatók be... - magyarázott nagy fontoskodva a főlovászmester. - Ez nagy és kemény munka, mert ha egy pár lovat fogunk be, az még elég egyszerű eset, de ha két vagy három párat, akkor fontos, hogy az egyik pár ne zavarja a többieket, vagyis a másik négyet... Amint értesültem, a magyarok kitűnő lovasok, és a magyar lovak híresek arról, hogy egyesítik az északi lovak igénytelenségét, kitartását a délvidékiek gyorsaságával.

Louis D'Armagnac nyílt házat tartott, ahol éjjel-nappal kártyáztak. A vendégek általában híres államférfiak, magas rangú katonák voltak, mint Villeroi tábornagy, Polignac bíboros, Shrewsbury lord, angol nagykövet, és itáliai származású felesége.

A fejedelem április elején látogatta meg a Nagy Trianon palotát, melyet a Napkirály Maintenon asszonynak, titkos feleségének építtetett.

Ahogy sétált, körülötte szebbnél szebb kertek, csodálatosan, művészi kertészérzéssel nyírott bokrok kábító tavaszi zöldje tárult. Mesés pompájú, gyémántosan villódzó szökőkutak vízsu-garai szökkentek a magasba. Minden mintha megváltozott volna, szebbnél is szebb lett.

A fejedelem érezte, látta a kertészek ide-oda surranó alakjait, ahogy megindították a különböző vízműveket, s a Nagy Trianon felé vezető széles kerti úton egy kerekeken guruló támlás széken a Napkirályt látta, ahogy délutáni sétát tart két-nyolc magas rangú államférfi, marsall vagy egyszerűen bizalmas híve között.

A fejedelem szerényen oldalt húzódott, de a Napkirály szívélyesen feléje intett. Mikor közelebb lépett hozzá, mosolyogva kérdezte:

- Megkapta fenséged a leiratot a kegydíj kiutalásáról?

A fejedelem mélyen bólintott.

- Igen, felség... De kérhetem-e, hogy a Danzigban, Lengyelországban maradt bujdosó híveim is kapjanak külön kegydíjat, hogy ellenségeink ne nevéssenek kárörömmel az ő mindennapi gondjaikon, s ne hangoztassák, íme, így jár mindenki, aki bízott bennem és felségedben.

A Nagy Király ajkán újra megjelent a szívélyes mosoly.

- Felvetem ezt a kérdést a legilletékesebbek előtt... - szólt készségesen.

Rövid csend támadt.

A testes, vidám arcú Tassé tábornagy, akivel a fejedelem még Dangeau-éknál ismerkedett meg, halkan, mosolyogva mondta:

- Hallottuk, fenséged három pár gyönyörű fekete lovat vásárolt a hintója elé, s egyszerre mutatta meg az egész udvarnak, hogy a magyarok valóban lovasnemzet, s fenséged páratlanul ért a lovakhoz.

A fejedelem arcán zavar és öröm váltakozott. A Napkirály figyelmesen nézte a fejedelmet, kutatva arcán a lelkében fel-fellobbanó érzéseket.

- Hallottam, hogy ön, mikor a felkelés ügye válságba jutott, meg akarta adóztatni a papságot és a nemességet... - Halkan nevetve rázta oroszlánfejét. - Alacoque szent Margitra és Alexandriai szent Katalinra esküszöm, ha ilyet mernék tenni, itt, a saját országomban... nem sokáig viselném szent Lajos koronáját!

- Miért olyan szomorú, madame? - a kérdésben enyhe, kedveskedő gúny is csendült.

Madame Maintenon lehajtotta fejét.

- Közeledik a Nagyhét, felség, s ilyenkor minden igaz keresztény elszomorodik, mert az Üdvözítő mindnyájunkat megváltó szenvedéseire gondol, s lélekben s olykor testben is átérzi az értünk szenvedő isten égi és földi fájdalmát.

A király rövid ideig hallgatott.

- Testi s földi fájdalmakat is, asszonyom? - kérdezte kissé meghökkenve. - De hiszen mégsem feszíttethetjük magunkat a keresztre.

Madame Maintenon lepillantott.

- Természetesen nem... De egyesek, például assisi szent Ferenc, hitvalló és a ferences szerzetesrend alapítója, a szegénység alázatos hirdetője, az egyházi rend nagy reformátora, 1222-ben Alverne hegyén megkapta kezén, lábán, oldalán a stigmákat, a krisztusi szent sebeket...

A király újra meghökkenve elhallgatott.

- Ó, asszonyom, úgy emlékszem, erről tanultam is, de mi, szegény földi vándorok igazán nem várhatunk életünkben ilyen kápráztató, évezredeken átharsanó, lenyűgöző csodákat.

Madame Maintenon újra engedékenyen bólintott.

- De példamutatóan alázatosak mi is lehetünk.

- Milyen példára gondol?

- Például arra, mikor Úrjézus a legfenségesebb isteni alázatot gyakorolva megmosta az apostolok lábait a szenvedése és halála előtti napon.

Újra csend támadt.

A király végigsimított már ősz, sűrű szemöldökén, mely most mintha viszketni kezdett volna.

- Ne felejtse, madame, ehhez nemcsak üdvözítő, de apostolok is kellenének.

Madame Maintenon halkan sóhajtott.

- Emlékezzék felséged a Szentírás ama részére, mikor Úrjézus inti apostolait: „ha nem lesztek olyanok, mint a kisgyermek, nem juttok be a mennyek országába...” Ha felséged, a világ leghatalmasabb uralkodója követni akarja az Üdvözítőt, válasszon ki tizenegy gyermeket, öltöztesse fel apostoloknak, végezze el velük a lábmosás, a szent alázat szent példáját, és csókolja is meg a gyermekek lábát, s meglátja, minden jóra fordul: hadvezérei győzelmeiket aratnak, diplomatái szerencsés békéket kötnek, és az egészsége, ez a példátlan vasegysége továbbra is, az öregkor legszélső határáig sem hagyja el önt...

Az asszony tekintetéből olyan erő áradt, hogy az uralkodó úgy hunyta be szemét, mint az oroszlán, ha a vadászok rakta tábortűzbe tekint.

- Valóban, ha valaki több mint fél évszázada éjjel-nappal vétkezik Isten és embertársai ellen, az méltóan alázkodik meg oly mélyre, ahogyan csak teheti.

Nagycsütörtök volt. A Nagy Király maga mosta és csókolta meg a tizenegy apostolnak öltöztetett tizenegy gyerek lábát.

A gyerekek kicsi, sápadt arcán egyforma izgalom látszott. A versailles-i királyi kápolnában Franciaország és Európa leggőgösebb arisztokratái szorongtak. A szemekben a csodálat és rejtelem öröme és rettegése csillant meg.

A Nagy Király nehézkesen, ziháló lélegzettel merítette a vízbe a gyermekek apró lábait. Ajkáról halkan csendült a szó:

- Te Péter apostol vagy, gyermekem... Szent... szent... szent apostol... Íme, megmosom kicsi lábadat, és alázatos csókkal illetem, hogy az Úrjézus lássa alázatomat. Én, aki porból vétettem és porrá leszek, kérlek, könyörögj érettem tiszta imával a Mindenható trónusa előtt.

Az orléans-i herceg és a kis trónörökös, akik az aranyozott, lapos vizesedényt tartották, egy lépéssel tovább mentek.

- Te Andreás apostol vagy, gyermekem... - zihált a király hangja. - Szent... szent... szent apostol... Íme, mosom a lábaidat, íme, alázatos csókkal illetem. Könyörögj értem, bűnösért, az Úrjézus trónusa előtt.

Az Andreás apostolnak öltözött tíz-tizenkét éves gyerek fontoskodva összeszorította színtelen ajkát, aztán önérzetesen, határozottan mondta:

- Hát könyörögök is, csak tessék jól uralkodni...

Mély csend támadt. A miniszterek, a tábornagyok, a diplomaták ajkán ugyanaz a mosoly rezzent.

Az orléans-i herceg és a kis trónörökös eggyel tovább vitte a lapos, aranyozott vizesedényt. A Nagy Király öregesen zihálva, újra meggörnyedt a lábmosás mozdulataiban, és úgy merítette a vízbe, csókolta meg a következő gyermek lábát, hogy a víz a homlokára freccsent.

- Te vagy Szent Tadeus Judás apostol, gyermekem... Szent... szent... szent... a te neved az Úr legfelségebb színe előtt... Könyörögi érettem.

A gyerek sápadtan hallgatott. A király felpillantott. A körülötte szorongó előkelőségek között hirtelen tűnt fel a magyar fejedelem telt, sápadt arca. Szemében őszinte meghatódás könnyei csillogtak. Valami átcikázott az isteni kegyelem felé táruló lelkükön.

A király lehajtotta fejét.

A lábmosás és a lábsók krisztusi alázatgyakorlása után minden gyermek szülei tizenegy tál ételt és tizenegy korsó bort és tizenegy tallért kaptak. Azon ételeket és italokat, melyeket ott, a királyi ebédlőben elfogyasztottak, a kis trónörökös, a későbbi XV. Lajos, az orléans-i herceg, Condé királyi herceg és más vérbeli hercegek hordták fel.

Másnap, nagypénteken és nagyszombaton, a király a versailles-i kápolnában ájtatoskodott. A kápolna előtt a gondosan ápolt rétet elborította a hatszáz beteg tömege. Főleg golyvások, de vakok és bénák sokasága is.

A Napkirály Polignac bíboros, Párizs érseke és gyóntatója, és Tellier szerzetes, a Societas Jesu tagja között lépdelt. Keze könnyed, gyors mozdulattal érintette meg a golyvások iszonyú, gömb alakú, ökölnyi golyvadaganatát, a vakok fénytelen szemét, az aszott bénák sárga homlokát.

Ajkáról egyenletesen hullott a szó.

- Gyógyulj meg az Úrjézus nevében!...

És a hatszáz golyvás, vak, béna ajkáról furcsa hördüléssel szállott a válasz:

- A király érint meg, s az Isten gyógyulást ad...

A király és a főpapok csoportján túl, ahol a királyi alamizsnaosztogatók osztották a hatszáz beteg hatszáz ajándékát, néha lárma csapott fel és tolongás örvénylett.

Az uralkodó úgy érezte, az iszonyú golyvadaganatok, a bénák, a vakok eltorzult arcának sora sohasem ér véget.

- Gyógyulj meg... gyógyulj meg... az Úrjézus nevében... - ismételte rekedten, s a hangja már hasonló volt a hatszáz beteg imamormogásához.

Hirtelen érezte, valaki nézi: másképpen, mint a fölényes főpapok, az alamizsnaosztogató, gögös egyházfejedelmek. Oldalt pillantott. Tekintetük ismét találkozott.

„A magyar fejedelem... - villant át a gondolat... - Mit gondol most rólam ez az ázsiai magyar, hiszen a magyar földet alig húsz évvel ezelőtt még a törökök birtokolták, tehát Ázsia volt...”

A gondolat fellobbant, elszállott.

- Gyógyulj meg az Úrjézus nevében... - ismételte, és hosszú, izmos ujjai alatt érezte a betegek nyálkás bőrét.

A fejedelem a Nagyhét után megtekintette a király magánképtárát és drágakő-gyűjteményét. Húsvét első napján Torcy külügyminiszternél, másodnapján Du Maine hercegnél, harmadnapján Grammont hercegérseknél ebédelt. Aztán másfél hétre hazament Passyba. Ott újra a szegény bujdosókra gondolt, akik éheznek, míg őt Versailles-ban egyik lakoma után a másikba hívják.

Leült a kényelmes, puha, alacsony székre, kiterítette az ugyancsak alacsony, díszes asztalra a papirost. Tintát, tollat kért a titkárától, Szatmári Király Ádámtól, és szép, egyenletes írással, saját kezűleg írta:

„Könnyekre fakasztana ügyeim szomorú helyzete, ha a hit elvei, s életemnek különböző viszonyosságai nem tanítottak volna meg, hogy imádjam az isteni gondviselést, melynek útjai megfoghatatlanok. Azonban eskümmel együtt járó köteleességek arra kényszerítenek, hogy feltárjam lelkemet a király előtt. Hiszen a magyar nemesi rendek részben a király ígéretében bízva keltek föl az Ausztriai Ház ellen, és én is azzal vigasztalom őket, hogy Magyarország sorsát is eldönti a spanyol örökségért vívott világháború után kötendő béke. Gondoljon öfelsege száműzött híveimre, és folytassa azt a pénzbeli segítséget, melyet ígért, adja meg tehát Danzigban élő híveimnek a húszezer livre-ben megállapított segítséget, hogy nyomorgó bajtársaimat gyámolíthassam...”

Sóhajtott. Letette a tollat. Újra sóhajtott. Ismét a tollhoz nyúlt, ismét letette. Homlokát ráncolva nézte hosszú, finom, asszonyt simogató izmos ujjait, melyeken már megjelentek az első tintafoltok.

„Tulajdonképpen, le kellene mosni...” A teleírt hosszú levélpapírosra pillantott. Szólni akart a titkárának, de csak újra sóhajtott.

Huszonötödik fejezet

Ahogy az udvaroncok elnevezték: Rágódzy herceg, ezen a tavaszon egyre többször kijárt a Marly-parkba, ahol minden „édes barátságot lehelt”, ahogyan saját jegyzetében megírta.

Szabad idejét a versailles-i vagy a trianoni kertekben töltötte. A sok küzdelemtől elkínzott lelke mohón szívta magába a párizsi tavasz ujjongó szépségét.

A francia arisztokráta versengve hívták meg pompás lakomákra, kedves vacsorákra, a kissé fősvény hírében álló D’Antin herceg, a Nagy Király nagy szerelmének, Montespan asszonynak a fia éppen azért látta vendégül, hogy a király személyes parancsára megmutassa a Marly-park minden nevezetességét.

A Rákóczi tiszteletére adott ebéden Noailles herceg, Dangeau márki, Polignac bíboros, de Livry herceg, Villeroi tábornagy is részt vett. Ebéd után nagy sétát tettek a parkban, mikor egyszerre feltűnt előttük a Napkirály már hetvenhárom évet hordozó, kissé hajlott alakja. Ajkán szívélyes mosoly.

- Hogy tetszik e park, fenség? - fordult a magyar fejedelem felé.

Rákóczi is elmosolyodott.

- Ennél talán csak az Olümposz vagy az elíziumi mezők a szebbek... - szólt, alkalmazkodva az udvaroncok virágos beszédmodorához.

XIV. Lajos sokat és szívélyesen beszélt Rákóczival, aki ezentúl gyakran megjelent a Marlyban sétáló király társaságában. Majd később a hadiszemléken, melyeken láthatta és gyönyörködhetett „a világ legszebb katonaságában”.

Április 11-én a franciák, az angolok, a poroszok, a portugálok és a savoyaiak megkötötték az utrechti békét. A békeünnepélyen Rákóczi és a bajor választófejedelem is megjelent. Mindkettőjüknek nagyon jó kedvük volt, sőt az éjszakai táncmulatságon is részt vettek.

A Napkirály ugyanis folytatta az immár szövetségesek nélkül maradt német császár ellen a háborút, amely Bajorország és Magyarország sorsát eldönthette.

A király május 29-én nagy díszebédet adott a magyar fejedelem és a bajor választófejedelem tiszteletére. Gyönyörű lovakat ajándékozott Rákóczinak oly módon, mintha azokat a bajor választófejedelem, a magyar királyjelölt küldené neki.

A fény, a zene, a ragyogás volt, ami betöltötte a sors korbácsa alatt már-már kihunyó lelkét.

Ha Versailles-ban járt, úgy érezte, a sors kapui tárulnak ki előtte, és a fény ragyogásából, a zene dallamából csodás szépségű asszonyok lépnek eléje.

Először úgy érezte, méltatlanná válik, ha ő, a bujdosó fejedelem, nem búsul a hazája sorsán, és honfiúi bánatba omolva nem siratja az elveszett magyar szabadságot. De a pillanatok megteltek az életöröm lobbanásával, a percek mélyén a szerelem zendült, és az órák mint a ködhajú Dionüszosz najádleányai járták körtáncukat hajnaltól hajnalig. Mindig szomjúhozta az asszonyok szépségét, a szilaj nászt, a tárulást, a nőiesség asztartei pompáját.

Most törvénytörő életvággyal ünnepelte - csak most ünnepelte igazán - a szabadulást a Wiener Neustadt-i siralomházból, a trencsényi zuhanás után - mikor ájultan hevert a hordágnak összeszíjazott lándzsákon - történt csodálatos megmenekülését. Jutalmat kért a nyolc

esztendő halálos izgalmaért, a végső veszedelemért, a télben-fagyban, vízben, szélben megtett, magára vállalt embertelen fáradalmakért.

A kápráztató udvari bál táncban örvénylő fejedelmi ruhás udvaroncái tömegéből hirtelen egy asszonyarc merült fel előtte, s bár száz meg száz bájos, okos arcot látott, de ez az egy már közelébe jutott, megremegettette szívét.

- Ó, fenség... megengedi, hogy beinvitáljam a táncterembe? - hallatszott vakmerően, kihívóan, és mégis lágyan, kedvesen.

A fejedelem összerezzen. Már sokszor látta az udvari ünnepélyeken a latin ifjúsággal pompázó Charlotte-Elisabeth Bourbon-Conti hercegnőt, aki nemrég ment férjhez a király egyik közeli rokonához. A fejedelem zavartan elpirult. Eddig csak messziről nézte a fiatalasszonyt, aki kézzel kézzel vándorolt a jobbnál jobb táncosok között, és gondolni sem mert volna arra, hogy éppen ő közeledjen hozzá.

- Ó, asszonyom, még gondolni sem mertem ily olümposzi ajándékra... - szólt halkán, akadozva.

Nem volt rossz táncos, de szabadjára engedte táncosnőjét, kerülve a kemény fogásokat, és az asszony ujjongva fickándozott karjai között. Dús, éjfékete haja - mely úgy hasonlított a fejedelem anyjának, Zrínyi Ilonának pompázó hajfürtjeihez - kitört a gyémántdíszes babiloni körfésűk közül. Nagy, sötéten csillogó szemében enyhe gúny és vakmerő hívás volt.

A férfi mélyen meghajolt, összefogódzkodtak. Előreléptek. A mozdulataik úgy sodródtak a zene ritmusán, mint könnyű, fehér hajók a lágy, tavaszi fuvallatban, és a sziporkázó gondolatok, a feszülő akarat, a kigyúlt tekintetek egyszerre illeszkedtek zengve kavargó örvénnyé, mely valahová, a lelket betöltő, zengő fény felé sodorta őket.

A teraszon állottak.

- Fenséged oly különös ma este... - szólt halkán az asszony.

A fejedelem sokáig hallgatott.

- Állandóan rettegek, hogy egy udvari gavallér lekéri önt.

Az asszony megnyugtatóan legyintett.

- Ebben a táncban senki sem kér le. Itt az ön neve a táncrendemben.

A férfi közelebb hajolt. Szemét összehúzva pillantott belé a táncrendbe. Egyszerre érezte a díszes, keskeny hártypapiros és az apró női kesztyű illatát.

- Menjünk tehát... - szólt, és a lélegzete is elállt az örömtől.

Rákóczi csak a karácsonyi ünnepre hagyta abba a rambouillet-i vadászatokat. Az éjféli és karácsonyi nagymisét a versailles-i udvari kápolnában hallgatta meg.

Tiszta téli éjszaka volt, mikor kedves vadásztársa, Toulouse gróf, Tassé marsall, gróf Courcillon és a gyönyörű fiatal szőke felesége kíséretében elindultak Courcillonék lakásáról.

Mikor a hatalmas fejedelmi hintó - alig néhány lépés után - megállott a várkápolna rézből kovácsolt, művészi kapuja előtt, a kápolna körül már sok hintó állott. Fáklyák lobogtak. A hintó dús aranyozása fel-felvillant az imbolygó, meg-megrezzenő fényben.

Az inasok, a kocsisok, a díszesen öltözött szolgák ácsorogtak.

A fejedelem kisegítette a hintóból Courcillonét, és előreengedte a társaságot. A fiatalasszony feléje fordult.

- Ön mindig ilyen szerény és hallgató? - szava halk, fojtott volt, mintha titkot kutatna.

A férfi szeretett volna úgy válaszolni, ahogy a versailles-i udvaroncok szoktak ilyen esetben:

- Csak áhítat az, mely mindig elfog, ha szépségét látom.

Madame Courcillon halkan nevetett.

- Fenséged már teljesen udvari ember lett.

A férfi önmagát gúnyolva elmosolyodott.

- Mindenesetre több puskaport pufogatok el a vadaskertekben, mint odahaza Magyarországon a szabadságharc alatt.

Courcilloné könnyed bosszankodással intett apró kezével.

- Ön túlzottan kíméletlen önmagához. Tassé marsall mesélte, hogy majdnem életét veszlette, mikor a döntő csatában kizuhant a nyeregből.

A férfi lehajtotta fejét.

- Valóban, ha akkor nem vesztetem el az eszméletemet, talán győzhettünk is volna, s az események más fordulatot vesznek.

Az asszony együttérző sóhajjal bólintott apró fejével.

- Igen, Franciaországban már alig van olyan főnemesi família, mely ne siratna valakit, aki Németországban, Itáliában, Hispániában vagy valamely távoli harctéren esett el... - Aztán hirtelen felvetette kicsi fejét, és nőies, bájos együgyűséggel elmosolyodott: - De akkor ön, fenség, Magyarországon marad, és nem találkoztunk volna...

Ez a fordulat oly váratlan volt, hogy a fejedelem önkéntelenül megállott.

Mélyet lélegzett. Mély áhítattal belenézett madame Courcillon arcába, és helyeslően bólintott.

- Igen, asszonyom, ez valóban pótolhatatlan veszteség lett volna a számomra...

Hallgattak... A többiek már a kápolna bejáratánál állottak, hogy bevárják őket.

- Kissé elmaradtunk, asszonyom - kezdte a fejedelem, de Courcilloné közelebb hajolt hozzá.

- Mondja, maga nem érez valami rendkívüli izgalmat, ha engem lát?

A férfi készségesen bólintott.

- Ó, hogy én... ha önt látom? Természetesen... Éppen mondani is akartam... Csak nem mertem...

Courcilloné halkan nevetett.

- Csak merjen... Ugye, gyorsabban dobog a szíve?... Ugye, melege lesz, mintha lázas lenne?...

A férfi nagyot nyelt.

- Igen... igen... mintha lázas lennék.

- Siessenek! - hallatszott kissé türelmetlenül a széles vállú, arányos termetű Courcillon vicomte hangja.

- A fenntartott helyünkre úgysem juthatunk be... - válaszolt Courcilloné. - Álljunk meg, ahol lehet.

Bent a kápolnában már szorongott a francia és európai arisztokrácia színe-java. Courcillon vicomte széles vállával talán szét tudta volna választani a tömeget.

Kissé előbbre jutottak, de mögöttük újra és újra összecsapódott a sokaság.

Az asszony megvárta, amíg mindnyájan végleg megtorpannak a tömegben, és úgy forgatva kicsi fejét, mint fecske a fészekben, kérdezte:

- Dobog a szíve?

- Dobog... - bólintott a fejedelem.

- Nagyon dobog?

- Nagyon.

A kórus felszárnyaló dallamában úgy csendült a lélek, mint az üvegharang. Aztán egy pillanatra mindent elsodort az orgona hegyomlásszerű és mégis dallamos zúgása...

Az asszony hófehér, ízes nyakát nyújtogatta, hogy közelebb jusson a férfi füléhez.

- Maradjon nálunk ma, majd holnap megnézzük azt az új híres operát, melyről annyit beszélnek.

- Jó... - intett fejével a férfi. Szerette volna összeszedni gondolatait, de az asszony tovább csivitelt.

- Nézze csak, ott elöl az orleáns-i herceg... Kiváló államférfi, de szörnyen vallástalan. Látja, egész idő alatt fel sem pillant az imakönyvből, csakhogymindenki tudja, aki számít az udvarnál, hogy egy divatos szerelmi regényt vagy esetleg a Pantagruel és Gargantuát költeti be az imakönyv kötésébe.

A kórus újra felzendült.

Az 1714-es esztendő első napját a fejedelem Clagnyban ünnepelte. Clagny majdnem összefügg Versailles-jal. Itt a király gyönyörű palotát építtetett Montespan asszonynak, ki - mikor kolostorba vonult - fiának, Du Maine hercegnek ajándékozta.

A pompázó, spanyol szépségű Maine hercegné igen zajos, vidám életet élt, és pompás színpada híres volt udvari körökben. Du Maine herceg kedvence volt Maintenon asszonynak, aki az előző években, egészen kicsi korától nevelte. S most Maintenon asszony és Du Maine herceg a legfőbb hatalomra akart törni az orléans-i herceggel szemben, aki ugyancsak versengett a hataloméért a Nagy Király halála esetén.

Rákóczi, miután közel tíz hónapig lakott Passyban, átköltözött Clagnyba, mert azt remélte, hogy „több kényelemmel élhet a király és az egész udvar barátságának”. A fejedelem házat vásárolt Clagnyban, berendezte úgy, hogy barátait akár feleségükkel együtt is fogadhatta.

Ezen a farsangon egyik bál a másikat érte. Szívesen táncoltak *cotillon hongrois*-t és *menuet Transylvaniae*-t.

Január 22. és 31. között a fejedelem is négy álarcosbálban vett részt: kétszer Berry, egyszer Bourbon hercegnél, egy ízben pedig Bourbon hercegnőnél. Berry herceg báljára tódultak a versailles-iek, és akkora tömeg szorongott, hogy szinte mozdulni alig lehetett. Minden álarcost bebocsátottak, jól etették, itatták. A mulatság Berry hercegnek tízezer tallérjába került.

A Napkirály egyre gyakrabban hívta vadászatra Rákóczit, s ezek nyomán a francia arisztokráta is szinte versenyeztek barátságáért.

A fejedelem szívesen járt a hatalmas rambouillet-i vadaskertekbe vadászni, így lassan kialakult barátainak köre: Toulouse gróf, Louis-Alexander de Bourbon, a király törvényesített fia Montespan asszonytól.

Toulouse gróf nem volt rabja semmiféle szenvedélynek. Hevesen semmire sem vágyott.

A fejedelem csodálta szelídségét, becsületességét. Tisztelte komoly ítélőképességét, munkaszeretetét, jótékonyágát, de főleg azt csodálta benne, hogy senkinek sem akart ártani. Udvara, melyet Rambouillet-ban rendezett be, vetekedett testvére, Du Maine herceg scéaux-i udvarával. Toulouse gróf megvásárolta a teljesen eladósodott Dampierre lovagtól a hatalmas, több mint tizenháromezer hektáros erdőséget, és Rambouillet-hoz csatolta. Szarvas, vaddisznó, nyúl, fogoly, fácán, vadkacsa vonzotta a vadászat kedvelőit, a madarászokat és az agarászokat.

Most, mikor a tavaszi vadászatok megindultak, Toulouse gróf mellett ott volt társaságában Tallard herceg tábornagy, akit elfogtak a höchstadti csatában, D'Estrées herceg marsall, aki a malagai és a touloni csatákban tűnt ki hadvezéri tehetségével. Jean Duras herceg, a tábornagy kisebbik fia, Sully herceg, aki kövér ember létére korának egyik legjobb táncosa volt, Dangeau márki és fia, Courcillon márki, aki Ramillies-nál megsebesült, Malplaquet-nál pedig elvesztette az egyik lábát, s azóta fél lábbal is jól kormányozta Touraine tartományát.

Június 24-én reggel Rákóczi Du Maine herceggel, a király fiával, egyik legjobb barátjával ment a rambouillet-i vadászatokra. A vadászat egy egész hétig tartott. Ez alkalommal a fejedelem olyan vadászruhát viselt, melyet csak a Napkirály különleges engedélyével szabad viselni. Dangeau és mások figyelmeztették erre, mire a fejedelem felkérte Dangeau-t, mentse ki a királynál tájékozatlansága miatt. A király azonban kijelentette, nincs kifogása a ruha ellen, sőt tetszik is neki Rákóczi ízlése.

Mikor a fejedelem az első lövést elhibázta, az udvari illemszabályok értelmében bocsánatot kért a királytól.

- Uram - felelte az uralkodó -, nagyon örvendek, hogy kíséretemben olyan ember van, mint ön.

Rákóczi látta, hogy a vérbeli hercegek is irigylük a király dicséretét.

A rambouillet-i első vadászat június 2-án véget ért, mert a király visszautazott Versailles-ba.

Rákóczi értesült arról, hogy a király fényűzően berendezett szobát bocsátott rendelkezésére Marlyban. A fejedelem egészen udvari emberré lett. Jelen volt a király felkelésénél és lefekvésénél. Barátai: az idősebb korú francia arisztokraták, Toulouse gróf, D'Estrées, Lauzun, Noailles, Tallard, Tessé, Villeroi és mások, ezek a vén arisztokraták, akik boldogok voltak, ha inget adhattak a királynak a szertartás három „belépője” közül az elsőben, tulajdonképpen szolgateendőket végeztek, latin vidámsággal, bájjal, szellemességgel tették mindezt, hogy pénzük, rangjuk legyen, és markukban tartsák mohó, ifjú, garázda nőtényeiket.

A fejedelem általában a bíborosokkal, hercegekkel, főnemesekkel, tábornagyokkal, kormányzókkal vett részt az „első bevonulásnál”, reggel kilenc órakor. Tíz órakor ő is elkísérte a királyt a misére.

A versailles-i királyi kápolnában többször hallgatta a híres egyházi szónokokat, mint például Bourdaloue jezsuita szónokot, Massilont, Soanent.

A fejedelem többnyire azok barátságát kereste, kikkel katonai, politikai ügyekről vagy természettudományos kérdésekről beszélhetett.

A pompás ebédeken részt vett, s olykor elkíserte sétáján a királyt, aki mindig szívélyes volt hozzá. Máskor a királyi hercegnőket látogatta meg, vagy pedig estig kártyáztatott. A hivatalos kihallgatások után egy alkalommal a király is megnézte a rulettet, melyben Berry herceggel és másokkal együtt a fejedelem is részt vett.

A királyi palotában a Mars-, Merkur-, Apollón-teremben, a játékasztalok mellett szorongtak az Európa-hatalmú udvaroncok: *lansquenét*-t, *reversi*-t, *téte*-et, *hombre*-t, *beset*-t, *portique*-ot, *hoc*-ot, *grelan*-t, *grande*-ot, *petite prime*-et játszottak.

Rákóczi szívbeli jó bárója, Dangeau márki, aki különösen tapasztalt játékos volt, egyszer százezer tallért nyert.

Ezen a kellemes, hűs nyári napon a fejedelem és titkára, Szatmári Király Ádám, a Danzigban hagyott bujdosóktól érkezett levelet bontották fel.

A fejedelem lassú, egyenletes mozdulatokkal tette le az asztalra a levelet. Szatmári Király Ádám nyílt, becsületes arcán zavar volt.

- Rossz hír, felséges uram? - kérdezte részvételteljesen.

A fejedelem sóhajtott.

- Vay azt írja, hogy ha akarok segíteni, segíthetek... Az erdélyi bujdosók átkoznak, mert eddig nem segítettem rajtuk... - Vállat vont. Újra sóhajtott. - Nem hittem volna, hogy ennyire jussanak a dolgok, és hogy minden szó, beszéd, hír hirtelenül ennyire messze terjedjen... Akármivel is kecsegtetnek, itt a francia udvarnál, türelemmel kell fogadnom, de hiszen kegyelmed tudja a legjobban, hogy élő szóval és levelekben is eleget sürgettem a királynál a bujdosók megsegítését.

Szatmári ajka megrezzent, mintha mondani akart volna valamit, aztán csak bólogatva ismételte:

- Felségednek mindenképpen igaza van...

A fejedelem bólintott.

- Írja meg ezt nekik... - szólt halkán.

Ezekben a gyönyörű májusi napokban a fejedelem sokat tartózkodott a Napkirály társaságában.

Az öreg király általában tolószéken sétált a kertben. Mikor a séta után bevonult a belső termekbe, a kíséretében levő főnemesek, tábornagyok, miniszterek és azok a fiatal, bájos arisztokrata asszonyok, lányok, akik mindenhova bejutottak az udvarnál, a hatalmas terem közepén állottak.

A terem közepén óriás rulettasztal állott, melyet hármassorban vettek körül a játékosok. Mások sakkoztak vagy biliárdoztak, este tízig, a király vacsorájáig, mikor a hatalmas udvaroncok széteszlottak lakmározni, kártyázni, sétálni, ölelni, udvarolni vagy aludni. A nők és férfiak általában társaságban sétáltak. A különvonuló párokra megbízott udvari tisztviselők vigyáztak.

A száműzött magyar fejedelmet körülzsongták a világ legpompásabb királyi udvarának szépei. Szatmári Király Ádám, aki a fejedelem titkára volt, harmincegy főhercegnőről, hercegnőről és más főúri hölgyről beszél, akik közelebbi ismeretségbe kerültek a magyar fejedelemmel. Leggyakrabban a fejedelem a gyönyörű Berry hercegné, a két Bourbon-Condé leány: Louise-

Elisabeth, aki éppen akkor lett Conti herceg felesége, és mademoiselle de Charolais, Courcillon márkiné, De Gesfres márkiné vagy De Turbes kisasszony társaságában fordult meg.

- Nem káprázik a szeme, felséges uram, ha ilyen ragyogó szépségek egész csillagzatát látja? - kérdezte egyszer Szatmári Király Ádám, a fejedelem bizalmasa és titkára.

A fejedelem sóhajtott.

- Sajnos, nagyon szerelmes természetű vagyok. De irtózom a szemérmertlenségtől. Tiszta szerelemre, meghitt, komoly barátságra vágyom... - Habozott, aztán zavartan hozzátette: - Pedig, úgy tudom, az ilyesmi nem nagyon tetszik a nőknek... Én nem vágyakozom a kalandok után, de elismerem, bizony megdobban a szívem, ha látom azt az asszonyt, akit szeretek. Engem megihlet, jobbra, nagyobbá tesz minden pillantása. Valóságos varázslat vesz rajtam erőt, ha hallom édes beszédét. Nyugtalan és aggodalom fog el, ha távol van tőlem, de ha előtte állok, félek hozzá szólni, nehogy megbántsam valamivel. Gyakran elnézem, hosszan, hallgatagon, és arra gondolok, milyen reménytelen ez a szerelem, melynek lángja napról napra erősebben lobog a szívemben. Legfőbb vágyam, óhajtam, hogy kedvére, tetszésére tegyek. Legfőbb aggodalmam, hogy valamilyen módon megsérthetem. Tiszta szerelmet érzek iránta...

A titkár habozott...

- És, felség... más hölgy nem váltott ki szívéből ilyen érzést?

A fejedelem szomorúan mosolygott.

- Dehogynem, ugyanakkor egy másik hölgyet is szeretek. Talán éppen azért, mert természetük ennyire különböző... - Élénken intett az íróasztala felé, ahol két hölgy kicsiny arcképe rejtőzött a vastag, ovális, aranyozott ráma között. - Sőt, valóságos szerencse, hogy egyszerre szeretem mindkét hölgyet, mert így legalább az eszem és a szívem egyensúlyban marad, mert az egyik természete kiegészíti a másikat.

A titkár töprengve nézte a Courcillon márkiné és Conti hercegné két miniatűr arcképét.

- De hát mégis, melyik hölgyet szereti jobban felséged?

A fejedelem vállat vont.

- Magam sem tudom... Az egyik azért gyűjt szerelemre, mert művelt, kellemes, élénk és mindenben csodálatosan kedves hozzám... S emellett arca, termete tündöklően szép... A másiknak gondolkodása, szilárd jelleme, csendes magaviselete, erkölcsössége, természete, okossága jobban egyezik a természetemmel. Szépségére nézve a másikkal vetekedik... Az egyik, úgy látszik, jobban vonzódik hozzám, nyájassága némi reménnyel biztat, de... - A fejedelem sóhajtott. - Másoknak is akar tetszeni. Talán ezért jobban, őszintébben tiszteltem a másikat, mert komolyabban vesz engem, és senkivel sem kacérkodik. Amaz azt akarta, hogy bámulják a vadászatokon, milyen csodálatos bájjal üli meg a lovat... emezt szívesebben látom otthon, ahol csendesen elkártyáztatunk. Az egyik elég hiú, hogy teljes hódolatot követeljen tőlem, a fiatalabbak udvarlását is elfogadta, hogy féltékenységet keltsen bennem, a másiknál ügyelnem kell magamra, hogy hódolatom a komolyságot meg ne bontsa.

Szatmári Király Ádám együttérzően bólintott.

- De mit csinál felséged, ha egyszerre találkozik eme két hölgygel?

A fejedelem rövid ideig hallgatott.

- Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy elég gyakran találkozom mind a kettővel. Elég alkalmam nyílik, hogy megfigyeljem jellemüket, érzületüket, s csak aztán akarok nyilatkozni,

mert arra vágyom, hogy az, aki meghallgat engem, csak engem szeressen... - Szomorúan elmosolyodott. - Balassi Bálint versével szólva: azon imádkozom, hogy az isten szíveinket ne gyulassza bírhatatlan lángra... - Lemondóan legyintett: - De hiába titkolom szerelmemet, a két asszony már régen észrevette... Sőt, a királyi udvar is... Hát igen, a pletykás udvaroncok már régóta találgatják, melyiket szeretem jobban, s így az én két asszonyom egyre féltékenyebb lesz egymásra. Úgy lehet, az egyik talán azért, mert igazán szeret, a másik, mert meg akarja mutatni, ő a szeretetreméltóbb.

Halkan beszélgettek. A lélek megtelt apró, kedves vagy lángoló emlékekkel. Az érzések pendültek, mint láthatatlan húrok, melyeket a vidám, olümposzi halhatatlan pendít soha el nem haló, mindig visszacsendülő asztartei dallamra.

A fejedelem néha már-már megvallotta szerelmét, de uralkodott magán, bár a két asszony annál jobban gyötörte. Nagyon bántotta, hogy Courcilloné egészen a bizalmasság legszélsőbb határáig engedte magához a tolakodó ifjakat, míg őt a tisztelet és nagybecsülés tartózkodóvá tette. Ezért inkább Conti hercegnéhez közeledett.

Augusztus negyedikén a négyhetes menyecske, Conti hercegné is részt vett a marlyi vaddisznóvadászaton.

Mikor a király nem vadászott, a fejedelem valamely királyi herceggel vagy más államférfiakkal kirándult Rambouillet-ba vagy a boulogne-i erdőbe vagy Párizsba, és Du Maine hercegnél, Scéaux-ban tett látogatást.

Mindenütt zajos társaságban élt, de a politikai dolgokat sem hanyagolta el.

Politikai munkatársai, Charière és Brenner Marlyba is kijöttek hozzá jelentést tenni.

A fejedelem megbízta Brennert, hogy augusztus harmincadikán Párizson keresztül Fontainebleau-ba küldjék a poggyászát. Ő maga által vásárolt hat pompás fekete lovát, az aranyozott díszhintóval együtt, Szatmári Király Ádámmal előreküldte, de ő maga Dangeau márkí hintóján, a királlyal együtt, szeptember elsején érkezett Fontainebleau-ba.

A Napkirály és Maintenon asszony aranytól sziporkázó hat hófehér arab kancával vontatott díszhintóját rengeteg udvari méltóság, testőr, szolgálta kísérte. A vadászatra mindenki elindult Fontainebleau-ba, aki valamit is számított az udvarnál.

A fejedelemnek külön lakása volt Fontainebleau-ban. Neki is, mint szeptember kilencedikén a bajor választófejedelemnek, maga a király rendezte be a szállását. A király már másnap megkezdte a hajtóvadászatot, melyet előírt rendben, szokott pompájában bonyolítottak le. A kegyelemdöfés után az elfogott szarvast harminc fáklya lobogó fényében és harminc vadászkürt harsogása mellett nyúzták meg, és a kutyákkal etették meg. Majd az egész társaság zöld gallyasan, kürtszó mellett tért haza. Majdnem minden este színielőadás volt. Olykor - elég sűrűn - a Napkirály Maintenon asszonnyal sétakocsizásra indult. Ilyenkor az urak és hölgyek részben fogatokon, részben lovon követték őket.

A fejedelem a vásár- és ünnepnapokon Toulouse gróffal puskázgatott, s utána az itt csodálatosan szép Szajna mellett épült kies, kicsiny, bájos vadászlakban, a Châtoau de la Rivièreben pihent meg. Rendesen itt volt Bourbon hercegnő is barátaival és leányaival, Conti, Duras, Villars hercegnők, Charolais és Turbes kisasszonyok.

A fejedelem ilyenkor az ifjú, bájos Conti hercegnő társaságát kereste, kártyázott vele eleget, de mégsem merte bevallani neki a szerelmét - melyről pedig már az egész udvar tudott -, mert a Párizsban betegen fekvő Courcillonéra gondolt.

Akkor az udvar egy gavalléron mulatott, kit a féltékeny férj lemoshatatlan zöld festékben fürdetett meg, s most a király parancsára meg kellett jelennie az udvarnál. Sokan beszéltek arról, hogy Solre gróf leányával együtt idejött, és arra kérte a királyt, hogy leánya házasságot köthessen Robecque herceggel. Az udvart az is érdekelte, hogy a herceg Ádámig, Rákóczi fejedelem pedig II. Endre királyig vezette vissza családfáját. Az Árpádok másik ivadékaival, a bajor választófejedelemmel, kit a felkelők annak idején magyar királynak akartak koronázni, többször találkozott.

A Napkirály a bajor választófejedelmet, majd Rákóczit külön titkos kihallgatáson fogadta. Ez a kihallgatás új reményeket keltett. Az is növelte tekintélyét, hogy a spanyol királyhoz küldött követe, D’Absac márki ezredes szeptember 16-án azzal a hírrel tért vissza, hogy a spanyol király őt, mint hatalmas és előkelő fejedelem követét fogadta, s a fejedelem számára ezer tallért küldött, őt magát pedig egy különösen szép gyémánttal ajándékozta meg.

Október 10-én a vadászatok véget értek, az egész udvar elhagyta Fontainebleau-t.

Rákóczi saját fogatán már másnap Passyban volt. Azonnal átment Courcillonéhoz, akinek betegsége nyugtalanította, úgyhogy Fontainebleau-ban és Riviére-ben sem érezte magát nyugodtnak.

Nagyon boldog volt, mikor szüleinek és férjének társaságában látta, hogy a gyönyörű Courcilloné meggyógyult. Passyban meglátogatta, majd együtt mentek át Versailles-ba.

Október 15-én a király igen kedvesen vette, hogy a fejedelem az ebéd utáni sétájában elkísérte.

Másnap a Nagy Király Marlyba ment vadászni, a fejedelem elkísérte, és négy hétig a társaságában maradt. Rövidesen az európai politikai helyzet is megváltozott: Villars marsall október tizennegyediken elfoglalta az erős Freiburgot. Majd Rastadtban megkezdődtek a béketárgyalások Villars és Savoyai Jenő herceg között.

Torcy külügyminiszter kijelentette, hogy ebbe a békébe a magyar bujdosók helyzetét is belefoglalja.

Rákóczi most élő szóval és nem levelekben azzal a kéréssel fordult a királyhoz és a baráti köréhez tartozó francia államférfiakhoz, hogy védjék meg a magyar nemzet érdekeit, és egy sereg élén őt küldjék Magyarországra.

De a tárgyalások elhúzódtak. A Nagy Király akkor határozta el, hogy hatvan új gyalogzászlóaljat és százhat lovas eskadront állítanak fel, hogy folytassák a háborút, vagy teljes harci készségben tárgyalhassanak.

A világtörténelem legfénylőbb, valóban napkirályi udvarának pompája kápráztatva hullott a mindent elborító fénytől káprázó szemébe. A fényből ifjú, világszép hercegnők, asszonyok tűntek fel. Ragyogtak, kápráztattak, s ő elálló lélegzettel kapkodott utánuk. Nyolc rettentő, véres esztendő alatt harcra feszülő lelke hirtelen lobbant fel, a szépség, asszonyiség birtoklásának szilaj vágyával. A fényörvény elragadta: „ha jól meggondolom, igazi színészet volt az enyém...” - mondta egyszer Toulouse grófnak, mikor lassan iddogáltak a vaddisznólesen a De la Riviére apró vadászkastélyának keskeny teraszán.

„Játszottam keresztényt a papokkal, katonát a katonákkal, politikust a politikussal szemben. Tettem a szépet, bókoltam és udvaroltam a nőknek, és akik nekem akartak tetszeni, azoknak érzelmeit viszonzni óhajtottam...”

A mindig nyugodt, könnyedén vidám Toulouse gróf szemöldökét felvonva, együttérzően hümmögött.

- Nem hiszem, hogy holnap vaddisznólesre megyünk, mert őfelsége állítólag megbetegedett, vagy mindenesetre nem éppen egészséges.

Mindketten aggodalmasan hallgattak.

A leghatalmasabb volt a királyok között, akik valaha is koronát viseltek, Nagy Károly, V. Károly, II. Fülöp mellett. De hatvan évig tartotta a jogart.

Most úgy érezte, valami új, ormótlan hatalom tornyosul mögötte. Néha érezte tarkóján hűvös leheletét, és tudta, hogy ez egyszer nincs menekülés.

Ezen a napon - neve napján -, augusztus 25-én már-már nagyon rosszul volt, s mégsem engedte, hogy a szokásos reggeli hangverseny elmaradjon. Este azonban maga kívánta, hogy feladják neki a halotti szentségeket.

Rákóczi ott állott a király betegágyánál csoportosuló orvosok, államférfiak között. Tekintetük találkozott.

- Ön itt? - kérdezte halkán a király. - Miért hagyta abba a chantillyi vadászatokat?

A fejedelem sokáig hallgatott.

- Lelkiállapotom miatt... - szólt kitérően, s látta, hogy a Nagy Király homályos szemében hála csillan.

A hatalmas udvaroncok, a mindentudó inasok, az egymás ellen acsarkodó államférfiak, a sok ezer halált látott marsallok arcán megdöbbenés látszott.

A király észrevette a tükörben, hogy két lakáj, akik a kandalló mellett, az ágy lábánál állottak, arcát eltakarva zokog.

A Napkirály kissé megmozdult, és halk, érthető hangon mondta:

- Miért zokognak? Önök talán azt hitték, halhatatlan vagyok? Én ezt soha nem hittem. Ismerik koromat, fel kellett volna készülniük rá, hogy elveszítenek...

A fejedelem lehajtott fejjel, lassan húzódott hátrább, a kijárat felé, hogy előreengedje a beteg ágyához a későn jötteket.

Kint szeptember eleji éjszaka volt. A telihold opálos pajzsa ott lebegett a roppant versailles-i palota, a híres szép négy sorban álló hatalmas gesztenyefák felett. A palotaóriás körül, belegázolva a pompás, nyírott bokrokba, a főnemesek, a tábornagyok, az újjgazdagok díszes hintói állottak. Halkan, szinte vidáman, a nagy változás előérzetében beszélgettek a lakájok, a kocsisok, az udvari cselédek. A fejedelem körülpillantott, de sehol sem látta a gyönyörű hat fekete lovas díszhintáját.

- Ön Passy felé megy? - hallatszott halkán.

A fejedelem megfordult. Arányos középtermetű férfi állott előtte. A fejedelem megismerte: Louis de Rouvroy de Saint-Simon herceg állott előtte, akit gyakran látott vadászatokon, a király fogadásain.

- Igen, ma este Passyban van dolgom... - szólt szívélyesen. - De sehol sem látom a hintómat, melyet pedig a gesztenyefasorba rendeltem.

A herceg reménytelenül intett.

- Ebben a zűrzavarban minden összekeveredik. Ezen hintók rengetege - úgy mondják, akik most érkeztek - egészen Meudonig mindent eltorlaszol.

A fejedelem bólintott.

- Igen, látom... - szólt reménytelenül.

Saint-Simon herceg mintha mosolygott volna a szeptember eleji holdtölte félhomályában.

- Igen, a haldokló királyok mindig népszerűek, mert a haláluk kötelező történelmi udvariasság a szerencsétlen, istenverte nép iránt, mely hiú, gyerekes reményekkel eltelve várja a jobbat, a tűrhetőbbet, a kevesebb elnyomatást, kevesebb oldalba rúgást, az emberségesebb adót és kevesebb botot.

A fejedelem úgy nézett körül, mintha mindjárt bemenekülne a hintók rengetegébe.

- Ó, fenség... - szava akadozott. - Én ott voltam, mikor őfelsége felvette az utolsó kenetet. Mit mondjak erről a nagyszerű és szomorú látványról, melyet szememnek, fülemnek a legnagyobb király haldoklása jelentett? Láttam nem egy istentelen, de valóban istenfélő és valóban keresztény királyt, láttam oly kimagasló alakot, mint a Libanon cédrusa, mely megőrlött gyökerei következtében ledőlni készül, miután a világi méltóságok libanoni magaslatán immár hetvenhat esztendőt töltött be...

Csend lett. Csak a félhomályban csillant meg néha a pipára gyújtó kocsisok pipatüze.

Saint-Simon halkán nevetett.

- Az udvariasság és a tapintat azt kívánja, osztozzam nyilvánvalóan őszinte érveiben, hiszen a király közel fél évszázad óta támogatta a magyarországi szabadságharcosokat, de mivel ön itt idegen, őszinte leszek önhöz: nem mindenki siratja - az ön szavával élve - a libanoni cédrus kidőltét, sőt... felette kevesen. Párizs, mely torkig van a szigorú alávetettséggel, fellélegzett némi szabadság reményében... Ujjong, hogy vége szakadt sok olyan ember hatalmának, akik mind visszaéltek azzal. A tartományok, amelyeket a nyomor és a pusztulás a kétségbeesés szélére sodort, ugyancsak fellélegyeztek, és repdesnek az örömtől, a parlamentbíróságok és különféle jogi intézmények, melyeket tönkretettek a rendeletek és királyi nyilatkozatok, bizakodnak, az előbbiek abban, hogy nagyobb szerephez jutnak, az utóbbiak pedig abban, hogy felszabadulnak. A nyomorba süllyedt, meghajszolt, kétségbeesett nép hálát ad az istennek, mégpedig szemérmetlen nyíltsággal, a várva várt s már-már nem is remélhető megváltásért.

A fejedelem döbbenten hallgatott.

- Fenség!... - hallatszott egészen közről Szatmári Király Ádám ismerős hangja. - Ott áll a hintaja a Point de Jour városkapunál... Közelebb sehogy sem juthattunk.

Rákóczi odafordult Saint-Simon herceghez.

- Ha ön is Passyba igyekszik, engedje meg, hogy rendelkezésére bocsássam a hintómat, akár holnap délig is.

A herceg sokáig hallgatott.

- Köszönöm... - szólt végül. - Elfogadom ajánlatát.

A fejedelem mélyen meghajolt, de szép, férfias arcáról nem tűnt el a mély fájdalom, a riadt megdöbbenés és a hirtelen feltartóztathatatlanul lobbanó ellenszenv.

A Nagy Király hátravetette fejét, mely most allonge-paróka nélkül, rövidre vágott, sűrű, ősz hajával szinte fiatalosnak látszott.

Le Tellier atya, a Societas Jesu egyik leghíresebb szónoka, gyóntatója és Maintenon asszony egyszerre hajlottak feléje.

- Gyónjon meg felséged... Indítson bűnbánatot...

A haldokló mély, ziháló lélegzettel küszködött a mellére nehezedő láthatatlan súlyok ellen.

A szavak lassan siklottak kicserepesedett ajkáról.

- Öltem, hogy ölhessek. Raboltam, hogy rabolhassak, az özvegyek, árvák vagyonát dézsmáló hivatalnokaim ellen el nem jártam... Másfél millió szorgalmas, becsületes embert orszáგomból kiűzettem... Börtönbe vetettem. Gályarabnak eladtam, templomokat romboltam, kínvallatással vallattam...

Le Tellier atya keskeny, okos latin arcán az egészséges ember fölénye honolt.

- Óvom felségedet a túlzott bűnbánattól... mely nem a lélek üdvét szolgálja, de terméketlen kétségbeesést kelt. A halál a bölcs, örök istenünk csodálatos, bőkezű ajándéka. Fogadjuk el, hogy a lelkünk továbblebbenjen az ismeretlen titokzatos utakon, melyeket az isten fenséges jósága és elképzelhetetlen bölcsessége számára kijelölt és kitárt.

A haldokló ajka szélén különös mosoly rejtőzött.

- Kedves fráter, önök olyan sokat tudnak az istenről, hogy az már szinte istentelenség.

Le Tellier atya lehajtotta fejét.

- Gyóntatni jöttem, felség, s nem vitázni.

A haldokló arcán most már láthatóan siklott el a mosoly.

- Néhány perc múlva megtudom, mi az igazság abból, amit önök oly felsőbbbséggel hirdetnek.

Madame Maintenon előrehajolt.

- Vigasztalódjon felséged. Igaz, hogy életének több mint a felét erkölcstelenségben töltötte, de élete kisebb, értékesebb részében mintaszerű erkölcsi életet élt.

A haldokló gögösen szorította össze fakó, lepedékes ajkát.

- Erkölcs? Az ön erkölce, asszonyom, olyan, mint a hóhérbárd: vért fakaszt és halált oszt. A hetes kereveten nekem tárułó szeretőim bármelyike erkölcsősebb volt, mint ön, aki az öregkoromban tört a legfőbb hatalom felé.

Az asszony arcán hűvös nyugalom volt.

- Nekem nem kellett a hatalom, nekem szeretet és megbecsülés kellett.

A király gúnyosan, most már láthatóan elmosolyodott.

- Szeretet? Megbecsülés? De hiszen én az ön... az ön folytonos cselszövéseinek engedve űztem ki másfél millió franciát, akik hugenották voltak... Ne hárítsa el a felelősséget, asszonyom...

Az asszony elfehéredett. A gyóntató megnyugtató kézmozdulatot tett.

Csend volt. A haldokló lehelete lassan akadozott. Szeme tágra nyílt, összeszűkült az életerő utolsó lobbanásában. A csend hűvösebb, súlyosabb lett.

- Uram... uram... miért hagytál el engem... - szűrődött szaggatottan, elfúlva a suttogás.

A haldokló arca kisimult. Szinte fiatalos lett. Madame Maintenon sokáig várt, de csak a kocsisok lármás vitája szűrődött be a versailles-i kastély udvarából. Lassan előrenyúlt, és lágy, könnyed mozdulattal csukta le a halott fénytelen szemét.

II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem öfelsége szeptember 3-án tudta meg a Napkirály halálát, és visszasietett kedvenc pihenőhelyére, a kamalduliak kolostorába, Grosbois-ba, ahol az utóbbi időben gyakrabban is tartózkodott.

Titkárát, Szatmári Király Ádámot intette: nem fogad látogatókat, és erősen böjtöl a nagy halott lelkiüdvéért. „Úgy szerettem a Napkirályt, mintha apám lett volna, de jobban gondoskodott rólam, mint a mostohaapám...” - akarta mondani apródjának, Mikes Kelemennek, aki éppen szolgálatban volt.

De ezek a gondolatok elfutottak valami hűvösen szivárványló végtelenbe. Letette díszes, pompás udvari ruháját. Fekete talárist vett fel, melyet kedvenc szerzetesei, a kamalduliak viseltek, és letérdelt a hatalmas, fekete feszület elé.

- Uram, irgalmazz a nagy halott árva lelkének, hogy lelke üdvözljön, s teste feltámadjon az örök életre... - zizegett sokat csókolt ajkán az ima. Elhomályosult szeméből igaz bánat könnyei csorrantak.

Az orléans-i herceg, aki a Napkirály végrendelete szerint Franciaország régenskormányzója lett a hatéves XV. Lajos mellett, mint régi jó barát, szívélyesen fogadta a nála tisztelgő fejedelmet, de csak nehezen intézkedett a bujdosó magyarok megsegítéséről.

A fejedelem a gyászév alatt visszavonult életet élt szállásán, a Grosbois mellett emelkedő kamalduli kolostorban.

Ahogy múltak a napok, egyre jobban elmerült a szerzetesi élet magányában. Gyönyörű hat fekete lova, aranyozott hintaja szinte gazdátlanul állott.

Szatmári Király Ádám vagy a fejedelem apródja, Mikes Kelemen, egyforma zavarban voltak, ha szóltak hozzája.

Ezen a tavaszi napon a fejedelem levelet kapott, hogy a titkos küldetésben járó Pápay János jó hírekkel érkezik Konstantinápolyból. Nem akarta itt Párizsban fogadni a hírhozót, mert ez nagy feltűnést keltett volna, s ezért a Grosbois mellett levő kis erdőben találkozott Pápayval, aki átnyújtotta III. Ahmed szultán aranyos borítékos, aranypecsétes, ezüsttokba zárt levelét.

Rákóczinak jólesett ez a kitüntetés, mert egy igazi világbirodalom uralkodója csak egyenlő rangú uralkodónak szokott így írni, s erdélyi fejedelem hasonló kitüntetésben még nem részesült.

Az orléans-i herceg, Franciaország kormányzója arcán meglepetés, őszinte sajnálkozás és rejtett megkönnyebbülés látszott.

- Az udvarnál sokat beszélnek arról, hogy fenséged állítólag Törökországba utazik... - Kezét figyelmeztetően emelte fel. - Személy szerint óvom önt, és arra kérem, gondolja meg, a szultán sokat ígér, de vajon megbirkózik-e a világ jelenleg legerősebb seregével, melyet Eugène de Savoya kovácsolt össze két évtized alatt? S ha vereséget szenved, nem adja-e ki önt az ellenségkel való kedvezőbb béke érdekében?

A fejedelem érezte, hogy most ez a történelem világ népeit kovácsoló pillanata. Magasan, daliásan állott a kormányzó herceg előtt. Szava ércesen csendült:

- Nem rettegek attól, hogy kiadnak, pedig tudom, akkor gyalázatos módon, gyalázatosan kivégeznek. Nem félek a méregtől, a háború és a tengeri út viszontagságaitól, melyekre méltóságomnál fogva köteles és kész vagyok... Mindenkor készen állok. Személyesen megyek Törökországba, mert ott közelebb leszek hazám földjéhez. Ha a szultán olyan hosszú idő óta bőkezűen támogatja a hozzámekült XII. Károly svéd királyt, nem várhatok-e én többet, hiszen Magyarország és a török birodalom évszázadok óta határosak egymással?

Csend lett. Az orléans-i régensherceg megnyerő, fiatalos, okos arcán újra átrezzent valami.

- Fenség, hivatalosan semmit sem tehetek önért, de mint szívbeli barátja és tisztelője, biztosítom önt, segítek mindenben, amiben csak hasznos lehetek.

A fejedelem büszkén, alig észrevehetően meghajolt.

A Rákóczi-val együtt Törökországba utazó negyven magyar és külföldi kísérelője 1717. szeptember 15-én szállt be a „L'Ange Gabriel” hajóra, amely Toulon kikötőjében várt rájuk. A „L'Ange Gabriel” két nap múlva kifutott a touloni kikötőből Konstantinápoly felé.

Könnyed, párás októberi napon vetett horgonyt a „L'Ange Gabriel” Gallipoli kikötőjében. A tárgyalások már másnap megkezdődtek.

Savoyai Eugén nándorfehérvári nagy diadala után a török sereg rendetlenül özönlött vissza.

Rákóczi-nak kérnie kellett, hogy a megígért milliókból százezer tallért kapjon, hogy a „L'Ange Gabriel” hajóját elbocsássa, és fegyvereket és más hadiszereket vásároljon.

A török tengernagy - Kapudán pasa - csak október 11-én délután három órakor jött át a fejedelem hajójára, hogy ünnepélyes bevonulásánál az oldalán legyen. A fejedelemnek súlyos köszvény-bántalmai miatt hordszéken, gyaloghintóban kellett ülnie. Barátai, szolgálói, a török tengernagy, Kapudán pasa, és egy janicsár aga, lóháton követték.

Ibrahim kajmakám-ezredes szívélyes mosollyal nézett a fejedelem arcába.

- Az édesanyám francia nő volt - szólt kifogástalan kiejtéssel franciául.

A fejedelem végtelen utazásoktól meggyötört arcán nyugalom honolt.

- Én azért jöttem ide, mert ismerem állásom kötelezettségét, és használni akarok a szultánnak, kinek hadjárata, ügye így összefonódott a magyarok ügyével.

Ibrahim kajmakám szívélyesen bólintott.

- A szultán a közös ellenség ellen kívánja fenséged tanácsát és közreműködését. Ügyét annyira a szíven viseli, hogy visszahelyezi önt a fejedelemségbe, akár háború, akár béke útján... - Elhallgatott, aztán láthatóan érezve, hogy a tárgyalás döntő fokozathoz ért, kérdezte: - Tudni szeretném, fenséged hajlandó lenne-e tavasszal egy török vagy tatár sereg élére állni, s milyen hadműveleteket javasol, hogy az intézkedéseket minél hamarabb megtehessek.

Hallgattak. A fejedelem kissé előrehajolt ültében.

„Török-tatár had hozza a magyaroknak a szabadságot? De hiszen tatár-török dúlások miatt egyszerre megátkozza nevemet még a leghűségesebb hívem is ott, a magyar földön...” - villant fel a gondolat.

- Nem ismerem a török, tatár hadak erkölcsét, szokásait, nyelvét, rendjét... Nekem az eddig elhangzott ígéretek alapján külön sereget kell gyűjtenem, összeállítanom, felszerelnem. Ha a szultán elegendő pénzt ad, én legalább harmincezer harcost vezethetek Magyarországra, s ha a szultán nyugati szövetségesei is támadnak, akkor sikerül megosztani az ellenség erejét, ez pedig a győzelem egyik záloga.

Ibrahim kajmakám sokáig hallgatott.

- Milyen segítséget nyújthatnak fenségednek a keresztény uralkodók, és hogyan akarja szervezni a hadseregét?

Rákóczi arcán egy pillanatra zavar látszott.

- A spanyol király már megkezdte háborúját a császár ellen, a többi uralkodó magatartása a spanyolok és a magyarok sikereitől függ. Azoknak, akik pénztelenségük miatt vonakodnak a háborútól, a rendelkezésemre bocsátott összegből akarok segítséget nyújtani, a többit pedig a háború folytatásával bátorítom fegyverfogásra.

A kajmakám töprengve ráncolta homlokát.

- Véleményét közlöm a nagyvezérrel... - szólt végül. - De hát fenséged nem akarna a török-tatár sereg élére állani, mely a császár ellen vonulna fel...?

A fejedelem elsápadt. Ajka széle megrándult.

- A háború iszonyait zúdítanám népemre, és mindenki megátkozna... - szólt halkán. - Én azért jöttem ide, mert a szultán őfelsége levélben ígérte a külön magyar hadsereg támogatását, vagyis hogy pénzbeli segítséget nyújt. Könnyelműen nem vállalkozhattam oly magyar háborúra, mely józan ésszel és a háború általam meghatározott alapjaival ellenkezne.

Hosszú csend támadt.

- Ezzel megkockáztathatja, hogy elveszti a szultán őfelsége jóakarátát... - szólt hűvösen a másik.

A fejedelem elnézett a kajmakám feje felett.

- Isten kegyelme megőrizött minden veszedelemtől, s idővel megszerzi számomra a török nemzet tiszteletét, becsületét, bizalmát.

A kajmakám hűvös tekintettel kémlelte a fejedelem arcát. Hallgatott. A fejedelem lassan emelkedett fel ültéből.

A fejedelem ettől fogva egyre gyakrabban sürgette a szerződés megkötését, az ígéretnél többet azonban nem kapott. Az adott pénzből udvarának fizetése, ruházása, sőt mindennapi élelme sem került ki. Ha előterjesztéssel élt, azt csak személyesen vagy egy kapudzsi, ajtónálló útján tehette meg.

Bercsényi sem jött hozzá, hogy tanácsaival támogassa, hanem, amint a fejedelem értesült: Ruszcsukba utazott, hogy a toborzást a szerződés előtt is folytassa. A fejedelem ezellen élesen tiltakozott, mert éppen most kért a keresztény sereg toborzására másfél millió piasztért.

A szultán 1718. január 4-én fogadta a fejedelmet. Amikor belépett a tanácsházba, a másik ajtón a nagyvezér lépett be, és a szultán aranyozott rácsos ablaka előtt ült le.

A szultán a rács mögött udvaroncok csoportjában ült trónusán. Feszült csend volt. A mellék-bejáratokból csausz írnokok léptek be, majd a vádlók és a vádlottak. A nagyvezér néha a szultán felé fordulva mondott ítéletet, melyet azonnal végre is hajtottak. A törvénykezés egy óráig tartott. Utána a szultán nevében megvendégelték Rákóczit és kíséretét. Nem messze tőlük ült a nagyvezér és a kajmakám.

Alacsony, kerek asztalokon fűszeres ételek halmozódtak, de az ebéd alig tartott félóráig. Asztalbontás után a nagyvezér levélben tudatta a szultánnal, hogy a fejedelem kihallgatást kér tőle.

Az idő lassan múlt. A fejedelem néha úgy érezte, minden belevész valami fojtó némaságba. A vele jött magyarok egyforma feszült arccal hallgattak. Végre megjött a válasz. A nagyvezér és a kajmakám felemelkedett ültéből. Keskeny, hosszú folyosók nyúltak... Végre megtorpantak egy díszes, aranyrácsos kapu előtt. Jobbról-balról két hatalmas termetű kapudzsi ajtónálló ragadta meg.

A fejedelem arcán megdöbbenés ült. Az ajtónállók előrelendültek a szultán trónusa felé. A fejedelem egy pillanatra látta a trónon ülő szultán hosszúkás, szakállas arcát. A két ajtónálló erőszakos mozdulattal nyomta térdre. Tarkójára széles tenyerek tapadtak. Feje legörnyedt. Homloka a szőnyeget érte. A megaláztatás mint tüzes harapófogó tépte lelkét.

A szorítás engedett. Fuldokolva felegyenesedett. A szavak akadozva hullottak remegő ajkáról. Kezében meg-megrezzent a beadvány hosszúkás papírja.

- Hazám... hazám... - bukkant fel ismétlődve újra és újra az érzéshullám taraján, mint borostyán a habok hegyén, a szó...

Beszédét a tolmács lefordította a szultánnak, aki a nagyvezérnek adta meg a választ, aki viszont ismét a tolmácsnak továbbította az udvariasan csendülő, keleti szóvirágokkal pompázó választ.

Két eunuch pompás drága szőrmés kaftánt vetett a fejedelem és a kísérete vállára. A fejedelem úgy érezte, minden megváltozik. Mintha csupa ázsiai fejedelem állott volna előtte, mögötte.

Savoyai Jenő nagy diadalai: a Szalánkámen mellett vívott nagy csata, Temesvár és Belgrád bevétele után, a császári csapatok diadalmasan nyomultak előre. Megszállták a régi Szerbia és Bosznia nagyobbik felét és a Havasalföldet, egészen az Olt torkolatáig.

A török diplomácia béke után kapkodott. A császár és a szultán követei Pozsarevácban ültek össze tanácskozásra.

Gróf Virmond, a császári követ már az első napon követelte a Törökországban tartózkodó magyar felkelővezérek: Rákóczi, Bercsényi, Eszterházy Antal, Forgách báró, Vay Ádám, Csáky Mihály gróf és más magyarok kiadatását.

A bujdosókra hirtelen rávetődött a halál árnyéka.

- Ha nem teljesítik a császár és király kívánságát, és nem szolgáltatják ki láncba verve a magyar lázadókat - érvelt a császári küldöttség vezetője -, a béketárgyalásokat megszakítjuk, és diadalmas seregünk tovább nyomul a török birodalom belsejébe.

A szultán követei: Ibrahim szilihdár, Mohamed efendi és Maurocordato havasalföldi goszpodár, sápadtan hallgattak.

- Uraim, követeléseiket közöljük Ibrahim nagyvezérrel, az egész oszmánli had főparancsnokával... - szólt halkán Maurocordato.

- Mit?! - csattant fel Ibrahim nagyvezér. - Láncokban? A vendégeinket?! Mondjátok meg a hitetlen követeknek, hogy inkább kész vagyok félbeszakítani a tárgyalásokat, mint hogy elfogadjak olyan határozatokat, melyek sérelmesek a Nagyúr vendégeire nézve, és ellenkezik a vallásunk törvényeivel. Rakofdzsi-oglu a Magas Birodalom vendége, és nemhogy bilincsbe verve, de semmiképpen sem adjuk át őt az ellenségei kezébe... Ilyen becstelenséget semmiképpen sem követhetünk el.

Az oszmánli követek farkasszemet néztek a császár kiküldöttjeivel. Csend volt. Gróf Virmond végigsimított homlokán. Köhintett, és mintha nem hallotta volna a török követek válaszát, azt mondta:

- Tiltsuk el kölcsönösen a rossz emberek, a lázadók vagy elégedetlen alattvalók befogadását, s hogy a határok rendje s az alattvalók nyugalma semmiképpen se zavartassék meg, Rákóczi, Bercsényi, Eszterházy Antal, Vay Ádám, Csáky Mihály és más magyarok, kik a felséges római császárnak tartozó engedelmességtől elpártoltak, és a háború idején ottomán területeken kerestek menedéket, az ottomán császárság területén tetszés szerint, de a végektől, határoktól távol eső helyeken nyerjenek szállást; feleségeik azonban akadály nélkül követhessék férjeiket, s velük együtt a kijelölt területen tartózkodhassanak.

Csend támadt. Gróf Virmond, a császári kiküldött szótlanul legyintett.

- Rodostó... - merült fel a kajmakám ajkán a szó.

A fejedelem komoran hallgatott.

- Önök száműzetésbe küldenek engem... - szólt halkán, szinte nyugodtan.

A kajmakám vállat vont.

- Rodostó... a Márvány-tenger partján fekszik. Kies pihenőhely. Vadban, halban, gyümölcsben igen gazdag... - Úgy dicsérte a bujdosók számára kijelölt kis falut, mint egy kufár az áruját. Láthatóan vigasztalni szerette volna a magyar fejedelmet.

„Rodostó...” - vándorolt a szó ajakról ajakra a bujdosók között.

A nekirohanó pusztai szél megzörrentette a rozzant ablakot. Ilyenkor itt, Lengyelországban, Zólkiewben minden elmerült a hóban, és a magyar bujdosók még egymást sem tudták meglátogatni.

Forgách Simon felkelőgenerális fia, Zoltán, aki itt töltötte a telet, fagyos ujjait leheletével melengetve, szobájában az asztal fölé hajolva levelet írt régi, kedves barátjának, Mór-Baranyi Bélának, a lengyelországi Danzigba.

„Bizony, apám, Forgách Simon gróf, már a családi levéltárat is elzálogosította. De még a múlt esztendőben elhunyt. Így én, bizony, árván maradtam. A főnemesek közül itt már senki sincs, mert mind elhaltak. Adta volna az Isten, hogy soha Rákóczi, Bercsényi ne született volna! Hazánkat elpusztították, másokat koldusbotra juttattak. Bezzeg a fejedelemnek jól van dolga, mert a felkelés alatt Magyarországon sem volt annyi jövedelme, mint most a francia királytól,

a török császártól... Bezzeg nem ad a szegény magyaroknak, verje meg őtet az Isten! Te csak azt írd meg, komám, hogyan kaphatnék kegyelmet a császártól, mert oly éhségben vagyok itt, mint a rabok a börtönben...”

Ráfűjt a hidegtől gémberedő ujjaira, és tovább írt.

A tenger zúgott. A hullámok villódzó tajtékot hányva, egymásra torlódva, sziszegve, tompa morajjal zúdultak a part világossárga vagy mészfehér szikláira.

A cseppek gyémántosan villódzva repültek fel a déli nap súlyos, de még tavasziasan lágy fényében. A láthatáron, ott a messzeségben, ahol a tenger és az égbolt küzdött a végtelenség kincséért, a napfény örvényében a tenger és a ráboruló égbolt között, háromszögű fehér vitorla bukkant fel.

Egy pillanatra megállott, és összehúzott szemmel nézett a távolba. A messzeség, a fény, a végtelenség mámort gyújtó erővel töltötte be a lelkét. „Hazám... magyar föld... - zengett a gondolat, vibrált a vágy, feszült az akarat. - Új harcot kell kezdeni... Újat, döntőt... diadalmasan előretörőt... Fel kell lázítani Európa valamennyi uralkodóját a császár ellen. Egyesíteni hatalmas szövetséggé, mely biztosíthatja a magyarság szabadságát, a nemzet függetlenségét...”

...Úgy ismételte ezeket a harcot lobbantó szavakat, mint a végtelen pusztai íjászbírodalmakat szellemi varázserővel teremtő Villámisten Nagysámánja.

A hullám sziszegve kúszott feléje, halt el lábánál, s elcsendesülve, elerőtlenülve omlott vissza, de felette már új ár tajtékzott. Letekintett.

„Igen, tanulni kell a tengertől a harcot. Hiszen ezek a sziklák is égig érő hegyek voltak, s most csak a csontjai az őket örökké ostromló tengerbe elmerülő hegyóriásoknak...”

Meghatározhatatlan örömhöz hasonló, titokzatos érzéshez hasonló élmény vibrált át lényén. Mintha csak most fogta volna fel a pillanatonként lobbanó s mégis örökkévaló idő, a halhatatlan léleknek is felfoghatatlan végtelen tér és a csillagiárta Út kozmikus titkát. Úgy pillantott körül, mintha először látta volna a tengert, a sziklákat, messze a parton Rodostó fehér házait.

„Küzdeni kell... Újra és újra, míg az életnek ez a formája tart... hogy kitűzhessük az új küzdelem új formáját...”

Mélyet lélegzett. Lassú lépésekkel indult a parton a Rodostó felé vezető keskeny, mészfehér úton.

...Új és új évek suhantak az íróasztalára hajló, már öszülő feje felett. Tömör, fekete szakállában, melyet itt, a kétszeres száműzetésben növesztett, egyetlen súlyos ezüst csík látszott.

Huszonhatodik fejezet

Csendes nyár eleji éjszaka volt.

A puszta végtelenbe tárulva hordozta a nyári csillagok varázsgyémántjait remegtető égboltozatát. A csikósok ott raktak pásztortüzet, ahol Hódmezővásárhely felé kanyarodott el a Sarkad, Békésszentandrás irányába vezető keskeny mezei út.

- Vess még a tűzre... - szólt parancsolóan Petky István, az alacsony, zömök termetű, hosszú, ősz bajuszos számadó csikós.

A nyúlánk, gyors mozgású csikósbojtár ügyesen forgolódott a tűz körül. A többiek ünnepélyes arccal figyelték a vacsora előkészületét.

- Adjon isten, jó estét!... - hallatszott kissé fojtottan, rekedten.

A számadó csikós lassan felpillantott. A félhomályban magas, sovány ember állott. Oldalán nagy, fakó vándortarisznya. Kezében görcsös bot. Ősz hajú fején kopott báránybőrsüveg.

Petky rövid ideig némán nézte a vándort, aztán méltóságteljesen mondta:

- Fogadj isten!

A vándor határozatlan mozdulatot tett.

- Üljön csak közénk - szólt a csikós -, akad itt könyér is, szalonna is...

A vándor rövid ideig úgy állott, mintha habozna, aztán leemelte válláról a vándortarisznyát, letette görcsös botját, és lassú, méltóságteljes mozdulattal telepedett le a pásztortűz mellé.

A csikósbojtár engedelmes készséggel húzódott odébb, hogy helyet adjon. Mély csend volt... Csak a pásztortűzben sercegetek a száraz fűzfagallyak.

A csillagok fényesen, nyáriasan sziporkázva, mintha alacsonyabbra húzódtak volna. A csendben lépés dobbant. A homályból lassan merült fel a közeledő alakja. A csikósbojtár nem mert felpillantani, de tudta, hogy a sarkadi hajdúk kapitánya, a daliás Szűcs István alakja tűnik fel a kora nyári éjszaka homályából.

- Adjon isten...

- Fogadj isten... - hullámozott a számadó csikós hangja.

A nyári éjszaka homályában léptek zörrentek. Lovak patája dobbant. A számadó csikós felegyenesedve és a világosságba állva, intett a jövevényeknek.

- Erre, csak erre, jó vitézek, igaz magyarok, vitéz rácok.

A tábortűz előtt már többen állottak.

- Szűcs István! - szállott a tűz mellett álló, ősz hajú vándor szava.

- Itt vagyok! - röppent a tábortűz körül tolongó árnyakból.

- Domján Mihály.

- Jelen!

- Tokay György!

- Itt vónék!

- Kovács János!
- Én sem hiányzom!
- Szűcs András!
- Egy karddal, egy szívvel! - csattant szilaj feltörő hévvel a válasz.

Az ősz hajú vándor felemelte kezét.

- Itt tudatom veletek, hűséges, jó vitézek, hogy Szegedinác Péro, Rákóczi tábornoka, társunk lett az új szabadságharcban, és velünk együtt harcra emeli az ipeki vitéz szerbek minden nemzetségét.

Egy pillanatra mély csend támadt.

- Vivát Szegedinác Péro! - harsant a kiáltás, s utána száz torokból zúgott:
- Vivát! Vivát!

Ősz volt. A puszta felett a Tejút csillagfátyla lebegett. A messzeségben elmerülve, a homályban Békésszentadrás vályogviskói lapultak. Az útkereszteződésnél egy-egy szót ejtve ültek az összeesküvők vezérei.

- Az lenne a helyes, ha Szegedinác Péro határőrkapitány velünk együtt futárt menesztene nagy Törökországba, Rákóczi Ferenc vezérő fejedeleme őfelségéhez, és felkérné, vezérelje ügyünket méltányos diadalra.

A daliás, szőke Domján Miklós felegyenesedett.

- Éljen Szegedinác Péro, Rákóczi fejedelem generálisa!
- Sokáig éljen! - zúgott a válasz az összeesküvők keményen összezárt ajkán. A hosszú, sovány Szűcs István, a Károlyi grófok kanásza itt, a Vásárhely környéki pusztákon, tekintélyesen emelte fel kezét.
- Ésszel cselekedjünk, barátaim, harcostársaim, én azt mondom, induljon valaki, akár koldus álruhában is, messze idegenbe, Rákóczi vezérő fejedelemehez, s hívja meg tisztességgel, igaz magyarsággal emelt zászlónk alá...

Az alacsony, zömök, Kovács János felemelte vaderős béreskezét.

- Megyek én, ha küldenének! Megyek én... Hajtottam én már csordát töröknek, magyarnak, Temes várába, Nándorfehérvárra, Viddinbe, nagy Bolgárországba...

Csend lett. Az összeesküvők feje összehajlott a pásztortűz fényében.

- Koldusruhában kellene menni a hírvivőnek a fejedelem őfelségéhez nagy Törökországba... - szólt halkán, fontolgatva a mindig komor Szűcs András.
- Eztet én vállalom... - mondta az alacsony, zömök Kovács János. - A sógorom ott lakik Drinápolyban. Ha addig eljutok, negyed az út Rodostóig.

Hosszú csend támadt.

- Levelet kell írni a vezérő fejedeleme őfelségének... - szólt minden szót fontolgatva a halk szavú, csendes Szűcs András -, hogy fogadjon minket vitézeinek, minket, a legárvább árvákat.

Kovács János méltóságteljesen bólintott.

- Eztet őfelsége megteszi, mivel igen-igen jó szíve vagyon.

Várákozva hallgattak. A békési Vata vezér íjászeit szülő széles pusztá várákozva figyelt, és csak halkán, dallamosan hangzott a Hódmezővásárhely pusztáit elborító végtelen mocsár felől a békák tavaszi kórusa.

Szűcs András előrehajolt.

- Hinni kell Szegedinác Pérónak, mert ő Rákóczi vezére, aki megkezdi a Rákóczi-világot... - Kezét mellére tette. - Én is hitetlenkedtem, de jöttek békésiek, doboziak, és üzentek: bízhatunk Péróban, mert ő kezdi a felkelést, a Rákóczi-világot.

Hosszú, mély csend támadt. Csak a csillagok ragyogtak a pusztá, a vásárhelyi nádasok felett. Az ősz hajú vándor kezében tárogató zendült. A mély, éjféli csendben felzendülő lélek szavából a szabadság végtelen vágya, a majtényi fegyverletétel bánata csendült.

*Halálos nehéz köd
Mindent búsan beföd...
Jobb, ha nem is látja,
Mert csak a szíve fájna...
Tán meg is szakadna...
Dobos már dobolhat
Rákóczi unszolhat...
Rajta, rajta, rajta!
A tábor, a tábor, zászlóit lehajtja,
A majtényi páston...
Szegény Kuruc tábor...
Haj Károlyi Sándor...*

Mély, fojtott csend támadt. Az ajkak keményen zárultak össze. Mindenki elhallgatott, aztán újra felcsendült a császár által százszorosán betiltott tárogató szava:

*Hajh, Károlyi Sándor,
Hová lött, hová lött
Az én szép táborom...
Most rejá kérdezlek.
Felelj meg érette,
Kényszerítlek letött
Hétszeres hitedre.
Valld be, ne is tagadd,
Eladtad jó urad...*

A tárogató újra elhallgatott. Az emberek komor arcán bánat sötétlett. Az ősz hajú csontos vándor tárogatóján hirtelen csendült fel sírva-vigadva a híres vidám nótá:

*Csínóm Palkó, Csínóm Jankó,
Csontos karabélyom,
Szép selymes lódingom,
Dali pár pisztolyom.
Nosza rajta, jó katonák,
Igyunk egészséggel,
Menjen táncba ki-ki köztünk
Az ő jegyesével.*

Valaki ütemesen tapsolt. Valaki szilaj rikoltással, tenyerével csapkodva a csizmáját pattant fel táncra. Az öreg csikós a bojtár felé intett.

- Ejnye, Józsi fiam, gurítsd csak elő azt a kishordót a berényből. Meg fakupát is hozzá, de hamar!

A bojtár nagy igyekezettel iramodott a berény felé, ahol a ménes éjszakázott. A pásztortűz körül dobbant a szilaj tánc. Riogva biztatott a tárogató. A végtelen égbolton hatalmas, ragyogó csillag lobbant fel. Olyan fényes volt, hogy egy pillanatra élesen rajzolódott ki a berény, a lovak, az emberek arca, alakja, aztán hirtelen minden kihunytt a kilobbanó fény után a csillagokig csapó homályban.

- Meghalt valaki... - szólt az okos, halk szavú Tokaji György.

Szegedinác Péro határőrkapitány ezen a napon találkozott a békésszentandrási, dobozi, vásárhelyi kiküldöttekkel és a sarkadi hajdúk bizalmi embereivel, a Szárazér partján álló kicsiny halászkunyhóban.

A Szárazér csendes vizén lágyan csillogott a május eleji napsugár. Szegedinác Péro megdörzsölte éles, súlyos állát, és halkán mondta:

- Hát, feleim, akinek szeme van, látva láthatja, elvette a bécsi császár a mi jogos szabadságunkat. El azt! Úgy, hogy ma, ahány szerb van itt magyar földön, akárhány inkább a szultán alá kívánczogna vissza Ipekbe... de mivel oda nem mehet, mert a császár hatalma elől a Temesközből menekülők az elhagyott földeket mind elfoglalták, semmi más nem lehetséges, mint hogy a szerb összefogjon a császári tiszttartók ellen, és karddal vívja ki arany szabadságát!

A doboziak főembere, a hatalmas termetű Tóth András előrenyújtotta kezét.

- Mi és még a békésszentandrásiak meg a hódmezővásárhelyiek is úgy véljük, harcosok akadnak itt bőven, csak olyan vezér kell, aki összefogja a lázongó népet. Ezért kell behívni a Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem öfelségét...

A vaskos, erős, hosszú bajuszos Szegedinác Péro helyeslően bólintott.

- Engem a békésszentandrásiak, a doboziak, a hódmezővásárhelyiek Rákóczi tábornokának választottak meg, s én ezt a megtiszteltetést, isten engem úgy segéljen, elfogadom!

A kiküldöttek során halk helyeslés vibrált. Szegedinác Péro nagy, otromba keze úgy csapott le, mintha az ellenségét sújtaná le.

- Minél kevesebb szó! Minél több cselekedet... - szólt komor elszántsággal.

- Úgy van! - csapott fel halkán az okos szavú Tokaji György hangja.

- Úgy van! Kardot a kézbe! Kaszára! Szerb, magyar egy testvér! - zúgott a helyeslés.

Szegedinác Péro bólintott.

- Úgy leszünk erősek, ha összefogunk a bécsi udvar ellen...

A helyeslés egyszerre felviharzott.

A felkelők serege a Körös hídjánál sorakozott. A császáriak tüzésége, két zászlóalj gyalogság, egy eskadron dragonyos az Erdőhegynek nevezett halom felől vonult fel a felkelők ellen. Balról nagy lángokkal égett Doboz, s távolabb Békésszentandrás.

A császári ágyúk megdördültek. A kartács belevágott a kaszások, a szerb határőrök tömegébe... A magas, selymes füre bőven hullott a leroskadó kaszások, a szerb határőrök vére...

A császári dragonyosok rohamra lendültek. Tokaji Gyögy, aki tudta, hogy a dragonyosok között sok az erőszakkal besorozott magyar, felemelte kezét:

- Magyar testvéreim!

Szava elveszett az ágyú dörgésében. A tüzéség nélkül harcoló kaszások, a szerb határőrök csatarendje széthullott a kartácszáporban, a dragonyosroham alatt.

A vásárhelyi nádasok felé zilált csoportok futottak.

A hóhér magasra emelte a már véres bárdot. Szegedinác Péro, Tokaji György, Szűcs István, Szűcs András, a daliás, szőke Domján Miklós arcán nem látszott rettegés.

A bárd lesújtott.

A kínvallatástól gyötört foglyok arcán megkönnyebbülés látszott.

- Vivát Rákóczi! - zihált a szó Szegedinác Péro vérző ajkán.

- Éljen Rákóczi! - zengett megtörhetetlenül a megkínzottak végső szava.

A zömök, vaskos Kovács János egyenletesen lépő, fáradhatatlan lába alatt apró porfellegek lebbentek. Belgrádban régi komája, Szlatinovics Zoltán marhakereskedő adott neki szállást. Nisben egy pap istállójában aludt. Szófiában az utcán hált. Drinápolyban egy szerb vándor-kereskedő fogadta tárt karokkal.

- Messze még Rodostó? - érdeklődött, és mélyet sóhajtott.

A vendéglátó gazda fölényesen legyintett.

- Dehogyan. Innen három nap alatt odaérsz. Nekem hét szekerem viszi a búzát Gallipoliba, a hajókra. Ha azokkal még, egy lépést sem kell tenned, s máris ott vagy...

Az 1735-ös esztendő áprilisa volt, tavasz, nagypéntek. A nyitott ablakon át látni lehetett Rodostó kicsiny, fehérre meszelt házait, s rajtuk túl a Márvány-tenger mozdulatlan síkját.

Ő egyenletesen, halkan lélegzett. Hónapok óta érezte, hogy valami hűvös árnyék merül fel tudatában... Először messze, a minden hétköznapi gondolaton, érzéseken túl lebegett, s ha valami esemény történt, elhalványult, fellazult, szinte eltűnt, azután újra felmerült ez az érzés. Ilyenkor bénító gyengeség fogta el, a toll kihullott ernyedő ujjából.

Az asztalra hajolva várt néhány percet. Mélyen zihálva emelkedett fel. Káprázó szemmel nézte a különös, vörös pontok kavargását. A gondolat széthullott ebben a kavargásban. Hűvös sejtelemmé vált. Egyre gyakrabban pihent le. De semmi fájdalmat nem érzett. Néha különös közöny fogta el minden iránt.

Ő, aki egész Európa uralkodóit mozgósította a császár ellen, úgy érezte, minden befejeződött. A bujdosók aggodalmas arccal állottak ágya körül.

- Mije fáj felségednek? - kérdezte újra meg újra Mikes Kelemen, aki titkárként szolgált a fejedelmet.

A beteg nyugodtan, szokatlan hűvösséggel nézte az oly ismerős arcokat.

- Semmim se fáj... - szólt csendesen.

A messzi, hűvös szürke árnyék most sűrűsödött. Hangtalan hullámveréssé lett, mely mindent elsodort. Néha mély, ájult álomba merült, és ilyenkor a napok, az éjszakák összeolvadtak. A nyitott ablakon át a sós ízű, friss tavaszi fuvallat siklott.

A fejedelem úgy érezte, láthatatlan ujjak becézik őszülő haját, tömör szakállát. Behunyta szemét. Alig észrevehetően elmosolyodott. Mindenki szótlanul, dermedten figyelt. A fejedelem úgy érezte, az emberek, a bútorok, a gondolatok, a lélek távolodik mindentől, ami megszokott életét jelentette. Néha úgy érezte, súlytalanul lebeg a tavaszi napsugarakban.

- Kérem az utolsó kenetet... - szólt halkán, de érthetően, és szemében megcsillant a végső búcsúzás könnye.

Most már mindenki sírt. A haldokló úgy hallotta, ez a sírás távolodik, halkul. Kinyitotta szemét, de tekintetében már lassan hunyt ki az élet.

Valahol, közel, súlyos lépések dobbantak.

Valaki megállott az ágya mellett.

- Itt hozom a levelet a felkelő magyaroktól... - hallatszott érdesen. - Vezérlő fejedelem öfelségének.

A haldokló érezte, hogy az utolsó gondolat megtelik harsogó erővel. Szólni akart, de csak a lélek zúgott a hűvös, szürke örvényben.

- Folytassátok... - szakadt lepedékes ajkáról legyőzhetetlen életerővel az utolsó szó. Feje hátracsuklott. Szeme fennakadt. A mesésen lágy tavaszi napsugár az ablakon át a halott kisimult arcába hullott.

(1972)

.oOo.